WILFRED THESIGER

NISIPURILE ARABE

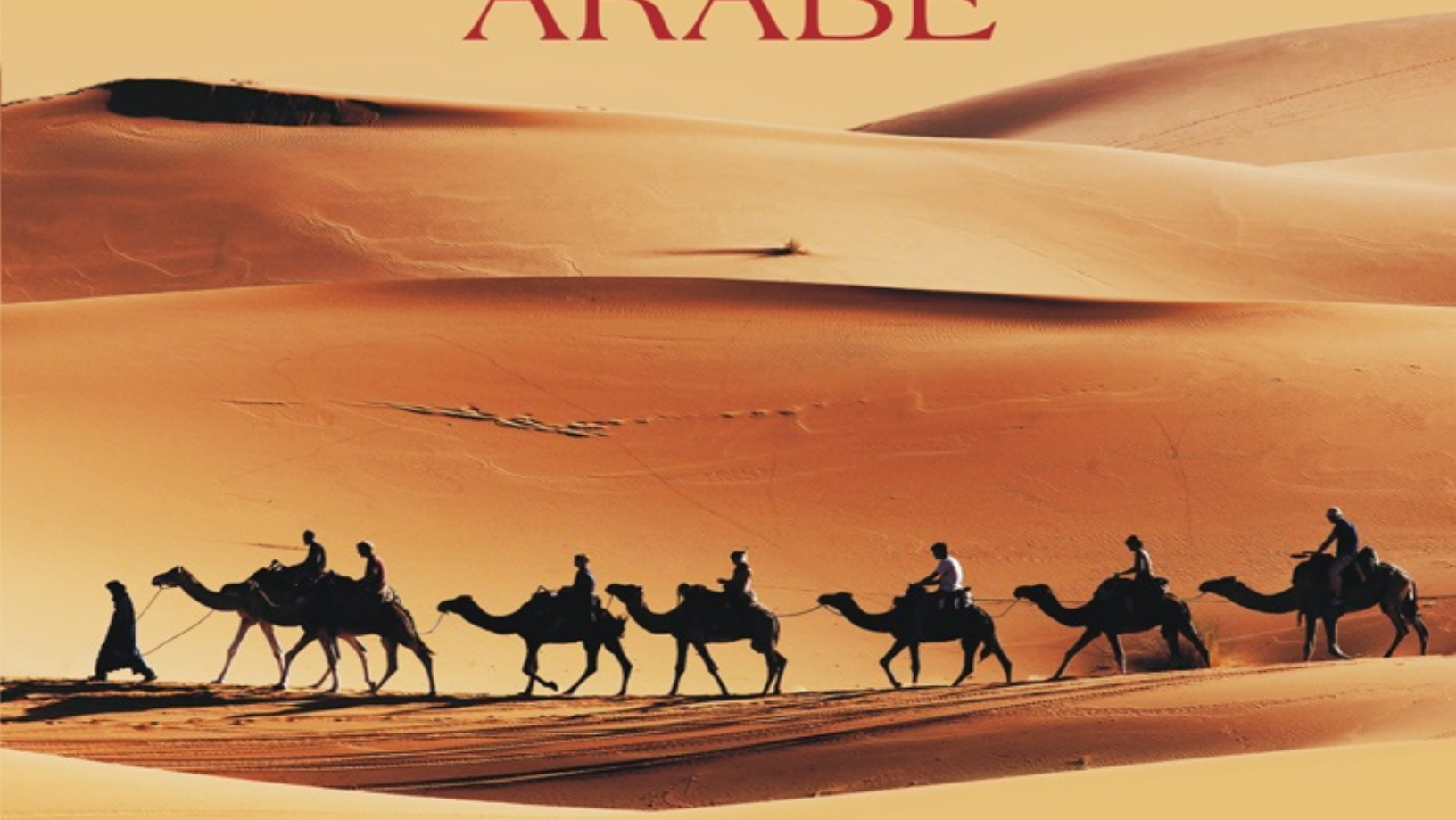

POLIROM

WILFRED THESIGER

NISIPURILE ARABE

Traducere și note de Mihaela Negrilă

POLIROM
2015

Wilfred Thesiger, *Arabian Sands*
Copyright © The Estate of Wilfred Thesiger, 1959, 1984, 1991
All rights reserved
© 2015 by Editura POLIROM, pentru ediţia în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-5290-7
ISBN PDF: 978-973-46-5291-4
ISBN print: 978-973-46-5149-8

Coperta: Radu Răileanu
Foto copertă: © rechitansorin/Depositphotos.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

WILFRED THESIGER (1910-2003), explorator şi scriitor britanic născut în Addis Abeba (Etiopia). În 1935 a intrat în Serviciul Politic din Sudan, iar la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial a fost detaşat în cadrul Armatei de Apărare Sudaneze. Mai târziu a servit în Etiopia, Siria şi, în cadrul Forţelor Speciale Aeriene, în Deşertul Libian. După război a călătorit în Peninsula Arabă, Kurdistan, Irak, Hindukush, Karakorum, Maroc, Etiopia, Kenya şi Tanganyika. Pentru realizările sale ca explorator, i s-au decernat Founder's Gold Medal (Royal Geographical Society), Lawrence of Arabia Medal (Royal Central Asian Society), Livingstone Gold Medal (Royal Scottish Geographical Society) şi Burton Memorial Medal (Royal Asiatic Society). A fost membru al Royal Society of Literature şi membru de onoare al Academiei Britanice. În 1995 a primit titlul de Cavaler. Foarte cunoscut pentru două cărţi de călătorie: *Nisipurile arabe* (1959), în care îşi povesteşte călătoriile prin Peninsula Arabă între 1945 şi 1950, descriind modul de viaţă pe cale de dispariţie al beduinilor, şi *The Marsh Arabs* (1964).

Lui bin Kabina şi bin Ghabaisha

Prefaţă

Nisipurile arabe descrie călătoriile pe care le-am făcut în şi în jurul deşertului Rub al-Khali din 1945 până în 1950, o vreme în care mare parte din această regiune încă nu fusese văzută de vreun european. M-am întors în Peninsula Arabă în 1977, la invitaţia guvernului din Oman şi a emirului Zayid din Abu Dhabi.

Încă înainte să părăsesc Arabia în 1950, Petroleum Company din Irak începuse să caute petrol în teritoriile din Abu Dhabi şi Dubai. L-a descoperit curând în cantităţi enorme şi, drept rezultat, viaţa pe care am descris-o în această carte a dispărut pentru totdeauna. Aici, ca peste tot în restul Arabiei, schimbările care au intervenit în decurs de unu sau două decenii au fost la fel de mari ca acelea care au avut loc în Marea Britanie între Evul Mediu timpuriu şi zilele noastre.

Ştiam dinainte de a mă întoarce în Oman că acolo avuseseră loc schimbări considerabile, atât economice, cât şi politice. În 1954 murise Muhammad al-Khalili, imamul xenofob al Omanului. I-a succedat fiul său, Ghalib, însă în anul următor sultanul din Oman, Sayid Said bin Timur, a profitat de ocazia de a invada şi ocupa domeniile acestuia şi de a aboli imamatul. Acest fapt a provocat resentimente puternice, iar Talib, fratele lui Ghalib, sprijinit de Sulaiman bin Hamyar din tribul Bani Riyan şi de un număr considerabil de susţinători, s-a răzvrătit. După ce forţele lor au fost înfrânte în 1957, s-au retras în Jabal al-Akhdar[1], un loc aproape inexpugnabil. Însă regimentul britanic SAS, acţionând în numele sultanului, a escaladat muntele şi le-a înfrânt rezistenţa.

În 1965, o rebeliune din Dhofar, instigată şi sprijinită activ de regimul comunist din Republica Democratică Populară a Yemenului de Sud, a dus la ani de lupte crâncene în Jabal Qarra, lupte care au fost în cele din urmă curmate în 1976 cu ajutorul trupelor britanice şi iraniene. Între timp, în 1970, Qabus îl înlăturase de la conducere pe retrogradul său tată, Sayid Said bin Timur, înlocuindu-l în calitate de nou sultan al Omanului, după care a început imediat să dezvolte şi să modernizeze ţara.

Eram nerăbdător să văd vechiul port maritim arab Muscat, pe care nu-l vizitasem încă, să urc pe Jabal al-Akhdar, ţelul meu de neatins din ultima călătorie în Arabia, şi, mai presus de toate, să mă reîntâlnesc cu cei din triburile Rashid şi Bait Kathir, care mă însoţiseră în călătoriile mele; însă gândul întoarcerii acolo m-a umplut de nelinişti şi îndoieli.

În această carte am relatat o călătorie incognito prin regiunea centrală a Omanului din 1947 şi am scris: „Totuşi, chiar şi atunci când aşteptam ca în orice moment identitatea mea să fie descoperită, îmi dădeam seama că, pentru mine, fascinaţia acestei călătorii consta nu în a vedea ţinutul, ci în a-l vedea în aceste condiţii". Greutăţile şi pericolele de fiecare zi, foamea şi setea permanente, oboseala marşurilor lungi, acestea erau provocări ale vieţii de beduin cu care năzuiam să mă măsor eu însumi şi au reprezentat baza camaraderiei care ne-a unit.

Timp de trei săptămâni cât m-am aflat în Oman mi s-au pus la dispoziţie avioane, elicoptere, maşini, chiar şi o şalupă. În această perioadă, acopeream într-o oră distanţe pe care anterior le parcursesem în mai multe săptămâni. Curând după sosirea mea la Muscat am fost transportat pe calea aerului la Salalah, acolo unde îmi începusem călătoriile în deşertul Rub al-Khali. Salalah fusese un sătuc arab care se învecina cu palatul sultanului; acum era un oraş cu semafoare. Bin Kabina şi bin Ghabaisha m-au întâmpinat când am aterizat. Ei fuseseră însoţitorii mei inseparabili pe parcursul celor mai memorabili cinci ani din viaţa mea. Când mă despărţisem de ei în 1950, erau nişte bărbaţi tineri; acum erau taţi cu bărbi încărunţite, cu fii de vârstă adultă. Reîntâlnirea m-a mişcat profund. Mă gândisem foarte des la ei. Au plecat a doua zi să pregătească un festin pentru mine la corturile lor din deşert. Între timp, prieteni vechi din tribul Bait Kathir, conduşi de Musallim bin Tafl, m-au escortat pe autostradă, într-un alai de maşini, în zgomotul asurzitor al claxoanelor, până la noul oraş din vârful lui Jabal Qarra, unde m-au găzduit în casele din beton în care locuiau acum, lângă baza aeriană militară.

A doua zi am fost dus cu elicopterul, însoţit de o echipă de televiziune, la corturile negre ale lui bin Kabina de lângă Shisur. Aici se întruniseră cei din tribul Rashid, cu Land Rover-ele lor şi alte vehicule parcate în spatele corturilor. Niciunul nu mai călărea cămile acum, deşi unii încă locuiau în corturi şi aveau cămile. Mulţi dintre ei merseseră cu mine în călătoriile spre Hadhramawt, dar câţiva dintre vechii mei însoţitori muriseră sau fuseseră ucişi. Bin Kabina a tăiat o cămilă şi ne-a oferit o masă îmbelşugată; în timp ce mâncam, se auzea zbârnâitul camerelor de televiziune. Seara am zburat înapoi la Salalah însoţit de bin Kabina şi bin Ghabaisha, care au rămas cu mine pe durata şederii mele în Oman. Împreună am urcat pe Jabal al-Akhdar; exista şi acolo un aerodrom cu avioane şi elicoptere care aterizau şi decolau. Mi-am dat seama că, după toţi aceşti ani şi în aceste împrejurări schimbate, relaţia dintre noi nu mai

putea fi ca în trecut. Ei se adaptaseră la această nouă lume a Arabiei, ceva ce eu eram incapabil să fac. Ne-am despărţit înainte să plec la Abu Dhabi, care mi s-a părut un coşmar arab, deziluzia finală.

Pentru mine, această carte rămâne o cronică a unui trecut dispărut, un omagiu adus unui popor cândva magnific.

Wilfred Thesiger

1. Parte din lanţul muntos Al-Hajar din Oman, având altitudinea maximă de aproximativ 3.000 de metri.

Prefaţă la ediţia din 1991

Când m-am dus din nou în Oman şi Abu Dhabi în 1977, prima oară după ce plecasem de acolo în 1950, am fost deziluzionat şi plin de resentimente din cauza schimbărilor aduse de descoperirea şi exploatarea zăcămintelor de ţiţei din întreaga regiune – modul de viaţă tradiţional al beduinilor, pe care l-am experimentat alături de tribul Rashid timp de cinci ani de neuitat, fusese irevocabil distrus de introducerea transportului motorizat, a elicopterelor şi avioanelor. Când am sosit la Abu Dhabi şi am văzut clădirile foarte înalte şi rafinăriile de petrol, răspândite acolo unde anterior fusese un deşert, oraşul simboliza tot ceea ce uram şi respingeam: la vremea aceea, era deziluzia finală a întoarcerii mele în Peninsula Arabă.

Am vizitat din nou Abu Dhabi în februarie 1990, cu prilejul unei expoziţii cu fotografiile mele, organizată de Consiliul Britanic sub patronajul Înălţimii Sale Şeicul Zayid. Cu această ocazie, m-am împăcat cu inevitabilele schimbări care au avut loc în Peninsula Arabă de azi, întruchipate de Emiratele Arabe Unite. Abu Dhabi este acum un oraş modern, impresionant, a cărui înfăţişare este înfrumuseţată, în acest ţinut arid, de bulevarde mărginite de copaci şi peluze verzi. Am stat în Emirate douăsprezece zile şi am fost profund mişcat de căldura cu care am fot întâmpinat şi de ospitalitatea copleşitoare de care m-am bucurat în Abu Dhabi, Al-Ain, Dubai şi Sharjah.

Wilfred Thesiger, 1990

Cuvânt înainte

În decursul anilor în care m-am aflat în Peninsula Arabă, nu m-am gândit niciodată că voi scrie o carte despre călătoriile mele. Dacă m-aş fi gândit, aş fi făcut însemnări mai extinse care, acum, deopotrivă mi-ar fi ajutat şi îngreunat demersul. La şapte ani după ce am părăsit Peninsula Arabă, i-am arătat lui Graham Watson nişte fotografii pe care le făcusem acolo, iar el m-a îndemnat stăruitor să scriu o carte despre deşert. Am refuzat s-o fac. Îmi dădeam seama că asta ar implica foarte multă trudă şi nu voiam să mă stabilesc în Europa pentru câţiva ani, când aş fi putut să călătoresc în ţări care mă interesau. A doua zi, Graham Watson a venit din nou să mă vadă, de astă dată aducându-l cu el pe Mark Longman. După multe discuţii în contradictoriu, cei doi m-au convins să încerc să scriu această carte. Acum că am terminat-o, le sunt recunoscător, căci efortul de a-mi aminti fiecare amănunt mi i-a readus cu putere în minte pe beduinii în mijlocul cărora am călătorit şi vasta întindere de pământ pustiu pe care am parcurs-o călare pe cămile cale de peste 16.000 de kilometri.

M-am dus în sudul Arabiei la momentul oportun. Alţii se vor duce acolo să studieze geologia şi arheologia, păsările, animalele şi plantele, ba chiar să-i studieze pe arabii înşişi, dar se vor deplasa cu maşinile şi vor ţine legătura cu lumea exterioară cu ajutorul tehnologiei wireless. Se vor întoarce cu rezultate cu mult mai spectaculoase decât ale mele, însă nu vor cunoaşte niciodată spiritul locului sau măreţia arabilor. Dacă cineva se duce acum acolo pentru a căuta viaţa pe care am dus-o eu, nu o va găsi, căci de atunci în acele locuri au ajuns tehnicienii, pentru prospecţiuni petroliere. Astăzi, deşertul în care am călătorit eu este brăzdat de urmele lăsate de camioane şi murdărit de tot felul de lucruri aruncate, gunoaie importate din Europa şi America. Însă această pângărire materială este lipsită de importanţă în comparaţie cu demoralizarea care şi-a făcut loc în rândul beduinilor. Pe vremea când eram alături de ei, nu aveau niciun gând despre o altă lume decât a lor. Nu erau sălbatici ignoranţi; din contră, erau moştenitorii în linie directă ai unei civilizaţii străvechi, care găseau în

cadrul societăţii lor libertatea personală şi autodisciplina după care năzuiau. Acum sunt alungaţi din deşert în oraşe unde calităţile care îi făceau odinioară destoinici nu mai sunt suficiente. Forţe la fel de incontrolabile precum secetele care îi omorau adesea în trecut au distrus economia vieţii lor. Acum nu se confruntă cu moartea, ci cu degradarea.

De când am plecat din Peninsula Arabă, am călătorit prin Karakorum şi Hindukush, prin munţii din Kurdistan şi mlaştinile din Irak, atras întotdeauna de locuri izolate, unde maşinile nu pot pătrunde şi unde mai supravieţuieşte ceva din modul de viaţă arhaic. Am văzut unele dintre cele mai magnifice peisaje din lume şi am trăit în mijlocul unor triburi interesante şi foarte puţin cunoscute. Niciunul dintre aceste locuri nu m-a emoţionat aşa cum au făcut-o deşerturile Arabiei.

În urmă cu cincizeci de ani, cuvântul „arab" însemna, în general, locuitor al Peninsulei Arabe şi era adesea privit ca sinonim cu „beduin". Membrii triburilor care migraseră din Peninsula Arabă în Egipt şi în alte părţi şi care încă duceau o viaţă nomadă erau numiţi arabi, pe când cei care deveniseră agricultori sau orăşeni nu erau numiţi astfel. Cu acest sens mai vechi folosesc cuvântul „arab", şi nu cu sensul pe care l-a căpătat recent, odată cu dezvoltarea naţionalismului arab, când oricine are araba ca limbă maternă este numit astfel, indiferent de originea sa.

„Bedu" sunt triburile nomade crescătoare de cămile din Deşertul Arabiei. În limba engleză sunt numiţi de obicei „Beduin", un dublu plural pe care ei îl folosesc rareori. Eu prefer termenul „bedu" şi l-am folosit în cuprinsul acestei cărţi[1]. Ei vorbesc despre ei înşişi ca „al-Arab", iar când am făcut referire la ei, am folosit termenii „bedu" şi „arab" fără nicio deosebire.

În arabă, „bedu" este plural şi „bedui" singular, dar, de dragul simplităţii, am folosit „bedu" atât pentru singular, cât şi pentru plural. Pentru a nu-l încurca pe cititor, am făcut acelaşi lucru cu denumirile triburilor: Rashid, singular Rashdi, şi Awamir, singular Amari.

Am utilizat cât mai puţine cuvinte arabe posibil. Cea mai mare parte din plantele menţionate în carte nu au un corespondent în engleză şi le-am indicat cu numele lor local, preferându-l echivalentelor din limba latină; pentru majoritatea oamenilor, *ghaf* este mai uşor de ţinut minte decât *Prosopis spicigera* şi la fel de inteligibil. La sfârşitul cărţii există o listă cu denumirile arabe şi latine ale tuturor plantelor menţionate.

Inevitabil, această carte conţine multe nume care vor suna străin oricui nu este familiarizat cu Peninsula Arabă. Am inclus în text, în plus faţă de harta pliantă mare de la sfârşitul cărţii[*2], mai multe schiţe cu hărţi care ilustrează locurile pomenite în relatările fiecărei călătorii şi, tot la sfârşitul cărţii, am adăugat o listă cu personajele principale.

Hărţile au fost special desenate de K.C. Jordan şi îi sunt recunoscător pentru toată grija şi osteneala. El a realizat harta mare prin compilarea celor desenate de Societatea Regală de Geografie în urma călătoriilor în care am traversat Peninsula Arabă şi a folosit unele informaţii provenite de la Thomas şi Philby. Am decis să nu corectez sau să măresc această hartă pe baza cercetărilor realizate de când am plecat eu din Peninsula Arabă.

Orice transliterare a cuvintelor din limba arabă dă naştere la controverse. Am încercat să simplific cât mai mult posibil şi, prin urmare, am omis litera ‘ *Ain*, reprezentată de obicei prin semnul grafic ‘. În orice caz, puţini englezi pot să pronunţe litera corect; pentru majoritatea cititorilor, frecventa repetare a acestui ininteligibil ‘ ar fi deopotrivă iritantă şi greu de înţeles. În privinţa celeilalte litere dificile, *Ghain*, am folosit convenţionalul „gh”. Specialiştii spun că acest sunet moale, gutural se pronunţă asemenea „r”-ului parizian. Litera apare în numele unuia dintre personajele principale din carte, bin Ghabaisha.

Doar eu ştiu ce au însemnat pentru mine interesul şi încurajarea mamei mele. Aveam nouă luni când m-a dus de la Addis Abeba pe coastă, prima dintre numeroasele lungi călătorii din copilărie cu cămile sau catâri. Cunoscând ea însăşi fascinaţia călătoriei africane înainte să devină ceva uşor de făcut, mi-a înţeles întotdeauna dragostea pentru explorare şi a simpatizat cu aceasta.

În scrierea cărţii, îi datorez multă recunoştinţă lui Val ffrench Blake[3]. El a citit primul capitol imediat ce l-am scris şi de atunci a citit nu o dată, ci de mai multe ori întregul manuscris dactilografiat. Înţelegerea şi încurajările sale, ca şi excelentele sale sfaturi şi critici au fost extrem de valoroase pentru mine. Fratele meu Roderic a citit de asemenea textul cu deosebită atenţie şi răbdare şi mi-a oferit multe sugestii preţioase. Le mai datorez mult lui John Verney şi Graham Watson: lui John Verney pentru sfaturile sale nepreţuite, iar lui Graham Watson pentru încrederea sa în rezultatul demersului pe care m-a îndemnat să-l întreprind. W.P.G. Thomson de la Permanent Committee on Geographical Names a avut deosebita amabilitate de a verifica şi aproba ortografia denumirilor în arabă. Îi mulţumesc că a făcut acest lucru. Le sunt extrem de recunoscător, de asemenea, celor de la James Sinclair & Company, din Whitehall, pentru osteneala pe care şi-au dat-o atâţia ani cu fotografiile mele; unele dintre rezultate pot fi văzute în această carte. Doresc să mulţumesc şi Societăţii Regale de Geografie pentru ajutorul şi încurajările pe care mi le-a oferit înainte să pornesc în aceste călătorii.

Deşi ar fi fără rost să le mulţumesc într-o carte pe care niciunul dintre ei nu o va citi, este evident că le datorez totul beduinilor care au mers cu mine. Fără ajutorul lor, nu aş fi putut niciodată să călătoresc prin deşertul Rub al-Khali. Tovărăşia lor mi-a oferit cei mai fericiţi cinci ani din viaţa mea.

1. În această traducere a fost preferată denumirea de „beduini”, deja existentă în limba română.

2* Această hartă pliantă nu a fost inclusă în ediţia Penguin, după care s-a făcut şi prezenta traducere (n.ed.).

3. Robert Lifford Valentine, cunoscut ca Val ffrench Blake (1913-2011), locotenent-colonel în armata britanică, scriitor şi crescător de vite şi cai.

Prolog

Se formează un nor, plouă, oamenii trăiesc; norul dispare fără să plouă, oamenii şi animalele mor. În deşerturile din sudul Peninsulei Arabe nu există o succesiune a anotimpurilor, o creştere şi o scădere a sevei, ci pustiuri goale unde doar modificările temperaturii marchează trecerea anului. Este un tărâm nemilos, uscat, care nu cunoaşte blândeţea sau confortul. Cu toate acestea, oamenii au trăit aici din cele mai vechi timpuri. Generaţiile care au trecut au lăsat pietre înnegrite de foc în locurile de campare, câteva dâre vagi al căror lustru se zăreşte pe câmpiile de pietriş. În rest, vântul le şterge urmele paşilor. Oamenii trăiesc aici deoarece este lumea în care s-au născut; viaţa pe care o duc este viaţa pe care au dus-o strămoşii lor înainte de ei. Acceptă greutăţile şi privaţiunile: altă cale nu ştiu. Lawrence a scris în *Cei şapte stâlpi ai înţelepciunii*: „Traiul beduinilor era greu, chiar şi pentru cei crescuţi în acest fel, iar pentru străini era cumplit: o moarte în viaţă”. Nimeni nu poate să trăiască această viaţă şi să rămână neschimbat – va purta, oricât de slab, amprenta deşertului, semnul care marchează un nomad; şi va avea în el dorinţa de a se întoarce, slabă sau persistentă, după cum îi este firea. Căci acest tărâm nemilos poate să arunce o vrajă pe care niciun climat temperat nu o poate egala.

1

Abisinia şi Sudan

O copilărie în Abisinia este urmată de o călătorie în ţinutul Danakil şi de serviciul militar în Sudan. Ocazia de a călători în deşertul Rub al-Khali din Peninsula Arabă vine în urma unei întâlniri din timpul războiului cu şeful Serviciului de Control al Lăcustelor din Orientul Mijlociu.

Mi-am dat seama pentru prima oară de fascinaţia pe care o exercita deşertul asupra mea în vara anului 1946, pe când călătoream prin munţii Hajaz. Cu câteva luni înainte fusesem la marginea deşertului Rub al-Khali. O vreme, dusesem alături de beduini un trai greu, nemilos, fiindu-mi mereu foame şi, de obicei, sete. Tovarăşii mei erau obişnuiţi cu această viaţă de când se născuseră, dar eu fusesem chinuit de oboseala lungilor marşuri printre dunele bătute de vânt sau peste câmpiile unde monotonia era accentuată de mirajele care străluceau în arşiţă. Exista mereu teama de atacuri, care să ne ţină alerţi şi încordaţi, chiar şi atunci când eram ameţiţi din cauza lipsei de somn. Aveam întotdeauna puştile în mâini, iar ochii noştri scrutau mereu orizontul. Foame, sete, caniculă şi frig – le gustasem din plin în cele şase luni şi îndurasem dificultatea de a trăi în mijlocul unui neam străin care nu vedea cu ochi buni slăbiciunea. Adesea, din cauza extenuării trupului şi sufletului, îmi dorisem cu ardoare să scap de acolo.

Acum, în Assir, stăteam pe un versant împădurit cu măslini sălbatici şi ienuperi. Pe panta muntelui se rostogolea un pârâu; apa lui, rece ca gheaţa la 2.700 de metri, era un bine-venit contrast cu apa puţină şi sălcie a nisipurilor. Erau flori sălbatice: iasomie şi caprifoi, trandafiri sălbatici, garofiţe şi ciuboţica-cucului. Erau câmpuri terasate, cultivate cu grâu şi orz, viţă-de-vie şi parcele cu legume. Jos, departe la picioarele mele, o ceaţă galbenă ascundea deşertul spre est. Totuşi într-acolo se îndreptau

fanteziile mele, plănuind noi călătorii în timp ce mă minunam de acest ciudat imbold care mă mâna înapoi la o viaţă care abia dacă era posibilă. Simţeam că ar fi fost de înţeles dacă aş fi lucrat într-un birou din Londra, visând la libertate şi aventură, însă aici, de bună seamă, aveam tot ce îmi puteam dori în condiţii mult mai uşoare. Însă ştiam instinctiv că tocmai dificultatea vieţii în deşert era cea care mă atrăgea înapoi acolo – era aceeaşi atracţie care îi duce pe oameni înapoi la gheţurile polare, pe munţii înalţi şi pe mare.

Întoarcerea în deşertul Rub al-Khali ar fi însemnat răspunsul la o provocare, iar rămânerea acolo mai mult timp – testarea propriilor mele limite. Mare parte din el era neexplorat. Era unul dintre puţinele locuri rămase unde îmi puteam satisface imboldul de a merge unde nu mai fuseseră alţii. Împrejurările vieţii mă pregătiseră ca să pot călători acolo. Deşertul Rub al-Khali îmi oferea ocazia de a dobândi distincţie în calitate de călător, însă credeam că îmi poate oferi mai mult de atât, credeam că în acele pustietăţi vaste voi putea găsi pacea care vine din solitudine şi, printre beduini, tovărăşia într-o lume ostilă. Mulţi dintre cei care se aventurează în locuri primejdioase au descoperit această tovărăşie printre membrii propriei rase; câţiva au găsit-o mai uşor printre oameni din alte ţări, tocmai diferenţele care îi despărţeau fiind acelea care i-au legat mai strâns. Eu am descoperit-o printre beduini. Fără ea, aceste călătorii ar fi fost o suferinţă lipsită de sens.

Am căutat adesea în amintirile din copilărie un indiciu pentru această necesitate perversă care mă mână din ţara mea spre deşerturile Orientului. Poate că se află undeva în fundalul memoriei mele: în călătoriile prin deşerturile Abisiniei; în emoţia de a-l vedea pe tatăl meu împuşcând o antilopă oryx pe când aveam doar trei ani; în vagile amintiri despre turmele de cămile din jurul gropilor de apă[1]; în mirosul de praf şi de acacii sub un soare fierbinte; în corul hienelor şi şacalilor din întunericul din jurul focului de tabără. Însă aceste amintiri vagi sunt aproape şterse, îngropate de amintirile de mai târziu despre ţinuturile muntoase abisiniene, căci acolo mi-am petrecut copilăria până la vârsta de aproape nouă ani.

A fost o copilărie neobişnuită. Tata era un înalt funcţionar britanic[2] în Addis Abeba, iar eu m-am născut acolo în 1910, în una dintre colibele de pământ care adăposteau la acea vreme Legaţia britanică. La întoarcerea noastră în Anglia, fusesem deja martorul unor imagini pe care puţini oameni le văzuseră vreodată. Privisem preoţii dansând de Timkat[3] dinaintea Chivotului Legii în sunetul înfundat al tobelor din argint; văzusem preoţii din conducerea Bisericii Etiopiene, măreţi în veşmintele lor multicolore, binecuvântând apele. Văzusem armatele mergând să lupte în Revolta Arabă din 1916. Acestea traversaseră zile în şir câmpia din faţa legaţiei. Auzisem vaietele când armata lui Ras Lul Seged a fost zdrobită pe când încerca să oprească înaintarea lui Negus

Michail şi fusesem martorul bucuriei nestăpânite care a proclamat victoria finală. Văzusem întoarcerea triumfătoare după bătălia de la Sagale, unde armatele Nordului şi Sudului se încleştaseră o zi întreagă într-o luptă disperată corp la corp, la doar 80 de kilometri nord de Addis Abeba.

Fiecare stăpân feudal era înconjurat de recruţi din provincia pe care o conducea. Ostaşii simpli erau îmbrăcaţi în alb, dar căpeteniile purtau întreaga panoplie de luptă, acoperăminte pentru cap în formă de coame de leu, pelerine din catifea sclipitoare, ţepene din cauza ornamentelor din argint şi aur, robe lungi din mătase în multe culori şi minunate săbii încovoiate. Toţi aveau scuturi, unele împodobite cu argint sau aurite, iar mulţi aveau puşti. Războinicii zuluşi care defilau în faţa lui Chaka sau dervişii ademeniţi să se lupte în faţa Omdurmanului nu ar fi putut părea mai barbari decât acest val frenetic de bărbaţi care a înaintat pe lângă pavilionul regal pe tot parcursul zilei, în tunetul tobelor de război şi sunetul asurzitor al goarnelor de luptă. Nu era o paradă de ceremonie. Oamenii aceştia tocmai se întorseseră după ce luptaseră cu disperare pentru viaţa lor şi erau încă înflăcăraţi de entuziasmul acelor ore agitate. Nici nu se uscase bine sângele de pe hainele pe care le dezbrăcaseră de pe morţi şi cu care îşi drapaseră caii. Treceau în valuri, călăreţii aproape ascunşi de praf şi de o mare îmbulzeală de pedestraşi. Strigându-şi în gura mare faptele de vitejie şi etalându-şi armele, s-au dus direct la treptele tronului, de unde, cu nişte beţe lungi, şambelanii Curţii i-au silit să se dea înapoi. Deasupra lor, în strălucirea vârfurilor de suliţe, fluturau nenumărate steaguri. Îmi aduc aminte de un băieţel care părea un pic mai mare decât mine şi care era purtat în triumf. Ucisese doi oameni. Mi-l amintesc pe Negus Michail, regele din Nord, cum era dus în lanţuri cu o piatră uriaşă pe umăr ca semn se supunere, un bătrân cu burnuz negru, simplu, cu capul înfăşurat într-o cârpă albă. Cel mai emoţionant moment din acea zi nespus de incitantă a fost când tobele s-au oprit brusc şi, într-o tăcere profundă, câteva sute de bărbaţi în haine albe, obişnuite, sfâşiate, au venit încet, conduşi de un flăcău, pe culoarul lung format de trupele în aşteptare. Era fiul lui Ras Lul Seged, aducând rămăşiţele armatei tatălui său, care intrase în luptă cu un efectiv de 5.000 de oameni.

Nu este de mirare că visam la Africa în timpul anilor de şcoală. Am citit toate cărţile pe care le-am putut găsi despre călătorii şi aventuri în Africa, scrise de Gordon-Cumming[4], Baldwin[5], Bruce[6], Selous[7] şi mulţi alţii. Am citit cu atenţie *Însemnări despre vânatul mare* de Rowland Ward[8] şi aş fi putut lua cu uşurinţă un examen despre animalele din Africa, deşi picam în mod repetat la limba latină. În timpul slujbelor de la capelă puteam să-mi imaginez scene din copilărie, să evoc munţii care îmi mărginiseră orizontul: Zuquala[9], Fantali[10], Wuchacha[11], Furi[12] şi Managasha[13]. Acestea sunt numele care au exercitat mereu o fascinaţie nostalgică asupra mea. Până să merg la şcoală, nu văzusem alţi copii europeni în afară de fraţii mei. M-am pomenit

într-o lume ostilă şi de neînţeles. Eram neştiutor cu privire la convenţiile rigide cărora li se conformează şcolarii şi sufeream în consecinţă. Vorbeam despre lucruri pe care le văzusem sau făcusem şi eram făcut imediat mincinos. Nu aveam încredere în capacitatea mea de a concura cu contemporanii mei şi eram adesea singuratic. Din fericire, mi-am continuat studiile la Eton, faţă de care am căpătat o afecţiune profundă şi de durată.

M-am întors în Abisinia când aveam 20 de ani. Haile Selassie nu uitase că în timpul zilelor critice ale Marii Revolte tata îl adăpostise la legaţie pe fiul său, actualul prinţ moştenitor. El mi-a trimis, fiind cel mai vârstnic fiu al tatei, o invitaţie personală pentru a participa la încoronarea sa, şi m-am dus în Etiopia ca ataşat al misiunii Ducelui de Gloucester. Am aterizat la Djibouti. Nu cred că m-am mai simţit vreodată la fel de îmbătat de fericire ca în noaptea aceea, în trenul care mă ducea la Addis Abeba. Când am ajuns înapoi la legaţie, jumătate din viaţa mea pur şi simplu mi s-a şters din minte. Trebuia să depun efort ca să-mi amintesc până şi trecutul foarte apropiat. Era imposibil de crezut că trecuseră unsprezece ani de când urcasem ultima oară pe dealul din spatele legaţiei, privisem fumul albastru înălţându-se spre cerul senin, în aerul rece, deasupra locuinţelor servitorilor, sau ascultasem zmeiele scoţând sunete ascuţite deasupra eucalipţilor. Recunoşteam fiecare pasăre, fiecare plantă, ba chiar şi stâncile.

Timp de zece zile agitate am luat parte la procesiuni, ceremonii şi dineuri oficiale, iar în cele din urmă am privit cum patriarhul l-a încoronat pe Haile Selassie ca Rege al regilor din Etiopia. Încoronat, înveşmântat şi miruit, el s-a arătat poporului, un alt rege din lungul şir care se revendicau a fi urmaşi ai lui Solomon şi ai reginei din Saba. M-am uitat pe străzile pline de membri ai triburilor din toate provinciile imperiului său. Am văzut din nou scuturile şi robele sclipitoare pe care mi le aminteam din copilărie. Însă lumea exterioară pătrunsese acolo şi ameninţarea plutea în aer. Mi-am dat seama că tradiţiile, obiceiurile şi ritualurile, îndelung preţuite şi respectate, aveau să fie abandonate curând, că varietatea şi culoarea prin care se distingea această scenă aveau să dispară pentru totdeauna de pe aceste meleaguri. Existau deja câteva maşini pe străzi, semne prevestitoare ale schimbării. Erau şi jurnalişti care se îmbulzeau în faţă pentru a fotografia împăratul pe tronul său şi preoţii care dansau. Am fost împins la o parte de unul dintre ei, care a strigat: „Fă loc pentru Ochii şi Urechile Lumii”.

Crescusem visând la împuşcarea vânatului mare şi la explorare şi eram hotărât, acum că eram din nou în Africa, să merg în sălbăticie. Îmi adusesem o puşcă. Într-o zi, când stăteam pe treptele legaţiei în timpul unui scurt răgaz din cadrul festivităţilor încoronării, l-am întrebat pe colonelul Cheesman[14], renumitul explorator, dacă mai rămăseseră în Abisinia locuri de explorat. Mi-a spus că singura problemă rămasă nerezolvată era cea privitoare la râul Awash care, izvorând din munţii situaţi la vest

de Addis Abeba, curgea până în deşertul Danakil, dar nu ajungea la mare. Această discuţie mi-a îndreptat gândurile spre regiunea Danakil, unde oamenii erau vânători de capete care colecţionau testicule în loc de capete. Trebuia să mă întorc la Oxford peste şase săptămâni, dar puteam cel puţin să merg până la marginea acestui ţinut şi să arunc o privire. Ajutat de colonelul Sandford, un vechi prieten de familie, mi-am adunat caravana. Chiar când eram gata de plecare, sir Sydney Barton, ministrul britanic, mi-a spus că nu e bucuros că voi călători singur în această regiune periculoasă, aflată complet în afara jurisdicţiei administrative, şi mi-a sugerat să mă alătur unei expediţii de vânătoare organizate de el. I-am fost recunoscător pentru propunere, dar ştiam că acceptarea acesteia însemna să întorc spatele pentru totdeauna împlinirii visurilor din copilărie şi că atunci aş fi eşuat încă dinainte de a fi început. Am încercat cu stângăcie să-i explic care era miza, că trebuia să merg acolo singur şi să capăt experienţa de care aveam nevoie. A înţeles de îndată şi mi-a dorit succes, adăugând când am părăsit încăperea: „Ai grijă de dumneata. Ar fi neplăcut dacă ai ajunge să fii grav rănit de neamul Danakil imediat după încoronare. Ar cam strica tot efectul”.

În prima mea noapte în tabără, în timp ce stăteam şi mâncam sardine dintr-o conservă şi îi priveam pe somalezii mei mânând cămilele dinspre râu ca să le culce lângă cort, am ştiut că n-aş fi vrut să mă aflu nicăieri altundeva nici pentru toţi banii din lume. Am călătorit timp de o lună printr-un ţinut arid. Eram singur; nu era nimeni cu care să mă pot sfătui; dacă dădeam de bucluc cu triburile, nu puteam primi niciun ajutor; dacă eram bolnav, nu era nimeni să mă doftoricească. Oamenii aveau încredere în mine şi dădeau ascultare poruncilor mele; eram răspunzător pentru siguranţa lor. De multe ori eram obosit şi însetat, uneori înspăimântat şi însingurat, dar experimentam un sentiment de libertate şi un mod de viaţă la care nu mai puteam renunţa.

A fost luna decisivă din viaţa mea. Când m-am întors la Oxford, imaginile îmi reveneau de-a valma în minte. Vedeam din nou un grup din neamul Danakil sprijinindu-se în suliţe, cu trupuri zvelte şi graţioase acoperite doar de pânza scurtă din jurul şoldurilor, cu părul ciufulit dat cu unt; o aşezare temporară cu mici colibe rotunde şi razele soarelui la asfinţit, căzând pieziş printre norii de praf în timp ce erau aduse turmele; râul noroios, curgând alene, şi un crocodil care stătea la soare pe un banc de nisip; o antilopă-de-apă ieşind din jungla de tamariscă, coborând malul la adăpat; o antilopă kudu cu magnificele-i coarne spiralate profilate pe cerul care se întuneca văzând cu ochii; zvâcnirea rapidă a unei antilope oryx împuşcate în inimă; vulturii care planau în jos cu aripi ţepene, pentru a se alătura celor care ţopăiau stângaci în jurul unei prăzi; un şir de babuini, decorativi ca o friză, stând pe o stâncă al cărei contur se decupa pe fundalul cerului. Puteam să simt din nou soarele pârjolindu-

mă prin cămaşă şi frigul de la spartul zorilor. Simţeam urina cămilelor în apă. Îi auzeam pe somalezii mei cântând în jurul focului de tabără; auzeam mugetele cămilelor când li se puneau poverile în spinare. Eram hotărât să mă întorc pentru a descoperi ce se întâmplă cu râul Awash, însă atracţia necunoscutului mă ademenea mai degrabă decât dragostea pentru deşert. Încă mai credeam că inima mea era în ţinuturile muntoase ale Abisiniei; şi, cu certitudine, dacă acolo ar mai fi rămas vreun ţinut necunoscut, l-aş fi ales pe acela în locul deşertului.

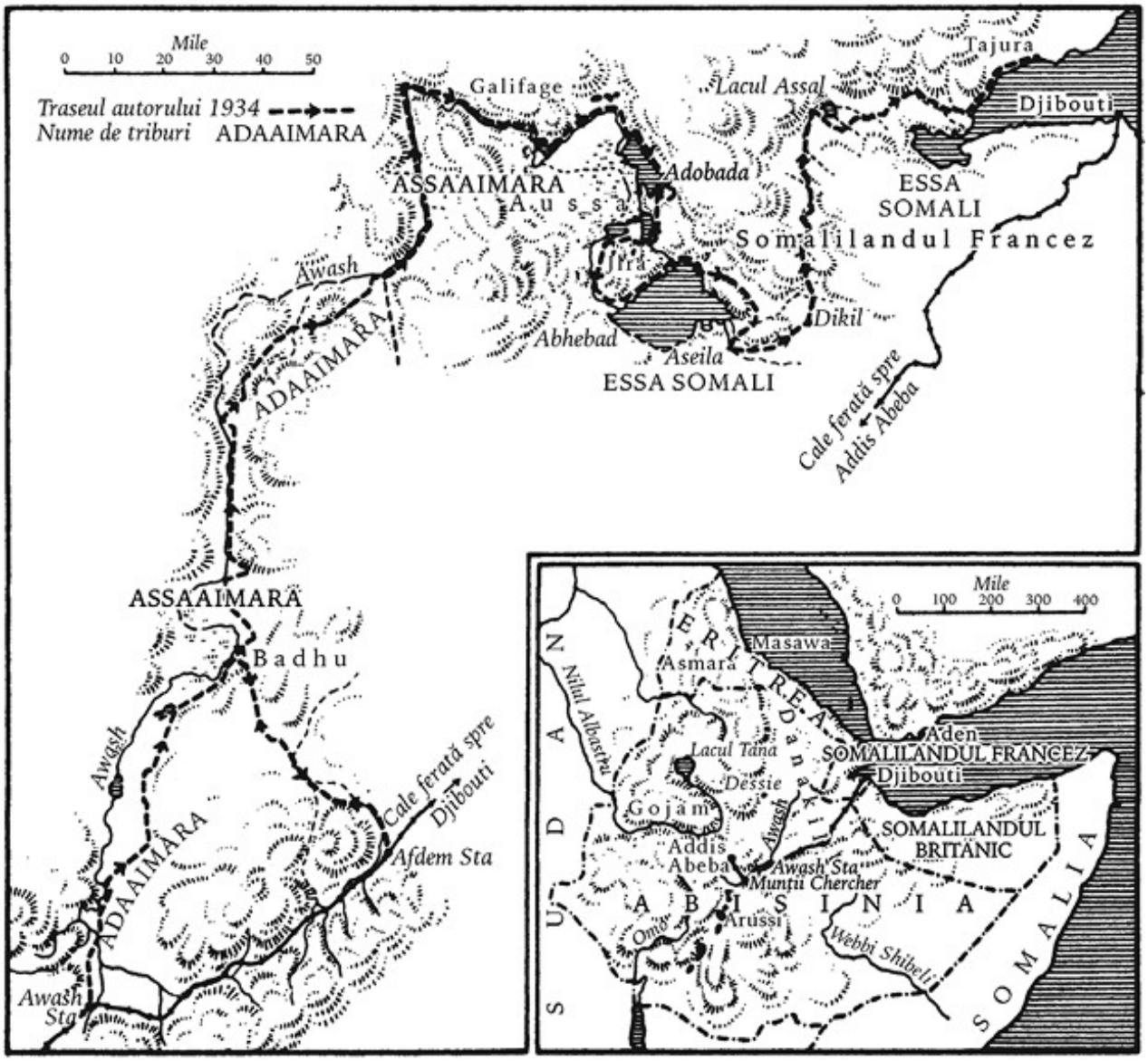

Ţinutul Danakil

Trei ani mai târziu, însoţit de David Haig-Thomas, m-am întors în Abisinia ca să explorez ţinutul Danakil. Am călătorit mai întâi pe catâri timp de două luni, prin munţii Arussi, pentru că doream ca, înainte să intrăm în deşert, să îi punem la încercare în condiţii uşoare pe oamenii care urmau să meargă cu noi. Ne-am ridicat tabăra pe crestele munţilor, unde versanţii din jurul nostru erau acoperiţi de tufişuri uriaşe, sau chiar la altitudini mai mari, printre lobelii gigantice, unde norii se formau

şi se destrămau, permiţând doar priviri fugare asupra Marelui Graben Est-African aflat jos, la vreo 2.130 de metri. Am mers zile în şir prin păduri, unde maimuţe colobus alb cu negru se jucau prin copacii acoperiţi de licheni, şi am traversat câmpiile deluroase de lângă izvoarele râului Webbi Shibeli. Am trecut prin unele dintre cele mai frumoase zone montane din Abisinia, după care am coborât din munţii Chercher la marginea deşertului. Adieri de aer cald se roteau în jurul nostru, făcând să foşnească frunzele uscate din tufele de acacia, iar în acea seară servitorii somalezi mi-au adus un castron cu lapte de cămilă de la o aşezare nomadă din apropiere. Eram cuprins de o imensă mulţumire. Deşertul mă cucerise deja, deşi încă nu ştiam acest lucru.

Deşertul Danakil se întinde între Podişul Etiopiei şi Marea Roşie, la nord de calea ferată care leagă de-a lungul coastei Addis Abeba de Djibouti. Era o regiune neprietenoasă, cu o reputaţie urâtă. Undeva în acest ţinut, pe la sfârşitul secolului al XIX-lea, fuseseră exterminate cele trei expediţii ale lui Munzinger, Giulietti şi Bianchi. Nesbitt şi doi dintre însoţitori săi îl traversaseră de la sud la nord în 1928. Au fost primii europeni care s-au întors în viaţă din partea centrală a depresiunii Danakil, însă trei dintre servitorii lor au fost ucişi. Mai târziu, Nesbitt a descris această călătorie remarcabilă în cartea *Deşert şi pădure*. Ostilitatea triburilor riverane l-a împiedicat, în mare parte, să urmeze cursul râului Awash, nereuşind să exploreze sultanatul Aussa şi nici să rezolve misterul dispariţiei râului.

Neamul Danakil este un popor nomad înrudit cu somalezii. Au cămile, oi, capre şi vite, iar triburile mai bogate au cai, pe care îi ţin pentru atacuri rapide. Oficial vorbind, sunt musulmani. În rândul lor, poziţia socială a unui bărbat depindea în foarte mare măsură de reputaţia sa de războinic, care era judecată după numărul de oameni pe care îi ucisese şi mutilase. Nu era nevoie să omoare pe cineva în luptă dreaptă; tot ce i se cerea pentru a-şi făuri o reputaţie era să strângă numărul necesar de organe genitale retezate. Fiecare omor îi dădea războinicului dreptul de a purta o podoabă distinctivă, o pană de struţ sau un piepten în păr, un cercel, o brăţară sau o pânză colorată în jurul şoldurilor. Îţi puteai da seama dintr-o privire câţi oameni omorâse cineva. Îşi îngopau morţii în tumuli, iar pentru cei faimoşi înălţau monumente comemorative semănând cu nişte mici ţarcuri din piatră, punând câte un şir de pietre verticale în faţa fiecărui monument, fiecare piatră simbolizând o victimă. Regiunea era plină de astfel de monumente sinistre, unele dintre ele având chiar şi douăzeci de pietre. Mi se părea deconcertant să fiu privit cu atenţie de către un danakil, simţindu-mă de parcă îmi evalua valoarea ca trofeu, cam cum aş studia eu o turmă de antilope oryx pentru a alege animalul cu cele mai lungi coarne.

Din păcate, David Haig-Thomas s-a îmbolnăvit de laringită acută în timpul călătoriei noastre prin munţi. Cum era prea bolnav ca să mă însoţească în depresiunea Danakil, am plecat din tabăra de lângă râul Awash fără el, pe 1

decembrie, împreună cu patruzeci de abisinieni şi somalezi, toţi înarmaţi cu puşti. Evident, nu ne puteam croi drum cu forţa prin regiunea care se întindea în faţa noastră, dar speram că vom părea o forţă mult prea puternică pentru a fi o pradă tentantă. Aveam optsprezece cămile care ne cărau proviziile. Cum plănuiam să urmez cursul râului, nu mă aşteptam să ducem lipsă de apă. Am pornit la drum cât mai repede, deoarece auzisem că guvernul etiopian intenţiona să-mi interzică plecarea.

După două săptămâni ne aflam la marginea districtului Bahdu, într-o regiune frământată de mari tulburări sociale; satul în care ne-am oprit fusese atacat cu două zile înainte şi mai mulţi oameni fuseseră ucişi. Neamul Danakil este împărţit în două grupuri, Assaaimara şi Adaaimara. Assaaimara, care sunt de departe cei mai puternici, locuiesc în Bahdu şi Aussa, şi toate triburile pe lângă care am trecut erau îngrozite de războinicii din Bahdu. Adaaimara ne-au avertizat că nu ar trebui să sperăm că vom scăpa de la masacru dacă vom intra în Bahdu, care era păzit în partea de sud de o trecătoare între un povârniş jos şi nişte mlaştini. În zori am stat de veghe şi am trecut prin ea înainte ca Assaaimara să prindă de veste despre mişcările noastre. După aceea ne-am oprit şi, folosind poverile de pe şeile cămilelor, ne-am construit rapid un mic perimetru în jurul taberei, care era protejată pe o latură de râu. Curând am fost încercuiţi de numeroşi danakil agitaţi, toţi înarmaţi – majoritatea cu puşti. Doi greci şi slujitorii lor fuseseră masacraţi aici cu trei ani înainte. Aşteptându-ne la un atac, ne-am pregătit de luptă în zori. A doua zi, după discuţii nesfârşite, am convins un bătrân vlăguit şi aproape orb, care avea o mare influenţă în Bahdu, să ne asigure călăuze şi ostatici. Totul părea să se fi aranjat satisfăcător când, chiar înainte de asfinţit, a sosit o scrisoare de la guvern. Fusese dată de la un şef de trib la altul până când a ajuns la noi. Sosirea ei a iscat mare animaţie în rândul celor din Danakil, care s-au strâns în număr mare în jurul bătrânului lor şef de trib. Scrisoarea era scrisă în amharică[15], aşa că a trebuit să-mi fie tradusă, prin urmare nu a existat vreo posibilitate de a-i ascunde conţinutul. Mi se ordona să mă întorc de îndată, căci izbucniseră luptele între triburi, şi se sublinia să nu încerc cu niciun chip să intru în Bahdu – exact locul în care mă aflam. Jumătate dintre oamenii mei au insistat să se întoarcă, iar ceilalţi au fost de acord să mă lase pe mine să hotărăsc. Ştiam că, dacă nu iau în seamnă acest ordin şi îmi continui călătoria însoţit de un grup restrâns, am fi atacaţi şi nimiciţi. Mi-am dat seama că trebuia să mă întorc, dar mă întrista faptul că planurile îmi fuseseră date peste cap, mai ales acum, când reuşiserăm să intrăm cu succes în Bahdu, depăşind astfel prima dificultate majoră din calea noastră.

Pe drumul de întoarcere am trecut pe lângă ruinele unei mari aşezări Adaaimara. Assaaimara trimiseseră în acest sat o delegaţie alcătuită din şapte bărbaţi vârstnici, pentru a discuta despre o dispută privitoare la păşunat. Sătenii îi ospătaseră şi apoi îi atacaseră în timpul nopţii. A scăpat un singur om, ale cărui răni le-am îngrijit în

Bahdu. Assaaimara au atacat apoi satul şi au ucis 61 de oameni. Era incidentul care declanşase recentele lupte între triburi.

Am mers la Addis Abeba şi am irosit şase săptămâni până când am reuşit să conving guvernul să mă lase să mă întorc, şi atunci numai după ce le-am dat o scrisoare prin care îi absolveam de orice răspundere pentru siguranţa mea. M-am întors şi mi-am găsit oamenii suferind de friguri, boală foarte răspândită pe malurile râului Awash. Erau demoralizaţi, iar câţiva dintre ei au insistat să fie plătiţi şi eliberaţi din slujbă. În schimbul scrisorii pe care le-o oferisem, guvernanţii fuseseră de acord să elibereze din închisoare un bătrân pe nume Miram Muhammad şi să-i dea voie să mă însoţească. El era căpetenia triburilor Bahdu. Cu câteva luni înainte, îi vizitase pe guvernanţi şi fusese reţinut ca ostatic pentru a garanta buna purtare a triburilor sale. Refuzul lui de a-mi garanta siguranţa când eram la Bahdu a fost cel care dusese la rechemarea mea în capitală. Prezenţa lui alături de mine ne asigura o primire favorabilă acolo şi măcar o prezentare în faţa sultanului din Aussa.

Pe când ne aflam la Bahdu, am stat câteva zile în satul unui tânăr şef de trib pe care îl chema Hamdu Uga. Avea un zâmbet fermecător şi o purtare blândă şi îmi făcea plăcere compania sa. Deşi puţin mai în vârstă decât un băiat, omorâse recent trei oameni la graniţele Somalilandului Francez[16] şi îşi sărbătorea realizarea printr-un festin când am ajuns eu în sat. Îşi purta cu o afecţiune amuzantă pana de struţ la care era îndreptăţit acum. La două zile după ce am plecat noi de acolo, satul lui a fost victima unui atac-supriză din partea unui alt trib şi, când am întrebat de Hamdu Uga, am aflat că fusese ucis.

Şase săptămâni mai târziu mă aflam la Galifage, la graniţa cu Aussa, în tabăra de la marginea pădurii dese. Copacii înalţi erau sufocaţi de plante căţărătoare; iarba era verde şi luxuriantă. În cortul meu pătrundea foarte puţină lumină. Era o cu totul altă lume faţă de şesurile roşietice, cu tufişuri însetate şi stânci crăpate şi înnegrite din regiunea prin care trecuserăm. Aici se întâlnise Nesbitt cu sultanul Muhammad Yayu. Nesbitt primise permisiunea de a-şi continua călătoria, însă obiectivul său era să străbată deşertul de lavă spre nord, nu să pătrundă în câmpiile fertile din Aussa. Ca şi tatăl lui înaintea sa, Muhammad Yayu se temea şi se îndoia de toţi europenii. Era un sentiment destul de firesc. Îi văzuse pe francezi şi pe italieni ocupând întreaga linie de coastă, care nu avea nimic altceva decât câmpuri de lavă şi albii de sare formate în foste lacuri de mici dimensiuni, iar din această cauză credea, bineînţeles, că orice putere europeană va dori să pună stăpânire pe câmpiile bogate din Aussa, dacă va afla de existenţa lor. Niciunui european înaintea lui Nesbitt nu-i fusese oferit de către sultan un permis de liberă trecere pentru a călători în siguranţă şi, prin urmare, fuseseră masacraţi cu toţii. Până să ajung în Aussa avusesem de înfruntat condiţii de

anarhie tribală, însă acum mă confruntam cu un autocrat al cărui cuvânt era lege. Dacă muream aici, avea să fie din porunca sultanului, nu din cauza vreunei întâlniri întâmplătoare, în vreun desiş, cu membri ai triburilor.

Mi s-a ordonat să rămân la Galifage. Tabăra vuia de zvonuri. În seara celei de-a treia zile am auzit sunetul îndepărtat al unor trompete. Pădurea era sumbră în amurg, între apusul soarelui şi răsăritul lunii pline. Un pic mai târziu a sosit un mesager să mă informeze că sultanul aştepta să mă primească. L-am urmat în adâncurile pădurii, de-a lungul cărărilor şerpuitoare, până când am dat de un luminiş mare. Pe latura îndepărtată a acestuia erau masaţi în jur de 400 de oameni. Toţi aveau puşti, iar centurile le erau pline de cartuşe. Toţi aveau pumnale, iar în jurul şoldurilor purtau pânze curate, de un alb strălucitor în lumina lunii. Niciunul nu vorbea. Un pic mai în faţa lor, aşezat pe un scăunel, era un bărbat micuţ şi negru, cu chip oval, acoperit de barbă. Era îmbrăcat complet în alb, cu o cămaşă lungă şi un şal aruncat în jurul umerilor. La mijloc avea prins un pumnal cu mâner din argint. Când l-am salutat în arabă, s-a ridicat, apoi mi-a făcut semn să mă aşez pe un alt scăunel. A fluturat din mână spre oamenii săi, făcându-le semn să plece. Aceştia s-au retras la marginea pădurii şi s-au aşezat pe vine, aşteptând în linişte.

Ştiam că totul, chiar şi viaţa noastră, depindea de rezultatul acestei întâlniri. Era ceva diferit de tot ce anticipasem. Sultanul vorbea foarte încet, iar conducătorul somalezilor mei traducea. Am făcut obişnuitul schimb de complimente, iar el m-a întrebat de călătoria mea. Vorbea puţin şi nu zâmbea niciodată. Se lăsau lungi intervale de tăcere. Expresia lui era circumspectă, mândră şi imperativă, dar nu crudă. A pomenit că un european care lucra pentru guvern fusese ucis de curând de membrii tribului de lângă calea ferată. Am aflat mai târziu că era vorba de un german care lucrase alături de comisia etiopiană de delimitare a graniţelor. După vreo oră, mi-a spus că se va întâlni din nou cu mine în dimineaţa următoare. Nu mă întrebase nimic despre planurile mele. M-am întors în tabără fără să am nicio idee cu privire la ce ne rezerva viitorul. Ne-am întâlnit iar de dimineaţă, în acelaşi loc. La lumina zilei, era un simplu luminiş din pădure, fără niciuna din ameninţările din seara precedentă.

Sultanul m-a întrebat unde doream să merg şi i-am spus că voiam să urmez cursul râului până unde se termina acesta. M-a întrebat ce căutam, dacă lucram pentru guvern şi mi-a pus multe alte întrebări. Chiar şi fără dificultăţile suplimentare ridicate de traducere, mi-ar fi fost greu să-i explic acestui tiran suspicios dragostea mea pentru explorare. Au fost chestionaţi şi conducătorul oamenilor din grupul meu, şi membrii neamului Danakil care mă însoţiseră de la Bahdu. În cele din urmă, sultanul mi-a dat permisiunea să urmez cursul râului prin Aussa până la capătul acestuia. De ce mi-a acordat mie această permisiune, care nu mai fusese dată niciodată până atunci unui european, nu ştiu.

După două zile am urcat un deal şi am cuprins cu privirea întinderea ţinutului Aussa. Era ciudat să mă gândesc că, în urmă cu doar 50 de ani, o mare parte din Africa era neexplorată. Însă de atunci, călătorii, misionarii, negustorii şi funcţionarii administrativi pătrunseseră aproape peste tot. Acesta era unul dintre ultimele colţuri rămase necunoscute. La picioarele mele se întindea o câmpie pătrată de aproximativ 50 de kilometri lăţime. Era închisă pe toate laturile de munţi întunecaţi, golaşi. La est, o stâncă masivă, extrem de abruptă, cobora în apele lacului Adobada, care avea 25 de kilometri lungime. Jumătatea nordică a câmpiei era acoperită de păduri dese, dar existau poieni mari, unde puteam să văd oi, capre şi vite. Departe în sud era o mlaştină imensă, cu întinderi deschise de apă, iar dincolo de acestea era un şir de vulcani.

Am urmat cursul râului, prin pădure, pe lângă lacuri şi mlaştini, spre capătul îndepărtat al ţinutului Aussa. Era o regiune fascinantă, în care aş fi rămas bucuros săptămâni în şir, dar escorta noastră ne zorea să mergem mai departe. Aveam permisiune de la sultan să trec prin acest ţinut, dar nu să zăbovesc pe aici. Râul Awash ocolea vulcanii din Jira şi intra din nou în deşert, unde se vărsa în lacul sărat Abhebad. Râul parcursese un drum lung din câmpiile Akaki pentru a se termina aici, în această lume moartă, şi tocmai asta venisem atât de departe ca să văd – 780 de kilometri pătraţi de apă sălcie în care pluteau alge roşii, ca sângele închegat. Valuri leneşe loveau noroiul negru, cleios, care mărginea lacul, iar dintre rocile bazaltice se prelingea apă fierbinte, care se vărsa în lac. Era un loc al umbrelor, dar nu al umbrei, unde soarele bătea cu putere şi dogoarea emana înapoi din stâncile calcinate. Micile stoluri de păsări de baltă nu făceau decât să accentueze pustietatea când treceau ţipând pe lângă mal, căci erau migratoare, libere să plece când voiau. Câţiva crocodili pitici, fără îndoială incapabili să se dezvolte normal din cauza apei sărate în care trăiau, ne priveau cu ochi galbeni, fără să clipească – simbolizând, m-am gândit eu, spiritul locului. Câţiva membri ai neamului Danakil care erau cu mine mi-au spus că acesta era locul în care strămoşii lor au distrus o armată de „turci” şi le-au azvârlit armele în lac. Fără îndoială, aici fusese nimicită expediţia lui Munzinger în 1875.

Am trecut graniţa în Somalilandul Francez şi am stat cu Capitaine Bernard în fortul pe care îl comanda la Dikil. El şi cei mai mulţi dintre oameni săi aveau să moară câteva luni mai târziu, în urma unei ambuscade puse la cale de forţe de atac din Aussa. Din Dikil am traversat deşertul de lavă până la Tajura, de-a lungul coastei. Până acum triburile fuseseră cele care ne ameninţaseră, acum era vorba de ţinutul însuşi. Era lipsit de viaţă sau vegetaţie, un haos de rocă despicată şi răsucită, reziduurile unor cataclisme succesive, revărsate cu forţă când erau topite, pentru a opări suprafaţa pământului. Acest peisaj pustiu părea să prevestească devastarea finală a unei lumi

moarte. Timp de douăsprezece zile am înaintat cu greu peste stâncile ascuţite, peste munţi, prin defileuri, pe lângă cratere. Am ocolit bazinul lacului Assal[17], aflat la 120 de metri sub nivelul mării. Apele de un negru-albăstrui ale lacului erau înconjurate de o imensă câmpie de sare, albă şi netedă ca un câmp de gheaţă, de unde munţii se înălţau în şiruri înghesuite, lava de pe versanţii lor fiind neagră şi ruginie. Am fost norocoşi. Plouase de curând şi gropile de apă erau acum pline, însă paisprezece dintre cămilele mele au murit de foame înainte să ajungem la Tajura.

Eram agitat. Plănuisem timp de trei ani această călătorie, iar acum se încheiase şi viitorul părea pustiu. Mă îngrozea întoarcerea la civilizaţie, unde viaţa promitea să fie foarte plictisitoare după aventurile palpitante din ultimele opt luni. La Djibouti am cochetat cu ideea de a cumpăra *dhow*[18]-ul lui Monfreid. Citisem cărţile lui *Aventures de mer* (*Aventuri pe mare*) şi *Les secrets de la Mer Rouge* (*Secretele Mării Roşii*) şi stătusem de vorbă cu membri ai neamului Danakil care navigaseră cu el. Eram fascinat de relatările sale despre o viaţă liberă şi neîngrădită de legi.

M-am întors însă în Anglia, am intrat în Serviciul Politic din Sudan[19] şi am plecat la Khartoum la începutul anului 1935. Aveam 24 de ani. Îmi petrecusem aproape jumătate din viaţă în Africa, însă o Africă foarte diferită de aceasta. Khartoum semăna cu suburbiile din North Oxford aruncate în mijlocul Sudanului. Uram slujba şi jocurile de cărţi, detestam vilele cochete, drumurile asfaltate, străzile meticulos aliniate din Omdurman[20], indicatoarele şi toaletele publice. Tânjeam după haosul, mirosurile, dezordinea şi viaţa la întâmplare din piaţa din Addis Abeba. Voiam culoare şi sălbăticie, greutăţi şi aventuri. Dacă aş fi fost trimis la post în unul dintre oraşe, sunt convins că, dezamăgit şi supărat, aş fi părăsit Sudanul în câteva luni; însă Charles Dupuis, guvernatorul din Darfur, îmi anticipase reacţia şi ceruse să fiu trimis în provincia lui. Am fost numit în post la Kutum, în nordul Darfurului, unde am lucrat sub conducerea lui Guy Moore, un bărbat înţelegător, de o mare omenie. Venise în Sudan din deşerturile Irakului, unde fusese funcţionar guvernamental la sfârşitul Primului Război Mondial. Îi plăcea nespus să vorbească despre acele vremuri petrecute printre arabi, iar amintirile sale m-au impresionat foarte mult. Eram singurii englezi din district, care era cel mai mare din Sudan, întinzându-se pe mai bine de 129.000 de kilometri pătraţi. Era un ţinut deşertic cu o populaţie mică, dar foarte variată, de circa 180.000 de locuitori. Existau triburi arabe nomade, alte triburi de origine berberă, agricultori negri pe dealuri, iar în sud, unii dintre Bagara, arabii deţinători de vite, care îşi câştigaseră faima de cei mai curajoşi luptători în armata dervişilor.

Cea mai mare parte a timpului mi-o petreceam călătorind cu cămilele. În depresiunea Danakil folosisem cămile pentru transportarea poverilor; aici, pentru

prima oară, mergeam călare pe ele. Funcţionarii districtului călătoreau de obicei cu un alai de patru sau cinci cămile încărcate cu corturi, mobilă pentru camping şi conserve cu hrană. Guy Moore m-a învăţat să călătoresc cu puţine bagaje şi să mănânc ce se găsea prin partea locului. De obicei, călătoream însoţit de trei sau patru oameni din triburile locale; nu ţineam servitori care nu erau din district. Pe unde erau sate ne hrăneau sătenii, altminteri ne pregăteam o masă simplă, alcătuită din terci, şi mâncam cu toţii din acelaşi vas. Dormeam în aer liber, pe pământ, alături de ei, şi am învăţat să-i tratez ca pe nişte tovarăşi de drum, nu ca pe nişte servitori. Înainte să plec din Kutum aveam unele dintre cele mai bune cămile pentru călărit din Sudan, căci mi le cumpărasem pe cele mai bune pe care le-am putut găsi; mă interesau mult mai mult decât cei doi cai pe care îi aveam în grajd. Pe una dintre cămile am călărit 185 de kilometri în 23 de ore, iar după câteva luni am călărit de la Jabal Maidob la Omdurman, o distanţă de 725 de kilometri, în nouă zile.

În prima mea iarnă petrecută în Sudan, am călătorit timp de o lună în Deşertul Libian. Plănuiam să vizitez fântânile din Bir Natrun, unul dintre puţinele locuri din acest deşert unde exista apă. Nu era în districtul Kutum, nici măcar în aceeaşi provincie, dar cum niciun oficial nu mergea acolo şi mi se spusese că, dacă aş cere permisiunea de la Khartoum, aş fi refuzat, am decis să vizitez locul fără să spun nimic. Am pornit din Jabal Maidob cu cinci însoţitori. În prima zi, când am ajuns pe culmea unui dâmb şi am văzut pustietatea absolută care se întindea în faţa noastră, mi s-a tăiat respiraţia. Ne aşteptau opt zile fără apă până la Bir Natrun şi încă douăsprezece după cum plănuiserăm să ne întoarcem. În primele două zile am zărit ocazional câte o antilopă oryx şi câţiva struţi; după aceea, nimic. Oră după oră, zi după zi, înaintam şi nu se schimba nimic; deşertul se unea cu cerul gol mereu la aceeaşi distanţă în faţa noastră. Timpul şi spaţiul erau una. În jurul nostru, o linişte tulburată doar de vânt şi o curăţenie infinit de îndepărtată de lumea oamenilor.

La întoarcere m-am dus în Fasher, sediul provinciei, pentru a petrece Crăciunul. La cină s-a discutat despre ocuparea localităţii Bir Natrun de către italieni. Recent, aceştia puseseră stăpânire pe micile oaze din Uainat de la frontiera sudanezo-libiană, presupuse a aparţine Sudanului. Acest incident dusese la proteste şi schimburi de scrisori diplomatice. Acum auzeam că Dongala raportase la Khartoum că nişte arabi văzuseră de curând albi la Bir Natrun, iar acest lucru era presupus a fi o altă agresiune din partea italienilor. Fuseseră luate „măsuri de urgenţă” şi fusese trimis un avion la Wadi Halfa. Am intervenit spunând că nu puteam crede aşa ceva, de vreme ce tocmai mă întorsesem de la Bir Natrun, unde văzusem doar câţiva arabi. A urmat un moment de tăcere şi uluială, după care ofiţerul comandant al Trupelor din Arabia de Vest a spus cu severitate: „Bănuiesc că *dumneata* eşti italienii”. Un pic mai târziu, când am trecut prin Khartoum în permisie, secretarul civil mi-a atras atenţia ferm, dar

prietenos, că nu se obişnuia să se călătorească în districtul altcuiva fără acordul funcţionarului guvernamental districtual şi, cu siguranţă, nu se vizita o altă provincie fără permisiunea guvernatorului.

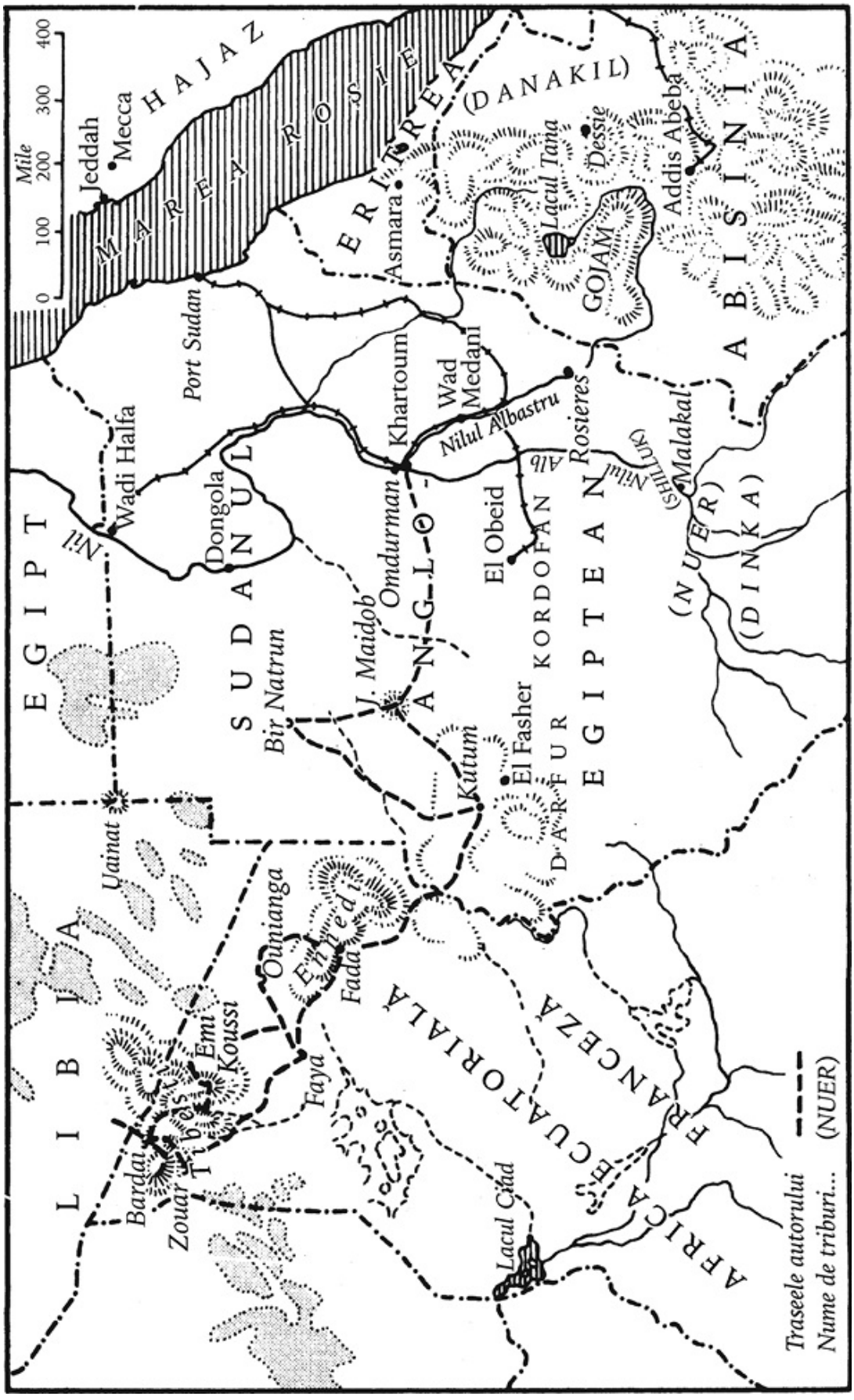

Sudan

La sfârşitul anului 1937 am auzit că urma să fiu transferat la Wad Medani, sediul provinciei Nilul Albastru şi centrul Planului Gezira[21]. Eram îngrozit de ideea de a petrece doi ani sau mai mult în această suburbie africană. În drum spre Khartoum, când eram în permisie, l-am convins pe secretarul civil să mă lase să-mi dau demisia din cadrul Serviciului Politic permanent şi să mă angajez ca funcţionar districtual sub contract, înţelegând că astfel mi se va cere să-mi desfăşor activitatea doar în regiunile sălbatice. Asta însemna că nu mai aveam dreptul la pensie, însă mă îndoiam că îmi doream cu adevărat să-mi petrec restul vieţii active în Sudan. Fusesem fericit la Darfur. Găsisem satisfacţie în asprimea stimulatoare a acestui ţinut pustiu, plăcere în viaţa nomadă pe care o dusesem. Îmi plăcuse la nebunie vânătoarea. Fusese palpitant să pândesc oi sălbatice printre craterele din Maidob, antilope kudu pe dealurile Tabago, antilope addax sau oryx la marginea Deşertului Libian. Fusese nespus de palpitant să dau năvală cu un grup de membri ai triburilor, călare, prin tufişurile dese în urmărirea unui leu în fugă, să călăresc chiar în urma lui când obosea, în timp ce arabii îşi agitau suliţele şi strigau vorbe sfidătoare, să dau ocol peticului de junglă în care fusese încolţit, încercând să-i desluşesc forma printre umbre, în timp ce aerul se cutremura de răgetele lui. Ajunsesem să-i îndrăgesc pe oamenii în mijlocul cărora trăiam. Le preţuiam calităţile şi-i invidiam pentru păstrarea modului lor de viaţă. Însă ştiam că nu sunt cu adevărat potrivit să fiu funcţionar districtual sub contract, căci nu credeam în schimbările pe care intenţionam să le aducem. Tânjeam după trecut, detestam prezentul şi mă îngrozea viitorul.

Am fost trimis la post în districtul Nuer de Vest din provincia Nilul Superior. Am plecat acolo la întoarcerea din permisie, din care o parte mi-o petrecusem în Maroc.

Nuerii sunt nilotici, înrudiţi cu Dinka şi Shilluk, şi trăiesc în mlaştinile (Sudd) care mărginesc Nilul Alb la sud de Malakal. Un neam de păstori având turme mari de vite, o rasă virilă de sălbatici înalţi, complet dezbrăcaţi, cu chipuri frumoase şi arogante, cu părul lung vopsit auriu cu urină de vacă. Districtul era administrat abia din 1925 şi avusesă loc lupte aprige înainte ca aceştia să se supună, însă erau un popor care îi fascinase aproape pe toţi englezii care îi întâlniseră.

Locuiam pe un vas cu zbaturi împreună cu Wedderburn Maxwell, împuternicitul meu districtual. Am fost lăsaţi de capul nostru; tot ce voia guvernatorul era să primească din când în când o scrisoare în care să-i spunem că suntem bine. Ţineam câteva registre pentru propriul nostru uz, ca să ne fie mai uşor, dar nu eram deranjaţi de cantitatea imensă de hârţoage care se adunau pe birourile din districtele mai convenţionale. Eram izolaţi de restul Sudanului, dar bucuroşi din pricina asta, căci nu existau drumuri nicăieri în district; se putea ajunge acolo doar cu vaporul cu aburi, iar în district se putea călători doar cu hamali. Ţinutul era plin de vânat. Odată am văzut o

mie de elefanţi într-o imensă turmă de pe malurile fluviului. Erau bivoli şi rinoceri albi, hipopotami, girafe şi multe specii de antilope, erau leoparzi şi un mare număr de lei. În cei cinci ani cât am stat în Sudan am împuşcat 70 de lei.

Aceasta era Africa despre care citisem când eram copil şi pe care fusesem disperat să o găsesc prima oară când am văzut Khartoumul: şirul lung de hamali dezbrăcaţi şerpuind peste câmpia presărată cu antilope care păşteau; hăitaşii mei strecurându-se prin desişul pestriţ în timp ce urmăream o turmă de bivoli; emoţia încordată când ne apropiam de un leu încolţit; răgetul scos de acesta când ne înfrunta; scena de măcel însângerat, emanând un miros greu, când despicam un elefant doborât, cu un pui acoperit de sânge închegat rânjind dintre coastele depărtate; stârcii-de-cireadă zburând deasupra Nilului, pe fundalul papirusului, cum se vede pe mormintele faraonilor; lacul No şi apusul soarelui reflectat roşu în apa care strălucea ca oţelul şlefuit; mormăieli de hipopotami care se auzeau în apropiere, într-o beznă plină de alte sunete; fumul ce se înălţa peste ţarcurile cu vite ale neamului Nuer; siluetele care săreau şi se contorsionau cuprinse de entuziasmul unui dans războinic; trupurile rigide ale tinerilor bărbaţi care treceau prin agonia iniţierii. Înainte, asta ar fi fost tot ce mi-aş fi putut dori, însă acum eram tulburat de amintirile deşertului.

În 1938 mi-am petrecut concediul în Sahara şi am vizitat munţii Tibesti[22], pe care nu-i cunoştea nimeni în afară de ofiţerii francezi care călătoriseră acolo în interes de serviciu. Am plecat din Kutum la începutul lunii august, însoţit de un flăcău zaghawa[23], care-mi era servitor de când venisem în Sudan, şi de un badayat[24] mai în vârstă, care ştia limba neamului Tibbu[25], deoarece locuise în Tibesti. În Darfur am angajat cămile să ne ducă până la Faya, după care aveam nevoie de cămile obişnuite cu munţii. Călătoream cu bagaje puţine, deoarece distanţele erau imense, iar timpul scurt.

Printre cei din neamul Nuer locuisem într-un cort separat de oamenii mei, slujit de servitori; fusesem un englez care călătorea prin Africa, însă acum mă puteam întoarce bucuros la obiceiurile din deşert pe care le deprinsesem la Kutum. Căci acesta era deşertul adevărat, unde diferenţele de rasă şi culoare, de avere şi poziţie socială sunt aproape lipsite de sens, unde prefăcătoriile sunt înlăturate şi ies la suprafaţă adevărurile elementare. Era un loc unde oamenii trăiau uniţi, apropiaţi unii de alţii. Aici, a fi singur însemna să simţi imediat povara fricii, căci pustietatea acestui ţinut era mai înspăimântătoare decât cel mai întunecat codru în toiul nopţii. În lumina nemiloasă a zilei, eram insignifianţi precum gândacii pe care îi priveam mergând cu greu pe nisip. Doar în întunericul prietenos puteam împrumuta câţiva metri pătraţi de deşert ca să ne găsim adăpost în jurul unui foc, în timp ce, deasupra, tiparul familiar al stelelor ecrana misterul cumplit al spaţiului.

Făceam marşuri lungi, uneori călărind câte 18-20 de ore. În cele din urmă am zărit vag, ca un nor la marginea deşertului, conturul neclar al lui Emi Koussi, vârful-crater din Tibesti. Când ne-am apropiat, acesta ne domina lumea, de un albastru rece în zori şi negru la apus. L-am urcat cu dificultate şi ne-am oprit în sfârşit la marginea craterului, la 3.390 de metri deasupra nivelului mării. Sub noi, pe fundul craterului, se afla coşul, o gaură mare de 300 de metri adâncime. Spre nord erau şiruri de creste ca nişte zimţi înălţându-se din defileuri întunecoase, un peisaj groaznic, de o pustietate desăvârşită. Pretutindeni rocile se fărâmiţau lent, erodate de soare, vânt şi furtuni. Era un ţinut sumbru, în nuanţe de negru, roşu, cafeniu şi cenuşiu. Am străbătut regiunea înaltă, măturată de vânt, prin trecători şi cheiuri înguste, pe sub versanţi abrupţi, pe lângă creste impunătoare. Din Bardaï[26], am vizitat marele crater Doon, care are o adâncime de 760 de metri. Ne-am aşezat tabăra în valea Modra, la poalele lui Tieroko, cel mai măreţ dintre toţi munţii Tibesti. Când ne-am întors la Darfur, făcuserăm pe cămile, în trei luni, 3.200 de kilometri.

În deşert descoperisem o libertate imposibil de atins în civilizaţie, un trai neîngrădit de posesiuni, de vreme ce tot ce nu era o necesitate reprezenta o piedică. Descoperisem, de asemenea, o camaraderie inerentă în acele împrejurări şi convingerea că acolo se putea găsi liniştea. Aflasem satisfacţia care vine din greutăţi şi plăcerea care izvorăşte din abţinere: mulţumirea unei burţi pline; gustul savuros al cărnii; gustul apei curate; extazul abandonului când dorinţa de somn devine un chin; căldura unui foc în răcoarea zorilor.

M-am întors la neamul Nuer, dar eram singur, aşezat separat pe un scaun, în mijlocul unei mulţimi de sălbatici goi. Voiam mai mult decât puteau ei să-mi ofere, deşi îmi plăcea să fiu în preajma lor. Călătoria prin Danakil mă făcuse necorespunzător pentru viaţa în civilizaţia noastră; confirmase şi întărise un dor de sălbăticie. Ţinutul Nuer avea să împlinească această nevoie, dar cei trei ani în Darfur şi recenta mea călătorie în Tibesti mă învăţaseră să cer mai mult de atât, ceva ce aveam să găsesc mai târziu în deşerturile Peninsulei Arabe.

Fusesem repartizat la post înapoi la Kutum, dar eram încă în concediu când a început războiul şi, neavând district, mi s-a permis să mă alătur Armatei de Apărare Sudaneze în aprilie 1940. Pentru mine, campania militară abisiniană a avut trăsăturile unei cruciade. Cu zece ani în urmă văzusem încoronarea împăratului Haile Selassie la Addis Abeba; după şase ani, îl văzusem coborând din tren în gara Victoria, plecat în exil. Sunt mândru că am slujit în Abisinia în cadrul misiunii lui Sandford, care a pregătit drumul pentru reîntoarcerea pe tron a lui Haile Selassie, şi că am luptat în corpul de elită Gideon[27] al lui Wingate, care l-a adus înapoi din Sudan, prin Gojam, la Addis Abeba. Din Abisinia am fost trimis în Siria, unde am lucrat în Jabal al-Druze, iar mai târziu am lucrat un an printre triburi.

Deşerturile prin care călătorisem fuseseră nişte paranteze atât în timp, cât şi în spaţiu. Nu aveau o istorie inteligibilă, nomazii care le locuiau nu aveau un trecut cunoscut. Nişte picturi boşimane, câteva referiri controversate în Herodot şi Ptolemeu şi legendele tribale ale trecutului apropiat erau tot ce ajunsese până la noi. Însă în Siria stratul de istorie umană era gros de-a lungul marginilor deşertului. Damasc şi Alep fuseseră vechi înainte de întemeierea Romei. Printre oraşe şi sate, invazie după invazie făcuseră mormane de ruine peste ruine, şi fiecare nouă cucerire impusese noi cuceritori peste cei dinainte. Însă deşertul fusese întotdeauna intangibil. Acolo am trăit printre triburi ai căror membri se considerau descendenţi ai lui Ismael şi i-am ascultat pe bătrânii care vorbeau despre evenimente care avuseseră loc cu o mie de ani în urmă de parcă se întâmplaseră în tinereţea lor. Am mers acolo cu o convingere în superioritatea propriei mele rase, însă în corturile lor m-am simţit ca un barbar nepoliticos, lipsit de rafinament şi incoerent, un intrus dintr-o lume materialistă, cu standarde foarte joase. Totuşi, de la ei am învăţat cât de primitori sunt arabii şi cât sunt de generoşi în ospitalitatea lor.

Din Siria am mers în Egipt şi apoi în Deşertul Libian, unde am făcut parte din Regimentul Forţelor Speciale Aeriene. Ne deplasam cu jeepuri şi eram împărţiţi în grupuri mici, care se ascundeau în deşert şi atacau liniile de comunicare inamice. Transportam cu noi hrană, apă şi combustibil; nu ceream nimic de la locurile din jur. Eram în deşert, dar izolat de acesta de jeepul în care călătoream. Era doar o suprafaţă, marcată pe hartă ca „direcţie bună” sau „direcţie proastă”. Chiar dacă am fi dat de Zarzura[28], a cărei descoperire fusese ambiţia fiecărui explorator în Libia, nu aş fi simţit niciun interes.

În ultimul an de război am fost din nou în Abisinia, unde eram consilier politic la Dessie, în nord[29]. Ţara avea nevoie de tehnicieni, dar nu prea avea ce face cu consilierii politici. Frustrat şi nefericit, mi-am dat demisia. Într-o seară, la Addis Abeba, l-am cunoscut pe O.B. Lean, expertul în lăcuste-de-deşert din cadrul Organizaţiei pentru Alimentaţie şi Agricultură a ONU, cu sediul la Roma. Mi-a spus că era în căutarea cuiva care să călătorească în deşertul Danakil din Peninsula Arabă pentru a culege date despre migraţiile lăcustelor. Am zis pe loc că mi-ar plăcea foarte mult să fac asta, dar că nu sunt entomolog. Lean m-a asigurat că acest lucru nu era nici pe departe la fel de important ca o bună cunoaştere a condiţiilor de călătorie prin deşert. Mi s-a oferit o slujbă, pe care am acceptat-o înainte să ne terminăm cina.

Tot trecutul meu nu fusese decât un preludiu la cei cinci ani care mă aşteptau.

1. Gropile de apă sunt goluri carstice rezultate din surpări, cu un diametru de 50-100 de metri şi o adâncime de 100-125 de metri (*cf.* M.P. Petrov, *Deşerturile Terrei*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, p. 58).

2. Wilfred Gilbert Thesiger, tatăl autorului, diplomat de carieră, a fost consul general la Addis Abeba între 1909 şi 1919.

3. Timkat, Timket sau Timqat – sărbătoarea religioasă a Bobotezei din cadrul Bisericii Ortodoxe Etiopiene, celebrată pe 19 ianuarie (sau 20 ianuarie, în anii bisecţi).

4. Sir William Alexander Gordon Gordon-Cumming (1848-1930), mic aristocrat scoţian, locotenent-colonel în armata britanică, aventurier şi om de lume, care şi-a câştigat o notorietate negativă în urma implicării sale în scandalul regal iscat în jurul partidei de bacara din 1891, la care a participat şi prietenul său Edward, Prinţ de Wales.

5. Cel mai probabil, referire la numele personajului din cartea *In Savage Africa; or, the Adventures of Frank Baldwin from the Gold Coast to Zanzibar* (*În sălbatica Africă sau Aventurile lui Frank Baldwin de la Coasta de Aur în Zanzibar*), scrisă de exploratorul britanic Verney Lovett Cameron (1844-1894), primul european care a traversat Africa Ecuatorială de la Oceanul Atlantic la Oceanul Indian.

6. James Bruce (1730-1794), explorator scoţian, autorul unor cărţi de călătorie; a petrecut foarte mulţi ani în nordul Africii şi Etiopia şi este cel care a găsit izvoarele Nilului Albastru, care, alături de Nilul Alb, este unul dintre principalii afluenţi ai Nilului.

7. Frederick Courteney Selous (1851-1917), explorator, naturalist, ofiţer şi vânător britanic, celebru pentru aventurile sale din sud-estul Africii; este autorul mai multor cărţi de călătorie, în care îşi descrie peripeţiile din Africa.

8. James Rowland Ward (1848-1912), taxidermist britanic, cunoscut editor de cărţi dedicate ştiinţelor naturii; lucrarea la care se face referire aici, cu titlul original *Records of Big Game*, este o serie de cărţi începută în 1892, care precizează dimensiunile unor animale din întreaga lume, fiind cea mai veche serie de astfel de cărţi existentă, aflată acum la a 29-a ediţie.

9. Muntele Zuquala (denumit şi Zuqualla sau Chukala) (2.989 de metri), vulcan inactiv din regiunea Oromia din Etiopia, în al cărui crater se află lacul Dembel.

10. Munte din Djibouti, cu o altitudine medie de 813 metri.

11. Wuchacha (Wachacha sau Wechacha), munte din Etiopia cu o altitudine de 3.390 de metri.

12. Cumulovulcan situat în apropiere de Addis Abeba, cu altitudinea de 2.839 de metri.

13. Munte situat la aproximativ 20 de kilometri de Addis Abeba, cândva despădurit aproape complet, dar replantat ulterior; acum este parc naţional.

14. Robert Ernest Cheesman (1878-1962), ofiţer, explorator şi ornitolog britanic, primul om care a cartografiat coasta Peninsulei Arabe de la golful Salwa la Uqair; în timpul unei călătorii în Peninsula Arabă din 1923, a colecţionat peste 300 de specii din oaza Hasa, câteva necunoscute anterior.

15. Denumită „limbă de lucru” în Etiopia, face parte din familia afro-asiatică, ramura semitică; este scrisă cu alfabet etiopian, de la stânga la dreapta; cuvintele sunt separate prin două puncte (:); a fost scrisă şi de la dreapta la stânga (*cf.* Horia C. Matei, Silviu Neguţ şi Ion Nicolae, *Statele lumii de la A la Z*, ediţia a VIII-a, Editura Meronia, Bucureşti, 2002).
16. Denumirea fostei colonii franceze care se afla pe actualul teritoriu al statului Djibouti (în original, French Somaliland; în limba franceză, Côte française des Somalis).
17. Cunoscut şi sub denumirile de Karum, Assal şi Asale, este unul dintre cele două lacuri sărate din partea de nord a depresiunii Danakil. În sud-vestul acestui lac se înalţă vulcanul Erta Ale.
18. Ambarcaţiune tipic arabă, cu un singur catarg şi pânze triunghiulare.
19. *Sudan Political Service*, denumirea forului administrativ anglo-egiptean care guverna colonia Sudan.
20. Oraş din centrul Sudanului, situat pe malul Nilului Alb, în dreptul capitalei Khartoum.
21. *Gezira Cotton Scheme*, denumirea unuia dintre cele mai mari proiecte de irigaţii din lume; a fost început de britanici cu scopul de a crea condiţii pentru cultivarea grâului, însă ulterior s-a optat pentru culturi de bumbac, plantă care reprezintă şi astăzi principala cultură din zonă. Are o reţea de canale şi şanţuri ce totalizează 4.300 de kilometri, suprafaţa irigată fiind de 8.800 de kilometri pătraţi.
22. Zonă muntoasă din nordul Africii situată pe teritoriul Republicii Ciad şi pe o mică suprafaţă din Libia, unde se află cele mai înalte masive sahariene, cu vârfuri ce depăşesc 3.000 de metri.
23. Grup etnic care trăieşte în estul Ciadului şi vestul Sudanului, inclusiv în Darfur. Astăzi îşi spun Beri, iar numărul lor este estimat undeva între 3 şi 4 milioane.
24. Grup etnic înrudit cu Zaghawa, dar care duce un trai mai nomad decât al acestora din urmă. Este denumit şi Bidayat, Bideyat sau Tuba.
25. Numele sub care este cunoscut grupul etnic care locuieşte în jurul munţilor Tibesti; numărul lor se ridică la circa 350.000 de oameni, în majoritate musulmani, care se ocupă cu păstoritul; odinioară nomazi, în prezent cei mai mulţi dintre ei duc un trai seminomad.
26. Orăşel din nordul extrem al Ciadului, principala localitate din regiunea Tibesti, unitate administrativă creată în 2008.
27. *Gideon Force*, denumirea unei mici trupe speciale africane conduse de britanici, acţionând pe post de corp de elită în cadrul Armatei de Apărare Sudaneze şi al trupelor neregulate etiopiene ce au luptat împotriva forţelor de ocupaţie italiene în timpul Campaniei din Africa de Est din al Doilea Război Mondial. Cel care a creat şi

a condus această trupă specială a fost maiorul Orde Wingate.

28. Zarzura sau Zerzura, oază legendară în care se credea că există un oraş mitic, situat în mijlocul deşertului Sahara, unde s-ar afla bogăţii neînchipuite, păzite de negri uriaşi.

29. Oraş situat în partea central-nordică a Etiopiei, în zona Debub Wollo a regiunii Amhara, la o altitudine între 2.470 şi 2.550 de metri.

2

Preludiu în Dhofar

Wali-ul[1] *din Dhofar strânge un grup de membri din tribul Bait Kathir la Salalah pentru a mă escorta la nisipurile din Ghanim. În timp ce aştept sosirea lor, călătoresc în munţii Qarra.*

Deşerturile Arabiei acoperă mai bine de 2.590.000 de kilometri pătraţi, iar deşertul din sud ocupă aproape jumătate din suprafaţa totală a acestora. Deşertul sudic se întinde pe o lungime de 1.450 de kilometri de la frontiera Yemenului până la dealurile joase ale Omanului şi pe 800 de kilometri de la coasta sudică a Peninsulei Arabe până la Golful Persic şi graniţele cu Najd[2]. Cea mai mare parte a sa este o sălbăticie de nisip. E un deşert într-un deşert, atât de imens şi dezolant, încât până şi arabii îl numesc Rub al-Khali sau „Ţinutul pustiu”.

În 1929, T.E. Lawrence i-a scris lordului Trenchard, mareşal în cadrul Royal Air Force (RAF), sugerând ca fie R100, fie R101[3] să fie deviate de la zborul lor de încercare spre India pentru a survola deşertul Rub al-Khali. El scria că „survolarea deşertului va fi pentru ei o bună reclamă. Va marca o eră a explorărilor. Doar o aeronavă poate face acest lucru, şi vreau ca unul dintre ai noştri să fie cel care primeşte această sarcină minunată”. Cu toate acestea, în 1930, Bertram Thomas traversează acest deşert de la sud la nord, iar câteva luni mai târziu, un alt englez, St. John Philby, îl traversează din nou, de data asta dinspre nord. Thomas şi Philby au dovedit că deşertul Rub al-Khali poate fi traversat cu cămilele, însă cincisprezece ani mai târziu, când am mers eu acolo, erau singurii europeni care călătoriseră prin acele locuri, iar vaste regiuni dintre Yemen şi Oman erau încă neexplorate.

Arabia

Când eram la Oxford, citisem *Arabia Felix*, în care Bertram Thomas îşi descrie călătoria. Luna pe care o petrecusem deja în deşertul Danakil îmi dăduse ocazia să

apreciez şi să înţeleg viaţa în deşert, iar cartea *Revoltă în deşert* a lui Lawrence îmi trezise interesul faţă de arabi; însă pe vremea când eram la Oxford nu tânjeam decât după întoarcerea în Abisinia. Abia mai târziu gândurile mele s-au îndreptat tot mai insistent spre deşertul Rub al-Khali. Deşi călătorisem în deşerturile din Sudan şi în Sahara, pe acolo mai fuseseră şi alţii înaintea mea şi misterul era spulberat: rutele şi fântânile, dunele şi munţii, totul era marcat pe hărţi, iar triburile erau administrate. Emoţia pe care o cunoscusem când am călătorit în deşertul Danakil lipsea. Deşertul Rub al-Khali a devenit pentru mine Ţinutul Făgăduinţei, dar apropierea de el a fost împiedicată până când această întâlnire întâmplătoare cu Lean mi-a oferit marea ocazie să fac acest lucru. Nu mă interesau cu adevărat lăcustele. Cu siguranţă nu m-aş fi oferit voluntar să merg în Kenya sau în deşertul Kalahari ca să le caut, însă ele îmi furnizau cheia de aur spre Peninsula Arabă.

În zilele noastre, unul dintre principalele obstacole în călătoria către cele câteva locuri neexplorate care au mai rămas pe lume este obţinerea permisiunii din partea guvernelor care le revendică. Ar fi fost dificil, poate chiar imposibil să mă apropii de deşertul Rub al-Khali fără sprijinul iniţial pe care l-am primit de la Unitatea de Combatere a Lăcustelor din Orientul Mijlociu, dar odată ajuns acolo şi după ce m-am împrietenit cu beduinii, am putut să călătoresc unde doream, nemaifiind nevoit să-mi fac griji în privinţa unor hotare internaţionale care nici măcar nu existau pe hărţi.

Văzusem deja multe lăcuste în Sudan şi, în timpul anului cât am fost în Dessie, urmărisem roiurile rostogolindu-se la orizont ca nişte nori de fum pe când ajungeau în regiunile înalte din Abisinia venind din locurile din Peninsula Arabă în care se înmulţeau. Le urmărisem trecând, cu picioarele lor lungi în zborul fluctuant, la fel de dese în aer precum fulgii de zăpadă pe timp de viscol. Văzusem crengi rupte sub greutatea roiurilor aşezate pe ele şi câmpuri verzi rămase dezgolite în doar câteva ore. Însă, deşi ştiam cât pot fi de distrugătoare, nu ştiam practic nimic despre comportamentul lor. Prin urmare, înainte de a merge în deşertul Rub al-Khali, am fost trimis pentru două luni în Arabia Saudită, ca să învăţ despre lăcuste de la Vesey FitzGerald, care conducea o campanie acolo. Anterior, puţini europeni primiseră permisiunea de a intra în Arabia Saudită şi aproape toţi trebuiseră să se limiteze la Jeddah, portul de la Marea Roşie, unde locuiau diplomaţii şi comunitatea de comercianţi. Funcţionarilor care se ocupau de lăcuste li se permitea însă să călătorească liber în aproape toate regiunile ţării.

În timpul războiului, o specie de lăcustă numită „lăcusta-de-deşert” ameninţase cu foametea Orientul Mijlociu. Se ştia că unul dintre principalele locuri în care se înmulţeau acestea era Peninsula Arabă, iar în 1943-1944 Unitatea de Combatere a Lăcustelor din Orientul Mijlociu a primit de la regele Abd al-Aziz ibn Saud permisiunea să desfăşoare o campanie împotriva lor în Arabia Saudită.

Vesey FitzGerald mi-a relatat despre descoperirile făcute în ultimii ani şi despre motivul călătoriei mele în deşertul Rub al-Khali. Dr. Uvarov, conducătorul Centrului de Cercetări pentru Combaterea Lăcustelor din Londra, descoperise că atât lăcusta-de-deşert, cât şi o lăcustă solitară mare aparţineau aceleiaşi specii, deşi difereau prin comportament, culoare şi chiar prin structura corpului în asemenea măsură, încât naturaliştii le denumiseră şi le descriseseră ca fiind specii distincte. Aceste lăcuste solitare căpătau ocazional comportamente gregare care se datorau, probabil, supraaglomerării. După un anotimp cu vegetaţie abundentă numărul lor creştea, iar apoi, în următorul anotimp uscat, când erau limitate la o arie redusă, roiau şi migrau, încetând a fi lăcuste solitare şi devenind lăcuste-de-deşert. Micile roiuri iniţiale creşteau foarte rapid, deoarece lăcustele se înmulţesc de mai multe ori pe an, iar fiecare lăcustă depune şi până la o sută de ouă o dată. Ouăle eclozează cam în trei săptămâni, iar tinerele lăcuste ajung la maturitate în aproximativ şase săptămâni.

În Arabia Saudită, am văzut cu Vesey FitzGerald grupuri dense de lăcuste care se întindeau pe un front de câţiva kilometri cu o grosime de aproximativ 90 de metri sau mai mult, şi totuşi mi-a spus că acestea erau doar grupuri mici. Ştiam că, în prezenţa unui vânt favorabil, lăcustele pot parcurge distanţe enorme, dar am fost uimit când am aflat că roiurile pot să se înmulţească în India în anotimpul ploios, să ajungă toamna în sudul Persiei[4] sau în Peninsula Arabă, să se înmulţească din nou acolo şi apoi să treacă în Sudan sau Africa de Est. Unele dintre aceste roiuri acoperă 500 de kilometri pătraţi sau mai mult. La un moment dat sunt afectate de boli şi dispar la fel de repede cum au apărut. Apoi, pentru un timp, în lume nu mai există lăcuste-de-deşert, ci doar lăcuste solitare.

Dr. Uvarov credea că „focarele” erau restrânse la anumite zone delimitate şi că, dacă acestea ar putea fi localizate şi controlate, ar fi posibil să se prevină roirea lăcustelor solitare. Primul lucru care trebuia făcut era localizarea tuturor acestor focare. El credea că unele dintre ele ar putea fi în sudul Arabiei, mai ales la Mughshin (vezi harta de la p. 44), unde Thomas descoperise că marile cursuri de apă care coboară din munţii de coastă ai guvernoratului Dhofar spre interiorul regiunii se termină în nisipurile deşertului Rub al-Khali. Se ştia că Dhofar beneficiază de muson şi părea probabil ca, spre interiorul regiunii, să curgă în fiecare an suficientă apă încât la marginea nisipurilor să crească o vegetaţie permanentă. În acest caz, regiunea era aproape sigur un focar. Eu trebuia să merg acolo să verific dacă era aşa, însă se ştia atât de puţin despre această parte din sudul Arabiei, încât oriunde mă duceam puteam să strâng informaţii utile.

Am sosit în Aden la sfârşitul lui septembrie 1945, am vizitat munţii situaţi de-a lungul frontierei cu Yemenul şi pe 15 octombrie am zburat la Salalah, capitala

Dhofarului, situată cam la două treimi din drumul de-a lungul coastei sudice a Arabiei. De acolo urma să-mi încep călătoria. La Salalah am stat în tabăra RAF din apropierea oraşului. Se afla pe un şes pietros, golaş, închis de munţii Qarra la câţiva kilometri depărtare, şi fusese ridicată în timpul războiului, când se deschisese o rută aeriană din Aden spre India. Această rută nu mai era folosită, dar o dată pe săptămână la Salalah venea un avion de la Aden.

Dhofar aparţinea sultanului din Muscat, iar el insistase, când le-a permis celor de la RAF să se stabilească acolo, ca niciun membru al bazei să nu viziteze oraşul sau să părăsească perimetrul decât însoţit de unul dintre gardieni şi nimeni să nu stea de vorbă cu localnicii. Aceste restricţii mi se aplicau şi mie pe durata şederii în tabără. În cazul RAF regulile mi se păreau rezonabile, menite să prevină incidentele între aviatori, care nu ştiau nimic despre arabi, şi membrii triburilor, care erau înarmaţi, iuţi la mânie şi suspicioşi faţă de toţi străinii; însă aplicate mie, care venisem să călătoresc cu oamenii locului, erau extrem de enervante. Asta însemna că trebuia să fac toate pregătirile prin intermediul w*ali*-ului, adică al guvernatorului.

Pe la 1877, după secole de anarhie tribală, Dhofar fusese ocupat de o armată aparţinând sultanului din Muscat, dar în 1896 triburile s-au răzvrătit, au luat prin surprindere fortul care fusese construit la Salalah şi au ucis soldaţii din garnizoană. Abia după câteva luni a reuşit sultanul să-şi exercite din nou autoritatea, care a rămas însă de atunci, în mare parte, doar cu numele, în afară de cea exercitată asupra şesului care înconjoară oraşul.

În dimineaţa următoare sosirii mele m-am dus în Salalah să fac o vizită la *wali*. Salalah e un oraş mic, puţin mai mare decât un sat. Este situat la malul mării şi nu are port, valurile mari şi puternice ale Oceanului Indian măturând nisipurile albe de sub cocotierii care mărginesc ţărmul. Când am ajuns eu, pescarii prindeau sardine cu năvoadele şi mormane de peşti se uscau la soare. Din cauza descompunerii lor tot oraşul duhnea. Palatul sultanului, alb şi orbitor de strălucitor în lumina puternică a soarelui, era clădirea cea mai mare şi mai uşor de remarcat, iar în jurul ei erau grupate micuţa piaţă, *suq*, mai multe case din chirpici cu acoperişul plat şi un labirint de corturi din covoare, garduri şi uliţe înguste. Piaţa consta doar într-o duzină de magazine, dar era cel mai bun centru pentru cumpărături între Sur şi Hadhramawt, pe o distanţă de circa 1.300 de kilometri. În drum spre palat am trecut pe lângă moschee, lângă care erau nişte clădiri vechi din piatră, precum şi un cimitir mare. Pe şesul din jurul oraşului erau împrăştiate diverse ruine, tot ce mai rămăsese dintr-un trecut legendar, căci se zice că Dhofar ar fi fost portul Ofir[5] din Biblie.

Civilizaţiile succesive a căror prosperitate i-a făcut pe romani să numească *Arabia Felix* toată această parte a Peninsulei Arabe fuseseră mai departe spre vest. Mineenii creaseră o civilizaţie încă din jurul anului 1000 î.Hr. în partea nord-estică a Yemenului.

Erau negustori, cu colonii situate până departe în nord, cum ar fi Maan lângă golful Aqaba, a căror prosperitate depindea de tămâia din Dhofar, pe care o vindeau în Egipt şi Siria. Ei au fost urmaţi de locuitorii regatului Saba, care la rândul lor au fost urmaţi de către cei din regatul Himyar. Această civilizaţie din sudul Arabiei, care a dăinuit 1.500 de ani, a luat sfârşit la mijlocul secolului al VI-lea d.Hr., dar, cât a durat, această regiune îndepărtată a dobândit o mare faimă datorită bogăţiei sale fabuloase. Veacuri la rând, Egiptul, Asiria şi seleucizii au ţesut intrigi şi s-au luptat pentru a controla ruta din deşert pe care era transportată tămâia spre nord, iar în anul 24 î.Hr. împăratul Augustus a trimis o armată sub conducerea lui Aelius Gallus, prefectul Egiptului, pentru a cuceri ţinuturile de unde provenea această nepreţuită răşină. Oastea a mărşăluit spre sud cale de 1.450 de kilometri, dar lipsa apei a silit-o în cele din urmă să se retragă. A fost singura dată când o putere europeană a încercat să invadeze Arabia.

Când am intrat în oraşul Salalah am trecut pe lângă o caravană mică, alcătuită din doi bărbaţi cu patru cămile legate una după alta, iar când l-am întrebat pe gardianul care era cu mine, mi-a răspuns că aceste cămile cărau *mughur*, adică tămâie. Astăzi însă, acest negoţ este restrâns şi de mică valoare, deloc mai important în piaţa din Salalah decât cumpărarea şi vânzarea de capre şi lemne de foc.

Atenţia mi-a fost atrasă de bărbaţii care mânau cămilele. Erau scunzi şi vânjoşi, cam la 1,65 metri înălţime, şi purtau câte o fâşie lungă de pânză albastru-închis răsucită în jurul mijlocului, cu un capăt aruncat peste umăr; pânza se decolorase şi le pătase pieptul şi braţele cu indigo. Nu aveau nimic pe cap, iar părul le era lung şi dezordonat. Amândoi aveau pumnale şi puşti. Gardianul mi-a zis că erau beduini de dincolo de munţi şi că aparţineau tribului Bait Kathir. În piaţă erau mai mulţi astfel de beduini, în timp ce alţii aşteptau în faţa porţilor palatului. Îmi aduceau aminte de membrii triburilor pe care le văzusem recent la Dhala, la graniţa Yemenului, şi păreau foarte diferiţi de arabii din marile triburi beduine pe care le întâlnisem în Siria şi Najd.

Porţile palatului erau păzite de oameni înarmaţi, îmbrăcaţi în cămăşi arabe, lungi, care aveau capetele acoperite cu pânza tradiţională. Unii dintre ei erau din Oman, iar restul erau sclavi; niciunul nu făcea parte din triburile locale. Unul m-a condus în sala de primire, unde m-am întâlnit cu *wali*-ul. Era un orăşean din Oman, impozant şi rubicond. Era îmbrăcat într-o cămaşă albă care-i ajungea până la pământ, o pelerină maro brodată cu fir de aur, iar un şal din caşmir îi era înfăşurat lejer în jurul capului. Purta un pumnal mare, curbat, prins la mijlocul burţii. L-am salutat în arabă şi, înainte să ne începem discuţia, am mâncat câteva curmale şi am băut trei ceşti de cafea neagră, amară, oferite de unul dintre servitorii săi.

Wali-ul mi-a spus că a fost instruit de sultan să strângă un grup de beduini cu cămile care să mă ducă la Mughshin. A zis că a făcut pregătirile necesare ca 45 de beduini să meargă cu mine şi urma să trimită mesageri în deşert ca să-i aducă încoace.

I-am mulţumit, dar am sugerat că 45 de oameni erau mult mai mulţi decât aveam nevoie şi că vreo 12 ar fi de ajuns. Ştiam că, atunci când obţinuse permisiunea să fac această călătorie, consulul britanic din Muscat convenise cu sultanul ca mărimea grupului însoţitor să fie stabilită de *wali* şi că eu urma să plătesc echivalentul a 10 şilingi pe zi pentru fiecare om care mergea cu mine. Mi-am dat seama că toţi cei de aici considerau călătoria mea drept o ocazie trimisă din cer de a se îmbogăţi şi că vor încerca să-mi facă grupul cât mai mare posibil. *Wali*-ul a stăruit că, deoarece exista un mare risc să întâlnesc atacatori, nu-şi putea asuma răspunderea de a-mi permite să merg la Mughshin însoţit de mai puţin de 45 de oameni şi că beduinii înşişi nu vor accepta să meargă cu un grup mai mic. Ştiam că avuseseră loc raiduri lângă Mughshin în 1929, când Bertram Thomas mersese acolo, dar cum el era singurul european care traversase vreodată munţii Qarra, pe care-i zărisem în acea dimineaţă la 10-13 kilometri dincolo de tabără, nu aveam nicio idee cu privire la condiţiile existente acum în deşertul care se întindea dincolo de ei. Până la urmă, după câteva întâlniri cu *wali*-ul, am consimţit să iau 30 de arabi. *Wali*-ul mi-a spus că aceştia aveau să fie din tribul Bait Kathir şi a adăugat că vor fi gata de plecare peste două săptămâni.

Am aranjat să-mi petrec acest timp călătorind în munţii Qarra, exploraţi de Theodore şi Mabel Bent în 1895 şi de Bertram Thomas în 1929. *Wali*-ul a spus că va trimite patru dintre servitorii săi cu mine, doi omanezi şi doi sclavi, şi că ar trebui să închiriem cămile de la tribul Qarra, care locuieşte în munţi, şi să le schimbăm de fiecare dată când treceam dintr-o vale în alta, de vreme ce fiecare vale era stăpânită de o altă parte a tribului, toate aceste diviziuni tribale fiind invidioase unele pe altele şi foarte învrăjbite între ele. El m-a prevenit: „Să nu aveţi încredere în ei. Muntenii ăştia nu sunt ca beduinii din deşert. Sunt perfizi şi înclinaţi spre hoţie, cu totul lipsiţi de onoare”.

Era evident că, deşi cei din tribul Qarra trăiau la doar câţiva kilometri de Salalah, sultanul din Muscat nu prea avea control asupra lor. Arabii domnesc, dar nu administrează. Guvernarea lor este extrem de individualistă şi e un succes sau un eşec în funcţie de gradul de teamă şi respect pe care îl impune cel care domneşte şi de talentul său în relaţiile cu indivizii luaţi separat. Întemeiată pe viaţa individuală, guvernarea lor nu este permanentă, fiind predispusă să se termine în haos în orice moment. Pentru membrii triburilor arabe, acest sistem este comprehensibil şi acceptabil, iar succesul sau eşecul său nu ar trebui să se măsoare în termeni de eficienţă şi dreptate, aşa cum este judecat după standardele occidentale. Pentru ei, siguranţa poate fi cumpărată mult prea scump prin pierderea libertăţii individuale.

Două zile mai târziu mergeam călare pe cămilele noastre peste şesul pietros din Jarbib; am trecut pe lângă un teren cultivat şi am mers mai departe spre Jabal Qarra, care are o altitudine de circa 600 de metri şi este flancat de o parte şi de alta de munţi

mult mai înalţi care se termină la mare. O anumită caracteristică a formei acestor munţi atrage norii musonului, astfel că ploaia se concentrează pe versanţii sudici ai muntelui Jabal Qarra, care, în consecinţă, sunt acoperiţi de ceaţă şi ploaie toată vara, iar acum erau întunecaţi din cauza junglei pe deplin înfrunzite după muson. De-a lungul întregii coaste a Arabiei, cale de circa 2.250 de kilometri de la Perim la Sur, doar pe această distanţă de 30 de kilometri cad ploi în mod regulat. Munţii aflaţi de o parte şi de alta sunt adesea frumoşi, mai ales în zori şi la apus, când culorile împrumutate de la soare îndulcesc austeritatea stâncilor şi a nisipului, însă rareori sunt atinşi de verde. De obicei, puţinii copaci de spinul-cămilei[6] care aruncă o mică pată de umbră peste stâncile cu aspect patinat, întunecate la culoare, foşnesc sec în adierea brizei. Însă pe Jabal Qarra arborii din junglă sunt împodobiţi cu cununi de iasomie şi volbură uriaşă şi sunt legaţi laolaltă de liane. În văi creşteau tamarini imenşi, iar pe dealurile joase, din iarba vălurită de vânt se înălţau smochini precum stejarii într-un parc englezesc.

Ne-am ridicat tabăra la gura unei văi de lângă un sat al tribului Qarra. Pentru ochiul meu neexersat, membrii acestui trib aveau o înfăţişare similară cu cea a membrilor tribului Bait Kathir pe care îi văzusem la Salalah, însă vorbeau o limbă proprie, în timp ce oamenii din tribul Bait Kathir vorbeau araba. Aceste triburi, Qarra, Mahra şi Harasis, precum şi rămăşiţele altor triburi, cum ar fi Shahara, vorbesc dialecte diferite care au origine comună şi sunt cunoscute triburilor vorbitoare de arabă ca Ahl al-Hadara. Bertram Thomas a făcut un studiu al acestor dialecte, suficient pentru a stabili că se înrudesc îndeaproape cu limbile semitice antice ale mineenilor, sabaenilor şi himyariţilor. El a sugerat că Hadara s-ar putea identifica, probabil, cu Hadoram, care apare în Biblie ca unul dintre fiii lui Ioctan, un descendent al lui Şem, şi că Hadhramawt, numele actual al regiunii cu care se învecinează imediat la vest ţinutul tribului Mahra, ar putea avea legătură cu Haţarmavet, fratele lui Hadoram[7].

Pe când urcam versantul muntelui am observat exemplare din pasărea-paradisului asiatică, roşcat cu negru, cu pene lungi şi subţiri în coadă, şi fluturi în culori uimitoare. Erau în concordanţă cu jungla care ne înconjura şi tot atât de neaşteptaţi în Arabia. Apoi am ieşit în zona mai joasă şi am ridicat tabăra lângă vârful muntelui. M-am dus la cumpăna apelor, nerăbdător să văd ce se afla mai departe, şi m-am pomenit stând între două lumi. Spre sud erau pajişti verzi unde păşteau vitele, desişuri şi copaci, în timp ce la o aruncătură de băţ spre nord era deşert pustiu – nisip, roci şi câteva smocuri de iarbă ofilită. Trecerea era la fel de neaşteptată ca în Valea Nilului, între câmpurile irigate şi deşert. Aici, linia despărţitoare urmărea creasta munţilor.

Pe dealurile joase, cei din neamul Qarra aveau ridicate tabere în funcţie de grupurile familiale. Aveau vite mici, fără cocoaşă, câteva cămile şi turme de capre, dar

nu aveau oi, cai sau câini. Majoritatea familiilor deţineau între 20 şi 30 de vaci. Thomas menţiona în cartea sa că, atunci când murea un bărbat, familia lui sacrifica jumătate din vacile lui. El credea că acest obicei le era specific, dar se pare că la fel face şi neamul Wahiba, un trib beduin din Oman. Aveau, de asemenea, o altă datină ciudată, pe care până atunci o văzusem doar printre membrii tribului Nuer din sudul Sudanului. Înainte ca un bărbat să mulgă o vacă – femeilor le era interzis şi să atingă doar ugerele – îşi lipea uneori buzele de vaginul vacii şi sufla în acesta, pentru a face animalul să-şi coboare laptele. Aceşti oameni din tribul Qarra mi-au spus că vor rămâne aici până în ianuarie, după care se vor muta la poalele muntelui şi se vor strânge în mari tabere de vite – pe lângă una trecuserăm în drumul nostru –, mici adăposturi din iarbă înghesuite laolaltă în gura văii. Când începea musonul, aveau să se mute înapoi în văi şi să-şi adăpostească vitele în peşterile din stâncile de calcar sau în staule joase şi întunecoase făcute din pietre şi acoperite cu rogojini din iarbă uscată.

Am rămas acolo zece zile. Apoi am auzit zvonuri cum că membrii tribului Bait Kathir care trebuiau să meargă cu mine se aflau la Salalah şi am hotărât să mă întorc. Câţiva Qarra au venit cu noi. Duceau unt, lemne de foc şi un vas cu miere sălbatică, pe care urmau să le vândă la piaţă. Ziceau că vor cumpăra sardine uscate, pe care le vor da ca hrană animalelor mai spre sfârşitul sezonului, când nu prea mai aveau ce să pască.

După întoarcerea mea, *wali*-ul m-a invitat să-i cunosc pe unii dintre oamenii Bait Kathir care trebuiau să meargă cu mine. Când am ajuns, opt dintre aceştia stăteau cu el. Şase purtau cămăşi arabe ce le ajungeau până la mijlocul pulpelor şi pânza tradiţională pe cap, iar doi erau cu capul descoperit şi aveau doar pânzele din jurul şalelor. Toţi purtau pumnale şi cartuşiere. Îşi lăsaseră puştile afară, la intrarea în sala de audienţe. În timp ce beam cafea şi mâncam curmale, m-am întrebat cum o să mă înţeleg cu oamenii aceia. Un bătrân cu barbă albă şi ochi jucăuşi, Salim Tamtaim, era şeicul lor. *Wali*-ul a spus că avea 80 de ani, dar încă se ţinea bine, şi că tocmai îşi mai luase o nevastă. Iar bătrânul a zis: „Ei, pentru Dumnezeu, încă pot să merg călare şi să ţin o puşcă în mână”. L-am remarcat în special pe un bărbat pe nume Sultan, care aducea mai mult a piele-roşie decât a arab. Ceilalţi ţineau cont mai mult de el decât de bătrânul Tamtaim, şi mi-am adus aminte ce îmi spuseseră oamenii din tribul Qarra: „A sosit Sultan, cu cei din neamul Bait Kathir”. Era evident că el era conducătorul lor. Avea un chip izbitor, sever, ridat şi fără păr, cu excepţia câtorva fire care îi creşteau într-o cută a bărbiei. *Wali*-ul a arătat spre un altul dintre ei şi a spus: „Musallim va vâna pentru tine. E un vânător faimos”. Bărbatul despre care vorbea era îmbrăcat într-o cămaşă albă, curată, şi avea pe cap un acoperământ brodat. Era mic de statură, ca toţi ceilalţi, dar mai bine făcut şi uşor crăcănat. Arăta mai mult a orăşean decât a beduin. Am stabilit cu ei ca a doua zi dimineaţă să vină să mă ia din tabăra RAF.

Au sosit după micul dejun, însoţiţi de o mulţime mare din Salalah. Constituiau un grup cu înfăţişare fioroasă, cei mai mulţi dintre ei purtând doar pânza din jurul şalelor, şi toţi erau înarmaţi cu puşti şi pumnale. Le-am arătat lui Tamtaim şi Sultan mâncarea de care făcusem rost pentru călătorie – orez, făină, curmale, zahăr, ceai, cafea şi unt lichid. Cu ajutorul magazionerului de la RAF, o pusesem în saci, distribuită în ceea ce mie mi s-au părut încărcături de mărimi potrivite, dar Sultan a spus imediat că erau prea grele. Le-a desfăcut şi a început să le împacheteze din nou, turnând orezul, făina şi zahărul în săcotei din piele de capră cu aspect murdar. S-au certat la nesfârşit între ei, strigând cu voci aspre. Au fost aduse cămilele şi silite să se lase jos, pe burtă, dar acestea s-au ridicat din nou în picioare, mugind, după care au fost silite din nou să se culce. Un sălbatic murdar, cu înfăţişare dezordonată, cu ochi înroşiţi şi o claie de păr încâlcit a refuzat să permită încărcarea unei cămile şi a început să o mâne de acolo. Altcineva a apucat cămila de căpăstru şi am crezut că or să se ia la bătaie. Toţi ceilalţi s-au strâns roată şi ţipau. N-am reuşit să înţeleg mare lucru din ce spuneau. În cele din urmă, cămila a fost mânată înapoi şi încărcată.

Când au fost aproape gata, am intrat în coliba în care stăteam şi mi-am îmbrăcat hainele arabe. Dacă aş fi purtat haine europene, asta i-ar fi înstrăinat imediat pe acei oameni bait kathir, căci deşi câţiva dintre ei călătoriseră cu Bertram Thomas, majoritatea nu mai vorbiseră până atunci cu un englez. Purtam o pânză în jurul şalelor, o cămaşă lungă şi un acoperământ pentru cap din pânză răsucită după obiceiul lor. Niciunul dintre ei nu purta sfoara din lână neagră care se vede foarte adesea la acoperământul pentru cap al arabilor din nord.

Cum era prima oară când purtam îmbrăcăminte arabă, mă simţeam foarte stânjenit. Cămaşa mea era nouă, albă şi destul de ţeapănă, sărind în ochi printre hainele murdare ale beduinilor. Ei erau toţi bărbaţi mici de statură, şi cum eu am 1,90 metri, mă simţeam la fel de uşor de remarcat ca un far maritim şi la fel de diferit de ei ca un membru RAF.

În călătoriile anterioare impusesem respect ca englez, iar în Sudan am avut prestigiul de funcţionar guvernamental. Când călătorisem acolo în deşert, încercasem să depăşesc bariera care exista între mine şi însoţitorii mei, dar fusesem întotdeauna mai degrabă condescendent. Acum călătoream pentru prima oară fără un servitor. Singur în mijlocul unei cete de arabi pe care nu-i mai văzusem înainte, urma să fiu cu ei trei sau patru luni, chiar şase, dacă aveam să întreprind şi a doua călătorie în Hadhramawt, pe care deja o plănuiam. La prima vedere păreau să fie doar cu puţin mai buni decât nişte sălbatici, la fel de primitivi ca neamul Danakil, dar curând am fost surprins să descopăr că, deşi erau pregătiţi să mă tolereze ca sursă a unui foarte bine-venit profit, nu se îndoiau deloc de inferioritatea mea. Ei erau musulmani şi beduini, eu nu eram nici una, nici alta. Nu auziseră niciodată de englezi, căci toţi

europenii le erau cunoscuţi pur şi simplu cu numele de creştini sau, şi mai probabil, necredincioşi, iar naţionalitatea nu avea pentru ei nicio semnificaţie. Auziseră vag despre război ca fiind unul între creştini şi despre guvernul de la Aden ca fiind un guvern creştin. Lumea lor era deşertul şi erau interesaţi prea puţin, dacă nu chiar deloc, de ceea ce se întâmpla în exteriorul acestuia. Mă identificau drept creştinul din Aden, dar habar nu aveau de vreo putere mai mare decât aceea a lui Ibn Saud. Într-o zi, au vorbit despre un şeic din Hadhramawt care sfidase de curând guvernul şi împotriva căruia trupele din Aden desfăşuraseră nişte operaţiuni destul de neconcludente. Mi-am dat seama că ei credeau că această forţă era tot ce putea strânge tribul meu. Judecau puterea după numărul şi eficienţa luptătorilor, nu după maşinării pe care nu le puteau înţelege.

O să ţin minte mereu prima tabără de la poalele munţilor Qarra. Ne opriserăm la o apă puţin adâncă, ce curgea spre câmpie, şi ne aruncaserăm lucururile oriunde se găsea un loc pentru ele printre tufişurile ţepoase şi bolovani. Ceilalţi au fost curând ocupaţi cu ungerea pieilor pentru apă, răsucirea funiei, repararea şeilor şi îngrijirea cămilelor. Eu eram aşezat în apropierea lor, foarte conştient de privirile lor scrutătoare. Tânjeam să mă duc la ei şi să mă alătur la îndeplinirea sarcinilor, însă reţinerea mă făcea să stau deoparte, stingher. Pentru prima şi ultima oară m-am simţit singur în Arabia. La un moment dat, bătrânul Tamtaim a venit şontâc-şontâc la mine şi m-a invitat să beau cafea cu ei, iar Sultan mi-a luat păturile şi desagile şi le-a pus jos lângă foc. Mai târziu, Musallim a gătit orez şi şase dintre noi am mâncat împreună.

I-am întrebat despre Rub al-Khali sau „Ţinutul pustiu”, ţelul ambiţiilor mele. Nimeni nu auzise de el. „Despre ce vorbeşte? Ce vrea?” „Numai Dumnezeu ştie. Nu înţeleg ce spune.” În cele din urmă, Sultan a exclamat: „O! Se referă la Nisipuri!” – şi mi-am dat seama că aşa numeau ei marele deşert din sudul Peninsulei Arabe. I-am auzit pe orăşenii şi sătenii din Najd şi Hajaz numindu-l Rub al-Khali, dar niciodată pe beduinii care trăiau la marginile lui.

Mi se părea dificil să le înţeleg graiul. În Sudan, învăţasem araba printre triburi care o vorbeau ca pe a doua limbă. Începusem să o vorbesc cu adevărat abia când mă aflam în Siria în timpul războiului. Însă era o mare diferenţă între araba din Siria şi dialectul vorbit de cei din tribul Bait Kathir, ale căror pronunţie şi intonaţie erau complet diferite de orice auzisem până atunci, iar cuvintele lor erau în mare parte arhaice. Oamenii din Bait Kathir erau şi ei la fel de nedumeriţi de vorbirea mea, dar asta nu îi împiedica să pună întrebări despre „creştini”. „Îl cunoşteau pe Dumnezeu? Posteau şi se rugau? Erau circumcişi? Se căsătoreau, asemeni musulmanilor, sau îşi luau o femeie când voiau una? Cât plăteau pentru o mireasă? Aveau cămile? Făceau parte din triburi? Cum îşi îngropau morţii?” Întotdeauna îmi puneau astfel de

întrebări. Pe niciunul dintre ei nu-l interesau maşinile şi avioanele pe care le văzuseră în tabăra RAF. Puştile cu care luptau erau tot ce acceptaseră din lumea exterioară, singura invenţie modernă care îi interesa.

Au vorbit despre Bertram Thomas, care călătorise cu ei. Beduinii observă tot şi nu uită nimic. Vorbăreţi din fire, deapănă la nesfârşit amintiri, petrecându-şi timpul sporovăind, pentru ca lungile ore de mers să treacă mai repede şi stând de vorbă până noaptea târziu în jurul focurilor de tabără. Viaţa lor este tot timpul cumplit de grea, iar ei sunt critici nemiloşi ai celor care nu dau dovadă de răbdare, bună-dispoziţie, generozitate, loialitate sau curaj. În această privinţă, nu se arată indulgenţi cu străinii. Cine trăieşte cu beduinii trebuie să le accepte convenţiile şi să se conformeze standardelor lor. Doar cei care au călătorit alături de ei pot să-şi dea seama de greutatea unei astfel de vieţi. Sunt obişnuiţi de la naştere cu dificultăţile fizice ale deşertului, să bea apa insuficientă a Nisipurilor, să mănânce pâine nedospită, nisipoasă, să îndure iritaţia înnebunitoare a nisipului care se strecoară peste tot, a frigului şi căldurii intense şi a strălucirii orbitoare într-un ţinut fără umbră sau nori. Însă şi mai obositoare este tensiunea nervoasă. Aveam să învăţ cât de greu este să trăieşti înghesuit laolaltă cu oameni de altă religie, limbă şi cultură în solitudinea deşertului, cât de uşor este să fii provocat la o mânie iraţională de împrejurări nefericite.

Bertram Thomas avea motiv să fie nerăbdător. A pierdut luni preţioase de vreme rece aşteptând în Dhofar sosirea ghidului său, bin Kalut, şi a celorlalţi oameni din tribul Rashid. Cu un an înainte ajunsese la Mughshin şi acolo, în pragul Nisipurilor, fusese împiedicat să reuşească de însoţitorii săi din tribul Bait Kathir. Era departe de a fi un beduin din fire şi totuşi nu i-am auzit niciodată pe beduini spunând vreo vorbă lipsită de respect despre el. I-am auzit criticându-l pentru că le obosea cămilele cu şaua lui străină pe care călărea, foarte grea, sau comentând preferinţa lui de a dormi separat de însoţitorii săi, însă acestea erau ciudăţenii pe care le-au acceptat chiar dacă nu le-au priceput vreodată, lucruri de care acum îşi aminteau zâmbind.

A fost primul european venit printre ei şi le-a câştigat respectul prin firea-i veselă, generozitatea şi hotărârea sa. Îşi aduceau aminte de el ca de un bun tovarăş de călătorie. Şaisprezece ani mai târziu după plecarea lui de acolo, când m-am dus printre oamenii aparţinând acestui trib exclusivist, am fost întâmpinat frumos deoarece aparţineam aceluiaşi trib ca Thomas. Îl întâlnisem doar de două ori, la Cairo, în timpul războiului, şi atunci numai pentru câteva minute. Mi-ar fi plăcut să mă mai întâlnesc cu el înainte să moară, să-i spun cât de mult îi datoram.

1. Titlu administrativ.
2. Regiune de podiş din Peninsula Arabă, sultanat independent până în 1932, când s-a

unit cu Hejaz pentru a forma Regatul Arabiei Saudite.

3. R100 şi R101 au fost două aeronave construite de o companie privată şi, respectiv, de Ministerul Britanic al Aerului, care s-au aflat în competiţie pentru crearea unui serviciu comercial aerian pentru uzul rutelor din Imperiul Britanic, ca parte a Proiectului Transportului Aerian Imperial.

4. Fostul nume al actualului Iran, folosit până în anul 1935.

5. Port sau regiune despre care apar menţiuni în Biblie, loc faimos pentru bogăţiile sale şi de unde legendele biblice spun că regele Solomon primea, o dată la trei ani, un transport de aur, argint, pietre preţioase, lemn de santal, fildeş, maimuţe şi păuni. Deşi resturile unui vas inscripţionat descoperit la Tel Aviv în 1946, datând din secolul al VIII-lea î.Hr., au confirmat existenţa unui loc numit Ofir de unde se importa aur, arheologii nu au reuşit să stabilească exact amplasarea acestuia.

6. Lat. *Vachellia erioloba*, arbore care poate atinge 17 metri înălţime, cu ale cărui frunze suculente, ţepoase, se hrănesc de obicei girafele şi cămilele, doarece animalele mai mici ajung la ele cu greu.

7. *Facerea* 10.26-27.

3

Nisipurile din Ghanim

După călătoria până la nisipurile din Ghanim şi Mughshin, ne întoarcem la Salalah. Acolo mă întâlnesc pentru prima oară cu tribul Rashid şi călătoresc cu oamenii săi până la Hadhramawt.

Această primă călătorie până la marginile deşertului Rub al-Khali a fost importantă pentru mine doar ca să mă testez pentru călătoriile mult mai îndepărtate şi mai dificile care aveau să urmeze. În următoarele luni am învăţat să mă adaptez la obiceiurile beduinilor şi la ritmul vieţii lor.

Tovarăşii mei erau întotdeauna treji şi în mişcare cam de cum se lumina de ziuă. Cred că frigul îi împiedica să doarmă altfel decât în reprize scurte, căci nu aveau mare lucru cu care să se învelească în afară de hainele pe care le purtau, iar în timpul acestor nopţi de iarnă pământul era adeseori acoperit de chiciură. Încă pe jumătate adormit, îi auzeam ridicând cămilele de la locurile lor. Cămilele mugeau în timp ce erau silite să se mişte, iar arabii strigau unii la alţii cu glasurile lor aspre, care se auzeau până departe. Cămilele treceau încet pe lângă mine, cu picioarele din faţă legate ca să nu rătăcească de capul lor, cu aburii respiraţiei conturându-se albi în aerul rece. Un băiat le mâna spre cele mai apropiate tufişuri. Apoi cineva dădea chemarea la rugăciune:

Dumnezeu este cel mai puternic,
Mărturisesc că nu există alt dumnezeu în afară de Domnul.
Mărturisesc că Mahomed este profetul lui Dumnezeu.
Veniţi la rugăciune!
Veniţi la mântuire!
Rugăciunea e mai bună decât somnul.

Dumnezeu este cel mai puternic.
Nu există alt dumnezeu în afară de Domnul.

Fiecare vers în afară de ultimul era repetat de două ori. Muzicalitatea care răzbătea din cuvinte, ciudat de convingătoare chiar şi pentru mine, care nu le împărtăşeam credinţa, plutea peste tabăra tăcută. Îl priveam pe bătrânul Tamtaim, care dormea lângă mine, cum se spăla înainte de rugăciune. Toate gesturile trebuiau făcute cu precizie şi într-o anumită ordine. Se spăla pe faţă, pe mâini şi pe picioare, trăgea apă pe nări, îşi băga degetele ude în urechi şi îşi trecea mâinile ude peste creştetul capului. Cei din tribul Bait Kathir se rugau singuri, fiecare la locul lui şi la timpul său, pe când cei din tribul Rashid, cu care am călătorit mai târziu, se rugau împreună şi aliniaţi. Tamtaim mătura pământul dinaintea lui, îşi punea puşca în faţă şi apoi se ruga înspre Mecca. Stătea cu spatele drept, îşi apleca mâinile în faţă pe genunchi, îngenunchea şi apoi se înclina până când fruntea îi atingea pământul. Executa aceste mişcări rituale de mai multe ori, lent şi impresionant, în timp ce recita rugăciunea cuvenită. Uneori, după ce-şi termina rugăciunile, intona pasaje lungi din Coran, şi până şi sunetul cuvintelor avea caracterul unei poezii extraordinare. Mulţi dintre aceşti beduini ştiau doar sura de început din Coran:

În numele lui Dumnezeu cel milostiv, îndurat.
Laudă lui Dumnezeu, Domnul veacurilor,
celui milostiv, îndurat,
ce domneşte în ziua judecăţii.
Ţie voim să-ţi servim şi la Tine să ne rugăm.
Ocârmuieşte-ne pe drumul cel drept,
pe drumul celora de care te-ai îndurat,
nu al celor asupra cărora eşti înfuriat, şi nu al celor care rătăcesc[1].

Repetau această sură de mai multe ori când se rugau. Musulmanii ar trebui să se roage în zori, la prânz, după-amiaza, la asfinţit şi după lăsarea întunericului. Cei din tribul Bait Kathir se rugau în zori şi la apusul soarelui, iar cei mai mulţi dintre ei neglijau celelalte rugăciuni.

Un pic mai târziu auzeam notele ca de clopot produse de cineva care pisa cafea într-un mojar din bronz, variindu-şi loviturile pentru a realiza ceva asemănător unei melodii. Mă sculam. În deşert dormeam îmbrăcaţi, aşa că tot ce aveam de făcut era să îmi aranjez acoperământul pentru cap, să-mi torn puţină apă pe mâini, să-mi dau pe faţă şi apoi să merg la foc şi să-i salut pe arabii care stăteau în jurul lui cu un „Salam alaikum” („Pacea fie cu voi”), iar ei se ridicau în picioare şi răspundeau „Alaikum as

salam” („Şi cu tine să fie pacea”). Beduinii se ridică întotdeauna pentru a răspunde la un salut. Dacă nu ne grăbeam, coceam pâine pentru micul dejun, altminteri mâncam resturile puse deoparte de la masa din seara precedentă. Beam ceai, dulce şi negru, şi apoi cafea, amară, neagră şi foarte tare. Băutul cafelei era o treabă ceremonioasă, care nu trebuia zorită. Cel care ne servea cafeaua stătea în picioare în timp ce turna câteva picături într-o ceşcuţă din porţelan, un pic mai mare decât un pahar pentru ou fiert, pe care ne-o dădea fiecăruia pe rând, înclinându-se când făcea asta. Fiecare persoană era servită până când scutura uşor ceaşca în timp ce o dădea înapoi, semnificând că a băut destul. Nu se obişnuia să se bea mai mult de trei ceşti.

Cămilele erau acum strânse şi aduse pentru a fi înşeuate şi încărcate. Sultan s-a dus să o aducă pe Umbrausha, cămila pe care călăream eu. Era un animal splendid, o rasă foarte bună, faimoasă, din Oman. Judecate după standardele sudaneze, celelalte cămile mi se păreau foarte mici şi toate erau într-o stare jalnică. Sultan îmi spusese că în deşert nu mai fusese o ploaie ca lumea în ultimii trei ani şi animalele lor erau slăbite de foame.

Cămilele pe care călăreau aceşti beduini erau femele. În Sudan călărisem întotdeauna pe masculi, de vreme ce atât acolo, cât şi în acele părţi ale Saharei în care călătorisem, femelele erau ţinute pentru lapte şi nu erau niciodată călărite. În toată Arabia însă se preferă să se călărească pe femele. Triburile care transportă mărfuri de închiriat folosesc masculii ca animale de povară, însă cei din tribul Bait Kathir omoară aproape toţi puii masculi la naştere. Trăiesc în mare măsură cu laptele cămilelor şi nu sunt dispuşi să irosească hrană pe animale care nu pot aduce profit, de vreme ce nu există negoţ de transport în acest deşert. Prin urmare, masculii pentru prăsit sunt foarte rari. Mai târziu, când am călătorit spre Hadhramawt, am fost însoţit de un bărbat care călărea o cămilă-mascul. Eram permanent urmăriţi de oameni din triburi cu femele pe care voiau să le împerecheze cu masculul. Ne aştepta o călătorie lungă şi acest exerciţiu constant obosea vizibil animalul pe care-l călărea însoţitorul meu, dar nu putea protesta. Obiceiul cerea ca masculului să i se permită să se împerecheze cu câte femele i se ofereau. Nici măcar nu se cerea permisiunea proprietarului. Pur şi simplu aduceau o cămilă, o împerecheau cu masculul şi o luau de acolo.

Încărcarea cămilelor era o treabă zgomotoasă, deoarece majoritatea mugeau şi fornăiau ori de câte ori se apropiau oamenii de ele, mai ales când li se puneau poverile în spinare. L-am întrebat pe Sultan cum se descurcau în atacurile-surpriză, când liniştea era importantă, şi mi-a spus că atunci legau cămilele la gură. În liniştea deşertului, zgomotele pe care le făceau cămilele noastre s-ar fi auzit de la cel puţin 3 kilometri depărtare. Sultan o adusese pe Umbrausha la locul unde dormisem, ducând-o de căpăstru. Acum trăgea în jos de căpăstru, spunând: „Khrr, khrr,”, iar cămila s-a

lăsat în genunchi, apoi s-a legănat spre spate şi, după ce şi-a aşezat picioarele dindărăt sub ea, s-a lăsat jos pe partea mijlocie a acestora; apoi şi-a târât genunchii în faţă până s-a aşezat confortabil pe pământ, cu pieptul sprijinindu-se pe pernuţele cornoase ale picioarelor din faţă. Sultan i-a legat unul dintre picioarele din faţă de capătul căpăstrului pentru a o împiedica să se ridice în timp ce o încărca. Umbrausha era dresată bine şi acest lucru nu era necesar, dar un arab de lângă noi se chinuia mult cu un animal tânăr. Cămila lui se lupta să se ridice din nou în picioare după ce el o aşezase jos şi, chiar şi după ce îi legase genunchii, s-a ridicat pe jumătate şi se răsucea între poverile pe care el încerca să i le pună în spinare. Scotea sunete furioase, arătându-şi dinţii şi scuipându-l pe cămaşă cu pasta verde provenită din regurgitarea nutreţului rumegat. Exasperat, bărbatul i-a strigat animalului: „Lua-te-ar tâlharii!”. Cămila arăta de parc-ar fi vrut în orice clipă să-l muşte de cap, însă cămilele-femele sunt de fapt foarte blânde şi nu muşcă. Masculii muşcă, mai ales în perioada de împerechere, provocând răni îngrozitoare. În Sudan tratasem un bărbat care fusese muşcat de braţ, osul fiindu-i rupt în mai multe fragmente.

Beduinii din sud călăresc pe şeile mici din Oman, nu pe şaua cu oblânc dublu din nordul Arabiei cu care eram obişnuit eu. Sultan a ridicat de jos şaua mea, care avea forma unei mici menghine duble din lemn, a potrivit-o peste nişte pernuţe din fibră de palmier şi a prins-o strâns cu chinga peste greabănul Umbraushei, chiar în faţa cocoaşei. Această menghină din lemn era de fapt calapodul pe care acum construia şaua. Apoi a luat o pernuţă din fibră, în formă de semilună, care se înălţa într-un vârf la spate şi, după ce a potrivit-o în jurul spatelui şi lateralelor cocoaşei cămilei, a ataşat-o cu un laţ din sfoară de acest calapod. Pe urmă a pus o pătură peste pernuţă şi mi-a împăturit rogojina peste aceasta, a pus desagile peste rogojină şi, în final, a pus deasupra desagilor o blană neagră de oaie. Prinsese deja cu un nod o funie din lână pe sub burta cămilei astfel încât să treacă peste pernuţa din spate, iar acum a luat un capăt al acestei funii şi l-a trecut pe lângă calapod, spre spate, de-a lungul celeilalte părţi a şeii, până la ochiul de sfoară iniţial. Când a strâns funia, aceasta a fixat bine toată încărcătura. Construise de-acum o platformă peste cocoaşa cămilei şi pernuţa din fibre care se afla în spatele ei. Aşezat pe această platformă, călăreţul se afla mult mai în spate pe cămilă decât dacă ar fi călărit pe o şa din nord, care se pune peste greabănul cămilei.

Desagile mele erau grele, fiind pline cu bani, muniţie de rezervă şi un mic cufăr cu medicamente pe care l-am luat cu mine. Majoritatea celorlalte cămile pentru călărit cărau în jur de 20 de kilograme de orez sau făină; toate urmau să fie foarte împovărate când călătoream pe distanţe lungi între fântâni şi toate burdufurile din piele de capră aveau să fie umplute cu apă. Tocmisem patru cămile pentru bagaje, iar acestea cărau între circa 70 şi 90 de kilograme.

Când totul era gata, porneam la drum pe jos. Întotdeauna mergeam pe jos primele două-trei ore. Pe când ne aflam încă în munţi, fiecare dintre noi îşi conducea cămila sau o lega cu căpăstrul de coada cămilei din faţă. Mai târziu, când ne aflam pe şesurile cu pietriş sau pe nisipuri, le lăsam libere să găsească ce mâncare puteau în timp ce mergeau încet. Noi înaintam pe jos în urma lor, fiecare cu puşca pe umăr, ţinută de gura armei. Aşa îşi cară întotdeauna beduinii puştile. La început mi s-a părut surprinzător, căci ştiam că toate armele erau încărcate. Apoi m-am obişnuit cu acest mod de a duce puşca şi am făcut şi eu la fel. După o vreme, când soarele devenea dogoritor, călăream pe cămile. Beduinii nu se oboseau niciodată să-şi oprească animalele ca să le silească să se lase în genunchi pentru a putea încăleca: pur şi simplu le trăgeau de cap în jos, puneau un picior pe gâtul cămilei şi erau apoi ridicaţi până foarte aproape de şa. La început au insistat să-mi culce cămila pe genunchi când doream să o încalec – o formă de amabilitate din partea lor. La fel şi atunci când mă rugau să călăresc în loc să merg pe jos, când porneam la drum dimineaţa sau când îmi ofereau frecvent ceva de băut, însă mie mi se părea enervantă această atenţie permanentă, deoarece îmi doream foarte mult să mă trateze ca pe unul de-al lor.

Un beduin care are de gând să încalece o cămilă lăsată în genunchi stă în spatele cozii ei. Apoi se apleacă în faţă şi se apucă de calapodul din lemn cu mâna stângă, în timp ce-şi pune genunchiul stâng în şa. Imediat ce cămila îi simte greutatea, începe să se ridice, înălţându-şi posteriorul de la pământ, iar beduinul îşi trece piciorul drept peste şa. Atunci cămila se ridică în genunchi şi, cu încă o smucitură, e în picioare. Beduinii fie stau aşezaţi cu câte un picior de o parte şi de alta a cocoaşei, fie îngenunchează în şa, şezând pe tălpi, caz în care călăresc întru totul prin menţinerea echilibrului. Preferă să călărească stând în genunchi, mai ales dacă intenţionează să meargă în galop. Este o extraordinară dovadă de echilibru, căci a călări o cămilă în galop, mai ales pe un teren denivelat, e ca şi cum ai sta pe un cal nărăvaş. De obicei beduinul îşi poartă puşca prinsă cu o curea sub braţ, paralel cu pământul, ceea ce cu siguranţă reprezintă o mare dificultate în plus la menţinerea echilibrului. Eu nu puteam să călăresc în genunchi; era mult prea incomod şi primejdios, chiar şi când mergeam la pas. Prin urmare, şedeam mereu într-o singură poziţie, ceea ce la un marş lung devenea obositor. Prima dată când am călărit o cămilă în Sudan eram atât de ţeapăn, încât a doua zi abia am mai putut să mă mişc. Nu mi se mai întâmplase, dar mă temeam că ar putea să mi se întâmple când am început această călătorie, deoarece trecuseră şapte ani de când călărisem ultima oară o cămilă, indiferent de distanţă. Ar fi fost umilitor, căci afirmasem că eram deja un călăreţ experimentat.

La Darfur îmi hrănisem cămilele cu grâne şi mersesem cu ele la trap. O cămilă bună care se deplasează cu circa 8-10 kilometri pe oră este foarte confortabilă, dar când merge la pas, chiar şi cea mai bună cămilă solicită foarte mult spatele

călăreţului, provocându-i o încordare permanentă. În sudul Arabiei, beduinii nu merg niciodată la trap când se află într-o călătorie, deoarece cămilele lor mănâncă doar ceea ce găsesc pe drum, ceea ce în general este foarte puţin, şi trebuie să străbată distanţe lungi între fântâni. Învăţasem deja din călătoriile din Bir Natrun şi Tibesti să nu forţez cămila peste ritmul ei normal de mers când călătoream prin deşert. Aveam să descopăr curând cât de atenţi erau beduinii cu cămilele lor, fiind mereu gata să îndure ei înşişi greutăţi pentru a-şi cruţa animalele. De mai multe ori, pe când călătoream cu ei şi ne apropiam de o fântână, m-am aşteptat să forţeze înaintarea şi să umple burdufurile din piele de capră, căci ni se terminase apa. Însă ei stăruiau să ne oprim peste noapte în apropierea fântânii, spunând că mai încolo animalele nu vor avea ce să pască.

De câte ori treceam pe lângă vreo tufă ne lăsam cămilele să zăbovească pentru a-şi umple gurile cu frunze şi spini, iar de câte ori dădeam de un loc mai bun pentru păscut ne opream ca să le lăsăm să pască în voie. Eu făceam deplasarea în funcţie de timp şi de indicaţiile busolei, iar aceste opriri frecvente erau supărătoare, făcând dificilă o estimare corectă a distanţei pe care o străbătuserăm. Când se mergea bine, fără momente de răgaz pentru ca animalele să mănânce şi astfel să ne întârzie din drum, parcurgeam în medie cam 5 kilometri pe oră, dar în Nisipuri, unde dunele erau abrupte şi dificile, reuşeam să facem doar în jur de 1,5 kilometri pe oră.

Mi se părea adesea incredibil, mai ales când mergeam pe jos şi eram conştient de paşii pe care îi făceam, că eram în stare să parcurgem distanţe atât de mari mergând în acest ritm. Uneori îmi număram paşii până la vreo tufă sau vreun alt reper, iar acest număr părea o nimica toată faţă de cât mai aveam de străbătut. Totuşi nu-mi doream câtuşi de puţin să călătoresc mai repede. În acest fel aveam timp să observ lucruri – o lăcustă sub o tufă, o rândunică moartă la pământ, urmele unui iepure, un cuib de pasăre, forma şi culoarea micilor valuri de nisip, florile plantelor micuţe care reuşeau să iasă din pământ. Aveam timp să strâng plante sau să mă uit la vreo rocă. Tocmai începeineala diminua monotonia deplasării noastre. Mă gândeam cât de groaznic de plictisitor ar fi să gonesc prin această regiune într-o maşină.

Ne deplasam încet, mişcările fiindu-ne guvernate de un acord comun, imposibil de descris. Rareori se discuta mult; fie ne opream, fie ne continuam mersul. Uneori porneam de dimineaţă, aşteptându-ne să facem un marş lung, dădeam pe neaşteptate peste un loc bun de păscut la puţin timp după ce porniserăm la drum şi ne opream acolo toată ziua. Alteori plănuiam să ne oprim undeva anume şi, descoperind când ajungeam la destinaţie că nu era iarbă de păscut, ne continuam drumul fără oprire până la lăsarea întunericului sau chiar mai târziu. Dacă ne opream în mijlocul zilei, descărcam în grabă cămilele, le împiedicam şi le lăsam libere să pască. Apoi poate ne coceam pâine sau pregăteam un terci, dar cel mai adesea mâncam curmale.

Întotdeauna beam cafea, după care însoţitorii mei tânjeau ca după un drog. Unii dintre ei fumau, iar fumatul era celălalt viciu al lor. Nimeni nu fuma fără să-şi împartă pipa cu ceilalţi; stăteau pe vine în cerc în timp ce unul dintre ei cernea câteva fărâme de tutun din praful de pe fundul unui săculeţ din piele pe care-l păstra sub cămaşă, lipit de corp. Îndesa tutunul într-o pipă mică, fără tijă, tăiată dintr-o piatră moale, sau în carcasa unui cartuş vechi deschis la ambele capete, îl aprindea lovind cremenea cu amnarul, trăgea două-trei fumuri adânci şi dădea pipa următoarei persoane. Dacă atunci când doreau să fumeze eram în timpul mersului, se opreau, se dădeau jos de pe cămile, se lăsau pe vine, fumau şi apoi se urcau din nou în şa.

Întotdeauna ne făceam tabăra înghesuiţi laolaltă. Totul în jur era spaţiu nemărginit, însă în tabăra noastră abia aveai loc să te mişti, mai ales după ce se aduceau cămilele pentru noapte şi erau puse să stea jos în jurul focurilor. Când am pornit în această călătorie, ne împărţiserăm în grupuri de câte cinci-şase oameni care să mănânce împreună, fiecare cărându-şi propria mâncare. Eu mâncam cu bătrânul Tamtaim, Sultan şi încă trei bărbaţi. Unul era Mabkhaut, un bărbat între două vârste, slab şi nu prea înalt; era prietenos, vesel şi atent, dar rareori vorbea, ceea ce era neobişnuit printre aceşti beduini guralivi. Altul era Musallim bin Tafl, pe care *wali*-ul mi-l evidenţiase drept un vânător iscusit. Era zgârcit chiar şi după standardele beduinilor, isteţ şi muncitor. Se afla adesea în Salalah, pierzând vremea pe lângă palat, aşa încât avusese parte de neobişnuita experienţă a unui contact cu lumea exterioară. El s-a oferit să se ocupe de gătit pentru grupul nostru.

Când aveam destulă apă, gătea orez, dar în general făcea pâine pentru masa de seară. Lua 1-2 kilograme de făină din una dintre desagile din piele de capră în care ne transportam proviziile şi apoi o umezea, adăuga un pic de sare şi amesteca până obţinea o pastă groasă. Împărţea coca în şase movile egale ca dimensiune, bătea fiecare moviliţă între mâini până devenea un disc gros de circa un centimetru şi ceva, apoi îl punea jos pe o rogojină până le modela pe celelalte. Între timp, cineva aprindea focul, uneori cu ajutorul chibriturilor, dar de regulă cu amnar şi cremene. În deşert era cremene din belşug şi exista mereu la îndemână lama unui pumnal pentru a fi folosită ca amnar. Pe post de iască, îşi rupeau fâşii mici din cămăşi sau din pânzele pentru cap, astfel încât, pe zi ce trecea, hainele lor căpătau un aspect tot mai zdrenţuit. Musallim trăgea câţiva tăciuni aprinşi din foc pentru a face un pat strălucitor şi apoi punea rotocoalele de cocă pe el. După ce căldura întărea exteriorul lipiilor, le întorcea aproape imediat şi apoi, săpând o groapă în nisipul de sub tăciuni, le îngropa şi întindea nisipul fierbinte şi tăciunii peste ele. Mă uitam cum ieşeau bule prin acest strat de nisip şi jar în timp ce se cocea pâinea. Mai târziu scotea lipiile, scutura nisipul şi cenuşa şi le punea deoparte să se răcească. Când doream să mâncăm, ne dădea câte una fiecăruia, ne aşezam în cerc şi înmuiam, pe rând, bucăţi din această pâine într-un

castronel cu unt topit sau cu supă, dacă se întâmpla să avem din ce să o facem. Pâinea era tare ca piatra sau cleioasă, în funcţie de cât de mult fusese coaptă, şi întotdeauna avea gust de rumeguş. Uneori, Musallim împuşca o gazelă sau un oryx, şi abia atunci mâncam ca lumea. După ce mâncam, stăteam de vorbă în jurul focului. Beduinii ţipă mereu unii la alţii, chiar dacă se află la o distanţă de doar câţiva paşi. Prin urmare, toată lumea putea să audă ce spuneau ceilalţi din tabără şi oricine era interesat de o anumită discuţie din jurul unui alt foc putea să i se alăture, din locul unde stătea.

Curând după cină, îmi întindeam rogojina şi blana de oaie şi, punându-mi pumnalul şi cartuşiera sub desagile pe care le foloseam drept pernă, mă culcam învelit cu trei pături, cu puşca lângă mine. Pe când mă aflam printre arabi, eram dornic să mă port la fel ca ei, astfel încât să mă accepte într-o oarecare măsură ca pe unul de-al lor. Prin urmare, trebuia să stau aşa cum stăteau ei, iar asta mi se părea foarte greu, căci muşchii mei nu erau obişnuiţi cu această poziţie. Eram bucuros când era noapte şi puteam să mă culc şi să mă simt în largul meu. Mai stătusem pe pământ înainte, dar atunci călătorisem cu oameni pe care-i cunoşteam bine şi cu ei puteam să mă relaxez şi să stau comod. Acum mă dădeam jos de pe cămilă după un drum lung şi eram nevoit să mă aşez la fel de ceremonios precum arabii. Mi-a luat mult timp să mă obişnuiesc cu asta. Din acelaşi motiv, mergeam desculţ ca ei, dar la început a fost un chin. Până la urmă tălpile mi s-au întărit, dar chiar şi după cinci ani erau moi în comparaţie cu ale lor.

Beduinii nu se gândeau că ar putea exista alte modalităţi de a face lucrurile decât cele cu care erau obişnuiţi. Când m-au luat din tabăra RAF de la Salalah, văzuseră un aviator urinând. A doua zi, m-au întrebat de ce diformitate fizică suferea acesta, de nu putea sta pe vine, cum făceau ei. Mai târziu, pe şesurile deschise, mă îndepărtam la oarecare distanţă şi mă lăsam pe vine aşa cum făceau ei, cu pelerina deasupra capului pentru a forma un cort. În afara cazului în care ne aflam la o fântână, foloseam nisip ca să ne frecăm pe mâini după ce mâncam şi ca să ne curăţăm după ce defecam. Beduinii sunt întotdeauna atenţi să nu se uşureze lângă o cărare. În nisipurile fără urme, arabii care rămâneau în urmă ca să urineze se îndepărtau instinctiv de urmele pe care noi înşine le făcuserăm înainte să se lase pe vine.

De obicei musulmanii sunt foarte ruşinoşi şi au mare grijă să evite să se expună vederii. Tovarăşii mei îşi ţineau pe ei pânzele din jurul şalelor chiar şi când se spălau la fântână. La început mi s-a părut dificil să port o pânză în jurul şoldurilor într-o manieră decentă când mă aşezam pe pământ. Beduinii îi spun oricui i se văd părţile intime: „Nasul tău!”. Mi s-a spus asta o dată sau de două ori până să învăţ să fiu mai atent. Prima oară m-am şters la nas, crezând că-mi curge, căci era o vreme foarte rece.

La început mi s-a părut foarte greu să trăiesc cu beduinii, iar în anii cât am stat cu ei mi s-a părut întotdeauna că tensiunea mentală era mai mare decât cea fizică. Îmi

era la fel de dificil să mă adaptez la modul lor de viaţă şi, mai ales, la viziunea lor despre lume, pe cât le era lor să accepte ceea ce considerau a fi excentricităţile mele. Fusesem obişnuit să am intimitate, iar aici nu aveam deloc. Dacă voiam să vorbesc în particular cu cineva, era greu de realizat. Chiar dacă ne trăgeam mai la o parte, ceilalţi erau intrigaţi de acest lucru şi imediat veneau să afle despre ce discutam şi să se alăture conversaţiei. Fiecare cuvânt pe care-l rosteam era auzit din greşeală şi de alţii şi fiecare mişcare pe care o făceam era urmărită. La început m-am simţit foarte izolat printre ei. Ştiam că aveau impresia că am bani cu nemiluita şi-i suspectam că încercau să mă exploateze. Eram exasperat de lăcomia lor şi sătul de solicitările lor insistente. În această perioadă de început, ori de câte ori mă aborda vreunul dintre ei, mă gândeam: „Ce-o să-mi mai ceară acum?" – şi mă enerva linguşeala copilăroasă cu care îşi prefaţau, invariabil, cererile. Mai aveam până să învăţ că niciun beduin nu socoteşte că e ruşinos să implore şi că, adesea, se uită la darul pe care l-a primit şi zice: „Asta e tot ce ai de gând să-mi dai?". Vedeam cea mai rea latură a caracterului lor, eram deziluzionat şi ranchiunos din această cauză, şi mă irita presupunerea lor că sunt superiori. În consecinţă, eram încrezut şi de neînţeles.

Cu trei luni înainte plouase un pic pe versanţii nordici ai munţilor Qarra şi, pe fundul unora dintre văi, acolo unde curseseră mici pâraie temporare, era puţină verdeaţă bună pentru păscut. Beduinilor nu le venea să lase aceste mici păşuni şi să continue să înainteze în pustiurile goale care ştiau că urmează. Trăgeau de timp, făcând un marş de o oră într-o zi, poate chiar în două după aceea, în timp ce exasperarea mea creştea. De câte ori dădeam peste un petic de păşune, jurau că era ultimul şi insistau să ne oprim; apoi, a doua zi mai găseam un loc de păşunat şi iar ne opream. Oricum, cele mai multe dintre aceste locuri de păşunat nu mi se păreau că merită o oprire. De obicei erau doar câteva tufe verzi. Încă nu-mi dădeam seama cât de rară era orice vegetaţie verde în acest deşert. Încă mai gândeam prin prisma unui număr cât mai mare de ore de mers pe zi, lucru uşor de făcut în Sudan, unde le dădeam cămilelor de mâncare la intervale regulate, din hrana pe care o aveam special la noi. Mă agitam din cauza întârzierilor constante, numărând zilele irosite, în loc să mă bucur de această călătorie pe îndelete. Îi suspectam pe nedrept pe arabi că încearcă să prelungească această călătorie pentru a-mi stoarce mai mulţi bani. Seara, când protestam şi insistam să mergem ca lumea, Sultan şi ceilalţi îmi sporeau exasperarea spunându-mi că nu ştiu nimic despre cămile, ceea ce era adevărat. Totuşi le explicam cu indignare cât de multă experienţă avusesem cu ele în Sudan. Mi se părea greu de înţeles ce spuneau, ceea ce îmi sporea frustrarea.

Atraşi de departe de păşunile verzi, beduinii îşi mânau cămilele şi caprele în văile prin care treceam. Le era foame, aşa cum le este întotdeauna beduinilor, şi se strângeau în fiecare seară în tabăra noastră ca să mănânce pe cheltuiala noastră.

Toată lumea auzise despre creştin că are multă mâncare cu el. Aceşti oaspeţi nepoftiţi nu aşteptau niciodată o invitaţie înainte de a se aşeza la masă cu noi. Pur şi simplu ni se alăturau şi luau din ceea ce aveam cât timp erau cu noi. Mulţi dintre ei se ţineau după noi, apărând seară de seară. Tovarăşii mei le acceptau prezenţa cu calm, de vreme ce şi ei ar fi făcut la fel; şi, oricum, niciun beduin nu ar refuza un oaspete, alungându-l fără să-i dea de mâncare. Însă pe mine mă enerva presupunerea că ar trebui să-i hrănim şi mă deranja numărul lor mare. Mi-am dat seama că nu aduseserăm suficientă mâncare cu noi şi că urma să o terminăm înainte să ne întoarcem la Salalah. În momentele mele de supărare mai mare, mă gândeam că viaţa beduinilor era o lungă rundă de mers la cerşit sau de primit cu cerşitul.

Au trecut trei luni până m-am întors la Salalah. Luni grele, de mers permanent, în decursul cărora am învăţat să-i admir pe însoţitorii mei şi să le apreciez abilităţile. În curând mi s-a părut mult mai uşor să-mi petrec timpul alături de aceşti oameni din triburi decât de arabii mai progresişti din oraşe, care, după ce au renunţat la obiceiurile şi tradiţiile lor, au adoptat câte ceva din obiceiurile noastre. Eu, personal, preferam de mii de ori siguranţa de sine arogantă a beduinilor în locul sensibilităţilor uşor de rănit ale unui *effendi*. Începeam să văd deşertul ca un beduin şi să-i judec pe oameni aşa cum îi judecau ei. Venisem aici căutând mai mult decât lăcuste şi descopeream viaţa pe care o căutam.

În mintea mea persistă mai cu seamă două amintiri din această călătorie. O luasem la drum separat prin nisipurile din Ghanim împreună cu vreo doisprezece arabi, în timp ce ceilalţi au continuat să meargă spre Mughshin. Trecuseră opt zile de când plecaserăm de la fântâna din Shisur şi ni se terminase apa de 24 de ore. Ne aflam în apropiere de Bir Halu („fântâna dulce”), când am dat peste smocuri înflorite de colţul-babei, care creşteau pe unde căzuse o aversă de ploaie cu câteva luni înainte. Am păscut cămilele o vreme, după care am sugerat să ne continuăm drumul până la fântână, căci îmi era sete. În cele din urmă, Tamtaim, Sultan şi Musallim au venit cu mine; ceilalţi au spus că ni se vor alătura mai târziu, după ce îşi vor hrăni cămilele. Am sosit la fântână, am deşeuat cămilele, le-am adăpat şi apoi ne-am aşezat lângă fântână. Nimeni nu băuse încă. Eram neliniştit să nu par nerăbdător, dar la un moment dat am propus să bem. Sultan mi-a dat un bol cu apă. I l-am oferit bătrânului Tamtaim, dar el mi-a zis să beau, spunând că aşteaptă să vină şi ceilalţi, adăugând că, de vreme ce erau tovarăşii lui de drum, ar fi fost necuviincios din partea lui să bea în lipsa lor. Învăţasem deja că un beduin nu profită niciodată de un tovarăş hrănindu-se în absenţa lui, dar această abţinere mi se părea exagerată. Ceilalţi au sosit abia după cinci ore, când eram complet exasperat şi foarte însetat. Deşi apa părea delicios de rece şi limpede, avea gustul unei doze puternice de sare Epsom[2]; am luat o înghiţitură

zdravănă şi am scuipat-o fără să vreau. Era prima mea experienţă cu apa din Nisipuri.

După câteva zile am trecut pe lângă nişte urme. Nici măcar nu eram sigur că erau urme de cămile, deoarece erau mult estompate de vânt. Sultan s-a întors spre un bărbat cu barbă căruntă care era priceput la citirea urmelor şi l-a întrebat ale cui urme erau; omul s-a întors într-o parte şi le-a cercetat pe o distanţă scurtă. Apoi a sărit de pe cămilă, a analizat urmele acolo unde traversau un teren tare, a sfărâmat nişte balegă de cămilă între degete şi s-a întors la noi. Sultan l-a întrebat: „Cine erau?", iar omul a răspuns: „Erau din tribul Awamir. Sunt şase oameni. I-au atacat pe cei din tribul Junuba de pe coasta de sud şi le-au luat trei cămile. Au venit aici de la Sahma şi au adăpat animalele la Mughshin. Au trecut pe aici acum zece zile". Nu văzuserăm arabi de şaptesprezece zile şi n-am văzut timp de încă douăzeci şi şapte de zile. La întoarcere, ne-am întâlnit cu nişte membri ai tribului Bait Kathir lângă Jabal Qarra şi, când am făcut schimb de noutăţi, aceştia ne-au spus că şase oameni din Awamir îi atacaseră pe cei din tribul Januba, omorâseră trei dintre aceştia şi le luaseră trei cămile. Singurul lucru pe care nu-l ştiam deja era faptul că omorâseră pe cineva.

Aici, fiecare cunoştea urmele propriilor cămile, iar unii puteau să-şi amintească urmele aproape tuturor cămilelor pe care le văzuseră. Puteau să-şi dea seama dintr-o privire, după adâncimea urmelor, dacă o cămilă era călărită sau liberă şi dacă era gestantă. Studiind urme ciudate, puteau spune zona din care venea cămila. De pildă, cămilele din Nisipuri au tălpi moi, marcate cu dungi zdrenţuite de piele descuamată, în timp ce, dacă vin din şesurile acoperite cu pietriş, copitele lor sunt netede, lustruite. Beduinii puteau să-şi dea seama cărui trib îi aparţinea o cămilă, deoarece triburile deţineau rase diferite de cămile, care se pot deosebi, toate, după urmele pe care le lasă. Uitându-se la balega lor, puteau adesea să deducă unde păscuse o cămilă şi puteau spune cu certitudine când fusese adăpată ultima oară, iar datorită cunoştinţelor pe care le aveau despre regiune puteau, probabil, să spună şi unde anume fuseseră adăpate. Beduinii sunt întotdeauna bine informaţi în privinţa politicii din deşert. Cunosc alianţele şi duşmăniile triburilor şi pot ghici care triburi s-ar ataca între ele. Beduinul nu va scăpa vreodată ocazia de a face schimb de noutăţi cu oricine se întâlneşte şi e dispus să se abată mult de la drumul său pentru a obţine veşti recente.

În urma acestei călătorii am descoperit că ţinutul din jurul Mughshinului suferea din cauza multor ani de secetă. Dacă ar fi existat păşuni, i-am fi găsit pe arabi cu turmele lor; însă noi călătoriserăm 44 de zile fără să vedem pe nimeni. Mi-am întrebat însoţitorii despre inundaţii şi mi-au spus că din munţii Qarra nu ajunsese nicio apă la Mughshin de la marile inundaţii care avuseseră loc cu 25 de ani înainte. În mod evident, nu era un „focar" pentru lăcustele-de-deşert. Am decis să călătoresc spre vest, către Hadhramawt, de-a lungul marginii sudice a Nisipurilor (vezi harta de la p. 44),

unde aveam să pot afla dacă revărsările de apă din înalţii munţi Mahra de pe coastă ajungeau vreodată în aceste nisipuri. Niciun european nu călătorise încă în ţinutul dintre Dhofar şi Hadhramawt.

În drum spre Mughshin îl cunoscusem pe Musallim bin al-Kamam, unul dintre şeicii tribului Rashid, şi îmi plăcuse imediat de el. Îl rugasem ca, împreună cu oameni din tribul lui, să se întâlnească cu mine la Salalah în ianuarie şi să meargă cu mine în Hadhramawt. Pe 7 ianuarie, când am ajuns în Salalah, i-am găsit pe bin al-Kamam şi vreo 30 de membri ai tribului Rashid aşteptându-mă. Am decis să-i păstrez cu mine pe Sultan şi Musallim bin Tafl din tribul Bait Kathir şi am acceptat să plătesc pentru 15 oameni din tribul Rashid, dar bin al-Kamam a spus că vor veni cu noi 30 de oameni, împărţindu-şi această simbrie. Mi-a explicat că regiunea prin care trebuia să trecem era frecvent atacată de triburile din Yemen. Avea veşti că mai mult de 200 de oameni din tribul Dahm îi atacau chiar atunci pe cei din tribul Manahil în stepele aflate la est de Hadhramawt.

Cei din tribul Rashid erau înrudiţi şi aliaţi cu tribul Bait Kathir, ambele triburi aparţinând neamului Al-Kathir. Erau îmbrăcaţi în cămăşi arabe lungi şi aveau acoperăminte pentru cap ce fuseseră vopsite într-un maro-roşcat pal cu ajutorul sucului provenit de la un arbust din deşert. Îşi purtau hainele cu distincţie, chiar şi atunci când erau în zdrenţe. Erau scunzi şi iuţi în mişcări, atenţi şi precauţi. Aveau trupuri zvelte şi tari, antrenate, de o rezistenţă incredibilă. Privindu-i, mi-am dat seama că erau foarte animaţi, încordaţi de o energie nervoasă, viguros controlată. Se născuseră din cea mai pură rasă din lume şi trăiau în condiţii în care numai cei mai puternici şi mai buni puteau supravieţui. Erau la fel de delicaţi în trăsături şi de încordaţi precum caii de rasă. Pe lângă ei, cei din tribul Bait Kathir păreau sălbatici şi plini de sine, lipsindu-le cizelarea din zona centrală a deşertului.

Rashid şi Awamir erau triburile din sudul Arabiei care se adaptaseră la viaţa în Nisipuri. Unele dintre ramurile lor trăiau în partea centrală a deşertului, singurul loc cu fântâni din deşertul Rub al-Khali; alţii se mutaseră dincolo de Nisipuri, pe Coasta Piraţilor[3]. Ţinuturile natale ale ambelor triburi se aflau în stepele de la nord-est şi nord de Hadhramawt. Ramura Bait Imani a tribului Rashid încă locuia acolo şi trebuia să trecem pe teritoriul său în drumul nostru spre Hadhramawt. Tribul Manahil trăia mai departe spre vest, între teritoriul tribului Bait Imani şi tribul Awamir. Dincolo de tribul Awamir se afla tribul Saar, duşman înverşunat al tribului Rashid. Tribul Mahra, împărţit în multe ramuri, trăia în munţi şi pe podişul situat de-a lungul coastei; dincolo de ei se aflau cei din neamul Humum, la nord de Mukalla[4].

Triburile de beduini din sudul Peninsulei Arabe erau nesemnificative ca număr în comparaţie cu cele din centrul şi nordul Arabiei, unde un singur trib putea avea mii de corturi. În Siria văzusem migrând tribul Shammar, un întreg popor la drum,

acoperind deşertul cu turmele lor, şi vizitasem tabăra de vară a tribului Rualla, un oraş alcătuit din corturi negre. În nordul Arabiei, deşertul lasă treptat loc terenurilor cultivate, făcându-se o trecere treptată de la beduini la păstori şi agricultori. Oraşele Damasc, Alep, Mosul şi Bagdad îşi exercită influenţa asupra deşertului. Ele sunt vizitate de beduini, care văd în bazarurile acestora oameni de diferite rase, culturi şi credinţe. Chiar şi în regiunea Najd, beduinii au ocazional contact cu oraşe şi viaţa citadină. Însă aici familiile risipite se deplasau pe distanţe mari căutând locuri de păşunat pentru vreo douăsprezece cămile. Aceşti oameni din tribul Rashid, care cutreierau de la graniţele regiunii Hadhramawt până la Golful Persic, erau în număr de doar 300, pe când tribul Bait Kathir avea în jur de 600 de oameni. Însă aceşti arabi erau printre cei mai autentici dintre beduini, fiind cel mai puţin afectaţi de lumea exterioară. În sud, deşertul coboară spre mare, continuă cu deşerturile mai puţin aspre din nord sau se termină la poalele munţilor negri şi golaşi din Yemen sau Oman. Erau puţine oraşe la care beduinii din sud să ajungă uşor, dar şi pe acestea le vizitau rar.

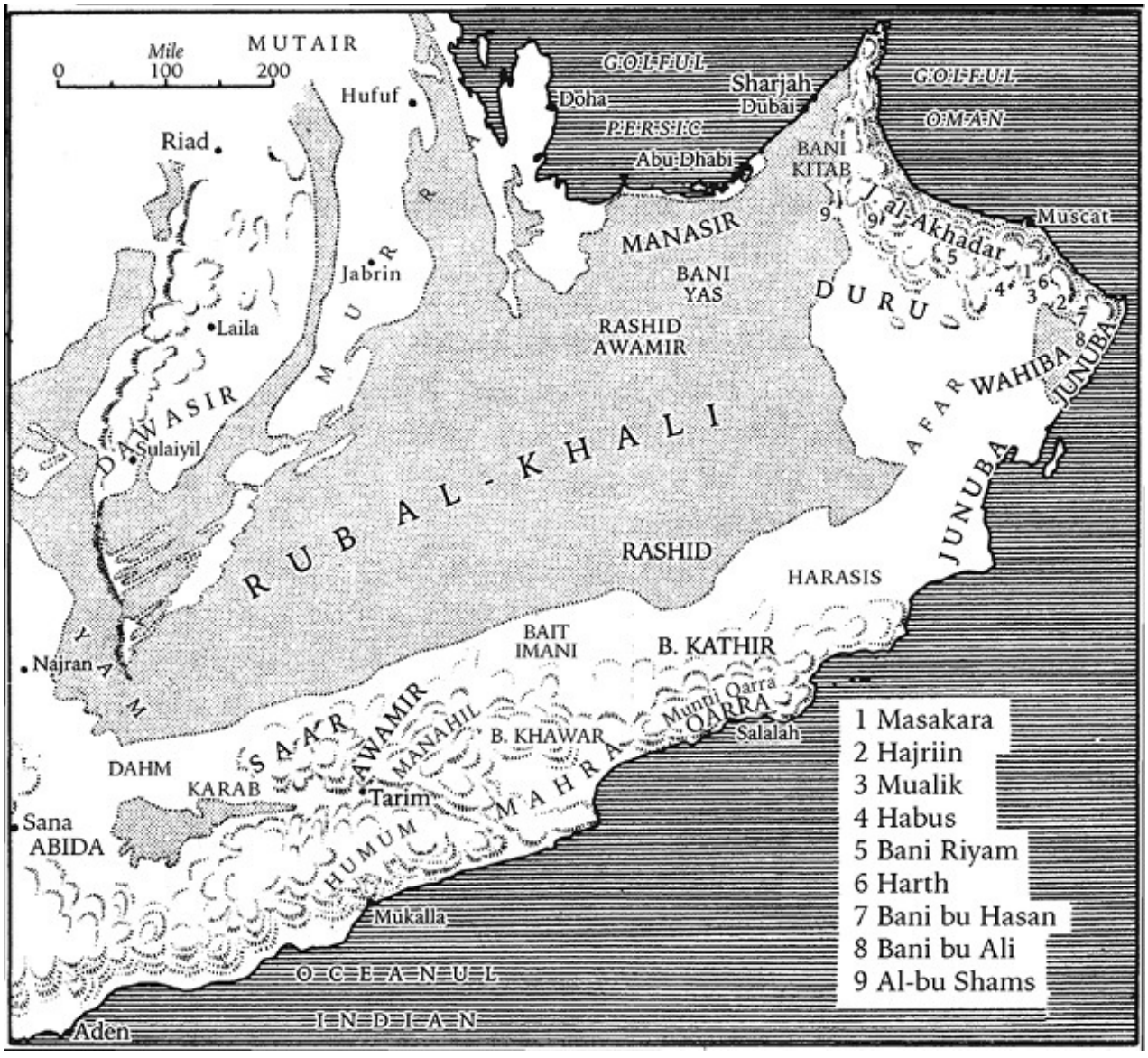

Harta triburilor din sudul Peninsulei Arabe

Ambiţia mea era să traversez deşertul Rub al-Khali. Sperasem să pot reuşi cu aceşti oameni din tribul Rashid după ce ajungeam la Hadhramawt, dar, stând de vorbă cu ei, mi-am dat seama că atunci avea să fie prea cald. Eram hotărât să revin şi m-am mulţumit să consider acest prim an drept un antrenament pentru călătoriile ulterioare. Ştiam că în rândul tribului Rashid îi găsisem pe arabii pe care îi căutam.

În această călătorie l-am cunoscut pe Salim bin Kabina. Era cunoscut îndeobşte sub numele de bin Kabina, „fiul lui Kabina", care era mama lui. În alte părţi ale Peninsulei Arabe există obiceiul ca un bărbat să fie numit ca fiu al tatălui său; aici se obişnuieşte să se folosească numele mamei. Bin Kabina avea să fie tovarăşul meu nedespărţit pe parcursul celor cinci ani cât am călătorit în sudul Arabiei. Şi-a făcut apariţia în timp ce ne adăpam cămilele însetate la o fântână care asigura doar câteva galoane de apă pe oră. Timp de două zile am muncit zi şi noapte, în schimburi. Bătând la ochi aşa cum era îmbrăcat cu o pânză de un roşu aprins în jurul şoldurilor şi cu părul său lung căzându-i pe umerii goi, ne-a dat o mână de ajutor. A doua zi m-a anunţat că vine cu mine. Şeicii tribului Rashid m-au sfătuit să-l iau pe băiat şi să-l las să aibă grijă de lucrurile mele. I-am spus că trebuie să-şi facă rost de o cămilă şi de o puşcă. A zâmbit larg şi mi-a zis că va face rost – şi a făcut. Avea în jur de 16 ani, cam 1,70 metri înălţime şi o conformaţie deşirată. Mergea cu paşi mari, degajat, ca o cămilă, ceva neobişnuit printre beduini, care în general merg ţinându-şi spatele foarte drept şi cu paşi mici. Era foarte sărac, iar greutăţile vieţii îl marcaseră, astfel încât era numai piele şi os şi tras la faţă. Părul îi era foarte lung şi aproape că-i intra în ochi, mai ales când gătea sau era ocupat cu ceva. Îl dădea nerăbdător spre spate, cu mâna lui subţire. Avea o frunte destul de îngustă, ochi mari, nas drept, pomeţi proeminenţi şi gură mare, cu buza superioară lungă. Pe bărbia delicată şi cam ascuţită avea un semn, o cicatrice lungă, unde fusese însemnat cu un fier înroşit pe când era copil, pentru a i se vindeca o boală. Avea dinţi foarte albi, care i se vedeau mereu, deoarece vorbea şi râdea întruna. Tatăl îi murise cu doi ani înainte şi tânărului bin Kabina îi revenise datoria de a asigura traiul mamei sale, fratelui mai mic şi unei surioare. Îl întâlnisem într-un moment crucial din viaţa sa, deşi am aflat acest lucru abia la o săptămână după ce l-am cunoscut.

Mergeam în urma cămilelor în liniştea rece a dimineţii. Eu şi bin Kabina eram puţin mai departe de ceilalţi. El mergea cu paşi mari, cu trupul niţel răsucit într-o parte în timp ce vorbea, cu fâşia de pânză roşie prinsă strâns în jurul şoldurilor înguste. Puşca lui, ţinută de gură pe umăr, era ruginită şi foarte veche, iar eu bănuiam că avea percutorul defect. Tot timpul o demonta în bucăţi. Mi-a spus că, în urmă cu o lună, se dusese pe coastă să ia o încărcătură de sardine şi că pe drumul de întoarcere bătrâna lui cămilă se prăbuşise, moartă. Mi-a mărturisit: „Plângeam stând acolo, pe

întuneric, lângă leşul bătrânei mele cămile cenuşii. Era bătrână, trecuse de mult de vârsta la care putea să facă pui, şi era foarte slabă, fiindcă în deşert nu mai plouase de multă vreme, dar era cămila mea. Singura noastră cămilă. În noaptea aceea, Umbarak, moartea părea foarte aproape de mine şi de familia mea. Vezi dumneata, vara, arabii se strâng în jurul fântânilor; toată iarba e păscută pe o distanţă care se poate parcurge într-o zi de mers sau mai mult; dacă ne puneam tabăra acolo unde era iarbă de păscut pentru capre, cum puteam aduce apă fără o cămilă? Cum să ne deplasăm de la o fântână la alta?". Apoi mi-a zâmbit larg şi a zis: „Dumnezeu te-a adus pe dumneata. Acum voi avea de toate". Deja prinsesem drag de el. Atent şi vesel, uşura încordarea inevitabilă în care trăiam, anticipându-mi nevoile. Camaraderia lui oferea o notă personală în atmosfera destul de impersonală a vieţii mele în deşert.

Două zile mai târziu, în tabăra noastră a venit un bătrân. Şchiopăta şi, chiar şi după standardele beduinilor, părea sărac. Purta o pânză zdrenţuită în jurul şoldurilor, subţiată şi gri din cauza vechimii, şi avea o puşcă veche, asemănătoare cu a lui bin Kabina. La cingătoare avea două cartuşe pline, şase goale şi un pumnal într-o teacă ruptă. Cei din tribul Rashid s-au înghesuit să-l salute: „Bine ai venit, Bakhit. Viaţă lungă, unchiule. Bine ai venit – bine ai venit de o sută de ori". M-am mirat de căldura cu care îl întâmpinau. Bătrânul s-a aşezat pe rogojina pe care i-au întins-o pe jos şi a mâncat curmalele pe care i le-au pus dinainte, în timp ce ei dădeau zor să aprindă focul ca să facă o cafea. Bătrânul avea ochii urduroşi, nasul lung şi o claie de păr cărunt. La burtă avea cute de piele lăsată. Mă gândeam: „Arată exact ca un cerşetor bătrân. Pun pariu că o să ceară ceva". Mai târziu în acea seară chiar a cerut, iar eu i-am dat cinci riali, dar între timp îmi schimbasem părerea. Bin Kabina mi-a spus: „E din neamul Bait Kathir şi e faimos". „Pentru ce anume?", am întrebat eu, iar puştiul mi-a răspuns: „Pentru generozitatea sa". „N-aş fi crezut că posedă ceva, astfel încât să poată fi generos", am zis eu. Dar bin Kabina mi-a răspuns: „Nu are acum. Nu are nicio cămilă. Nu are nici măcar nevastă. Fiul lui, un băiat nemaipomenit, a fost omorât acum doi ani de tribul Dahm. Cândva era unul dintre cei mai bogaţi oameni din trib, dar acum nu are nimic în afară de câteva capre". L-am întrebat: „Ce s-a întâmplat cu cămilele lui? Le-au luat atacatorii sau au murit de vreo boală?". Iar bin Kabina mi-a răspuns: „Nu. Generozitatea l-a ruinat. Nu exista să meargă vreodată cineva la corturile lui şi să nu taie o cămilă, ca să-l ospăteze. Doamne, ce generos e!". Şi în vocea lui am simţit o urmă de invidie.

Am mers călare încet spre vest şi ne-am adăpat cămilele la fântânile adânci din Sanau, Mughair şi Thamud. Ar fi trebuit ca acolo să fie arabi, căci căzuse ploaia şi erau păşuni bune în albiile late şi puţin adânci care se îndreptau spre Nisipuri peste şesurile cu pietriş. Însă deşertul era pustiu şi plin de teamă. Când şi când vedeam păstori în

depărtare, mânându-şi grăbiţi animalele peste şes. Unii dintre oamenii tribului Rashid se dădeau jos de pe cămile şi aruncau nisip în aer, un semnal uşor vizibil, semnul acceptat pentru intenţiile paşnice. Apoi se duceau călare până la ei, pentru a afla noutăţi. Erau întotdeauna despre atacatorii din tribul Dahm care trecuseră spre vest cu câteva zile înainte. Erau împărţiţi în mai multe grupuri, întorcându-se în locurile lor de baştină din Yemen cu vitele pe care le capturaseră. Uneori ni se spunea că erau trei sute, alteori că erau o sută de oameni. Tot ce ştiam era că erau mulţi şi bine înarmaţi. Nişte femei din tribul Manahil care aveau grijă de o turmă de capre ne-au spus că cincizeci dintre ei le omorâseră opt capre pentru hrană în urmă cu trei zile. Ne-au descris cum jefuitorii se întinseseră pe nisip şi mulseseră caprele direct în gurile lor. Aceste femei îi cunoşteau pe unii dintre oamenii din tribul Rashid care erau cu mine şi ne-au îndemnat stăruitor să fim atenţi, dar noi ne-am lăudat că eram Rashid şi „*Ba Rashud!*” (strigătul de război al tribului Rashid) – nu ne era frică de cei din tribul Dahm, care erau câini şi fii de câini. Femeile au răspuns: „Dumnezeu să vă dea victoria”.

Era târziu, într-o seară. În acea zi luaserăm apă şi adăpaserăm animalele la Hulaiya, iar acum aveam tabăra ridicată pe un şes din apropierea unor arbuşti de acacia, printre care cămilele noastre păşteau, împrăştiate, păzite de trei oameni. La vreun kilometru depărtare spre vest erau creste din calcar, întunecate pe fundalul apusului de soare. Oamenii din tribul Rashid se rugau, aliniaţi, trupurile lor lăsând umbre lungi pe solul deşertului. Mă uitam la ei şi mă gândeam că acest ritual trebuie să fi rămas neschimbat, în toate amănuntele sale, de pe vremea când fusese stabilit prima oară de către Mahomed, când, deodată, unul dintre ei a zis: „În spatele culmii ăleia sunt nişte oameni”. Şi-au abandonat rugăciunea, strigând: „Cămilele! Cămilele! Aduceţi cămilele!”. Patru sau cinci bărbaţi au dat fuga să-i ajute pe păstori, care primiseră deja semnalul de alarmă şi strângeau în grabă cămilele care păşteau. Bin Kabina a pornit spre ei, dar i-am strigat să rămână cu mine. Ne luaserăm armele şi stăteam întinşi la pământ în spatele bagajelor împrăştiate peste tot. Douăzeci de bărbaţi călare s-au avântat de după culme şi au gonit spre animalele noastre. Am deschis focul. Bin al-Kamam, care se afla lângă mine, a spus: „Trage în faţa lor. Nu ştiu cine sunt”. Am tras rapid cinci focuri, la vreo 20 de metri în faţa cămilelor care alergau, trecând prin faţa noastră. Sărea praful acolo unde gloanţele loveau nisipul tare. Toată lumea trăgea. Bin Kabina a ratat toate cele trei focuri. Puteam să-i văd exasperarea pe chip. Era culcat la pământ un pic mai în faţa mea, spre dreapta. Atacatorii s-au adăpostit în spatele unui mic deal. Cămilele noastre au fost aduse în tabără şi silite să stea pe burtă. „Cine erau?” Nimeni nu ştia. S-a convenit că nu erau din tribul Dahm sau din Saar. Aveau şeile altfel. Unii au spus că erau din tribul Awamir sau poate Manahil. Nu, nu erau din Mahra; nu aveau hainele acestora. Un om

din tribul Manahil care era cu noi a spus că va merge înainte ca să afle. S-a ridicat şi s-a dus încet spre micul deal, cu trupul profilându-i-se pe cerul sclipitor. Am văzut pe cineva ridicându-se şi venind spre omul nostru. Au strigat unul la altul şi apoi au înaintat şi s-au îmbrăţişat. Erau din tribul Manahil şi, un pic mai târziu, au venit să ni se alăture. Ne-au spus că erau un grup care îi urmărea pe cei din tribul Dahm, zăriseră cămilele noastre şi ne confundaseră cu un alt grup de atacatori dahm. Îşi dăduseră seama de greşeală când ne-au auzit strigând la cei care păzeau cămilele, fiindcă vocile noastre nu erau ale unor oameni aparţinând tribului Dahm. În dimineaţa aceea cumpăraserăm o capră, cu gând să o mâncăm la cină; în loc de asta, le-am oferit o masă îmbelşugată celor din tribul Manahil, care acum erau oaspeţii noştri.

Oamenii din tribul Rashid se adunaseră în jurul focului, nerăbdători să audă ultimele noutăţi despre acest raid. În cele din urmă m-am culcat, însă mi-a fost greu să adorm, căci arabii agitaţi ţipau unul la altul la câţiva metri de locul unde mă întinsesem să dorm. Plănuiau să-i atace pe cei din tribul Dahm pentru a-şi recupera animalele pierdute. Neamurile Rashid şi Manahil erau aliate şi ambele triburi suferiseră mult în ultimii ani de pe urma atacatorilor din tribul Dahm. Bin al-Kamam îmi explicase cât de greu era să li se ţină piept. În acest deşert, lipsa locurilor pentru păscut îi silea pe beduini să trăiască şi să se deplaseze pe acolo în grupuri familiale larg răspândite. Doi-trei bărbaţi care aveau grijă de vreo douăsprezece cămile erau neputincioşi, fiind incapabili să reziste în faţa raidurilor atacatorilor. Tot ce puteau face era să fugă călare pe cele mai rapide animale ale lor. Puteau să-şi abandoneze femeile şi copiii, deoarece ştiau că tâlharii nu le vor face niciun rău. Aceştia luau vreo douăsprezece cămile dintr-un loc, şase din altul... Nu aveau posibilitatea să fure multe animale într-o singură zi. Ştiau că, de îndată ce erau văzuţi, se va da alarma, care se va răspândi prin deşert, şi că duşmanii lor, după ce îşi mânau turmele spre sud, în ţinutul mai desţelenit care se întindea spre coastă, se vor aduna să-i urmărească. Cu cât jefuitorii zăboveau mai mult şi mergeau mai departe spre est, în căutare de familii mai puţin suspicioase, cu atât mai sigur era că vor fi nevoiţi să lupte înainte de a putea ajunge acasă. Însă bin al-Kamam spunea că era dificil ca triburile Rashid şi Manahil să reuşească să adune destui oameni pentru a-i înfrunta pe agresori, care erau în număr de două sute. Unele dintre aceste raiduri acopereau o distanţă de 1.600 de kilometri şi durau două luni.

După o săptămână ne aflam în valea Hadhramawt şi călăream încet în sus, spre Tarim. Eram interesat să văd faimoasa vale şi acele oraşe arabe tradiţionale, cu arhitectura lor ciudată. Am fost găzduiţi cu generozitate, stând comod pe perne în camere de oaspeţi spaţioase; mâncam bunătăţi şi beam apă care nu avea gust de piele de capră. Însoţitorii mei însă erau nerăbdători să plecăm – îşi făceau griji pentru cămilele lor, care nu voiau să mănânce lucerna oferită. I-am convins să mai rămână

câteva zile, căci mă întrista gândul de a ne despărţi. Intimitatea după care tânjisem în timp ce eram cu ei se afla acolo, în spatele unei uşi, însă acum îmi dădea o senzaţie de singurătate dureroasă.

1. Coranul, I, *Sura care deschide cartea*, trad. din arabă de dr. Silvestru Octavian Isopescul, Editura ETA, Cluj, 1995, p. 47.
2. Sare amară sau sare Epsom, denumirea comercială a sulfatului de magneziu, produs farmaceutic cu multiple întrebuinţări.
3. *Pirate Coast*, devenită mai apoi *Trucial Coast* („emiratele care au semnat tratate de pe coasta Omanului”), zona de pe coasta sud-estică a Golfului Persic în care se situa un grup de emirate aflate sub un neoficial protectorat britanic între 1820 şi 1971, an în care cele şapte emirate principale semnatare ale tratatelor cu Marea Britanie au devenit independente, alcătuind apoi Emiratele Arabe Unite.
4. Oraş în sudul Yemenului, port la Golful Aden.

4

Pregătiri secrete la Salalah

În anul următor mă întorc la Salalah şi fac planuri de traversare a deşertului Rub al-Khali cu ajutorul celor din tribul Rashid. Strâng un grup de oameni din tribul Bait Kathir ca să mă ducă până la Mughshin.

Nu mă tenta deloc să mă întorc în Anglia. În schimb, m-am hotărât să merg până la Jeddah să vizitez Unitatea de Combatere a Lăcustelor, al cărei sediu se afla în afara oraşului, apoi să călătoresc în munţii Hajaz. Tânjisem mulţi ani să vizitez acest colţ puţin cunoscut al Peninsulei Arabe.

Am călătorit pe acolo trei luni, călărind pe o distanţă de 1.600 de kilometri, în parte pe cămilă, în parte pe un măgar, însoţit de un băiat din tribul Sharifi din uedul Al-Ahsaba. Am cutreierat împreună prin Tihama, câmpia de coastă cu climă foarte caldă situată între Marea Roşie şi munţi, trecând prin sate alcătuite din colibe de lut amestecat cu nuiele, care aminteau de Africa. Oamenii de aici erau de o frumuseţe neobişnuită, degajaţi şi familiari. Îi priveam cum, îmbrăcaţi cu pânzele prinse în jurul şoldurilor şi cu ghirlande de ierburi parfumate în părul desfăcut, dansau la lumina lunii pe ritmul tot mai iute al tobelor, la sărbătorile anuale când erau circumcişi tinerii. Am stat cu tribul Bani Hilal, ai cărui membri erau descendenţii săraci ai celui mai faimos dintre triburile arabe şi care locuiau în adăposturi din rogojini pe câmpurile de lavă din apropiere de Birk, şi cu cei din tribul Qahtan, care umblă aproape dezbrăcaţi şi poartă numele strămoşului care a dat naştere rasei arabe, trib care trăieşte astăzi în defileurile din uedul Baish. Am vizitat târgurile săptămânale care apăreau în zori în văi izolate din munţi sau aglomerau, doar pentru o zi, străzile vreunui orăşel. Am văzut tot felul de oraşe: Taif, Abha, Sabyia şi Jizan. Am urcat trecători abrupte, unde babuinii urlau la noi de pe stânci, iar vulturul-bărbos plana peste abisuri, şi ne-am odihnit lângă pâraiele reci din pădurile de ienupăr şi măslini

sălbatici. Uneori ne petreceam noaptea în palatul vreunui emir, alteori într-o colibă din lut cu un sclav, şi peste tot eram bine primiţi. Mâncam bine şi dormeam în condiţii confortabile, dar eu mă gândeam mereu la deşertul pe care-l părăsisem, amintindu-mi de bin al-Kamam, bin Kabina, Sultan şi Musallim.

În cele din urmă m-am întors la Londra, întrebându-mă cu neliniştite dacă voi reuşi să conving Centrul de Cercetare a Lăcustelor să mă trimită înapoi în deşertul Rub al-Khali. Ştiam că ultima mea călătorie costase mulţi bani. Oare dr. Uvarov avea să considere justificată încă o călătorie? Dacă nu, cum aveam să ajung din nou acolo?

De cum am sosit la Londra, m-am dus să mă întâlnesc cu el la Muzeul de Istorie Naturală şi, pe una dintre hărţile care acopereau pereţii din biroul lui, i-am arătat pe unde fusesem. Ca răspuns la întrebările sale, l-am asigurat că revărsările de ape din munţii de coastă ajungeau foarte rar la marginea nisipurilor din sud. A arătat spre munţii din Oman şi m-a întrebat:

— Crezi că revărsările de acolo ajung la nisipuri?

Asta era şansa mea, aşa că i-am răspuns:

— Habar n-am, dar voi merge să aflu.

Dr. Uvarov mi-a zis cu regret:

— Mi-aş dori să poţi, dar problema e că i-am cerut deja sultanului permisiunea şi nici nu a vrut să audă de aşa ceva. A refuzat foarte categoric. Sunt sigur că va fi inutil să i-o solicităm din nou.

Atunci l-am sfătuit:

— Rugaţi-l pe consulul din Muscat să-mi obţină permisiunea de a merge la Mughshin şi lăsaţi restul în seama mea; însă, pentru numele lui Dumnezeu, nu pomeniţi de Oman – sau, de fapt, de orice alt loc în afară de Mughshin.

Până la urmă, dr. Uvarov a fost de acord şi am ieşit din biroul lui gândindu-mă, triumfător: „Acum voi putea să străbat deşertul Rub al-Khali”. Însă eram hotărât să nu spun nimic despre planurile mele. Nu voiam ca vreun jurnalist să prindă de veste despre asta şi să scrie un articol care ar fi putut să apară în Muscat şi să-mi împiedice călătoria.

Ştiam că sultanul pretindea că nisipurile din Mughshin şi Ghanim situate în imediată apropiere spre nord îi aparţineau lui; însă la nord de Ghanim era deşertul Rub al-Khali, asupra căruia nu făcuse nicio revendicare. El era, cu numele, sultanul din Muscat şi Oman, dar de fapt regiunea interioară a Omanului nu se afla sub controlul său. Era condusă de un lider religios, imamul, care îi era ostil şi se opunea cu fanatism tuturor europenilor. Mi-am dat seama că, din această cauză, Omanul era locul în care avea cele mai mari rezerve să mă lase să călătoresc.

Am ajuns înapoi la Salalah pe 16 octombrie 1946. Plănuiam să traversez deşertul Rub al-Khali de la Mughshin până pe Coasta Piraţilor şi să mă întorc la Salalah

străbătând stepele cu pietriş de la capătul Omanului, dar mi-am dat seama că, dacă la *wali* ar fi ajuns un indiciu cu privire la planurile mele, acesta le-ar fi interzis beduinilor să mă ducă mai departe de Mughshin. Tot ce puteam face era să mă ocup de pregătiri ca şi cum acela era cel mai îndepărtat punct până unde intenţionam să merg şi să sper că, odată ajuns acolo, aveam să reuşesc să-i conving pe unii dintre beduini să traverseze Nisipurile cu mine. Prin urmare, am convenit cu *wali*-ul ca să fiu însoţit de acelaşi număr de membri ai tribului Bait Kathir ca în anul precedent.

Tribul Bait Kathir trăieşte în munţii şi şesurile cu pietriş situate la sud de deşertul Rub al-Khali. Doar o subdiviziune a tribului, neamul Bait Musan, pătrunde uneori în Nisipuri, dar până şi aceştia cunosc numai zona din jurul Ghanimului. Bertram Thomas făcuse prima încercare de a străbate deşertul Rub al-Khali cu tribul Bait Kathir şi fusese nevoit să se întoarcă după ce parcursese o distanţă scurtă. Reuşise în a doua sa încercare, împreună cu membri ai tribului Rashid. Ştiam că, dacă era să traversez Nisipurile, trebuia să dau de cei din tribul Rashid.

Într-o zi, pe când cumpăram haine din piaţă, am întâlnit un tânăr Rashid, pe nume Amair, care fusese cu mine în anul precedent. Până să mă întâlnesc cu el, nu văzusem niciun membru din tribul Rashid în oraş şi mă întrebam cum să iau legătura cu ei. Ştiam că, din gelozie, cei din tribul Bait Kathir nu vor fi dispuşi să mă ajute. După ce l-am salutat pe Amair, l-am luat deoparte şi l-am rugat să-i caute pe bin al-Kamam, bin Kabina şi pe alţi doi din tribul Rashid, ale căror nume i le-am spus. I-am promis că-l voi lua cu mine dacă mi-i va găsi pe oamenii pe care îi voiam. Mi-a zis că bin Kabina era la Habarut, la patru zile de mers. Credea că bin al-Kamam plecase în Yemen pentru a încerca să încheie un armistiţiu cu tribul Dahm în numele tribului Rashid. Am stabilit cu el să meargă să-l aducă pe bin Kabina şi să ne întâlnim la Shisur peste zece zile. Acum eram sigur că acolo mă vor aştepta mai mulţi oameni din tribul Rashid decât solicitam – şi, într-adevăr, aşa a fost.

Pe când discutam cu Amair, unul dintre servitorii *wali*-ului a venit la mine să-mi spună că îmi era interzis să stau de vorbă cu persoane străine. I-am răspuns că Amair nu era un străin şi i-am poruncit să-şi vadă de treaba lui. A plecat bombănind. Slujitorii unor oameni importanţi sunt adesea aroganţi şi nepoliticoşi, profitând de poziţia stăpânului lor. Arabii nu au mai deloc simţul discriminării rasiale; din punct de vedere social, ei tratează un servitor, chiar dacă e negru, ca pe unul de-al lor. În Hajaz, pe când mă aflam în sala de audienţe a unui emir care era o rudă a lui Ibn Saud, în încăpere a intrat un negru bătrân, înveşmântat în haine scumpe, care aparţinea regelui. După ce s-a ridicat să-l salute, emirul l-a poftit pe servitor să se aşeze lângă el, iar în timpul cinei l-a servit cu mâna lui. Conducătorii arabi avansează servitori în poziţii de mare putere, adesea având mai multă încredere în aceştia decât în propriile rude.

Am plecat din Salalah în după-amiaza zilei de 25 octombrie, cu cei douăzeci şi patru de oameni din tribul Bait Kathir care urmau să mă însoţească. Aproape toţi fuseseră cu mine cu un an în urmă. Bătrânul Tamtaim era şi el acolo şi mi-a spus cu mândrie că soţia lui tocmai îi născuse un fiu. Mi-am amintit cum, după un marş lung, se învârtise într-un dans războinic după ce s-a dat jos de pe cămilă, pentru a demonstra că era încă în putere. Mi-am adus aminte, de asemenea, cum adormise odată pe cămilă şi căzuse şi cât de uşurat am fost când s-a ridicat în picioare, ruşinat, dar nevătămat. Mă bucuram că era alături de mine acum; avea să ofere sfaturi bune şi să păstreze unitatea grupului cât timp eram plecat, căci intenţionam să traversez Nisipurile însoţit doar de câţiva arabi. Şi Sultan era acolo. Ştiam că, în final, decizia cu privire la traversarea Nisipurilor va depinde de el şi eram încrezător că mă va sprijini. Îmi fusese de un ajutor nepreţuit cu un an înainte. Eram deja sigur că mi-a ghicit ţelul, căci atunci când am comentat în legătură cu starea jalnică a cămilelor, a zis: „Ne vor duce la Mughshin, iar acolo putem schimba câteva dintre ele înainte de a merge mai departe”. Musallim Tafl era şi el; cât era cu noi, ştiam că vom avea carne proaspătă, dacă exista vreun animal care să poată fi vânat. Mabkhaut bin Arbain se afla şi el acolo, precum şi Salim bin Turkia, ruda lui, cu fiul său în vârstă de 15 ani, pe care dorea să-l ia cu el, un tânăr frumos, cu ochi îngânduraţi şi un păr neobişnuit, ca o creastă de cocoş, semn că încă nu era circumcis.

Ne-am ridicat tabăra la Al-Ain, un izvor de la poalele munţilor Qarra, şi am petrecut ziua următoare sortând şi aranjând încărcăturile. Eu făcusem rost de vreo 900 de kilograme de făină, 225 de kilograme de orez, precum şi de unt decantat, cafea, ceai, zahăr şi nişte pachete de curmale de proastă calitate. În această perioadă a anului, la piaţă se găseau foarte puţine curmale deoarece, până în decembrie, *dhow*-urile nu veneau cu provizii noi de la Basra. Plănuiam să plec pentru trei luni şi intenţionam să cooptez şase oameni din tribul Rashid, astfel încât grupul nostru să cuprindă 31 de persoane, dar era posibil să fim mai mulţi. Aveam suficientă făină pentru ca fiecare dintre noi să aibă o raţie zilnică de circa 300 de grame. Ştiam însă că beduinii vor lăsa jumătate din această provizie de făină pentru a-şi hrăni familiile cât timp eram plecaţi; ştiam, de asemenea, dintr-o amară experienţă, că atât timp cât ne aflam într-o zonă locuită, toţi beduinii de pe o rază de câţiva kilometri vor veni să mănânce pe cheltuiala noastră. Era imposibil să le refuzi hrana: în deşert nu ai voie niciodată să refuzi un oaspete, oricât de nedorit ar fi acesta. Chiar şi aici, îşi făcuseră apariţia mulţi oameni, majoritatea din Salalah, toţi sperând să primească ceva de mâncare. Am refuzat însă să accept, spunând că noi mergeam în deşert, iar locuinţele lor erau la doar câţiva kilometri depărtare peste şes. Ne-am descotorosit de cei mai mulţi dintre ei înainte de venirea serii.

Am campat sub nişte stânci, pe un mic spaţiu plat între bolovani rostogoliţi, şi ne-

am împărţit în grupuri de câte şase-şapte oameni ca să mâncăm. Era greu să te mişti pe acolo, deoarece cămilele erau aşezate oriunde era loc pentru ele. Multora dintre animale li se dădeau sardine de mâncare, din mână, iar duhoarea pătrunzătoare a peştelui pe jumătate uscat a plutit în jurul taberei noastre zile în şir, până când s-au mâncat ultimele sardine. Mirosul de putreziciune a atras nori de muşte, pe care apoi le-am cărat cu noi în deşert, îngrămădite pe spinările noastre în timp ce mergeam călare mai departe. Cumpărasem o capră pentru cină şi am mâncat bine din ea, cu orez fiert şi o supă grasă, savuroasă. Apoi Musallim a făcut cafea, iar Sultan a adus un castron cu lapte de cămilă, cu spumă deasupra, călduţ încă, proaspăt muls; ca orice lapte de cămilă, avea un gust uşor sărat. Lumina focurilor arunca umbre pe chipurile bărboase ale oamenilor şi contura capetele şi gâturile cămilelor care se zgâiau în întunericul de dincolo de ele. Ochii lor străluceau verzi. M-am gândit la prima oară când am făcut tabăra aici. Pe atunci eram singur, un străin; acum mă simţeam pe jumătate acceptat. Mi-am amintit nostalgia dureroasă după această viaţă lipsită de confort, dar satisfăcătoare, care mă cuprinsese cu câteva luni înainte pe versanţii munţilor din Hajaz.

Unde fusesem? Ce făcusem de când mă despărţisem de ei? Hajaz? Unde era asta? Existau beduini acolo? Întrebările se revărsau cu nemiluita în mintea mea, iar eu, la rândul meu, puneam alte întrebări. Unde era bin Lawi? Unde era Dakhit bin Karaith? Îi atacaseră cei din tribul Dahm pe cei din Rashid? Plouase vreun pic la Mughshin? Unde era cămila Umbrausha? Sultan mi-a spus că a murit cu două luni în urmă, după ce a căzut între nişte stânci şi şi-a rupt umărul. Şi aşa au trecut orele, iar apoi, unul câte unul, ne-am ridicat şi ne-am căutat câte un locşor pentru dormit. Îmi lăsasem lucrurile în spatele unui morman de pietre, lângă un mic loc neted pe care mi-l alesesem, dar acum am descoperit acolo o cămilă aşezată. Am hotărât că aveam loc amândoi şi mi-am întins rogojina şi blana de oaie lângă ea. Adusesem pături cu mine în anul precedent, dar, de ruşine, le dăruisem una câte una însoţitorilor mei, până când am rămas, tremurând de frig, cu una singură. Iar în deşert poate fi foarte frig în nopţile de iarnă. Anul acesta îmi adusesem un sac de dormit. Aveam puţine lucruri cu mine, însă erau tot ce aveam nevoie. Aveam hainele pe care le purtam – o pânză colorată de pus în jurul şoldurilor şi o cămaşă lungă, încă albă, dar pe care intenţionam să o vopsesc maro-roşcat de îndată ce ajungeam în deşert şi reuşeam să găsesc o tufă de *abal*[1] din care să fac vopseaua. În jurul şalelor, pe sub haine, îmi prinsesem un brâu din piele din multe şuviţe, cum poartă toţi beduinii pentru a-şi întări spatele. Cămaşa îmi era strânsă la mijloc de cureaua pumnalului meu masiv cu mâner din argint, din Oman, astfel încât aveam un buzunar natural între cămaşă şi piele, unde puteam să-mi ţin busola, un carneţel şi orice altceva aveam nevoie. Aveam un acoperământ pentru cap din Oman, ca un şal din Kaşmir, şi o pelerină

arabă maro din Hajaz. Aveam puşca şi cartuşiera. În desagi aveam muniţie de rezervă, aparatul de fotografiat, filmele foto, un barometru aneroid şi un termometru, un caiet mare, un volum de Gibbon şi romanul *Război şi pace*, un ierbar, un mic cufăr cu medicamente, un rând de haine pentru bin Kabina, deoarece ştiam că va fi îmbrăcat în zdrenţe, pumnalul pe care-l purtasem cu un an înainte şi pe care îl înlocuisem cu cel pe care îl purtam acum, precum şi câţiva săculeţi cu dolari Maria Tereza. Aceste monede, datând din 1780, încă se mai emit. Au dimensiunea unei monede de 5 şilingi, valorează jumătate de coroană[2] şi sunt singurele monede acceptate aici; arabii le numesc *riali*.

Aceşti bani erau în săculeţi din pânză groasă legaţi cu sfoară; desagile de la şa nu erau legate. Însoţitorii mei erau extrem de săraci, însă monedele erau la fel de în siguranţă în desagile mele pe cât ar fi fost într-o bancă. Am fost cu beduinii timp de cinci ani şi niciodată nu mi-a dispărut măcar o singură monedă sau vreun cartuş, deşi, pentru ei, muniţia era chiar mai valoroasă decât banii.

Stăteam culcat în sacul meu de dormit, ascultând zgomotele care nu încetau niciodată. Unii încă mai stăteau de vorbă. Discutau la diverse intervale de timp pe tot parcursul nopţii, când, treziţi din cauza frigului, se aşezau în jurul focului. Altcineva cânta încet, ca pentru sine, în celălalt capăt al taberei. Cămilele, care stăteau incomod pe suprafaţa stâncoasă, se foiau şi mugeau. Am auzit un leopard tuşind undeva pe versanţii de deasupra noastră. L-au auzit şi alţii, iar Musallim a strigat: „Aţi auzit? E un leopard”. Îmi era greu să dorm. Mintea îmi era mult prea plină de planuri, prea stimulată de întoarcerea mea aici. M-am gândit la cât de primitori sunt arabii, mult mai primitori decât oricare altă rasă pe care o cunosc.

A doua zi am rămas la Al-Ain. După-amiază m-am urcat pe versanţii de deasupra noastră. Sultan, Musallim, bin Turkia şi fiul său, bin Anauf, au venit cu mine. Am vizitat o tabără a tribului Qarra de pe o terasă mică aflată imediat deasupra unui defileu îngust, plin de copaci şi plante căţărătoare. O familie locuia într-o peşteră puţin adâncă, tăiată la baza stâncii de calcar. Pe jos, suprafaţa peşterii era acoperită de un covor de excremente de capră. Am stat de vorbă cu ei o vreme, la gura peşterii. Familia era compusă dintr-un bătrân aproape orb, doi băieţi în vârstă de 16 ani, amândoi cu părul aranjat în formă de creastă de cocoş, şi un bărbat puternic, bine clădit, între două vârste, care purta o sabie cu lama dreaptă, o bâtă din lemn tare şi un scut rotund, mic şi adânc, din împletitură de nuiele, acoperit cu piele, pe care îl folosea pe post de scăunel. Unul dintre băieţi ne-a adus nişte lapte bătut într-un castron murdar din lemn. Musallim m-a prevenit să fiu atent la *dhafar*, mielăriţe[3], ale căror înţepături provoacă umflături mari şi dureroase, uneori febră, şi care se găsesc în mod obişnuit în peşterile unde sunt adăpostite capre. Dormisem într-o astfel de peşteră cu un an înainte, când afară stătea să plouă, şi fusesem înţepat atât de rău,

încât mă scărpinasem zile în şir.

Soarele apunea şi era timpul să ne întoarcem în tabără. Ne aflam sus, pe latura muntelui care dădea spre şes, spre Salalah şi oceanul îndepărtat. Pe când ne ridicam să plecăm, s-a apropiat un bătrân. A mormăit un salut, iar noi i-am răspuns. A stat şi s-a uitat lung la mine, mijindu-şi ochii; purta o pânză scurtă şi murdară în jurul şoldurilor şi avea un ciomag – era, în mod evident, mult prea sărac ca să posede un pumnal. Pe piept îi creşteau smocuri de păr cărunt, iar în jurul chipului foarte palid şi slab îi atârnau şuviţe cu aspect fioros; în timp ce vorbea, un singur dinte i se clătina în gură. M-a privit un răstimp, după care a mormăit din nou ceva: „Am venit să-l văd pe creştin”. Sultan mi-a spus: „Este un Shahara”. Mă întrebam ce vedea acest bătrân, ai cărui strămoşi erau pomeniţi în *Facere*, când se uita atent la mine cu ochii lui înceţoşaţi. Poate că vedea, nedesluşit, sfârşitul. Pe când coboram panta muntelui, i-am întrebat pe însoţitorii mei cine era bătrânul. „Un nebun” a răspuns unul dintre ei, apoi l-a imitat: „Am venit să-l văd pe creştin” – şi au râs cu toţii. Însă eu mă întrebam visător dacă nu cumva văzuse mai limpede decât vedeau ei, dacă nu cumva simţise ameninţarea pe care o implica prezenţa mea – apropiata dezintegrare a societăţii lui şi distrugerea credinţelor sale. Mai ales aici, în aceste locuri, părea că răul care vine odată cu schimbarea bruscă ar cântări mai mult decât binele. Cât am fost cu arabii, mi-am dorit doar să trăiesc aşa cum trăiau ei; acum că i-am părăsit, aş vrea bucuros să cred că nu s-a modificat nimic în viaţa lor prin venirea mea acolo. Din păcate însă, îmi dau seama că hărţile pe care le-am făcut eu i-au ajutat pe alţii, cu scopuri mult mai materialiste, să viziteze şi să corupă un popor al cărui suflet lumina cândva deşertul precum o flacără.

A doua zi am urcat în vârful trecătorii Kismim şi ne-am ridicat tabăra într-o vale dintre dealurile neîmpădurite. O parte din tribul Al-Kathir trăia aici, între ramurile Bait Qatan şi Bait Saad ale tribului Qarra, cu care semănau ca mod de viaţă şi înfăţişare generală, deşi ei vorbeau araba. Tabăra noastră a fost curând invadată de aceştia, nerăbdători să ne vândă unt şi capre la preţuri colosale şi să facă rost de făină pe degeaba. Şeicul lor era un bătrân deosebit de urâcios. Lăcomia îi învăpăia ochii şi îi ridica tonul glasului, în timp ce îmi pipăia lucrurile cu degete tremurânde şi pofticioase. Nu am simţit nicio dorinţă să zăbovim aici şi, oricum, apa era dificil de obţinut.

Spre sud, dealuri neîmpădurite, acoperite cu iarbă, jungle verzi şi defileuri întunecoase descreşteau spre şesul din Jarbib şi spre Oceanul Indian, care se deschideau spre o altă lume, în timp ce imediat spre nord, către deşertul Rub al-Khali, se povârnea un peisaj alcătuit din stânci negre şi nisip galben. Am privit în zare, peste cuprinsul deşertului. Se întindea neîntrerupt cale de 2.400 de kilometri, până la livezile din jurul Damascului şi stâncile roşii din Rum. În jurul meu sufla vântul

deşertului. M-am gândit la acel castel ruinat din îndepărtata Sirie pe care îl vizitase Lawrence. Arabii credeau că a fost construit de un prinţ de la graniţă, ca palat în deşert pentru regina sa, şi afirmau că lutul folosit la zidirea lui fusese frământat cu sevă de flori. Lawrence fusese plimbat de ghizii săi prin toate încăperile care stăteau să se dărâme. Adulmecând precum câinii, i-au spus: „Ăsta e iasomie, ăsta violete, ăsta trandafiri". Dar, în cele diu urmă, unul dintre ei a strigat: „Vino să miroşi cel mai dulce parfum dintre toate" – şi l-a condus la o fereastră căscată pe unde vântul gol al deşertului sufla puternic. „Acesta este cel mai bun: nu are niciun gust", i-au spus ei.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, ne-am deplasat în jos, la iazul Aiyun, care se află sub stânci din calcar cu laturi extrem de abrupte, cu o înălţime de 60 de metri, la capătul uedului Ghudun. Acest iaz adânc, care este alimentat de un mic izvor, are 137 de metri lungime şi 27 de metri lăţime, iar apele sale verzi şi liniştite sunt mărginite de stufăriş. Tamtaim spunea că în iaz trăia un monstru, un şarpe care uneori prindea câte o capră atunci când turmele veneau să se adape.

Ne-am adăpat cămilele şi ne-am umplut cu apă burdufurile din piele. Albia care oferea acces la iaz s-a umplut curând de cămile care se împingeau, croindu-şi drum cu hotărâre stângace printre bolovani şi înşfăcând câte o gură din toate tufele pe lângă care treceau.

Mulţi englezi au scris despre cămile. Când deschid o carte şi văd dispreţul familiar, umorul perimat, îmi dau seama că autorul are cunoştinţe vagi despre ele, că nu a trăit niciodată printre beduini, care cunosc valoarea cămilei: „Ata Allah" sau „darul lui Dumnezeu", îi zic ei, şi răbdarea ei este cea care cucereşte inima arabului. N-am văzut niciodată un beduin să lovească sau să se poarte rău cu o cămilă. Nevoile cămilelor sunt întotdeauna pe primul loc. Nu numai că existenţa beduinului depinde de bunăstarea animalelor sale, dar el are o adevărată afecţiune pentru ele. I-am privit adesea pe însoţitorii mei mângâindu-le şi sărutându-le în timp ce le murmurau vorbe de alint. Cu un an înainte, călărind prin zona cu terenuri cultivate de lângă Tarim, dăduserăm peste un sătean care bătea o cămilă. Mai mulţi dintre oamenii din tribul Rashid care erau cu mine au sărit imediat de pe cămilele lor şi l-au certat furioşi pe acel bărbat, iar apoi, după ce ne-am reluat mersul călare, şi-au exprimat dispreţul faţă de el.

După câteva zile, pe când mergeam pe jos prin deşert, cu cămilele lăsate nesupravegheate la vreo 30 de metri depărtare, Sultan l-a provocat pe un alt arab să-şi cheme cămila la el. Cămilele sunt animale gregare şi detestă să se despartă de suratele lor, însă de cum a strigat-o stăpânul ei, cămila respectivă s-a întors, a ieşit din rând şi a venit la el. Îmi aduc aminte de o altă cămilă, care era ataşată de stăpânul ei ca un câine. Din când în când în timpul nopţii venea la el, mugind încet, să-l adulmece acolo unde era culcat, după care se ducea înapoi să pască. Însoţitorii mei mi-au povestit că

nimeni altcineva nu putea să meargă călare pe ea decât dacă lua cu sine un obiect de îmbrăcăminte al stăpânului ei.

Pentru arabi, cămilele sunt animale frumoase, iar admirarea unei cămile bune le provoacă aceeaşi plăcere pe care unii englezi o resimt când se uită la un cal bun. Aceste animale magnifice dau într-adevăr o puternică senzaţie de forţă, ritm şi graţie. Cu siguranţă ştiu puţine privelişti mai frumoase decât cea oferită de arabi călare deplasându-se rapid pe cămilele lor de rasă, dar o astfel de privelişte este rară, căci de cele mai multe ori merg la pas.

Pentru a purta conversaţii inteligente cu beduinii despre cămile, am încercat să învăţ diverşii termeni pe care îi foloseau ei, dar aceştia, oricum îndeajuns de numeroşi, aveau tendinţa să varieze în funcţie de triburi. Foloseau mai multe cuvinte diferite pentru singular şi plural. Aveau denumiri diferite pentru diferitele specii şi culori, pentru cămilele de călărit şi cămilele de turmă, precum şi un alt termen, care varia în funcţie de sexul animalului, pentru o cămilă în fiecare an al vieţii sale, până ajungea la maturitate deplină, şi încă alţi termeni pentru cămilă de îndată ce începea să îmbătrânească. Aveau termeni pentru o femelă stearpă, pentru una gestantă sau care fătase de curând, termeni care variau, din nou, în funcţie de răstimpul de când era gestantă sau fătase. Mi-am făcut o listă cu multe dintre aceste cuvinte, dar mi s-a părut imposibil să le ţin minte pe majoritatea.

Scoseserăm şeile de pe cămile sub nişte copaci de acacia, acolo unde uedul se lăţea. Curând, dinspre iaz au apărut arabi împleticindu-se sub povara burdufurilor din piele umplute cu apă, pe care le-au aşezat la umbra copacilor. Burdufurile zăceau acolo în umbra rară, clătinându-se uşor, ca nişte limacşi uriaşi, umflate şi ciudat de obscene. Călătorind cu beduinii, am învăţat să folosesc lucrurile lor. Sunt convins că este o greşeală să se introducă inovaţii din lumea exterioară, oricât ar părea ele de bune. Arabii îşi cunosc echipamentul – acesta a rezistat la proba timpului. Pieile de capră în care îşi transportă apa se pot rula când sunt goale, nu cântăresc prea mult şi se depozitează uşor. Dacă transpiră, se pot trata cu unt; dacă au găuri, acestea pot fi astupate cu spini sau aşchii de lemn înfăşurate în pânză. Pare ceva precar, însă funcţionează surprinzător de bine. Apa miroase a capră şi are gust de capră, dar în deşert apa pură o găseşti doar în vis. Făina, orezul şi curmalele se împachetează în alte piei, care sunt uşor de atârnat lângă şa şi echilibrează greutatea apei de cealaltă parte. Untul este transportat de obicei în piei de şopârlă, cu o lungime de circa 45 de centimetri.

Musallim plecase la vânătoare de-a lungul stâncilor şi s-a întors înainte de apus, cărând un ibex pe care l-a aruncat lângă foc. Era un ţap bătrân a cărui carne avea să fie la gust cam tot aşa cum mirosea, însă era carne. Musallim a dat din carne fiecărui

grup de comeseni, după care, neobosit ca întotdeauna, l-a ajutat pe tânărul bin Anauf să gătească ce mai rămăsese. Mai târziu, a pus pe un singur platou orezul aburind şi a înconjurat platoul cu boluri în care era un sos gras. Carnea gătită era pusă separat. Sultan a împărţit-o apoi în şapte porţii egale. Tamtaim a luat şapte beţişoare şi le-a botezat pe fiecare după câte unul dintre noi. Pe urmă, Musallim, care stătuse cu spatele, a pus un beţişor pe o grămăjoară de carne, spunând: „Aceasta este pentru cel mai bun om”. Grămăjoara respectivă era a lui bin Turkia. „Aceasta este pentru cel mai rău”, a zis el punând un alt beţişor pe altă grămăjoară. Porţia i-a revenit lui Mabkhaut, ceea ce nu era corect. „Aceasta este pentru cel care nu vrea să se trezească dimineaţa.” Porţia era a mea şi se nimerea ca spusele lui să fie adevărate, după cum mi-a reamintit râsul lor, însă râsetele s-au înmulţit când Musallim a anunţat: „Aceasta este pentru cel care ghionteşte fetele”, iar Tamtaim şi-a luat porţia care îi revenea. Bin Anauf a rânjit la bătrân, spunându-i: „De bun seamă, unchiule, la anul vei avea un alt fiu”. Musallim a continuat până când fiecare dintre noi şi-a tras la sorţi porţia de carne.

Întotdeauna sunt probleme dacă nu se împarte carnea în porţii. Cineva zice imediat că i s-a dat mai mult decât i se cuvine şi încearcă să îi ofere o bucată altcuiva. Apoi urmează multe contraziceri şi jurăminte pe Dumnezeu, toată lumea insistând că i s-a dat prea multă carne, iar în cele din urmă se ajunge într-un punct mort, care se poate rezolva numai prin tragere la sorţi – aşa cum ar fi trebuit să se facă din capul locului. Nu am auzit niciodată pe cineva să bombăne că ar fi primit mai puţin decât i se cuvenea. Un asemenea comportament ar fi de neconceput pentru un beduin, deoarece sunt atenţi să nu pară niciodată lacomi şi observă repede pe oricine este aşa. Îmi aduc aminte povestea unui băiat beduin sărac lipit pământului, care i-a spus mamei sale că îi plăcea să ia cina când nu era luna pe cer, fiindcă atunci ceilalţi meseni nu puteau să vadă câtă mâncare lua. Mama lui i-a zis: „Stai cu ei pe întuneric şi taie dintr-o bucată de sfoară cu cuţitul întors invers”. Băiatul a făcut aşa chiar în seara aceea. Nu era lună şi era foarte întuneric, dar când şi-a luat cuţitul, vreo zece voci i-au strigat: „L-ai luat invers!”.

Eram aşezaţi în jurul platoului cu orez peste care Musallim turnase nişte sos, fiecare dintre noi avându-şi în faţă porţia de carne, şi luam pe rând, cu mâna dreaptă, din orez. Modelam în palmă orezul luat până devenea ca o chiftea şi apoi îl băgam frumos în gură cu degetele. Arabii mănâncă întotdeauna cu mâna dreaptă şi evită, pe cât posibil, să atingă mâncarea cu mâna stângă, deoarece este mâna impură cu care se spală după ce se uşurează. Este considerat chiar o impoliteţe să oferi sau să primeşti ceva cu această mână.

După cină am stat de vorbă, ocupaţia preferată a beduinilor. Sunt nişte vorbăreţi neobosiţi. Un beduin spune aceeaşi poveste aceloraşi oameni de vreo cinci-şase ori în decurs de vreo două luni, dar aceştia stau şi îl ascultă cu interes făţiş. Li se pare

aproape insuportabil să păstreze tăcerea. Totuşi, în seara aceea, când cineva s-a apucat să recite o poezie, peste tabără s-a lăsat o linişte adâncă, întreruptă doar de sunetul loviturilor care se auzeau când zdrobeau frunzele de *saf*[4] pe care le adunaseră din ued şi ale căror fibre le împleteau apoi, făcând sfoară. Unul după altul, s-au strâns în jurul lui, tăcuţi, cu excepţia momentelor când repetau versul final al fiecărei strofe.

Când sunt emoţionaţi de ceva, arabii încep cu uşurinţă să spună poezii. Am auzit un flăcău descriind spontan în versuri o păşune pe care tocmai o găsise: dădea o expresie firească sentimentelor sale. Însă, deşi sunt foarte sensibili la frumuseţea limbii lor, sunt neobişnuit de orbi la frumuseţea naturii. Culoarea nisipurilor, a asfinţitului, a lunii oglindite în mare – astfel de lucruri nu-i mişcă. Nici măcar nu sunt băgate în seamă. Cu un an înainte, pe când ne întorceam de la Mughshin, după ce ieşiserăm din pustiul deşertului pe crestele munţilor Qarra şi am dat cu ochii din nou de copaci, iarbă verde şi frumuseţea munţilor, m-am întors spre unul dintre ei şi am spus: „Ce frumos, nu-i aşa!”. El a privit, s-a mai uitat o dată, după care a zis, fără să-mi fi înţeles exclamaţia: „Nu – este un loc foarte prost pentru păşunat”. Cu toate acestea, neamurile lor din Hadhramawt au creat o arhitectură simplă, armonioasă şi frumoasă. Însă această arhitectură este condamnată la pieire, căci gusturile arabilor sunt uşor de corupt. În aceste oraşe străvechi se ridică deja clădiri noi şi oribile, proiectate de arhitecţi arabi moderni. Când le-au văzut, însoţitorii mei au fost profund impresionaţi. S-au întors spre mine şi au spus: „Pe Dumnezeul meu, uite o clădire minunată!”. Nu avea niciun rost să-i contrazic.

Ne-am deplasat încet spre nord, urmând firul Ghudunului, una dintre cele cinci albii de râu secate care coboară din lanţul muntos de pe coastă pentru a forma marele ued Umm al-Hait. Scobit din podişul de calcar, Ghudun începe abrupt sub forma unui canion la 60 de metri sub nivelul deşertului. Treptat, creşte în dimensiune până când ajunge la 120 de metri adâncime şi câteva sute lăţime. Lespezi mari de rocă, prăbuşite din stâncile de pe ambele părţi, ne-au silit să mergem prin albie, unde un talmeş-balmeş de bolovani lustruiţi stânjeneau înaintarea cămilelor. Exista foarte puţină vegetaţie prin grohotişul de sub stânci – tufe de caper, acacia, diverse plante leguminoase şi mici desişuri de *saf*, o specie de palmier pitic. Uneori mă căţăram pe stânci cu Musallim în căutare de ibecşi, şi atunci puteam să văd kilometri întregi din şesul care cobora treptat către regiunea centrală a deşertului, unde singurele semne de vegetaţie erau câteva tufe desfrunzite de acacia care creşteau în depresiuni de pietriş şi nisip tare.

Am trecut pe lângă două-trei familii din tribul Bait Kathir. Nu aveau corturi, aşezându-şi tabăra sub copaci sau la adăpostul stâncilor. Numai arabii care trăiesc în Nisipuri folosesc corturi. Ne-am oprit peste noapte la familia lui Mabkhaut, sub doi copaci de pe un banc de nisip. Erau acolo soţia şi cei doi fii ai săi, nişte copii cu ochii

strălucitori şi părul lung, cel mai mare având în jur de doisprezece ani. Cu ei locuia un tânăr despre care Mabkhaut a spus că este vărul lui. Fusese muşcat de un şarpe cu două luni înainte şi piciorul îi era foarte umflat, iar de sub degete îi curgea puroi. I-am spălat rana şi i-am dat medicamente. Mabkhaut a tăiat o capră, iar soţia lui a gătit carnea pentru noi. Era o femeie între două vârste, foarte slabă, pe care o necăjea o tuse ce îi zguduia corpul în timp ce trebăluia. Era înfăşurată în veşmintele albastru-închis pe care le poartă aceste femei şi nu avea văl. Mabkhaut avea cinci cămile şi vreo 30 de capre. Aceşti beduini nu cresc alte animale, nici măcar câini sau găini. Tribul Qarra, care posedă vite, nu trăieşte în deşert. Tribul Manahil are oi, dar nu am văzut niciuna la cei din triburile Rashid sau Bait Kathir.

Pe jos, în jurul meu, se afla tot ce poseda această familie: câteva oale, un bol pentru băut, nişte burdufuri din piele pentru apă, o altă piele de capră pe jumătate plină cu făină, un morman de sardine întinse pe o cămaşă ruptă, un covor vechi şi câteva zdrenţe cu care se acopereau noaptea. Mai erau două şei de cămilă, o găleată din piele pentru scos apa şi un colac de frânghie. Vărul purta un pumnal şi ţinea între genunchi o puşcă veche, calibru 450, cu un singur foc; la centură avea unsprezece cartuşe. Mabkhaut mi-a spus că această puşcă era a lui. În acel moment era înarmat cu una dintre cele douăsprezece puşti din dotarea standard a armatei pe care le adusesem cu mine.

A doua zi am ajuns la fântâna din Ma Shadid, la două zile după ce plecaserăm din Aiyun. Apa era la fundul unei găuri naturale din roca de calcar, iar arabii mi-au spus că avea aproape 14 metri adâncime. Au ajuns la ea pe întuneric, coborând şapte platforme povârnite de stânci, cu ajutorul frânghiilor. Apa curgea până la genunchi şi se zicea că vine din Aiyun deoarece, cândva, pieptănul din lemn al unei femei, pierdut acolo, a fost găsit aici.

În acest deşert din sud, între Oman şi Hadhramawt, există foarte puţină apă. În zone de dimensiunile unui comitat englez există doar câte o singură fântână, dintre care unele seacă după ce se adapă câteva zeci de cămile. Totuşi această apă trebuie să ajungă pentru toate fiinţele umane din zonă şi animalele lor, şi nu doar iarna, când este frig, ci şi vara, când temperatura ajunge adeseori la 46 ºC, uneori chiar 49 ºC la umbră – şi nu există umbră. Însă ţinutul nu era pustiu. Îmi doream să fi fost. În fiecare seară, oaspeţii noştri nepoftiţi – uneori vreo zece, alteori mai mulţi – îşi făceau apariţia pentru a da iama în făina noastră.

Mergeam călare printr-o regiune cu aspect sumbru. Rocile de sub picioarele noastre şi fragmentele împrăştiate de stâncă spartă erau înnegrite de vreme, colorate în sepia. Arătau de parcă fuseseră pârjolite de soare şi lustruite de vânt încă de când ieşiseră prima oară din apa mării. Era greu de crezut că acest ţinut arid fusese cândva altfel decât era acum, că era posibil ca odinioară pe aici să fi crescut flori şi recolte.

Acum era mort; oasele dezgolite ale pământului se întindeau în jurul nostru, erodate de nisip sub un cer orbitor.

Arabii vorbeau despre moarte. Spuneau numele celor care muriseră în recentele atacuri şi arătau spre culmile joase unde luptaseră. M-am gândit că sângele care stropise pământul înnegrise o vreme coloritul pietrelor. În jurul nostru erau mormintele morţilor din vechime: tumuli, grupaţi laolaltă pe locuri înalte. Extrem de vechi, deveniseră parte din suprafaţa deşertului; doar forma lor constituia un indiciu că, odinioară, fuseseră făcuţi de mâna omului. Pe unii dintre ei erau aşezate lespezi verticale de rocă, aşa cum văzusem înălţate de tribul Danakil pe movile mortuare asemănătoare, pentru a speria hienele şi a le împiedica să scormonească după cadavre. Mai erau şi alte monumente ale unor oameni morţi de multă vreme, care flancau ici şi colo cărările şi albiile secate puţin adânci ce marcau versanţii muntelui.

I-am strigat lui Sultan că vreau să mă uit la unele dintre aceste monumente pe care le vedeam în dreapta la vreo 200 de metri, dar el mi-a zis: „Nu te deranja pentru alea. Mai sunt multe altele dincolo de culmea aia. Vino, o să-ţi arăt” – şi şi-a lovit uşor cămila cu băţul pe gât pentru a o scoate dintre celelalte. Am ajuns pe culme şi am văzut în faţa noastră un mic şes mărginit de stânci cenuşii, care se fărâmiţau, înalte de câteva picioare, coborând către un afluent al văii principale din dreapta noastră. Nişte tufe de *harmal*[5], cu frunze lucioase ca dafinul, dar înalte de doar vreo 45 de centimetri, marcau o albie pietroasă. Nimic altceva nu creştea aici. Am văzut monumentele aliniate cu albia, ca nişte straturi de flori din piatră pe o peluză de pietriş. Erau grupuri de trei până la cincisprezece monumente alcătuite din câte trei pietre verticale, fiecare ansamblu de trei pietre fiind compus din lespezi de circa 60 de centimetri înălţime, puse în picioare şi sprijinindu-se una de cealaltă, cu baza formând un triunghi; câteva aveau puse transversal o a patra piatră, de obicei de formă rotundă. Se aflau în şir, cam la un metru distanţă, fiecare grup fiind înconjurat de un strat oval de pietre mici. Pe o latură a fiecărui grup, paralel cu acesta şi la o distanţă de circa 3 metri, era un şir de vetre de foc constând din grămezi de pietre mici. Îi văzusem pe beduini frigând carne pe grămezi de pietre similare pe care le încingeau în foc. Erau şi nişte roci aranjate câte una în şir, probabil pentru a sta pe ele. Lângă formaţiunile din câte trei pietre erau movilele funerare, precum şi nişte cercuri cu un diametru de vreo 3,5 metri, mărginite cu pietre mari şi umplute cu un strat de pietricele.

Monumentele din trei lespezi erau din belşug pe versanţii nordici ai munţilor Dhofar, dar nu erau ceva obişnuit mai departe spre est sau spre vest. Cel mai la vest, am văzut câteva în ţinutul tribului Saar, iar altele lângă Ghail ba Yamin, în ţinutul tribului Humum. Am văzut unul şi în părţile mai înalte ale uedului Andam din Oman. Numărul de asemenea monumente dintr-un grup varia, cinci fiind cel mai frecvent,

dar am văzut grupuri de trei, cinci, şapte, nouă, douăsprezece, cincisprezece şi, o dată, douăzeci şi cinci. Erau întotdeauna aliniate de-a lungul unei albii secate sau al unei cărări, dar în rest nu păreau să aibă o orientare specială. Câteva dintre lespezi purtau inscripţii cu o scriere numită talmudică, un tip de scriere care se întâlneşte de obicei în nordul şi centrul Peninsulei Arabe şi datează din timpuri preislamice.

Bertram Thomas credea că aceste monumente din trei pietre marcau locurile mormintelor, însă le-am întâlnit adesea ridicate deasupra unei roci tari. Cred că se poate să fi fost comemorative, asemenea memorialelor pe care le văzusem înălţate lângă un drumeag din Abisinia de către cei din tribul Danakil. Mi se pare probabil ca oamenii care le-au ridicat să-şi fi îngropat morţii în tumulii presăraţi pe vârfurile dealurilor din apropiere. Chiar şi astăzi, cei din tribul Bait Kathir din podiş rareori sapă un mormânt, zidind cadavrul într-o rocă sau în fisura unei stânci. Oricare va fi fost scopul lor, aceste mormane de pietre neşlefuite sunt printre puţinele monumente concrete pe care arabii din trecut le-au lăsat în urma lor în Peninsula Arabă. Mi s-au părut un memorial potrivit pentru strămoşii unor oameni cărora nu prea le păsa de lucrurile materiale.

M-am plimbat printre monumente, făcând fotografii şi căutând inscripţii, în timp ce Sultan s-a aşezat pe o piatră lângă cele două cămile culcate pe burtă. La un moment dat, m-a strigat: „Haide, Umbarak”. Aşa îmi spuneau acum. „Urcă pe cămilă şi hai să-i prindem din urmă pe tovarăşii noştri. Ăsta nu e un loc în care să zăboveşti; Shisur nu-i departe – un loc prost pentru atacatori. Vino, lucrurile alea n-au nicio valoare. Sunt doar bucăţi de piatră înălţate de Cei Vechi. Vino, omule, încalecă şi hai s-o luăm din loc.”

Am încălecat şi ne-am dus după ceilalţi. Îi vedeam la câţiva kilometri depărtare, un mănunchi de puncte mici deplasându-se imperceptibil peste întinderea Arabiei. Mă gândeam: „Ar putea merge aşa la nesfârşit, până când ar ajunge în cele din urmă în Siria sau Transiordania[6], şi probabil că n-ar trece pe lângă vreun sat sau măcar un palmier; şi totuşi, de aici până la Damasc e la fel de departe ca din sudul extrem al Indiei până în munţii Himalaya”. M-am întrebat într-o doară câţi arabi există în Peninsula Arabă; cifra general acceptată este, cred, între şase şi şapte milioane, iar dintre aceştia, doar aproximativ o pătrime sunt beduini. Însă numai beduinii pot să trăiască în deşerturile care acoperă, exceptând o mică parte, toată Peninsula Arabă. Ceilalţi arabi s-au stabilit în puţinele locuri unde se poate trăi din cultivarea pământului. În afară de nişte şerbi şi de drojdia societăţii din câteva dintre oraşele mai mari, toţi aceşti arabi sunt organizaţi în triburi. Cei mai mulţi dintre ei trăiesc în Yemen, acel colţ fertil al Arabiei pe care romanii îl numeau *Arabia Felix*; poate că acela este locul în care s-a format rasa semitică. Ei înşişi îşi împart seminţia în *Arab al-Araba* sau arabii puri, despre care spun că descind din Qahtan sau Ioctan şi îşi au

originea în Yemen, şi *Arab al-Mustaraba* sau arabii adoptaţi, urmaşi ai lui Adnan, vlăstarul lui Ismael, care s-au format în nord. Savanţii europeni au confirmat existenţa a două rase în Peninsula Arabă: sudicii cu capul rotund şi nordicii cu cap prelung, însă ambele s-au aflat în Arabia din cele mai vechi timpuri. Izolaţi de lumea exterioară prin deşert şi mare, locuitorii Arabiei şi-au păstrat puritatea rasială. Ţările învecinate, Egipt, Siria şi Irak, au fost drumuri importante pentru armatele invadatoare şi migraţii, dar nu există nicio dovadă a vreunei migraţii în Peninsula Arabă. Abisinienii, persanii, egiptenii şi turcii şi-au impus, în diverse perioade, conducerea instabilă în Yemen, Oman, Hajaz şi chiar Najd. Ei deţineau oraşele mai mari şi purtau un război intermitent şi adesea fără succes împotriva triburilor. Mercenarii lor făceau odrasle în oraşele-garnizoană, dar niciodată nu şi-au amestecat sângele cu cel al triburilor. Nicio rasă din lume nu preţuieşte descendenţa atât de mult ca arabii şi niciuna nu şi-a păstrat sângele atât de pur. Desigur, există sânge amestecat în oraşe, mai ales în porturi, dar acesta este doar apă de ploaie murdară la marginea deşertului.

În timp ce călăream mai departe, mă gândeam că nicăieri în lume nu exista o astfel de continuitate ca în deşertul arab. Aici, nomazii semiţi, asemănători tovarăşilor mei, trebuie să-şi fi păstorit turmele înainte de construirea piramidelor sau înainte ca Potopul să fi şters urmele fiinţei umane din Valea Eufratului. Civilizaţii succesive au înflorit şi s-au prăbuşit la marginea deşertului: mineană, sabeeană şi himyarită în sudul Peninsulei Arabe; Egiptul faraonilor; Sumerul, Babilonul, Asiria; evreii, fenicienii; grecii şi romanii; perşii; Imperiul Musulman al Arabilor şi, în sfârşit, turcii. Acestea au durat câteva sute sau o mie de ani şi au dispărut; au apărut neamuri noi, care mai târziu au dispărut; au apărut şi dispărut religii; oamenii s-au schimbat, adaptându-se la o lume în schimbare; însă în deşert, triburile nomade au continuat să trăiască după un tipar aproape neschimbat în cursul acestei enorme perioade.

Apoi, în patruzeci de ani, mai puţin de o viaţă de om, totul s-a schimbat; viaţa lor s-a dezintegrat. Înainte, marile triburi beduine din Najd şi Deşertul Sirian dominaseră partea centrală şi nordică a Arabiei. Tot traficul dintre oaze, sate şi oraşe, caravanele de pelerini – de fapt, toată lumea care se deplasa prin Peninsula Arabă – trebuia să treacă prin deşert, iar beduinii stăpâneau deşertul: percepeau taxe de la călători sau îi jefuiau după bunul lor plac; şantajau săteni şi agricultori, precum şi triburile mai puţin puternice din deşert. Atacatorii beduini, la fel de greu de prins ca bandele de nordici care jefuiau odinioară coastele Europei, nu trebuiau decât să reuşească să se întoarcă în deşert pentru a scăpa de toţi urmăritorii, fie ei legionari romani ori mercenari turci.

Superioritatea beduinilor era însă atât morală, cât şi fizică. Preţuind libertatea mai presus de orice tihnă sau confort, nepăsători la suferinţă, mândrindu-se cu înflăcărare

cu greutăţile vieţii lor, beduinii i-au silit pe sătenii şi orăşenii care îi urau şi dispreţuiau să le recunoască, fără prea mare tragere de inimă, superioritatea. În Hajaz, auzisem bărbaţi care stăteau, sătui de mâncare, la cafea, în jurul căminelor unor săli impunătoare, vorbindu-i de rău pe beduini, spunând despre ei că sunt sălbatici necivilizaţi şi nelegiuiţi şi blestemându-i că ar fi nişte necredincioşi care nici nu se rugau, nici nu posteau. Vorbiseră dispreţuitor despre sărăcia lor, minunându-se că vreo făptură omenească putea îndura această viaţă în deşert. Apoi, inevitabil, vorbiseră despre curajul beduinilor şi despre incredibila lor generozitate şi depănaseră povestiri, multe dintre ele extrem de improbabile, despre care se jurau că erau adevărate, şi recitaseră fragmente lungi din poezii despre triburile Banu Hilal[7]. Ascultându-i, îmi dădusem seama că zdrenţăroşii înfometaţi pe care tocmai îi ponegriseră fuseseră preschimbaţi în eroii legendari ai trecutului.

Beduinii înşişi nu s-au îndoit niciodată de superioritatea lor. Chiar şi astăzi, triburi precum Mutair şi Ajman nu ar considera o onoare să dea de soţie o fată din corturile lor nici chiar regelui Arabiei. Mi-am amintit că i-am întrebat pe nişte membri ai tribului Rashid, care vizitaseră Riadul, cum i se adresaseră regelui, iar ei mi-au răspuns miraţi: „I-am zis Abd al-Aziz, cum altfel să-i zicem decât pe numele său?”. Iar când le-am spus: „Credeam că poate i-aţi zis Maiestatea Voastră”, au răspuns: „Noi suntem beduini. Nu avem alt rege în afară de Dumnezeu”.

După Primul Război Mondial, maşinile, avioanele şi comunicaţiile prin radio au oferit guvenanţilor, pentru prima dată în istorie, o mai mare mobilitate decât cea a beduinilor. Deşertul nu mai era un refugiu pentru atacatori, ci o câmpie deschisă unde era imposibil să te ascunzi. A fost o coincidenţă stranie că, în acelaşi timp în care beduinii din Deşerul Sirian erau supuşi cu ajutorul armelor moderne, în centrul Arabiei domnea cel mai mare rege din istoria arabă. Abd al-Aziz Ibn Saud zdrobise deja şi supusese cele mai puternice triburi din peninsulă înainte de a introduce în regatul său vreo maşină sau vreun avion. Pacea pe care o impusese el ar fi dispărut, în mod normal, în momentul morţii sale, iar deşertul ar fi revenit la starea de anarhie necesară societăţii beduinilor; însă am ştiut că inovaţiile tehnice pe care le introdusese aveau să le permită urmaşilor săi să menţină controlul impus de el. Deşertul fusese pacificat, iar raidurile şi luptele tribale fuseseră efectiv împiedicate, din Valea Iordanului până la marginea nordică a deşertului Rub al-Khali. Numai aici, în partea îndepărtată a acestei imense bariere de nisip, mai continua să existe vechiul mod de viaţă, aproape neafectat, deocamdată, de schimbările din nord.

Societatea beduinilor este una tribală. Toată lumea aparţine unui trib şi toţi membrii unui trib sunt oarecum înrudiţi, de vreme ce descind dintr-un strămoş comun. Cu cât este mai apropiată relaţia de rudenie, cu atât mai puternică este loialitatea pe care o simte un om faţă de semenii din tribul său, iar această loialitate

nu ţine cont de sentimentele personale, decât în cazuri extreme. La nevoie, individul îi sprijină instinctiv pe semenii tribului său, la fel cum şi ei îl sprijină în situaţii similare. În deşert, pentru individ nu există siguranţă în afara tribului său. Acest lucru face posibil ca legea tribală, care se bazează pe consens, să funcţioneze în rândul celei mai individualiste rase din lume, de vreme ce, în ultimă instanţă, un individ care refuză să accepte decizia tribului poate fi ostracizat. Prin urmare, e ciudat că legea tribală poate funcţiona numai în condiţii de anarhie, dar nu mai funcţionează de îndată ce peste deşert este impusă pacea, dat fiind că în condiţii de pace un individ nemulţumit de decizia tribului poate refuza să o respecte, iar dacă este necesar, poate să-şi părăsească tribul şi să trăiască singur. În cadrul tribului nu există o autoritate centrală care să poată impune aplicarea sentinţei.

În nordul şi centrul Arabiei, pe când structura vieţii tribale se destrăma ca urmare a păcii impuse asupra triburilor şi a ingerinţei administrative din exterior, se prăbuşea şi economia vieţii beduinilor. Lipsite de caracterul inaccesibil pe care îl avuseseră anterior, triburile nu-i mai puteau şantaja pe guvernanţi să le plătească subsidii mari pentru buna lor purtare. Nu mai puteau să impună taxe călătorilor, nici să pretindă tribut de la săteni şi agricultori. Un om care îşi pierduse animalele din cauza unei boli nu mai putea să împrumute o cămilă şi să călărească alături de un grup de jefuitori, într-un raid prin care să-şi recupereze averea. Însă cea mai dezastruoasă schimbare dintre toate a fost provocată de introducerea transportului mecanizat, care a abolit, practic, dependenţa orăşenilor şi sătenilor de cămilele pe care le creşteau beduinii. În trecut, beduinii găseau întotdeauna cu uşurinţă unde să-şi vândă cămilele, mai ales pe cele de rasă, pentru care conducătorii arabi şi negustorii mai înstăriţi erau gata să plătească preţuri mari. Unele triburi câştigau bani din transportarea mărfurilor prin deşert şi, chiar şi atunci când afacerea de transporturi era în mâinile unor cărăuşi profesionişti, beduinii le vindeau acestora cămile şi le impuneau taxe.

Banii obţinuţi în mod individual de către beduini erau curând distribuiţi familiilor şi triburilor lor. Ştiam, de pildă, că banii pe care îi plăteam membrilor grupului care mă însoţea erau împărţiţi de aceştia cu alţii, care câştigau o parte, deşi nu ne însoţeau. De asemenea, tovarăşii mei îmi cereau adesea sume în avans, explicându-mi că li se ceruse un împrumut şi că, având bani, ar fi fost ruşinos să refuze.

Descoperirea petrolului în Golful Persic a adus Peninsulei Arabe o bogăţie enormă. Ca urmare a acestui lucru şi, pe de altă parte, a războiului, preţurile în oraşe au crescut. În deşert, beduinii au nevoie de foarte puţin ca să rămână în viaţă. Turmele le asigură mâncare şi băutură, însă unele nevoi nu şi le pot satisface singuri. Le trebuie îmbrăcăminte şi vase pentru gătit, cuţite, muniţie, uneori curmale sau grâne şi delicatese simple, cum ar fi o mână de cafea sau puţin tutun. Pentru a face rost de aceste lucruri, vizitau pieţele din sate sau oraşe şi vindeau o cămilă sau o capră, ceva

unt, burdufuri pentru apă, rogojini sau desagi. Viaţa în deşert a încetat să fie posibilă atunci când puţinele, dar extrem de esenţialele bunuri pe care până atunci beduinii le putuseră cumpăra în schimbul produselor din deşert au devenit prea scumpe ca aceştia să şi le permită şi când nimeni nu a mai avut nevoie de ceea ce produceau ei.

Beduinilor le plac banii; până şi să umble cu ei pare să le dea un fior de plăcere. Mereu vorbesc despre bani. Discută zile în şir, cu mici întreruperi, despre preţul unui acoperământ pentru cap sau al unui cartuş. Pentru ca timpul să treacă mai repede în timpul mersului, un beduin îşi pune cămila în vânzare, iar ceilalţi, deşi ştiu că omul nu are câtuşi de puţin intenţia să o vândă, se prind în joc şi se târguiesc zgomotos cu orele. Toţi sunt obsedaţi de visuri despre comori îngropate. Adesea, pe când călăream alături de însoţitorii mei, mă asigurau că ba într-un loc, ba în altul se găsea *dhahab* (aur) – sub dune imense de nisip sau sub stânci gigantice ori în mijlocul unei porţiuni cu nisipuri mişcătoare. În uedul Difin, lângă Habarut, mi-au arătat o galerie situată la 6 metri într-un perete de calcar, unde nu se putea ajunge decât pe sus, cu ajutorul unei funii. Această galerie, a cărei deschizătură era de 60 de centimetri pe 1,2 metri, fusese astupată cu lut pe care arabii încercaseră de curând să-l înlăture, deoarece tradiţia lor spunea că acolo era îngropată o comoară. Spuneau că au intrat vreo 6 metri de-a lungul galeriei întortocheate, însă au renunţat înainte să ajungă la capătul porţiunii astupate. La baza stâncii se afla o cantitate apreciabilă de pământ săpat. Uneori, părându-mi-se plictisitoare preocuparea lor pentru bani, îi mustram pentru avariţia lor, iar ei îmi răspundeau: „E foarte bine de dumneata – ai destui; însă pentru noi câţiva riali ar putea conta foarte mult, ajutându-ne să nu murim de foame”.

Pe câmpurile petrolifere, beduinii puteau găsi banii la care visau. Puteau câştiga sume mari stând la umbră şi păzind un depozit sau făcând o muncă în mod sigur mai uşoară decât adăpatul cămilelor însetate dintr-o fântână aproape secată în mijlocul verii. Se găseau mâncare din belşug, apă bună din abundenţă şi multe ore de somn. Rareori mai avuseseră aşa ceva înainte, iar acum mai erau şi plătiţi pentru asta. Dragostea lor de libertate şi neastâmpărul pe care-l aveau în sânge îi atrăgeau pe cei mai mulţi dintre ei înapoi în deşert, dar viaţa acolo devenea din ce în ce mai grea. Curând, putea deveni absolut imposibilă.

Aici în sud, beduinii încă nu erau afectaţi de schimbările economice din nord, însă ştiam că nu mai puteau evita mult timp consecinţele. Mi se părea tragic că, în urma unor împrejurări pe care nu le puteau controla, aveau să devină un proletariat parazitar stabilit în preajma câmpurilor petrolifere, în sărăcia mizeră, infestată de muşte, a oraşelor de cocioabe din una dintre cele mai aride ţări din lume. Tot ce e mai bun la arabi s-a dezvoltat în ei datorită deşertului: profundul lor instinct religios, care şi-a găsit expresia în Islam; simţul tovărăşiei, care îi leagă ca membri ai unei singure credinţe; mândria lor de neam; generozitatea şi simţul ospitalităţii; demnitatea şi

consideraţia pe care o au pentru demnitatea altora în calitatea lor de fiinţe umane, de semeni ai lor; umorul, curajul şi răbdarea lor, limba pe care o vorbesc şi dragostea lor înflăcărată pentru poezie. Însă arabii sunt un neam care produce ce e mai bun numai în condiţii extrem de dificile şi se deteriorează treptat, pe măsură ce condiţiile de viaţă devin mai uşoare. Lawrence a descris viaţa nomadă drept „circulaţia care a menţinut vigoarea trupului semit" şi scria că „există puţini, poate nici măcar un singur semit nordic, ai căror strămoşi să nu fi trecut cândva, într-o epocă întunecată, prin deşert. Într-o măsură sau alta, fiecare dintre ei poartă amprenta vieţii nomade, acea disciplină socială profundă şi usturătoare".

Acum, în timp ce călăream, ignorând repetatele îndemnuri mustrătoare ale lui Sultan de a-i prinde din urmă pe ceilalţi, care ştiam că sunt cauzate de faptul că tânjea după conversaţie, de care eu nu aveam chef, mă gândeam la influenţa arabă asupra istoriei lumii. Mi se părea semnificativ că arabii din deşert erau cei care-şi impuseseră trăsăturile asupra rasei arabe, şi nu mai numeroşii locuitori ai Yemenului, cu tradiţiile lor aparţinând unei civilizaţii străvechi. Obiceiurile şi standardele deşertului erau cele care fuseseră acceptate deopotrivă de orăşeni şi săteni, care au fost răspândite prin cucerirea arabă în nordul Africii şi în Orientul Mijlociu şi de către Islam într-o mare parte a lumii. Civilizaţia Yemenului intrase în declin înainte de era lui Mahomed, iar dialectele din sud fuseseră deja înlocuite de araba din nord ca limbă clasică a Peninsulei Arabe. Prin apariţia noii religii a Islamului, importanţa sudului a scăzut şi mai mult, iar centrul puterii s-a mutat în nord, la Mecca. Arabii din nord nu aveau în urma lor tradiţiile unei civilizaţii. A aranja trei pietre ca vatră pentru foc pe care să pună o oală era singura arhitectură de care aveau nevoie cei mai mulţi dintre ei. În deşert locuiau în corturi negre, iar în sate şi oraşe, în încăperi goale, nemobilate. Nu aveau nici gust, nici înclinaţie pentru rafinamente. Cei mai mulţi dintre ei aveau nevoie doar de lucrurile de bază ale vieţii, destulă mâncare şi băutură pentru a rămâne în viaţă, haine pentru a-şi acoperi goliciunea, o formă de adăpost care să-i ferească de soare şi vânt, arme, câteva vase pentru gătit, rogojini, burdufuri din piele pentru apă şi harnaşamentul. Era o viaţă care dădea naştere multor trăsături nobile, dar nu crea nimic graţios.

Aceşti arabi ai deşertului erau avari, hrăpăreţi şi prădători, jefuitori înnăscuţi, dispreţuitori faţă de toţi străinii şi intoleranţi la constrângeri. În secolul al VII-lea, uniţi pentru prima oară în istoria lor, au ieşit în afara Arabiei sub flamura Islamului şi au măturat totul în cale. Au cucerit cele mai bogate provincii ale Imperiului Roman şi întregul Imperiu Persan. La ceva mai mult de un secol după bătălia de la Yarmuk din anul 653 d.Hr., care a decis soarta Siriei, stăpânirea lor se întindea din Pirinei şi ţărmurile Atlanticului până la Ind şi hotarele Chinei. Întemeiaseră un imperiu mai întins decât Imperiul Roman. Ieşiseră din deşert râvnind după jafuri şi uniţi de o nouă

credinţă. N-ar fi fost deloc surprinzător dacă s-ar fi dovedit a fi o altă calamitate asemenea hoardelor lui Attila şi Ginghis Han, care au măturat lumea pustiind totul în cale. Este unul dintre miracolele istoriei faptul că au creat o nouă civilizaţie, unind într-o singură societate culturile până atunci incompatibile ale Mediteranei şi Persiei. Limba arabă, care se formase ca dialect al triburilor nomade din deşerturile Arabiei, s-a vorbit curând din Persia până în Pirinei şi, înlocuind greaca şi latina, s-a dezvoltat, devenind una dintre marile limbi de cultură ale lumii. Pe măsură ce credinţa musulmană şi limba arabă s-au răspândit pe cuprinsul întregului imperiu, diferenţele dintre cuceritorii arabi şi supuşii lor au dispărut în mare măsură, iar cuceritorii şi cuceriţii au avut tendinţa să devină confraţi musulmani într-o singură comunitate. Această civilizaţie musulmană era profund influenţată de gândirea greacă, deoarece arabii au tradus în limba lor toate operele greceşti disponibile; dar, deşi a asimilat tot ce s-a putut, această civilizaţie nu a fost numai imitativă, ci şi-a adus propriile contribuţii la civilizaţiile lumii, în arhitectură, literatură, filosofie, istorie, matematică, astronomie, fizică, chimie şi medicină. Puţine dintre marile figuri intelectuale ale acestei societăţi erau arabi, iar câteva dintre ele nici măcar nu erau musulmani, ci evrei şi creştini, însă conducătorii statului în care au înflorit erau arabi şi arabii au fost cei care întemeiaseră şi inspiraseră această civilizaţie. Fără ei nu s-ar fi construit niciodată nici Alhambra, nici Taj Mahal-ul.

Astăzi, 60 de milioane de oameni vorbesc araba ca limbă maternă şi majoritatea pretind că sunt arabi, deşi, de fapt, puţini dintre ei au descendenţă arabă. A şaptea parte din rasa umană împărtăşeşte credinţa islamică, religia întemeiată de Mahomed în secolul al VII-lea în Peninsula Arabă. Este o religie care pretinde că reglementează nu doar convingerile religioase ale unui musulman şi ritualul practicilor sale religioase, ci şi structura societăţii alături de toate aspectele vieţii sale cotidiene, până la spălatul după raportul sexual. Datinile şi convenţiile pe care Islamul le-a impus adepţilor săi erau cele din Arabia. Ştiam că, ori de câte ori voi merge printre musulmani, indiferent dacă era în Nigeria sau în China, voi găsi în tiparul vieţii lor multe lucruri care îmi erau familiare. Nu mi se părea câtuşi de puţin fantezist să presupun că, dacă ar fi să dispară toate civilizaţiile de astăzi, precum cele ale Babilonului şi Asiriei, o carte de istorie care ar apărea peste două milenii ar putea să le dedice arabilor câteva pagini, fără a pomeni măcar de Statele Unite ale Americii.

Când i-am ajuns din urmă pe ceilalţi, aceştia îşi descărcau cămilele pe un petic de nisip aspru. Zăriseră de departe smocurile de iarbă cu tentă cenuşie care deosebeau această depresiune de celelalte pe lângă care trecuseră în drumul lor peste şesul presărat cu cremene şi o porniseră într-acolo. Din fericire, cămilele păscuseră aici cu ani înainte şi balega lor uscată, albită de vreme, ne-a oferit ceva combustibil, dar nu

suficient pentru a găti o masă ca lumea.

Seara, pe când mie avea să-mi fie cald în sacul de dormit, ceilalţi aveau să tremure sub vântul rece din nord. Ei erau beduini, iar aceste spaţii pustii, fără umbră sau adăpost, constituiau ţara lor natală. Oricare dintre ei ar fi putut munci în grădinile de pe lângă Salalah, însă cu toţii ar fi dispreţuit această viaţă uşoară de oameni inferiori. Printre beduini, numai cei cu sufletul frânt sau sănătatea şubrezită sunt părăsiţi în zona cu terenuri cultivate de la marginea deşertului.

1. Denumirea arabă sub care sunt cunoscute în jur de 80 de specii de plante din familia *Polygonaceae*, răspândite în bazinul Mării Mediterane, Asia şi America de Nord; sunt nişte tufe cu numeroase ramuri lemnoase, cu frunze foarte mici, liniare şi subţiri, adesea dispuse ca nişte solzi.
2. Monedă britanică în valoare de cinci şilingi, scoasă din circulaţie în 1965.
3. Lat. *Melaphagus ovinus*, cu denumirea populară de căpuşă-de-oaie, mielăriţă sau chicheriţă.
4. Specie de palmier din familia *Arecaceae* care creşte în formă de tufe mari, de 1-2 metri înălţime sau chiar mai mult, cu frunze lungi şi netede, dispuse în evantai.
5. Plantă otrăvitoare cu frunze veşnic verzi, care creşte sub forma unor tufişuri pitice, răspândită în sudul Iranului, în Afghanistan, Pakistan, India, Irak, Oman, Yemen şi Arabia Saudită.
6. Emiratul Transiordaniei, denumirea protectoratului britanic existent între 1921 şi 1946 pe actualul teritoriu al Regatului Haşemit al Iordaniei, stat cunoscut iniţial, între 1946 (declararea independenţei) şi 1948, sub numele de Transiordania.
7. Banu Hilal sau Bani Hilal era o confederaţie de triburi arabe din Hejaz şi Najd care au migrat în nordul Africii în secolul al XI-lea; aveau o reputaţie foarte proastă, fiind cunoscute pentru jafurile de la graniţa cu Irakul şi Siria.

5

Intrarea în deşertul Rub al-Khali

Cei din tribul Rashid ni se alătură la fântâna Shisur şi călătorim spre Mughshin pe la marginea Nisipurilor. Un accident mă lasă cu doar doi dintre oamenii din tribul Rashid.

Am adăpat animalele la Shisur, unde ruinele unui fort din piatră brută de pe o movilă stâncoasă marchează poziţia acestei fântâni faimoase, singura sursă permanentă de apă din stepele centrale. Shisur era un loc de adăpat important pentru atacatori şi fusese scena multor lupte crâncene. Pe fundul marii grote care tăia movila la bază era un firicel de apă într-o fisură adâncă. Cu greu se putea ajunge la această apă, în josul unui pasaj îngust, între peretele de stâncă şi un banc de nisip, înalt de vreo 9 metri, care umplea peştera pe jumătate. Când am ajuns la puţ, apa era îngropată sub nisipul adus de vânt şi a trebuit să degajăm locul. M-am oferit să dau o mână de ajutor, dar ceilalţi au spus că eram prea mătăhălos pentru treaba asta. După două ore au strigat că au terminat şi ne-au cerut să aducem cămilele, în timp ce ei urcau cu greu panta ca să iasă din adâncimile întunecate ale peşterii, cu burdufurile de apă tremurând grele pe umeri. Umezeala le curgea pe trupuri, lipindu-le pânzele din jurul şalelor de membrele zvelte; părul, plin de nisip, le cădea în jurul chipurilor încordate. Punând jos burdufurile, au turnat apă în găleţi din piele pe care le-au dat cămilelor care se înghesuiau, în timp ce ei cântau vechi cântece de adăpat. O ploaie de căcăreze de cămilă a căzut în ropote pe pământ, rostogolindu-se la vale în apă, iar mici avalanşe de nisip îmbibat cu urină au sporit şi mai mult amăreala apei care deja era sălcie. De cum era adăpată, fiecare cămilă era dusă şi culcată în apropiere. Din când în când, câte una se ridica brusc în picioare, cu mişcări smucite, nerăbdătoare să hoinărească prin împrejurimi, iar stăpânul ei alerga prin albia de pietriş încercând să o aducă înapoi, strigând-o pe nume: Farha (Bucuria), Matara (Ploaia), Ghazala

(Gazela), Safra (Gălbioara) – sau vreun alt nume care, în luptă, poate că era strigătul lui de război.

Deodată, santinela amplasată pe panta de deasupra noastră a dat alarma. Ne-am luat armele, care erau întotdeauna la îndemână, şi ne-am ocupat poziţiile în jurul fântânii. Cămilele au fost adunate repede în spatele movilei. Am zărit în depărtare călăreţi apropiindu-se. În această regiune, toţi străinii sunt consideraţi ostili până când îşi declară identitatea şi intenţiile. Am tras două focuri de armă deasupra capetelor lor. Au continuat să se apropie fără şovăire, fluturându-şi acoperămintele pentru cap, iar unul dintre ei a sărit de pe cămilă şi a aruncat nisip în aer. Ne-am liniştit. Când au ajuns mai aproape, cineva a zis: „Sunt din tribul Rashid – văd cămila lui bin Shuas". Beduinii pot recunoaşte oricând cămilele de la o distanţă mult mai mare decât cea de la care pot distinge fiinţele umane. Când întâlnesc un străin, îşi dau seama cărui trib îi aparţine acesta după numeroasele semne imediat sesizabile pentru ochii lor ageri: dacă îşi poartă cartuşiera prinsă strâns sau lăsată în jos în faţă, dacă îşi poartă acoperământul pentru cap legat lejer sau mai strâns în jurul capului; cusăturile de pe cămaşă, faldurile pânzei din jurul şalelor, husa din piele în care îşi ţine puşca, modelul de pe desagi, felul în care şi-a împăturit covoraşul care acoperă desagii, chiar şi felul cum păşeşte – toate acestea îi dezvăluie identitatea. Dar mai presus de toate, îşi pot da seama cărui trib îi aparţine după felul cum vorbeşte.

Călăreţii erau acum aproape. Oamenii Bait Kathir îi puteau identifica. „Ăla e bin Shuas." „Acela este Mahsin." „Ăla este Al-Auf." „Ăia sunt bin Kabina şi Amair – şi Saad şi bin Mautlauq." Erau şapte bărbaţi, toţi din tribul Rashid. Ne-am înşirat ca să-i primim. Şi-au oprit cămilele la vreo 30 de metri depărtare, le-au culcat pe burtă lovindu-le uşurel cu băţul pe gât, s-au dat jos şi au venit spre noi. Bin Shuas şi bin Mautlauq purtau doar pânzele din jurul şoldurilor; ceilalţi aveau pe ei cămăşi şi acoperăminte pentru cap în diferite nuanţe de maro. Am recunoscut cămaşa zdrenţuită a lui bin Kabina – era aceea pe care i-o dădusem când ne-am despărţit în Hadhramawt. Numai că era neînarmat, fără puşcă sau pumnal. Ceilalţi îşi duceau armele în nişte huse făcute din piele netăbăcită, decorate cu ciucuri. Când s-au aflat la câţiva metri de noi, Mahsin, pe care l-am identificat după piciorul olog, a strigat: „Salam alaikum" – iar noi am răspuns în cor: „Alaikum as salam". Apoi, unul câte unul, au trecut pe lângă şirul format de noi, salutându-ne pe fiecare cu triplul sărut al nasului, nasurile noastre atingându-se pe partea dreaptă, pe partea stângă şi apoi din nou pe partea dreaptă. Apoi s-au aşezat în formaţie, cu faţa spre noi.

— Întreabă-i de noutăţi, mi-a zis Tamtaim.

Însă eu i-am răspuns:

— Nu, întreabă-i tu. Eşti cel mai în vârstă.

Tamtaim le-a spus tare:

— Ce veşti aveţi?

— Veştile sunt bune, a răspuns Mahsin.

Tamtaim a întrebat din nou:

— A murit cineva? S-a dus careva?

Răspunsul a venit imediat:

— Nu! Nu spune aşa ceva.

Răspunsul şi întrebarea erau invariabile, ca şi răspunsurile din litanie. Indiferent ce se întâmpla, erau întotdeauna aceleaşi. Puteau să se fi luptat cu atacatori, să piardă jumătate din oameni, iar morţii să zacă pe undeva neîngropaţi, să le fi fost furate cămilele, să se fi abătut asupra lor cine ştie ce necaz, foamete, secetă sau boală – indiferent ce-ar fi fost, la această primă întrebare ceremonioasă ar fi răspuns invariabil: „Veştile sunt bune". S-au întors la cămile, le-au deşeuat şi, după ce le-au pus piedicile, le-au lăsat libere. Între timp, noi întinseserăm covoraşe pentru ei, iar Tamtaim i-a strigat lui bin Anauf să facă nişte cafea. De îndată ce a fost gata cafeaua, Musallim le-a pus dinainte un platou de curmale, apoi, ridicându-se în picioare, a turnat cafea şi i-a întins ceaşca lui Mahsin şi tuturor celorlalţi, în ordinea importanţei. Au băut cafea, au mâncat curmale şi au fost serviţi din nou cu cafea. În sfârşit, acum urma să primim adevăratele veşti.

Erau nişte bărbaţi scunzi, niciunul mai înalt de 1,68 metri, dar foarte zvelţi, căliţi de viaţa în deşert. Şedeau în faţa noastră, foarte reţinuţi în mişcări şi molcomi la vorbă, având grijă să-şi păstreze demnitatea în faţa unor străini. Numai ochii lor negri şi atenţi se plimbau de colo colo, fără să le scape nimic. Mahsin stătea cu piciorul olog întins rigid în faţă. Era un bărbat între două vârste, bine clădit, cu un chip colţuros. Stătea cu buzele-i subţiri strânse, iar în jurul gurii şi nasului avea riduri adânci. Ştiam că, până în urmă cu doi ani, când se alesese cu rana aceea, fusese un călăreţ faimos şi ucisese mulţi oameni. Avea reputaţia de a fi foarte bogat în cămile. Însă Muhammad al-Auf mă interesa cel mai mult, deoarece membrii tribului Rashid vorbiseră mult despre el anul trecut, când eram cu ei. Ziceau că, de când fratele său fusese omorât de cei din tribul Saar, nu-şi mai recăpătase veselia de odinioară. Avea un chip frumos. Pielea şi carnea erau modelate peste oase puternice, ochii săi depărtaţi erau mari şi punctaţi, în mod neobişnuit, cu auriu, în vreme ce nasul îi era drept şi scurt, iar gura generoasă. Avea o mustaţă subţire şi câteva tuleie pe bărbia cu gropiţă. Părul, foarte lung şi uşor ondulat, neîmpletit, îi cădea în jurul umerilor. Am bănuit că avea în jur de 35 de ani. Mi-a dat pe loc impresia de energie stăpânită, siguranţă de sine şi inteligenţă. Bin Kabina mi-a strigat:

— Ce mai faci, Umbarak? Pe unde ai umblat de când ne-ai părăsit?

Mi s-a părut că arăta foarte slăbit. Era mai înalt cu vreo 2 centimetri de când mă despărţisem de el în Tarim. M-am bucurat să-l revăd, căci mă ataşasem mult de el în

perioada cât fusese cu mine. Am ascultat veştile. Tribul Dahm atacase tribul Manahil, iar cei din urmă, sub conducerea lui bin Duailan, cunoscut ca „Pisica”, le luaseră multe cămile celor din tribul Yam. Tribul Saar atacase tribul Dawasir. Ne-au spus cine a fost ucis şi cine a fost rănit. Plouase bine cu două luni înainte în stepe, dar seceta care durase şapte ani în apropiere de Jiza încă nu se terminase. Am întrebat de bin al-Kamam şi mi-au spus că se dusese în Yemen să încerce încheierea unui armistiţiu cu tribul Dahm, iar ceilalţi doi din tribul Rashid pe care îl rugasem pe Amair să-i aducă se aflau departe, în Nisipuri. Am cerut veşti despre alţi membri ai tribului Rashid care fuseseră cu mine, iar ei, la rândul lor, m-au întrebat pe unde am fost şi cum o mai dusese tribul meu în absenţa mea. Am stat de vorbă o vreme, apoi ne-am împrăştiat.

Am urcat cu bin Kabina la fortul în ruine de deasupra puţului şi am vegheat peisajul pustiu, sclipitor, în timp ce ceilalţi terminau de adăpat cămilele şi de umplut burdufurile cu apă. Bin Kabina m-a întrebat încotro mă îndrept şi i-am spus că plănuiam să străbat Nisipurile, însă l-am pus să-mi promită că va păstra secretul, deoarece încă nu vorbisem cu ceilalţi. El mi-a zis:

— Cei din tribul Bait Kathir nu sunt buni în Nisipuri şi nu vor vrea să meargă acolo, dar cei din tribul Rashid vor veni cu noi. Avem noroc că Muhammad al-Auf e aici, fiindcă este cel mai bun ghid din trib şi cunoaşte nisipurile de la răsărit.

L-am întrebat de ce Muhammad era poreclit Al-Auf, care înseamnă „Cel rău”.

— Pentru că nu-i aşa, mi-a răspuns.

— Arăţi slab şi obosit, i-am zis. Ai fost bolnav?

— După ce ai plecat, era să mor. Am fost circumcis acum trei luni şi nu mi-au putut opri sângerarea. Când s-a oprit, au crezut că era din cauză că am murit. Noi eram opt şi am fost circumcişi de unul dintre şeicii tribului Bait Khawar în valea uedului Kidyut. Unul dintre noi era din tribul Manahil, un om în toată firea, cu barbă, ceilalţi erau din tribul Bait Khawar. Toţi erau mai mari decât mine. Înainte de operaţie, familiile noastre ne-au frecat trupurile cu unt şi şofran, ca să strălucească. Am fost circumcişi pe rând, în timp ce stăteam pe o piatră. Toată lumea venise să se uite – se adunase mulţime mare.

L-am întrebat dacă îi fusese frică, iar el a spus:

— Bineînţeles că mi-a fost. Toată lumea se teme când ştie că urmează să sufere, dar nimeni nu recunoaşte. Cel mai frică mi-era că voi tresări de durere. Cum eram cel mai tânăr, am fost luat primul în primire. Bătrânul mi-a legat foarte strâns prepuţul cu o bucată de sfoară şi l-a lăsat să amorţească. Doamne, ce-a durut! A fost aproape o uşurare când l-a tăiat, deşi avea un cuţit tocit şi a tot hăcuit cu el – a durat parcă o veşnicie. Unul dintre ceilalţi a leşinat.

L-am întrerupt să-l întreb dacă puneau ceva pe rană.

— Da, un amestec de sare, cenuşă şi praf de balegă de cămilă – ardea ca focul, a

răspuns el, după care a continuat: Am fost operaţi seara. În timpul nopţii am început să sângerez. Adormisem şi m-am trezit simţind o umezeală caldă pe coapse. Blana de oaie pe care stăteam întins era îmbibată de sânge. Era beznă şi nu am putut vedea nimic până când mama nu a aprins un foc. Sângerasem foarte puţin când m-au tăiat, a spus el, adăugând apoi cu mândrie: Cei care se uitau au zis că nu am schiţat niciun semn de durere.

Mi-a spus că s-a vindecat în trei săptămâni, dar că doi dintre ceilalţi, unul fiind bărbatul cu barbă din tribul Manahil, încă nu se vindecaseră şi erau foarte umflaţi când i-a părăsit, două luni mai târziu. Când l-am întrebat de ce au aşteptat să crească pentru a fi operaţi, mi-a zis că aşa era obiceiul – şi a adăugat, rânjind, că unii din tribul Mahara aşteptau până în ajunul căsătoriei. Mă întrebam ce efect avea asupra unui băiat faptul că creştea anticipând acest chin. Probabil că era resemnat, deoarece nu putea decât să se supună suferinţei. Cu siguranţă, în timpul operaţiei, teama unei ridiculizări de durată, dacă tresărea de durere, îi dădea curajul să suporte, iar mândria îl făcea nerăbdător să înfrunte testul. În sudul Irakului am văzut băieţi de 14-15 ani îmbrâncindu-se unii pe alţii pe când se înghesuiau să înainteze, la fel de nerăbdători să fie circumcişi cum sunt băieţii din Anglia să cumpere dulciuri de la magazinul şcolii; iar în Sudan am întâlnit băieţi arabi care îşi făcuseră singuri circumcizia, deoarece taţii lor amânaseră acordarea permisiunii pentru această operaţie. Totuşi, printre arabi, circumcizia nu este un semn râvnit care conferă privilegii speciale şi marchează trecerea de la statutul de băiat la cel de bărbat, cum este în rândul multor triburi primitive, de pildă la Masai.

Bin Kabina trecuse prin circumcizia normală, obligatorie pentru toţi musulmanii, deşi, de obicei, aceasta i se face unui copil pe la vârsta de şapte ani. Pe când stăteam de vorbă cu el, m-am gândit la ceremonia la care asistasem cu cinci luni mai devreme în îndepărtata Tihama. Timp de două săptămâni, tinerii care urmau să fie circumcişi dansaseră în fiecare seară, până noaptea târziu, aşteptând ziua când bătrânii aveau să anunţe că poziţia lunii şi a stelelor era favorabilă. Iniţiaţii purtau jachete roşii, scurte, cu mâneci strâmte, şi izmene albe, largi, strâmte la glezne, singura dată în viaţa lor când purtau izmene, care erau îmbrăcăminte de femeie. În ziua stabilită, călare pe cămile, erau purtaţi într-o paradă în urma muzicanţilor, prin satele învecinate, fiind aduşi înapoi chiar înainte de apusul soarelui, urmaţi de o mulţime mare, până în satul lor. Prietenii îi ajutau să-şi dea jos izmenele, după care, pe rând, aceşti tineri, care semănau cu nişte fete din cauza părului lung lăsat liber şi a trăsăturilor delicate, păşeau în faţa tribului lor. Fiecare dintre ei stătea drept, cu picioarele depărtate şi cu mâinile prinzându-şi părul lung, uitându-se atent şi fără să tresară la un pumnal înfipt în pământ în faţa sa, în timp ce un sclav îi manevra penisul până la erecţie şi apoi jupuia de piele întregul organ. Când sclavul se dădea la o parte, după ce, în sfârşit, îşi

terminase treaba, flăcăul ţâşnea înainte şi, pe ritmul captivant al tobelor, dansa frenetic în faţa pumnalului şi a mulţimii care îşi întindea gâturile pentru a vedea mai bine, sărind şi ţopăind în timp ce sângele îi împroşca picioarele.

Aceasta este forma modificată a unui ritual mult mai vechi decât Islamul. În munţii Hajaz, unele triburi încă mai fac „circumcizia prin jupuire", care adeseori era amânată până când un bărbat se căsătorea şi avea copii şi în care pielea era îndepărtată de la buric în jos până spre partea interioară a picioarelor. Ibn Saud a interzis până şi forma modificată a acestei circumcizii, pe care a declarat-o un obicei păgân, însă tinerii erau pregătiţi mai degrabă să rişte cea mai aspră pedeapsă decât să se lipsească de meritul de a se fi supus acestui ritual. Cu prilejul amintit, unul dintre ei fusese deja circumcis când era copil, dar a insistat să treacă prin această a doua operaţie. Însă chiar şi după încheierea procedurii suferinţele lor nu se sfârşeau. În fiecare dimineaţă, erau ţinuţi pe vine deasupra unei mici gropi în pământ, astfel încât părţile lor intime mutilate să atârne la afumat în căldura şi fumul ce se ridicau din focul care ardea în groapă. Flăcăi care stătuseră nemişcaţi în timp ce erau circumcişi ţipau acum din cauza durerii provocate de acest tratament barbar. I-am descris lui bin Kabina ce văzusem, iar el mi-a zis: „Aia nu e circumcizie – e măcelărire".

Seara, i-am oferit lui bin Kabina hainele pe care i le adusesem şi pumnalul de rezervă pe care-l aveam în desagi. Şi l-a prins la brâu cu mândrie. Un străin s-ar fi gândit că bin Kabina ar fi trebuit să-şi exprime recunoştinţa, însă nu se obişnuia aşa ceva printre arabi. Îmi acceptase darul şi simţise că nu era nevoie de cuvinte. Avea să-şi manifeste recunoştinţa pe alte căi.

Am plecat din Shisur pe 9 noiembrie, pe frigul din zori; soarele se odihnea la marginea deşertului, o minge roşie lipsită de căldură. Am mers pe jos ca de obicei până s-a încălzit, în timp ce cămilele înaintau cu paşi mari în faţa noastră, o masă mişcătoare de picioare şi gâturi. Apoi, unul câte unul, după cum ne-a apucat cheful, am urcat pe umerii lor şi ne-am aşezat la locurile noastre pentru multele ore de drum care ne aşteptau. Arabii cântau „răcnetul din gât al triburilor", iar cămilele cu mers târşâit au grăbit pasul, avântându-se pe solul fără denivelări, căci lăsaserăm dealurile în urmă şi ne aflam pe stepele care se învecinează cu Nisipurile. Am observat urme vechi de oryx, am văzut gazele săltând de-a lungul câmpiei şi am speriat când şi când iepuri din tufele ofilite de lobodă de lângă cursuri de apă puţin adânci.

Bin Shuas ne-a povestit cum îl căraseră timp de trei zile pe Mahsin, unchiul lui, legat pe o cămilă, cu osul de la coapsa zdrobită iţindu-se prin piele, pe când încercau să se distanţeze de urmăritorii lor. Apoi bin Mautlauq a vorbit despre raidul în care a fost ucis tânărul Sahail. El şi paisprezece tovarăşi surprinseseră o mică turmă de cămile ale tribului Saar. Păstorul trăsese două focuri de armă spre ei înainte de a fugi pe cea mai rapidă cămilă a sa, iar unul dintre acestea l-a nimerit pe Sahail în piept.

Bakhit l-a ţinut pe fiul său muribund în braţe în timp ce călăreau înapoi peste şes cu cele şapte cămile capturate. Era dimineaţa târziu când fusese rănit Sahail şi a mai trăit până aproape de asfinţit, cerând apă, de care nu făcuseră rost. Au călărit toată noaptea ca să scape de inevitabila urmărire. La răsăritul soarelui au zărit nişte capre şi o mică tabără Saar sub un copac, într-o vale puţin adâncă. O femeie bătea untul într-un putinei din piele, iar un băiat şi o fată mulgeau caprele. Nişte copii mici stăteau sub copac. Băiatul i-a văzut primul şi a încercat să fugă, dar l-au încolţit în dreptul unei stânci joase. Avea vreo paisprezece ani, un pic mai tânăr decât Sahail, şi nu era înarmat. Când l-au înconjurat, şi-a dus degetele mari la gură în semn că se preda şi a cerut îndurare. Nu i-a răspuns nimeni. Bakhit s-a lăsat să alunece jos de pe cămilă, şi-a scos pumnalul şi l-a înfipt în coastele băiatului. Acesta s-a prăbuşit la picioarele lui, gemând: „O, tată! O, tată!" – şi Bakhit a stat lângă el până când băiatul a murit. Apoi a urcat din nou în şa, cu durerea alinată puţin de crima pe care tocmai o comisese. Pe când vorbea bin Mautlauq, privind atent peste şesul drept cu ochii săi înflăcăraţi, destul de înroşiţi, mi-am închipuit scena cu o acurateţe îngrozitoare. Trupul mic, cu păr lung, cu şalele înfăşurate în pânză albă, ghemuit la pământ, balta de sânge care se mărea, muştele care se adunau, lacome, jelitul înnebunit al femeilor înveşmântate în negru, copiii înspăimântaţi, neîncetatele ţipete ascuţite ale unui bebeluş.

Călăream bântuit de gândul la copilul acela ucis, în timp ce, în jurul meu, atenţi, arabii se grupau iar şi iar la taifas. Oricare dintre ei şi-ar fi putut pierde viaţa dacă eram atacaţi prin surprindere de călăreţii saar. Oricât de răzbunătoare ar fi această străveche lege a talionului, îmi dădeam seama că, totuşi, era singura care împiedica omorul în masă în rândul unui neam care nu era supus niciunei autorităţi din afară şi care nu punea mare preţ pe viaţa omului; căci niciun bărbat nu-şi implică cu uşurinţă întreaga familie sau tribul într-o duşmănie ancestrală. Mi-am amintit că, în 1935, când îi descria pe beduinii din nord, Glubb scrisese: „Era ciudat să te gândeşti că, până şi în vremurile anarhice de haos tribal tumultuos, în Arabia neguvernată de dinainte de apariţia grupării Akhwan[1] sau actuala instaurare a legii şi ordinii, probabil că exista mai puţină teamă şi nelinişte în străinătate decât există astăzi în paşnica Anglie". Era uşor să fii şocat de lipsa de respect a beduinilor pentru viaţa omenească. La urma urmei, astăzi mulţi oameni cred că este nejustificat din punct de vedere moral ca un om să fie spânzurat, chiar dacă a violat şi omorât un copil, însă eu nu puteam să uit cât de uşor ne obişnuiserăm să ucidem în timpul războiului. Unii dintre cei mai civilizaţi oameni pe care îi cunoscusem fuseseră cei mai pricepuţi la asta.

Ţinutul devenea mai arid; toate plantele şi tufele erau moarte. Schelete de copaci, crengi sfărâmicioase căzute şi pe jumătate îngropate în nisipul purtat de vânt, care se aduna în mormane, şi depozite de aluviuni lăsate în urmă de inundaţii străvechi, dar

acum la fel de uscate precum cenuşa, marcau albia secată a lui Umm al-Hait, „Maica Vieţii”, marele ued care coboară spre Mughshin. Nimic nu mişca, nici măcar o şopârlă, căci aici fuseseră 25 de ani de secetă neîntreruptă.

A doua zi, la asfinţit, am zărit Nisipurile întinzându-se în faţa noastră, un zid strălucitor de culoare roz, părând la fel de intangibil ca un miraj. Arabii, treziţi din somnolenţa orelor goale, obositoare, au arătat cu beţele, au strigat şi au izbucnit într-un potop brusc de vorbărie. Însă eu eram mulţumit să contemplu în tăcere această privelişte îndelung aşteptată, la fel de emoţionat ca un alpinist care vede peste poalele munţilor Indiei îndepărtata provocare albă a munţilor Himalaya.

Călăream paralel cu Nisipurile, deoarece suprafaţa tare, de pietriş, a şesului era mai uşor de străbătut de către cămile decât dunele cu pante abrupte din nisip moale. După-amiaza târziu de obicei ne abăteam către Nisipuri pentru a aşeza tabăra. Aici erau copaci mari, asemănători mimozei, cărora arabii le spun *ghaf*. Adânc în pământ, rădăcinile lor cercetătoare găsiseră apă, iar crengile le erau pline de ramuri mari cu frunze, în floare, care cădeau pe nisipul curat şi formau umbrarele în care ne aşezam tabăra.

Într-o noapte, lângă Mughshin, pe când dormeam pe şesul deschis, am fost trezit de un urlet prelung. Sunetul ciudat a vibrat iar şi iar peste tabără, dându-mi fiori pe şira spinării. Provenea de la un grup de siluete care stăteau la o distanţă de vreo 20 de metri.

— Ce s-a întâmplat? am strigat eu, iar bin Kabina mi-a răspuns:

— Said e posedat de un *zar*.

M-am ridicat, am ocolit nişte cămile şi m-am dus la ei. La lumina lunii care apunea, am reuşit să-l văd pe băiat, unul dintre membrii tribului Bait Kathir, ghemuindu-se lângă un mic foc. Avea faţa şi capul acoperite cu o pânză şi se legăna încoace şi încolo în timp ce urla. Ceilalţi şedeau aproape de el, tăcuţi şi atenţi. Brusc, au început să cânte monoton pe două voci, în timp ce Said se zvârcolea violent dintr-o parte în alta. Se zbuciuma din ce în ce mai tare, iar la un moment dat un colţ al pânzei cu care îşi acoperea faţa a căzut în tăciunii aprinşi şi a început să ardă mocnit. Cineva s-a aplecat şi a stins-o. Cântul monoton creştea şi descreştea constant în intensitate în jurul băiatului cuprins de nebunie care, încet-încet, s-a calmat. Un bărbat a aprins nişte tămâie într-un bol şi a ţinut-o sub nasul băiatului, pe sub pânză. Brusc, băiatul a început să cânte cu un glas ciudat, chinuit şi ascuţit. Ceilalţi i-au răspuns vers cu vers. Băiatul s-a oprit, a redevenit agitat, apoi s-a liniştit iar. Un bărbat s-a aplecat şi i-a pus întrebări, iar el a răspuns, vorbind ca prin somn. Nu am reuşit să înţeleg cuvintele, deoarece vorbeau în dialectul mahra. I-au mai dat nişte tămâie şi spiritul l-a părăsit. Un pic mai târziu s-a întins să doarmă, dar a fost din nou tulburat. De astă dată plângea în hohote şi gemea de parcă era cuprins de o mare durere. Oamenii s-au

strâns din nou în jurul lui şi au psalmodiat până când băiatul s-a liniştit. Apoi a dormit. Dimineaţă, Said nu mai avea nimic.

Credinţa în posedarea de către un *zar*, spirit malefic, este larg răspândită şi în Sudan, Egipt şi Mecca şi, în general, se crede că-şi are originea în Abisinia sau Africa Centrală. Mi se pare posibil să fi luat naştere în sudul Arabiei. Însoţitorii mei mi-au povestit că ori de câte ori exorcizau un *zar* foloseau limba mahra, iar eu ştiam că strămoşii neamului Mahra au fost primii colonizatori ai Abisiniei.

Am ajuns la Mughshin la opt zile după ce am plecat din Shisur. Ne apropiam de fântână şi Mahsin ne povestea încă o dată despre lupta în care fusese rănit. Avea piciorul ţeapăn întins în faţă. Deodată, în mod inexplicabil, cămilele noastre s-au panicat, împrăştiindu-se cu salturi mari, avântate. În faţa mea am văzut un om căzând de pe cămilă, în vreme ce eu mă chinuiam să mă menţin în şa. Când am reuşit să-mi stăpânesc cămila, m-am uitat în spate. Mahsin zăcea încovoiat şi nemişcat la pământ. Ne-am dus repede la el. Piciorul vătămat era răsucit sub el, iar omul gemea încetişor. Acoperământul pentru cap îi căzuse şi pe scalp i se vedea părul cărunt tuns foarte scurt. Când m-am aplecat deasupra lui, mi-am dat seama că era mai bătrân decât crezusem. Am încercat să-i îndreptăm poziţia, însă a ţipat. Am luat morfină din desagi şi i-am făcut o injecţie, după care l-am cărat pe o pătură până la copaci. Prin mila lui Dumnezeu, fântâna era foarte aproape. Poate că animalele noastre însetate simţiseră apa şi acest lucru le declanşase fuga. Am făcut din crengi nişte atele grosolane şi i-am prins piciorul; nu părea să fi rămas mare lucru, doar os sfârtecat. Bin Shuas s-a ghemuit lângă el, alungându-i muştele de pe faţă, pe când ceilalţi stăteau roată discutând dacă bătrânul va trăi sau va muri. Când şi când, unul clătina din cap şi zicea cu părere de rău: „Mahsin nu merita asta”. Apoi s-au ridicat şi s-au apucat de treburile lor, adăpând cămilele şi pregătind mâncarea.

Seara, am discutat ce era de făcut. Ei au spus că Mahsin nu putea fi mişcat. Trebuia să stea acolo până se înzdrăvenea sau murea, iar cei din tribul Rashid trebuiau să rămână cu el. Mahsin ucisese mulţi oameni, mai ales din neamul Saar, şi dacă duşmanii săi auzeau că zăcea acolo neputincios, aveau să vină de departe ca să-l omoare. În ultimele zile lăsasem să se înţeleagă că plănuiam să traversez deşertul Rub al-Khali. Ştiam de la bin Kabina că mă puteam baza pe cei din tribul Rashid. Sultan şi Musallim spuseseră amândoi că vor merge cu mine şi insistau că ar trebui să iau şi nişte oameni din tribul Bait Kathir, deoarece erau geloşi pe cei din neamul Rashid. Acum lucrurile luau o nouă întorsătură: mă aflam în mâinile celor din tribul Bait Kathir şi mă întrebam dacă vor fi dispuşi să facă această călătorie. Curând, Sultan a sugerat că ar trebui să mergem spre est, prin nisipurile Sahma, unde fusesem şi anul trecut, şi, poate, să vizităm nisipurile mişcătoare din Umm al-Samim, pe care ştia că

eram nerăbdător să le văd. M-am dus la culcare amărât, convins că planurile mele erau distruse.

În dimineaţa următoare, bin Kabina mi-a spus că oamenii din tribul Rashid consimţiseră ca el şi Al-Auf să meargă cu mine, dar cu rugămintea de a le împrumuta celorlalţi două dintre puştile mele, precum şi suficientă muniţie. Am acceptat bucuros. Mahsin părea mai bine şi a băut puţin lapte. I-am promis că voi rămâne cu el până se va mai întrema şi i-am mai făcut o injecţie cu morfină, căci avea încă dureri mari. Apoi am stat de vorbă cu Sultan, dând de înţeles că, de vreme ce oamenii din tribul Bait Kathir nu voiau să vină cu mine prin Nisipuri, ar trebui să-l trimit pe bin Kabina să îmi facă rost de mai mulţi din tribul Rashid. A protestat:

— De ce vorbeşti aşa, Umbarak? Ascultă la mine! Nu ţi-am promis eu că te duc să traversezi Nisipurile? Eu, Sultan. Oricum, ce treabă ai tu cu cei din tribul Rashid. Doar îi cunoşti pe cei din neamul Bait Kathir – prieteni vechi –, tovarăşii tăi de anul trecut. Te-am lăsat noi de izbelişte? Pe Dumnezeu, Umbarak, de ce te îndoieşti de noi acum?

Am rămas la Mughshin nouă zile. În depresiunea întinsă, dar nu foarte adâncă unde se termină Umm al-Hait spre Nisipuri erau mulţi *ghaf* şi tamarisc, iar pe şesurile din jur se găseau din belşug tufe de *arad*[2], o hrană bună pentru cămile, câtă vreme ai apă la îndemână. În apropierea fântânii era un crâng des de palmieri neîngrijiţi, ale căror curmale sunt strânse în septembrie de triburile Al-Kathir. Printre palmieri era un şanţ încrustat cu sare, cu apă foarte sălcie, lung de 270 de metri, iar în mijlocul lui, un izvoraş cu apă dulce, numai bună de băut.

De obicei beduinii îndoaie copacii înalţi pentru a da de mâncare cămilelor, dar copacii *ghaf* de aici nu erau mutilaţi, deoarece Mughshin este o *hauta*, un loc sacru de unde niciun copac nu poate fi tăiat. În drumul meu spre Hadhramawt, trecusem pe lângă mai multe astfel de *hauta*, probabil cândva crânguri sacre ale vreunui cult uitat. Coboram într-un ued şi ne puneam tabăra sub copaci care nu se deosebeau cu nimic de alţii pe lângă care trecuserăm, dar eram prevenit să nu-i ciuntesc, deoarece era o *hauta*. Beduinii credeau că ignorarea acestei interdicţii ar aduce ghinion, atrăgând poate chiar moartea. Mughshin se deosebea de alte *hauta*, de vreme ce aici nu puteau fi omorâţi iepurii de câmp. Chiar şi în nisipurile din Ghanim, unde nu exista vreo *hauta*, beduinii nu mâncau iepuri de câmp, deşi în altă parte le mâncau carnea cu plăcere. Interdicţia nu includea gazelele. Mi-aduc aminte că în Hajaz mi s-a spus că vânătoarea şi tăiatul copacilor erau interzise în cadrul sanctuarului din jurul oraşului Mecca.

Seara, după ce mâncaserăm, am auzit voci mânioase în spatele nostru, acolo unde cei din tribul Rashid stăteau în jurul lui Mahsin. Bin Kabina şi cu mine ne-am dus la ei şi, în scurt timp, toată lumea din tabără era acolo. Amair ţipa la bin Mautlauq şi, în vreme ce mă uitam la ei, i-a smuls acoperământul pentru cap, aruncându-i-l la

picioare. Vorbeau mulţi şi era greu să desluşesc de unde pornise tărăboiul. La beduini, oricine, oricât de tânăr, poate întotdeauna să-şi exprime opinia şi probabil că va face asta chiar dacă cearta nu are nicio legătură cu el. Niciun beduin nu s-ar gândi vreodată să zică „Pentru Dumnezeu, vezi-ţi de treaba ta!", ci ar accepta faptul că orice îl priveşte pe el îi priveşte pe toţi ceilalţi din comunitate. Până la urmă am înţeles că, în urmă cu câteva săptămâni, Amair pierduse o cămilă, iar bin Mautlauq se oferise să o caute, cu condiţia ca Amair să-i promită o recompensă de cinci riali dacă o găsea. Acum, Amair susţinea că bin Mautlauq ştiuse tot timpul unde era cămila şi refuza să dea banii pe care îi promisese. În cele din urmă, chestiunea a fost adusă în faţa lui Tamtaim, care era respectat de cei din tribul Rashid pentru vârsta lui înaintată şi pentru iscusinţa sa. El a decis ca Amair să plătească banii cu condiţia ca bin Mautlauq să jure pe mormântul lui Al-Jauhari, care se afla pe coastă, la distanţă de câteva zile spre vest de Salalah, că nu ştiuse unde era cămila atunci când se oferise să o caute. Amândoi au acceptat sentinţa şi, curând, se ajutau unul pe celălalt să repare o şa. În general, disputele dintre beduini sunt soluţionate prin depunerea unui jurământ de către una dintre părţi pe mormântul unui sfânt cu privire la adevărul afirmaţiei sale, iar arbitrii sunt cei care decid cărei părţi să i se ceară să depună jurământul. Puţini beduini ar jura strâmb pe unul dintre aceste morminte, de felul cărora se găsesc mai multe de-a lungul coastei şi în Hadhramawt.

Cât timp am stat la Mughshin, însoţitorii mei mi-au cerut adesea medicamente. Beduinii suferă mult de dureri de cap şi au probleme cu stomacul. Uneori aspirina mea avea efect, iar dacă nu, suferindul punea pe cineva să-l ardă cu fierul înroşit, de obicei la călcâie, iar puţin mai târziu anunţa că i-a trecut durerea de cap şi că vechile leacuri beduine erau mai bune decât pastilele creştinului. Beduinii se cauterizează ei înşişi şi îşi cauterizează cămilele pentru aproape orice boală. Burta, pieptul şi spinarea le sunt adesea brăzdate de cicatricile rezultate. Auzisem că, în urmă cu mulţi ani, un vapor cu aburi britanic care transporta marfă a eşuat pe coasta sudică a Arabiei. Câţiva supravieţuitori au fost luaţi de nişte oameni din tribul Junuba, care, sperând fără îndoială la o recompensă, i-au dus în cele din urmă la Muscat. Laptele de cămilă şi curmalele le provocaseră englezilor o diaree acută, iar beduinii, în ciuda protestelor englezilor, i-au cauterizat cu forţa. În final, au ajuns la Muscat aproape omorâţi de dizenterie şi de acest tratament primitiv.

Unul dintre oamenii din tribul Bait Kathir avea un nerv expus la un dinte din spate, pe care m-a rugat să i-l scot. Urăsc să scot dinţi, mai ales că, de obicei, nu sunt decât nişte carapace înnegrite. Însă dintele acesta era destul de zdravăn şi l-am scos fără dificultate, pacientul stând întins la pământ cu capul ţinut ferm între genunchii altcuiva. Musallim suferea de o constipaţie gravă. I-am dat o doză puternică de săruri Epsom, dar cum aceasta nu a avut efect imediat, a recurs la un leac beduin, *hamrar*. S-

a întins la pământ, în timp ce vreo zece dintre prietenii săi au îngenuncheat în jurul lui, cântând monoton. Bătrânul Tamtaim dădea tonul, cântul devenind tot mai rapid pe măsură ce participanţii deveneau din ce în ce mai înfocaţi. Din când în când, unul dintre cântăreţi se apleca şi îşi îndesa gura în burta lui Musallim, scoţând un zgomot ciudat, ca un bolborosit, în timp ce făcea asta. Instestinele lui Musallim s-au eliberat curând după asta. Eu am pus efectul pe seama sărurilor Epsom, în timp ce ei spuneau că se datora leacului *hamrar*.

La Mughshin erau multe gazele. Musallim şi bin Shuas împuşcau vânat pentru noi în fiecare zi, aşa că mâncam bine – chiar prea bine. Mă îngrijorau raţiile noastre, mai ales că acum trebuia să las suficientă mâncare pentru Mahsin şi cei din tribul Rashid. Toţi beduinii sunt risipitori, iar însoţitorii mei găteau mese copioase din proviziile noastre, care se împuţinau rapid. I-am încurajat să mănânce orezul, pe care îl preferau, de vreme ce avea să-mi fie de prea puţin folos pe parcursul călătoriei fără apă care mă aştepta. Beduinii nu doresc varietatea în felurile de mâncare, consumând bucuroşi aceeaşi hrană de două ori pe zi luni în şir, judecând-o nu după calitate, ci după cantitate. Odată am încercat să aduc ceva nou în meniul nostru, care era acelaşi. Musallim împuşcase o gazelă, iar eu am gătit un prânz complicat şi, credeam eu, excelent; din păcate, bin Turkia plecase să caute o cămilă şi nu s-a întors decât după lăsarea întunericului, oră la care carnea friptă era o masă coagulată, presărată din belşug cu nisip. Ceilalţi au mâncat-o, însă au declarat cu toţii că preferau carnea fiartă şi supa gătite de Musallim.

După lungi discuţii, am decis ca bin Kabina, Al-Auf, Sultan, Musallim, Mabkhaut, bin Turkia, tânărul Said (băiatul care fusese posedat de duhul rău) şi alţi cinci membri ai tribului Bait Kathir să mă însoţească. Eu eram nerăbdător să iau un grup mai mic, doar cu cele mai bune cămile, dar Sultan a spus că puteam schimba cele mai proaste cămile cu tribul Bait Musan, ale căror turme erau în Nisipuri la distanţă de câteva zile. El a argumentat că ar fi periculos pentru noi să fim un grup mic la capătul îndepărtat al Nisipurilor, unde Al-bu Falah din Abu Dhabi şi bin Maktum din Dubai erau în război, şi, de asemenea, când vom călători înapoi prin ţinutul tribului Duru din Oman. Mi-a spus că cei din Duru, după ce auziseră că vizitasem Mughshinul cu un an în urmă, juraseră că nu vor permite unui necredincios să călătorească prin ţinutul lor. Am stabilit să ne reîntâlnim cu grupul principal la Bai, în apropierea coastei sudice, peste două luni.

Pe 24 noiembrie ne-am petrecut ziua reîmpărţind raţiile, verificând burdufurile pentru apă şi adăpând cămilele. Cumpărasem cămila lui bin Shuas pentru bin Kabina. Am plătit pe ea echivalentul a 25 de lire, ceea ce era mult mai mult decât merita cu adevărat, însă era un animal frumos, în stare excelentă, şi dădea lapte. Pentru mine alesesem o cămilă puternică, închisă la culoare, din Dhofar, care îi aparţinuse lui

Musallim şi era una dintre cămilele de rezervă pe care le aveam cu noi. Era nărăvaşă, dar Al-Auf a zis că avea să meargă bine în Nisipuri, după ce se obişnuia cu ele. El însuşi călărea un animal splendid, dar foarte greu de controlat, folosind un lanţ subţire prins de un inel din nasul cămilei. Această cămilă era din turma lui Mahsin, iar paznicii noştri de cămile o găsiseră păscând la est de fântână. Furtul de cămile, spre deosebire de atacurile-surpriză, erau aproape necunoscute aici, iar aceşti beduini îşi lăsau adesea animalele să umble libere săptămâni la rând. Dacă o cămilă apărea la o fântână, oricine se afla acolo o adăpa. Mare parte din celelalte cămile ale noastre erau într-o stare jalnică.

M-am uitat pentru ultima oară la Mahsin, care era mult mai bine; timp de mai multe zile refuzase hrana, dar acum mânca din nou. Bin Shuas avea să-i asigure carnea din vânat, iar una dintre cămilele celor din tribul Rashid dădea lapte. Apoi am încărcat bagajele şi, după ce ne-am luat rămas-bun de la ceilalţi, am pornit prin deşert. Când m-am apropiat de cămila mea ca să-i iau piedica, mi-a tras o lovitură cu piciorul, julindu-mi pielea. Dacă m-ar fi nimerit din plin, mi-ar fi rupt piciorul.

După câţiva kilometri am pus tabăra. În sfârşit, îmi începusem călătoria prin deşertul Rub al-Khali.

1. Akhwan sau Ikhwan, cuvântul arab pentru „Frăţie” – denumirea unei miliţii religioase alcătuite din membri ai triburilor, o forţă militară importantă care l-a ajutat pe Ibn Saud din emiratul Najd să devină conducătorul unei mari părţi din Peninsula Arabă în cadrul Regatului Arabiei Saudite.
2. Plantă ce creşte pe solurile saline, din aceeaşi familie cu săricica de la noi.

6

La marginea deşertului Rub al-Khali

Adăpăm pentru ultima oară la Khaur bin Atarit în Ghanim şi călătorim spre Ramlat al-Ghafa.

După masa de seară am avut o lungă discuţie cu Muhammad al-Auf. Era singurul din grupul nostru care mai traversase Nisipurile şi ştia care erau condiţiile în partea cealaltă. Era liniştit şi rezervat şi mi-a inspirat încredere. Cei din tribul Bait Kathir erau geloşi pe el, iar el nu era dispus să-şi asume responsabilitatea ca ghid până când nu părăseam zona pe care aceştia o cunoşteau. Tânărul Said, care era fiul şeicului tribului Bait Musan, ne putea duce până la Ramlat al-Ghafa. Cunoştea aceste Nisipuri, însă ceilalţi din tribul Bait Kathir ajunseseră doar până la marginea lor când călătoriseră cu mine în anul precedent.

Ştiam că Sultan şi ceilalţi aveau să mi se alăture imediat dacă mă vedeau vorbind cu Al-Auf. Prin urmare, eu şi Al-Auf le-am spus celorlalţi că avem de gând să strângem cămilele care păşteau. Luându-ne puştile, am plecat în deşert, am vânat câte ceva până am găsit cămilele şi pe urmă ne-am aşezat să stăm de vorbă. L-am întrebat pe Al-Auf când traversase partea estică a Nisipurilor.

— Acum doi ani. Le cunosc, a spus el.

Când am insistat să-mi dea detalii despre călătoria lui, a zâmbit şi a repetat: „Le cunosc” – şi eram convins că aşa era. A spus că dacă puteam traversa necruţătorul Uruq al-Shaiba, pe care l-a descris drept o succesiune de munţi de nisip, am ajunge la Dhafara, unde, în crângurile de palmieri din Liwa, erau fântâni şi sate. Auzisem vag de Dhafara. Pentru beduinii din sud reprezenta *ultima Thule*[1]: „Hăt departe, la Dhafara”, spuneau ei pentru a indica în mod indirect limitele lumii cunoscute. Pe când stăteam acolo pe întuneric, Al-Auf mi-a descris Liwa. Părea un loc foarte interesant, o oază cu crânguri de palmieri şi sate care se întindea pe o suprafaţă care putea fi parcursă în

două zile cu cămila. Ştiam că niciun european nu fusese vreodată acolo şi că trebuia să fie mai mare decât Jabrin, descoperit de Cheesman în 1924.

Al-Auf estima că avea să ne ia o lună să ajungem acolo şi era îngrijorat de starea jalnică a cămilelor celor din tribul Bait Kathir.

— Nu vor reuşi să traverseze Uruq al-Shaiba, a spus el.

L-am întrebat dacă nu exista vreo modalitate de a ocoli aceste nisipuri, iar el a zis:

— Nu, doar dacă mergem departe spre vest pe lângă Dakaka, pe unde a traversat Thomas. Acolo Nisipurile sunt uşor de străbătut.

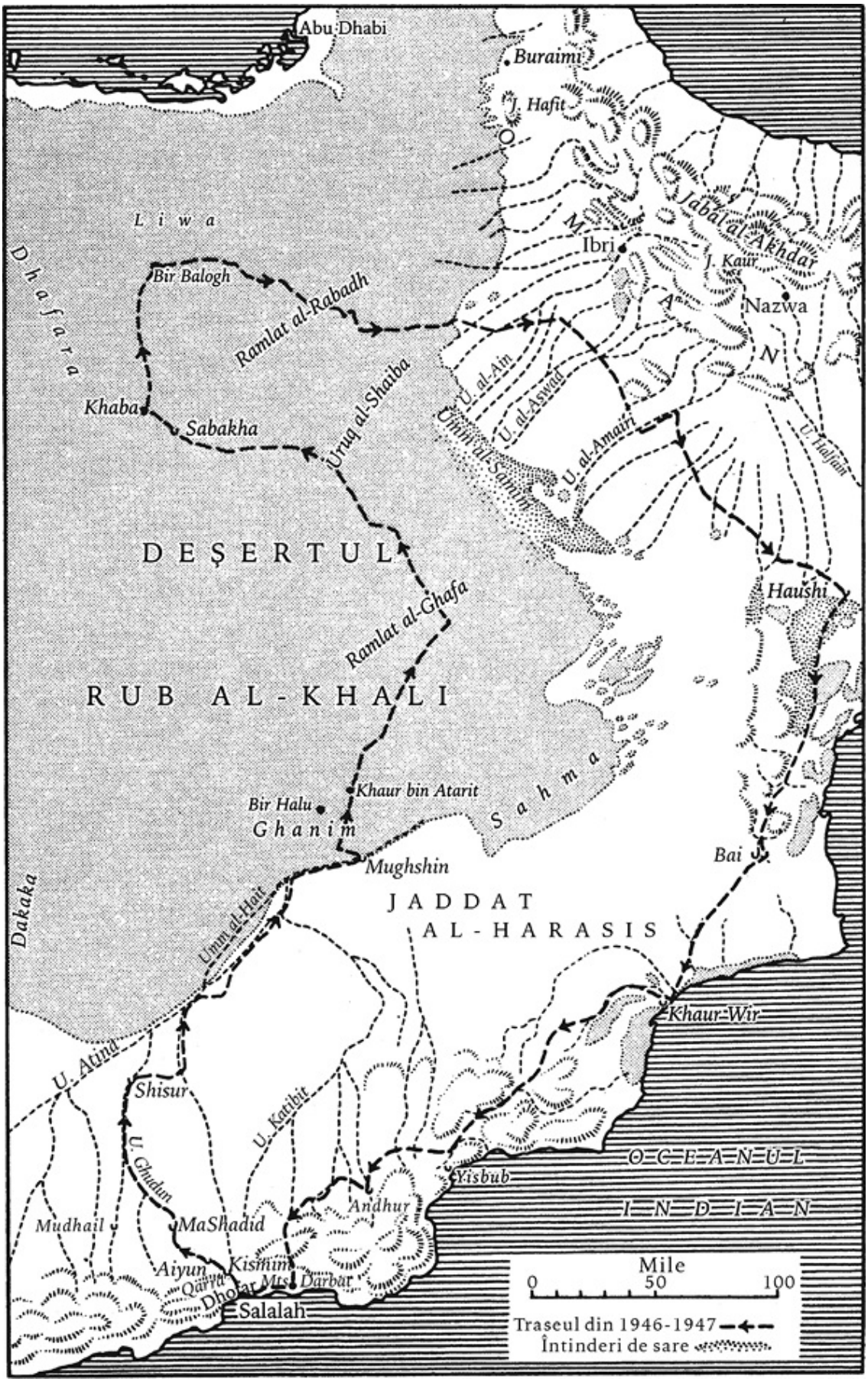

Deşertul Rub al-Khali: prima traversare

Mi-a spus că, spre est, Uruq al-Shaiba se întâlnea cu primejdioasele nisipuri mişcătoare din Umm al-Samim (Mama Otrăvii). Bertram Thomas auzise de Umm al-Samim şi credea că legendarele nisipuri mişcătoare din Bahr al-Safi, pe care călătorul

bavarez von Wrede afirma că le-a descoperit la nord de Hadhramawt în 1843, aveau să fie identificate până la urmă cu acestea. Deşertul din faţa noastră ascundea probleme fascinante, dar puteam noi ajunge acolo? Eu aproximam că ar trebui să străbatem 600 de kilometri de deşert înainte să ajungem la Liwa. Am discutat încă o dată despre cămile, distanţe, hrană şi apă. Stăteam foarte prost cu mâncarea. Plecaserăm din Mughshin cu vreo 90 de kilograme de făină, orez pentru două mese, dintre care una se mâncase, ceva porumb şi puţin unt, cafea, zahăr şi ceai. Trebuia să ne ajungă pentru doisprezece oameni cel puţin o lună, ceea ce însemna 225 de grame de făină pe zi pentru fiecare şi nimic altceva. M-am gândit cu amărăciune la mâncarea pe care o risipiseră în drum spre Mughshin. Avea să ne fie foarte foame. Probabil că puteam căra suficientă apă pentru douăzeci de zile, la un litru pe zi de persoană. Douăzeci de zile fără apă era limita maximă pe care o puteau suporta cămilele când călătoreau multe ore prin nisipuri dificile, iar ele făceau asta doar dacă găseau ce să pască. Aveam să găsim locuri de păscut? Este veşnica problemă cu care se confruntă beduinii. Dacă nu găseam, cămilele aveau să se prăbuşească şi să moară, iar asta ar fi însemnat sfârşitul tuturor. Nici foamea şi nici setea nu-i înspăimântă pe beduini; ei spun că, dacă sunt călare, pot supravieţui pe vreme rece timp de şapte zile fără mâncare sau apă. Ceea ce îi înfricoşează este posibila moarte a cămilelor lor. Căci în cazul ăsta şi moartea lor e sigură. L-am întrebat din nou pe Al-Auf ce crede – aveam să găsim locuri de păscut?

— Dumnezeu ştie, a răspuns el. Sunt locuri de păscut până la Ramlat al-Ghafa, de la ploaia de acum doi ani; mai departe, cine ştie? A zâmbit şi a adăugat: Găsim noi ceva.

Ne-am ridicat şi am mers înapoi în tabără să ne culcăm, însă am rămas treaz multă vreme. Călătoria care ne aştepta părea foarte grea, iar eu aveam îndoieli cu privire la oamenii din tribul Bait Kathir.

Dimineaţă am lăsat cămilele să mănânce o vreme din copacii *ghaf* care creşteau în jurul taberei noastre. Musallim împuşcase o gazelă cu o zi înainte şi mâncaserăm doar jumătate din carne. Restul o pusese într-o tufă joasă ca să o ferească de nisip, dar când ne-am trezit dispăruse. Urmele arătau că fusese luată de o vulpe. Eram supărat, căci era, probabil, ultima carne pe care am fi mâncat-o timp de foarte multe zile de acum încolo. Musallim s-a ţinut după urme şi a descoperit mare parte din carne acolo unde o îngropase vulpea, sub o altă tufă. Am curăţat-o de nisip, bucuroşi că o recuperaserăm.

După ce am pus şeile pe cămile, am călărit spre nord, către Ghanim. Ţinutul îmi era familiar din vizita din anul precedent. Dune izolate, înalte de 60-90 de metri, se ridicau pe suprafaţa deşertului într-o dezodine aparent întâmplătoare. Aceste imense mormane de nisip, produse de capriciile vânturilor, nu se conformează niciunei reguli cunoscute a formaţiunilor de nisip. Beduinii le numesc *qaid*. Eu le-am văzut doar în

partea sud-estică a Nisipurilor şi, într-o formă modificată, pe lângă Liwa. Beduinii cunosc fiecare *qaid* în parte, deoarece fiecare dună are o formă proprie, care nu se modifică sesizabil pe parcursul anilor, însă toate au anumite trăsături comune. Aici, la fiecare dintre ele, latura nordică era cea abruptă. Pe această parte, nisipul cădea de sub vârf într-un zid compact, abrupt, după cum se aşterneau firicelele de nisip. În josul acestui versant se produceau frecvent mici avalanşe, fiecare prăbuşire lăsând pe suprafaţa nisipului o pată temporară deschisă la culoare. De o parte şi de alta a versantului, în curbe unduitoare, coborau lanţuri cu creste ascuţite, iar în spatele lor alternau alte culmi şi adâncituri, mai mici şi mai întortocheate pe măsură ce se îndepărtau de versantul principal. Nisipul de pe versanţii mai scunzi din spatele dunei era ferm, se înălţa şi cobora în şanţuri late, sinuoase, sau era încreţit de adâncituri superficiale. Suprafaţa nisipului era marcată cu valuri mici, ale căror culmi erau construite din firicele de nisip mai grele şi mai închise la culoare, pe când adâncîturile erau umplute cu nisip mai fin, de culoare mai deschisă. Vântul deplasa permanent nisipul, separând firele mai grele de cele mai uşoare, care sunt întotdeauna de culoare diferită. O singură dată am observat nisipuri unde firele mari erau mai deschise la culoare decât cele mici. Deşi sunt cel mai puţin numeroase, firele mari sunt cele care dau peisajului nuanţa predominantă. Dacă tulburi suprafaţa nisipului, iese imediat la iveală paloarea de dedesubt. Acest amestec de două culori este cel care dă Nisipurilor o astfel de profunzime şi bogăţie: auriu cu argintiu, portocaliu cu crem, cărămiziu cu alb, maro-roşcat cu roz, galben cu gri – au o varietate infinită de nuanţe şi culori.

Am ajuns la fântâna din Khaur bin Atarit, descoperită de un beduin uitat, dar care încă îi poartă numele, în seara de 27 noiembrie, la patru zile după ce am plecat din Mughshin. Fântâna puţin adâncă se afla în stratul alb şi tare de ghips de sub nisipuri şi era pe latura nordică a unei dune înalte. Era acoperită, însă, folosindu-ne mâinile şi cele câteva lighene şi oale pe care le aveam cu noi, am curăţat-o înainte de căderea nopţii. Apa avea un gust sălciu, cum mă aşteptasem, şi ştiam că gustul ei va deveni şi mai rău cu cât o păstram mai mult în burdufurile din piele. Surprinzător, apa avea un efect doar uşor purgativ, deşi conţinea sulfat de magneziu amestecat cu calciu şi sare obişnuită. A doua zi, Said cu alţi doi oameni s-au dus să îi caute pe cei din tribul Bait Musan la Bir Halu, „fântâna dulce”. Ştiam de anul trecut că denumirea era înşelătoare, apa din Bir Halu având un gust la fel de rău ca şi cea din Khaur bin Atarit.

Am urcat în vârful dunei şi m-am întins liniştit la soare, la 120 de metri deasupra fântânii. Dorinţa de intimitate este ceva ce beduinii nu vor înţelege niciodată, ceva în care, instinctiv, nu vor avea încredere nicicând. Am fost întrebat adesea de către englezi dacă nu m-am simţit niciodată singur în deşert, şi m-am întrebat câte minute am stat de unul singur în anii petrecuţi acolo. Este adevărat că cea mai rea singurătate este să te simţi singur într-o mulţime. M-am simţit singur la şcoală şi în oraşele

europene unde nu cunoşteam pe nimeni, dar niciodată nu m-am simţit singur printre arabi. Am ajuns în oraşele lor, unde nu eram cunoscut, am intrat în bazar şi m-am salutat cu câte un negustor. El mă invita să stau lângă el în magazin şi trimitea după ceai. Veneau şi alţi oameni şi ni se alăturau. Mă întrebau cine sunt, de unde vin şi îmi puneau nenumărate întrebări pe care *noi* nu le-am pune niciodată unui necunoscut. Apoi unul dintre ei spunea: „Hai la masă", iar la prânz întâlneam alţi arabi şi altcineva mă invita la cină. M-am întrebat cu tristeţe ce credeau arabii crescuţi în această tradiţie când vizitau Anglia şi am sperat să-şi dea seama că suntem la fel de neprietenoşi unii cu alţii pe cât părem să fim faţă de ei.

L-am privit pe bin Kabina mergând de-a lungul crestei ascuţite de nisip care urca spre vârful unde stăteam eu. Căra puşca militară pe care i-o împrumutasem pentru această călătorie. A venit la mine şi am stat de vorbă în timp ce el demonta arma. Beduinilor le place foarte mult să-şi desfacă puştile în bucăţi. Mi-a spus că are de gând să cumpere o puşcă din banii pe care îi va primi de la mine, iar eu l-am tachinat, întrebându-l dacă pusese ochii pe puşca pe care o împrumutase când a venit cu mine în Hadhramawt. Apoi m-a întrebat dacă îl cunoscusem pe Thomas, singurul englez care mai fusese cu tribul lui. I-am spus că da, iar mai târziu, când n-a mai vorbit şi a adormit, m-am gândit la călătoria făcută de Thomas. Când a traversat deşertul, lucrul ăsta constituia premiul cel mare când era vorba despre explorarea Peninsulei Arabe. Doughty şi alţi călători celebri prin Arabia visaseră la această izbândă, însă împlinirea visului le-a fost rezervată lui Thomas şi Philby, ale căror nume vor fi pomenite întotdeauna în legătură cu traversarea deşertului Rub al-Khali, aşa cum numele lui Amundsen şi Scott vor fi asociate mereu cu Polul Sud. Bertram Thomas a demonstrat că acest deşert nu e imposibil de străbătut, cum se credea cândva. Obiectivul său a fost să traverseze deşertul Rub al-Khali – şi, firește, l-a traversat pe drumul cel mai uşor, unde dunele erau mici, iar fântânile, ştiute de călăuzele sale din tribul Rashid, erau frecvente. Astăzi, acest traseu nu ar fi prea dificil, deoarece călătorul ar şti ce-l aşteaptă. Însă eram conştient că a minimaliza performanţa lui Thomas, spunând că traseul lui s-a dovedit uşor, ar fi la fel de neîntemeiat ca a desconsidera prima ascensiune a unui munte foarte înalt fiindcă a fost făcută pe versantul cel mai accesibil. Itinerarul lui Philby fusese, evident, mult mai dificil, iar cei 640 de kilometri dintre fântâni pe care i-a parcurs prin zona de vest a Nisipurilor la sfârşitul călătoriei sale trebuie să rămână pentru totdeauna o epopee a călătoriilor în deşert. Înainte de a porni din Riad, auzise că Thomas traversase deja din Dhofar la Qatar. Deşi foarte dezamăgit, şi-a continuat neabătut planurile şi a dus la bun sfârşit o călătorie pe care cei cu discernământ o consideră cea mai importantă dintre cele două. Totuşi, Philby a avut unele avantaje care lui Thomas i-au lipsit. După ce a obţinut permisiunea lui Ibn Saud de a întreprinde călătoria – întârzierea regelui de a acorda această permisiune l-a

făcut să piardă întrecerea –, a avut în spate autoritatea regelui, care ajungea până departe. Ca musulman sprijinit de temutul Ibn Jalawi, guvernatorul din Hasa, a putut străbate în siguranţă teritoriul puternicului trib Murra, în vreme ce pentru Thomas cea mai mare primejdie venea din partea acestui trib, ai cărui membri erau, în număr mare, extrem de fanatici. Thomas a trebuit să-şi facă singur toate pregătirile. Sultanul din Muscat şi *wali*-ul său din Salalah au fost prietenoşi, dar autoritatea lor efectivă nu se întindea până la munţii Qarra. El a descoperit din experienţă ce triburi puteau să-i fie de folos, dar, creştin fiind, la început a avut parte de suspiciuni şi antipatie. Măsura realizării sale a fost că a câştigat încrederea acestor triburi şi, fără sprijinul vreunei autorităţi, i-a convins pe membrii lor, prin răbdare şi corectitudine, să-l însoţească în traversarea Nisipurilor.

Soarele cobora. Bin Kabina încă dormea. L-am atins să îl trezesc şi, dintr-o singură mişcare, a fost în picioare, cu pumnalul scos. Uitasem că, dacă atingi un beduin care doarme, de obicei sare din somn, instinctiv, gata să lupte pentru viaţa sa. M-am luat la întrecere cu el la coborârea dunei, mişcându-ne cu greu prin nisipul care cădea în avalanşă, apoi am mers la fântână, unde ceilalţi umpluseră burdufurile cu apă, pregătindu-le pentru plecarea de dimineaţă. Erau paisprezece asemenea burdufuri, dar câteva dintre ele erau mici. Said şi ceilalţi se întorseseră. Nu găsiseră pe nimeni la Bir Halu şi ne-au spus că oameni din tribul Bait Musan şi o familie din Bait Imani fuseseră acolo şi plecaseră în urmă cu cinci zile, călătorind spre nord-est, către Ramlat al-Ghafa. Ne-au dat numele arabilor care fuseseră acolo şi ne-au spus ce cămile aveau cu ei. Descoperiseră toate aceste informaţii din urmele pe care le-au găsit. Said arăta jalnic şi, când l-am întrebat ce are, mi-a mărturisit că îl durea foarte tare stomacul. I-am oferit nişte tablete cu bicarbonat de sodiu şi mentă, dar le-a refuzat cu dispreţ; mai târziu l-am zărit bând urină de cămilă, la recomandarea lui Sultan.

Musallim ne-a făcut nişte terci pentru masa de seară, singura masă a zilei. De acum încolo urma să mâncăm bucăţi nisipoase de pâine nedospită, mânjite cu puţin unt. Ne-am adunat să mâncăm, iar bin Kabina ne-a turnat apă peste mâinile întinse. Era ultima oară când ne spălam, chiar şi pe mâini, până când aveam să ajungem la fântânile din Dhafara. Mabkhaut a mutat o rogojină ca să ne aşezăm şi a dat la iveală unul dintre scorpionii mari, de un verde pal, care sunt cu duiumul în Nisipuri, oriunde există ceva vegetaţie. Speram întotdeauna să nu calc pe unul cu picioarele goale. În Abisinia, îmi trăsesem o dată pantalonii cu un scorpion în ei şi ştiam cât de dureroasă poate fi înţepătura. Îmi era frică, de asemenea, să nu calc pe vreun şarpe când strângeam cămilele după lăsarea întunericului; erau o mulţime de şerpi pe-acolo. Cei mai mulţi erau vipere-cu-corn, dar mai era şi un şarpe de pământ, un boa foarte mic, care nu era primejdios. Cu un an înainte, un astfel de şarpe ieşise din nisip sub un om din tribul Rashid în timp ce acesta stătea cu noi lângă foc. După aceea, omul a fost

cunoscut ca „tatăl şarpelui”, iar panica de moment i-a rămas în minte pentru totdeauna. Însă păianjenii erau cei pe care îi detestam cu adevărat, iar ei erau ceva obişnuit peste tot, cu excepţia celor mai aride locuri. Erau laţi şi de 7 centimetri, cu picioare păroase, roşcate, cu corpuri care se legănau, şi se deplasau cu repeziciune în lumina focului. Am văzut unul în momentul acela şi am încercat să-l omor, dar a scăpat. Un pic mai târziu, bin Kabina m-a gâdilat pe ceafă şi, crezând că era păianjenul, am sărit smasmodic şi mi-am răsturnat ceaiul. Ceilalţi m-au asigurat, râzând, că păianjenii ăştia nu erau periculoşi, ceea ce ştiam deja, însă această informaţie nu diminua câtuşi de puţin repulsia pe care o simţeam faţă de ei.

Peste deşert suflau pale de vânt rece, încărcate cu firicele fine de nisip; stelele erau foarte strălucitoare. Am pus mai mult lemn pe foc – rădăcini lungi, ca nişte şerpi, de colţii-babei şi de heliotrope, pe care le scoseserăm din nisip. Încă îmi era foame. Ştiam că îmi va fi foame multe săptămâni, poate luni de zile, însă în seara aceea era apă din belşug, aşa că i-am spus lui bin Kabina să facă mai multă cafea şi ceai. Ceilalţi erau ocupaţi la lumina focului, cosând o cataramă la o cartuşieră, peticind o cămaşă, ocupându-se de o şa, curăţând o puşcă sau împletind o funie. Sultan scormonea cu vîrful unui pumnal în talpa bătătorită a piciorului, căutând un ghimpe, iar Al-Auf îmi făcea un nou băţ pentru cămilă. Aceste beţe sunt sfărâmicioase, iar pe al meu îl rupsesem cu o zi înainte. În timp ce încălzea rădăcina de *abal* pe care o alesese, înainte de a-i îndoi capătul pentru a face un cârlig, a vorbit despre luptele de pe Coasta Piraţilor. Am înţeles că tribul Al-bu Falah putea apela la celelalte triburi în caz de nevoie. Al-Auf a explicat:

— Cei din tribul bin Maktum din Dubai ar trebui să ne plătească pentru serviciu, căci nu le datorăm loialitate. Al-bu Falah sunt diferiţi; dacă unul din acea familie, chiar şi un copil, mi-ar da un ordin, ar fi ciudat să refuz. Şi a adăugat cu un rânjet: Fiind beduin, presupun că aş putea refuza, dacă nu-mi convine.

Am înţeles că Al-bu Falah avuseseră succes de curând în câteva raiduri. Era extraordinar cât de mult se răspândeau veştile în deşert. Al-Auf auzise asta de la două rude ale sale când se întorseseră în stepele sudice cu o puşcă şi trei cămile pe care le capturaseră. Până să-l întâlnească pe Al-Auf, aceşti bărbaţi călătoriseră mai bine de 1.100 de kilometri prin Nisipuri. Al-Auf străbătuse apoi mai mult de 640 de kilometri până la Mughshin, iar acum cei din tribul Bait Kathir aveau să ducă vestea până la Bai, pe coasta sudică, încă alţi 300 de kilometri, iar de acolo alţii aveau să o ducă în Oman. Mai târziu, însoţitorii mei au vorbit despre cămile şi păşunat şi despre cum se vindecă râia, despre preţul făinii în Salalah, despre când puteau fi aşteptate să sosească *dhow*-urile ce aduceau curmale şi despre un bătrân care murise de curând în Ghaidat, pe coasta tribului Mahra. Erau de acord că omul fusese priceput în vindecarea bolii cu ajutorul vrăjilor şi au amintit câteva cazuri. Musallim a vorbit despre festivităţile pe

care le văzuse la nunta unui sclav din Salalah, iar bin Turkia a descris ospăţul şi dansul de la o recentă ceremonie de circumcizie din tribul Mahra. Said a spus:

— Pe Dumnezeu, fiul lui Ali a făcut mare zarvă când l-au tăiat. Ţipa ca o femeie.

Ceilalţi au râs, iar unii dintre ei au exclamat: „Dumnezeu să-i înnegrească faţa!”. Mi-am dat seama că eşecul acestui biet băiat avea să fie cunoscut în scurt timp printre beduini. Musallim a spus apoi o poveste lungă despre o vânătoare de gazele oryx, pe care o mai auzisem de cel puţin trei ori. Au discutat despre atacurile tribului Dahm şi misiunea lui bin al-Kamam de a încerca să încheie un armistiţiu. Apoi bin Kabina a descris ce mâncase când a fost cu mine la Hadhramawt, probabil prima oară în viaţa lui când mâncase pe săturate. În lunile care ne aşteptau aveam să discutăm adesea despre mâncare, despre mese pe care le avuseserăm şi altele pe care le plănuiam. La Mughshin, însoţitorii mei vorbiseră despre femei, căci atunci erau bine hrăniţi şi mâncau carne. Beduinii sunt un neam viguros, cu pasiuni puternice, iar discuţiile lor despre sex sunt animate şi directe, dar niciodată obscene. Similar, blestemele lor sunt directe şi cu ţintă – „Blestemul lui Dumnezeu asupra ta”, „Fie ca Dumnezeu să-ţi distrugă casa”, „Blestemaţi să-ţi fie părinţii”, „Fie ca jefuitorii să-ţi vină de hac” –, nu obscenităţi fără sens care trec drept blesteme printre arabii din drojdia societăţii urbane. Însă noi rareori vorbeam despre sex, deoarece bărbaţii înfometaţi visează la mâncare, nu la femei, iar trupurile noastre erau în general prea obosite pentru a mai simţi pasiuni.

Homosexualitatea este obişnuită în rândul majorităţii arabilor, mai ales în oraşe, dar este foarte rară printre beduini, care, dintre toţi arabii, au cea mai bună scuză pentru dedarea la astfel de practici, de vreme ce petrec multe luni departe de femeile lor. Lawrence a descris în *Cei şapte stâlpi ai înţelepciunii* cum cei din escorta lui se foloseau unul pe celălalt pentru a-şi potoli nevoile, însă bărbaţii aceia erau săteni din oaze, nu beduini. Glubb, care ştie despre beduini mai mult decât oricare alt european, mi-a povestit cândva că homosexualitatea activă este aproape necunoscută printre aceştia. Eu însumi nu aş fi putut trăi aşa cum am trăit cu însoţitorii mei fără să fiu conştient dacă ar fi existat în rândul lor, căci trăiam laolaltă. Însă, în tot timpul cât am fost cu ei, nu am sesizat niciun semn de homosexualitate, iar ei nici nu vorbeau despre asta. Uneori glumeau despre capre, dar niciodată despre băieţi. I-am auzit pomenind subiectul doar de două ori în cinci ani. O dată, când eram într-un oraş de pe Coasta Piraţilor, bin Kabina a arătat spre doi tineri, dintre care unul era sclav, şi a spus că erau folosiţi uneori de servitorii şeicului. El considera, evident, această practică deopotrivă ridicolă şi obscenă. În cealaltă ocazie, bin al-Kamam a relatat o execuţie pe care o văzuse în Riad. Un bărbat, membru al tribului Habab din Hajaz, fusese condamnat la moarte pentru violarea unui băiat. Niciunul dintre însoţitorii mei nu a arătat nici cea mai mică simpatie pentru el, ci au murmurat: „A fost o sentinţă

dreaptă. Dumnezeu să-i înnegrească faţa! A meritat să moară”.

Bin al-Kamam a spus:

— Veniserăm la Riad din uedul Dawasir – Said era cu mine şi cu Muhammad bin Bakhit.

Când m-am uitat la el întrebător, a zis:

— Nu, nu-l ştii pe Muhammad. Nu l-ai întâlnit niciodată. Îşi petrece timpul în nisipurile din Dakaka. Apoi a continuat: Era vineri şi ne duseserăm în oraş să cumpărăm provizii, căci plănuiam să plecăm a doua zi la Hasa. Ne făcuserăm tabăra la mică depărtare de oraş. Era după rugăciunile de la prânz şi piaţa era aglomerată. L-au adus pe bărbat de la închisoare şi, în timp ce-l conduceau prin mulţime, el spunea întruna, cu glas monoton: „Nu există alt dumnezeu în afară de Dumnezeu, iar Mahomed este Profetul lui Dumnezeu”. Nu-i era frică. Era un bărbat tânăr, foarte chipeş, îmbrăcat în haine albe, proaspăt spălate. Îşi înnegrise pleoapele cu kohl şi se dăduse pe palme cu henna, aşa cum facem pentru o nuntă. În centrul pieţei i-au spus să îngenuncheze, iar călăul, un sclav voinic, foarte negru, îmbrăcat într-o robă – care, pe Dumnezeu, valora o cămilă –, şi-a scos sabia şi şi-a suflecat mâneca de la cămaşa albă şi lungă pentru a-şi dezgoli braţul drept. Apoi ajutorul lui l-a împuns pe condamnat într-o parte şi, când acesta a rămas nemişcat, călăul i-a retezat capul dintr-o singură lovitură. Capul a sărit în mulţime şi sângele a ţâşnit în aer în timp ce trupul s-a prăbuşit. L-au lăsat să zacă acolo până la asfinţit, pentru ca mulţimea să se uite la el.

L-am întrebat pe bin al-Kamam ce a simţit în timp ce privea, iar el a spus:

— Mi s-a făcut greaţă.

Dimineaţă am adăpat din nou cămilele. Câteva, obişnuite cu apa cu gust curat din Dhofar, au refuzat să se atingă de apa asta amară. Le-am ţinut de nări, dar tot au refuzat apa, iar în final le-am turnat-o pe gât cu forţa. Era ultima apă pe care o găseam până la Dhafara. Unele burdufuri curseseră un pic. Le-am umplut bine şi am astupat găurelele prin care picura apa. Arabii şi-au spus rugăciunile de la amiază şi pe urmă ne-am încărcat cămilele şi le-am condus printre dunele aurii. Mergeam pe jos, căci burdufurile pline atârnau grele pe spinările lor. Era 29 noiembrie. Călătoream spre nord-est, către Ramlat al-Ghafa, unde speram să-i găsim pe cei din tribul Bait Musan ca să le schimbăm pe cele mai slabe dintre cămilele noastre. Drumul era uşor, de-a lungul unor suprafeţe plane cu pietriş, presărate cu aflorimente de ghips alb şi mărginite de tufe de săricică de un verde-aprins. Am ridicat tabăra la asfinţit, dar acolo nu era nimic de mâncare pentru cămile. Una dintre ele a fătat un pui de nouă luni. Cămilele îşi poartă puii un an. Am observat că Salim bin Turkia a luat apă pentru ritualul abluţiunilor înainte de rugăciune. Am protestat, spunând că ar trebui să folosească nisip, cum este obiceiul când e penurie de apă, şi am adăugat că nu vom

avea destulă apă pentru băut dacă era folosită pentru spălat. El a replicat: „Este mai bine să te rogi decât să bei”. I-am răspuns că, dacă risipea apa, peste o săptămână nu va mai putea face nici una, nici alta. Incidentul m-a îngrijorat, căci dovedea că unii dintre oamenii din tribul Bait Kathir nu începuseră să-şi dea seama cât de strânsă era marja noastră de siguranţă. Seara i-am prevenit că Dhafara era de două ori mai departe de Khaur bin Atarit decât era Salalah. Sultan a remarcat posomorât: „În acest caz, nici noi, nici cămilele noastre nu vom apuca s-o vedem”.

În după-amiaza următoare am găsit un pic de iarbă uscată pe flancul unei dune înalte. Ne-am lăsat cămilele să pască timp de două ore, după care ne-am continuat drumul până la căderea nopţii. Pe tot parcursul zilei, însoţitorii mei adunaseră toate plantele pe care le văzuseră pentru a-şi hrăni cămilele în timp ce mergeau; nu conta cât de sus creştea o plantă pe dună – se găsea sigur cineva care să descalece, să se chinuie să urce duna şi să o culeagă. Întotdeauna făceau asta, oricât de lung sau obositor ar fi fost marşul. Acolo unde ne-am făcut tabăra, dunele erau nişte masive foarte mari, cu spinări ca de balenă, înălţându-se deasupra şesurilor albe de ghips prăfos. Nu exista deloc căldură în acest peisaj steril. Avea o înfăţişare sumbră, tristă şi ciudat de arctică. M-am trezit de două ori în timpul nopţii şi de fiecare dată l-am văzut pe Sultan meditând lângă foc. Am făcut un alt marş de o zi, zece ore fără oprire; nu era nimic pentru care să te opreşti printre aceste dune lipsite de viaţă. Găsiserăm urmele celor din tribul Bait Musan şi ne ţineam după ele. Seara am găsit puţină vegetaţie.

Am pornit din nou curând după răsăritul soarelui. Cum Sultan părea posomorât şi prea puţin dispus să stea la vorbă, am călărit lângă Al-Auf, care îşi menţinea echilibrul pe cămila lui nărăvaşă, pe jumătate îmblânzită, cu o măiestrie degajată, anticipând inconştient mişcările ei irascibile, o siluetă încrezătoare, poruncitoare, tipică pentru un popor pe care nicio greutate nu-l poate descuraja.

L-am întrebat dacă ploua mai des vara sau iarna, iar el a spus:

— Parcă s-a schimbat de când eram copil. Ţin minte că pe atunci ploua mai mult vara; acum ne aşteptăm să plouă iarna, dar, după cum vezi, nu plouă prea mult în niciun anotimp. Necazul e că, atunci când plouă, de obicei se întâmplă local, iar păşunile sunt greu de găsit.

L-am întrebat de câtă ploaie era nevoie pentru a produce un loc de păşunat, iar el a răspuns:

— Nu e de niciun folos dacă ploaia nu pătrunde în nisip până la această adâncime – şi şi-a arătat cotul.

— Cât timp trebuie să plouă pentru asta?

— O aversă puternică este suficientă. Asta ar produce o păşune care ar fi mai bună decât nimic, dar care ar pieri într-un an dacă nu ar ploua din nou. Dacă vom avea

parte de ploaie cu adevărat bună, o zi şi o noapte întreagă de ploaie, păşunea va rămâne verde trei sau chiar patru ani.

— Vrei să zici fără o altă ploaie?

— Da, fără nicio altă picătură de ploaie. Desigur, depinde de nisipuri; unele sunt mai bune decât altele. Noi împărţim toate nisipurile în „roşii" şi „albe". Ar trebui să numim aceste nisipuri „albe". Cele „roşii" produc cea mai bună păşune. Dealurile „roşii" din Dakaka sunt cele mai bune dintre toate. Ar trebui să mergi să le vezi cândva, Umbarak, sunt nişte nisipuri minunate.

După o scurtă pauză, a continuat:

— Cel mai mult ne place ploaia de iarnă, căci în general durează mai mult. Este adevărat, furtunile de vară sunt adesea mai abundente, însă căldura mare din acea perioadă a anului omoară puieţii dacă ploaia nu a fost puternică. Totuşi, slavă Domnului, ploaia e ploaie indiferent când vine. Vezi *zahra* aceea? a arătat el spre nişte plante moarte de colţii-babei. Ai crede că sunt moarte de-a binelea, nu? Însă trebuie doar să plouă şi peste o lună vor fi verzi şi pline de flori. E nevoie de ani de secetă pentru a omorî aceste plante, căci au nişte rădăcini grozav de lungi. Într-un loc unde plantele sunt cu adevărat moarte, ca Umm al-Hait, pe care l-am văzut zilele trecute, vegetaţia reapare din seminţe atunci când, în sfârşit, plouă. Nu contează cât timp au zăcut în nisip.

— Să luăm, de exemplu, aceşti oameni din tribul Bait Musan, după ale căror urme ne ţinem noi, am zis eu. Cât timp vor reuşi să rămână aici fără apă?

— Depinde cât de bună este păşunea. Cu o păşune bună, ar putea rămâne de la sfârşitul toamnei până primăvara, a răspuns Al-Auf. Fireşte, când vremea devine foarte caldă, vor trebui să se mute înapoi în apropierea fântânilor.

— Deci ar putea sta aici şase sau şapte luni fără pic de apă? Ce mănâncă?

— Laptele de cămilă le este hrană şi băutură. Cât timp este lapte din belşug, beduinii nu vor nimic mai mult.

— Cămilelor nu li se face sete niciodată?

— Dacă ai da drumul unei cămile care moare de sete pe o păşune verde, nu numai că şi-ar reveni, dar s-ar îngrăşa în două luni. Uneori, o cămilă ajunge atât de grasă, încât cocoaşa i se despică şi atunci cămila moare, a răspuns el.

— De unde ştii unde vei găsi loc de păşunat?

— Toamna, cât încă sunt la fântâni, arabii trimit iscoade să caute locuri pentru păscut. Aceste iscoade trebuie să fie bărbaţi buni, obişnuiţi să reziste, iar cămilele lor trebuie să fie cele mai bune. În timpul verii s-ar putea să vedem nori sau fulgere în depărtare sau, pe când căutăm prin deşert, s-ar putea să găsim urme de oryx sau *rim* care duc, toate, într-o singură direcţie, şi ne luăm după ele. S-ar putea să ne întoarcem să verificăm păşunea la care am fost cu un an înainte sau un alt loc de păşunat pe care

l-am găsit în timpul iernii. Dacă există un loc de păşunat în deşert, probabil că îl găsim. Suntem beduini; cunoaştem deşertul.

— Cum vă descurcaţi cu păşunatul vara?

— Da, asta e problema. Adesea nu există niciun loc pentru păşunat în jurul fântânilor şi trebuie să ducem cămilele la distanţe lungi ca să le adăpăm.

— Cât timp rezistă o cămilă fără apă vara?

— Depinde, din nou, de locul de păşunat. Cămilele vor rezista mai mult în uedurile unde pot avea parte de puţină umbră de la copaci. În astfel de condiţii ar rezista o săptămână fără să bea apă. În Nisipuri încercăm să le adăpăm o dată la două-trei zile. Viaţa este grea pentru beduini vara, Umbarak. Uneori ne punem tabăra în preajma unor fântâni care au o apă atât de sălcie, încât o putem bea numai amestecată cu lapte. Adăpăm cămilele, dar noi înşine nu putem să bem apa. Ne stropim cu ea ca să ne răcorim în timp ce muncim, iar trupurile noastre se acoperă de răni. Adăparea cămilelor e muncă grea. Sunt însetate şi beau multă apă, iar soarele e arzător. Este mai rău când bate vântul; atunci e ca un furnal. Chiar şi atunci când ne oprim să ne odihnim, nu există umbră la aceste fântâni din nisip. Numai beduinii ar putea îndura această viaţă.

Patru ore mai târziu am ajuns la nişte dune mari, roşii, apropiate unele de altele. Pe acolo creşteau plante verzi datorită ploii abundente care căzuse cu doi ani înainte. Un pic mai târziu am zărit cămilele celor din tribul Bait Musan şi un păstor care avea grijă de ele. Ne-am instalat tabăra într-o vale şi am lăsat cămilele libere, să se ospăteze printre tufele suculente.

În jurul taberei cântau ciocârliile. Fluturii zburau din plantă în plantă. Şopârlele alergau de colo colo, iar mici gândaci negri se deplasau cu trudă prin nisip. Văzuserăm un iepure în dimineaţa aceea, precum şi urme de gazelă. Nisipul din jur avea încă urme acolo unde jerboa şi alte mici rozătoare fugiseră mâncând pământul în timpul nopţii. M-am întrebat cum au ajuns aici, cum de localizaseră această mică insulă verde în pustiul imens care o înconjura.

Sultan, Musallim şi alţi câţiva plecaseră cu păstorul la tabăra celor din tribul Bait Musan. Al-Auf păştea cămilele. Câţiva dormeau cu feţele acoperite cu pânzele pentru cap. Am urcat pe o pantă deasupra taberei noastre, iar bin Kabina a venit cu mine. Îmi era foame. Cu o seară înainte îmi mâncasem doar jumătate din porţia de pâine încrustată cu cenuşă. Apa sălcie pe care o băusem la asfinţit nu prea reuşise să-mi potolească setea care nu îmi dădea pace. Totuşi cerul părea mai albastru decât fusese de zile întregi. Nisipul era un covor strălucitor aşternut la picioarele mele. Un corb a croncănit, dându-ne târcoale, iar bin Kabina a strigat: „Corbule, caută-ţi fratele”. Apoi un alt corb a zburat peste culmea unei dune din apropiere, iar el a râs şi mi-a explicat

că un singur corb poartă ghinion – aduce veşti proaste. Ne-am aşezat împreună acolo, fericiţi, şi el m-a învăţat numele plantelor care cresc în Nisipuri. Colţii-babei era *zahra*; heliotropul, care creştea pe nisipul tare din văi, era *rimram*; iar rogozul-moţat era *qassis*. Tufişul ce creştea la întâmplare, sub care stăteam noi, cu ramurile sale fragile pe care erau ghemotoace pufoase de un galben strălucitor, se numea *abal* şi constituia o hrană bună pentru o cămilă însetată. Mi-a spus numele altor plante şi tufe: *harm*, săricica de un verde aprins; *birkan*, *ailqi*, *sadan* şi alte câteva. Le ştia pe toate. Mai târziu, când cei de la muzeul din Londra mi-au studiat colecţia de plante, au crezut uneori că bin Kabina îmi dăduse denumiri diferite pentru aceeaşi plantă, însă aproape întotdeauna, când le-au examinat cu atenţie, au descoperit că avea dreptate.

Mi-a vorbit despre mama lui şi despre Said, fratele lui cel mic, pe care nu îl cunoscusem, şi despre verişoara lui, cu care spera să se căsătorească. Cămilele din depărtare se deplasau cu grabă lacomă de la o tufă la alta. Apoi i-am văzut întorcându-se pe Sultan şi pe ceilalţi. Pe când se apropiau, bin Kabina a zis: „Sultan va crea probleme. E speriat şi nu vrea să meargă mai departe” – şi ştiam că bin Kabina avea dreptate. Au adus cu ei un burduf cu lapte acru. L-am băut însetaţi şi a fost foarte bun. Apoi Sultan i-a chemat pe ceilalţi şi s-au dus să se aşeze în cerc, separat de mine. I-am spus lui bin Kabina să-l aducă pe Al-Auf. Mai târziu, Sultan m-a rugat să mă alătur lor. Mi-a zis că discutaseră despre situaţie şi conveniseră că toate cămilele celor din tribul Bait Musan erau într-o stare jalnică, că nici ei şi nici cămilele noastre nu erau în stare să ajungă la Dhafara, aşa încât trebuia să ne întoarcem la ceilalţi, pe coasta sudică, unde, dacă doream, puteam vâna gazele oryx în Jaddat al-Harasis. A adăugat că hrana pe care o aveam era insuficientă şi că nu ne ajungea apa ca să ne continuăm drumul, chiar de cămilele ar fi fost în stare bună. Atunci am sugerat ca şase dintre noi să meargă mai departe cu cele mai bune cămile, iar ceilalţi şase să se întoarcă. Dar Sultan a spus că şase ar fi prea puţini, de vreme ce ţinutul de dincolo de Nisipuri avea să fie plin de atacatori ca urmare a luptelor dintre conducătorii din Abu Dhabi şi Dubai; şi ca să mă descurajeze, a spus că oamenii din tribul Bait Musan îi spuseseră că un grup de arabi, cu cămile bune pentru călărit şi apă din belşug, încercase să traverseze până la Dhafara cu doi ani înainte, când păşunatul era bun, şi muriseră toţi în Nisipuri. A declarat că trebuia fie să mergem toţi mai departe, fie să ne întoarcem toţi. Ne-am certat mult timp, dar ştiam că era în zadar. Îi dispăruse curajul. Întotdeauna fusese liderul incontestabil, cu o reputaţie de cutezător – o faimă ce nu se dobândea uşor printre beduini; însă trăise toată viaţa în munţi şi stepe. În Nisipuri era confuz şi tulburat, îşi pierdea încrederea în sine. Părea un bărbat bătrân şi înfrânt – şi îmi părea rău. Mă ajutase adesea şi îmi plăcea de el. L-am întrebat pe Al-Auf dacă ar merge cu mine, iar el a spus: „Credeam că am venit aici ca să mergem la Dhafara. Dacă vrei să mergi mai departe, te călăuzesc”. L-am întrebat pe bin Kabina, iar el a

răspuns că merge unde merg şi eu. M-am întrebat dacă Musallim ar veni cu noi. Cămila pe care călăream era a lui; fără ea, nu vedeam cum aş fi putut să merg mai departe. Ştiam că era gelos pe Sultan. L-am întrebat, iar el mi-a răspuns: „Vin şi eu". Ceilalţi n-au spus nimic.

Am împărţit din nou mâncarea. Noi am luat partea noastră de 23 de kilograme de făină, nişte unt, cafea, ce mai rămăsese din ceai şi zahăr şi câteva cepe uscate. Am luat, de asemenea, patru burdufuri cu apă, alegându-le pe cele mai bune, care nu curgeau. Musallim mi-a spus că cei din tribul Bait Musan aveau o cămilă-mascul în stare bună şi a sugerat să o cumpărăm şi să o luăm cu noi ca rezervă. De asemenea, a spus că Mabkhaut bin Arbain era prietenul lui şi că, dacă îl ruga, avea să vină cu noi. M-am gândit că animalul lui Mabkhaut părea slab, dar Al-Auf a replicat că ei se pricepeau la cămile şi aceasta avea să reziste la multă muncă grea. Era dornic ca Mabkhaut să ne însoţească, deoarece zicea că ar fi mai bine dacă am avea încă o persoană cu noi şi Mabkhaut era cel mai de încredere dintre Bait Kathir. Musallim s-a dus să se ocupe de treaba asta. Mai târziu, Mabkhaut a venit să ni se alăture, cărându-şi harnaşamentul. Seara, bin Turkia a întrebat dacă ar putea să vină şi el cu noi. Era rudă cu Mabkhaut şi dorea să împartă cu el pericolele care ne aşteptau. Din păcate, cămila lui era una dintre cele mai jalnice, aşa că, fără tragere de inimă, l-am refuzat. I-am promis, în schimb, că o să-i iau cu mine la Mukalla pe el şi pe tânărul său fiu, bin Anauf, când voi merge acolo din Salalah, după ce ne vom fi întors din călătorie. Am cumpărat masculul, un animal negru, mare şi foarte puternic, după multă târguială şi la un preţ foarte mare, plătind echivalentul a 50 de lire, de peste două ori mai mult decât valora. Mă simţeam mai încrezător decât în ultimele zile. Aveam cu mine însoţitori aleşi pe sprânceană, toţi călare pe cămile bune. Aveam şi o cămilă de rezervă, obişnuită cu Nisipurile. Dacă ni se termina hrana, puteam sacrifica şi mânca unul dintre animale. Apa era puţină. Trebuia să fim atenţi cu asta şi ne-am făcut raţii de jumătate de litru pe zi de persoană. Bin Kabina, Musallim şi Mabkhaut duceau câte una dintre puştile militare care îmi aparţineau. Al-Auf avea un Martini cu ţeavă lungă de calibru 303, o armă preferată de beduini. Eu aveam o armă de vânătoare de calibru 303. Am împărţit între noi muniţia de rezervă. Aveam, fiecare, mai mult de o sută de focuri. A doua zi, după ce i-am părăsit pe ceilalţi, le-am spus însoţitorilor mei că puteau păstra armele ca daruri din partea mea, iar lui Al-Auf i-am promis că va putea alege una din puştile care îmi rămâneau de îndată ce ne întorceam la Salalah. Nimic din ce aş fi putut să le dăruiesc n-ar fi reuşit să-i încânte mai mult. Puştile militare în stare bună erau imposibil de procurat în aceste triburi. Până şi muniţia era puţină. Tuturor bărbaţilor din triburi le place să poarte un pumnal sau o puşcă, chiar şi în locuri paşnice, ca semn al bărbăţiei, al independenţei, dar în sudul Arabiei siguranţa turmelor, chiar şi a vieţii lor, poate în orice clipă să depindă de puştile lor. Bin Kabina

îmi mărturisise deja că spera să cumpere o puşcă din banii daţi de mine. Fără îndoială, se închipuise mândrul proprietar al unei arme vechi, precum aceea pe care o împrumutase când m-a însoţit în Hadhramawt, în sfârşit un luptător invidiat de tânărul său frate. Acum avea cea mai bună puşcă din tribul său. Am văzut cum neîncrederea îi dispărea încet din priviri.

Cei din tribul Bait Musan au venit la noi în amurg, aducând castroane cu lapte de cămilă. Laptele era calmant şi rece după apa sălcie care ne asprea gâtlejul. Am stat cu cei din Bait Kathir, dar stinghereala dintre noi m-a făcut să mă duc la Al-Auf şi bin Kabina, care meştereau o şa. Dacă nu ar fi venit la Shisur, m-aş fi întors, la fel cum făcuse cândva Thomas, întorcându-se de la Mughshin.

1. Expresie latină cu sensul metaforic de *capătul pământului*.

7

Prima traversare a deşertului Rub al-Khali

Plecarea a cinci dintre membrii tribului Bait Kathir mă lasă cu un grup de doar patru oameni. Avem puţină mâncare şi apă. Străbatem Uruq al-Shaiba şi ajungem la fântâna Khaba, în apropiere de oaza Liwa.

Cei din tribul Bait Kathir ne-au ajutat să ne încărcăm cămilele. Ne-am spus la revedere, am luat puştile şi am pornit la drum, trecând pe lângă tufişul unde stătusem cu bin Kabina cu o zi înainte. Plantele pe care le adunase pentru a mi le arăta zăceau încă acolo, ofilite pe pământ. Părea să fi trecut mult timp.

Cei din tribul Rashid au preluat conducerea, hainele lor de un maro şters armonizându-se cu nisipurile: Al-Auf, o siluetă zveltă, graţioasă, cu spatele foarte drept; bin Kabina, clădit mai neglijent, mergând cu paşi mari lângă el. Cei doi membri ai tribului Bait Kathir îi urmau îndeaproape, cu cămila de rezervă legată de şaua lui Musallim. Hainele lor, cândva albe, căpătaseră o culoare neutră din cauza folosirii îndelungate. Mabkhaut era clădit la trup la fel ca Al-Auf, cu care semăna în multe privinţe, deşi avea un caracter mai puţin puternic. Din depărtare, se deosebea de Al-Auf doar după culoarea cămăşii. Musallim, un bărbat trupeş, puţin crăcănat şi cu o bună rezistenţă fizică, era dintr-o rasă diferită, mai necizelată. Era cel mai puţin plăcut dintre însoţitorii mei, deoarece personalitatea lui suferise de pe urma prea frecventelor vizite la Salalah şi avea tendinţa de a fi linguşitor.

La un moment dat, Al-Auf a sugerat că, deoarece nu ştia ce vom găsi spre nord, ar fi înţelept să oprim în apropiere, la tribul Bait Imani, pentru a le permite cămilelor noastre încă o zi de păscut. A adăugat că arabii ne vor da lapte, astfel încât nu va fi nevoie să ne atingem de mâncarea şi apa noastră. I-am răspuns că el era ghidul nostru şi că, de acum încolo, asemenea decizii aveau să cadă în sarcina lui.

După două ore am zărit un băieţel îmbrăcat în rămăşiţele unei pânze pentru şale şi

cu părul lung atârnându-i pe spate, care păştea cămilele. Ne-a condus la tabăra Bait Imani, unde trei bărbaţi stăteau în jurul tăciunilor aprinşi ai unui foc. S-au ridicat când ne-am apropiat. „Salam alaikum” – „Alaikum as salam”, iar după ce am făcut schimb de noutăţi ne-au dat un castron cu lapte pe suprafaţa căruia era o pojghiţă de nisip cafeniu. Aceşti Bait Imani aparţineau aceleiaşi ramuri a tribului Rashid din care erau Al-Auf şi bin Kabina şi făceau parte din trei familii diferite. Numai unul dintre ei, un bărbat în vârstă, încărunţit, pe nume Khuatim, purta o cămaşă peste pânza din jurul şoldurilor şi toţi aveau capul descoperit. Nu aveau cort; singurele lor posesiuni erau şeile, funiile, castroanele, burdufurile goale, puştile şi pumnalele. Pământul din tabără era răscolit şi brăzdat acolo unde dormeau cămilele şi era plin de căcăreze tari şi distincte pe nisip, ca nişte curmale uscate. Bărbaţii aceştia erau veseli şi vorbăreţi. Locul de păşunat era bun; cămilele lor, dintre care mai multe dădeau lapte, aveau să se îngraşe curând. După standardele lor, viaţa avea să fie uşoară în anul acela, însă eu mă gândeam la alţi ani, când iscoadele epuizate veneau călare înapoi la fântâni pentru a vorbi, cu buzele înnegrite şi sângerânde, despre pustietatea Nisipurilor, despre un spaţiu gol la fel cu cel pe care îl văzusem eu însumi de la Ghanim şi până aici; când ultimele plante ofilite au dispărut şi scheletele ambulante de oameni şi animale se prăbuşeau la pământ, dându-şi ultima suflare. Chiar şi în seara aceea, când considerau că o duc bine, aceşti bărbaţi aveau să doarmă dezbrăcaţi pe nisipul rece ca gheaţa, acoperiţi doar cu pânzele lor pentru şale, subţiri ca hârtia. M-am gândit, de asemenea, la fântânile sălcii în arşiţa de cuptor a verii, când, ore în şir, adăpau cămilele însetate care se înghesuiau şi se împingeau, până când, în cele din urmă, fântânile secau şi cămilele insistente mugeau după o apă care nu mai exista. M-am gândit cât de deznădăjduit de grea era viaţa beduinilor în acest teritoriu epuizant şi cât de galant şi de rezistent le era spiritul. Acum, ascultându-i vorbind şi privind micile acte de curtoazie pe care le făceau instinctiv, am ştiut, prin comparaţie, cât de jalnic păream, cât de egoist mă dovedeam.

Cei din tribul Bait Imani au vorbit despre Mahsin şi despre accidentul care se abătuse asupra lui, punând întruna întrebări. Apoi Khuatim a strigat la micuţul păstor, fiul său, să aducă încoace cămila galbenă în vârstă de patru ani şi pe cea bătrână, cenuşie, care încă dădea lapte. După ce le-a adus, Khuatim i-a spus băiatului să culce cămilele şi să despiedice masculul nostru. Animalul era deja stârnit, bătându-se cu coada, scrâşnind din dinţi sau scoţând pe gură un sac de aer mare şi roz, pe care-l aspira înapoi cu un plescăit. A încălecat stângaci cămila galbenă, o figură comică de dorinţă trupească prost controlată, în timp ce Khuatim, îngenunchind lângă animal, încerca să ajute. Bin Kabina mi-a spus: „Cămilele n-ar reuşi niciodată să se împerecheze fără ajutorul omului. Nu ar pune-o niciodată în locul potrivit”. Am fost bucuros că nu erau decât cele două cămile de împerecheat; ar fi trebuit să fie vreo

duzină ca să-l obosească pe masculul nostru.

La asfinţit, băiatul a adus restul turmei, treizeci şi cinci de cămile. Khuatim s-a spălat pe mâini sub o cămilă care urina şi a frecat castroanele noastre cu nisip, deoarece beduinii cred că o cămilă rămâne fără lapte dacă este mulsă cu mâinile murdare sau într-un vas murdar de mâncare, mai ales de carne sau unt. A mângâiat ugerul cămilei, vorbindu-i şi încurajând-o să-şi lase în jos laptele, iar apoi, stând într-un picior, cu piciorul drept sprijinit de genunchiul stâng, a muls-o într-un castron pe care îl ţinea în echilibru pe coapsa dreaptă. Cămila a dat cam doi litri de lapte, însă câteva dintre celelalte au dat mai puţin de un litru. Erau nouă cămile cu lapte. Al-Auf a muls-o pe Qamaiqam, cămila lui bin Kabina: la Mughshin dăduse câte un litru de două ori pe zi, însă acum, din cauza muncii grele şi a lipsei de mâncare, a dat doar vreo jumătate de litru.

După muls, cei din tribul Bait Imani şi-au culcat cămilele pe burtă pentru noapte, legându-le genunchii pentru a le împiedica să se ridice. Al-Auf ne-a spus să le lăsăm pe ale noastre să pască, adăugând că le va veghea el. Gazdele ne-au adus lapte. Am suflat spuma la o parte şi am băut până la fund; ne-au îndemnat să mai bem, spunând:

— Nu veţi găsi lapte în nisipurile care vă aşteaptă. Beţi, beţi! Sunteţi oaspeţii noştri. Dumnezeu v-a adus aici. Beţi!

Am băut din nou, ştiind chiar în clipa aceea că oamenii ăia vor rămâne flămânzi şi însetaţi în seara respectivă, deoarece nu aveau nimic altceva, nici mâncare, nici apă. Apoi, în timp ce ne-am ghemuit lângă foc, bin Kabina a făcut cafea. Vântul rece şoptea printre dunele întunecate şi ne mângâia prin haine şi prin păturile cu care ne-am înfăşurat. Au stat de vorbă mult timp după ce a apus luna, discutând despre cămile şi păşunat, despre călătoriile prin Nisipuri, despre raiduri şi duşmănii ancestrale, despre locurile ciudate şi oamenii pe care îi văzuseră când vizitaseră regiunea Hadhramawt şi Omanul.

De dimineaţă, bin Kabina s-a dus cu unul din tribul Bait Imani să adune cămilele noastre, iar când s-a întors am băgat de seamă că nu mai purta pe sub cămaşă pânza pentru şolduri. L-am întrebat unde era şi mi-a zis că a dat-o cadou. Am protestat, spunându-i că nu putea călători fără o pânză pentru şolduri prin ţinutul locuit de dincolo de Nisipuri şi în Oman, iar eu nu aveam alta pe care să i-o dau. I-am zis s-o ia înapoi şi i-am dat nişte bani pe care să-i dea în schimb omului respectiv. M-a contrazis, spunând că nu putea să facă asta.

— La ce-i vor fi de folos banii în Nisipuri? Vrea o pânză pentru şolduri, a bombănit el, dar în cele din urmă s-a dus să facă aşa cum îi spusesem.

Între timp, ceilalţi din tribul Bait Imani ne aduseseră castroane cu lapte, pe care Al-Auf l-a turnat într-un mic burduf din piele de capră. A spus că, amestecând câte un pic de lapte în fiecare zi cu apa de băut, aceasta va avea un gust mai bun, un obicei care le

permite arabilor din Nisipuri să bea din fântâni a căror apă ar fi altfel cu neputinţă de băut. Ei numesc *shanin* acest amestec de lapte acru şi apă. O săptămână mai târziu, după ce am terminat laptele, am găsit la fundul burdufului o bucată de unt de mărimea unei nuci, lipsită de culoare precum untura. Al-Auf a turnat un pic de lapte şi în alt burduf care transpira, explicând că asta îl va face rezistent la apă.

Apoi, urându-le gazdelor noastre să se afle în paza lui Dumnezeu, ne-am întors înspre Nisipuri. În timp ce mergea, Al-Auf îşi ţinea mâinile întinse, cu palmele în sus, şi recita versete din Coran. Sub picioarele noastre nisipul era încă foarte rece. De obicei, când se află în Nisipuri în timpul iernii sau verii, arabii poartă şosete tricotate din fire negre, aspre. Niciunul dintre noi nu aveam astfel de şosete, iar călcâiele ni se crăpau deja din cauza frigului. Mai târziu, aceste crăpături s-au adâncit şi au devenit foarte dureroase. Am mers pe jos câteva ore şi apoi am călărit până aproape de apusul soarelui, încurajându-ne cămilele să înşface câte o gură din orice plantă pe lângă care treceau; şi se grăbeau spre ea cu buza de jos bălăbănindu-se puternic.

La început dunele au fost cărămizii la culoare, munţi de sare distincţi înălţându-se deasupra întinderilor drepte de ghips alb-murdar, încercuite de tufe de săricică de un verde aprins; cele pe lângă care am trecut după-amiază erau chiar mai mari, având între 150 şi 170 de metri înălţime, şi erau de culoarea mierii. Aici nu prea exista vegetaţie.

Musallim călărea masculul negru şi îşi mâna propria cămilă, care căra cele două burdufuri foarte mari. La coborârea unei pante abrupte, femela a ezitat. Căpăstrul ataşat de partea din spate a şeii lui Musallim s-a strâns şi a tras-o încet, răsturnând-o pe o parte. Eu eram puţin mai în spate şi am văzut ce urma să se întâmple, dar nu am avut timp să reacţionez. Am strigat frenetic la Musallim, însă el nu şi-a putut opri animalul pe pantă. M-am rugat ca funia să se rupă şi, în timp ce mă uitam cum se prăbuşea cămila peste burdufurile cu apă, mă gândeam: „Acum nu vom reuşi niciodată să traversăm Nisipurile”. Al-Auf era deja jos, tăind cu pumnalul funia întinsă la maxim. Când am sărit din şa, m-am întrebat dacă ne va rămâne suficientă apă încât să putem ajunge măcar înapoi la Ghanim. Cămila căzută dădea din picioare şi, când funia s-a rupt, s-a ridicat cu greu în genunchi. Burdufurile care îi căzuseră din spinare păreau a fi încă pline. Abia îndrăznind să sper, m-am aplecat la ele, în timp ce Al-Auf zicea: „Slavă Domnului, n-au păţit nimic!”, ceilalţi repetând şi ei: „Slavă Domnului, slavă Domnului!”. Am încărcat burdufurile pe mascul, care, născut în deşert, era obişnuit cu aceste coborâri ce le făceau pe animale să alunece.

Mai târziu am dat de un loc de păşunat şi ne-am oprit să petrecem noaptea acolo. Am ales o vale apărată de vânt, am descărcat burdufurile cu apă şi desagile, am priponit cămilele, le-am deşeuat şi le-am mânat să pască.

La asfinţit, Al-Auf a împărţit cu economie, fiecărei persoane, câte o jumătate de

litru de apă amestecată cu lapte, prima dată când beam ceva în ziua aceea. Ca întotdeauna, mă uitasem cum cobora soarele, gândindu-mă: „Mai e doar o oră până când pot să beau ceva”, în timp ce încercam să găsesc puţină salivă pentru a-mi umezi gura uscată. Mi-am luat porţia de apă, dar fără lapte, şi am făcut un ceai, adăugând fierturii scorţişoară zdrobită, nucşoară, ghimbir şi cuişoare pentru a-i schimba gustul.

Lemn de foc se găsea întotdeauna, deoarece nu exista loc în Nisipuri unde să nu fi plouat, fie şi în urmă cu douăzeci sau treizeci de ani. Puteam dezgropa rădăcinile lungi, atârnătoare, ale vreunei tufe moarte. Aceşti arabi nu vor arde colţii-babei dacă pot găsi alt combustibil, deoarece *zahra*, „floarea”, cum îi spun ei, este venerată drept cea mai bună hrană pentru cămilele lor şi este aproape la fel de sfântă precum curmalul. Ţin minte cum, odată, am aruncat în foc un sâmbure de curmală, iar bătrânul Tamtaim s-a aplecat şi l-a scos afară.

Bin Kabina a făcut cafea. Îşi dăduse jos cămaşa şi acoperământul capului, iar eu i-am zis:

— N-ai fi putut să-ţi dai jos cămaşa dacă nu ţi-aş fi salvat pânza pentru şale.

A rânjit şi a zis:

— Ce puteam să fac? Mi-a cerut-o.

Apoi s-a dus să-l ajute pe Musallim să scoată făină dintr-un burduf: patru căni pline, măsurate într-o cană de jumătate de litru. Această cantitate, în jur de 1,3 kilograme de făină, era raţia noastră pentru ziua aceea şi m-am gândit că alimentaţia noastră nu ne oferea prea multe calorii sau vitamine. Totuşi, nicio zgârietură nu s-a infectat şi nu a supurat în anii în care am trăit în deşert, şi nici nu mi-am luat vreodată precauţii înainte de a bea ce apă găseam. Timp de 25 de ani am băut apă nefiartă din fântâni, şanţuri şi canale, prin tot Orientul Mijlociu, fără niciun efect negativ. Dacă i se dă ocazia, corpul omenesc – al meu, în orice caz – pare să-şi creeze o rezistenţă la infecţii.

După ce Musallim a făcut pâinea, a strigat la Al-Auf şi Mabkhaut, care păşteau cămilele. Se lăsa întunericul. Deşi spre vest zăbovea încă o vagă amintire a zilei dispărute, se vedeau stelele, iar luna arunca umbre pe nisipul lipsit de culoare. Ne-am aşezat în cerc în jurul unui vas mic, am mormăit un „În numele Domnului” şi am înmuiat pe rând bucăţi de pâine în untul topit. După ce am mâncat, bin Kabina a luat micul ibric de aramă de pe foc şi ne-a servit cu cafea, câteva picături pentru fiecare. Apoi ne-am ghemuit în jurul focului şi am stat de vorbă.

Eram fericit în compania acestor bărbaţi care aleseseră să vină cu mine. Simţeam afecţiune pentru ei personal şi simpatie faţă de modul lor de viaţă, în general. Însă, deşi egalitatea naturală a relaţiei noastre mă mulţumea, nu-mi făceam iluzii că aş putea să fiu unul dintre ei. Erau beduini, iar eu nu eram; erau musulmani, iar eu eram creştin. Cu toate acestea, eram tovarăşul lor de drum şi ne unea o legătură inviolabilă, la fel de sacră precum legătura dintre gazdă şi oaspete, care transcende loialităţile

familiale şi tribale. Deoarece eram tovarăşul lor de drum, ar fi luptat să mă apere chiar şi împotriva fraţilor lor şi se aşteptau din partea mea să fac la fel.

Ştiam însă că, pentru mine, cea mai grea încercare va fi să trăiesc cu ei în armonie şi să nu las nerăbdarea să mă stăpânească; să nu mă retrag în mine însumi sau să devin critic cu privire la standardele şi obiceiurile lor de viaţă, diferite de ale mele. Ştiam din experienţă că împrejurările în care trăiam aveau să mă obosească treptat, mental, dacă nu fizic, şi că adeseori voi fi provocat şi iritat de însoţitorii mei. Ştiam de asemenea, cu aceeaşi certitudine, că atunci când se va întâmpla asta, vina va fi a mea, nu a lor.

În timpul nopţii, o vulpe a urlat undeva pe pantele de deasupra noastră. În zori, Al-Auf a dezlegat cămilele, pe care le adusese în tabără pe timpul nopţii, şi le-a lăsat libere să pască. Nu urma să primim nimic de mâncare până la asfinţit, dar bin Kabina a încălzit ce mai rămăsese din cafea. După ce am mers o oră, am dat de un petic de păşune împrospătată de o ploaie recentă. Având de ales între a merge mai departe şi a hrăni cămilele, Al-Auf a decis să ne oprim şi, pe când descărcam animalele, ne-a spus să strângem grămăjoare de colţii-babei pe care să le luăm cu noi. L-am privit cum săpa o gaură în nisip pentru a vedea cât de adânc pătrunsese ploaia – ajunsese cam la un metru; făcea lucrul ăsta oriunde plouase – dacă nu răsăriseră încă plante pe care să le pască animalele în timp ce noi aşteptam, ne continuam drumul lăsându-l în urmă să-şi vadă de investigaţii. Era greu de înţeles ce utilitate practică ar putea avea pentru el sau pentru oricine altcineva aceste informaţii despre viitoare locuri de păşunat din inima deşertului Rub al-Khali, dar, totuşi, îmi dădeam seama că tocmai acest gen de cunoaştere făcea din el un ghid atât de excepţional. Mai târziu, m-am întins pe nisip şi m-am uitat la un vultur care zbura în cerc deasupra noastră. Era cald. Am măsurat temperatura la umbra corpului meu şi am văzut că erau 29 °C. Era greu de crezut că în zori fuseseră 6 °C. Soarele încălzise deja nisipul, arzându-mi pielea delicată de pe părţile laterale ale tălpilor.

La amiază ne-am continuat drumul, trecând peste dune înalte, în culori pale sau aurii, iar seara am pierdut o oră ocolind un munte mare de nisip roşu care avea, probabil, 200 de metri înălţime. Dincolo de el am mers pe o întindere de sare ce forma un coridor prin Nisipuri. Uitându-mă înapoi, mi-am închipuit că marea dună roşie era o uşă care se închidea tăcut, încet, în urma noastră. Am privit deschizătura care se îngusta dintre ea şi duna de pe cealaltă parte a coridorului şi mi-am imaginat că, odată închisă, nu ne mai puteam întoarce în veci, indiferent ce se întâmpla. Deschizătura a dispărut, şi acum puteam să văd doar un zid de nisip. M-am întors la ceilalţi; discutau despre preţul unei pânze colorate pentru şolduri pe care Mabkhaut o cumpărase în Salalah înainte să pornim la drum. Deodată, Al-Auf a arătat spre nişte urme de cămilă şi a zis:

— Alea au fost făcute de cămila mea când am venit pe aici în drum spre Ghanim.

Mai târziu, Musallim şi Al-Auf s-au contrazis cât de departe era de la Mughshin la Bai, unde trebuiau să ne aştepte Tamtaim şi ceilalţi. L-am întrebat pe Al-Auf dacă mersese vreodată călare din uedul Al-Amairi la Bai.

— Da, acum şase ani, a spus el.

— Câte zile a durat?

— Păi, am adăpat la Al-Ghaba în Amairi. Eram patru, eu, Salim, Janazil din tribul Awamir şi Alaiwi din tribul Afar; era în mijlocul verii. Fuseserăm la Ibri pentru a pune capăt vrajbei dintre triburile Rashid şi Mahamid, începută prin uciderea fiului lui Fahad.

Musallim a intervenit:

— Asta trebuie să fi fost înainte ca Riqaishi să fie guvernator de Ibri. Fusesem eu însumi acolo cu un an înainte. Sahail era cu mine şi am mers acolo de la...

Însă Al-Auf a continuat:

— Călăream cămila de trei ani pe care o cumpărasem de la bin Duailan.

— Cea pe care tribul Manahil a luat-o de la tribul Yam în urma unui atac? a întrebat bin Kabina.

— Da, am schimbat-o mai târziu cu cea galbenă în vîrstă de şase ani, pe care am luat-o de la bin Ham. Janazil călărea o cămilă Batina. V-o amintiţi? Era fiica celebrei cămile cenuşii care i-a aparţinut lui Harahaish din tribul Wahiba.

— Da, a zis Mabkhaut, am văzut-o anul trecut, când el era la Salalah; un animal înalt; era bătrână când am văzut-o eu; trecută de prima tinereţe, dar chiar şi atunci era o adevărată frumuseţe.

Al-Auf a continuat:

— Ne-am petrecut noaptea cu Rai din tribul Afar.

Bin Kabina s-a băgat în vorbă:

— L-am întâlnit anul trecut când a venit la Habarut; avea o puşcă, „un tată de zece focuri”, pe care o luase de la un mahra pe care îl omorâse în Ghudun. Bin Mautlauq i-a oferit cămila cenuşie în vârstă de doi ani, fiica lui Farha, şi cincizeci de riali pentru puşca asta, însă el a refuzat.

Al-Auf a continuat:

— Rai a tăiat o capră pentru cina noastră şi ne-a spus...

— Da, dar câte zile ţi-a luat să ajungi la Bai? l-am întrerupt eu.

S-a uitat surprins la mine şi a zis:

— Păi, nu asta îţi spun?

Ne-am oprit la apusul soarelui pentru masa de seară şi ca să ne hrănim cămilele cu colţii-babei pe care îi aduseserăm cu noi. Toate burdufurile transpirau şi ne făceam

griji în legătură cu apa. Picurase din ele constant şi rău prevestitor pe tot parcursul zilei, câte o picătură la fiecare câţiva metri în timp ce călăream, precum sângele care se prelinge dintr-o rană a cărei hemoragie nu poate fi oprită. Nu puteam face altceva decât să-i dăm zor mai departe, însă a ne grăbi cămilele prea tare ar fi însemnat să le facem să se împiedice sau să cadă. Deja păreau însetate. Al-Auf hotărâse să ne continuăm drumul după ce hrăneam animalele şi, în timp ce Musallim şi bin Kabina coceau pâinea, l-am întrebat despre călătoriile sale din trecut prin aceste Nisipuri.

— Le-am străbătut de două ori, a spus el. Ultima oară când am trecut pe-aici a fost acum doi ani. Veneam de la Abu Dhabi.

— Cu cine erai? l-am întrebat.

— Eram singur, a răspuns el.

— Cine erau însoţitorii tăi? am repetat eu, gândindu-mă că sigur l-am înţeles greşit.

— Dumnezeu a fost însoţitorul meu.

Faptul că mersese singur prin această pustietate cumplită era o realizare incredibilă. Noi călătoream pe aici acum, însă căram cu noi propria noastră lume: o mică lume alcătuită din cinci oameni, care însă asigura fiecăruia dintre noi tovărăşie, cu discuţii, râsete şi cunoaşterea faptului că ceilalţi se aflau acolo pentru a împărtăşi greutăţi şi pericole. Ştiam că, dacă aş călători singur pe acolo, povara acestei vaste solitudini m-ar zdrobi cu totul.

Ştiam, de asemenea, că Al-Auf nu folosise o figură de stil când spusese că Dumnezeu a fost însoţitorul său. Pentru aceşti beduini, Dumnezeu este o realitate, iar convingerea că este prezent le dă curaj să reziste. Pentru ei, a te îndoi de existenţa lui ar fi la fel de inimaginabil ca a huli. Majoritatea se roagă cu regularitate şi mulţi dintre ei ţin postul Ramadanului, care durează o lună întreagă, timp în care nu se poate mânca sau bea din zori până la apusul soarelui. Când acest post pică vara – şi cum lunile arabe sunt calculate în funcţie de Lună, postul este cu unsprezece zile mai devreme în fiecare an –, ei se folosesc de excepţia care le permite călătorilor să respecte postul după ce şi-au terminat călătoria şi îl ţin iarna. Câţiva dintre arabii pe care îi lăsaserăm la Mughshin posteau pentru a compensa faptul că nu făcuseră acest lucru mai devreme în cursul anului. Am auzit orăşeni şi săteni din Hadhramawt şi Hajaz vorbindu-i de rău pe beduini, considerându-i lipsiţi de credinţă. Când am protestat, au spus: „Chiar dacă se roagă, rugăciunile lor nu sunt primite de Dumnezeu, de vreme ce nu fac mai întâi abluţiunile cuvenite”.

Aceşti beduini nu sunt fanatici. Odată, pe când călătoream cu un grup mare de membri ai tribului Rashid, unul dintre ei mi-a spus:

— De ce nu devii musulman şi atunci ai fi cu adevărat unul de-ai noştri?

I-am răspuns:

— Doamne, păzeşte-mă de diavol!

Au râs. Această invocare este una pe care arabii o folosesc invariabil pentru a respinge ceva ruşinos sau indecent. Nu aş fi îndrăznit să o fac dacă alţi arabi mi-ar fi pus această întrebare, însă bărbatul care mi se adresase cu siguranţă ar fi folosit-o dacă eu i-aş fi sugerat să devină creştin.

După masă am călărit două ore pe o întindere de sare. Dunele aflate de o parte şi de alta, lipsite de culoare în lumina lunii, păreau mai înalte noaptea decât ziua. Pantele luminate păreau foarte netede, iar umbrele din faldurile lor erau negre ca cerneala. În scurt timp, tremuram fără să mă pot controla, din cauza frigului. Ceilalţi îşi cântau cu voce tare cântecele într-o linişte care nu mai era întreruptă decât de scârţâitul sării sub copitele cămilelor. Cuvintele erau cuvintele din sud, însă ritmul şi intonaţia erau la fel ca în cântecele pe care le auzisem la alţi beduini în Deşertul Sirian. La prima vedere, beduinii din sudul Arabiei păruseră foarte diferiţi de cei din nord, însă acum îmi dădeam seama că diferenţa era, în mare, superficială şi se datora hainelor pe care le purtau. Însoţitorii mei nu s-ar fi simţit stingheri într-o tabără a tribului Rualla, pe când un orăşean din Aden sau Muscat ar fi sărit în ochi în Damasc.

În cele din urmă ne-am oprit. Am descălecat amorţit. Aş fi dat orice pentru o băutură fierbinte, însă ştiam că trebuie să aştept optsprezece ore pentru asta. Am aprins un foc mic şi ne-am încălzit înainte să ne culcăm, deşi am dormit puţin. Eram obosit; de zile în şir, călărisem multe ore pe o cămilă incomodă, trupul meu era chinuit de mersul ei inegal. Bănuiesc că eram slăbit de foame, căci hrana pe care o mâncam noi era o raţie de înfometare, chiar şi după standardele beduinilor. Însă cel mai mult mă necăjea setea; nu era chiar atât de cumplită încât să mă supere, însă eram permanent conştient de ea. Chiar şi atunci când dormeam, visam la pâraie repezi de apă rece ca gheaţa, dar era greu să adorm. Stăteam întins acolo, încercând să estimez distanţa parcursă şi cât mai aveam de străbătut. Când îl întrebasem pe Al-Auf cât mai era până la fântână, răspunsese: „Nu distanţa, ci marile dune din Uruq al-Shaiba sunt cele care s-ar putea să ne distrugă”. Îmi făceam griji cu privire la apa pe care o văzusem picurând pe nisip şi la starea cămilelor noastre. Animalele erau acolo, aproape de mine în întuneric. M-am ridicat în capul oaselor şi m-am uitat la ele. Mabkhaut s-a foit şi mi-a strigat: „Ce e, Umbarak?”. Am mormăit un răspuns şi m-am întins din nou. Apoi mi-am făcut griji întrebându-mă dacă legaserăm cum trebuie gura burdufului atunci când scoseserăm apă ultima oară şi ce s-ar întâmpla dacă unul dintre noi ar fi bolnav sau ar avea un accident. Era uşor să alung aceste gânduri la lumina zilei, dar nu şi în singurătatea întunericului. Pe urmă m-am gândit la Al-Auf, care călătorise singur pe aici, şi m-am simţit ruşinat.

Ceilalţi s-au trezit la prima geană de lumină, nerăbdători să pornească la drum cât încă mai era frig. Cămilele au adulmecat frunzele veştejite de colţii-babei, însă le era

prea sete ca să le mănânce. Am fost gata în câteva minute. Înaintam cu greu, în tăcere. Ochii îmi lăcrimau din cauza frigului. Crustele zimţate de sare îmi înţepau şi tăiau picioarele. Lumea era cenuşie şi posomorâtă. Apoi, treptat, culmile din faţa noastră s-au profilat pe un cer care se îngălbenea; aproape imperceptibil, au început să strălucească, împrumutând culorile răsăritului care le atingea crestele.

În faţa noastră se întindea un lanţ neîntrerupt de dune înalte. Nu avea o înălţime uniformă, însă, la fel ca un lanţ muntos, era alcătuit din vârfuri şi trecători. Câteva vârfuri păreau să se înalţe cam la 200 de metri deasupra platoului de sare pe care ne aflam. Latura sudică, aflată în faţa noastră, era foarte abruptă, ceea ce însemna că era latura ferită de vânturile predominante. Îmi doream să fim nevoiţi să o urcăm din direcţia opusă, căci era uşor să duci o cămilă în josul acestor povârnişuri de nisip, însă era întotdeauna dificil să găseşti un drum în susul lor.

Al-Auf ne-a spus să aşteptăm cât mergea el în recunoaştere. L-am privit îndepărtându-se pe suprafaţa sclipitoare de sare, cu puşca pe umăr şi capul dat pe spate, când cerceta atent pantele de deasupra. Părea minunat de sigur pe sine, însă în timp ce mă uitam la acest zid de nisip îmi pierdeam speranţa că vom reuşi vreodată să urcăm cu cămilele pe el. Mabkhaut gândea, evident, la fel, deoarece i-a spus lui Musallim:

— Va trebui să găsim un drum ocolitor. Nicio cămilă nu va urca chestia asta.

— E vina lui Al-Auf, a răspuns Musallim. El ne-a adus aici. Ar fi trebuit să mergem mult mai departe spre vest, mai aproape de Dakaka.

Răcise şi vorbea fonfăit, iar glasul lui, destul de ascuţit, era răguşit şi părea plângăcios. Ştiam că era gelos pe Al-Auf şi mereu gata să-l vorbească de rău, aşa că, imprudent, am spus cu ironie:

— Am fi avut un drum lung dacă ai fi fost tu ghidul nostru!

S-a răsucit brusc şi a răspuns mânios:

— Nu-ţi place de cei din tribul Bait Kathir. Ştiu că-ţi place doar de cei din tribul Rashid. Mi-am sfidat tribul ca să te aduc aici şi nu recunoşti niciodată ce am făcut pentru tine.

În ultimele câteva zile, profitase de fiecare ocazie pentru a-mi aduce aminte că nu aş fi putut veni de la Ramlat al-Ghafa fără el. Făcea asta sperând să se dea bine pe lângă mine pentru a-i spori răsplata, însă nu făcea decât să mă irite. Acum eram tentat să mă descarc prin cuvinte furioase, să întâmpin cu bucurie cearta prostească, înverşunată, care ar fi rezultat. Am păstrat tăcerea, cu efort, şi am mers mai încolo sub pretextul de a face o fotografie. Ştiam cât de uşor aş putea, în astfel de împrejurări, să capăt o antipatie violentă faţă de un membru al grupului şi să-l folosesc drept ţapul meu ispăşitor. M-am gândit: „Nu trebuie să-l antipatizez. La urma urmei, chiar îi datorez foarte mult; însă, pentru Dumnezeu, mi-aş dori să nu-mi amintească întruna

despre asta”.

M-am dus la un banc de nisip şi m-am aşezat să aştept întoarcerea lui Al-Auf. Pământul era încă rece, deşi soarele urcase de acum binişor, aruncând o lumină clară şi aspră pe bariera de nisip din faţa noastră. Părea extraordinar că acest dig imens ce astupa jumătate de cer a putut fi făcut din nisip suflat de vânt. Acum îl puteam zări pe Al-Auf, cam la un kilometru depărtare, deplasându-se pe întinderea de sare de la baza dunei. Pe când îl priveam, a început să urce o coamă, ca un alpinist care se chinuie să urce prin zăpada moale spre o trecătoare peste un munte înalt. Vedeam chiar şi urmele pe care le lăsa pe nisip. Era singurul lucru în mişcare în tot acel peisaj pustiu şi tăcut.

Ce urma să facem dacă nu reuşeam să trecem cu cămilele peste dună? Ştiam că nu puteam merge mai departe spre est, deoarece Al-Auf îmi spusese că în direcţia aceea se aflau nisipurile mişcătoare din Umm al-Samim. Spre vest, nisipurile mai accesibile din Dakaka, pe unde traversase Thomas, erau la mai bine de 300 de kilometri depărtare. Nu aveam nicio marjă şi nu ne puteam permite să ne prelungim călătoria. Apa era deja periculos de puţină şi, chiar mai stringente decât nevoile noastre personale, erau cele ale cămilelor, care aveau să moară dacă nu erau adăpate curând. Trebuia *neapărat* să le trecem peste această dună monstruoasă, la nevoie chiar despovărându-le şi cărând noi încărcătura până în vârf. Dar ce se afla de partea cealaltă? Câte alte astfel de dune ne mai aşteptau? Dacă ne întorceam acum, poate reuşeam să ajungem la Mughshin, dar ştiam că, odată ce treceam această dună, cămilele ar fi prea obosite şi însetate ca să ajungă înapoi chiar şi până la Ghanim. Apoi m-am gândit la Sultan şi la ceilalţi care ne părăsiseră şi la triumful lor dacă am renunţa şi ne-am întoarce înfrânţi. Uitându-mă din nou la duna din faţă, am observat că se întorcea Al-Auf. Pe nisipul de lângă mine cădea o umbră. Am ridicat privirea şi acolo se afla bin Kabina. A zâmbit, a spus „Salam alaikum” şi s-a aşezat. M-am întors imediat spre el şi l-am întrebat:

— Vom reuşi să trecem cămilele peste asta?

Şi-a îndepărtat părul de pe frunte, s-a uitat gânditor la pantele de deasupra noastră şi a răspuns:

— E foarte abrupt, dar Al-Auf va găsi un drum. Este un rashid, nu e ca aceşti bait kathir.

Apoi, cu un aer lipsit de griji, a scos bolţul de la puşcă şi a început să o cureţe cu marginea cămăşii, în timp ce mă întreba dacă toţi englezii foloseau acelaşi fel de puşcă.

Când s-a apropiat Al-Auf, ne-am dus la ceilalţi. Cămila lui Mabkhaut se culcase; restul stăteau în picioare acolo unde le lăsaserăm, ceea ce era un semn rău. În mod obişnuit, ar fi umblat imediat prin împrejurimi, în căutare de hrană. Al-Auf mi-a

zâmbit când a ajuns, dar nu a spus nimic şi nimeni nu i-a pus vreo întrebare. Băgând de seamă că încărcătura de pe cămila mea nu era bine echilibrată, a săltat desaga de pe o parte, apoi, ridicând cu degetele de la picioare băţul pe care îl scăpase pe jos, s-a dus la cămila lui, a apucat-o de căpăstru, a spus „Haideţi" şi a luat-o înainte.

Acum şi-a arătat cu adevărat iscusinţa. Alegea drumul cu precizie, selectând pantele pe care cămilele le puteau urca. Aici, pe latura adăpostită de vânt a acestei culmi, se revărsa o succesiune de faţete, în straturi de nisip perfect netede, din vârful până la baza dunei. Erau cu neputinţă de escaladat, deoarece nisipul era întotdeauna în echilibru precar, pe punctul de a cădea în avalanşă, însă erau flancate de culmi unde nisipul era mai ferm, iar pantele erau mai uşoare. Era posibil să-ţi croieşti, cu greu, un drum ocolit în susul acestor pante, însă nu toate erau practicabile pentru cămile, iar de jos era dificil să apreciezi cât de abrupte erau. Foarte încet, pas cu pas, am convins animalele reticente să urce duna. De fiecare dată când ne opream mă uitam în sus, la crestele unde vântul care creştea în intensitate sufla fuioare de nisip în vid, şi mă întrebam cum vom reuşi să ajungem în vârf. Pe neaşteptate, am ajuns acolo. Înainte de a mă prăbuşi pe nisip, m-am uitat cu îngrijorare în faţă. Spre uşurarea mea, am văzut că ne aflam la marginea dealurilor domoale, unde înaintarea avea să fie uşoară printre văile puţin adânci şi dealurile mici şi rotunjite. „Am reuşit. Suntem în vârful lui Uruq al-Shaiba", m-am gândit eu, triumfător. Teama de acest mare obstacol mă îngrijorase încă de când Al-Auf mă avertizase prima oară despre el, în noaptea când stătuserăm de vorbă în nisipurile din Ghanim. Acum teama se risipise şi eram încrezător în succes.

Ne-am odihnit pe nisip o vreme, fără a ne osteni să vorbim, până când Al-Auf s-a ridicat în picioare şi a zis: „Veniţi". Unele dune mici, ridicate de vânturile laterale, se întindeau în curbe paralele cu latura principală, peste partea din spate a acestor dealuri (vezi fotografia 3). Laturile lor abrupte erau spre nord şi cămilele le-au coborât fără dificultate. Aceste dealuri erau cărămizii, presărate cu nuanţe mai închise; nisipul de dedesubt, expus acolo unde fusese răscolit de picioarele noastre, era de un roşu într-o nuanţă mai pală. Dar cea mai ciudată caracteristică erau mai multe cratere adânci, arătând ca nişte urme uriaşe de copite. Acestea nu semănau cu dunele normale în formă de semilună, deoarece nu se înălţau deasupra împrejurimilor, ci formau văi în suprafaţa de nisip tare, vălurit. Întinderile de sare aflate departe, sub noi, păreau foarte albe.

Ne-am urcat pe cămile. Tovarăşii mei îşi înfăşuraseră feţele în acoperămintele pentru cap şi călăreau în tăcere, legănându-se în mersul cămilelor. Umbrele de pe nisip erau foarte albastre, de aceeaşi culoare cu a cerului; doi corbi au zburat spre nord, croncănind. Mă chinuiam să rămân treaz. Singurul sunet era plesnetul picioarelor cămilelor, asemenea unor valuri mici care clipocesc pe o plajă.

Pentru ca animalele să se odihnească, ne-am oprit timp de patru ore, după-amiaza târziu, pe o pantă uşoară, lungă, ce se întindea în jos până la o altă suprafaţă plană de sare. Nu exista vegetaţie pe ea şi şesul de jos nu era mărginit de tufe de săricică. Al-Auf ne-a anunţat că vom porni din nou la drum la apusul soarelui. În timp ce mânca, i-am spus vesel:

— Oricum, ce era mai rău a cam trecut, acum că am traversat Uruq al-Shaiba.

M-a privit o clipă şi apoi a răspuns:

— Dacă mergem bine diseară, ar trebui să ajungem la ele mâine.

— Să ajungem la ce? l-am întrebat.

— La Uruq al-Shaiba, a replicat el, adăugând: Credeai că ce am traversat azi a fost Uruq al-Shaiba? Aia a fost doar o dună. O să le vezi mâine.

Pe moment am crezut că glumea, dar apoi mi-am dat seama că vorbea serios, că partea cea mai grea a călătoriei, pe care eu o crezusem în urma noastră, încă ne aştepta.

Era miezul nopţii când Al-Auf a spus în sfârşit: „Să ne oprim aici. Vom dormi un pic şi le vom oferi cămilelor o pauză. Uruq al-Shaiba nu e departe acum". În visele mele din acea noapte, dunele se înălţau ameninţător deasupra noastră, mai înalte decât Himalaya.

Al-Auf ne-a trezit din nou când încă era întuneric. Ca de obicei, bin Kabina a făcut cafea, iar picăturile cu gust picant pe care ni le-a turnat ne-au stimulat, dar nu ne-au încălzit. Luceafărul-de-dimineaţă răsărise deasupra dunelor. Lucrurile lipsite de contur şi-au redobândit forma la prima geană de lumină slabă a zorilor. Protestând, cămilele s-au săltat în picioare. Am mai zăbovit un răstimp lângă foc, apoi Al-Auf a zis „Haideţi" şi am pornit la drum. Sub picioarele mele, nisipul grăunţos era rece ca zăpada îngheţată.

Ne aflam în faţa unei dune la fel de înalte sau poate chiar mai înalte decât cea pe care o trecuserăm în ziua precedentă, însă aici culmile erau mai abrupte şi mai pronunţate, formând adesea vârfuri înalte, în josul cărora crestele se lăsau ca nişte draperii. Aceste nisipuri, de o culoare mai deschisă decât cele pe care le traversaserăm, erau foarte moi şi se revărsau în jurul picioarelor noastre, în timp ce cămilele se chinuiau să urce pantele. Aducându-mi aminte cât de puţin mă preveniseră cămilele muribunde cu privire la iminenta lor moarte în urmă cu doisprezece ani în ţinutul Danakil, m-am întrebat cât aveau să mai reziste aceste animale, deoarece tremurau foarte tare ori de câte ori se opreau. Când una refuza să meargă, o săltam de căpăstru, o împingeam din spate şi ridicam poverile de pe ambele părţi în timp ce mânam cu braţele animalul care mugea în sus pe pantă. Uneori, câte una se aşeza pe burtă şi refuza să se ridice, iar atunci trebuia să o descărcăm şi să cărăm noi înşine burdufurile cu apă şi desagile. Nu că ar fi fost grele, căci mai aveam

doar câteva galoane de apă şi câteva mâini de făină.

Conduceam animalele tremurânde, şovăitoare, în sus de-a lungul marilor culmi întinse, unde crestele ca nişte lame de cuţit se fărâmiţau sub picioarele noastre. Deşi era o muncă epuizantă, însoţitorii mei erau întotdeauna blânzi şi foarte răbdători. Soarele dogorea fierbinte şi mă simţeam gol pe dinăuntru, bolnav şi ameţit. În timp ce mă chinuiam să urc panta, în nisipul până la genunchi care se mişca întruna, inima îmi bubuia nestăpânit şi setea mi se agrava. Îmi venea greu să înghit; până şi urechile mi le simţeam blocate şi, totuşi, ştiam că mai erau multe ore insuportabile până să pot bea ceva. Mă opream să mă odihnesc, lăsându-mă jos pe nisipul fierbinte, şi parcă imediat îi auzeam pe ceilalţi strigând: „Umbarak, Umbarak!"; vocile lor păreau încordate şi răguşite.

Ne-a luat trei ore să traversăm această culme.

Pe vârf nu existau pante uşor ondulate aşa cum întâlnirăm cu o zi înainte. În schimb, pe spinarea dunei se înălţau trei lanţuri de dune mai mici, iar dincolo de ele nisipul cobora către o întindere de sare dintr-o altă imensă adâncitură pustie dintre munţii de nisip. Culmea de la capătul îndepărtat părea chiar mai înaltă decât cea pe care ne aflam, iar în spatele ei erau altele. Am privit în jur, căutând instinctiv o cale de scăpare. Privirea nu-mi era blocată de nimic. Undeva, la cea mai mare depărtare, nisipurile se contopeau cu cerul, însă în acea infinitate a spaţiului nu puteam zări nimic viu, nici măcar o plantă ofilită care să-mi dea speranţă. „N-avem încotro să o apucăm", m-am gândit eu. „Nu ne putem întoarce, iar cămilele noastre nu vor reuşi niciodată să urce încă una dintre aceste dune îngrozitoare. Suntem terminaţi de-a binelea." Tăcerea se revărsa asupra mea, înăbuşind vocile tovarăşilor mei şi neastâmpărul cămilelor.

Am coborât în vale şi, cumva – n-am să ştiu niciodată cum au reuşit cămilele să facă treaba asta –, am urcat pe partea cealaltă. Acolo, extrem de obosiţi, ne-am prăbuşit. Al-Auf ne-a dat fiecăruia un pic de apă, cât să ne udăm gura. „Avem nevoie de asta dacă e să mergem mai departe", a spus el. Soarele amiezii decolorase nisipurile. Bancuri răzleţe de nori cumulus aruncau umbre peste dune şi întinderile de sare şi dădeau iluzia că ne aflam undeva sus, printre crestele alpine, cu lacuri îngheţate albastre şi verzi în vale, jos departe. Pe jumătate adormit, m-am răsucit, dar nisipul m-a ars prin cămaşă şi m-a trezit din vise.

După două ore, Al-Auf ne-a zis să ne ridicăm. În timp ce mă ajuta să-mi încarc cămila, a zis:

— Înveseleşte-te, Umbarak, de data asta chiar suntem dincolo de Uruq al-Shaiba.

Când am arătat spre culmile din faţa noastră, a răspuns:

— Pot găsi un drum printre ele; nu e nevoie să trecem peste.

Ne-am continuat drumul până la asfinţitul soarelui, dar mergeam pe firul accesibil

al reliefului zonei, urmând văile şi fără a mai încerca să urcăm dunele. Nu am fi fost în stare să mai trecem una. Pe panta unde ne-am oprit era un pic de *qassis* proaspăt. Speram că această descoperire norocoasă ne va oferi un pretext să ne oprim aici peste noapte, dar, după ce am mâncat, Al-Auf s-a dus să strângă cămilele, spunând: „Trebuie să mergem mai departe cât e răcoare, dacă e să ajungem vreodată la Dhafara”.

Ne-am oprit mult după miezul nopţii şi am pornit din nou în zori, încă epuizaţi din cauza încordării şi a multelor ore de mers din ziua precedentă, dar Al-Auf ne-a încurajat spunând că ce era mai rău a trecut. În mod sigur, dunele erau mai joase decât fuseseră înainte, mai uniforme în înălţime şi mai rotunjite, cu mai puţine creste. La patru ore după ce am pornit la drum am dat de dealuri domoale din nisip auriu şi argintiu, dar tot nu exista nimic de mâncare pentru cămile.

Un iepure a ţâşnit de sub un tufiş, iar Al-Auf l-a lovit mortal cu băţul. Ceilalţi au strigat: „Dumnezeu ne-a dat carne!”. Vorbiserăm zile întregi despre mâncare; fiecare conversaţie părea să ducă înapoi la hrană. De când plecaserăm din Ghanim, fusesem tot timpul conştient de durerea surdă a foamei; însă în seara aceea aveam gâtul uscat chiar şi după ce am băut ceva, aşa încât mi-a venit greu să înghit pâinea uscată pe care Musallim ne-a pus-o în faţă. Toată ziua ne-am gândit şi am vorbit despre iepure, iar pe la ora trei după-amiază nu am mai rezistat şi ne-am oprit să-l gătim. Mabkhaut a propus:

— Haideţi să-l frigem în pielea lui în jăratic. Aşa vom face economie la apă, căci nu ne-a mai rămas prea multă.

— Nu, pentru Dumnezeu! Nici măcar nu sugera aşa ceva, a spus bin Kabina, conducând corul de proteste. Apoi, întorcându-se spre mine, a zis: Nu vrem carnea arsă a lui Mabkhaut. Supă. Vrem supă şi un supliment de pâine. Astăzi vom mânca bine chiar dacă vom suferi de foame şi sete mai târziu. Pe Dumnezeu, mi-e foame!

Am convenit să facem supă. Trecuserăm de Uruq al-Shaiba şi intenţionam să sărbătorim evenimentul cu acest dar de la Dumnezeu. Dacă animalele noastre nu cădeau din picioare, eram în siguranţă; chiar dacă ni se termina apa, am fi trăit ca să ajungem la o fântână.

Musallim a făcut o cantitate de pâine aproape dublă faţă de raţia noastră obişnuită, în timp ce bin Kabina a gătit iepurele. S-a uitat la mine şi a spus:

— Mirosul acestei cărni mă face să leşin.

Când a fost gata, a împărţit-o în cinci. Erau porţii foarte mici, deoarece un iepure din Arabia nu e mai mare decât un iepure englezesc, iar acesta nici măcar nu era un animal adult. Al-Auf a pus nume beţişoarelor şi Mabkhaut le-a tras la sorţi. Fiecare dintre noi şi-a luat grămăjoara de carne care îi fusese sortită. Pe urmă bin Kabina a zis:

— Dumnezeule! Am uitat să împart ficatul.

— Dă-i-l lui Umbarak, au zis ceilalţi.

Am protestat, spunând că ar trebui să-l împartă, dar au jurat pe Dumnezeu că nu-l vor mânca şi că trebuia să-l mănânc eu. Până la urmă l-am luat, ştiind că nu se cuvenea să fac asta, însă prea lacom după această bucăţică în plus de carne ca să-mi pese.

Apa era aproape pe terminate şi mai aveam făină doar pentru vreo săptămână. Cămilelor înfometate le era atât de sete, încât refuzaseră să mănânce nişte buruieni pe jumătate uscate pe lângă care trecuserăm. Trebuia să le adăpăm neapărat peste o zi sau două, căci altfel mureau. Al-Auf ne-a spus că avea să ne ia încă trei zile pentru a ajunge la fântâna Khaba din Dhafara, dar că nu departe de acolo exista o fântână cu apă foarte sălcie. Credea că s-ar putea ca animalele să bea această apă.

În seara aceea, după ce am călărit ceva mai mult de o oră, s-a întunecat brusc. Crezând că un nor acoperise luna plină, m-am uitat peste umăr şi am văzut că era o eclipsă şi că jumătate din lună era deja ascunsă. Bin Kabina a observat-o în acelaşi moment şi a izbucnit într-o cântare pe care au început să o fredoneze şi ceilalţi.

Dumnezeu dăinuieşte veşnic.
Viaţa omului e scurtă.
Pleiadele sunt deasupra capului.
Luna e printre stele.

În rest, nu au acordat nicio atenţie eclipsei (care era totală), ci s-au uitat în jur după un loc în care să ne ridicăm tabăra.

Am pornit la drum foarte devreme în dimineaţa următoare şi am călărit fără oprire şapte ore peste dealurile domoale, accesibile. Culoarea acestor nisipuri era vie, variată şi neaşteptată: în unele locuri era culoarea cafelei măcinate, în altele cărămizie, purpurie sau o nuanţă ciudată de verde-auriu. Existau mici întinderi albe de ghips, mărginite cu *shanan*, o săricică verde-cenuşie, care creştea în văi. Ne-am odihnit două ore pe nisipul de culoarea sângelui uscat şi apoi ne-am mânat din nou cămilele la drum.

Deodată, am fost somaţi de un arab care stătea întins în spatele unei tufe pe creasta unei dune. Puştile noastre erau pe cămile, căci nu ne aşteptam să întâlnim pe nimeni aici. Musallim era ascuns după cămila mea. L-am privit cum îşi scotea puşca. Însă Al-Auf a zis:

— Este vocea unui rashid.

A păşit înainte şi a vorbit cu arabul ascuns, care s-a ridicat şi a venit să-l întâmpine. S-au îmbrăţişat şi au stat de vorbă până când ne-am dus la ei. L-am salutat pe bărbat şi Al-Auf a spus:

— Este Hamad bin Hanna, un şeic din neamul Rashid.

Era un bărbat bine clădit, cu barbă, între două vârste. Avea ochii apropiaţi şi un nas lung, cu vârful bont. Şi-a adus cămila din spatele dunei în timp ce noi am descărcat.

I-am făcut cafea şi am ascultat veştile pe care le avea. Ne-a spus că era în căutarea unei cămile rătăcite când a dat peste urmele noastre şi că a crezut că eram un grup de atacatori din sud. Colectorii de impozite ai lui Ibn Saud se aflau în Dhafara şi Rabadh, strângând tributul de la triburi. Iar la nord de noi erau oameni din triburile Rashid, Awamir, Murra şi Manahil.

Trebuia să evităm orice contact cu alţi arabi decât cei din neamul Rashid şi, dacă se putea, chiar şi cu aceştia, astfel încât vestea prezenţei mele să nu se răspândească printre triburi, deoarece nu aveam niciun chef să fiu arestat de colectorii de impozite ai lui Ibn Saud şi dus să dau explicaţii pentru prezenţa mea aici în faţa lui Ibn Jalawi, necruţătorul guvernator din Hasa. Karab din Hadhramawt făcuse raiduri prin aceste nisipuri cu un an înainte, astfel încât exista şi riscul serios de a fi confundaţi cu atacatorii, de vreme ce urmele cămilelor noastre indicau că am venit din stepele sudice. Acest risc ar fi sporit dacă ar fi părut că îi evitam pe arabi, deoarece călătorii cinstiţi nu treceau niciodată pe lângă o tabără temporară fără a căuta veşti şi mâncare. Avea să fie foarte dificil să scăpăm nedepistaţi. Mai întâi trebuia să ne adăpăm cămilele şi să scoatem apă pentru noi înşine. Pe urmă trebuia să ajungem cât mai aproape de Liwa şi să trimitem pe cineva la săteni ca să ne cumpere destulă hrană pentru cel puţin încă o lună. Hamad mi-a spus că Liwa aparţinea neamului Al-bu Falah din Abu Dhabi. A spus că aceştia încă se luptau cu Said bin Maktum din Dubai şi că, deoarece aveau loc multe atacuri, arabii vor fi foarte mult în alertă.

Am pornit din nou la drum după-amiaza târziu şi am mers până la apusul soarelui. Hamad a venit cu noi şi a spus că va rămâne până când vom face rost de hrană din Liwa. Ştiind unde se aflau taberele arabilor, ne putea ajuta să-i evităm. A doua zi, după un drum de şapte ore, am ajuns la Khaur Sabakha, la marginea nisipurilor din Dhafara. Am curăţat fântâna şi am găsit apa sălcie la o adâncime de doi metri, atât de sălcie, că până şi cămilele au băut doar foarte puţină, după care au refuzat-o. Adulmecau însetate apa cu care Al-Auf încerca să le ademenească dintr-o găleată din piele, însă doar îşi înmuiau buzele în ea. Le-am acoperit nasul, însă tot n-au vrut să bea. Cu toate acestea, Al-Auf zicea că arabii beau această apă amestecată cu lapte, iar când mi-am exprimat neîncrederea a adăugat că dacă unui arab i-ar fi cu adevărat sete, acesta chiar ar omorî o cămilă ca să bea lichidul din stomacul ei sau i-ar vârî un băţ pe gât şi i-ar bea voma. Am pornit din nou la drum până aproape de apusul soarelui.

A doua zi după-amiaza, când ne-am oprit, Al-Auf ne-a spus că ajunseserăm în Dhafara şi că fântâna Khaba era aproape. A zis că se va duce să aducă apă dimineaţă.

Am terminat puţina apă rămasă într-un burduf. A doua zi am rămas unde ne aflam. Hamad a spus că va merge după veşti şi se va întoarce în ziua următoare. Al-Auf, care s-a dus cu el, a venit înapoi după-amiază cu două burdufuri pline cu apă care, deşi uşor sălcie, era delicioasă după resturile murdare şi urât mirositoare pe care le băuserăm cu o seară înainte.

Era 12 decembrie, trecuseră paisprezece zile de când plecaserăm de la Khaur bin Atarit din Ghanim.

Seara, cum nu mai era necesar să măsurăm fiecare cană de apă, bin Kabina a făcut mai multă cafea, în timp ce Musallim ne-a mărit raţiile de făină cu câte o cană. Era o extravaganţă, însă simţeam că ocazia se cerea sărbătorită. Chiar şi aşa, franzelele pe care ni le-a dat au fost teribil de nepotrivite pentru a ne potoli foamea, acum că nu ne mai era sete.

Luna era sus când m-am întins să dorm. Ceilalţi încă discutau în jurul focului, dar eu mi-am ferecat mintea la înţelesul cuvintelor lor, mulţumit să le aud doar murmurul vocilor, să le privesc siluetele bine conturate pe fundalul cerului, conştient, cu un sentiment fericit, că se aflau acolo şi că dincolo de ei erau cămilele cărora le datoram viaţa noastră.

Ani de zile, Rub al-Khali reprezentase pentru mine provocarea finală, irealizabilă, pe care o oferea deşertul. Brusc, ajunsese la îndemâna mea. Mi-am amintit cât de bucuros am fost când Lean îmi oferise într-o doară ocazia de a merge acolo, hotărârea nestrămutată de a-l traversa, apoi îndoielile şi temerile, frustrările şi momentele de disperare. Acum îl traversasem. Pentru alţii, călătoria mea nu avea prea mare importanţă. Nu avea să producă nimic, cu excepţia unei hărţi destul de inexacte pe care era posibil să nu o folosească nimeni. Era o experienţă personală şi răsplata fusese o gură de apă curată, aproape insipidă. Eram mulţumit cu asta.

Rememorând călătoria, mi-am dat seama că nu existase niciun moment glorios, aşa cum probabil simte un alpinist când stă pe vârful cucerit. În ultimele zile apăruseră tensiuni şi nelinişti noi, în timp ce altele se domoliseră, căci, la urma urmei, această traversare a deşertului Rub al-Khali era plasată în cadrul unui drum mai lung, iar mintea mea era deja ocupată cu noile probleme legate de călătoria noastră de întoarcere.

8

Întoarcerea la Salalah

Pentru a evita să străbatem şi mai mult nisip, ne întoarcem prin şesurile de pietriş din Oman, un lung ocol îngreunat de neîncrederea triburilor şi lipsa noastră de hrană.

Am traversat deşertul Rub al-Khali, dar încă mai trebuia să ne întoarcem la Salalah. Nu puteam să mergem înapoi pe acelaşi drum pe care veniserăm. Singura rută posibilă era prin Oman.

Am încercat să stabilesc poziţia noastră pe o hartă care arăta Mughshin-ul şi Abu Dhabi-ul, dar nimic altceva, cu excepţia unor informaţii din auzite. Era dificil să stabilesc itinerarul fără o suprafaţă fermă mai mare decât caietul meu pe care să lucrez. Bin Kabina ţinea harta, pe când ceilalţi stăteau şi se uitau şi îmi distrăgeau atenţia cu întrebări. Nu puteau niciodată să urmărească o hartă decât dacă era orientată spre est, deşi, destul de curios, puteau să înţeleagă o fotografie chiar şi când o ţineau cu susul în jos. Am estimat că am avea între 800 şi 950 de kilometri de parcurs înainte de a ne putea reîntâlni cu Tamtaim şi restul celor din tribul Bait Kathir pe coasta sudică, apoi încă vreo 300 de kilometri ca să ajungem la Salalah. L-am întrebat pe Al-Auf despre apă şi el a spus: „Nu-ţi face griji în legătură cu asta, sunt destule fântâni în faţa noastră. Necazul nostru va fi hrana”. Ne-am dus la desagi şi Musallim a cântărit făina. Mai rămăseseră nouă căni pline, în jur de trei kilograme.

Pe când ne ocupam cu asta, s-a întors Hamad, aducând cu el un alt rashid, pe nume Jadid. „Încă o gură de hrănit”, m-am gândit eu de cum l-am văzut. Bin Kabina le-a făcut cafea şi pe urmă am discutat despre planurile noastre. Hamad ne-a asigurat că vom reuşi să cumpărăm destulă mâncare în Liwa, vorbind pe larg despre ce vom găsi – făină, orez, curmale, cafea şi zahăr –, dar a adăugat că ne va lua trei, poate chiar patru zile ca să ajungem acolo.

— Vom fi la fel de înfometaţi precum cămilele, am zis eu strâmbându-mă.

— Da, dar fiii lui Adam nu pot să reziste precum cămilele, a mormăit Al-Auf.

Întrebat de Mabkhaut şi Musallim, Hamad a spus că, atât timp cât rămâneam la sud de Liwa, ne aflam în afara zonei de lupte de pe coastă şi a zis categoric că toate triburile din sud, indiferent dacă erau Awamir, Manasir sau Bani Yas, se aflau în relaţii bune cu tribul Rashid.

— Va fi altceva când veţi ajunge în Oman, a zis el. Acolo, triburile Duru sunt duşmanii noştri. Nu există nimic bun în vreun duru. Va trebui să fiţi atenţi când vă veţi afla printre ei, căci sunt un neam înşelător.

— A murit dintr-o muşcătură de şarpe, a râs Al-Auf, citând o bine-cunoscută expresie pentru caracterul perfid al celor din tribul Duru.

Al-Auf desena în nisip cu băţul pentru cămilă, netezind apoi desenele şi începând din nou. A ridicat privirea şi a spus gânditor:

— Dificultatea este Umbarak. Nu trebuie să ştie nimeni că este aici. Dacă arabii aud că e un creştin în nisipuri, nu vor vorbi despre nimic altceva, iar vestea se va răspândi curând peste tot. Apoi, colectorii de impozite ai lui Ibn Saud vor afla şi ne vor aresta pe toţi şi ne vor duce în faţa lui Ibn Jalawi, în Hasa. Dumnezeu să ne ferească de asta! Îl cunosc pe Ibn Jalawi. E un tiran cumplit de nemilos. Oricum, nu vrem ca vestea despre Umbarak să ne-o ia înainte printre cei din neamul Duru. Dacă se întâmplă aşa ceva, nu vom reuşi niciodată să trecem prin ţinut. Dacă ne întâlnim cu arabi, ar fi mai bine să spunem că suntem membri ai tribului Rashid din Hadhramawt şi că mergem la Abu Dhabi ca să luptăm pentru cei din neamul Al-bu Falah. Umbarak poate fi un arab din Aden.

Întorcându-se spre mine, a zis:

— Păstrează tăcerea dacă ne întâlnim cu cineva. Să răspunzi doar la salut şi, mai mult, de acum încolo va trebui să călăreşti tot timpul. Orice arab care ar da peste urmele gigantice ale picioarelor tale s-ar ţine sigur după ele pentru a afla cine naiba eşti.

S-a ridicat pentru a merge să-şi ia cămila şi a adăugat:

— Ar fi mai bine să o luăm din loc.

Ne-am dus la fântâna Khaba. Era la cinci kilometri de noi, într-o depresiune golaşă, printre un talmeş-balmeş de dune mici, albe, în formă de semilună. Apa se afla la trei metri adâncime şi ne-a luat mult timp să adăpăm cămilele, deoarece aveam doar o găleată mică din piele şi fiecare cămilă a băut 10-12 galoane. Bin Kabina stătea lângă Qamaiqam şi, ori de câte ori aceasta se oprea, o scărpina între picioarele din spate şi îi vorbea drăgăstos pentru a o încuraja să bea din nou. În cele din urmă, toate cămilele au băut pe săturate, umflându-se cu apa pe care o sorbiseră cu înghiţituri lungi şi rare. Al-Auf a aruncat câteva găleţi pline spre pieptul animalelor şi apoi a început să umple

burdufurile. Până să terminăm, soarele dogorea. Am încălecat. Însoţitorii mei se înfăşuraseră în pelerine şi îşi acoperiseră faţa cu pânzele pentru cap, încât li se vedeau doar ochii. Mi-am amintit de un beduin pe care îl văzusem cândva în Siria. Era ora amiezii într-o zi caniculară din miezul verii şi el mergea târşâind picioarele prin deşert, călătorind parcă de nicăieri spre nicăieri, acoperit până la tălpi într-o haină grea din piele de oaie. Arabii susţin că hainele în plus pe care şi le pun când este foarte cald îi feresc de căldură; de fapt, ceea ce fac ei este să împiedice transpiraţia să se evapore, creând astfel un strat de aer răcoros lângă piele. Eu nu puteam să suport acest disconfort lipicios şi preferam să scap de umezeală, lăsând aerul cald să-mi usuce pielea. Însă, dacă aş fi făcut asta pe timp de vară, aş fi murit de insolaţie.

A doua zi, am avut dificultăţi în a evita câţiva awamir iscoditori, care la început ne-au luat drept jefuitori şi au dat alarma. Hamad a reuşit să vorbească cu ei şi le-a spus că eram un grup de rashid în drum spre Abu Dhabi. După aceea, ne-au invitat în tabăra lor, zicând că vor tăia o cămilă pentru noi. Hamad a găsit scuze pentru a refuza, iar asta le-a stârnit din nou bănuielile, dar după ce ne-am ridicat tabăra, Hamad, Al-Auf şi Mabkhaut s-au dus înapoi la tabăra lor şi şi-au petrecut noaptea acolo pentru a-i linişti. Când s-au întors dimineaţă, ne-au adus un burduf plin cu lapte. La trei zile după ce am plecat de la fântâna Khaba, am ajuns la Batin şi ne-am aşezat tabăra în dunele de lângă fântâna Balagh. În dimineaţa următoare, Hamad, Jadid şi bin Kabina au mers la aşezările din Liwa pentru a cumpăra mâncare. Au luat cu ei trei cămile şi i-am spus lui bin Kabina să cumpere făină, zahăr, ceai, cafea, unt, curmale şi, dacă putea să facă rost, orez şi, mai presus de toate, să aducă o capră. Ni se terminase făina, dar în seara aceea Musallim a scos din desagile lui câteva mâini de porumb, pe care l-am prăjit şi l-am mâncat. Avea să fie ultima masă pe care o mâncam până la întoarcerea celorlalţi din Liwa, trei zile mai târziu. Au fost trei zile şi nopţi interminabile.

Aproape mă convinsesem că eram dispus să fiu înfometat, indiferent la asta. La urma urmei, îmi era foame de săptămâni întregi şi, chiar şi când avuseserăm făină, nu prea fusesem tentat să mănânc guguloaiele de pâine arsă sau necoaptă pe care le făcea Musallim. Obişnuiam să-mi înghit porţia chiar cu mai puţină satisfacţie decât atunci când, la un moment dat, o eliminam. Desigur, mă gândeam şi vorbeam neîncetat despre mâncare, dar aşa cum vorbeşte un prizonier despre libertate, căci îmi dădeam seama că hălcile de carne, mormanele de orez şi castroanele de sos aburind care mă chinuiau nu ar putea face parte din realitatea din afara minţii mele. Nu crezusem niciodată pe atunci că voi visa la cojile pe care le lepădam.

În prima zi, foamea a fost doar un sentiment mai persistent de gol familiar; ceva ce, la fel ca o durere de dinţi, puteam să depăşesc parţial printr-un efort de voinţă. M-am trezit în zorii cenuşii tânjind după mâncare, dar stând pe burtă şi apăsându-mă în jos am reuşit să obţin un simulacru de uşurare. Cel puţin nu îmi era frig. Mai târziu,

când a răsărit soarele, căldura m-a silit să ies din sacul de dormit. Mi-am aruncat pelerina peste o tufă, m-am întins la umbra astfel formată şi am încercat să dorm din nou. Am aţipit şi am visat mâncare; m-am trezit şi m-am gândit la mâncare. Am încercat să citesc, dar era dificil să mă concentrez. O clipă de nebăgare de seamă şi mă gândeam din nou la mâncare. M-am umplut cu apă, iar apa sălcie, pe care nu o voiam, m-a făcut să mă simt rău. Până la urmă s-a făcut seară şi ne-am strâns în jurul focului, repetând întruna: „Mâine se vor întoarce". Ne gândeam la rezervele de hrană pe care le va aduce cu el bin Kabina şi la capra pe care o vom mânca. Însă ziua următoare s-a scurs încet până la asfinţit şi ei nu au venit.

Aveam în faţă încă o noapte, iar nopţile erau mai rele decât zilele. Acum îmi era frig şi nu puteam nici măcar să dorm, decât pe bucăţele. Am privit stelele; pe unele dintre ele – Orion, Pleiadele şi Carul Mare – le ştiam după nume, pe altele, doar din vedere. S-au rotit încet pe cer şi au coborât spre vest, în timp ce vântul aspru sufla tăios printre dune. Mi-am amintit cum odată, în primul meu semestru la şcoală, m-am trezit de foame şi am plâns, gândindu-mă la o prăjitură cu ciocolată pe care fusesem prea ghiftuit ca să o mănânc atunci când mama mă scosese în oraş la ceai cu două zile înainte. Acum eram înnebunit de gândul la cojile la care renunţasem în Uruq al-Shaiba. De ce fusesem atât de prost? Îmi puteam închipui culoarea şi textura, chiar şi forma bucăţilor de pâine pe care nu le mâncasem.

Dimineaţă m-am uitat la Mabkhaut cum mâna cămilele la păscut şi, pe când ele se îndepărtau cu paşi târşâiţi, scutite pentru o vreme de truda pe care le-o impuneam, am descoperit că puteam să mă gândesc la ele doar pe post de mâncare. M-am bucurat când nu s-au mai văzut. Al-Auf a venit şi s-a aşezat lângă mine, acoperindu-se cu pelerina lui; nu cred că am vorbit. Zăceam cu ochii închişi, spunându-mi cu insistenţă în sinea mea: „Dacă aş fi la Londra, aş da orice să fiu aici". Pe urmă m-am gândit la jeep-urile şi camioanele cu care erau echipaţi funcţionarii de la Serviciul de Control al Lăcustelor din Najd. Gândurile mele erau atât de intense, încât puteam să aud motoarele, să miros duhoarea gazelor de eşapament. Nu, preferam să fiu aici, lihnit de foame cum eram, decât să stau pe un scaun, sătul, ascultând radioul şi depinzând de maşini care să mă ducă prin Arabia. M-am agăţat cu disperare de această convingere. Mi se părea extrem de importantă. Şi numai să mă îndoiesc de asta însemna să-mi recunosc înfrângerea, să mă lepăd de tot ceea ce era important pentru mine.

Am aţipit şi am auzit o cămilă mugind. Am tresărit, gândindu-mă: „În sfârşit, au venit", însă era doar Mabkhaut, care muta cămilele. Umbrele s-au lungit printre dealurile de nisip; soarele asfinţise şi ne pierduserăm speranţa, când s-au întors. Am văzut imediat că nu aveau nicio capră cu ei. Visul meu la o tocană mare şi fierbinte s-a risipit. Am făcut schimbul cuvenit de saluturi şi am pus întrebările formale despre

veşti. Pe urmă i-am ajutat cu singura cămilă care era încărcată. Bin Kabina a spus obosit:

— Nu am luat nimic. Nu ai ce să iei din Liwa. Avem două pachete de curmale proaste şi un pic de grâu. N-au vrut să ne primească rialii, voiau rupii. Până la urmă le-au luat la aceeaşi valoare ca rupiile, blestemul lui Dumnezeu asupra lor!

Îi intrase în picior o aşchie lungă de palmier şi şchiopăta. Am încercat să i-o scot, dar era deja prea întuneric ca să văd.

Am deschis un pachet de curmale şi am mâncat. Erau de proastă calitate şi acoperite cu nisip, dar erau din belşug. Mai târziu am făcut terci din grâu, storcând nişte curmale în el pentru a-i da o aromă. După ce am mâncat, Al-Auf a zis:

— Dacă asta e tot ce vom mânca, în curând vom fi prea slăbiţi ca să urcăm pe cămile.

În seara aceea eram un grup deprimat şi iritat.

Ultimele trei zile fuseseră un chin, mai rele pentru ceilalţi decât pentru mine, de vreme ce, cu excepţia mea, ei ar fi putut să călărească până la cele mai apropiate corturi şi să mănânce. Totuşi, încă nu suferisem agonia finală a îndoielii. Ştiuserăm că ceilalţi aveau să se întoarcă şi să ne aducă hrană. Ne gândiserăm la această mâncare, vorbiserăm despre ea, visaserăm la ea. Un festin cu o carne delicioasă, răsplata suferinţei noastre. Acum, tot ce aveam era asta. Nişte curmale veştejite, acoperite cu nisip, şi o mâncare din grâu fiert. Nici măcar nu era destulă. Trebuia să ne întoarcem prin Arabia, călătorind în secret, şi aveam destulă mâncare pentru zece zile, dacă eram cumpătaţi. Mâncasem în seara aceea, dar eram lihnit. Mă întrebam cât timp voi mai fi în stare să fac faţă acestei călătorii. *Trebuia* să facem rost de mai multă mâncare.

— Trebuie să punem mâna pe o cămilă şi să o mâncăm, a zis Al-Auf, şi m-am gândit cum ar fi să trăiesc o lună cu carne de cămilă uscată la soare şi nimic altceva.

Hamad a propus să ne aşezăm tabăra lângă Ibri, în uedul el-Ain, şi să trimitem un grup în Ibri pentru a cumpăra mâncare. A spus:

— Este unul dintre cele mai mari oraşe din Oman. Găseşti tot ce vrei acolo.

Cu greu m-am abţinut să-i atrag atenţia că zisese asta şi despre Liwa.

Musallim a intervenit şi a spus că nu puteam să intrăm în ţinutul Duru; tribul Duru auzise despre vizita mea la Mughshin din anul precedent şi îi prevenise pe cei din tribul Bait Kathir să nu aducă creştini pe teritoriul lor. Al-Auf l-a întrebat nervos unde propunea să mergem în acest caz. Au început să se ciondănească. M-am băgat şi eu şi i-am amintit lui Musallim că plănuiserăm tot timpul să ne întoarcem prin ţinutul Duru. Aprins, s-a întors spre mine şi, lovind pământul cu băţul pentru cămilă pentru a-şi sublinia cuvintele, a strigat:

— Să trecem prin el? Da, dacă trebuie, rapid şi în taină, dar prin ţinutul nelocuit de

lângă nisipuri. Nu am convenit niciodată să cutreierăm prin ţinutul Duru, nici să mergem în apropiere de Ibri. Pe Dumnezeu, e o nebunie! Nu ştii că acolo e unul dintre guvernatorii imamului? El este Riqaishi. N-ai auzit niciodată de Riqaishi? Ce crezi că va face dacă va auzi că în ţinutul lui e un creştin? Îi urăşte pe toţi necredincioşii. Eu am fost acolo. Ascultă, Umbarak, îl cunosc. Dumnezeu să te ajute dacă te prinde, Umbarak. Să nu crezi că Omanul este ca deşertul de aici. E o ţară organizată – sate şi oraşe –, iar imamul o stăpâneşte pe toată prin guvernatorii săi, iar cel mai rău dintre toţi este Riqaishi. Duru, da; beduini ca şi noi; duşmanii noştri, dar am putea să te trecem repede pe ascuns prin teritoriul lor. Însă să zăbovim acolo, nu. Iar a merge lângă Ibri ar fi o nebunie. Ai auzit? Umbarak, primii oameni care te vor zări se vor duce imediat să-i spună lui Riqaishi.

— Ce vrei să faci? l-a întrebat Al-Auf încet.

— Dumnezeule, nu ştiu, a izbucnit furios Musallim. Ştiu doar că eu nu mă apropii de Ibri.

L-am întrebat dacă voia să ne întoarcem la Salalah pe drumul pe care veniserăm şi am adăugat:

— O să fie foarte distractiv, cu nişte cămile epuizate şi fără mâncare.

El mi-a răspuns ţipând că nu ar fi mai rău decât să mergem la Ibri. Exasperat de această prostie, Al-Auf a plecat bombănind: „Nu există alt dumnezeu în afară de Dumnezeu”, pe când eu şi Musallim am continuat să ne certăm, până când Mabkhaut şi Hamad au intervenit pentru a ne calma.

Până la urmă, ne-am pus de acord că trebuia să facem rost de mâncare din Ibri şi ca, între timp, să cumpărăm o cămilă de la oamenii din tribul Rashid care erau în faţa noastră în Rabadh, astfel încât să avem cu noi o cămilă în plus pe care să o mâncăm dacă dădeam de necaz.

— Trebuie să ascundeţi faptul că Umbarak e creştin, a spus Hamad.

Mabkhaut a propus să pretind că eram un *saiyid* din Hadhramawt, deoarece nimeni nu ar fi putut să mă ia vreodată drept beduin.

— Asta nu foloseşte la nimic, am protestat eu. Ca *saiyid*, aş fi implicat în discuţii religioase. S-ar aştepta cu siguranţă de la mine să mă rog, ceea ce nu ştiu să fac; ba s-ar aştepta poate chiar să le conduc rugăciunile. Frumoasă ispravă aş mai face, n-am ce zice!

Ceilalţi au râs şi au fost de acord că această propunere nu ar merge. Eu le-am zis:

— Cât suntem în nisipurile de aici, ar fi mai bine să mă dau drept un orăşean din Aden care trăieşte cu triburile şi care acum e în drum spre Abu Dhabi. Când vom ajunge în Oman, voi zice că sunt un sirian care a vizitat Riadul şi că acum mă îndrept spre Salalah.

— Ce e un sirian? a întrebat bin Kabina.

— Dacă tu nu ştii ce e un sirian, cred că nici cei din tribul Duru nu vor şti, am spus eu. În mod sigur nu vor fi văzut niciodată vreunul.

Pe urmă, l-am întrebat despre Liwa.

— Sunt palmieri, palmieri buni şi destul de mulţi pe dunele de deasupra întinderilor de sare, a spus el. Casele sunt din rogojini şi frunze de palmier. N-am zărit nicio casă din chirpici. Sătenii erau toţi fie din tribul Manasir, fie din tribul Bani Yas, nişte oameni neprietenoşi. Un sclav a observat imediat că pernuţele de sub şaua cămilei mele sunt făcute din fibră de cocotier, şi nu din fibră de palmier, şi a strigat: „Băiatul ăsta e din sud. Nu aparţine aceluiaşi grup ca ceilalţi doi. Probabil că e cu nişte bandiţi care se ascund pe undeva şi a venit aici să le facă rost de hrană. Dacă erau oameni cinstiţi, ar fi venit toţi". Le-am spus că eram cu alţi doi rashid care veniseră în nord să lupte pentru Al-bu Falah şi că unul dintre ei avea febră, aşa că celălalt a rămas să aibă grijă de el.

— Sclavii ăştia sunt nişte diavoli, observă totul! a exclamat Mabkhaut.

— Pe Dumnezeu, a continuat bin Kabina, mi-ar plăcea să le fur o parte din cămile, nu că alea pe care le-am văzut ar merita luate. Sătenii ăştia sunt o mulţime nesuferită, nu ca oamenii din Salalah. Femeile lor au refuzat până şi să ne macine porumbul. Lovi-le-ar nenorocull! A trebuit să împrumut o piatră de moară şi să fac eu însumi asta după lăsarea serii.

Ştiam că aceasta era o treabă de femeie şi că s-ar fi ruşinat să fie văzut făcând-o. L-am întrebat ce i se dăduse de mâncare, iar el a râs şi a zis:

— Pâine, curmale şi o tocană făcută din şopârle.

Era întotdeauna îngreţoşat de carnea de şopârlă. Asta a iscat o discuţie despre ce însemna mâncarea legiuită. Arabii nu distingeau niciodată între ce este comestibil şi ce nu, ci întotdeauna între mâncarea legiuită şi mâncarea interzisă. Niciun musulman nu are voie să mănânce carne de porc, sânge sau carnea unui animal căruia nu i s-a tăiat gâtul cât era încă viu. Majoritatea nu mănâncă din carnea unui animal care a fost tăiat de altcineva decât de un musulman sau de către un băiat încă necircumcis, deşi în Siria musulmanii mănâncă din carnea animalelor omorâte de un creştin sau de un druz[1]. În rest, definiţiile a ceea ce este legiuit diferă la nesfârşit şi în fiecare loc, şi de obicei au puţină legătură cu raţiunea. Am întrebat dacă o vulpe era hrană legiuită şi Hamad mi-a explicat că vulpile de nisip erau, dar vulpile de munte nu. Erau de acord că vulturii erau mâncare legiuită, însă corbii erau mâncare interzisă, cu excepţia cazului în care erau mâncaţi ca leac pentru a vindeca durerea de stomac. Musallim a spus că tribul Duru mânca măgarii sălbatici care trăiau în ţinutul lor, iar ceilalţi şi-au exprimat neîncrederea şi dezgustul. Eu am zis că mai degrabă aş mânca un măgar decât o pisică sălbatică, pe care Al-Auf tocmai o declarase carne legiuită. Neînţelegerile care se iscaseră între noi cu puţin timp în urmă au fost uitate.

În rândul acestor oameni, certurile devin frecvent înfocate, dar de obicei înflăcărarea se stinge la fel de rapid cum se naşte. Bărbaţi care ţipau unul la altul, aparent gata să recurgă la violenţă, stau fericiţi împreună şi beau cafea la scurt timp după aceea. Ca regulă, beduinii nu ţin supărarea, dacă însă cred că le-a fost nesocotită onoarea, devin imediat răzbunători, hotărâţi să-şi facă dreptate. Loveşte un beduin şi el te va omorî fie atunci, fie mai târziu. E uşor pentru străini să jignească fără intenţie. Odată, mi-am pus mâna pe ceafa lui bin Kabina şi el s-a întors la mine şi m-a întrebat furios dacă îl luam drept sclav. Habar nu aveam că făcusem ceva greşit.

Dimineaţă, tabăra noastră era învăluită în ceaţă groasă. Abia reuşeam să disting o tufă de *abal* la mai puţin de douăzeci de metri de unde stăteam; dincolo de ea era o albeaţă plutitoare, rece şi umedă precum ceaţa de pe mare. Pe neaşteptate, o cămilă a mugit undeva, indicând că un om se apropiase de ea. Am bâjbâit după puşcă şi am privit în jur să văd dacă lipsea cineva. Bin Kabina sufla într-o grămăjoară de beţe care scoteau fum; Musallim făcea mormane mici de curmale pe o tavă; Hamad şi Jadid se rugau; iar eu mi-am dat seama că Mabkhaut şi Al-Auf trebuie să fie cu cămilele. M-am ridicat. Pelerina care îmi acoperise sacul de dormit era udă. În fiecare noapte din ultima săptămână avuseserăm parte de această rouă suprasaturată de apă, rezultatul vânturilor din nord care purtau umezeala de la Golful Persic spre interiorul regiunii. Observasem că în Nisipurile din sud roua şi ceaţa matinală coincideau cu un vânt din sud, dinspre Marea Arabiei. Nu cred că în deşertul Rub al-Khali propriu-zis cade multă rouă, dar mai aproape de coastă roua sigur împrospătează ierburile. Eram întotdeauna uimit când Al-Auf susţinea că roua le arde.

Hamad s-a oferit să ne însoţească până la Ibri, ofertă pe care am acceptat-o bucuroşi, deoarece cunoştea Nisipurile şi actuala localizare a triburilor din regiune. A zis că ar fi mai bine să o ţinem de-a lungul laturii sudice a Liwei, unde ţinutul era în prezent pustiu. În mod normal, întinderile de sare de la sud de Liwa erau pline cu turmele de cămile care aparţineau membrilor tribului Manasir, dar de curând aceştia fuseseră atacaţi de o oştire din Dubai şi suferiseră pierderi. Acum, cei mai mulţi dintre manasir erau adunaţi mai departe, spre vest. Hamad mi-a explicat că aceşti oameni îşi lăsau cămilele să pască săricică, tufe care le provocau sete, astfel încât animalele trebuiau adăpate de trei sau chiar patru ori pe zi. În consecinţă, depindeau de vecinătatea fântânilor. Tufele de săricică erau prea puţin afectate de secetă şi ofereau nutreţ abundent şi permanent pe întinderile din jurul Liwei. Cămilele noastre nu voiau să mănânce aceste tufe şi bin Kabina a întrebat dacă vom găsi ceva pentru ele în drumul nostru.

— Bietele animale nu merită să mai sufere de foame, a zis el. M-a întristat să le văd chinuindu-se.

Hamad l-a asigurat că le vom găsi suficientă mâncare pe parcursul următoarelor

câteva zile şi din belşug de îndată ce vom ajunge la Rabadh. Prin urmare, am fost de acord cu propunerea lui.

Am mâncat nişte curmale, apoi Jadid a mers înapoi, în timp ce restul am pornit-o spre est cu ceaţa încă groasă în jurul nostru. Eu speram să nu dăm peste vreo tabără arabă. Ceaţa nu s-a ridicat timp de încă două ore.

Dunele se întindeau de la vest spre est, astfel încât călătoream uşor. Erau alcătuite din masive mari, similare cu acele *qaid* pe care le văzusem în Ghanim, dar acolo erau legate între ele, formând lanţuri paralele de dune, cu o înălţime de circa 90 de metri, văile largi dintre ele fiind acoperite cu tufe de săricică de un verde strălucitor. Am trecut pe lângă mai multe crânguri de palmieri şi pe lângă câteva mici aşezări de colibe dărăpănate construite, aşa cum descrisese bin Kabina, din rogojini şi frunze de palmier. Toate erau abandonate.

La amiază, pe când mâncam din curmalele noastre groaznice, pe o dună din depărtare şi-au făcut apariţia doi arabi însoţiţi de un ogar persan. Stăteau şi se uitau la noi, aşa că Al-Auf s-a dus la ei. I-au strigat să nu se apropie mai mult, iar când el le-a strigat înapoi că voia „veştile”, ei au răspuns că nu aveau veşti şi că nu voiau nicio veste de la el şi au ameninţat că vor trage cu dacă se ducea mai aproape. Ne-au privit o vreme şi apoi au plecat.

Am mers încet pentru a odihni cămilele şi am ajuns la nisipurile Rabadh la cinci zile după ce plecaserăm de la fântâna Balagh. Uneori vedeam cămile. Nu părea să conteze cât de departe erau; aparent, tovarăşii mei puteau întotdeauna să distingă dacă erau cămile cu lapte. Ziceau „Cămile!” şi arătau spre nişte puncte pe o dună aflată la o depărtare de un kilometru şi jumătate sau mai mult. După ce se uitau mai atent, cădeau de acord că una sau mai multe dintre ele aveau lapte. Pe urmă călăream până la ele, deoarece călătorii în deşert au voie să mulgă orice cămilă întâlnesc. Aceste cămile se hrăneau cu săricică şi jeturi de excrement lichid, verde le curgeau permanent dintre picioarele din spate. Al-Auf mi-a spus că animalele care se hrăneau cu săricică colindau întotdeauna aşa, dar că asta nu le făcea rău dacă aveau destulă apă. În mod cert, cele mai multe dintre aceste cămile păreau a fi într-o stare excelentă.

Odată, am trecut pe lângă douăsprezece cămile supravegheate de o femeie cu doi copii mici.

— Haideţi să luăm nişte lapte, a zis Al-Auf, şi ne-am îndreptat călare spre ei.

El a sărit de pe cămilă, a salutat femeia, o bătrână zbârcită înfofolită în pânză neagră, înverzită din cauza vechimii, a luat castronul pe care ea i l-a întins şi s-a dus spre cămile. Femeia le-a strigat fiilor:

— Grăbiţi-vă, grăbiţi-vă, aduceţi-o pe cea roşie. Aduceţi-o pe cea în vârstă de doi ani. Dumnezeu să te ia, copile! Grăbeşte-te! Aduceţi-o pe cea roşie, aduceţi-o pe cea în

vârstă de doi ani. Bine aţi venit! Bine aţi venit! Bun venit oaspeţilor!

Al-Auf ne-a dat castronul, iar noi, la rândul nostru, ne-am aşezat turceşte ca să bem, căci niciun arab nu bea stând în picioare, în timp ce bătrâna ne-a întrebat încotro mergeam. I-am răspuns că mergeam să luptăm pentru Al-bu Falah şi ea a exclamat:

— Dumnezeu să vă dea victoria!

Cu alt prilej, am dat peste o mică tabără a unor manasir. Hamad a insistat că trebuie să mergem la ei, căci altfel vor intra la bănuieli, de vreme ce deja ne zăriseră. Mergeam pe jos în acel moment, iar eu am propus să lase cămilele să pască şi să le supraveghez până se vor întoarce. După ceva discuţii în contradictoriu, au fost de acord. Ştiam că voiau lapte şi mi-ar fi plăcut şi mie să beau, dar mi se părea stupid să risc să fiu descoperit. Când s-au întors, bin Kabina rânjea de câte ori se uita la mine, aşa că l-am întrebat care era gluma. El a zis:

— Cei din neamul Manasir ne-au dat lapte, dar au insistat să te aducem şi pe tine, spunând: „De ce îl lăsaţi pe tovarăşul vostru fără lapte?”. Al-Auf le-a explicat că eşti sclavul nostru, însă tot au insistat să te chemăm.

Ştiam că printre beduini chiar şi un sclav este considerat tovarăş de călătorie, îndreptăţit la acelaşi tratament ca restul grupului. Bin Kabina a continuat:

— În cele din urmă, Al-Auf a zis: „O! E slab de minte. Lăsaţi-l unde este”, iar oamenii manasir nu au mai insistat.

— Adevărat, n-au mai zis nimic, dar s-au uitat la noi niţel cam ciudat, a spus Mabkhaut.

În dimineaţa următoare, pe când ne conduceam cămilele de căpăstru în josul unei dune abrupte, am auzit brusc un uşor zumzet, vibrant, care a crescut în volum până când a sunat de parcă pe deasupra capetelor noastre zbura jos un avion. Cămilele înspăimântate au început să sară, trăgând de căpestre şi uitându-se înapoi la panta de deasupra noastră. Sunetul a încetat când am ajuns la baza dunei. Acesta era „cântecul nisipurilor”. Arabii îl descriu drept un răget, care este, poate, un cuvânt mai potrivit. Pe durata celor cinci ani cât m-am aflat în aceste părţi, l-am auzit doar de şase ori. Cred că este provocat de alunecarea unui strat de nisip peste altul. Odată stăteam pe creasta unei dune şi sunetul a început de cum am păşit pe panta abruptă. Cu această ocazie am descoperit că puteam să-l declanşez sau să-l opresc după chef, călcând sau nu pe această latură de alunecare.

Lângă Rabadh, Musallim a sărit brusc de pe cămilă, şi-a băgat braţul într-o vizuină puţin adâncă şi a tras afară un iepure. L-am întrebat cum de ştia că era acolo şi a zis că îi văzuse urmele intrând, dar nu şi ieşind. După-amiaza s-a scurs încet până când am ajuns la o întindere de mici dune aşezate una lângă alta, motiv pentru care aceste nisipuri erau numite Rabadh. Era o păşune potrivită, aşa că ne-am oprit la marginea lor. Am hotărât să mâncăm restul făinii, iar Musallim a scos din desagi trei cepe şi

nişte condimente. Ne-am aşezat într-un cerc înfometat, privindu-l pe bin Kabina cum gătea iepurele şi dându-i sfaturi. Nerăbdarea creştea, căci trecuse mai mult de o lună de când mâncaserăm carne, în afară de iepurele ucis de Al-Auf lângă Uruq al-Shaiba. Am gustat supa şi am decis să o lăsăm să mai fiarbă un pic. Atunci bin Kabina a ridicat privirea şi a oftat adânc:

— Dumnezeule! Oaspeţi!

Peste nisipuri veneau spre noi trei arabi.

— Sunt Bakhit, Umbarak şi Salim, copiii lui Mia, a zis Hamad şi, adresându-mi-se mie, a adăugat: Sunt din neamul Rashid.

I-am salutat, i-am întrebat despre veşti, le-am făcut cafea şi pe urmă Musallim şi bin Kabina au adus iepurele şi pâinea şi le-au aşezat în faţa lor, zicând, cu toată aparenţa sincerităţii, că erau oaspeţii noştri, că îi adusese Dumnezeu, că ziua aceea era o zi binecuvântată şi alte asemenea remarci. Ei ne-au rugat să mâncăm cu ei, dar i-am refuzat, repetând că erau oaspeţii noştri. Speram că nu par la fel de ucigaş pe cât mă simţeam când m-am alăturat celorlalţi în a-i asigura că Dumnezeu îi adusese cu această ocazie fericită. După ce au terminat de mâncat, bin Kabina a pus un morman de curmale lipicioase într-un vas şi ne-a chemat să mâncăm.

Simţindu-mă profund indispus, m-am întins să dorm, dar mi-a fost imposibil. Ceilalţi, entuziasmaţi de această întâlnire cu alţi membri ai tribului lor, stăteau de vorbă fără oprire la câţiva metri de capul meu. M-am întrebat iritat de ce trebuie beduinii să ţipe mereu. Treptat, m-am relaxat. Am încercat să folosesc vechea vrajă, aceea de a mă întreba: „Chiar mi-aş dori să fiu în altă parte?” şi, după ce am decis că nu, m-am simţit mai bine. Am cugetat la această ospitalitate din deşert şi am comparat-o cu a noastră. Mi-am amintit de alte tabere unde dormisem, corturi mici peste care dădusem din întâmplare în deşertul sirian şi unde îmi petrecusem noaptea. Mă întâmpinaseră bărbaţi sfrijiţi, în zdrenţe, şi copii care păreau înfometaţi şi îmi uraseră bun-venit cu frazele pompoase din deşert. Mai târziu îmi puseseră dinainte o mâncare grozavă, un morman de orez în jurul unei oi pe care o tăiaseră, peste care gazda mea a turnat unt lichid, auriu, până când s-a revărsat pe nisip; iar când eu protestasem, zicând: „Destul! Destul!”, răspunsese că eram de o sută de ori bine-venit. Ospitalitatea lor exagerată mă făcuse întotdeauna să mă simt stingher, căci ştiam că, drept rezultat al acesteia, vor rămâne flămânzi zile întregi. Totuşi, când am plecat, aproape că mă convinseseră că le făcusem o favoare stând la ei.

Gândurile mi-au fost întrerupte de vocile ridicate ale însoţitorilor mei. Bin Kabina protesta cu înflăcărare. Îl puteam vedea gesticulând pe fundalul cerului. Am ascultat şi, aşa cum mă aşteptasem, vorbeau despre bani, despre detaliile unei vechi dispute referitoare la câţiva şilingi, care nu-i privea pe niciunul dintre ei. M-am întrebat dacă mai era vreo altă rasă la fel de avară ca arabii, cu o dragoste atât de intensă pentru

bani, apoi m-am gândit cum îşi dăruise bin Kabina singura lui pânză pentru şolduri în Ramlat al-Ghafa şi m-am întrebat cine altcineva în afară de un beduin ar fi făcut asta. Este caracteristic pentru beduini să facă lucrurile la extreme, să fie ori nespus de generoşi, ori incredibil de zgârciţi, foarte răbdători sau aproape isteric de nervoşi, să fie incredibil de curajoşi sau să intre în panică fără un motiv aparent. Ascetici din fire, găsesc satisfacţie în simplitatea săracă a vieţii lor şi dispreţuiesc înlesnirile pe care alţii le-ar considera esenţiale. Deşi mănâncă enorm, în rarele ocazii care se ivesc n-am întâlnit niciodată un beduin lacom. Abstinenţi cu lunile, nici măcar unul dintre ei, nici cel mai auster, nu ar privi celibatul drept o virtute. Vor să aibă fii şi consideră că femeile sunt oferite de Dumnezeu pentru satisfacţia bărbaţilor. A se abţine voit de la folosirea acestora ar fi nu numai nefiresc, ci şi ridicol, iar beduinii sunt foarte susceptibili la ridicol. Cu toate acestea, arabul foloseşte numele surorii sale ca strigăt de bătălie şi Glubb a lansat ipoteza că noţiunea medievală de cavalerism a ajuns în Europa de la arabi pe vremea cruciadelor. Beduinii pun mare preţ pe demnitatea umană şi majoritatea ar prefera să privească un om murind decât să-l vadă umilit. Întotdeauna rezervaţi în faţa străinilor şi obişnuiţi ca în ocaziile formale să stea cu orele nemişcaţi şi în tăcere, sunt o rasă veselă şi guralivă. Însă, la instigarea fanaticilor religioşi, pot deveni intransigent de puritani, prompţi în a dezaproba toate distracţiile, considerând cântecul şi muzica un păcat şi râsul ca necuviincios. Probabil că nu există alţi oameni, nici ca rasă, nici ca indivizi, care să combine atât de multe calităţi contradictorii într-o măsură atât de extremă.

Am fost vag conştient de vocile lor până aproape de ivirea zorilor.

Dimineaţă, Bakhit a insistat să mergem la cortul lui, zicând: „Vă voi da grăsime şi carne”, modul convenţional de a spune că va tăia o cămilă pentru noi. Am fost tentaţi, căci ne era foarte foame, dar Hamad a zis că ar fi mai înţelept să nu mergem acolo, căci nisipurile în care avea tabăra Bakhit erau pline de arabi. I-am spus lui Bakhit că doream să cumpărăm o cămilă, iar el a zis că va aduce una şi se va întâlni cu noi a doua zi la o fântână părăsită aflată mai departe spre est. S-a întâlnit cu noi acolo cu puţin timp înainte de apusul soarelui. Avea cu el o cămilă bătrână, o *hazmia*, cu blană neagră şi în stare bună, născută şi crescută în nisipuri. Din tălpi îi atârnau fâşii lungi de piele. Al-Auf a spus că nu va putea să ajungă departe pe şesurile de pietriş din ţinutul Duru, dar Mabkhaut a răspuns că am putea să o luăm cu noi până când i se toceau picioarele şi apoi să o omorâm. După un pic de târguială, am cumpărat-o.

În dimineaţa următoare, am văzut nişte corturi.

— Nu ştiu cine sunt, a zis Hamad, aşa că am cotit-o la dreapta, ca să trecem pe lîngă ei printr-un ocol larg.

Însă un bărbat a ieşit dintre corturi şi a alergat pe nisip spre noi, strigând:

— Opriţi-vă! Opriţi-vă!

Când omul s-a apropiat, Hamad a spus:

— E în regulă. Este Salim, fiul bătrânului Muhammad.

L-am salutat şi el a zis:

— De ce îmi ocoliţi cortul? Veniţi, o să vă dau grăsime şi carne.

Eu am protestat instinctiv, dar el m-a redus la tăcere spunând:

— Dacă nu veniţi la cortul meu, o să divorţez de nevasta mea.

Acesta era jurământul de divorţ, pe care era obligat să-l respecte dacă noi îl refuzam. A luat cămila mea de frâu şi a condus-o către corturi. Un bătrân ne-a ieşit în cale şi ne-a salutat. Avea o barbă lungă şi albă, ochi prietenoşi şi o voce blândă. Mergea cu spatele foarte drept, aşa cum fac toţi beduinii.

— Acesta este bătrânul Muhammad, a spus Hamad.

Cele două corturi erau foarte mici, având mai puţin de trei metri lungime şi un pic peste un metru înălţime, şi erau aproape pline cu şei şi alte lucruri. O femeie în vârstă, una mai tânără şi trei copii, dintre care unul mic, dezbrăcat, care stătea cu degetul mare în gură în vreme ce îi curgea nasul, s-au uitat la noi în timp ce descărcam animalele. Femeile erau îmbrăcate în robe albastru-închis şi nu purtau văl. Cea mai tânără era foarte drăguţă. Salim l-a strigat pe Al-Auf şi au plecat împreună peste dune. S-au întors mai târziu cu o cămilă tânără, pe care au tăiat-o în spatele corturilor.

Între timp, bătrânul făcuse cafea şi ne pusese nişte curmale dinainte ca să mâncăm.

— El e creştinul, i-a spus Hamad.

— E creştinul care a călătorit anul trecut până în Hadhramawt cu bin al-Kamam şi cei din neamul Rashid? a întrebat bătrânul, iar după ce Hamad a confirmat, bărbatul s-a întors spre mine şi a zis: Fii de o mie de ori bine-venit!

Nu durase mult ca această veste să ajungă aici, deşi eram în apropiere de Golful Persic, departe de Hadhramawt; însă nu m-am mirat. Ştiam cât de interesaţi sunt întotdeauna beduinii de „veşti”, cât de preocupaţi erau să afle cele mai recente informaţii despre rudele lor, despre raiduri, despre deplasările tribale şi locurile de păşunat. Ştiam din experienţă cât de departe s-ar abate din drumul lor pentru a afla veşti. Îmi dădusem seama că atât ocazia de a afla veşti, cât şi pofta de lapte îi chinuiseră în egală măsură pe însoţitorii mei în ultimele zile, când zăriserăm corturi îndepărtate, dar le evitaserăm. Urau să călătorească printr-un ţinut locuit fără să ştie exact ce se petrecea în jurul lor.

„Care sunt «veştile»?” este întrebarea care urmează fiecărei întâlniri în deşert, chiar şi între necunoscuţi. Dacă au ocazia, beduinii stau la taclale cu orele, aşa cum făcuseră în seara precedentă, şi nimic nu li se pare prea trivial pentru a fi relatat. În deşert nu există nicio reticenţă. Dacă un bărbat se distinge prin ceva, ştie că faima lui se va răspândi; dacă se face de râs, ştie că povestea ruşinii lui va fi inevitabil auzită în

toate taberele. Această teamă de gura lumii este cea care întăreşte şi menţine, tot timpul, convenţiile rigide din deşert. Conştientizarea de către beduini a faptului că se află mereu în faţa unui public face ca multe dintre acţiunile lor să fie teatrale. Glubb mi-a spus cândva despre un şeic beduin care era supranumit „Gazda Lupilor" deoarece, ori de câte ori auzea un lup urlând în preajma cortului, îi poruncea fiului său să ducă o capră în deşert, spunând că nu va permite nimănui să-l viziteze în zadar la vremea cinei.

Era după-amiaza târziu când Salim a întins o rogojină în faţa noastră şi a pus pe ea o tavă mare plină cu orez. A scos bucăţi de carne din cazan şi le-a pus pe tavă, a turnat cu polonicul supă peste orez şi la final a răsturnat deasupra un castron plin cu unt topit. Pe urmă ne-a turnat apă pe mâinile întinse. Bătrânul Muhammad ne-a invitat să mâncăm, dar a refuzat invitaţia noastră de a ni se alătura. A stat şi ne-a privit, spunând:

— Mâncaţi! Mâncaţi! Sunteţi flămânzi. Sunteţi obosiţi. Aţi mers cale lungă. Mâncaţi!

I-a strigat lui Salim să mai aducă nişte unt, deşi noi am protestat, spunând că deja era destul, însă el, luând vasul din mâna lui Salim, a turnat untul peste orez. În sfârşit ghiftuiţi, ne-am lins pe degete şi ne-am ridicat împreună, murmurând:

— Dumnezeu să te răsplătească!

Ne-am spălat cu apă. Aici nu era nevoie să ne curăţăm degetele cu nisip, căci fântâna era în apropiere. Salim ne-a dat apoi cafea şi picăturile amare au fost bine-venite, cu gust curat după orezul gras şi bucăţile reci de untură pe care le mâncaserăm. El şi tatăl lui ne-au îndemnat să rămânem la ei măcar încă o zi ca să ne odihnim şi noi, şi cămilele noastre. Am acceptat bucuroşi. La apusul soarelui ne-au adus lapte şi am băut până n-am mai putut. Când îi înapoiam castronul din care băuserăm, fiecare dintre noi zicea: „Dumnezeu să o binecuvânteze!", o urare pentru cămila care dăduse laptele. Bakhit şi Umbarak şi-au făcut apariţia a doua zi dimineaţa, spunând că se aşteptaseră să ne găsească aici. Bakhit era dornic să ne însoţească la Ibri, unde voia să cumpere orez şi cafea cu banii pe care îi primise de la noi pentru cămilă. Îi era teamă să meargă singur din cauza duşmăniei dintre triburile Rashid şi Duru.

Toate triburile dintre Hadhramawt şi Oman aparţineau uneia sau alteia dintre facţiunile rivale, cunoscute astazi ca Ghafari şi Hanawi. Denumirile propriu-zise datează doar de pe vremea războiului civil din Oman de la începutul secolului al XVIII-lea, însă diviziunea dintre triburi pe care o denotă aceste denumiri este foarte veche şi probabil s-a născut din diferenţa de origine dintre triburile lui Adnan şi Qahtan. Cei din tribul Duru sunt Ghafari, pe când cei din tribul Rashid, care sunt descendenţii lui Qahtan, sunt Hanawi. Pentru a călători în siguranţă printre duru,

aveam nevoie de un *rabia*, un însoţitor care putea să ne faciliteze trecerea prin teritoriul lor. Acesta putea să facă parte fie din tribul Duru, fie din alt trib care avea dreptul, potrivit datinii tribale, să le ofere tovarăşilor săi de drum protecţie printre duru cât timp se aflau în compania sa. Un *rabia* depunea următorul jurământ: „Voi sunteţi tovarăşii mei de drum şi siguranţa voastră, atât a vieţii, cât şi a posesiunilor voastre, e în chipul meu". Fiecare dintre membrii unui grup era răspunzător pentru siguranţa tovarăşilor săi şi, dacă era necesar, membrii grupului trebuiau să lupte unii în apărarea altora chiar şi împotriva propriilor triburi sau familii. Dacă unul era ucis, tot restul grupului era implicat în vrajba care lua naştere de aici. Nu era probabil ca vreun trib să atace un grup însoţit de un membru al unui trib puternic cu care era aliat, dar un *rabia* putea să aparţină unui trib mic şi lipsit de însemnătate şi totuşi să ofere protecţie. Chestiunea privitoare la cum şi unde putea acorda protecţie fiecare trib era complicată. Adesea, pe însoţitorii mei îi amuza să discute cazuri ipotetice în timp ce călăream, iar discuţiile lor deveneau uneori atât de înflăcărate, încât îmi aminteau de dezbaterile în contradictoriu ale avocaţilor. Dificultatea noastră imediată era că trebuia să pătrundem pe teritoriul Duru fără un *rabia* şi să sperăm că vom găsi unul când vom ajunge acolo. În acel moment, tribul Rashid şi tribul Duru nu erau în război, dar nici nu se prea înghiţeau.

După trei zile, ne-am ridicat tabăra la marginea estică a Nisipurilor, printre tufişuri de mărăcini împrăştiate ici şi colo, iar în ziua următoare am călărit şapte ore pe un şes drept, a cărui suprafaţă de pietriş era acoperită cu fragmente de calcar. În faţa noastră plutea o ceaţă galbenă, ca o draperie murdară peste orizont. Seara ne-am ridicat tabăra într-o albie nisipoasă, printre arbori *ghaf*. În creanga bifurcată a unuia dintre ei era un pachet mare de curmale, lăsat acolo de posesorul lui cu totala încredere că nimeni nu se va atinge de el. La asfinţit am zărit nişte capre în depărtare, dar nimeni nu s-a apropiat de noi. În timpul nopţii, în jurul taberei a urlat un lup. A fost unul dintre cele mai sinistre sunete pe care le-am auzit vreodată.

În zori am văzut un munte mare spre est şi Hamad mi-a spus că era Jabal Kaur de lângă Ibri. Mai târziu, ceaţa a devenit din nou deasă şi l-a ascuns privirii. Când ne-am apropiat de uedul Al-Ain, Hamad a sugerat că ar fi mai bine ca el şi Al-Auf să o ia călare înainte, în caz că era cineva la fântână, astfel încât să-i poată preveni de sosirea noastră; altfel, cu siguranţă ar fi tras în noi. Au plecat la trap către centura de copaci care se întindea de-a latul în faţa noastră. Un pic mai târziu, când am ajuns lângă fântână, am văzut un grup de arabi certându-se cu Hamad; Al-Auf a venit la noi şi ne-a spus să ne oprim deoarece erau probleme. Ne-a explicat în grabă că, atunci când au ajuns la fântână, au stat de vorbă cu doi duru care îşi adăpau cămilele, iar aceştia fuseseră prietenoşi, dar că la scurt timp după aceea au sosit alţi duru, cu cămilele încărcate de curmale din Ibri, care afirmaseră că niciun rashid nu avea voie să

folosească fântâna lor. Pe urmă, Al-Auf s-a dus înapoi la grupul din jurul fântânii, în timp ce noi am aşteptat îngrijoraţi să vedem ce se va întâmpla. După o jumătate de oră, el şi Hamad au venit la noi cu un tânăr care ne-a salutat şi apoi ne-a spus să descărcăm poverile de pe cămile şi să ne facem comozi; a zis că, după ce va termina de adăpat animalele, ne va duce la tabăra lui. Caravana din Ibri îşi adăpa cămilele. În mod neaşteptat, unul dintre membrii caravanei i-a oferit lui Hamad un mic pachet de curmale; erau foarte mari şi foarte dulci, dar eram sătul de curmale şi nu voiam să le mai văd. Au plecat mai încolo în susul uedului şi atunci ne-am dus şi noi la fântână, care avea apă curată la o adâncime de şase metri.

După-amiază, tânărul păstor, al cărui nume era Ali, ne-a condus la tabăra lui, situată la vreo trei kilometri depărtare. Aici, uedul Al-Ain, cel mai mare dintre cele trei ueduri importante care curg din munţii Omanului în deşert spre vest, era alcătuit nu dintr-o singură albie de râu secată, ci din mai multe cursuri de apă secate, mai mici, despărţite de bancuri de pietriş şi aluviuni de nisip. Copacii şi tufişurile care creşteau aici erau pârjolite de secetă, dar, chiar şi aşa, reprezentau o schimbare plăcută după şesul pustiu de pietriş pe care tocmai îl traversaserăm.

În tabăra lui Ali nu erau corturi sau colibe. El şi familia lui locuiau sub doi copaci mari de acacia de care îşi atârnau ustensilele gospodăriei. Era limpede că se aflau acolo de mult timp, căci în cele două ţarcuri din vreascuri în care îşi puneau caprele noaptea pe jos era un strat gros de căcăreze. Erau două femei, ambele cu văl pe faţă, un băiat sărac cu duhul în vârstă de 14 ani şi trei copii mici. Am deşeuat animalele la mică distanţă de această tabără, într-un crâng de copaci *ghaf* care fuseseră îndoiţi şi mutilaţi pentru a asigura nutreţ caprelor şi cămilelor. Ali a tăiat o capră pentru noi şi seara ne-a adus o masă bună alcătuită din carne, pâine şi curmale. Era însoţit de un sclav care îşi petrecea noaptea aici. Ali a consimţit să ia o parte din grupul meu la Ibri, deşi sclavul ne-a tulburat zicând că acolo fuseseră necazuri în urmă cu câteva zile între orăşeni şi un grup de rashid. Ali m-a întrebat dacă merg la Ibri, dar i-am spus că sufăr de friguri şi voi rămâne pe loc să mă odihnesc. Al-Auf îi spusese deja că eram din Siria, că am fost de curând la Riad şi acum mă îndreptam spre Salalah. Am convenit ca bin Kabina şi Musallim să rămână cu mine, în timp ce ceilalţi urmau să meargă la Ibri. Ali a promis că atunci când se va întoarce de la Ibri va veni cu noi la uedul Al-Amairi, unde putea să ne găsească un alt *rabia* care să ne ducă prin restul ţinutului Duru.

Grupul care mergea la Ibri a plecat de dimineaţă; Ali zicea că se vor întoarce peste cinci zile. După-amiază, tatăl lui, pe care îl chema Staiyun, a venit cu un nepot pe nume Muhammad. Staiyun era un bătrân simplu, binevoitor, cu chip ridat şi privire amuzată. Era puţin probabil să pună întrebări incomode, dar nu eram la fel de sigur în privinţa lui Muhammad, care era bine îmbrăcat, într-o cămaşă albă şi curată, cu un acoperământ pentru cap din lână, scump, şi un pumnal cu mâner de argint. Fusese de

curând în Muscat şi era în mod evident mult mai sofisticat decât unchiul său. Părea însă prietenos. Staiyun a spus că ar fi mai bine dacă Muhammad ar merge cu noi la uedul Al-Amairi în locul fiului său, însă eu l-aş fi preferat pe credulul Ali. Nu avea să fie uşor să trăiesc foarte aproape de Muhammad mai multe zile păstrându-mi deghizarea, deoarece avea să bage de seamă curând că nu mă rugam. Am fost uşurat când a spus că are de gând să meargă la propria lui tabără. A promis să se întoarcă de îndată ce Staiyun trimitea după el. Staiyun ne-a confirmat că nişte rashid avuseseră necazuri la Ibri, dar ne-a spus că aceştia plătiseră o despăgubire şi acum totul era bine.

Au fost nişte zile plăcute, de trândăvie. Staiyun ne hrănea cu pâine, curmale şi lapte şi îşi petrecea cea mai mare parte din timp cu noi. Cu cât îl vedeam mai mult pe bătrân, cu atât îmi plăcea mai mult de el. L-am întrebat despre Umm al-Samim, iar el mi-a spus că cele trei ueduri, Al-Aim, Al-Aswad şi Al-Amairi, se terminau în aceste nisipuri mişcătoare. Din câte îmi dădeam seama, se aflau la vreo 80 de kilometri spre vest de noi. Mi-a confirmat poveştile pe care deja le auzisem, cum că grupuri de atacatori au fost înghiţite acolo, şi a zis că el însuşi văzuse cum a dispărut o turmă de capre când pământul s-a căscat brusc în jurul lor; după ce s-au chinuit o vreme, s-au scufundat. M-am hotărât să vin înapoi, să vizitez Umm al-Samim şi să încerc să pătrund în munţii stăpâniţi de imam. Era interesant să strâng de la bătrânul Staiyun informaţiile de care aveam nevoie pentru a putea face această călătorie: despre triburi şi alianţele lor, despre diferiţii şeici şi rivalităţile dintre ei, despre guvernarea imamului, unde şi cum acţiona aceasta, şi despre fântânile şi distanţele dintre ele. Dar deocamdată aş fi fost mulţumit să sosesc la Bai fără neplăceri şi fără întârziere; eram deja îngrijorat, căci trecuseră cinci zile şi apoi şase şi încă nu aveam vreo veste de la însoţitorii mei.

Staiyun era neliniştit cu privire la fiul său din pricina recentelor necazuri din Ibri şi m-a îndemnat stăruitor să merg acolo. A spus că, dacă s-ar afla în dificultate, aş putea să intervin pe lângă Muhammad al-Riqaishi, guvernatorul, sau chiar să merg să-l văd pe imam în Nazwa în favoarea lor. În a şaptea zi am decis că trebuia să plec a doua zi de dimineaţă cu Staiyun la Ibri. Acolo riscam să fiu descoperit drept creştin şi, din ceea ce auzisem despre Riqaishi şi imam, asta nu avea să fie plăcut; nici intervenţia mea nu avea să-i ajute pe tovarăşii mei dacă se aflau la necaz, dar nu aveam ce altceva să fac. A fost o mare uşurare când au sosit la apusul soarelui. Totul era bine. Au pretins că drumul a fost mai lung decât se aşteptaseră, dar eu ştiam că zăboviseră în Ibri, distrându-se, şi nu îi învinovăţeam.

A doua zi, Hamad şi Bakhit s-au întors la casele lor, iar după ce Staiyun l-a adus pe Muhammad, noi, restul, ne-am ridicat tabăra pe latura îndepărtată a uedului. Ne-a luat opt ore să ajungem la uedul Al-Aswad şi încă două zile dificile să ajungem la Amairi. Era greu să fac observaţiile de care aveam nevoie pentru cartografierea hărţii

mele şi era imposibil să fac fotografii cât timp Muhammad era cu noi. I-a întrebat pe ceilalţi de ce eu nu mă rugam, iar ei i-au spus că sirienii erau, evident, foarte indulgenţi în ce priveşte religia.

Amairi era un alt ued mare, cu mulţi copaci şi tufe. Muhammad ne-a dus la tabăra unui om pe nume Rai, care aparţinea micului trib Afar, şi a stabilit cu el să ne ducă în ţinutul Wahiba. Tribul Wahiba este Hanawi, este duşmanul tribului Duru şi niciun duru nu ne putea escorta în ţinutul lor. Însă cei din neamul Afar sunt acceptaţi ca *rabia* atât de către Duru, cât şi de către Wahiba. Muhammad a plecat înapoi a doua zi, dar noi am rămas acolo patru zile, deoarece ne aştepta încă un drum lung şi Rai a spus că aveau să fie puţine locuri de păscut pentru cămile după ce plecam din Amairi. Aici plouase recent şi copacii erau înfrunziţi. Erau duru în număr mare în ued, cu turme de cămile, de oi şi de capre şi cu mulţi măgari. În seara aceea i-am spus lui Rai cine sunt, deoarece Musallim a zis că nu era necesar să-mi păstrez identitatea secretă faţă de el. S-a uitat la mine şi a spus: „Nu ai fi ajuns până aici dacă duru ar fi ştiut cine eşti” şi m-a avertizat să nu mai zic nimănui. Din tabăra noastră puteam să văd lanţul lung al munţilor Jabal al-Akhdar, „Munţii Verzi”, care se află după Muscat. Se înalţă până la 3.000 de metri şi erau încă neexploraţi. Puteam să văd şi alţi munţi, mai apropiaţi, dintre care niciunul nu era marcat pe harta mea. Ceea ce era trecut pe hartă erau presupuneri. Uedul Al-Ain, de pildă, era marcat ca vărsându-se în mare lângă Abu Dhabi. Eram mai hotărât ca oricând să revin pentru a explora cum se cuvine această regiune.

Am sugerat să tăiem *hazmia*, căci tălpile cămilei se subţiau şi începea să şchiopăteze, dar ceilalţi au spus că erau prea mulţi oameni acolo şi va trebui să dăm de pomană toată carnea.

Am pornit din nou la drum. Fiecare zi goală, interminabilă, se sfârşea la apusul soarelui şi începea din nou în zori. Ceilalţi mâncau curmale înainte să plecăm, dar eu nu mai puteam să suport dulceaţa lor lipicioasă şi posteam până la masa de seară. Oră după oră, cămila mea înainta cu paşi târşâiţi; părea că se deplasează întotdeauna în sus, pe o pantă uşoară către un orizont nesfârşit, şi nicăieri în tot acel pustiu orbitor al şesului de pietriş şi al cerului lipsit de culoare nu era nimic asupra căruia să-mi pot îndrepta atenţia. Observam nişte puncte, credeam că poate erau cămile îndepărtate, doar ca să-mi dau seama câţiva paşi mai încolo că erau pietrele aflate chiar sub picioarele noastre. Mă minunam de cum îşi păstra Rai direcţia, mai ales când soarele era deasupra capului. Ştiam că niciodată cămilele nu mergeau drept. Propriul meu animal o lua tot timpul spre dreapta, către ţinutul lui natal, şi trebuia să-l lovesc uşor cu băţul peste spinare, o sursă constantă de iritare. Rai şi ceilalţi vorbeau continuu şi, aparent, nu acordau nicio atenţie direcţiei în care se îndreptau, dar, când verificam din când în când direcţia cu busola, aceasta nu varia niciodată mai mult de câteva

grade. Am ajuns la fântâna de la Haushi, de lângă coasta sudică, la şase zile după ce am plecat din Amairi. În ultimele două zile fusese dureros să privim agonia cămilei care şchiopăta. Nu era nimic de mâncare acolo pentru cămile în afară de lăstarii mărăcinişului fără frunze care creşteau în câte o albie. *Hazmia* nu putea nici măcar să mănânce. Era obişnuită cu locurile de păşunat din Nisipuri, iar gingiile ei sensibile nu puteau să rumege această hrană lemnoasă. Slăbea. Al-Auf se uita la ea şi zicea: „Când în sfârşit o s-o tăiem nici n-o să merite să fie mâncată". Am omorât-o în seara în care am ajuns la Haushi. Am tăiat carnea în fâşii şi am agăţat-o de tufe la uscat. Am pus oasele cu măduvă în sacul stomacului, pe care l-am legat cu o fâşie din pielea ei şi l-am îngropat în nisip, aprinzând un foc deasupra. A doua zi, când l-am dezgropat, era o masă vârstată cu sânge care plutea printre oasele goale şi pe care Mabkhaut a turnat-o într-un burduf gol. Beduinii tânjesc după grăsimi, dar eu visam la fructe, la ciorchini de struguri şi la cireşe albe. Ne ascunseserăm printre dunele de nisip, dar doi wahiba ne-au descoperit. Erau însă nişte bătrâni încântători, politicoşi şi prietenoşi, care nu veniseră în căutare de carne, ci de veşti şi distracţie. Ne-au adus lapte şi apoi au petrecut seara cu noi. Am luat masa la apusul soarelui, mâncând până n-am mai putut. Carnea mirosea urât şi era foarte tare, supa era grasă şi cu o aromă ciudată, dar a fost o masă minunată după toate acele săptămâni de înfometare. În sfârşit sătul, m-am întins pe nisip în timp ce bătrânii mormăiau amintiri printre gingiile fără dinţi, iar cămilele din apropiere regurgitau, mestecând apoi hrana parţial rumegată.

Ne-am petrecut ziua următoare acolo, uscând carnea, şi apoi am pornit-o spre vest către Bai.

Călăream din nou printr-un ţinut pustiu, dar acum era nu numai pustiu, ci şi mort. Depresiuni superficiale în suprafaţa de calcar conţineau bălţi cu noroi negru, cleios, acoperite cu cruste de sare şi nisip, ca nişte petice intrate în putrefacţie pe o carcasă care se descompune la soare. Călăream câte şapte, opt, nouă ore pe zi, fără oprire, şi era o muncă plictisitoare. Pe măsură ce treceau orele, conversaţia lâncezea şi mă cuprindea plictiseala, ca o durere surdă. Ne acopeream feţele împotriva vântului pârjolitor, ne mijeam ochii în lumina orbitoare care ni se înfigea în capete. Muştele pe care le aduseserăm cu noi de la Haushi, când făcuserăm pe măcelarii, ni strângeau grămadă pe spate şi pe cap. Dacă făceam o mişcare bruscă, zburau în jurul feţei mele într-un nor des, zgomotos, care mă urmărea. Călăream întruna, corpul meu legănându-se înainte şi înapoi, înainte şi înapoi, în ritmul mersului cămilei, o solicitare neîncetată asupra spatelui meu, pe care din cauza acestei mişcări îndelungate nu-l mai simţeam. Urmăream înaintarea înceată a soarelui pe cer şi tânjeam după înserare. Când soarele se cufunda în ceaţă, devenea un disc portocaliu lipsit de căldură sau strălucire. Mă uitam la el prin binoclu şi vedeam petele solare ca nişte găuri negre în suprafaţa lui. Dispărea cât încă era de-o şchioapă deasupra orizontului, pierind pe

un cer galben pe care nu era niciun nor.

Am ajuns la Bai la cinci zile după ce am plecat din Haushi. Văzând cămilele în depărtare, Mabkhaut a zis:

— Aia e cămila lui bin Turkia şi iat-o pe a lui bin Anauf.

Ne-am apropiat de o culme pe care s-a ivit brusc o mică siluetă. Era bin Anauf.

— Vin! Vin! a strigat el şi a alergat în josul pantei.

Şi-a făcut apariţia bătrânul Tamtaim, venind şontâc-şontâc spre noi. M-am lăsat să alunec anevoios de pe cămilă şi i-am salutat. Bătrânul şi-a aruncat braţele în jurul meu, cu lacrimi curgându-i pe faţă, prea emoţionat pentru a fi coerent. Amarnică-i fusese mânia atunci când cei din neamul Bait Kathir se întorseseră de la Ramlat al-Ghafia. Mi-a spus că, părăsindu-mă, aceştia aduseseră asupra tribului său ruşinea neagră[2]. Ne-am condus cămilele la tabăra lor şi acolo am schimbat saluturile ceremonioase şi „veştile”. Era 31 ianuarie. Mă despărţisem de ei la Mughshin pe 24 noiembrie. Parcă trecuseră doi ani.

Aici erau doar Tamtaim, bin Turkia şi fiul lui. Ceilalţi erau lângă coastă, unde erau locuri de păscut mai bune. Bin Turkia a spus că le va duce veştile a doua zi. Am dormit puţin în noaptea aceea. Am stat de vorbă în neştire, am făcut cafea şi apoi am făcut din nou cafea în timp ce le povesteam păţaniile noastre. Ei erau beduini şi un simplu rezumat nu le-ar fi fost suficient nici lor, nici însoţitorilor mei; ceea ce voiau era o relatare amănunţită despre tot ce am văzut şi am făcut, despre oamenii cu care am vorbit, ce au spus aceştia, ce le-am spus noi lor, ce am mâncat, când şi unde. Tovarăşii mei păreau să nu fi uitat nimic, oricât de banal. Trecuse mult de miezul nopţii când m-am dus la culcare şi ei încă stăteau de vorbă. A doua zi au sosit ceilalţi şi cu ei erau mulţi harasi care veniseră să-l vadă pe creştin. Au venit şi nişte femei. Toate erau mascate cu bucăţi de pânză tare, neagră, ca nişte vizoare, iar una dintre ele era îmbrăcată în alb, lucru neobişnuit (vezi fotografia 6). A fost un du-te-vino şi multă pălăvrăgeală; numai Sultan şedea deoparte şi cugeta. Neliniştile şi greutăţile mele se terminaseră, dar încă mai aveam mult de mers până să ajungem la Salalah.

Călăream peste întinderea netedă din Jaddat al-Harasis, marşuri lungi de câte opt şi chiar zece ore pe zi. Eram ca o mică oştire, căci cu noi călătoreau mulţi harasi şi mahra, care mergeau la Salalah să-l viziteze pe sultanul din Muscat, sosit de curând acolo. Eram la fel de bucuros acum să mă aflu din nou în această mulţime prietenoasă pe cât fusesem să scap de ea la Mughshin. Îmi făcea plăcere ritmul neregulat al acestei mase de cămile, târşâitul picioarelor lor, discuţiile pe ton ridicat şi cântecele care puneau în mişcare sângele bărbaţilor şi animalelor astfel încât să înainteze cu pas iuţit. Aici exista viaţă. Printre tufele de acacia cu coroane aplatizate păşteau gazele şi, odată, am văzut în depărtare o turmă de oryx care păreau foarte albe în contrast cu pietrişul negru al şesului. Erau şopârle cam de jumătate de metru lungime, care

alergau repede pe pământ. Aveau cozi în formă de disc şi, prin urmare, arabii le numeau „tatăl dolarului”. I-am întrebat dacă le mănâncă, dar au declarat că nu erau legiuite; ştiam că ar mânca alte şopârle care semănau cu acestea cu excepţia cozii. Dar oricum, acum nu era nevoie să mâncăm carne de şopârlă. Mâncam în fiecare zi gazele şi de două ori Musallim a împuşcat câte un oryx.

Am adăpat cămilele la Khaur Wir; m-am întrebat cu cât putea apa să fie mai rea la gust şi totuşi să fie considerată potabilă. Am adăpat din nou după şase zile, la Yisbub, unde apa era dulce şi în stânca umedă de deasupra bălţii creştea feriga părul-fetei. Am plecat din nou la drum şi am ajuns la Andhur, unde fusesem cu un an înainte, şi ne-am ridicat tabăra lângă crângul de palmieri. Apoi am urcat mai departe până pe munţii Qarra şi am privit spre mare. Trecuseră nouăsprezece zile de când plecaserăm din Bai. După-amiază am coborât muntele şi am aşezat tabăra sub smochinii mari de lângă iazurile din Darbat. Pe aceste iazuri erau mai multe specii de raţe sălbatice, raţe-suliţar, raţe-fluierătoare şi lişiţe, iar în seara aceea Musallim a împuşcat o hienă vărgată. Era una dintre cele trei hiene care alergau chicotind în jurul taberei noastre la lumina lunii.

Trimiseserăm vorbă în Salalah, şi în dimineaţa următoare *wali*-ul a ieşit călare din oraş să ne întâmpine, însoţit de o mulţime de orăşeni şi beduini. Erau mulţi rashid cu ei, unii prieteni vechi, alţii pe care nu-i întâlnisem încă, printre aceştia fiind şi bin Kalut, care îl însoţise pe Bertram Thomas. Cu el erau oamenii din tribul Rashid pe care îi lăsaserăm la Mughshin; ei ne-au spus că Mahsin se înzdrăvenise şi se afla în Salalah.

Wali-ul ne-a ospătat într-un cort amplasat lângă mare, iar după-amiază ne-am dus la baza RAF. Tovarăşii mei au insistat să ne facem o intrare triumfală, aşa că am intrat călare în bază, trăgând focuri de puşcă, în timp ce în faţa noastră nişte bait kathir dansau şi cântau, fluturându-şi pumnalele.

1. Denumirea membrilor unei secte din Siria şi Liban.
2. Iniţial, aceasta a fost o expresie folosită de presa germană de dreapta pentru a stârni opoziţie faţă de folosirea trupelor africane în ocuparea Rhineland-ului în urma înfrângerii Imperiului German în Primul Război Mondial (în germană, *Die schwarze Schande* sau *Die schwarze Schmach*).

9

De la Salalah la Mukalla

O călătorie pe îndelete până la Mukalla cu cei din tribul Rashid încheie explorarea mea în această parte a Arabiei.

Am rămas la Salalah o săptămână. Am fost ocupat cu transcrierea însemnărilor mele, sortarea colecţiilor de plante şi pregătirea călătoriei la Mukalla cu cei din tribul Rashid.

Venisem la Dhofar hotărât să traversez deşertul Rub al-Khali. Reuşisem şi, pentru mine, această aventură nu avea nevoie de justificare. Dar îmi dădeam seama că, din punctul de vedere al Centrului de Cercetare a Lăcustelor, călătoria mea de întoarcere prin Oman era mult mai importantă decât traversarea nisipurilor. Pentru ei, singura justificare pentru această traversare ar fi fost faptul că-mi dăduse posibilitatea să intru în Oman. Dacă aş fi încercat să merg acolo din sud, tribul Duru m-ar fi recunoscut cu certitudine ca fiind creştinul care călătorise în anul precedent cu cei din tribul Bait Kathir şi m-ar fi oprit. Venind din nord, deghizarea mea destul de precară a avut sorţi de izbândă deoarece nimeni nu se aştepta să fiu european.

Observaţiile mele personale şi investigaţiile pe care le făcusem pe când străbăteam deşertul Rub al-Khali mă convinseseră că erau puţini ani când nu ploua undeva în această zonă. De obicei ploua foarte puţin, câteva averse răzleţe, dar era nevoie de ploaie pentru vegetaţia din nisipuri şi, unde ploua, lăcustele se puteau înmulţi. Văzusem câteva lăcuste în timpul călătoriei, unele dintre ele galbene, ceea ce arăta că erau gata să se înmulţească. Făcusem însemnări despre culoarea, numărul şi direcţia lor de zbor, iar bin Kabina şi ceilalţi îmi făcuseră rost adesea de specimene, urmărindu-le şi lovindu-le cu pânzele cu care îşi acopereau capul. Strânsesem specimene din plantele care creşteau în nisipuri şi adunasem informaţii despre distribuirea lor teritorială şi despre precipitaţiile recente. Toate acestea erau utile,

confirmând ceea ce se ştia sau se bănuia deja în urma primei mele călătorii la Mughshin, dar mă îndoiam că doar aceste informaţii ar fi justificat cheltuiala celei de-a doua expediţii. Totuşi, din Oman adusesem informaţiile solicitate de Centrul de Cercetare a Lăcustelor. Dr. Uvarov crezuse că albiile râurilor care drenau pantele vestice ale muntelui Jabal al-Akhdar, înalt de 3.000 de metri, ar putea transporta suficientă apă spre nisipuri pentru a produce acolo o vegetaţie permanentă şi că, în consecinţă, izvoarele marilor ueduri ar putea fi focare pentru lăcustele-de-deşert. Eu am descoperit că inundaţiile erau rare în părţile mai joase ale uedurilor şi că, atunci când aveau loc, se dispersau pe întinderile sterile de sare din Umm al-Samim, unde nu creşte nimic.

Zilele pe care le-am petrecut la Salalah au fost plăcute. Era o schimbare bine-venită să vorbesc în engleză în locul efortului permanent de a vorbi în arabă, să fac o baie fierbinte şi să mănânc mâncare bine gătită, ba chiar să stau comod pe scaun, cu picioarele întinse, în loc să stau pe pământ cu ele îndoite sub mine. Însă plăcerea de a face aceste lucruri îmi era sporită enorm de cunoaşterea faptului că urma să mă întorc în deşert, că acesta era doar un interludiu, şi nu sfârşitul călătoriei mele.

Sultanul, Sayid Said bin Timur, pe care îl întâlneam pentru prima oară, a fost foarte amabil şi mi-a oferit tot sprijinul în pregătirea următoarei etape. M-a asigurat că restricţiile impuse celor din baza RAF nu mi se aplicau şi că puteam să merg oriunde şi să stau de vorbă cu oricine cât mă aflam în Salalah. Asta mi-a uşurat mult pregătirile.

Acum intenţionam să călătoresc spre Mukalla, în Protectoratul Adenului de Est, şi să cartografiez regiunea de-a lungul cumpenei apelor dintre uedurile care se întindeau spre nord, către nisipuri, şi acelea care se întindeau spre sud, către mare. O hartă a acestei zone, împreună cu cea pe care o făcusem în anul precedent în timpul călătoriei la Hadhramawt, ar fi stabilit conturul regiunii necunoscute de la vest de Dhofar.

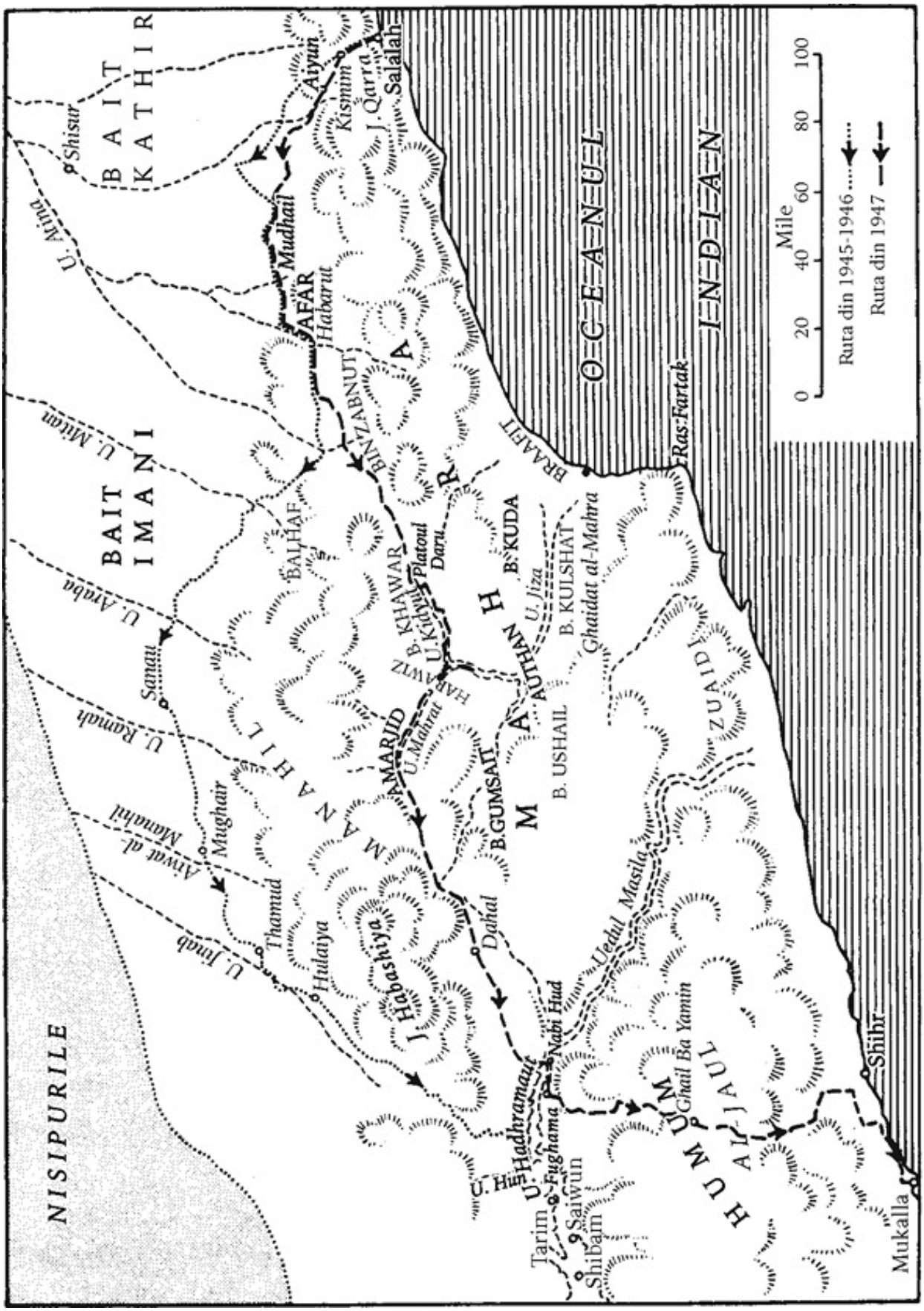

Ţinutul Mahra

Am stabilit cu bin Kalut ca el şi un grup de rashid să meargă cu mine la Mukalla. Am convenit să plătesc pentru cincisprezece oameni, aşa cum făcusem în anul precedent, dar ca membrii tribului Rashid să decidă câţi dintre ei urmau să mă însoţească. O armată mare din tribul Dahm atacase triburile Rashid şi Manahil cu

două luni în urmă, capturând multe cămile, şi tovarăşilor mei le era teamă că s-ar putea să întâlnim alte grupuri de atacatori lângă Hadhramawt. Bin Kalut şi-a luat sarcina de a căuta *rabia* necesare din triburile prin ale căror teritorii urma să trecem. Între timp, mi-am încheiat socotelile cu cei din tribul Bait Kathir, oprindu-i doar pe Mabkhaut, bin Turkia şi fiul său, bin Anauf. Musallim nu putea să vină cu noi deoarece trebuia să călătorim prin ţinutul Mahra şi, pentru că omorâse un membru al acestui trib, avea o vrajbă de sânge cu ei. Al-Auf, bin Kabina şi cei trei bait kathir urmau să vină în completarea grupului pe care îl strângea bin Kalut.

Pe 3 martie, bin Kalut şi în jur de şaizeci de rashid şi-au făcut apariţia la baza RAF. Piloţii s-au plimbat printre ei, făcând fotografii şi uitându-se cum îşi descărcau cămilele. Aceşti piloţi erau conaţionalii mei şi eram mândru să fiu din rasa lor. Cunoşteam decenţa fundamentală care constituia temelia solidă a caracterului lor, le cunoşteam umorul, încăpăţânarea şi încrederea în propriile puteri. Ştiam că, dacă li se cerea, se puteau adapta la orice fel de viaţă, în deşert, în junglă, în munţi sau pe mare, şi că, din multe puncte de vedere, nicio rasă din lume nu le era egală. Însă lucrurile care îi interesau pe ei pe mine mă plictiseau. Ei aparţineau unei ere a maşinilor; erau fascinaţi de automobile şi avioane şi se relaxau la cinema şi ascultând radio. Ştiam că eram diferit de ei şi că nu voi găsi niciodată printre ei mulţumirea de care aveam parte printre aceşti beduini, deşi nu aveam să fiu niciodată unul de-al lor.

În noaptea aceea, la Al-Ain au campat cu noi un mare număr de bait kathir şi alţi membri ai triburilor. Musallim se afla printre ei, căci venise să ne conducă înainte de plecare. Destul de îngrijorat, l-am întrebat pe bin Kalut câţi dintre aceşti oameni urmau să meargă cu noi la Mukalla. M-a liniştit, spunându-mi că vor fi doar treizeci de rashid, precum şi propriul meu grup şi oamenii *rabia* din triburile Bait Khawar, Mahra şi Manahil. După aceea am împărţit făina, orezul, zahărul, ceaiul şi cafeaua, pe care le asigurasem eu, şi cele trei încărcături de cămilă cu curmale din Oman pe care mi le dăruise sultanul. Speram că vom avea destulă mâncare, chiar dacă vom călători încet şi ne va lua două luni să ajungem la Mukalla. Mă săturasem să-mi fie foame.

Bin Kalut era o persoană remarcabilă. Scund, îndesat şi extrem de puternic, trupul său era îngreunat de bătrâneţe, aşa că bărbatul se deplasa cu dificultate şi se ridica în picioare doar cu un efort considerabil şi după multe invocări suspinate către Atotputernicul. Graiul, mişcările şi gesturile sale erau foarte domoale. Avea o faţă latră, colţuroasă, şi un nas proeminent, ochi serioşi, gură mare şi o barbă grea, căruntă, şi era complet chel. Vorbea rar, dar am băgat de seamă că, atunci când o făcea, nu-l contrazicea nimeni. Îl avea cu el pe Muhammad, fiul său, care era frate vitreg, după mamă, cu Salim bin Kabina. Era un tânăr bine clădit, la fel ca tatăl lui, prietenos, dar cam ineficient. Erau mulţi rashid care fuseseră cu mine în anul precedent. Printre ei şi Musallim bin al-Kamam, un bărbat zvelt între două vârste, cu o minte iute şi receptivă

şi un spirit neabătut, ce îl anima în aşa măsură încât, dintre oamenii tribului Rashid, el călătorise cel mai mult; în plus, era şi cel mai inteligent dintre ei. Îmi plăcuse nespus de mult de el când merseserăm împreună şi mi se păruse un tovarăş de drum amuzant, prompt în a-mi povesti orice credea că m-ar putea interesa. Era foarte cumpătat şi nu l-am auzit niciodată ridicând vocea. Din păcate, acum nu putea călători cu mine. Cu un an înainte încheiase un armistiţiu de doi ani cu tribul Dahm, pe care acest ultim raid îl încălcase. Se ducea să ceară returnarea cămilelor rashid care fuseseră furate.

Până de curând, tribul Saar, care trăia în podişul aflat la nord de Hadhramawt, fusese principalul duşman al triburilor Rashid, Bait Kathir şi Manahil, dar în ultimii ani triburile Dahm şi Abida din Yemen îi luaseră locul şi deveniseră cei mai necruţători atacatori din zona de sud a deşertului. Aceste două triburi nu erau alcătuite din beduini, ci din săteni care trăiau pe înălţimile subalpine din Yemen. Era o inversare a rolului obişnuit faptul că beduinii atacau triburile cu aşezări permanente, iar bin al-Kamam şi alţi rashid m-au asigurat că autorităţile yemenite din Jauf le furnizau acestor atacatori armele şi muniţia care le dădeau superioritate asupra triburilor din deşert. Nu prea părea să existe îndoială că guvernul yemenit încuraja aceste raiduri pentru a şicana guvernul de la Aden prin sporirea haosului în deşertul din nordul regiunii Hadhramawt.

În 1945, o mare oştire a tribului Manahil, aflată sub conducerea lui bin Duailan, poreclit al-Bis, „Pisica”, pornise să atace tribul Dahm. Din nefericire, nu ajunseseră la satele Dahm, în schimb, atacaseră o aşezare a tribului Yam, omorâseră mai mulţi membri ai acelui trib şi le furaseră un mare număr de cămile. Cei din Yam erau beduini, datorându-i loialitate lui Ibn Saud, iar ţinuturile lor natale se aflau în apropiere de Najran. Când au fost atacaţi îşi păşteau turmele în deşertul de la graniţa cu Yemenul. Nu era prima dată când tribul Yam suferea de pe urma atacatorilor din Protectoratul Adenului de Est, care intenţionaseră să atace tribul Dahm, dar fuseseră abătuţi de la acest ţel de perspectiva unei prăzi mai uşoare întâlnite pe drum. Când mă aflam în Jeddah, în vara anului 1945, ambasadorul britanic îmi pusese întrebări cu privire la aceste atacuri şi îmi spusese că Ibn Saud ameninţase să dea frâu liber triburilor sale asupra regiunii Hadhramawt dacă nu încetau cu raidurile.

Propunerea lui bin al-Kamam de a merge la tribul Dahm şi de a cere restituirea cămilelor rashid s-a lovit de opoziţia multora din trib, care voiau război. După cină, între arabii care stăteau cu mine a început o dispută în legătură cu acest subiect. La fel ca majoritatea discuţiilor beduinilor, şi aceasta s-a încins rapid şi vocile ridicate au atras alţi oameni lângă noi. În seara aceea, în jurul nostru îşi aşezaseră tabăra mai mult de o sută de membri ai triburilor Rashid, Bait Kathir, Mahra şi Manahil şi în curând s-au strâns toţi lângă focul nostru. Ei aparţineau triburilor care suferiseră din

cauza atacurilor tribului Dahm. Era aproape lună plină, aşa că puteam să-i văd clar în timp ce stăteau acolo, înghesuiţi, cu puştile în mâini. În spatele lor, stâncile erau albe în lumina lunii, iar deasupra se aflau versanţii împăduriţi ai munţilor Qarra. Peste tot în preajma noastră erau cămile aşezate pe burtă şi numeroase focuri pe cale să se stingă. Bin Kabina şi bin al-Auf se învârteau pe-acolo, turnând cafea tuturor, pe rând. Simţeam nerăbdarea care este întotdeauna prezentă când beduinii au de gând să facă un raid. Ştiam că mulţi dintre ei îşi închipuiau deja cămilele prădate care aveau să-i îmbogăţească.

Bin al-Kamam căuta să arate că cei din tribul Dahm, pentru că erau membrii unui trib, vor fi obligaţi să restituie cămilele luate în timpul unui armistiţiu. Vorbea încet, împungând în pământ cu băţul pentru cămilă. S-au auzit murmure de „Da, pe Dumnezeu!" şi „Adevărat! Adevărat!". Cineva l-a întrerupt spunând că cei din tribul Dahm erau perfizi, chiar mai răi decât cei din Saar. A luat cuvântul un alt bărbat, care a încercat, ridicând glasul, să atragă atenţia mulţimii, însă cuvintele lui s-au pierdut în zarva crescândă. Deodată, un rashid agitat, al cărui nume nu îl ştiam, a sărit în picioare, şi-a aruncat la pământ acoperământul de cap şi a strigat:

— *Ba Rashud*, dacă vin cu mine douăzeci de oameni, mă duc să iau înapoi cele două cămile pe care mi le-au luat. Mai mult, pe Dumnezeu, voi aduce şi o sută de cămile dahm!

S-a întors spre bin al-Hamam şi a întrebat mânios:

— La ce bun negocierile tale? Ai încheiat un armistiţiu pentru tribul Rashid, dar tribul Dahm l-a încălcat imediat. Singurul rezultat al armistiţiului tău a fost că am fost prinşi nepregătiţi. Câte cămile au pierdut cei din tribul Rashid? Neamul Dahm e groaznic de perfid. Blestemul lui Dumnezeu asupra lor! Puştile ar trebui să fie răspunsul nostru la acest atac. Să lăsăm puştile să vorbească. Ascultaţi-mă pe mine, oameni buni, strângeţi-vă şi porniţi într-un raid. Dumnezeule atotputernic, ce suntem noi, cei din neamul Rashid, nişte femei, ca să fim jefuiţi de tribul Dahm? Ar fi o ruşine să negociem acum.

Toată lumea ţipa şi abia reuşeam să disting vreun un cuvânt. Bătrânul Abdullah cel chior se certa furios cu un grup de mahra, în timp ce lovea puternic în pământ cu băţul. Bin Mautlauq striga în favoarea războiului, încurajat de un băiat chipeş cu pânză pentru şolduri de culoare albastră. Bin Kabina nu mai împărţea cafea şi gesticula cu ibricul. Când şi când, câte unul dintre ei solicita atenţia pentru o clipă şi atunci tăcerea încordată era întreruptă doar de o singură voce insistentă; însă, inevitabil, intervenea şi altcineva, iar cele două voci creşteau în intensitate, una împotriva celeilalte, până când amândouă se pierdeau în gălăgia care se stârnea din nou. Am observat un omuleţ ce stătea vizavi de mine, care insista ca triburile să se unească şi să pricinuiască tribului Dahm o înfrângere cu adevărat zdrobitoare. Avea

hainele pătate şi rupte, dar purta un pumnal mare, cu mâner de argint, bătut cu cornaline[1], şi o curea plină de cartuşe, iar între genunchi ţinea o puşcă Martini ferecată în alamă. Avea ochi foarte luminoşi şi toate mişcările sale erau smucite. Semăna cu o vrabie gureşă, dar am băgat de seamă că ceilalţi ascultau cu atenţie tot ce spunea. L-am întrebat pe bin Kabina cine era.

— Nu-l cunoşti? E bin Duailan, „Pisica”, mi-a răspuns el.

M-am uitat din nou la el cu interes, căci bin Duailan era cel mai faimos atacator din sudul Arabiei. Opt luni mai târziu, avea să moară la graniţa cu Yemenul, înconjurat de bărbaţii pe care îi omorâse în ultima şi cea mai disperată luptă a sa, care a aruncat deşertul în război. Bin al-Kamam a făcut o glumă pe care nu am priceput-o şi toată lumea din jur a râs. Pe urmă, bin Kalut, care stătuse tăcut şi nemişcat, a rostit cu glasul lui apăsat:

— Să-l lăsăm pe bin al-Kamam să meargă la tribul Dahm să ceară restituirea cămilelor rashid. Dacă le vor înapoia, tribul Rashid va menţine armistiţiul. Dacă vor refuza, vom strânge o armată şi îi vom ataca după ce-l vom duce pe Umbarak la Mukalla.

Din punctul de vedere al celor din tribul Rashid decizia părea a fi luată.

A doua zi am străbătut trecătoarea Kismim şi am ridicat tabăra din nou lângă iazul din Aiyun. Bin Kabina era însoţit de un băiat pe care îl observasem cu o seară în urmă. Aveau cam aceeaşi vârstă. Băiatul acesta purta doar o bucată de pânză albastră înfăşurată în jurul mijlocului, cu un capăt cu ciucuri aruncat peste umărul drept. Părul negru îi cădea ca o coamă pe umeri. Avea un chip de o frumuseţe clasică, gânditor şi destul de trist, dar care se lumina când zâmbea, asemenea unui heleşteu atins de soare. Mă gândeam că aşa trebuie să fi arătat Antinous când l-a văzut Hadrian prima oară în pădurile din Frigia[2]. Băiatul se mişca cu o graţie naturală, mergând asemenea femeilor care au cărat vase pe cap încă din copilărie. Un străin ar fi putut crede că acest băiat liniştit, maleabil, nu ar îndura rigorile vieţii în deşert, însă eu ştiam cât de rezistenţi erau aceşti tineri beduini care arătau ca nişte fete. Mi-a spus că îl cheamă Salim bin Ghabaisha (vezi fotografia 8) şi m-a rugat să-l iau cu noi. Bin Kabina a insistat să-l las pe băiat să ni se alăture, zicând că era cel mai bun ţintaş din trib şi că era un vânător la fel de bun ca Musallim, astfel încât, dacă mergea cu noi, am mânca în fiecare zi carne, căci erau multe gazele şi capre ibex pe unde aveam să mergem. A adăugat: „E prietenul meu. Lasă-l să vină cu noi de dragul meu. Noi doi vom merge cu dumneata oriunde vei vrea. Vom fi întotdeauna oamenii dumitale”. I-am spus lui bin Ghabaisha că poate să vină şi, mai târziu, când am ridicat tabăra, i-am dat una dintre puştile mele de rezervă ca să o folosească până ajungeam la Mukalla. În dimineaţa următoare, băiatul a plecat în zori să vâneze capre ibex şi s-a întors seara cărând pe umeri un mascul mare pe care îl împuşcase. Am întâlnit puţini vânători

buni printre beduini – numai unii dintre ei aveau entuziasmul necesar –, iar bin Ghabaisha a fost unul dintre aceştia, la fel şi Musallim bin Tafl.

După cină, bin Kabina s-a ridicat de lângă mine, spunând că se duce să-şi ia cămila. Pe neaşteptate, cineva a strigat: „Bin Kabina a căzut!”. M-am uitat în jur şi l-am văzut zăcând în nisip. Era inconştient când am ajuns la el. Avea pulsul foarte slab şi corpul rece; respira greu. L-am cărat până la foc şi am pus pături peste el să se încălzească. Pe urmă am încercat să-i torn pe gât un pic de coniac, dar nu a putut să înghită. Treptat, respiraţia lui a devenit mai uşoară şi corpul i s-a mai încălzit puţin, dar nu şi-a recăpătat cunoştinţa. Am stat lângă el ore în şir, întrebându-mă cu tristeţe dacă avea să moară. Mi-am adus aminte cum l-am întâlnit prima oară în uedul Mitan, cum a venit la Shisur să mi se alăture, cum a rămas cu mine, fără ezitare, la Ramlat al-Ghafa, când m-au părăsit cei din tribul Bait Kathir. Mi-am amintit fericirea lui când i-am dăruit puşca şi am ştiut că ori de câte ori mă voi gândi la ultimele luni mă voi gândi la el, deoarece împărtăşise totul cu mine, chiar şi îndoielile şi dificultăţile mele. Mi-am amintit cu regret amarnic cum uneori mă descărcasem pe el pentru a domoli încordarea în care trăiam şi că el fusese întotdeauna binedispus şi foarte răbdător. Ceilalţi s-au îngrămădit în jurul nostru şi au discutat despre ce şanse avea să moară, până când aproape că nu am mai putut răbda; pe urmă, cineva a întrebat încotro porneam a doua zi şi am zis că, dacă bin Kabina murea, nu va exista o a doua zi. După multe ore, în timp ce stăteam lângă el, l-am simţit relaxându-se şi am ştiut că dormea şi că nu mai era inconştient. S-a trezit în zori; la început auzea, dar nu putea vorbi, şi mi-a arătat prin semne că îl durea pieptul. La prânz îşi recăpătase glasul, iar seara a fost din nou bine. Cei din tribul Rashid s-au strâns în jurul lui, cântând cu glas monoton incantaţii şi trăgând cu puştile; apoi au presărat făină, cafea şi zahăr în albia pârâului pentru a împăciui spiritele pe care le exorcizaseră. Mai târziu au tăiat o capră, l-au stropit pe bin Kabina cu sângele acesteia şi l-au declarat vindecat. M-am întrebat adesea ce a păţit atunci şi nu pot decât să mă gândesc că a avut un fel de criză.

A doua zi am călătorit încet până la Mudhail, unde un firicel de apă se prelingea de sub o stâncă joasă, dar trunchiurile a cincizeci de palmieri uscaţi dovedeau că, în trecut, această apă fusese mai abundentă. Ne-am instalat tabăra sub nişte stânci joase, unde una dintre ele, ieşită în afară, ne oferea un pic de umbră. Aici am găsit pe jos un mic cap de secure din neolitic, bine şlefuit, similar cu cel pe care mi-l dăduse un kathir, spunându-mi că-l găsise pe şesul Jarbib. Ambele erau făcute din jad, care nu este cunoscut în Arabia.

În vale erau două monumente funerare musulmane, cu o suprafaţă de 4,5×4,5 metri şi înalte de 2 metri, care se terminau cu nişte cupole acoperite cu ipsos. Însoţitorii mei nu au putut să-mi spună nimic despre aceste cavouri, decât că acolo era îngropat cineva pe nume Sheikh Saad, lucru confirmat de o inscripţie în arabă

bine executată de pe stela unuia dintre cele trei morminte din interiorul monumentelor, dar, din păcate, numele tatălui său era şters. O ramură din tribul Bait al-Sheikh, un trib religios, se numeşte Bait Sheikh Saad. Lângă monumente era un mic cimitir care nu mai era folosit din cauza convingerii beduinilor că morţii străvechi nu ar tolera o intruziune. În vale erau multe monumente funerare construite din două blocuri verticale şi unul transversal, iar pe dealurile învecinate erau tumuli.

Tovarăşii mei îmi povestiseră deja despre construcţiile şi „scrierile" de la Mudhail. Sperasem să descopăr o nouă Petra şi, în orice caz, mă aşteptasem să găsesc ceva mai vechi şi mai interesant decât aceste morminte islamice. Civilizaţiile din sudul Arabiei fuseseră situate mai departe, spre vest, dar timp de 1.500 de ani prosperitatea lor depinsese de tămâia strânsă din munţii din Dhofar. Ştiam că cea mai bună tămâie se strângea de pe versanţii nordici ai acestui munte şi că răşina de pe cealaltă latură a muntelui era de proastă calitate. Lângă Aiyun văzusem un crâng de tufe sfărâmicioase, cu frunzuliţe mototolite, despre care arabii mi-au spus că produceau tămâie, dar erau puţine astfel de crânguri. Eu l-am văzut doar pe acesta.

Pare straniu că există atât de puţine ruine pe latura nordică a muntelui, ţinând cont de lunga perioadă în care această regiune a avut o importanţă vitală pentru civilizaţiile succesive din sudul Arabiei. M-aş fi aşteptat să găsesc rămăşiţele forturilor sau cazematelor construite pentru apărarea acestor crânguri nepreţuite de un atac din deşert. Însă, în afară de nişte *sangar*-e[3] nefinisate şi aproape dărâmate, cu o vechime nedeterminată, aflate deasupra multora dintre fântâni, doar la Andhur am găsit ruinele unei clădiri bine construite. Aflată pe o culme deasupra unui crâng de palmieri, părea să fi fost mai degrabă un depozit decât un fort. Pereţii erau construiţi din pietre tăiate, fixate în mortar, şi erau pe jumătate îngropaţi în moloz. De-a lungul părţii de sus a zidului exterior mai puţin înalt erau nişte canale din piatră căptuşite cu mortar, cu o lungime de un metru şi jumătate şi cu o lăţime şi o adâncime de 60 de centimetri, similare cu altele pe care le văzusem printre ruinele de lângă Salalah. Mi se spusese deja despre clădirile de la Mudhail şi despre ruinele de la Andhur înainte să le vizitez; nu am auzit niciodată de alte ruine.

Pe când mă întorceam de la monumentele funerare, am zărit un tânăr care stătea sub o stâncă în apropiere de locul unde aveam tabăra. Am observat că avea încheieturile mâinilor prinse cu o bucată scurtă de lanţ masiv. L-am salutat, însă el nu a răspuns, deşi a întors capul şi s-a uitat la mine. Avea un chip memorabil, însă ochii lui nu inspirau inteligenţă. Avea părul lung şi încâlcit. Zdreanţa pe care o purta nu îl acoperea bine. S-a ridicat în picioare, şi-a întins braţele deasupra capului, a căscat şi apoi s-a îndepărtat bombănind foarte încet. L-am întrebat pe bin Kabina cine era şi mi-a spus că era fratele lui Salim bin Ghabaisha şi că şi-a pierdut minţile în urmă cu trei ani. Înainte să se întâmple asta fusese unul dintre cei mai prietenoşi băieţi din trib. L-

am întrebat de ce era încătuşat şi bin Kabina mi-a răspuns că în urmă cu doi ani omorâse un băiat, cel mai bun prieten al lui, zdrobindu-i craniul cu o piatră în timp ce dormea. Familia băiatului mort acceptase nişte bani drept despăgubire.

Bin Ghabaisha s-a întors mai târziu cărând un căprior pe care îl împuşcase. Bin Kabina i-a spus că şi-a făcut apariţia fratele lui şi, fără un cuvânt, bin Ghabaisha s-a dus să-l caute, luând cu el un vas cu nişte curmale. Mai târziu s-a întors deprimat, nefericit. M-a luat deoparte şi mi-a zis:

— Umbarak, nu ai vreun leac care să-l vindece pe fratele meu? Dacă ai, te implor să mi-l dai. Îl iubeam pe fratele meu. Obişnuiam să fim nedespărţiţi. Făceam totul împreună. Mergeam peste tot împreună. Eram ca umbra lui. Acum abia mă recunoaşte. Rătăceşte pe-aici ca un animal şi-mi răspunde mai puţin decât mi-ar răspunde o cămilă. Dă-mi leacul care să-l vindece şi tot ce am e al dumitale, Umbarak.

— Nu am niciun medicament care să-i facă bine fratelui tău, i-am spus eu cu tristeţe. Minciunile nu-ţi folosesc la nimic. Numai Dumnezeu poate să-l vindece.

— Lăudat fie Domnul, a răspuns el resemnat.

Călătoream încet, căci nu mă grăbeam să ajung la Mukalla. După efortul istovitor al ultimelor luni era o adevărată plăcere să ne deplasăm în tihnă, căutând, aproape din momentul când porneam la drum, un loc unde să ne oprim din nou. Alegeam un locşor la umbra răcoroasă a unei stânci sau sub nişte copaci, unde formele neregulate ale crengilor aruncau o plasă de umbră pe nisip. Rămâneam acolo pentru restul zilei sau ne continuam drumul din nou seara, după cum aveam chef. Aveam hrană şi apă din belşug şi erau acacii ca să ne hrănim cămilele. Bin Ghabaisha împuşca aproape zilnic gazele sau ibecşi, iar bin Kabina gătea mâncărurile la care eu şi el visaserăm când eram înfometaţi în nisipuri.

Intimitatea ce caracterizase micul nostru grup în acea călătorie era imposibilă în aceste tabere aglomerate. Îmi părea rău mai ales că nu apucam să-l cunosc pe bin Duailan, faimoasa Pisică, deoarece el mânca împreună cu un alt grup. Uneori venea la noi, aducând un ibric de cafea din alamă laminată. Despacheta cu grijă dintr-o cârpă murdară o ceşcuţă crăpată, neagră de pete, şi ne servea cu cafea, explicându-mi clipind şiret că era singura persoană din tabără care ştia cum să o facă aşa cum trebuie. Pe urmă se aşeza şi, mai devreme sau mai târziu, îndrepta conversaţia spre puşti, exprimându-şi speranţa că îi voi dărui o puşcă militară standard de calibru 303. Cum putea un bărbat să atace eficient înarmat doar cu un vechi Martini cu un singur foc? întreba el. Îl contraziceam spunându-i că el, cel puţin, părea să se fi descurcat cu foarte mare succes.

Am rămas trei zile la Habarut, unde familii din tribul Mahra îşi adăpau cămilele la fântânile puţin adânci de lângă crângurile încâlcite de palmieri. În zori, în prima noastră zi acolo, am auzit un rashid întrebând un altul, pe când se spălau înainte de

rugăciune:

— A murit deja?

— Nu, nu încă, dar va muri curând, a răspuns celălalt.

Surprins, m-am ridicat în capul oaselor şi am întrebat:

— Cine e pe moarte?

— Bătrânul Afar, care călătoreşte cu noi, a spus unul dintre ei. A căzut când s-a ridicat să se roage. E acolo.

Îl ştiam pe om; venea din est, de undeva de lângă uedul Al-Amairi, şi se lipise de grupul nostru cu două zile în urmă, pentru mâncarea şi protecţia pe care i le ofeream cât timp călătorea în compania noastră. Cu o seară în urmă, bin Kabina îmi spusese că bărbatul e bolnav şi-mi arătase unde zăcea, în spatele unui bolovan, o movilă deshidratată de piele şi oase, tremurând sub pielea de capră pe care şi-o înfăşurase în jurul capului şi umerilor. Îi dădusem nişte tablete şi îmi strânsese mâna, murmurând o binecuvântare, recunoscător pentru această măruntă atenţie într-o lume indiferentă. Acum zăcea acolo unde căzuse şi nu-l băga nimeni în seamă. N-am reuşit să-i simt pulsul. L-am chemat pe bin Kabina şi l-am ridicat împreună pe o rogojină, acoperindu-l apoi cu păturile; ceilalţi nu ne-au băgat în seamă, fiind ori ocupaţi cu rugăciunile lor, ori pur şi simplu indiferenţi. Am aprins un foc lângă el, iar eu i-am turnat pe gât nişte coniac. Omul a împroşcat băutura şi şi-a recăpătat cunoştinţa. I-am mai dat nişte coniac şi curând era un pic ameţit de la alcoolul interzis. După trei zile s-a despărţit de noi destul de întremat.

Acest incident mi-a imprimat în minte indiferenţa beduinilor faţă de viaţa omului. Bărbatul era bolnav şi, dacă poruncea Dumnezeu, avea să moară. Era un străin care venea dintr-un trib neînrudit cu al lor. Niciunul dintre ei nu a simţit vreun interes faţă de el doar pe motiv că era o fiinţă umană asemenea lor. Moartea lui nu-i afecta în niciun fel. Totuşi, codul lor cerea ca, indiferent cât de nedorit ar fi fost acest om, ei să lupte în apărarea lui dacă ar fi fost atacat în timp ce era cu ei.

Cât ne-am aflat la Habarut, prin tabăra noastră a fost un flux permanent de vizitatori. O femeie a venit la noi şi am recunoscut-o ca fiind Nura, cu care mă întâlnisem în urmă cu un an. Avea cu ea cei trei copii mici; doar cel mare, în vârstă de vreo nouă ani, purta haine. Femeia mi-a spus că aveau tabăra la vreo şase kilometri depărtare şi copiii insistaseră să vină să mă revadă când au auzit că eram acolo. Le-am dat să mănânce curmale şi zahăr, în timp ce eu am stat de vorbă cu Nura. Nu avea văl şi, ca majoritatea femeilor din această parte a Arabiei, era îmbrăcată în albastru-închis. Avea un chip puternic, onest, bronzat şi bătut de vânt şi purta un inel de argint în nara dreaptă. Mi s-a părut surprinzător de bătrână ca să aibă trei copii mici. Vorbea destul de răguşit, povestindu-mi că se ducea la Ghaidat al-Mahra, pe coastă, să ia o încărcătură de sardine. Cum bin Ghabaisha împuşcase un ibex, la prânz am mâncat

carne şi supă. Copiii au mâncat cu noi, dar Nurei i s-a dat un vas doar pentru ea. Arabii nu mănâncă împreună cu femeile. Mai târziu însă, ea s-a întors şi, în timp ce stătea puţin mai în spate faţă de cercul nostru, i s-au dat cafea şi ceai, pe care le-a băut cu noi.

Convingerea generală printre englezi că femeile arabe sunt ţinute închise este adevărată în privinţa multor orăşence, dar nu şi a celor din triburi. Nu numai că unui bărbat îi este imposibil să-şi închidă nevasta atunci când locuieşte sub un copac sau într-un cort care este întotdeauna deschis pe o latură, dar are nevoie de ea pentru a munci, pentru a aduce apă şi lemne de foc şi pentru a paşte caprele. Dacă o femeie consideră că este neglijată sau tratată rău de soţul ei, poate cu uşurinţă să fugă la tatăl sau la fratele ei. Atunci soţul trebuie să se ducă după ea şi să încerce s-o convingă să se întoarcă. Familia femeii va lua, în mod cert, partea acesteia, insistând că a fost groaznic de rău tratată. În final, probabil că soţul va trebui să-i ofere femeii un dar înainte de a reuşi s-o convingă să se întoarcă. Soţiile nu pot să divorţeze, dar soţul poate consimţi să divorţeze dacă soţia refuză să trăiască cu el, cu condiţia ca el să recupereze cele două sau trei cămile pe care le-a dat ca preţ pentru mireasă. Dacă totuşi el divorţează de bunăvoie, nu primeşte înapoi aceste cămile.

Seara, cineva a pomenit de Nura. Am întrebat dacă soţul ei a murit şi Al-Auf a spus:

— Nu are soţ. Copiii sunt din flori.

Când mi-am exprimat mirarea, el a zis că bin Alia, care făcea parte din grupul nostru, era de asemenea un „fiu al nelegiuirii”. Am întrebat dacă situaţia de copil din flori era însoţită de discreditare, la care bin Kabina a zis:

— Nu. Nu este vina copilului. Şi a adăugat glumeţ: Data viitoare când vezi o fată care îţi place, Umbarak, aşază-te lângă ea pe întuneric, împinge-ţi băţul pentru cămilă prin nisip până ajunge sub ea şi apoi răsuceşte-l până când îndoitura o apasă. Dacă se ridică în picioare, se uită urât la tine şi pleacă, vei şti că-ţi pierzi timpul. Dacă rămâne pe loc, te poţi întâlni cu ea a doua zi, când îşi paşte caprele.

— Dacă e chiar atât de uşor, sigur există o mulţime de copii din flori, am spus eu.

— Nu printre cei din neamul Rashid, dar tribul Humum de lângă Mukalla are o întreagă ramură alcătuită în totalitate din copii din flori, a răspuns cineva.

Ştiam că în alte părţi din lumea arabă o fată care este imorală sau, în multe locuri, chiar şi numai suspectată de imoralitate va fi omorâtă de rudele ei pentru a salva onoarea familiei. Un englez mi-a povestit un caz tragic petrecut pe cursul inferior al Eufratului, pe când servea acolo ca ofiţer guvernamental după Primul Război Mondial. Un băiat arab şi sora lui, care erau orfani, trăiau într-un cort din faţa casei lui şi erau prieteni apropiaţi ai copiilor săi. Într-o zi, servitorii lui s-au năpustit în casă şi i-au spus că băiatul şi-a înjunghiat sora şi că aceasta îl chema pe englez. S-a dus la cortul copiilor, unde fata, care zăcea rănită mortal, i-a spus: „Sunt pe moarte şi am o ultimă rugăminte la dumneata”. A întrebat-o despre ce era vorba, iar fata a zis: „Promite-mi

că ai să mi-o îndeplineşti, înainte să ţi-o spun". Englezul a ezitat, dar fata s-a întristat atât de mult, încât a consimţit. Şi fata a zis: „Spune-i fratelui meu că am fost nevinovată şi că nu am făcut niciodată ceva care să-l facă de ruşine. Jur asta acum, când mor. Însă mi-ai promis că-mi vei îndeplini rugămintea, aşa că nu trebuie să-l pedepseşti, căci ştiu că s-a bârfit despre mine şi, după datina noastră, el a făcut ceea ce trebuie omorându-mă". Mai târziu, când englezul le-a spus şeicilor tribului ce s-a întâmplat, toţi au zis: „Bineînţeles că băiatul avea dreptate s-o omoare. Ea a adus ruşine asupra familiei sale pentru că a fost bârfită". Le-am spus tovarăşilor mei această întâmplare, iar ei au clătinat din cap şi bătrânul bin Kalut a zis că era ceva barbar să omori o fată, chiar dacă fusese imorală, şi că printre ei nu se întâmplau niciodată asemenea lucruri.

De la Habarut am urcat spre podişul Daru, un şes inform de pietriş, care se lasă spre mare. Am dat peste nişte adăposturi grosolane cu ziduri de piatră şi acoperişuri din crengi şi pământ şi sprijinite pe stâlpi din pietre puse unele peste altele. Însă toate erau goale, căci şapte ani fără ploaie îi mânaseră pe cei din tribul Bait Khawar jos, în valea uedului Kidyut, care începe aici ca un canion adânc, cu laturile verticale. Am coborât în el cu câţiva dintre tovarăşii mei, în timp ce ceilalţi au ocolit cu cămilele pe un drum mai uşor. Un mic izvor se prelingea dintre lespezile de calcar căzute din râpele de deasupra. Nişte oameni din tribul Mahra îşi adăpau cămilele şi îşi umpleau cu apă burdufurile din piele de capră. Una dintre femeile lor se mânjise pe faţă cu verde, iar alta avea dungi verzi şi albastre pictate vertical pe nas şi bărbie şi transversal pe obraji. Efectul nu era numai ciudat, ci şi respingător. Eram pe punctul de a-i sugera lui bin Kabina că ambele ar fi mai atrăgătoare dacă ar purta văl, când un băieţel de vreo zece ani a ţâşnit spre noi. Era Said, fratele lui bin Kabina. Avea nişte ochi mari şi strălucitori, dinţi foarte albi şi un chip la fel de proaspăt ca o floare pe jumătate deschisă. Încerca din răsputeri să fie serios, însă nu-şi putea ascunde entuziasmul. M-a asigurat de îndată că va veni cu noi şi a arătat spre cămila pe care i-o dădusem lui bin Kabina cu un an înainte, spunând:

— Iată animalul pe care-l voi călări.

L-am întrebat unde îi era puşca şi şi-a fluturat băţul, spunând că acesta va trebui să fie de ajuns, dacă nu îi dădeam eu o puşcă. Deodată, am auzit multe voci strigând pe stânca de deasupra noastră. Un grup de bait khawar refuzau să ne lase cămilele să treacă, spunând că creştinul nu avea voie să treacă prin valea lor. Începuse o încăierare şi părea că e posibil să se dea o luptă, până când *rabia* nostru i-a îndemnat pe cei din tribul său să se retragă şi cămilele au coborât clătinându-se pe cărarea abruptă ca să ni se alăture pe fundul canionului. Said a spus dispreţuitor:

— Sunt doar nişte bait khawar.

Băiatul a continuat să-mi spună că auzise că vom trece pe acolo şi călărise două zile ca să ne întâlnească. L-am întrebat cine va avea grijă de mama şi de sora lui dacă el va veni cu noi la Mukalla şi m-a asigurat că ele erau cu unchiul lui şi că vor fi bine fără el. Am decis să-l las să vină, iar el a alergat fericit să-i spună lui bin Kabina.

Se strânsese o mulţime de bait khawar numeroasă şi gălăgioasă, dar prost înarmată, care insista că nu puteam trece prin vale decât dacă le plăteam bani. Am refuzat, zicând că aveam cu mine un *rabia* şi eram îndreptăţit să trec, însă ei au continuat să strige că trebuie să le dau bani dacă vreau să le văd valea. Ştiam că necazurile noastre nu s-ar mai fi sfârşit dacă cedam şantajului o dată şi plăteam. Nu am făcut niciodată asta şi nu aveam deloc intenţia să o fac acum. În Protectoratul Adenului de Vest, călătorii europeni sunt permanent opriţi, deoarece triburile au învăţat că pot să-i stoarcă de bani. *Rabia*, un bătrân cu ochi stinşi, obosiţi, şi barbă albă, crescută la întâmplare, a spus furios că mă va duce prin vale dacă doresc să sfidez întregul lui trib, căci nu aveau niciun drept să ne oprească. Totuşi, mulţimea s-a risipit fără să ajungă la un acord. Mulţi dintre membrii tribului Bait Khawar care ne sfidaseră cu câteva minute mai devreme au venit în tabăra noastră ca să stea la taclale cu noi şi să ne dea veştile lor.

În seara aceea am discutat ce să facem. Părerea generală era că cei din tribul Bait Khawar mergeau la cacealma, deoarece sfidau tradiţia tribală şi nu aveau niciun motiv pentru comportamentul lor, în afară de lăcomie, dar bin Kalut, Al-Auf, bin Duailan şi alţii m-au întrebat cât de mult ar conta dacă ne-am continua drumul pe culme. Într-adevăr, aceasta era ruta pe care plănuiserăm iniţial să o urmăm, dar cei din tribul Rashid doriseră să meargă prin vale, unde credeau că vor fi păşuni mai bune pentru cămilele lor. Bin Kalut a evidenţiat faptul că, dacă vreun nebun chiar trăgea în noi şi nimerea pe cineva, ar începe un război între nişte triburi care în mod tradiţional erau aliate. Am consimţit bucuros să urmăm drumul de sus, care îmi convenea mai mult, de vreme ce, în scopul cartografierii, puteam să domin cu privirea valea şi regiunea de pe ambele părţi ale canionului. În orice caz, ultimul lucru pe care mi-l doream era să provoc necazuri în rândul triburilor. Ştiam că libertatea mea de mişcare în deşert depindea de reputaţia mea de a nu face rău nimănui.

Am coborât din nou în vale, acolo unde se uneşte cu Mahrat pentru a forma Jiza. În toate aceste văi erau crânguri de palmieri şi mici aşezări, cu mici suprafeţe cultivate. Uedul Jiza se curbează într-un arc amplu, drenând cea mai mare parte a ţinutului Mahra, intrând în cele din urmă în mare lângă Ghaidat, cel mai mare dintre satele din Mahra. Toată această regiune era complet necartografiată, însă acum am putut să fixez conturul ei general. Însoţitorii mei doreau să călătorească direct spre vest, până la Masila, care este numele zonelor inferioare ale uedului Al-Hadhramawt, însă cei din neamul Gumsait Mahra au refuzat să ne lase să trecem. Seara s-au strâns

în tabăra noastră şi ne-au explicat că erau gata să mă ducă prin ţinutul lor cu condiţia să angajez cămilele lor şi să-i trimit pe cei din tribul Rashid care erau cu mine înapoi la casele lor. Cei din tribul Mahra sunt ghafari şi de obicei sunt neutri din punct de vedere militar faţă de triburile Rashid şi Bait Kathir. Cum nu aveam un *rabia* din ramura lor, atitudinea lor mi s-a părut rezonabilă, însă nu aveam intenţia să mă despart de cei din tribul Rashid. Sulaim, *rabia* nostru din tribul Mahra (vezi fotografia 9), aparţinea ramurii Amarjid şi ne-a spus că putea să ne treacă printre triburile Mahra de-a lungul părţii superioare a uedului Mahrat până la cumpăna apelor, dincolo de care se întindea ţinutul tribului Manahil. Această rută îmi convenea mai mult decât cealaltă, deoarece, urmând-o, puteam stabili cumpăna apelor până la Masila.

În Mahrat am fost opriţi din nou, de astă dată de cei din tribul Amarjid, care probabil auziseră că fuseserăm întorşi din drum de tribul Gumsait. Şi ei s-au oferit să mă ducă mai departe cu condiţia să-i trimit înapoi pe cei din tribul Rashid. Până la urmă am fost de acord să angajez cinci de-ai lor să ne însoţească timp de două zile. Un pic mai târziu, unul dintre ei s-a întors şi a spus că, pentru că aici nu aveau animale cu care să ne ospăteze, vor renunţa la plata acestor oameni. Atunci le-am oferit în dar o sumă echivalentă şi toată lumea a fost mulţumită.

Cu 15 ani mai devreme, urmărind încoronarea lui Haile Selassie ca Rege al Regilor din Etiopia, fusesem fascinat de scenariul, oricât de subţire, care lega acea ceremonie de Solomon şi regina din Saba. Acum, privindu-i pe aceşti oameni pe jumătate dezbrăcaţi, mânjiţi cu indigo, care stăteau sub palmierii muribunzi din uedul Jiza şi discutau despre deplasările noastre într-o limbă care fusese vorbită cândva de mineeni, sabaeni şi himyariţi, mi-am dat seama că aici exista o legătură cu trecutul chiar mai veche şi mai autentică, deoarece savanţii cred că Mahra sunt descendenţi ai străvechiului neam Habasha, care a colonizat Etiopia în primul mileniu înainte de Hristos şi a dat numele său abisinienilor. Eu însumi descoperisem cu un an înainte un munte numit Jabal Habashiya, care se afla la doar 80 de kilometri vest de actuala noastră tabără.

După trei zile am traversat cumpăna apelor dintre uedurile care curg spre nord şi spre sud, un platou stâncos, plat, cu o lăţime de circa 400 de metri. La sud, regiunea era foarte accidentată şi erau multe defileuri adânci, în timp ce la nord începeau abrupt, de la poalele povârnişului, mai multe văi late, ale căror albii erau din pietriş şi nisip tare. M-am uitat la un vultur care urmărea o gazelă şi un pic mai târziu am zărit două capre ibex. Acestea sunt foarte comune atât aici, cât şi pe stâncile de deasupra uedului Mahrat.

Am sosit cu bine la Dahal trei zile mai târziu. Apa, care duhnea a sulf, era la capătul unui tunel prin roca de calcar şi se ajungea greu la ea. Pe când ne adăpam cămilele, bin Duailan ne-a spus că doi băieţi fuseseră omorâţi acolo de un lup cu câteva luni

înainte. Tatăl lor îi lăsase la fântână cu o încărcătură de sardine pe care le adusese de pe coastă, spunând că se va întoarce a doua zi. În timpul nopţii, lupul le-a luat sardinele, din care a mâncat o parte. Dimineaţa, când şi-au făcut apariţia nişte oameni din tribul Manahil, copiii le-au povestit ce s-a întâmplat, dar, deoarece acei manahil mergeau pe coastă, i-au lăsat pe copii la fântână, încrezători că tatăl lor se va întoarce curând. Însă el a sosit abia în ziua următoare, când şi-a găsit ambii fii morţi şi parţial mâncaţi.

După-amiază şi-a făcut apariţia un mic grup din tribul Manahil cu nişte capre. Ne-au prevenit că 250 de oameni din tribul Dahm dădeau atacuri în ţinutul spre care ne îndreptam şi că omorâseră şapte manahil într-un loc şi şapte sau opt awamir în altă parte. Au spus că ei înşişi intenţionau să caute refugiu printre cei din tribul Mahra. Dincolo de Dhal regiunea era pustie; toată lumea fugise, fie peste cumpăna apelor, fie jos, în valea uedului Masila, până la care ne-a luat încă trei zile ca să ajungem. Ţinutul era foarte accidentat şi singurul traseu posibil pentru cămilele noastre era de-a lungul fundului unor canioane adânci, ce tăiau podişul de calcar în blocuri mari. Trimiteam iscoade în faţă când mergeam şi postam santinele ori de câte ori ne opream, căci eram foarte conştienţi de ceea ce ni s-ar întâmpla dacă am fi prinşi în capcană de cei din tribul Dahm pe fundul unuia dintre aceste defileuri cu pereţi verticali.

Când am ajuns la mormântul lui Nabi Hud[4] din Masila, am găsit strânşi acolo mulţi manahil, cu cămilele, oile şi caprele lor. Ei ne-au spus că un grup de atacatori despre care se credea că sunt în număr de şaptezeci luaseră prin surprindere o tabără de şase oameni din tribul Manahil în apropierea uedului Hun. Unul dintre ei scăpase, dar nu ştia nimeni ce s-a întâmplat cu ceilalţi. Au spus de asemenea că un alt grup, mult mai mare, dădea atacuri în stepele din nord. În urmărirea lor plecaseră optzeci de manahil în susul uedului Hun.

Am decis să înaintăm prin valea uedului Masila până la satul Fughama, unde ni s-a spus că bin Tanas, şeicul tribului Manahil, îşi strângea luptătorii. Bin Duailan a luat-o înainte ca să-l anunţe că venim şi că îl vom însoţi într-un atac asupra tribului Dahm, dacă putea să afle unde erau aceştia. Nu fusesem sigur că cei din tribul Rashid vor fi de acord cu asta, de vreme ce între ei şi tribul Dahm încă era, oficial, pace, însă au spus imediat că, acţionând la ordinele mele, se vor considera *askar*, soldaţi care nu erau legaţi de obiceiul tribal.

La Fughama erau doar femei, copii şi un bătrân, care ne-a spus că bin Tanas se afla mai departe în susul văii şi că bin Duailan îşi continuase drumul ca să-l găsească. Ne-am ridicat tabăra lângă sat, printre nişte arbuşti de tamarix de lângă un pârâu lat de cinci metri, care curgea sub un banc înalt de aluviuni. Curând după apusul soarelui a sosit un bărbat care ne-a spus că atacatorii au intrat în uedul Masila, mai sus de Nabi Hud. Puţin mai târziu am auzit trei împuşcături în succesiune rapidă în josul văii. Ne

înşeuaserăm deja cămilele şi postaserăm santinele şi acum bin Kalut le-a spus celor din tribul Rashid să stingă focurile. Am stat pe întuneric lângă cămile. Bin Kabina, fratele lui, Said, şi bin Ghabaisha stăteau foarte aproape de mine. Bin Ghabaisha era preocupat să-şi umple cartuşiera cu muniţie de rezervă din desagile mele. Le-am şoptit să nu se îndepărteze de mine dacă eram atacaţi. Era foarte întuneric şi foarte linişte. Puteam să aud râgâitul cămilelor când regurgitau hrana pe jumătate rumegată şi scrâşnetul dinţilor lor în timp ce mestecau. O pasăre mare, probabil o bufniţă, ne-a zburat pe deasupra capetelor. Al-Auf coborâse în vale cu alţi cinci rashid pentru a cerceta. S-a întors şi a zis că n-au putut să audă nicio mişcare în vale. Fiindcă era convins că cei din tribul Dahm nu vor veni printr-un teritoriu necunoscut pe întuneric, ne-a spus să lăsăm cămilele înşeuate şi santinelele la post şi să fim cu băgare de seamă în zori. M-am strecurat în sacul de dormit. Bin Kabina a zis: „Dumnezeu să te ajute dacă vei fi prins în ăla. Vei fi înjunghiat înainte să poţi ieşi din el". Dar am pariat cu el că voi ieşi din sacul de dormit înainte să apuce el să-şi scoată pumnalul.

În zori era frig şi întunecat. Le-am spus lui bin Kabina şi lui bin Anauf să facă ceai şi cafea, căci nu mâncaserăm în seara anterioară. Al-Auf se dusese din nou în josul văii cât încă era întuneric. Mai târziu s-a întors şi ne-a spus că nu zărise nici urmă de atacatori. La scurt timp după aceea au sosit bin Tanas şi bin Duailan cu vreo treizeci de manahil. Era evident că cei din tribul Dahm o luaseră spre nord. Mai târziu a sosit grupul de urmărire şi ne-a confirmat acest lucru. Se întorseseră deoarece erau prea puţini ca să se măsoare cu cei din tribul Dahm, care erau peste 200. Bin Duailan ne-a îndemnat stăruitor să ne alăturăm în urmărirea celor din tribul Manahil, chiar dacă asta ne ducea în Yemen, dar cei din Rashid au refuzat, spunând că animalele lor erau obosite. Am fost bucuros, căci dacă ar fi consimţit, mi-ar fi fost greu să refuz. Îmi imaginam protestele care ar fi ajuns la Aden din partea guvernului yemenit dacă aş fi intrat în ţara lor cu un grup de atacatori.

Am rămas acolo încă o zi, în caz că mai erau şi alte veşti despre atacatori, şi pe 14 aprilie am pornit spre Mukalla, capătul călătoriei la care nu aveam nicio dorinţă să ajung. Zăbovind pe drum mai multe zile, am urcat prin defileurile înguste şi întortocheate, printre grămezi de stânci prăbuşite, până la satul mare şi crângurile de palmieri din Ghail ba Yamin. Am străbătut podişul pietros, înnegrit, cunoscut arabilor ca Al-Jaul, am coborât pe coastă lângă Shihr şi am sosit la Mukalla în data de 1 mai.

Sheppard, consulul permanent din Mukalla, a aranjat ca arabii care erau cu mine să stea în cazarma Legiunii Beduine de la periferia oraşului. I-am lăsat acolo şi m-am dus la legaţie să fac o baie şi să mă schimb în hainele care îmi sosiseră din Salalah. Mai târziu, după ce m-am spălat, m-am bărbierit şi m-am îmbrăcat în haine europene, m-am întors la cazarmă. Grupul meu era într-o clădire mare. Când m-am apropiat, bin

Anauf a strigat:

— Vine un creştin!

Dându-mi seama că nu m-a recunoscut, m-am dus la uşă şi am rămas acolo cu un aer nesigur. Bin Turkia mi s-a adresat şi eu am răspuns în engleză.

— Aduceţi-l înăuntru, a spus cineva.

Altcineva le-a spus să facă nişte cafea, iar cineva a întrebat:

— Creştinii beau cafea?

Au întins un covoraş pentru mine şi mi-au făcut semn să mă aşez. Bin Kabina, bin Ghabaisha, Al-Auf, Mabkhaut şi bătrânul bin Kalut erau toţi acolo, uitându-se la mine.

— Pe Dumnezeu, e Umbarak! a zis brusc bin Kabina, prinzându-mă de umeri cu violenţă jucăuşă.

Nu-mi dădusem seama că arătam atât de diferit.

— Cum v-ar plăcea să călătoresc cu voi îmbrăcat aşa? am spus.

— Nimeni nu ar merge cu dumneata aşa. Arăţi ca un creştin, au zis ei.

Poate că următoarele patru zile au uşurat despărţirea finală. Până la plecarea celor din tribul Rashid, unii dintre aceştia au fost aproape mereu cu mine. Dispuneau cum voiau de legaţie, stând sau dormind în camera mea pe parcursul zilei, dornici să mă însoţească oriunde mă duceam, căci niciunul dintre ei nu mai fusese aici înainte. Era cel mai mare oraş pe care majoritatea dintre ei îl văzuseră vreodată. Se plimbau cu mine pe străzi mână în mână, aşa cum se obişnuieşte cu prietenii arabi, însă eu eram uşor stânjenit, deoarece, odată cu pantalonii, îmi recăpătasem şi inhibiţiile. În orice caz, simţeam că vechea familiaritate dintre noi era ştirbită. Am fost foarte conştient de schimbare când le-am vizitat tabăra, unde am fost primit ca un vizitator. Bărbierindu-mă, schimbându-mi hainele, mutându-mă într-o casă şi folosind obiectele ingenioase oferite de civilizaţia noastră, mă înstrăinasem de ei. M-am gândit cu mâhnire că efectul asupra mea ar fi fost cam la fel dacă unul dintre ei, după ce s-ar fi adaptat la obiceiurile engleze şi ar fi locuit cu mine la Londra, ar fi apărut brusc în haine arabe şi ar fi insistat să mănânce cu degetele.

În ultima lui seară în Mukalla, bin Kabina mi-a arătat ce cumpărase: o încărcătură de grâne, un kilogram de boabe de cafea, două oale pentru gătit, trei burdufuri pentru apă, o bucată de funie, un ghem de sfoară, două ace de cusut foarte mari, pentru pânză groasă, o duzină de cutii de chibrituri, o bucată de trei metri şi jumătate de pânză albastru-închis pentru mama lui, o pânză pentru şolduri pentru el însuşi şi un briceag. Îl privisem colindând prin bazar, inspectând valurile de pânză, jachetele, cămăşile, covoraşele şi păturile etalate în standurile succesive. Acum, că avea atât ocazia, cât şi bani, sperasem că îşi va cumpăra ceva care să-l protejeze de frig. Mi se strângea inima gândindu-mă la el întins dezbrăcat pe nisipuri în timpul nopţilor de iarnă şi ştiam că s-ar putea să treacă mulţi ani până să viziteze din nou un oraş. Când i-

am sugerat că ar fi trebuit să-şi cumpere nişte pături, mi-a zis:

— Cămile vreau, căci ele contează. Pot să cumpăr încă trei cu banii pe care mi i-ai dat. Cu Qamaiqam şi cămila pe care am cumpărat-o la Salalah şi cu cea pe care mi-ai dat-o anul trecut, voi avea şase. Acum sunt bogat. Sunt obişnuit cu greutăţile. Frigul n-o să-mi facă rău. Sunt beduin.

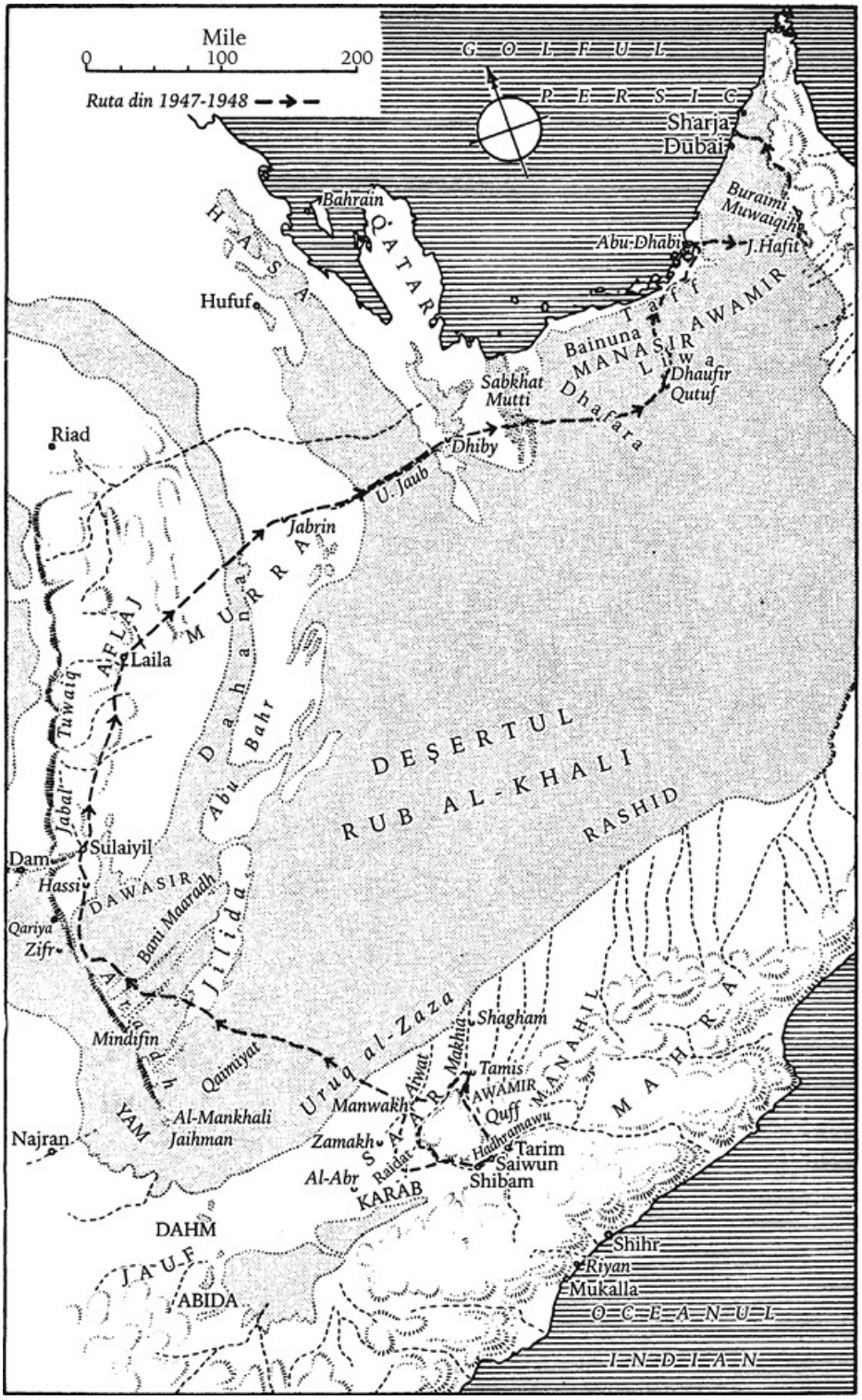

Deşertul Rub al-Khali: a doua traversare

1. Piatră semipreţioasă, varietate de agat de culoare variind de la roşu-închis la roşu-trandafiriu.
2. Veche regiune istorică, situată pe teritoriul Turciei de azi.

3. Post de observaţie fortificat.
4. Profet din vechea Arabie, menţionat în Coran. Există mai multe locuri venerate deoarece se crede că a fost îngropat acolo, cel mai cunoscut fiind cel la care se face referire aici.

10

Pregătiri pentru a doua traversare

Mă întorc în Arabia cu intenţia de a traversa Nisipurile Vestice. Pornind din Hadhramawt, fac o călătorie prin ţinutul tribului Saar, în timp ce aştept sosirea însoţitorilor mei din tribul Rashid. După venirea lor, ne pregătim de călătorie la fântâna Manwakh.

De la Mukalla am mers în regiunea Hajaz şi am călătorit acolo timp de trei luni, ajungând până la Najran, în ţinutul tribului Yam, la marginea de nord-vest a deşertului Rub al-Khali. După aceea m-am întors la Londra.

În deşerturi, oricât de aride ar fi fost, nu mi-a fost niciodată dor de câmpurile şi pădurile înverzite primăvara de acasă, însă, odată ajuns în Anglia, tânjeam cu o durere aproape fizică să fiu înapoi în Arabia. Centrul de Control al Lăcustelor mi-a oferit o nouă însărcinare, să supraveghez distrugerea lăcustelor în Hajaz, cu un salariu bun, toate cheltuielile plătite şi perspectiva unei angajări permanente. Însă nu era suficient. Voiam pustietatea întinsă a nisipurilor, fascinaţia unui ţinut necunoscut şi compania celor din tribul Rashid.

Nisipurile Vestice ofereau provocarea de care aveam nevoie pentru a găsi scopul unei noi călătorii. Traversarea lor însemna să termin explorarea deşertului Rub al-Khali. Cu doi ani în urmă mă gândisem să fac această călătorie. Regele Ibn Saud refuzase însă categoric să o aprobe atunci când i-o ceruse ambasadorul nostru – şi, în orice caz, era prea târziu în acel sezon pentru a merge acolo când am ajuns în Hadhramawt de la Dhofar. Acum am luat hotărârea de a face această traversare. Aveam să-l sfidez pe rege, dar speram să pot lua apă de la vreo fântână de la capătul îndepărtat al nisipurilor şi pe urmă să plec de acolo, strecurându-mă neobservat. Eram sigur că unii membri ai tribului Rashid mă vor însoţi şi că, alături de ei, voi avea parte de libertatea deşertului. Prin urmare, i-am telegrafiat lui Sheppard la Mukalla,

rugându-l să trimită un mesager la bin Kabina în Habarut, care să le spună acestuia, lui bin al-Kamam şi lui bin Ghabaisha să se întâlnească cu mine în Hadhramawt când apare luna nouă în noiembrie. Dacă formam un grup restrâns, puteam plăti pentru călătorie cu banii pe care îi economisisem. Viitorul nu avea decât să-şi poarte singur de grijă.

Am sosit în Mukalla pe 3 noiembrie şi, după ce am stat câteva zile cu Sheppard şi am luat puştile şi muniţia pe care le lăsasem la el în anul precedent, m-am dus la Saiwun, unde am stat la Watts, funcţionarul guvernamental. Watts avea probleme cu cei din tribul Manahil. Unii dintre ei, conduşi de vechiul meu prieten, bin Duailan, „Pisica", luaseră prin surprindere două posturi guvernamentale din Hadhramawt şi capturaseră numeroase puşti şi multă muniţie. Un legionar beduin fusese ucis. Cum bin Duailan a refuzat să înapoieze puştile, Watts le interzisese celor din tribul Manahil să vină în oraşe.

Pentru că nu aveam veşti despre bin Kabina şi ceilalţi, am decis să călătoresc două săptămâni prin ţinutul Saar înainte de a-mi începe călătoria prin Nisipuri, ca să fac conexiunea între traversările pe care le-am făcut în sudul Arabiei, între Halfain şi Hadhramawt, şi ceea ce făcuse Philby în 1936 de-a lungul graniţei cu Yemenul. Cei din neamul Saar, un trib mare şi puternic, erau pe bună dreptate consideraţi „lupii deşertului". Erau urâţi şi temuţi de toate triburile din partea de sud a Deşertului Arabiei, pe care le jefuiau fără milă, atacând până la Mughshin şi Jaddat al-Harasis în est şi până la triburile Yam, Dawasir şi Murra în nord. Boscawen vânase antilope oryx în ţinutul lor în 1931, iar Ingram făcuse o vizită rapidă la marginea teritoriului lor în 1934; în rest, niciun englez nu mai fusese acolo.

Watts a găsit în Shibam doi saar care au spus că mă vor duce în ţinutul lor. Aveau cu ei două cămile, ambele masculi, deoarece tribul Saar, ca şi tribul Humum, posedă un număr mare de cămile-masculi pe care le închiriază pentru transportul mărfurilor în oraşele din Hadhramawt. Unul dintre ei, pe nume Salim, era un omuleţ vioi, cu o pânză pentru şolduri albastră. Celălalt era înalt şi se numea Ahmad. Era îmbrăcat cu o cămaşă albă, cam scurtă pe el, iar înfăţişarea lui severă ascundea un spirit prietenos. Amândoi erau înarmaţi cu puşti Martini.

Ne-am dus la Raidat al-Saar, o vale puţin adâncă, lată de circa 200 de metri, ce trecea printr-un podiş arid de calcar. Pe stâncile joase care o înconjurau erau construcţii şi turnuri de pază din piatră, multe dintre ele goale. Ahmad mi-a spus că ocupanţii lor au murit în marea foamete din 1943. Valea terasată era verde de la culturile de sorg şi fasole, plantate la inundaţiile din iulie; şi erau pâlcuri de curmali şi numeroşi *ilb* (curmali palestinieni). Raidat este inima ţinutului Saar, însă duce lipsă de o sursă permanentă de apă. Locuitorii încercaseră de curând să sape o fântână, dar o abandonaseră când nu au reuşit să găsească apă la 20 de metri adâncime. În ţinutul

Saar există doar două fântâni permanente, una la Manwakh, cu adâncimea de circa 55 de metri, şi cealaltă la Zamakh, despre care mi-au spus că avea 75 de metri adâncime.

Cei din tribul Saar, dintre care mulţi erau strânşi în Raidat pentru a culege recoltele, auziseră de mine în urma călătoriilor pe care le făcusem în sudul Arabiei şi m-au întâmpinat cu multă prietenie. Mi s-au părut un neam viril, plăcut, fără avariţia care îi rodea pe cei din tribul Bait Kathir. Alte triburi îi numesc înşelători, ceea ce, probabil, este o calomnie, din pricina antipatiei. Cu toate acestea, reputaţia lor de oameni fără Dumnezeu este binemeritată în ochii arabilor, de vreme ce ei nici nu postesc, nici nu se roagă, spunând că profetul Mahomed le-a dat strămoşilor lor o scutire de la ambele. Asemenea tuturor beduinilor din sud, sunt oameni scunzi şi zvelţi. Câţiva purtau pânze în jurul capului, dar majoritatea aveau capul descoperit; purtau doar pânzele pentru şolduri, dintre care multe erau vopsite cu indigo. Toţi bărbaţii şi majoritatea băieţilor purtau pumnale şi aproape fiecare avea o puşcă.

Plecând din Raidat, am trecut pe lângă mormântul unei sfinte cunoscute ca Walia Riqaiya. Era un sanctuar ale cărui limite, de circa 100 de metri în jurul mormântului, erau marcate prin mormane de pietre văruite. Salim şi Ahmad au înconjurat mormântul, şi-au sărutat mâna dreaptă după ce au atins toate cele trei lespezi verticale de piatră şi apoi s-au frecat cu praf pe frunte. Am lăsat câteva boabe de cafea într-un adăpost din piatră de lângă mormânt. În acest ţinut sunt multe altare şi, după obicei, fiecare trecător care poate să facă acest lucru trebuie să lase o ofrandă de cafea. Alţi călători, care sunt obosiţi, pot apoi să folosească această ofrandă, iar ustensilele necesare sunt păstrate înăuntrul altarului. În general, cei din neamul Saar îşi aromatizează puternic cafeaua cu ghimbir. Când o servesc, ei umplu cana, care de obicei este mare şi făcută din ceramică locală, dar bărbatul căruia i se înmânează cana trebuie să ia doar câteva înghiţituri, după care să o înapoieze celui care serveşte, iar acesta o umple din nou şi o oferă persoanei următoare.

Am vizitat fântâna de la Manwakh, din Aiwat al-Saar, care se scurge spre nisipuri şi căreia Raidat îi este afluent. M-am bucurat să arunc o privire la această fântână, ştiind că va trebui să-mi încep călătoria prin deşertul Rub al-Khali fie de la ea, fie de la Zamakh. Am găsit nişte saar adăpându-şi cămilele şi caprele. Apa era proaspătă şi am observat că amestecau sare gemă în ea înainte de a o da cămilelor să bea. Scoteau apa cu mâna, funiile lungi din fibră de palmier trecând peste scripeţii ataşaţi de un eşafodaj din lemn din jurul fântânii. Beduinii din sud nu folosesc cămilele pentru a trage funiile fântânii, aşa cum se face la fântânile adânci din Najd, deşi sătenii din Hadhramawt folosesc cămile şi boi pentru a ridica găleţile din sistemul prin răsturnare cu care îşi udă culturile. După ce au terminat cu adăpatul, şi-au luat funiile, scripeţii şi troacele din piele cu ei. O fată foarte frumoasă muncea împreună cu ceilalţi oameni de la fântână. Cu excepţia bretonului de pe frunte, avea părul împletit, care îi

cădea într-o perdea de codiţe în jurul gâtului. Purta diverse podoabe din argint şi câteva coliere, unele din cornaline mari, altele din mărgeluţe albe. În jurul taliei avea şase lanţuri de argint, iar deasupra lor tunica ei albastră fără mâneci se desfăcea, dând la iveală sânii mici şi fermi. Era foarte atrăgătoare. Când a văzut că încerc să-i fac o fotografie s-a strâmbat şi a scos limba la mine. Salim, vrând să mă ajute, îi spusese să nu se mişte şi îi explicase ce făceam. În următoarele zile, atât el, cât şi Ahmad mă tachinau ori de câte ori eram tăcut, zicând că mă gândesc la fata de la Manwakh, ceea ce de multe ori era adevărat.

Cei din tribul Saar mi-au spus că în apropiere îşi aveau tabăra nişte membri ai tribului Rashid. Ne-am dus a doua zi la ei şi i-am găsit pe Abdullah cel chior, pe Muhammad, fiul lui bin Kalut, şi câţiva şeici din triburile Awamir şi Mahra. Când eram aproape au tras focuri de armă chiar deasupra capului meu, salutul lor obişnuit pentru şeici sau alţi oameni distinşi. Cu ei erau în jur de patruzeci de oameni din tribul Saar, care discutau reînnoirea unui armistiţiu cu tribul Rashid. Muhammad mi-a spus că bin Kabina a primit scrisoarea mea la Habarut şi că a mers călare până la Ghaidat, pe coastă, pentru a găsi pe cineva să o traducă. Ştiam că erau cel puţin 160 de kilometri de la Habarut la Ghaidat şi mi-am dat seama că această distanţă în plus era explicaţia faptului că nu sosise încă. Totuşi, era bine de ştiut că se afla pe drum. Muhammad mi-a spus, de asemenea, că bin al-Kamam era încă în Yemen, negociind cu tribul Dahm restituirea cămilelor tribului Rashid, şi că bin Ghabaisha se afla în Dhofar. Luându-mă deoparte, a întrebat încotro mă îndrept şi i-am spus, dar l-am implorat să păstreze secretul, căci ştiam că ar fi periculos ca triburile să afle dinainte de deplasările mele. S-a oferit să vină cu mine şi i-am acceptat oferta, deoarece părea puţin probabil că voi reuşi să iau legătura cu bin al-Kamam sau bin Ghabaisha. Am convenit să ne întâlnim în Raidat la următoarea lună nouă. Nu putea veni cu mine chiar atunci, fiindcă discuţiile cu tribul Saar aveau să mai dureze câteva zile. Mi-a spus că tocmai sosise vestea că tribul Manahil a atacat din nou tribul Yam. Fusese un raid mare, cu 140 de oameni, care omorâseră zece membri ai tribului Yam şi luaseră 150 de cămile. Fuseseră ucişi nouă dintre cei din tribul Manahil, inclusiv bin Duailan, care condusese atacul. Mai târziu aveam să aud povestea morţii lui de la bărbatul care l-a ucis.

Aceasta era o veste foarte proastă, căci însemna că aproape sigur urmau atacuri de răzbunare pe scară largă din partea tribului Yam, probabil şi din partea tribului Dawasir, din rândul căruia fuseseră ucişi câţiva membri într-un raid al tribului Saar. Dacă traversam Nisipurile, trebuia să facem rost de apă în ţinutul Dawasir, lângă Sulaiyil, şi ştiam din cercetările pe care le făcusem la Najran în urmă cu câteva luni că tribul Yam îşi păştea turmele iarna în nisipurile aflate la sud de Sulaiyil. Nu aveam cum să găsim un *rabia* de la vreunul dintre aceste triburi şi ambele triburi urmau să

se considere în stare de război cu însoţitorii mei.

Aici, toate veştile erau despre atacuri şi zvonuri legate de atacuri. Muhammad şi Abdullah erau îngrijoraţi cu privire la o oştire de 150 de oameni din tribul Abida din Yemen, care trecuse spre est de-a lungul marginii Nisipurilor cu două săptămâni înainte. Auziseră că raidul era condus de Murzuk, un saar renegat care trăia cu tribul Abida. Ştiam că Murzuk avea o reputaţie cumplită ca atacator şi o ură înverşunată faţă de Mishqa, numele colectiv al triburilor care trăiau la est de Saar. În ultima vreme, deşertul era mai tulburat ca oricând.

Muhammad a stăruit să petrec noaptea cu ei, dar eram nerăbdător să mă întorc în Hadhramawt, acum că ştiam că bin Kabina primise mesajul meu. Două zile mai târziu ne aflam lângă fântâna din Tamis, care aparţine tribului Awamir. Era un ţinut de graniţă periculos. Ahmad a luat-o înainte în recunoaştere când ne-am apropiat de fântână. S-a întors un pic mai târziu şi ne-a făcut semn să tăcem şi să rămânem pe loc. Când a ajuns la noi ne-a spus că un grup mare de manahil venea pe valea principală. M-am dus cu el să mă uit. M-a prevenit să mă feresc să fiu văzut, deoarece zicea că tribul Manahil îi ura pe cei din Saar şi că, după atacurile lor asupra posturilor guvernamentale din Hadhramawt, ar putea considera că se află în război şi cu creştinii. A adăugat că, oricum, erau atacatori care suferiseră pierderi şi că vor fi într-o dispoziţie fioroasă. Uitându-mă precaut printre nişte stânci, am văzut vreo douăzeci de bărbaţi care tocmai dispăreau după o cotitură la vreo 400 de metri depărtare. Mânau nişte cămile şi călăreau în tăcere cu puştile în mâini. Erau dezbrăcaţi, cu excepţia pânzei albastru-închis din jurul şoldurilor. Dacă ar fi întârziat zece minute, ne-ar fi găsit la fântână. Am rămas unde eram până după-amiaza târziu, apoi, după ce Ahmad s-a convins că nu era nimeni prin preajmă, ne-am dus să umplem burdufurile cu apă. Peste tot erau urme proaspete. Ali a spus că a văzut în jur de patruzeci de bărbaţi călare cu vreo treizeci de cămile capturate şi a explicat că, după atac, grupul principal se despărţise probabil în mai multe grupuri, pentru a îngreuna urmărirea lor.

Într-o groapă din stâncă, la vreo cinci metri adâncime, era o apă excelentă. Un *sangar* crenelat o supraveghea de pe stânca aflată imediat deasupra. Deşi se făcea târziu, ne-am continuat drumul după ce am umplut burdufurile, pentru a nu ridica tabăra lângă fântână, lucru întotdeauna periculos într-un ţinut tulburat. Am găsit o peşteră puţin adâncă şi ne-am oprit acolo, deoarece era înnorat şi stătea să plouă. După cină, în timp ce făceam ceai şi stăteam de vorbă cu glas scăzut, o voce a spus pe neaşteptate: „Salam alaikum”. Ne-am luat puştile, care erau lângă noi, incapabili să vedem în întuneric din cauza luminii focului. Eu am răspuns şi Amair a coborât de pe cămilă şi a venit să ne salute. Mi-a spus că venise cu bin Kabina din Habarut şi că lui bin Kabina îi căzuse cămila şi se oprise cu Muhammad să aştepte întoarcerea mea. Mi-

a explicat că bin Kabina călărise până la Ghaidat şi apoi, după ce aflase ce conţinea scrisoarea mea, călărise înapoi pentru a le spune mamei sale şi tânărului Said unde urma să meargă. Mi-am dat seama că trebuie să fi călărit vreo 1.500 de kilometri şi nu eram surprins că animalul lui se prăbuşise.

L-am întrebat pe Amair dacă are veşti despre bin Ghabaisha şi a zis că acesta era cu tatăl lui la Mudhail. Mai târziu l-am întrebat dacă crede că bin Ghabaisha ar zbura la Mukalla de la Salalah dacă aş putea să aranjez asta, dar el a spus: „Nu, e doar un puşti. Dacă ai fi dumneata cu el, poate că ar urca într-un avion, dar n-o să vrea să meargă singur cu creştinii".

Pe drumul de întoarcere la Saiwun am trecut pe lângă crângurile de palmieri de la Quff, ţinutul de baştină iniţial al tribului Awamir, deşi cea mai mare parte a acestui neam trăieşte acum în Nisipuri, asemenea aliaţilor lor din tribul Rashid. La treisprezece zile după ce am plecat din Shibam, ne-am ridicat din nou tabăra pe podişul de deasupra regiunii Hadhramawt. Călătoriserăm 360 de kilometri. În ultimele trei zile cerul fusese acoperit, iar în noaptea aceea am zărit în depărtare, spre nord, pâlpâirile permanente ale fulgerelor. Amair privea foarte atent şi a exclamat de mai multe ori: „Cu voia lui Dumnezeu, vom avea un an îmbelşugat".

În dimineaţa următoare am coborât stâncile înalte în regiunea Hadhramawt. Mai jos de noi puteam vedea palatul sultanului de la Saiwun, impunător şi foarte alb deasupra zidului întunecat format de palmieri. Printre câmpurile şi grădinile verzi pline cu pomi fructiferi se înălţau şi alte clădiri, cu turnuri crenelate, minarete şi cupole strălucitoare.

Întotdeauna mă simţeam întemniţat în Hadhramawt; m-ar fi interesat să-l văd cu zece ani în urmă, înainte ca Ingram să fi instaurat legea şi ordinea; căci era foarte vechi, un fragment dintr-o lume dispărută care supravieţuise în această vale izolată. Însă acum ţinutul era acaparat de mâna distrugătoare a progresului. Deja unii dintre *saiyid*-ii mai bogaţi şi mai ostentativi din Tarim şi Saiwun îşi construiseră case care erau la fel de urâte pe cât erau de nepotrivite, mobilate foarte scump cu „înlesnirile" moderne. Când fusesem în Tarim cu un an înainte, constatasem cât de jenant putea fi să foloseşti o toaletă care, menită doar pentru etalare, nu era conectată la nimic. Aceste case erau foarte admirate şi ştiam că vor fi asiduu copiate. Curând, acest nou stil avea să elimine arhitectura locală care, deşi armonioasă şi frumoasă, brusc nu mai era la modă, doar pentru că rămăsese neschimbată de secole. Mi se spusese că răposatul şah al Persiei a împărţit totul în ţara sa în *moderne* şi *démodé* şi a dat ordin ca tot ce era *démodé* să fie înlocuit. Acelaşi proces avea să se petreacă aici. Mergând pe jos prin Saiwun, cel mai mare oraş din regiunea Hadhramawt, cu circa 20.000 de locuitori, am simţit că nu avea să dureze mult până când vor apărea cinematografe, iar la colţul străzilor vor răsuna difuzoare.

Watts era în permisie la Aden, dar am stat la Johnson, secretarul lui. În ciuda scepticismului lui Amair, am trimis o telegramă la Comandamentul Aerian din Aden. Am întrebat dacă ofiţerul de la Salalah putea lua legătura cu bin Ghabaisha prin intermediul *wali*-ului şi, în caz că reuşea, dacă bin Ghabaisha putea fi adus cu avionul la Riyan şi apoi trimis cu maşina la Saiwun. După o săptămână am primit un răspuns: „Bin Ghabaisha contactat Stop Pleacă mâine cu avionul la Riyan".

Două zile mai târziu, Johnson îi avea ca invitaţi acasă pe membrii echipelor de fotbal din Saiwun şi Tarim. Urmărisem cu un amuzament sardonic cum se năpustiseră pe teren, lovind o minge de fotbal în strigăte de „Bine jucat!" şi „Pasă! Pasă!". Eram ocupat să-i dau prăjituri atacantului central al echipei Tarim când am auzit o voce bine cunoscută spunând „Salam alaikum" şi înăuntru a intrat bin Ghabaisha. Îşi purta pumnalul şi ducea în mână un băţ pentru cămilă. Nu avea nimic altceva la el. S-a aşezat lângă mine; l-am întrebat de unde venea.

— Ne aflam lângă Mudhail, în uedul unde te-ai oprit în drum spre Mukalla, a zis el. Eu şi fratele meu păşteam cămilele când a sosit unul dintre sclavii *wali*-ului. Ţi-l aminteşti, Abdullah, tânărul care a mers cu dumneata la Jabal Qarra. Sclavul a zis că ai sosit şi că *wali*-ul a trimis după mine; aşa că i-am spus fratelui meu să ducă înapoi cămilele seara şi să-i spună tatălui meu că am plecat la Salalah. Când am ajuns acolo, m-am dus să-l văd pe *wali* în palat, iar el mi-a zis: „Umbarak e în Hadhramawt şi a trimis după tine; mâine va merge acolo un avion. Vrei să mergi acolo cu avionul?".

L-am întrerupt ca să-l întreb ce răspuns i-a dat.

— I-am zis: „De ce n-aş vrea să merg cu avionul?". Atunci *wali*-ul m-a trimis în tabăra creştinilor. Creştinii mi-au dat de mâncare – o chestie groaznică; nu mi-a plăcut. Am dormit acolo şi în după-amiaza următoare a venit avionul.

— Mai văzuseşi vreodată un avion înainte? l-am întrebat.

— Da, anul trecut, când mă întorceam de la Mukalla; era foarte sus, dar făcea mai mult zgomot decât ăsta. Când am urcat în avion, creştinii au încercat să mă lege cu o funie. N-am vrut să-i las.

L-am întrebat dacă i-a plăcut să zboare.

— A fost în regulă când am zburat pe deasupra pământului, a zis el. Puteam să văd uedurile şi dealurile. Ştiam unde mă aflu. Pe Dumnezeu, Umbarak, o dată am văzut oameni şi cămile foarte mici, ca nişte furnici! Am fost înspăimântat când am zburat pe deasupra mării. Când s-a făcut întuneric, am crezut că creştinii s-au rătăcit. Au început toţi să vorbească şi să fluture din braţe. Când am sosit la Riyan, un interpret arab a spus că urma să merg la Aden de dimineaţă. Bărbatul era un prost, aşa că m-am dus la unul dintre creştinii care conduseseră avionul. I-am spus că tu eşti în Hadhramawt. La început, niciunul dintre ei nu reuşea să mă înţeleagă, dar în cele din urmă au zis: „*Aiwah! Aiwah!* Umbarak – Hadhramawt!", m-au bătut pe spate şi mi-au dat ceai şi

pâine. Puseseră lapte în ceai şi n-am vrut să-l beau. În dimineaţa asta m-au urcat într-un camion şi iată-mă aici.

M-a întrebat unde merg şi i-am spus că intenţionez să traversez deşertul Rub al-Khali până la uedul Dawasir şi de acolo să merg spre Coasta Piraţilor. A spus doar: „Nu am puşcă", aşa că l-am dus în camera mea şi i-am zis să-şi aleagă una dintre cele cinci pe care le aveam acolo. După ce şi-a ales o puşcă, i-am spus că era cadou.

Am petrecut două zile în Shibam, cel mai interesant dintre aceste oraşe. Construit pe marginea unei albii de râu secate, pe o colină joasă în mijlocul văii, avea o populaţie de circa 7.000 de locuitori. Oraşul e înconjurat de un zid înalt, dar care pare mai mic din cauza caselor înghesuite, ce se ridică în interiorul său până la şapte sau opt etaje. Ori de câte ori mă aflam pe aleile tăcute de sub zidurile verticale ale acestor case mă simţeam de parcă aş fi fost pe fundul unei fântâni. Aici, Amair şi bin Ghabaisha au aranjat cu cei din tribul Saar în legătură cu cămilele pe care să le luăm cu noi la Raidat şi au cumpărat lucrurile de care mai aveam nevoie. Eu adusesem făină, orez, zahăr, ceai şi cafea de la Mukalla, iar acum am cumpărat împreună carne uscată de rechin, unt, condimente, desagi, funii şi burdufuri pentru apă. Am cumpărat singur burdufurile, iar printre ele mi-au fost strecurate şi câteva din piele de oaie, care transpiră invariabil când sunt umplute cu apă. Asta nu s-ar fi întâmplat dacă Amair sau bin Ghabaisha ar fi fost cu mine, însă ei erau ocupaţi în altă parte.

Am plecat din Shibam pe 17 decembrie şi am mers spre Raidat. Ali bin Sulaiman din ramura Hatim a tribului Saar, care era cu noi, avea să ne fie extrem de folositor. Ţinutul era înţesat de zvonuri şi alarme. Abdullah bin Nura, cunoscut de obicei după numele său de familie, bin Maiqal, sosise de curând la Manwakh cu cei din tribul bin Maaruf Saar. Deşi aceşti membri ai bin Maaruf aparţin ramurii Hatim a tribului Saar, ei nu mai trăiesc pe podişul Saar, ci în nisipurile şi stepele din nord, iar de vreo doisprezece ani îl recunoscuseră pe Ibn Saud drept stăpânul lor şi îi plăteau tribut prin intermediul emirului de la Najran. Îşi păşteau turmele în deşert la sud de Najran când le-a ajuns vestea că triburile Yam şi Dawasir îşi masau trupele, după ce fuseseră autorizate de Ibn Saud să atace tribul Saar şi alte triburi din Hadhramawt ca represalii pentru recentele atacuri în care fuseseră implicate unele dintre ele. Prin urmare, au fugit spre sud pentru a căuta refugiu printre rudele lor.

Am auzit acum că grupuri de înaintare din tribul Yam intraseră deja în ţinutul Karab, aflat la vest de noi, furând mai multe sute de cămile şi omorând toţi arabii pe care îi întâlneau. Nişte femei saar cu care am vorbit îi văzuseră şi le-au descris hainele, spunând că purtau pantaloni „precum femeile", o dovadă convingătoare că erau din nord. Tribul Saar evacuase regiunea dintre Al-Abr şi Zamakh şi părea probabil că vor abandona şi Manwakh şi se vor retrage în regiunea accidentată aflată de-a lungul cursului mijlociu al văii Makhia. Pentru mine era important să ajung la această

fântână înainte ca ei să o părăsească, dacă voiam să găsesc călăuze şi cămile pentru călătoria mea prin Nisipuri.

Am plecat imediat din Raidat şi am ajuns la Manwakh seara târziu, pe 28 decembrie. Nu era nimeni lângă fântână. Cum avuseserăm o zi lungă, ne-am decis să ridicăm tabăra în apropiere. La apusul soarelui au venit şase bin maaruf. Toţi erau tineri şi călăreau nişte cămile splendide. Îi îngrijorau nişte urme de cămile pe care le găsiseră mai departe în susul văii. Nu reuşiseră să le identifice şi se temeau că ar putea fi urmele unor iscoade yam, căci beduinii trimit iscoade până departe în faţă pentru a localiza o tabără şi apoi, după un marş pe durata întregii nopţi, o atacă în zori. Ne-au spus că cei din bin Maiqal erau la două ore depărtare şi ne-au sfătuit să nu ne ridicăm tabăra acolo unde ne aflam. Nu doream să sosim pe întuneric la tabăra tribului Saar, aşa că am hotărât să ne mutăm într-o vale laterală, mai ferită, şi să petrecem noaptea acolo. L-am trimis pe Amair să le spună lui Muhammad şi lui bin Kabina că am sosit. După ce am ridicat tabăra, m-am gândit că, până la urmă, toţi ne-am fi dorit să fi mers mai departe, deoarece malurile joase, abrupte şi stâncoase şi şesul gol păreau ameninţătoare în lumina tot mai slabă şi ne făceau să ne simţim foarte însinguraţi. Am pregătit o masă rapidă şi apoi am stins focul; Ali ne-a sfătuit să nu vorbim. În noapte, una dintre cămilele noastre s-a ridicat brusc în picioare. Adormisem superficial şi m-am trezit într-o clipă. Ceilalţi s-au ghemuit în jurul meu, cu puştile îndreptate spre întuneric. „E doar cămila”, a spus Ali şi, apucând-o de căpăstru, a smucit-o de el până când animalul s-a supus mormăind, lăsându-se din nou pe genunchi. Ne-am culcat la loc, încordaţi după această alarmă.

În frigul tăios al dimineţii de iarnă am călărit până la tabăra tribului Saar, trecând pe lângă turme de cămile grase, cu lapte, pe care păstorii tocmai le mânaseră la păscut. În vale erau împrăştiate corturi mici, negre, din păr de capră. În jurul lor se zbenguiau copilaşi dezbrăcaţi, iar femei înveşmântate în haine închise la culoare băteau untul sau umblau adunând vreascuri ori mânând caprele. Am băgat de seamă cu nelinişte că mai multe familii îşi strânseseră deja corturile şi îşi încărcaseră cămilele. Copiii foarte mici erau aşezaţi în lectici pentru cămile (vezi fotografia 7), primele pe care le vedeam în sudul Arabiei, deşi îmi erau cunoscute din nord. Speram că aceste pregătiri nu însemnau că tribul Saar pleca din Manwakh.

Când ne-am apropiat, cei din bin Maaruf s-au aşezat în formaţie pentru a ne primi şi ne-au salutat trăgând cu armele la mică distanţă deasupra capetelor noastre înainte de a goni spre noi în josul pantei, ţipând şi agitându-şi pumnalele. Am coborât de pe cămile pentru a-i saluta pe şeicii lor şi pe nişte membri ai triburilor Karab, Manahil şi Mahra care erau cu ei. Un pic mai departe de ceilalţi era un grup de patru sau cinci aşa-zişi *saiyid*. Veniseră aici din Hadhramawt, sperând, fără îndoială, să profite de naivitatea tribului Saar, care avea să accepte fără ezitare pretenţiile lor improbabile

cum că erau descendenţi ai Profetului. Chipurile lor palide, de interior, mi se păreau nelalocul lor în această adunare de oameni ai triburilor bătuţi de vânt şi soare, aşa cum mi s-au părut şi hainele lor, care erau în stilul indonezian la modă în oraşele din Hadhramawt.

Bin Kabina condusese năvala nestăpânită care ne-a întâmpinat şi chiar m-am bucurat să-l văd. Arăta bine, dar cămaşa îi era ruptă în fâşii. Însă aveam în desagi haine noi pentru el.

După ce am băut cafea şi am făcut schimb de veşti, ne-am ales un loc de tabără în apropiere, unde tufele joase şi un banc de nisip ne ofereau un pic de adăpost faţă de vântul rece din nord. Încă descărcam cămilele când doisprezece saar au venit în goană peste dunele joase; cămilele lor, care mergeau cu vreo treizeci de kilometri pe oră, erau mânate de strigătele sălbatice ale călăreţilor, care le călăreau fără efort, cu măiestrie. Cămilele se năpusteau pe terenul vălurit cu paşi mari, înclinaţi, izbind nisipul, cu gâtul întins în jos mult în faţa lor, în timp ce urcau rapid pe culmi şi coborau valea în goană. Nu era însă nimic greoi la aceste animale minunate, care se mişcau la fel de graţios ca nişte cai în galop. Flăcăii care le călăreau erau printre cei mai buni din trib, supli, cu trupuri ferme şi sprinteni. Erau iscoadele care mergeau în zori să cutreiere deşertul, atenţi la urme de necunoscuţi. Auzind împuşcături, au presupus că tabăra era atacată şi au călărit înapoi pentru a veni în ajutor.

La prima vedere, aceşti bin maaruf erau foarte diferiţi de ceilalţi saar (vezi fotografia 10). Purtau cămăşi lungi, albe, croite cu mâneci ascuţite ce ajungeau până la pământ, şi acoperăminte pentru cap fixate cu un cerc din sfoară pe creştet, după moda din nord. Se distingeau de asemenea prin turmele de cămile-femele pe care le ţineau de prăsilă şi pentru lapte. Toate cămilele lor erau într-o stare excelentă, deoarece fuseseră pe păşunile bogate de lângă Najran.

Aveam nevoie de nouă cămile şi a doua zi oamenii mei din tribul Rashid s-au învârtit prin tabere în căutarea lor. Ştiam că va trebui să plătim preţuri mari, deoarece nu le puteam lua de nicăieri altundeva şi ne grăbeam. Fiecare dintre noi avea nevoie de o cămilă pentru călărit, căci Muhammad, bin Kabina şi Amair hotărâseră să le lase pe ale lor, aflate într-o stare proastă, la nişte membri ai tribului Manahil care erau aici într-o vizită. Am decis să cumpăr patru cămile de povară, fiindcă urma să parcurgem un drum foarte lung până la Coasta Piraţilor. Bin Ghabaisha, care era un bun cunoscător, şi-a găsit curând o *hazmia* neagră pentru echivalentul a cincisprezece lire. Noi l-am tachinat cu privire la alegerea sa, căci există o prejudecată legată de călărirea acestor cămile negre, însă el a zis că era un animal minunat – şi aşa era – şi că avea nevoie de ea pentru muncă, nu pentru paradă. De câte ori se apropia cineva de ea, cămila flutura ridicol din coadă, semn că se împerechease cu succes de curând.

Bin Kabina a cumpărat o cămilă cenuşie tânără, cu pasul foarte lung. Era gestantă

în şase luni, ceea ce nu avea să conteze, de vreme ce cămilele îşi poartă puii timp de un an. Treptat, am strâns numărul de animale de care aveam nevoie. Eu mi-am cumpărat o cămilă mică de rasă, din Oman, un animal foarte inimos, dar cu un pas enervant de scurt.

Ne trebuiau, de asemenea, şei şi căpestre. Căpestrele din lână erau greu de găsit. Un *saiyid* avea unul vechi pe care i l-a vândut lui bin Ghabaisha pentru echivalentul a zece şilingi. Valora mai puţin de un şiling. Acelaşi bărbat le-a vândut oamenilor mei din tribul Rashid diverse alte lucruri, încărcându-i la preţ. S-a întâmplat că după două zile a făcut o conjunctivită şi a venit la mine, abia mai putând să vadă, în timp ce eu stăteam cu un grup de arabi. Mi-a cerut răstit un medicament. I-am spus că aş fi încântat să-l tratez, dar că voi cere cinci şilingi pentru fiecare ochi. S-a întors spre mulţime şi a zis: „Creştinul nu ştie că eu sunt un *saiyid*, descendent din Mahomed?". I-am spus că ştiam asta, dar că acest lucru nu modifica onorariul meu pentru a-l trata. A plecat bombănind furios, însă durerea l-a mânat înapoi. I-am luat banii şi am reuşit să-i vindec ochii. A fost singura dată când am cerut bani pentru a doftorici pe cineva.

Aveam nevoie de un ghid. Ali mi-a spus că bin Daisan, un bărbat între două vârste din tribul bin Maaruf, cunoştea Nisipurile Vestice mai bine ca oricine. Am petrecut câteva seri în cortul lui bin Daisan, încercând să-l convingem să vină cu noi. I-am oferit bani şi o puşcă, dar lăcomia a dat în mintea lui o luptă fără sorţi de izbândă cu precauţia care vine odată cu vârsta mijlocie. În fiecare seară, până la vremea când plecam de la el, consimţea să vină cu noi, dar dimineaţa primeam un mesaj în care ne zicea că familia lui nu era de acord.

Toată lumea ne spunea că cei din triburile Yam sau Dawasir ne vor omorî cu siguranţă de îndată ce vom da de ei la capătul îndepărtat al Nisipurilor. Ne spuneau că trei grupuri mari din Yam dădeau atacuri chiar atunci pe lângă Al-Abr şi omorâseră doi saar cu câteva zile în urmă. Ziceau cu dispreţ că oamenii mei din tribul Rashid erau prea tineri şi neexperimentaţi ca să ştie ce ne aşteaptă. Erau tineri, într-adevăr, căci Muhammad avea, poate, 25 de ani, Amair avea 20, iar bin Kabina şi bin Ghabaisha 17 ani, dar cu toate acestea au refuzat să se lase intimidaţi sau să mă părăsească. Într-o seară, Muhammad a sugerat ca, în loc să traversăm până la uedul Dawasir, să străbatem Nisipurile mai departe spre est, prin Dakaka, dar când i-am spus că Thomas şi Philby au fost deja acolo şi că eu doream să explorez Nisipurile Vestice, a zis: „Nu-ţi face griji. Vom merge cu dumneata oriunde vei vrea să mergi, indiferent ce spun cei din tribul Saar". Totuşi, am căzut de acord că trebuia să facem rost de un saar care să vină cu noi, astfel încât să avem protecţie faţă de acest trib. Mulţi dintre saar, care îi urau pe cei din tribul Rashid, vorbeau aproape făţiş despre gândul de a ne urmări când vom pleca şi a ne ucide în Nisipuri. Nu numai că erau de rezolvat nişte răfuieli înverşunate între aceste două triburi, dar ştiau că am mulţi bani la mine, precum şi

puştile, muniţia şi cămilele. Prietenii noştri din tribul Manahil ne-au avertizat să nu plecăm fără un *rabia* din tribul Saar, însă de unde să facem rost de unul? Doi tineri membri ai tribului Karab se oferiseră să vină cu noi, însă ei nici nu cunoşteau aceste nisipuri, nici nu ne puteau proteja prin prezenţa lor de tribul Saar.

Eu şi Ali ne-am dus din nou la bin Daisan şi, în final, după ce i-am oferit mai mulţi bani, a consimţit să ne însoţească. Am aranjat să ne adăpăm cămilele şi să ne umplem burdufurile cu apă a doua zi şi să plecăm în ziua următoare. A doua zi de dimineaţă, pe când ne pregăteam, a sosit un mahra de la fântâna Shagham, din învecinata Makhia, cu veşti despre bin Murzuk şi luptătorii din tribul Abida. Aceştia jefuiseră triburile Rashid şi Manahil, capturaseră multe cămile şi omorâseră doi păstori rashid. Omul din tribul Mahra ne-a spus că cei din Abida fuseseră ei înşişi atacaţi în timp ce adăpau pe întuneric la fântâna Thamud şi că fuseseră omorâţi cinci dintre ei, dar că grupul de urmărire, care era mic, fusese alungat. El îi văzuse pe cei din tribul Abida şi vorbise cu ei la Shagham cu două zile înainte; aveau cu ei doi oameni foarte grav răniţi şi, prin urmare, se deplasau încet pe drumul de întoarcere în ţinutul lor de baştină, supăraţi din cauza pierderilor suferite. El ne-a sfătuit să aşteptăm câteva zile înainte de a porni la drum. Deşi eram aproape superstiţios de hotărât să nu amân plecarea, acum că bin Daisan încuviinţase în sfârşit să meargă cu noi, mi-am dat seama că nu era nimic altceva de făcut. Toată lumea m-a asigurat că luptătorii de sub comanda lui bin Murzuk ne vor urmări şi ne vor ucide fără milă dacă ei sau oricare alţi abida aflaţi în urma lor s-ar întâlni cu noi.

Grupul de urmărire folosise ca strigăt de luptă *Murzuk ya talabta* („Moarte lui Murzuk!”), un strigăt de luptă născocit, evident, pentru acea ocazie, şi, dintr-un motiv sau altul, asta i-a convins pe cei din tribul Rashid că urmăritorii fuseseră din propriul lor trib, nu din Manahil sau Mahra. Erau disperat de nerăbdători să afle orice frântură de informaţie despre atac şi mai ales despre unul dintre urmăritorii ucişi în lupta de la Thamud. Omul din tribul Mahra le-a repetat descrierea acestui bărbat, aşa cum o auzise de la cei din tribul Abida, vorbindu-le şi despre puşca acestuia, pe care o văzuse. Muhammad şi ceilalţi au spus: „Este Salim bin Mautlauq; fără îndoială este Salim”, însă erau nedumeriţi de descrierea puştii, despre care ziceau că nu aparţinea nimănui din tribul lor. Aveau să discute săptămâni în şir această chestiune, sperând zadarnic că nu Salim bin Mautlauq era cel care fusese ucis. Nu am aflat ce se întâmplase decât un an mai târziu, pe Coasta Piraţilor.

În jur de 25 de rashid şi câţiva mahra îi urmăriseră pe abida şi îi găsiseră adăpându-şi cămilele la Thamud. Ştiau că apa era puţină şi că, deoarece cei din tribul Abida erau în jur de 150, vor sta toată noaptea să-şi adape animalele. Se furişaseră spre fântână. Era înnorat şi au ajuns foarte aproape înainte de a fi înfruntaţi. Au tras o salvă, după care s-au năpustit cu pumnalele asupra celor din Abida. Fiind însă depăşiţi

numeric, au fost curând respinşi. Când s-au adunat din nou acolo unde îşi lăsaseră cămilele, au descoperit că lipsea Salim. Un mahra a spus că fusese omorât lângă fântână şi a scos puşca acestuia. A explicat că o ridicase de pe jos, lăsându-şi propria armă, care nu era bună. Saud, fratele lui Salim, a spus de îndată că se va duce înapoi şi ceilalţi au mers cu el. Când au ajuns la fântână, nu era nimeni acolo şi nu era nici urmă de Salim. În zori s-au ţinut după urmele pe care le lăsase Salim în timp ce se târa de acolo. L-au găsit la un kilometru şi jumătate depărtare, inconştient, împuşcat în piept şi gât. Când şi-a recăpătat cunoştinţa, le-a povestit că un abida grav rănit strigase: „Nu este niciunul dintre ei mort ca să mă pot uita la el înainte de a muri?", iar cineva îl apucase de picioare şi îl târâse lângă muribund, în jurul căruia erau strânşi mai mulţi oameni; muribundul îl blestemase, apoi cineva îl împuşcase din nou. Când şi-a revenit, nu era nimeni acolo şi se îndepărtase târându-se prin întuneric, încercând să ajungă la locul unde îşi lăsaseră cămilele cei din tribul Rashid. S-a însănătoşit de pe urma rănilor după câteva luni.

Două zile mai târziu ne-am dus la fântâna de la Manwakh, după ce bin Daisan ne-a asigurat din nou în seara precedentă că va veni cu noi. Am stabilit cu el să plece a doua zi şi ne-a spus că se va întâlni cu noi la fântână. Am călătorit acolo cu o familie care avea tabăra lângă a noastră. Au spus că puteam folosi echipamentul lor pentru adăpat. Bărbatul călărea o cămilă încărcată cu colaci mari de sfoară, scripeţi, găleţi, burdufuri rulate sul şi o albie mare pentru adăpat confecţionată din piei întinse pe un cadru din cercuri de lemn. Fiul lui călărea fără şa pe una dintre cele şapte cămile, iar o femeie şi doi copii mici mânau o turmă de capre. Mergeau şi alţii la apă. Era la vreo zece kilometri depărtare şi ne-a luat două ore să ajungem acolo. Când am ajuns, în jurul gurii fântânii era deja adunată o mulţime. Cântând, bărbaţi şi femei trăgeau împreună de funii cu mâinile împreunate. Pe fiecare funie, când o găleată ieşea smucindu-se din adâncurile întunecate, vărsând apă în josul pereţilor sclipitori, o altă găleată cobora goală. Fiecare găleată din piele, umedă şi picurând, era apucată când ajungea la eşafodajul din jurul fântânii şi răsturnată iute într-o albie în jurul căreia se împingeau de zor cămilele care mugeau, pentru a-şi astâmpăra setea. Pe nisip erau şiruri de piei negre, umflate, păzite de copii cu glasuri ascuţite, ca să nu fie călcate în picioare de oameni şi animale. Cămilele erau adăpate, culcate pe burtă şi mai târziu mânate de acolo; soseau altele, care începeau să meargă la trap când se apropiau; mânjii zburdau, cu picioare rigide, în jurul mamelor lor; bărbaţii strigau cu voci aspre la băieţii păstori vigilenţi, care alergau pe acolo; caprele behăiau, cămilele mugeau, cântecul de la gura fântânii creştea şi scădea în intensitate, soarele urca tot mai sus pe cer, iar pata întunecată de apă vărsată pe jos se întindea tot mai mult pe pământ.

Au sosit Abdullah bin Nura şi câţiva bătrâni. Ne-au spus că nu-i vor permite lui bin

Daisan sau altcuiva din tribul bin Maaruf să meargă cu noi şi ne-au sfătuit să renunţăm la planul nostru de a traversa Nisipurile, deoarece tribul Yam sigur avea să ne ucidă dacă vom face asta. Aproape că mă aşteptasem ca bin Daisan să mă dezamăgească. Noi n-am prea răspuns şi am mers deoparte să ne sfătuim. Ali a sugerat că doi tineri saar din propria lui ramură a tribului Hatim ar putea merge cu noi dacă îi dădeam fiecăruia o puşcă şi 50 de cartuşe. Nu traversaseră niciodată Nisipurile, dar adăpaseră la Hassi, lângă Sulaiyil, şi erau încrezători că vor putea găsi fântâna după ce ajungeam în partea cealaltă. A spus că, dacă tinerii erau cu noi, vom fi în siguranţă faţă de tribul Saar. I-am întrebat pe cei din Rashid ce cred, iar Muhammad a răspuns: „Noi suntem oamenii dumitale. Vom merge unde vei merge dumneata. Dumneata trebuie să decizi". I-am spus lui bin Kabina să facă nişte cafea cât mă mai gândeam şi ne-am dus să ne aşezăm sub stâncă, unde descărcaserăm cămilele. Părea o nebunie să încerc să traversez deşertul Rub al-Khali fără un ghid. Erau în jur de 650 de kilometri fără apă, care aveau să ne ia cel puţin şaisprezece zile, iar bin Daisan îmi spusese că dunele erau foarte înalte şi dificile. Mi-am amintit cât de grea fusese călătoria pe care o făcuserăm în anul precedent şi cât de mică fusese marja pe care o aveam la dispoziţie, chiar şi când fuseserăm călăuziţi de Al-Auf. I-am întrebat pe cei din tribul Rashid dacă credeau că am putea traversa fără un ghid, iar Muhammad a spus: „Noi trăim în Nisipuri. Te putem ajuta să treci în partea cealaltă fără ghid. Pericolul va fi din partea tribului Yam, după ce vom ajunge acolo". I-am spus lui Ali că vom merge şi l-am rugat să-i aducă pe cei doi saar, iar el a spus că-i va aduce seara.

Spre deosebire de însoţitorii mei, eram mult mai preocupat de dificultăţile fizice ale traversării deşertului Rub al-Khali, mai ales fără un ghid, decât de ceea ce ni s-ar întâmpla dacă am da accidental peste arabi la celălalt capăt. Nu credeam că ne vor lua drept atacatori, deoarece urma să mânăm patru cămile încărcate. Ştiam că hainele şi harnaşamentele noastre le vor arăta că veneam din sud şi că aparţineam detestaţilor mishka, dar speram să reuşesc să apuc să vorbesc cu arabii pe care i-am fi întâlnit înainte ca ei să deschidă focul; iar dacă erau de-ai lui Ibn Saud, mă gândeam că s-ar putea să ezite să ne omoare când vor descoperi că sunt european, de teama mâniei regelui. Ştiam că dacă ar fi din Yemen, am fi sortiţi pieirii. Rememorând călătoria, îmi dau seama acum cât de mult am subestimat pericolul şi cât de mici erau şansele noastre de supravieţuire.

Era miezul zilei de-acum şi la fântână erau încă o mulţime de oameni, iar aceasta secase. Prin urmare, ne-am hotărât să ne oprim să umplem burdufurile cu apă în timpul nopţii şi să ne adăpăm cămilele în zori, înainte de sosirea arabilor. Ne puteam ridica tabăra într-o mică vâlcea ferită privirii. Manwakh era una dintre cele doar două fântâni având permanent apă din ţinutul Saar, o zonă mai mare decât comitatul Yorkshire. Totuşi, acum secase după ce fuseseră adăpate câteva sute de cămile, deşi

plouase bine cu şase luni în urmă. M-am întrebat cum reuşeau cei din tribul Saar să se descurce cu apa pe timp de vară şi în anii de secetă.

Seara, Ali a venit în tabăra noastră cu cei doi bărbaţi care consimţiseră să meargă cu noi la Hassi. Se numeau Salih şi Sadr şi erau cam de aceeaşi vârstă cu Muhammad. Salih avea un neg mare pe sprânceana dreaptă, îşi purta părul în codiţe şi era îmbrăcat într-o cămaşă albă, cu mâneci lungi, ascuţite; Sadr, mai mic de statură decât Salih, avea părul scurt şi era îmbrăcat într-o cămaşă uzată, peticită cu atât de multe culori diferite, încât arăta ca o *jibba* de derviş. Mi-au spus că fuseseră la Hassi de la Najran în anul precedent şi că erau siguri că vor reuşi să găsească această fântână de îndată ce ajungeam la Aradh, un povârniş de calcar ce se întindea până la nisipurile din Sulaiyil; au spus că era imposibil să-l ratăm. Seara s-au dus înapoi la corturile lor, dar ne-au asigurat că ni se vor alătura în zori.

După ce am mâncat, ceilalţi au dus burdufurile la fântână ca să le umple, pentru a fi pregătite de plecare dimineaţă. I-aş fi ajutat şi eu, dar acum eram secătuit de energie, aşa că m-am întins lângă poverile de pe nisipul moale şi rece şi m-am uitat la stele. Mai târziu, bin Kabina a venit şi s-a aşezat lângă mine. Nu mi-a vorbit şi m-am bucurat că era acolo.

Sadr ne spusese că Ibn Saud avea un post întărit la Hassi şi, prin urmare, părea puţin probabil că vom reuşi să adăpăm acolo şi să plecăm neobservaţi. M-am întrebat ce va zice regele când va auzi că am traversat deşertul fără permisiunea lui şi dacă îşi va da seama că sunt englezul căruia îi refuzase permisiunea de a face călătoria cu doi ani în urmă. Speram doar ca, dacă vom reuşi, mânia lui să fie temperată de o oarecare admiraţie pentru realizarea noastră.

11

A doua traversare a deşertului Rub al-Khali

Traversarea Nisipurilor Vestice până la fântâna Hassi; la Sulaiyil se termină cu arestare şi închisoare.

Era o dimineaţă mohorâtă, cu un vânt rece care sufla dinspre nord-est. Soarele a urcat pe un cer prăfos, dar nu dădea căldură. Bin Kabina a pus masa, alcătuită din curmale şi bucăţi de pâine rămase din seara anterioară, după care ne-a chemat să mâncăm. Eu am refuzat, căci nu aveam chef de mâncare, şi am rămas unde eram, ghemuit în spatele unei stânci, încercând să găsesc adăpost împotriva vântului tăios şi a vârtejurilor de nisip. Dormisem puţin peste noapte, încercând să evaluez pericolele şi dificultăţile care ne aşteptau. Mai târziu, la hotarul cenuşiu al somnului, mă luptasem în nisip până la genunchi cu coşmarurile dezastrului. Acum, în zorii reci, îmi puneam sub semnul întrebării dreptul de a-i duce pe aceşti oameni care aveau încredere în mine la ceea ce membrii tribului Saar jurau că era moarte sigură. Ei se ocupau deja de îndatoririle lor de pregătire a plecării şi numai un ordin din partea mea îi putea opri. Însă eu mă lăsam purtat înainte, cu voinţa slăbită, de o deplasare pe care o începusem, sperând pe jumătate că Salih şi Sadr nu vor veni şi că astfel nu vom putea porni la drum.

Nişte oameni din tribul Saar erau deja la fântână, care curând avea să fie înconjurată de arabi nerăbdători să-şi adape animalele. Ne-am mânat cămilele acolo şi am umplut albiile, dar ele doar adulmecau apa rece ca gheaţa în loc să o bea, deşi trebuiau să bea ca să poată supravieţui timp de şaisprezece zile fără apă, mergând anevoios prin nisipuri, în timp ce cărau poveri grele. Eu şi bin Kabina ne-am dus înapoi să sortăm încărcătura, pe când ceilalţi luau fiecare cămilă care mugea, o aşezau pe burtă şi, după ce îi legau genunchii ca să o împiedice să se ridice, se chinuiau să o ţină de gâtul ce se mişca întruna ca să-i poată turna pe gâtlej apa pe care nu o voia. Bin

Kabina a pus deoparte orezul şi făina în plus pentru a i le da lui Ali. Urma să luăm cu noi 90 de kilograme de făină, adică atât cât puteam căra, un pachet de 18 kilograme de curmale, 5 kilograme de carne uscată de rechin şi unt, zahăr, ceai, cafea, sare, ceapă uscată şi nişte condimente. Mai aveam şi două sute de dolari Maria Tereza, care cântăreau foarte mult, trei sute de focuri muniţie de rezervă, micul meu cufăr cu medicamente şi în jur de 50 de galoane de apă în paisprezece burdufuri mici. Ştiam deja că multe dintre aceste burdufuri transpirau rău, dar nu reuşisem să fac rost de altele de la cei din tribul Saar. Chiar şi aşa, mă gândeam că, dacă ne făceam raţii zilnice de un litru pentru fiecare şi de un litru pentru gătit şi cafea, vom fi în regulă chiar dacă am pierde jumătate din apă din cauza evaporării şi a pierderilor prin scurgere. Apa era dulce, foarte diferită de apa împuţită pe care o căraserăm cu noi în anul precedent. Pe când ne ocupam cu împărţirea proviziilor în încărcături de greutate corespunzătoare, au sosit Salih şi Sadr şi m-am bucurat să văd că amândoi aveau cămile puternice, în stare bună. În seara precedentă deciseserăm că vom încărca din greu cămilele de rezervă, cu riscul să le ologim înainte de a ajunge la Hassi, ca să uşurăm sarcina animalelor pe care le călăream. Speram că cei doi saar vor fi în stare să se strecoare neobservaţi de la fântâna aceea chiar dacă noi, ceilalţi, aveam să fim prinşi şi, prin urmare, era important ca animalele lor să fie cruţate cât mai mult posibil. Ele trebuiau să care doar încărcăturile cele mai uşoare sau chiar nimic. Le-am dat puştile pe care le promisesem şi i-am dat fiecăruia cincizeci de gloanţe. Prietenii lor, care veniseră cu ei, au examinat cu atenţie aceste arme, dar nu au reuşit să găsească nimic în neregulă. Lui Muhammad şi lui Amair le dăruisem deja câte o puşcă şi câte o sută de gloanţe. Bin Ghabaisha avea puşca pe care i-o dădusem în Saiwun, bin Kabina pe cea pe care i-o dăruisem în anul precedent, iar eu aveam puşca mea de vânătoare calibru 303, aşa că eram un grup bine înarmat.

Ceilalţi s-au întors de la fântână şi am încărcat cămilele. Soarele dădea mai multă căldură acum şi mă simţeam mai vesel, liniştit de voia bună a însoţitorilor mei, care râdeau şi glumeau în timp ce munceau. Înainte de a pleca, ne-am căţărat pe dealul stâncos de lângă fântână şi unchiul lui Sadr, un bătrân sfrijit care avea pe el doar o pânză pentru şolduri, ne-a arătat încă o dată direcţia pe care trebuia să o urmăm, indicând-o cu ambele braţe. Cu părul lui vâlvoi, cu chipul tras şi braţele întinse, m-am gândit că semăna cu un profet care prezicea sfârşitul. Am fost aproape surprins când a zis, cu un glas obişnuit, că nu se putea să greşim drumul, deoarece, când vom ajunge la Jilida, vom avea povârnişul Aradh în stânga. Stând în spatele lui, m-am orientat cu busola, stabilind poziţia noastră. Când am coborât dealul, Ali mi-a spus că între triburile Yam şi Karab a mai avut loc o luptă lângă Al-Abr cu două zile în urmă şi că cei din tribul bin Maaruf deciseseră acum să plece din Manwakh şi să se mute în ziua următoare la Makhia. A spus că de aceea erau deja atât de mulţi arabi care îşi

umpleau burdufurile la fântână.

Plecam la ţanc. Cămilele s-au ridicat cu greu în picioare când le-am apucat de căpestre şi, după ce fiecare dintre oamenii mei din tribul Rashid şi-a legat o cămilă de rezervă în spatele propriei cămile, am pornit la drum pe jos. Membrii tribului Saar de la fântână s-au oprit din lucru ca să ne privească plecând şi m-am întrebat ce îşi ziceau. Ali a venit cu noi o mică bucată de drum şi apoi, după ce ne-a îmbrăţişat pe fiecare în parte, s-a întors. Ne începuserăm călătoria şi, întinzându-ne mâinile, am spus împreună: „Mă încredinţez Domnului".

După două ore, Sadr a arătat spre urmele a cinci cămile pe care se mersese călare în faţa noastră în ziua precedentă. La început ne-am întrebat dacă erau yam, dar, după câteva discuţii, Sadr şi Salih erau convinşi că erau karab şi, prin urmare, prietenoşi. Muhammad mi-a cerut să-i spun care era, după părerea mea, cea mai bună cămilă. Am arătat la întâmplare spre nişte urme şi toţi au râs, spunând că alesesem cămila care, fără îndoială, era cea mai proastă. Apoi au început să se contrazică în privinţa celei care era cu adevărat cea mai bună. Deşi nu văzuseră aceste cămile, şi le puteau închipui perfect. Amair, bin Ghabaisha şi Sadr erau de acord în privinţa unei cămile, iar Muhammad, bin Kabina şi Salih a alteia. Nu ştiam nimic despre priceperea lui Sadr şi Salih, dar eram sigur că Amair şi bin Ghabaisha aveau dreptate, deoarece erau mai buni cunoscători ai cămilelor decât Muhammad sau bin Kabina. Nu toţi beduinii pot să călăuzească sau să găsească urme, iar Muhammad era surprinzător de nepriceput la ambele. Era foarte respectat ca fiu al lui bin Kalut şi, în consecinţă, avea tendinţa să-şi dea aere, dar de fapt era cel mai puţin eficient dintre însoţitorii mei din tribul Rashid. Probabil că bin Ghabaisha era cel mai competent, iar ceilalţi aveau tendinţa să se bazeze pe judecata lui, aşa cum făceam şi eu. Era cu certitudine cel mai bun călăreţ şi cel mai bun ţintaş şi era întotdeauna graţios în tot ce făcea. Zâmbea uşor şi avea o purtare blândă, dar bănuiam deja că putea fi deopotrivă nechibzuit şi nemilos şi nu am fost surprins că, în doi ani, a devenit unul dintre cei mai cutezători proscrişi de pe Coasta Piraţilor, cu jumătate de duzină de vrajbe de sânge la care participase. Amair era la fel de nemilos, însă nu avea nimic din farmecul lui bin Ghabaisha. Avea o gură subţire, ochi severi şi un spirit calculat, lipsit de căldură. Nu-mi plăcea de el, dar ştiam că e competent şi de încredere. Călătorind singur printre aceşti beduini, mă aflam complet la mila lor. Ar fi putut oricând să mă omoare, să-mi arunce leşul într-o dună de nisip şi să dispară cu tot ce aveam. Însă încrederea mea în ei era atât de mare, încât nu mi-a trecut niciodată prin minte că m-ar fi putut trăda.

Am mers printre dealuri calcaroase joase până aproape de apusul soarelui şi ne-am aşezat tabăra într-o fisură de pe latura lor nordică. Cei din tribul Rashid nu aveau încredere în cei din Saar pe care îi lăsaserăm la Manwakh, aşa că Amair a luat-o înapoi pe urmele noastre pentru a sta de veghe până la lăsarea întunericului, pe când bin

Ghabaisha s-a ascuns pe o stâncă deasupra noastră, supraveghind şesul dinspre nord, care era un drum important pentru atacatorii ce mergeau spre est sau spre vest. Am pornit din nou la drum în zori, după o noapte agitată, în care am rămas vigilenţi, iar curând după răsăritul soarelui am dat peste o urmă întinsă, bătătorită, acolo unde Murzuk şi cei din tribul Abida trecuseră cu două zile înainte.

Bin Kabina şi Amair au rămas în urmă pentru a încerca să identifice o parte din animalele prădate, desluşind învălmăşeala de urme întipărite pe nisip. Noi făcuserăm câţiva kilometri când ne-au ajuns din urmă, râzând în timp ce se alergau unul pe altul pe şes. Păreau a avea un moral foarte bun, şi am fost surprins când bin Kabina mi-a spus că a recunoscut printre animalele jefuite urmele a două dintre cele şase cămile ale lui. Lăsase aceste două animale cu unchiul său, în stepe. Din fericire, Qamaiqam, splendida cămilă pe care traversase deşertul Rub al-Khali cu un an înainte, şi celelalte trei cămile erau cu fratele lui la Habarut. Ne-a spus ce animale au reuşit să identifice, dar a zis că fuseseră atât de multe cămile, încât nu a fost posibil să distingă decât urmele câtorva, care merseseră la marginile turmei. Pe când ascultam, m-am gândit din nou cât de precară era existenţa beduinilor. Modul lor de viaţă îi făcea în mod firesc să fie fatalişti; erau prea multe lucruri mai presus de controlul lor. Le era imposibil să-şi asigure ziua de mâine, când totul depindea de o ploaie sau când atacatorii, boala sau alte o sută de lucruri întâmplătoare ar fi putut oricând să-i lase săraci lipiţi pământului sau să le pună capăt vieţii. Făceau ce puteau şi nu existau oameni care să se bazeze mai mult pe ei înşişi, dar dacă lucrurile mergeau prost, îşi acceptau soarta fără amărăciune, cu demnitate, ca fiind voia lui Dumnezeu.

Călăream prin stepe cu pietriş care se uneau imperceptibil cu nisipurile din Uruq al-Zaza. Pe la prânz, vântul de nord-est sufla cu rafale puternice, groaznic de reci, însă bine-venite, deoarece aveau să ne şteargă urmele şi să ne ferească de urmărire. Am mers grăbiţi mai departe până seara, sperând în van să găsim loc de păşune, apoi am bâjbâit prin întuneric, căutând pe pipăite lemne de foc. Era periculos să aprindem un foc acolo după lăsarea întunericului, dar ne era prea frig şi prea foame pentru a fi prevăzători. Am căutat o groapă mică, am aprins un foc şi ne-am aşezat recunoscători în jurul flăcărilor. În zori, am mâncat nişte curmale, am băut câteva picături de cafea şi am pornit la drum când a răsărit soarele.

Era o altă zi rece şi cenuşie, dar nu sufla vântul. Am mers pe jos primele vreo două ore şi pe urmă fiecare dintre noi, după cum avea chef, a tras în jos capul cămilei sale, şi-a pus un picior pe gâtul ei şi a fost ridicat în dreptul şeii. De obicei, Muhammad era primul care urca pe cămilă, iar eu ultimul, deoarece, cu cât mergeam mai mult pe jos, cu atât trebuia să călăresc mai puţin. Ceilalţi îşi variau poziţia, călărind cu picioarele de o parte şi de alta a animalului sau îngenunchind în şa, dar eu nu puteam călări decât cu picioarele răşchirate şi, pe măsură ce orele se scurgeau încet, marginea şeii

îmi intra adânc în coapse.

În următoarele două zile am străbătut nisipuri tari, plane, maro-gălbui, fără locuri pentru păscut şi, în consecinţă, nu aveam motiv să oprim până seara. A doua zi, imediat după ce am descărcat, am zărit un oryx mascul venind direct spre noi. Faţă de animal, stăteam chiar în soarele care apunea şi probabil ne-a confundat cu alţi semeni de-ai săi. Cum doar vreo trei englezi au împuşcat un oryx în Arabia, i-am şoptit lui bin Ghabaisha să mă lase să trag, în timp ce antilopa venea întins spre noi. Se afla acum la doar 400 de metri depărtare, apoi la 300 de metri şi se tot apropia. Era cât un măgar mic – puteam să-i văd coarnele drepte, lungi de jumătate de metru sau chiar mai mult, corpul alb, imaculat, şi petele întunecate de pe picioare şi faţă. Animalul s-a oprit bănuitor la mai puţin de 200 de metri depărtare. Bin Kabina mi-a şoptit să trag. Am apăsat încet pe trăgaci. Oryxul s-a răsucit şi s-a îndepărtat în galop.

— O ratare frumoasă, a bombănit profund dezaprobator Muhammad.

Bin Kabina a spus tare:

— Dacă l-ai fi lăsat pe bin Ghabaisha să tragă, am fi avut carne la cină.

Tot ce am putut să spun a fost:

— Fir-ar să fie!

Nu mi-am dat seama la vremea aceea că faptul că am ratat antilopa oryx probabil ne-a salvat viaţa. Un an mai târziu, bin al-Kamam ni s-a alăturat pe Coasta Piraţilor. Ne-a povestit că se afla la Main, în Jauf, când a sosit vestea că creştinul şi nişte rashid se aflau la Manwakh, pregătindu-se să traverseze Nisipurile. Guvernatorul din Jauf, Saif al-Islam al-Hussain, unul dintre fiii imamului Yahya, a trimis două grupuri de dahm să ne omoare. Grupul mai mare, de douăzeci de oameni, a ocupat nişte fântâni de la marginea deşertului, pe care credeau că s-ar putea să le vizităm, în timp ce grupul celălalt, alcătuit din cincisprezece oameni, s-a dus în Nisipuri să ne ia urma. Bin al-Kamam a spus că el şi însoţitorul său au fost întemniţaţi ca să nu fugă să ne avertizeze. Era sigur că cei din tribul Dahm ne vor intercepta şi ne vor omorî şi, când în cele din urmă i-a văzut întorcându-se călare peste şes spre oraş, aştepta să audă că am murit. Brusc, şi-a dat seama că oamenii călăreau în tăcere în loc să-şi cânte cântecele de război şi că asta însemna că trebuie să fi eşuat în încercarea de a ne găsi. Grupul mai mic a raportat că dăduseră de urmele noastre, vechi de două zile; le urmăriseră timp de două zile, dar, cum noi mergeam foarte repede, se temuseră că vor rămâne fără apă înainte să ne poată captura. Au spus că în locurile în care avuseserăm taberele au văzut urmele în nisip acolo unde puseserăm jos săculeţii cu aur. Dacă aş fi împuşcat oryxul, am fi întârziat o zi pentru uscarea cărnii şi probabil că grupul celor din tribul Dahm ne-ar fi ajuns din urmă. În acel moment, credeam că ne aflăm suficient de departe în deşertul Rub al-Khali pentru a fi în siguranţă şi nu eram foarte vigilenţi. Dacă urmăritorii noştri ar fi fost din Yam, cu siguranţă ne-ar fi prins,

însă celor din Dahm le este teamă de Nisipuri.

În următoarele trei zile am mers peste nisipuri unde doar din loc în loc erau tufe de *abal* şi câteva smocuri uscate de *ailqi* sau *qassis*, rămăşiţele vegetaţiei care crescuse după ploaia din urmă cu patru ani. Ne aflam acum în Qaimiyat, unde de la nord-est la sud-vest se întindeau lanţuri paralele de dune. Aceste dune aveau doar în jur de 50 de metri înălţime, dar în partea dinspre noi pantele erau abrupte şi urcările succesive ne-au epuizat cămilele, căci nu mâncaseră practic nimic de şase zile. Când am plecat din Manwakh erau foarte grase, prin urmare aveau rezerve ca să reziste, dar tocmai grăsimea le supăra în acest nisip dificil. Abia păscuseră şi spinările le erau moi şi neobişnuite cu şaua. Acum erau foarte împovărate şi făceau marşuri foarte lungi. Ştiam că în asemenea condiţii vor căpăta în mod sigur umflături de la şa, care aveau să se transforme mult prea uşor în răni. Le-am fi lăsat bucuroşi să se odihnească o zi dacă am fi reuşit să găsim un loc pentru păscut şi dacă rezerva noastră de apă ne-ar fi permis. Burdufurile din piele de oaie pe care le cumpărasem atât de nechibzuit transpirau foarte rău, dar terminaserăm deja apa care era în ele. Nici măcar burdufurile din piele de capră nu fuseseră folosite îndeajuns de mult pentru a deveni impermeabile şi făceam eforturi constante, dar ineficiente pentru a împiedica picuratul alarmant. Treceam pe lângă urme proaspete de oryx şi de *rim*, marea gazelă albă care se găseşte în Nisipuri, şi ştiam că, dacă urmărim aceste urme, am ajunge la o păşune proaspătă, însă nu ne puteam permite să prelungim călătoria.

În după-amiaza celei de-a şasea zile, lanţul de dune s-a transformat în dealuri domoale, dar urcaserăm deja mai bine de şaisprezece dintre ele în acea zi şi pe unul o cămilă de povară s-a prăbuşit, mişcându-se abia când am descărcat-o de bagaje. Cămila lui bin Kabina s-a ologit la umăr şi toate celelalte animale dădeau semne de oboseală. Ştiam că vor mai trece zece zile până să ajungem la Hassi şi am început să mă întreb dacă vom reuşi să ajungem acolo.

În dimineaţa următoare am dat peste urmele proaspete ale unui pelican care mersese în linie dreaptă pe nisip. Am încercat să-mi aduc aminte ce se spune în Biblie despre un pelican în deşert[1]. Amair mi-a spus că în urmă cu cinci ani văzuse mai multe păsări albe, foarte mari, lângă Mughshin şi că ele lăsaseră urme asemănătoare. Pe când descria păsările, am ajuns pe vârful unei culmi şi am văzut că nisipurile domoale din faţa noastră erau verzi de la *qassis*-ul care creştea în smocuri cu ciucuri, de 30 de centimetri înălţime. Am descărcat poverile şi am lăsat cămilele libere. Ştiam că acest loc de păscut avea să decidă şansa noastră de a ajunge la Hassi, deoarece nu numai că avea să astâmpere foamea cămilelor, dar avea să le potolească şi setea.

Ne-am făcut tabăra pe o suprafaţă de nisip tare, la adăpostul unei dune mici. Două tufe răsucite de *abal*, una dintre ele cu o creangă ruptă atârnând la pământ, trei pâlcuri de *qassis*, lângă care îmi pusesem desagile, un morman de căcăreze de cămilă

şi un banc de nisip, nu foarte înalt, cu un motiv decorativ din urme de şopârle, s-au combinat cu lucrurile noastre împrăştiate pentru a ne deveni cămin. Peste tot în jur erau locuri similare, dar, deoarece se întâmplase ca bin Ghabaisha să strige „Opriţi-vă acolo!" şi noi ne duseserăm unde ne-a indicat el, acest loc anume a dobândit o importanţă temporară. Locul de tabără a fost memorabil datorită păşunii, dar le consideram întotdeauna deosebite pe fiecare în parte. Forma ciudată a unor beţe de lângă foc, o pată albă pe nisipul auriu acolo unde bin Kabina vărsase făină, o funie zăcând acolo unde o cămilă o smucise când s-a ridicat, astfel de fleacuri păreau să deosebească fiecare tabără de altele, dar de fapt diferenţele erau mult prea insignifiante, iar amintirea lor se înceţoşa curând. Toate, cu excepţia câtorva, aveau tendinţa să devină doar una din o mie de alte tabere.

Bin Kabina şi bin Ghabaisha pregăteau mâncarea şi au strigat la noi, acolo unde trândăveam la soare, că vor face terci aromatizat cu zahăr şi unt. Terciul era o risipă de apă, dar acum, privind cu mulţumire cămilele cum rupeau din nutreţul bogat, suculent, din jurul lor, ne-am permis bucuroşi această extravaganţă. După masă, bin Ghabaisha şi Sadr s-au dus să vâneze, dar s-au întors cu mâinile goale la apusul soarelui, zicând că au văzut o turmă de douăzeci de antilope oryx şi multe *rim*, dar că nu s-au putut apropia de ele. Am hotărât să lăsăm cămilele să pască în timpul nopţii, simţind că acolo nu eram în primejdia de a fi atacaţi. Dimineaţă, „Roşcata", cea mai bună dintre cămilele noastre de povară, se rătăcise şi lui Amair i-a luat două ore să o găsească şi să o aducă înapoi. Nicio cămilă nu rămâne bucuroasă într-un singur loc, oricât de bună ar fi păşunea, ci, chiar şi împiedicată, va colinda la mare depărtare în căutare de ceva mai bun. „Roşcata" era îngrozitoare când pleca de capul ei, şi de obicei celelalte o urmau. Cămila lui bin Kabina şi cea a lui Amair deveniseră de nedespărţit, în vreme ce a mea arăta o preferinţă pentru *mirri*, o cămilă cenuşie urâtă, pe care o cumpăraserăm în Raidat deoarece dădea lapte. La început a refuzat să ne dea lapte, deşi puiul ei fusese deja înţărcat, dar Amair i-a cusut anusul, spunând că nu i-l va descoase până nu-şi va coborî laptele. După aceea, animalul ne-a dat cam un litru de lapte pe zi.

Beduinii permit ca o cămilă să-şi alăpteze puiul fără întrerupere în jur de şase săptămâni, apoi îi acoperă ugerul cu un sac, lăsând puiul să bea doar înainte ca ei să o mulgă dimineaţa şi seara. Ei înţarcă puiul după nouă luni. O cămilă dă lapte în continuare timp de patru ani, cu condiţia să nu fie împerecheată. Poate să aibă până la doisprezece pui şi are o durată de viaţă activă, când poate fi folosită la muncă, de circa douăzeci de ani. Arabii păstrează o bucată de piele de la un pui care a fost tăiat sau care a murit înainte de a fi înţărcat şi lasă cămila să o miroasă înainte de a o mulge; altfel ea nu îşi coboară laptele.

Era o dimineaţă răcoroasă, cu o briză blândă. Câţiva nori cumulus albi adânceau

albastrul unui cer care nu mai era pătat de galben. Muhammad se uita critic la cămile în timp ce Amair şi bin Ghabaisha le mânau spre noi şi a spus:

— Arată mai bine acum. Cu voia Domnului, vor fi în stare să ajungă la Hassi. Oricum, s-ar putea să mai găsim locuri pentru păscut. Par să fie multe în Nisipuri în acest an, dar sunt foarte împrăştiate.

Ne-a luat doar zece minute să încărcăm şi, pe când porneam la drum, m-am gândit cât de plăcut era să fii liber de povara avutului.

Am mers pe jos pe dealurile roşii, iar după o jumătate de oră am dat de capătul păşunii. Sadr mi-a spus că am avut tabăra la capătul estic al acesteia şi că locul se întindea doar pe 6-8 kilometri spre vest. L-am fi putut rata cu uşurinţă. Un pic mai târziu, găsind nişte ouă de struţ sparte, bin Kabina şi Amair au discutat în contradictoriu dacă struţii erau mâncare legiuită, o discuţie pur academică, de vreme ce struţii erau o specie dispărută în sudul Arabiei de mai bine de cincizeci de ani, deşi câţiva supravieţuiseră până de curând în uedul Sirham din nordul Arabiei. Când mă aflam în Siria, un beduin mi-a spus că cei din tribul Rualla au împuşcat unul acolo chiar înainte de război; se prea poate să fi fost ultimul. Tovarăşii mei de drum s-au oprit să-mi arate prin desene ce formă aveau urmele acestora, spunând că bunicii lor cunoscuseră aceste păsări. Văzusem în Sudan multe urme de struţ african, o pasăre mai mare decât cea din Arabia, iar desenele pe care le-a făcut Amair pe nisip erau corecte. Este trist să mă gândesc că antilopele oryx şi *rim* din Arabia sunt de asemenea condamnate la dispariţie de îndată ce maşinile vor pătrunde în deşertul din sud. Din păcate, oryxul preferă nisipurile tari, plane, şi şesurile de pietriş dunelor inaccesibile. Cum antilopele oryx diferă de cele patru specii care se găsesc în Africa, asta înseamnă că încă o specie va dispărea curând. În cursul ultimilor câţiva ani, în Arabia Saudită până şi gazelele au devenit rare. Grupurile de vânătoare cutreieră şesurile în maşini, întorcându-se cu camioanele pline cu gazelele pe care le-au călcat, măcelărindu-le.

Cam din kilometru în kilometru verificam cu busola direcţia de deplasare; era dificil să ţin tot – busola, caietul, creionul, băţul pentru cămilă şi căpăstrul –, mai ales când cămila era agitată. Îmi scăpasem pe jos băţul pentru a doua oară, când bin Kabina, care a sărit jos de pe cămilă să-l ridice, mi-a spus în timp ce mi-l înapoia:

— Zău aşa, Umbarak, asta e prea mult. Dacă aş fi în locul dumitale, aş divorţa de ea de cum aş ajunge înapoi.

Beduinii au un proverb care spune că, ori de câte ori un bărbat îşi scapă băţul pe jos, soţia lui îi este necredincioasă.

Ne-am continuat drumul până seara fără să găsim un loc de păşunat. Când ne-am ridicat tabăra, am putut zări şesul întunecat din Jilida, la aproape zece kilometri depărtare. Bin Daisan îmi spusese că Jilida făcea legătura cu şesul din Abu Bahr, care, la rândul său, se unea cu şesurile ce se întind de la Hasa la Jabrin. Mi-a spus de

asemenea că atunci când vom ajunge la Jilida vom fi la jumătatea drumului până la Hassi, dar că în faţa noastră se vor întinde încă nisipuri mari şi dificile. El a explicat că povârnişul Aradh, care se întindea la sud de Hassi, se va afla atunci la peste optzeci de kilometri spre vest.

A doua zi am străbătut şesul Jilida. Suprafaţa lui era alcătuită din nisip aspru şi pietriş fin, acoperit pe alocuri cu pietricele ascuţite, foarte lustruite de vânt. Erau de multe feluri: am recunoscut bucăţi de porfir, granit, riolit, jasp şi calcar. Din când în când, erau culmi, unele dintre ele de 6 metri înălţime, din conglomeratul de cuarţ care se află sub suprafaţa de pietriş a şesului, dar acestea erau uşor de evitat. Am mers repede până la amiază, când am ajuns la o păşune şi ne-am oprit pentru două ore. Am plecat să mă plimb până la o culme îndepărtată, bucuros să fiu singur o vreme, şi am stat să privesc cum umbrele fără formă acopereau cu picăţele un şes de culoare roşiatică, unde nu se mişca nimic altceva. Era foarte tihnit, o linişte pe care noi, europenii, am alungat-o din lumea noastră. Apoi m-a strigat bin Kabina şi m-am întors. Cafeaua era gata.

— Credeam că te duci după acele oryx, a zis Muhammad.

— Care oryx? am întrebat eu, iar el s-a holbat la mine uimit.

M-am uitat în direcţia pe care mi-a arătat-o şi le-am zărit imediat, optsprezece puncte albe pe şesul întunecat. Bin Kabina a spus:

— Dacă ar fi fost arabi, ai fi stat acolo, fără să-i vezi, până veneau să-ţi taie gâtul.

Beduinii sunt mereu atenţi; chiar şi când sunt adânciţi într-o discuţie, ochii lor negri, fără astâmpăr, observă totul, iar mintea lor înregistrează. Ei nu visează niciodată cu ochii deschişi.

Nu am mai găsit alt loc pentru păscut şi în cele din urmă ne-am ridicat tabăra pe nişte nisipuri plate şi goale de dincolo de Jilida. Am trecut pe lângă multe urme de antilope oryx, iar peste zi am zărit 28 de exemplare. După-amiază, eu şi bin Ghabaisha am vânat stând la pândă trei antilope pe care le-am văzut în faţa noastră. Pe când ne apropiam de ele, am auzit pe cineva strigând. Uitându-mă în jur, l-am văzut pe Salih venind în grabă spre noi. M-am gândit: „Au văzut arabi şi nu vor să trag cu puşca”. Când a ajuns lângă noi, a spus:

— Fii atent, căci o să-ţi simtă mirosul în vânt.

— Eu vânam animale înainte să te naşti tu, i-am şoptit furios. Tu eşti cel care o să le sperie făcând atâta zgomot.

La care el doar mi-a sporit exasperarea susţinând că pe antilopele oryx nu le tulbură sunetul vocilor, o credinţă inexplicabilă pe care o au unii beduini, care probabil explică de ce atât de puţini dintre ei reuşeau să împuşte vreuna. A trebuit să optez pentru o împuşcătură de la distanţă. Am văzut că am nimerit antilopa în care trăsesem, dar toate au fugit în galop. Am înaintat repede şi am găsit pete de sânge pe

pământ. Când au venit cămilele, am urmărit antilopele, dar acestea mergeau spre sud-est, aşa încât, după o vreme, ceilalţi au refuzat să meargă în continuare după ele, zicând că nu ne puteam permite să prelungim marşul deplasându-ne în altă direcţie. Ceea ce era cât se poate de adevărat, aşa că am fost nevoit să fiu de acord.

Peste două zile am ajuns la Bani Maradh. Uitându-mă la dunele muntoase care se întindeau în faţa noastră, mi-am dat seama că adevăratele noastre greutăţi abia începeau. Din fericire, vânturile dominante erau diferite de cele din nisipurile aflate la sud de Jilida şi, în consecinţă, pantele mai accesibile erau spre sud. Chiar şi aşa, au impus o trudă severă cămilelor noastre obosite; acestea mâncaseră o singură masă completă în cele unsprezece zile de când plecaserăm din Manwakh. Dacă aceste pante sudice ar fi fost abrupte, ca în Uruq al-Shaiba în anul precedent, nu am fi trecut niciodată peste ele. Fiecare dună avea între 90 şi 120 de metri înălţime, iar culmile cele mai înalte erau formate în jurul unor văi adânci, în formă de semilună. Ne lua o oră sau chiar mai mult să traversăm fiecare culme. Pantele lor nordice se micşorau în ziduri de nisip neîntrerupte, devenind apoi văi succesive, late de 3 kilometri sau mai mult, care coborau de la povârnişul Aradh şi continuau până când dispăreau din vedere la 30 de kilometri sau mai bine către est. Până acum, nisipurile prin care trecuserăm în această călătorie fuseseră terne şi neinteresante. Acum, pentru prima oară, dunele erau de un minunat roşu-auriu şi, deşi eram obosit, înfometat şi însetat, formele lor îmi ofereau o mare plăcere.

După ce am traversat Bani Maradh, am ajuns la marginea sudică a păşunilor de *had*, pe care beduinii îşi pasc cămilele, dar ale noastre erau prea însetate ca să mănânce această plantă. La amiază am dat peste urme vechi de nici o săptămână de arabi şi cămile, aşa încât, din acel moment, doi dintre noi au mers tot timpul în faţă, în recunoaştere. Eram neliniştiţi, conştienţi că propriile noastre urme ar indica oricărui arab că veniserăm din sud. Un vânt foarte puternic din nord ne sporea disconfortul, umplându-ne ochii şi urechile cu nisip, fără însă a ne ascunde urmele, care rămâneau foarte vizibile în fundul văilor, unde pământul era acoperit cu un mozaic de fragmente de calcar foarte lustruit.

Pe la ora patru, am hotărât să ne oprim ca să putem pregăti masa şi să stingem focul înainte de lăsarea întunericului. Salih a rămas să stea de pază în urma noastră, iar noi am cotit spre est de-a lungul culmii următoarei dune, în loc să o traversăm. După o jumătate de oră am descărcat într-o vale dintre dealuri, unde cămilele puteau paşte fără să-şi profileze siluetele la orizont. Sadr şi bin Ghabaisha au stat de pază în timp ce Muhammad păştea cămilele, iar noi ceilalţi am strâns lemne şi am copt pâinea. Cerul era acoperit şi mi-am dat seama că ploua puternic în vest.

Când s-a făcut întuneric, am aşezat cămilele pe genunchi şi am aşteptat să vină

Salih. A sosit după o oră şi a raportat că nu ne urmărea nimeni. Am mâncat; totul era rece din cauza aşteptării îndelungate – cafeaua, pâinea şi sosul apos din carne de rechin. Vântul încă mai bătea puternic şi începuse să plouă. Nu am îndrăznit să aprindem un foc şi am stat de vorbă în şoaptă. Tocmai mă hotărâsem să mă bag în sacul de dormit, când bin Ghabaisha ne-a făcut semn să tăcem şi a arătat spre cămile. Se opriseră din rumegat şi se uitau toate cu atenţie într-o singură direcţie. Aveam deja puştile în mâini, căci în timpul acestor zile nu le lăsam niciodată jos, şi ne-am lăsat în tăcere la pământ, târându-ne până la marginea micii văi în care ne făcuserăm tabăra. Era prea întuneric să vedem ceva, însă cămilele se uitau totuşi la ceva, deşi acum priveau undeva departe, în dreapta noastră. Stăteam acolo nemişcat, chinuindu-mă să văd ce vedeau ele. Umbrele se formau şi se modificau, dar nu puteam fi sigur de nimic. Bin Kabina era întins lângă mine. L-am atins întrebător, dar mi-a făcut semn că nici el nu putea să vadă nimic. Ploaia rece care mi se îmbibase în cămaşă mi se scurgea pe coaste şi îmi lovea picioarele goale. Cămilele au început din nou să rumege; nu se mai uitau la nimic. M-am gândit cu nelinişte: „Ne ocolesc, încercând să ne cadă în spate”. Amair şi bin Ghabaisha s-au gândit, evident, la acelaşi lucru, căci s-au dus mai departe, făcând un ocol, ca să supravegheze noaptea din spatele nostru. După mai multe ore, m-am târât până la desagi ca să iau o pătură, pe care am împărţit-o cu bin Kabina. Restul nopţii a trecut foarte încet şi nu s-a întâmplat nimic.

Dimineaţă, bin Ghabaisha a găsit urmele unui lup care dăduse târcoale taberei noastre.

— Dumnezeule! a spus Muhammad scârbit. Închipuiţi-vă că am petrecut toată noaptea stând în ploaie şi privind cu atenţie, mai să-mi iasă ochii din cap, încercând să văd un lup.

— Mai bine să-ţi fie frig şi să fii ud decât să te trezeşti cu un pumnal în coaste, i-a răspuns bin Ghabaisha.

Uzi, înfriguraţi şi obosiţi, am pornit la drum devreme, într-o dimineaţă înnorată, fără soare. Mai târziu, soarele a ieşit dintre nori şi a fost foarte cald, iar setea mea a devenit din ce în ce mai chinuitoare. Am trecut pe lângă mai multe urme de arabi cu turmele lor, vechi de două săptămâni. În faţa noastră, Sadr şi bin Ghabaisha scrutau fiecare pantă şi vale înainte de a ne face semn să înaintăm. Noi, ceilalţi, târam cămilele tremurânde în susul pantelor şi le trăgeam înapoi când se avântau în jos pe latura îndepărtată a fiecărei dune, în cascade de nisip. Era o muncă obositoare şi tot timpul simţeam că eram urmăriţi. Dunele aveau acum în jur de 150 de metri înălţime, iar la capătul vestic al fiecărei văi puteam vedea, în sfârşit, peretele întunecat al povârnişului Aradh. Ne-am oprit după nouă ore, când cămilele nu au mai putut merge, am pregătit din nou o masă rapidă înainte de apusul soarelui şi am mâncat-o pe întuneric după ce ni s-a alăturat şi Sadr, care supraveghease urmele noastre.

Pentru prima oară în această călătorie era o rouă abundentă. Am dormit cu intermitenţe, tresărind ori de câte ori se agita o cămilă. La răsăritul soarelui, când am pornit din nou la drum, era o vreme frumoasă şi senină. După două ore, una dintre cămilele de povară s-a pus jos şi a refuzat să se mişte până când, la sugestia lui Amair, i-am turnat puţină apă pe nări, ceea ce a revigorat-o. Am ajuns la Aradh la ora unu şi ne-am ridicat tabăra două ore mai târziu, într-o albie puţin adâncă de pe podişul din calcar. Traversaserăm Nisipurile.

Când m-am trezit în zori, văile erau pline de o ceaţă uşoară, care se rotea, deasupra căreia se întindeau spre est siluetele dunelor, ca nişte munţi fantastici către soarele care răsărea. Cerul sclipea uşor în culorile opalului. Lumea era nemişcată, prinsă într-un bol fragil de tăcere. Stând în sfârşit pe acest prag îndepărtat al Nisipurilor, am privit înapoi, aproape cu regret, la drumul pe care veniserăm.

Am ajuns la Hassi trei zile mai târziu, după ce am mers spre nord pe un şes de pietriş presărat cu bucăţi de calcar. Marginea vestică a povârnişului Aradh, râpoasă, se afla în stânga noastră. Sub ea erau cele trei fântâni puţin adânci din Zifr, iar la cincizeci de kilometri nord de ele era fântâna adâncă şi sălcie din Qariya, printre ruinele unui oraş din Saba.

Potrivit lui Sadr, zidurile de pământ ale fântânilor din Mankhali, pe care beduinii le cred a fi fântânile din Bani Ad, se întind la capătul sudic al Aradh-ului, iar Ad, oraşul lor pierdut, se află sub nisipurile din Jaihman, la încă o zi distanţă spre sud. Muhammad era însă convins că acest oraş, unul dintre cele două menţionate în Coran ca fiind distruse de Dumnezeu din cauza trufiei, era îngropat în nisipurile de la nord de Habarut. El mi-a reamintit de numeroasele făgaşe clar definite care converg pe aceste nisipuri şi despre care cei din neamul Rashid afirmă că duceau cândva la acel oraş. Sadr a arătat dincolo de nisipurile din Bani Ramh, către nişte vârfuri vizibile departe în vest, care zicea că se aflau în înălţimile subalpine din Hajaz. Le-am povestit cum am vizitat regiunea aceea cu doi ani înainte. Când le-am zis că am mers pe acolo călare pe un măgar, m-au luat în râs şi ne-am ciorovăit veseli în timp ce mergeam.

În a doua zi după ce am părăsit Nisipurile, ne-am ridicat tabăra în albia secată a unui pârâu din Hanu, care coboară spre Qariya; în dimineaţa următoare, pe când mergeam călare de-a lungul făgaşului spre Hassi, am dat pe neaşteptate peste opt călăreţi din Yam, cu puştile atârnate sub şei, în timp ce noi le aveam în mână. Ne aflam la doar câţiva metri de ei. L-am văzut pe bin Ghabaisha împingând înainte siguranţa trăgaciului. În faţa mea era un bătrân şi, deşi avea chipul acoperit cu pânza de pe cap, i-am putut vedea ura din ochi. Nimeni nu s-a mişcat, nimeni nu a vorbit. Tăcerea dintre noi era apăsătoare. În cele din urmă, am spus:

— Salam alaikum.

Bătrânul a răspuns la salut. Un băiat i-a şoptit:

— Sunt mishqa?

Bătrânul i-a răspuns răstit, fără să-şi ia ochii de la noi:

— Nu cunoşti triburile? Nu cunoşti duşmanul?

Muhammad a spus că aveam gânduri paşnice, că eram nişte rashid din nisipurile estice şi că mergeam să-l vizităm pe Ibn Saud, adăugând că grupul nostru principal se afla aproape în urma noastră şi sfătuindu-i să fie atenţi când se vor întâlni cu ei. Apoi am plecat mai departe. Mă întrebam cu nelinişte ce am fi făcut dacă i-am fi surprins în Nisipuri. Poate că dacă le-am fi luat puştile şi cămilele, i-am fi putut lăsa în viaţă. După douăzeci de minute eram la Hassi. Trecuseră şaisprezece zile de când plecaserăm din Manwakh.

După ce ne-am adăpat cămilele şi ne-am umplut burdufurile, am aflat de la nişte femei că paznicul lui Ibn Saud de la fântână tocmai plecase cu fiul lui să caute o cămilă rătăcită. Sadr şi Salih erau nerăbdători să profite de această oportunitate şi să plece pe furiş înainte ca acesta să se întoarcă. Le-am încărcat cămilele, care erau încă în stare bună, cu toată mâncarea şi apa pe care le puteau căra şi, cum femeile ne spuseseră că cei din tribul Yam plecaseră toţi spre vest cu o săptămână în urmă şi că nisipurile de la sud erau pustii, am sperat că vor fi bine. Ca să nu stârnim bănuieli, le-am spus femeilor că cei doi se duceau să aducă o cămilă de-a noastră care se prăbuşise cu două zile în urmă. Ne-am luat rămas-bun în şoaptă, i-am îmbrăţişat şi au plecat. Aşa cum am auzit mai târziu de la bin al-Kamam, când m-am întâlnit cu el pe Coasta Piraţilor, cei doi au ajuns cu bine la Manwakh.

Acum nu aveam nimic altceva de făcut decât să mergem la Sulaiyil şi să sperăm ce era mai bine. Cămilele noastre aveau nevoie de odihnă, iar noi aveam foarte puţină mâncare şi niciun ghid. Chiar dacă am fi reuşit să ne furişăm de acolo, cu siguranţă s-ar fi trimis după noi un grup de urmărire. Paznicul fântânii, un membru al tribului Yam, s-a întors a doua zi şi nici măcar nu a încercat să-şi ascundă antipatia faţă de noi. Când a aflat că sunt creştin, a refuzat să bea cafeaua oferită de noi, spunând că eram un necredincios şi că însoţitorii mei, ca musulmani care s-au vândut pentru aur în slujba unui necredincios, erau chiar mai răi. Practic sub arest, ne-am dus cu el la Sulaiyil, unde am sosit două zile mai târziu.

Oaza se întindea pe circa trei kilometri de-a lungul uedului Dawasir, iar aşezarea în sine consta în cinci sate mici. În drum spre satul unde locuia emirul am trecut pe lângă câmpuri de grâu şi lucernă irigate cu apa scoasă din puţuri cu ajutorul găleţilor trase de animale care se deplasau pe rampe descendente. La vest de sat erau palmieri. Paznicul din tribul Yam ne-a condus pe uliţe înguste şi şerpuite. Nişte bărbaţi au strigat la el, întrebând cine eram, şi le-a răspuns cu dispreţ: „Un necredincios şi servitorii lui”. Ne-am oprit la casa emirului care, la fel ca toate celelalte, era făcută din pământ şi avea acoperişul plat.

Spre uimirea mea, emirul, care era un sclav tânăr, ne-a primit cu amabilitate. Ne-a condus într-o casă goală, cu curte, de la marginea satului şi, după ce ne-a spus că vom mânca, bineînţeles, cu el, ne-a zis că va trebui să rămânem la Sulaiyil până când va avea veşti de la Ibn Saud. El şi una dintre slugile sale, un murra care îi cunoştea pe rashid, şi doi tineri operatori radio au fost singurii oameni prietenoşi de acolo. Toţi ceilalţi erau fanatici şi antipatici. Bătrânii scuipau pământul ori de câte ori treceam noi, iar copiii se ţineau după mine scandând batjocoritor: „Al-Nasrani, al-Nasrani!", numele pe care îl dau creştinilor aceşti arabi. Seara am cumpărat lucernă, dar numai cămila lui Muhammad a vrut s-o mănânce. După cină, când i-am relatat călătoria noastră, emirul a spus:

— Nu vă daţi seama cât de norocoşi sunteţi că aţi ajuns aici. Nu m-aş fi gândit că aţi avea vreo şansă. Nisipurile prin care aţi venit erau pline cu arabi până acum o săptămână, când cea mai mare parte dintre ei au plecat spre vest, peste Aradh, la păşuni mai bune. Dacă v-ar fi văzut un singur arab, s-ar fi dat alarma generală pentru urmărire, căci ar fi de înţeles imediat că sunteţi din sud. Nu ştiaţi că Ibn Saud le-a permis triburilor lui să-i atace pe mishqa şi să-i ucidă dacă-i întâlnesc, drept răzbunare pentru recentele atacuri asupra triburilor Yam şi Dawasir? Ei sunt foarte entuziasmaţi că au permisiunea să dea atacuri după ani în şir de pace forţată. Au plecat multe grupuri, iar altele se pregătesc să plece. Oricare dintre ele v-ar fi omorât fără să stea pe gânduri dacă s-ar fi întâlnit cu voi; dacă ar fi descoperit că unul dintre voi e creştin, nimic nu v-ar fi putut salva. Aceste triburi sunt ultimele din *Akhwan*. Chiar şi în acest sat, unde sunt ţinute sub control, poţi să-ţi dai seama cât de mult te urăsc pentru că eşti un necredincios.

S-a uitat la mine, a clătinat din cap şi a spus din nou:

— Pe Dumnezeu, ai fost norocos!

Ştiam că are dreptate şi mi-am dat seama cât de greşit am judecat şansele noastre. Acest lucru a sporit responsabilitatea pe care o simţeam faţă de însoţitorii mei, care estimaseră adevăratele riscuri şi totuşi veniseră cu mine.

După două zile, emirul a venit în camera noastră şi mi-a spus că a primit prin radio ordine de la Ibn Saud să-l reţină pe englez şi să-i întemniţeze pe însoţitorii lui. Ne-a luat puştile şi pumnalele, mi-a spus să rămân unde eram, lăsându-l pe bărbatul din tribul Murra ca paznic, şi le-a poruncit lui Muhammad şi Amair să-l urmeze. A spus că bin Kabina şi bin Ghabaisha, care păşteau cămilele, puteau să aştepte până seara. Când am protestat că sunt despărţit de însoţitorii mei şi am cerut să fim trataţi la fel, a zis că trebuie să respecte ordinele regelui, dar mi-a dat voie să-i trimit o telegramă lui Ibn Saud.

După mai multe eforturi, am compus o telegramă în care spuneam că noi călătoream în deşertul Rub al-Khali şi am venit la Hassi pentru apă. I-am cerut iertare,

adăugând că, dacă dorea să pedepsească pe cineva, doar eu eram de vină, deoarece însoţitorii mei, care nu cunoşteau deloc această regiune, au mers unde am vrut eu, şi că eu îi călăuzisem.

Seara, i-am văzut pe bin Kabina şi bin Ghabaisha venind spre sat cu cămilele. Păreau foarte veseli, râdeau şi glumeau. Paznicul din tribul Murra mi-a permis să mă întâlnesc cu ei ca să le spun ce s-a întâmplat. Văzându-mă, nişte copii au strigat:

— Acum regele va tăia capul creştinului şi capetele însoţitorilor săi!

Eram atât de supărat, încât abia am putut vorbi. Ei avuseseră încredere în mine şi mă întrebam cu tristeţe dacă urmau să sufere din această cauză. Îmi părea mai rău pentru ei decât pentru ceilalţi, deoarece ei erau mult mai tineri. Mi-au adresat câteva întrebări şi apoi bin Kabina şi-a pus mâna pe umărul meu şi a zis:

— Nu-ţi face griji, Umbarak. Cu voia Domnului, totul va fi bine.

La apusul soarelui, emirul a făcut tot ce a putut ca să ne înveselească, cu o masă în casa lui, însă a fost o seară tristă. Multe ore mai târziu, pe când eram aproape adormit, uşa s-a deschis larg. Un sclav negru, voinic, a intrat legănând o pereche de cătuşe şi mi-a poruncit să mă ridic şi să merg cu el de îndată, căci sosise emirul din ued. L-am urmat pe străzile tăcute până la casa emirului din Sulaiyil.

Încăperea era ticsită de oameni. Un bătrân bărbos, cu o pelerină maro brodată cu fir de aur, mi-a întors salutul ceremonios, rugându-mă să stau în faţa lui. Funcţionarul său, un sclav cu expresie schimbătoare, plin de sine, care mi-a fost antipatic din prima clipă, îl teroriza pe Amair.

— Nu minţi! striga el după fiecare răspuns. Ştii doar să minţi!

La un moment dat, emirul m-a întrebat de unde veneam şi de ce. I-am explicat că eu veneam din Hadhramawt, că exploram regiunea şi vânam antilope oryx în deşertul Rub al-Khali şi că, rămânând fără apă, am venit la Hassi. I-am spus că oamenii din tribul Rashid care erau cu mine nu ştiau nici regiunea, nici unde mergeam. M-a întrebat cum se face că, în acest caz, găsiserăm Hassi şi i-am zis că Philby l-a marcat pe hartă şi că cei doi saar care fuseseră cu noi ştiau unde se află, căci îl vizitaseră venind din Najran. I-am spus că cei doi saar au plecat înapoi când am ajuns la această fântână. Am insistat că doar eu sunt de vină că am venit aici şi că îmi asum toată responsabilitatea.

Mai târziu, după ce s-au împărţit cafea şi ceai, emirul din ued a spus că trebuie să merg cu el la Dam şi că unul dintre însoţitorii mei putea să vină cu mine. L-am cerut pe bin Kabina. În cele din urmă am urcat în spatele camionetei emirului; sclavul care mă luase din cameră a urcat cu noi, ţinând în continuare cătuşele. După ce emirul, funcţionarul său şi şoferul au urcat în faţă, am pornit la drum spre vest. Era foarte frig, maşina se hurduca, iar bin Kabina avea rău de maşină. Îmi spusese, în timp ce aşteptam să urcăm în maşină, că toţi patru fuseseră băgaţi la închisoare când, pe

neaşteptate, a sosit un mesager şi a întrebat care dintre ei e bin Kabina. I-am spus că emirul a permis ca unul dintre ei să mă însoţească şi că îl cerusem pe el. „Ar fi trebuit să-l ceri pe Muhammad. El este cel mai în vârstă”, a replicat bin Kabina.

În cele din urmă am sosit în alt sat şi am oprit în faţa unui castel mare. Sclavul ne-a informat că eram la Dam. L-am urmat înăuntru pe emir, iar el a poruncit să se facă ceai şi cafea şi să fie aprins un foc la care să ne putem încălzi. Mi-a spus că a văzut telegrama pe care i-o trimisesem regelui şi a zis:

— Nu-ţi face griji. Sunt sigur că totul va fi bine.

Pe urmă, emirul ne-a urat noapte bună şi a ieşit din cameră.

Sclavul a intrat din nou cu nişte cuverturi pentru aşternuturile noastre. A întrebat dacă mai voiam cafea şi, când l-am refuzat, a băut-o el şi a ieşit. Focul s-a stins şi în cameră s-a făcut foarte întuneric. Vântul a zdrăngănit toată noaptea un oblon deschis.

1. Posibilă trimitere la Psalmul 101; de asemenea, în tradiţia ortodoxă, în cântările Prohodului Domnului, pelicanul apare ca metaforă pentru Mântuitorul Iisus Hristos, aluzie la o veche legendă care afirmă că, în cazul în care puilor săi le este foame şi sete, pelicanul îşi face o rană în coaste pentru ca aceştia să se poată hrăni.

12

De la Sulaiyil la Abu Dhabi

După eliberarea noastră plănuim să mergem spre vest, pe Coasta Piraţilor. Vizităm Laila, unde ni se refuză acordarea unui ghid, dar ne găsim singuri drumul până la Abu Dhabi.

Ne aflam într-o cămăruţă goală din vârful castelului. Ni se dăduseră pâine şi ceai în zori, dar de atunci nu se mai apropiase nimeni de noi. Acum era aproape ora 11. Bin Kabina, tăcut şi trist, se acoperise din nou cu pătura şi m-am întrebat dacă dormea. Când şi când auzeam scârţâind o roată de fântână, dar când m-am uitat pe fereastră nu am reuşit să văd nimic în afară de un şes maro-gălbui, unde vântul ridica vârtejuri de praf printre tufişuri desfrunzite. În depărtare abia reuşeam să disting peretele întunecat al povârnişului Aradh.

Noaptea păruse foarte lungă, căci nu am dormit. Am fost bântuit de amintirea celor trei băieţi pe care îi văzusem cu câteva luni înainte stând lângă un sat din Tihama. Fiecare dintre ei avea în poală o boccea de faşe pătate care ascundeau ciotul supurând al mâinii drepte. Le fuseseră tăiate mâinile pur şi simplu pentru că erau circumcişi într-o modalitate pe care regele o interzisese. Nu puteam să uit chipul schimonosit de durere şi ochii plini de suferinţă ai unuia dintre ei, un tânăr blajin, cu înfăţişare delicată. Mi se spusese că atunci când sclavul emirului a ezitat să execute această pedeapsă crudă, tânărul şi-a întins mâna, spunând: „Taie, nu mi-e frică”. Zăcusem acolo pe întuneric, temându-mă ca nu cumva o asemenea pedeapsă să-i aştepte şi pe bin Kabina şi pe ceilalţi însoţitori ai mei, ca avertisment pentru alţii să nu aducă străini în Arabia Saudită fără permisiune; mă îngrozea gândul că, dacă voi fi dus la Jeddah, nu voi afla niciodată care a fost soarta lor.

Totuşi, aceste presimţiri sumbre s-au risipit când s-a deschis uşa şi a intrat emirul. Zâmbind, a spus cu veselie:

— V-am zis eu că totul va fi bine. Abdullah Philby a vorbit cu regele în favoarea voastră, iar regele a dat poruncă să fiţi eliberaţi şi să vi se permită să vă continuaţi drumul.

Philby, care e musulman, trăise mulţi ani la Riad şi era o prezenţă obişnuită la curtea regelui. Îl văzusem de curând la Londra şi îi spusesem că plănuiesc această călătorie. Peste câteva zile a venit la Laila să se întâlnească cu mine şi atunci mi-a povestit ce s-a întâmplat.

Emirul m-a întrebat acum unde îmi propuneam să merg, ca să-l poată informa pe rege. I-am spus că mi-ar plăcea să merg la Laila şi să traversez de acolo regiunea până pe Coasta Piraţilor. A spus că maşina aştepta şi că avea să mă ducă înapoi la Sulaiyil.

Am mers cu maşina prin uedul Dawasir, străbătând trecătoarea ce desparte povârnişul Aradh de principalul lanţ muntos Tubaiq de la nord. Stâncile din Aradh aveau aici în jur de 250 de metri înălţime. Ne-am dus la casa emirului din Sulaiyil, unde ne aşteptau ceilalţi, după ce petrecuseră o noapte rece la închisoare. Bin Ghabaisha a spus: „Pe Dumnezeu! Dacă mi-aş fi dat seama că au de gând să-mi facă asta, nu m-ar fi prins niciodată, când aveam o puşcă în mână şi o cămilă sub mine”; însă au fost la fel de uşuraţi ca şi mine că nu li s-a întâmplat nimic mai mult. Am stabilit să mergem la Laila a doua zi. Ne rămăsese puţină hrană, dar am convenit că ar fi mai bine să cumpărăm ce ne trebuia de acolo decât să ne obosim cămilele cărând-o.

În seara aceea, cu emirul au cinat doi bărbaţi din tribul Yam şi, după ce am mâncat, unul dintre ei ne-a povestit cum l-a ucis pe bin Duailan. Lampa fumega şi dădea puţină lumină, iar încăperea era plină de umbre stranii; tăciunii străluceau în vatră şi fuioare de fum ne înţepau nările. Afară, vântul înteţit împingea uşa prost montată. Îl priveam pe bărbat în timp ce îşi depăna povestea, vorbind încet şi cu multe pauze. Se apleca în faţă şi, din când în când, îşi mângâia barba neagră şi ascuţită cu o mână mică şi subţire. Chipul său era încadrat de faldurile albe ale acoperământului pentru cap, fixat cu un cerc simplu din sfoară neagră. Avea o atitudine foarte demnă şi era, inconfundabil, un arab din deşert, înflăcărat şi totuşi auster.

— Era dimineaţa târziu, a spus el. Trei rude de-ale mele deşeuaseră la cortul meu şi ne beam cafeaua, în timp ce fiul meu jupuia capra pe care o tăiaserăm pentru ele. Deodată am auzit focuri de armă spre sud, foarte multe împuşcături. Am dat alarma şi am alergat să ne luăm cămilele. Pe când urcam în şa, un ciobănaş a venit în goană, strigând că tabăra unchiului meu era atacată de mishqa, mulţi, mulţi mishqa. A ţipat la mine să mă grăbesc, zicând că i-au omorât deja pe Salim şi pe Jabr, care era nepotul meu, şi că luau toate cămilele. Ne-am adunat doisprezece bărbaţi din corturile din preajmă şi am plecat călare în ajutorul lor. Când ne-am apropiat de corturile unchiului meu, am văzut cinci mishqa – blestemul lui Dumnezeu asupra tuturor mishqa! –

sărind pe cămile şi plecând. Purtau doar pânze pentru şolduri de culoare închisă. Jefuiseră corturile şi unul dintre ei căra un covoraş. Femeile jeleau în jurul trupului nepotului meu – Dumnezeu să aibă milă de el! – şi, pe când galopam pe lângă ele, au strigat că grupul principal de mishqa a plecat deja, luând toate cămilele, şi au ţipat că vor răzbunare. Am galopat după cei câţiva pe care-i puteam vedea şi ne apropiam de ei când au ajuns la nişte dune joase acoperite cu tufişuri. S-au oprit acolo şi au tras în noi. Şesul era la fel de golaş ca podeaua asta şi am reuşit să ne apropiem de ei doar dinspre nord, unde erau alte dune. Omorâseră deja pe unul dintre noi. Nu-i puteam vedea. Înţelegeţi? Ne-am dat jos de pe cămile şi am alergat spre ei printre dune. Se trăgea mult. Am omorât trei, iar ei au omorât încă unul dintre noi şi au rănit doi. Apoi, noi am omorât încă unul şi am ştiut că a mai rămas doar unul. Era undeva printre dunele mari şi, de fiecare dată când ne mişcam, trăgea şi nu rata niciodată. Omorâse patru dintre noi şi tot nu reuşeam să-l vedem, deşi ştiam unde e. Mi-am dat seama că era foarte aproape, că ne despărţea de el doar creasta unei dune. Eu şi vărul meu am urcat încet, târâş, pe dună spre el. Apoi vărul meu şi-a ridicat capul să se uite când ne-am apropiat de vârful dunei şi s-a prăbuşit mort lângă mine, împuşcat în frunte. Am văzut ţeava unei puşti smucindu-se. Pe Dumnezeu, era la mai puţin de opt paşi de locul unde mă aflam! Mi-am dat seama că i s-a blocat puşca. Mi-am scos pumnalul şi am sărit la el înainte să apuce să se ridice în picioare. I-am înfipt pumnalul în gât şi l-am omorât. Era un bărbat micuţ, înarmat cu o puşcă englezească.

S-a oprit din vorbit şi a adus o puşcă din colţul camerei. A întins-o spre mine, zicând:

— Asta era puşca; mai avea şi un binoclu atârnat la gât. Mai târziu, cineva l-a recunoscut şi ne-a spus că e bin Duailan, „Pisica”.

I-am spus că bin Duailan călătorise cu mine cu un an înainte şi că eu îi dădusem binoclul.

— Da, a spus bărbatul yam, am auzit de dumneata ca fiind creştinul care călătoreşte cu mishqa şi ne-am gândit că probabil dumneata i-ai dat această puşcă.

— Nu, am replicat eu, pe aceea a capturat-o destul de recent de la un post guvernamental întărit din Hadhramawt.

După o pauză, a zis:

— Pe Dumnezeu, ce bărbat era! Ştia să lupte. Am crezut că o să ne omoare pe toţi.

Ne-a spus că în raidul acela mishqa au omorât paisprezece yam şi au capturat 130 de cămile şi că au fost omorâţi nouă mishqa. A adăugat:

— Acum, că regele ne-a dat permisiunea să-i atacăm, dacă va vrea Dumnezeu, ne vom recupera cămilele şi vom captura multe altele şi, pe Dumnezeu, îi vom ucide pe toţi mishqa pe care-i vom întâlni. Pe Dumnezeu, ai fost norocos că nu te-am găsit înainte să ajungi aici!

Am plecat din Sulaiyil în dimineaţa următoare, pe 29 ianuarie. Laila se afla cam la 250 de kilometri, iar Abu Dhabi, pe Coasta Piraţilor, era cu cel puţin 950 de kilometri mai departe de Laila, de două ori mai mult de aici decât din Manwakh, de unde porniserăm în călătoria noastră. Ne-a luat opt zile să ajungem la Laila. Cămilele noastre erau obosite, iar cămila lui Muhammad şi trei dintre cămilele de povară aveau umflături mari de la şa. Emirul din Sulaiyil ne-a prevenit că nu vom găsi altceva de păscut decât acacii până în apropiere de Laila, unde plouase un pic în toamnă.

În prima după-amiază am ajuns din urmă doi yam şi un dahm care mânau câteva sute de oi albe şi capre negre la Laila, pentru vânzare. Ne-am făcut tabăra cu ei şi am cumpărat o capră pentru masa de seară, pe care am mâncat-o împreună. Erau prietenoşi şi curioşi cu privire la călătoria noastră prin nisipuri. Bărbatul dham avea o vrajbă de sânge cu propriul său trib şi trăia printre cei din tribul Yam. Mi-a spus că se afla în Najran în vara când venise acolo un creştin de la Abha, care stătuse două zile la emirul bin Madhi. S-a amuzat când i-am spus că eu eram acel creştin. A zis că m-a văzut de la depărtare în piaţă, dar că pe atunci purtam haine diferite. Era adevărat, căci la vremea aceea eram îmbrăcat ca un saudit. Când i-am părăsit, ne-au explicat cum să găsim următoarea fântână. Exista un făgaş bine marcat până la Laila şi această rută, explorată de Philby, era indicată pe harta pe care o aveam la mine.

În după-amiaza următoare, văzând că la vest se adunau nori negri, l-am întrebat pe Muhammad, fără să mă gândesc, dacă o să plouă, iar el mi-a răspuns imediat: „Numai Dumnezeu ştie”. Ar fi trebuit să-mi dau seama că acesta avea să fie răspunsul lui. Niciun beduin nu-şi exprimă vreodată o părere în legătură cu vremea, căci a face acest lucru ar însemna să pretindă o cunoaştere care îi aparţine lui Dumnezeu. I-am spus că în Anglia există oameni înţelepţi care pot să prezică vremea, ceea ce a fost aproape o blasfemie pentru el, care a exclamat: „Caut adăpost în Dumnezeu în faţa Diavolului!”.

Ultimele două zile înainte să ajungem la Laila au fost groaznic de reci, cu un vânt puternic dinspre nord-est. Ne deplasam călare pe un podiş pietros care se povârnea uşor spre est. A fost puţină vegetaţie până când am ajuns în apropiere de oraş, când pământul s-a acoperit brusc de floricele albe numite *rahath.* Ne-am oprit devreme, pentru ca animalele să poată mânca bine, şi am pornit din nou la drum a doua zi, dimineaţa târziu. Era o plăcere să priveşti în jur la apusul soarelui şi să vezi cămilele aşezate, hrănite bine, în loc să le vezi umblând de colo colo, mereu în căutare de hrană. Pentru a doua oară au mâncat suficient de când plecaserăm din Manwakh. Habar nu aveam în acel moment că avea să ne ia încă 40 de zile să ajungem la Abu Dhabi şi că în tot acest timp cămilele noastre aveau să mănânce doar o singură masă ca lumea. După lăsarea întunericului am văzut în beznă farurile unei maşini. Mai târziu i-am auzit motorul turat şi ne-am dat seama că se înţepenise în nisip. Cum

detestam toate maşinile, mai ales în Arabia, am fost foarte încântat că avea necazuri!

În după-amiaza următoare am intrat călare în Laila, un orăşel cenuşiu-închis alcătuit din construcţii de pământ, cu acoperişuri din terase, având o populaţie de circa 4.000 de oameni. Ne-am oprit în faţa casei emirului, unde un sclav ne-a spus să descărcăm cămilele, apoi am fost conduşi într-o cameră lungă şi întunecată, unde nu era nimic în afară de covoraşele care acopereau băncile de pământ din jurul pereţilor. L-am salutat pe emir, un bărbat în vârstă, cu o faţă acră, pe nume Fahad, care era înfăşurat într-o pelerină cu broderie de aur. A cerut cafea şi ceai şi apoi m-a informat, în cât mai puţine cuvinte, că Abdullah Philby a sosit cu maşina de la Riad cu o zi în urmă şi că, negăsindu-mă acolo, a plecat să mă caute.

În următoarele două ore am stat tăcuţi, ceea ce nu l-a împiedicat pe emir să arate foarte limpede cât de mult îi displăcea prezenţa mea acolo. A părăsit încăperea la apusul soarelui şi m-am dus afară în curte să-mi dezmorţesc picioarele. Mă uitam la nişte şoimi *sakhr*[1], care stăteau acoperiţi cu glugi pe butucii lor, când am auzit chemarea la rugăciune. Toţi ceilalţi au plecat zoriţi la moschee, cu excepţia unor băieţei care s-au înghesuit în jurul meu şi m-au ocărât pentru că eram un necredincios şi pentru că nu mă rugam. Un copilaş a explicat pe larg că eram impur. Eram obosit şi enervat de purtarea lor necuviincioasă şi nu-mi doream decât să plece de acolo.

După vreo oră a sosit Philby. Eram vechi prieteni şi am fost încântat să-l văd. Maşina lui se înţepenise în nisip în timp ce ne căuta şi mi-am dat seama că ale lui erau farurile pe care le văzuserăm în timpul nopţii. Mi-a zis:

— S-a întâmplat să-i fac o vizită regelui chiar după ce a sosit telegrama care îl informa că tu şi grupul tău v-aţi făcut apariţia în Sulaiyil. Regele a fost cumplit de furios. M-a întrebat dacă ştiu cine eşti; apoi a spus că o să te dea drept exemplu, astfel încât să împiedice alţi europeni neautorizaţi să intre în ţara lui. Am încercat să pun o vorbă bună pentru tine, dar nici măcar n-a vrut să mă lase să deschid gura. Am fost îngrijorat de ceea ce ţi s-ar putea întâmpla şi am decis că cel mai bun lucru pe care puteam să-l fac era să-i scriu o scrisoare. I-am dat-o dimineaţa, spunându-i, în timp ce i-o înmânam, că era de datoria unui bărbat să intervină pentru prietenii săi. Regele a fost foarte diferit faţă de seara de dinainte; a spus imediat că va trimite ordin să fii eliberat.

Emirul ridicase un cort pentru Philby în spaţiul de lângă casa lui şi după cină ne-am dus acolo şi am stat de vorbă aproape până în zori.

Am bombănit cu privire la primirea nepoliticoasă pe care mi-o făcuse emirul în acea după-amiază. Philby a înţeles situaţia, dar mi-a spus că ar trebui să-mi dau seama că, fiind creştin, eram o persoană anatemizată pentru aceşti wahabi inflexibili. A subliniat faptul că, la urma urmei, numai această respectare strictă a principiilor lor

într-o lume care se schimba rapid era cea care păstra încă, în câteva regiuni izolate, calităţile pe care amândoi le admiram la arabi. Pentru a ilustra pe larg la ce-i conducea uneori puritanismul lor, mi-a povestit că odată, pe când stătea cu Ibn Saud pe acoperişul terasat al palatului din Riad, au auzit pe cineva cântând în depărtare. Sincer şocat, regele a exclamat: „Dumnezeu să mă apere! Cine e cel care cântă?" – şi a trimis un servitor să-l aducă pe vinovat. Servitorul s-a întors cu un băiat beduin care mânase cămilele în oraş. Regele l-a întrebat cu severitate cum de nu-şi dădea seama că a cânta însemna a ceda tentaţiilor diavolului şi a poruncit ca băiatul să fie biciuit.

Philby, nerăbdător să viziteze Qariya pentru a cerceta ruinele pe care niciun european nu le văzuse încă, a plecat a doua zi, dar noi am rămas încă 24 de ore în Laila, timp în care emirul ne-a lăsat fără mâncare. Nu l-am mai văzut. Am rămas să citesc în izolarea cortului, întrerupt de copii care trăgeau cu ochiul înăuntru, făcând remarci nepoliticoase şi apoi fugind. Oamenii mei din tribul Rashid au încercat să cumpere provizii pentru călătorie, dar erau blestemaţi şi scuipaţi pentru că aduseseră un necredincios în oraş. Negustorii ziceau că ne vor accepta banii doar după ce vor fi fost spălaţi în public. Totuşi, această scrupulozitate nu i-a împiedicat să ne ceară preţuri exorbitante când, până la urmă, am făcut rost de nişte făină, orez, curmale şi unt prin intermediul fiului emirului. Muhammad l-a rugat pe emir să ne găsească un ghid care să ne ducă la Jabrin, dar el a răspuns: „Nu voi încuraja pe nimeni să călătorească alături de un necredincios". Sătenii declaraseră deja că niciunul dintre ei nu va merge cu noi, exprimându-şi speranţa că vom muri de sete în deşert. Au zis că acest lucru se va întâmpla în mod sigur, căci în regiunea dintre Laila şi Jabrin nu plouase, aşa încât nu vom întâlni niciun beduin care să ne îndrume. Unii dintre ei i-au îngrozit pe însoţitorii mei întrebându-i de ce nu m-au omorât în deşert şi n-au plecat cu lucrurile mele. Bin Kabina bombănea întruna: „Sunt nişte câini şi fii de câini. Ei zic că eşti un necredincios, dar dumneata eşti de o sută de ori mai bun decât nişte musulmani ca ăştia".

Laila fusese una dintre fortăreţele grupării Akhwan, o frăţie religioasă militantă dedicată purificării şi unificării Islamului. Această mişcare avusese ca scop fărâmiţarea triburilor şi stabilirea beduinilor în jurul fântânilor şi în oaze, deoarece aceşti fanatici considerau că viaţa nomadă era incompatibilă cu respectarea strictă a Islamului, care în ochii lor implica respectarea temeinică a posturilor, rugăciunilor şi abluţiunilor. Ibn Saud se ridicase la putere cu sprijinul acestei mişcări, dar mai târziu, când gruparea Akhwan s-a răsculat împotriva lui, acuzându-l de indulgenţă religioasă pentru că le interzicea să facă raiduri în statele învecinate, el a zdrobit puterea acesteia în bătălia de la Sabila din 1928. Aici, în Laila şi în uedul Dawasir, vechiul fanatism supravieţuise.

Ura de care m-am lovit a fost o experienţă tulburătoare. Era urâtă, aşa cum sunt

toate formele de ură, iar mie, obişnuit cu toleranţa religioasă, mi se părea lipsită de sens; însă mă întrebam dacă nu era preferabilă urii noi, bazată pe deosebirile de rasă, naţionalitate şi clasă socială, cărora le-a dat naştere civilizaţia noastră şi care zguduie regiunile mai sofisticate din Orientul Mijlociu. În vremurile de început ale Islamului, pe când credinţa lor era încă indiscutabilă, arabii erau deosebit de toleranţi în privinţa religiei. Însă pentru oamenii din Laila eu eram un intrus dintr-o civilizaţie străină, pe care ei o identificau cu creştinătatea. Ştiau că creştinii au subjugat mare parte din lumea musulmană şi că acel contact cu civilizaţia lor a distrus sau a modificat profund, pretutindeni, credinţele, instituţiile şi cultura pe care ei le preţuiau. Fireşte, nu-şi dădeau seama cât de puţină simpatie aveam eu faţă de inovaţiile şi invenţiile pe care le asociau cu mine, nici cât de multă simpatie aveam faţă de modul de viaţă pe care se străduiau să-l păstreze.

Seara am discutat ce trebuie să facem. Jabrin se afla la circa 250 de kilometri depărtare, dar eram încrezător că voi putea ajunge acolo urmând traseul lui Philby, care apărea pe o hartă în rest goală. Totuşi, mi-am dat seama că, dacă nu voi reuşi să găsesc această oază, ne vom rătăci în deşertul gol, lipsit de apă, de la sud de Hasa. Le-am propus celorlalţi să-i ghidez, dar ei s-au îndoit, fireşte, de capacitatea mea de a găsi un loc pe care nu l-am văzut niciodată şi care se afla la o depărtare de opt zile.

— Nu avem nevoie de ghid, le-am zis. Găsesc eu drumul.

— Cum poţi să faci asta? a întrebat bin Ghabaisha. N-ai văzut niciodată ţinutul.

— Abdullah Philby a marcat Jabrin-ul pe hartă. Pot să-l găsesc cu ajutorul busolei, am explicat eu.

— Nu există puncte de reper, a spus Muhammad sceptic. Drumul este peste şesuri deschise, precum Jaddat al-Harasis; e diferit de călătoria pe care tocmai am făcut-o. Atunci nu aveam nevoie de ghid. Ştiam că povârnişul Aradh se află în stânga noastră. Trebuia doar să-l găsim pentru a ajunge la Hassi. Oamenii din tribul Saar ştiau locul exact al fântânii. Acum avem nevoie de un ghid.

Am sugerat că probabil vom întâlni beduini pe drum, dar Amair a zis cu îndoială:

— Aici, lumea zice că ţinutul e pustiu, nu a plouat deloc.

— Credeţi-mă, pot să găsesc Jabrin-ul, am continuat eu. Pe Dumnezeu, nici eu nu vreau să mor de sete în deşert, aşa cum nu vreţi nici voi!

— Câte zile o să dureze drumul? a întrebat bin Kabina.

— Opt, am răspuns.

— Asta zice şi lumea de aici, a spus el.

Până la urmă au consimţit să-i călăuzesc eu.

— Este limpede că nu vom găsi ghid aici şi Doamne fereşte să rămânem în Laila. Trebuie să ne punem în mâinile lui Umbarak, a spus bin Ghabaisha.

Am întrebat dacă vom găsi arabi la Jabrin, iar Muhammad a zis:

— Sigur vom găsi nişte murra acolo. Mereu sunt unii dintre ei acolo. Nu-ţi face griji în legătură cu asta, Umbarak. Doar du-ne la Jabrin. Fă asta şi vom fi recunoscători.

Speram sincer să găsim arabi la Jabrin. Atunci urma să avem nevoie de mai multă hrană şi, ceea ce era mai important, de un ghid care să ne arate găurile de apă din drumul nostru spre Abu Dhabi, care se afla la încă 650 de kilometri. Fără ghid, urma să ne împotmolim la Jabrin cu cămilele epuizate, în pustiurile nordice din deşertul Rub al-Khali. Nu era un gând plăcut.

În seara aceea, Muhammad a încercat să-mi dea nişte bani, zicând:

— Abdullah Philby ni i-a dat înainte să plece. Iată a cincea parte din ei, partea dumitale; suntem tovarăşi de drum şi ar trebui să împărţim totul în mod egal.

Am plecat din Laila pe 7 februarie. Căram şase burdufuri pline cu apă şi aveam la noi 40 de kilograme de făină, 7 kilograme de orez, 14 kilograme de curmale şi nişte unt, zahăr, ceai şi cafea. Fiul emirului pretindea că a avut dificultăţi să cumpere chiar şi această cantitate mică de hrană. Cum era puţin probabil să facem rost de altceva în afară de curmale de la cei din tribul Murra la Jabrin, ştiam că o să ne fie foarte foame înainte să ajungem la Abu Dhabi. Estimam că ne va lua cel puţin o lună drumul până acolo. Prin urmare, ne-am hotărât să facem raţii de câte un kilogram şi jumătate de făină pentru toţi cinci la o singură masă de seară. Orezul îl puteam folosi doar atunci când ne aflam la o fântână şi aveam apă din belşug. Aveam să mâncăm curmalele la micul dejun – sau, mai degrabă, ei aveau să le mănânce, căci eu, unul, nu mai suportam nici să le văd. Pe când ne conduceam cămilele afară din oraş, nişte arabi au strigat la noi să nu ne întoarcem dacă nu vom reuşi să găsim drumul.

Jurnalul meu arată că ne-a luat opt zile să ajungem la Jabrin şi consemnează orele de mers, care nu au fost chiar foarte multe, de vreme ce doar de două ori am făcut opt ore într-o zi. Însă îmi amintesc că mergeam călare la nesfârşit, printr-o sălbăticie orbitoare, prinsă într-un abur uşor, care părea fără început şi fără sfârşit. Oboseala cămilelor noastre îmi sporea şi mie oboseala, făcând-o greu tolerabilă, mai ales când trupurile li se smuceau, protestând prin tresăriri de durere în timp ce călcau cu tălpile lor tocite bucăţile de cremene care acopereau şi văile, şi culmile. Uneori găseam o potecă şi suprafaţa ei netedă le permitea o relaxare temporară, însă nu îndrăzneam să urmez poteca dacă devia de la cursul arătat de busolă, pentru că în acest deşert nu existau puncte de reper pe care să le pot recunoaşte, ca să mă avertizeze dacă mergeam într-o direcţie greşită. Ştiam că era suficient să deviez cu doar 10-15 kilometri ca să ratez Jabrin-ul, nu mult după 250 de kilometri. Era oare Jabrin-ul indicat corect pe hartă? Deşi Cheesman şi Philby erau meticulos de exacţi în munca lor, amândoi stabiliseră poziţia Jabrin-ului după o lungă călătorie. Nu puteam să-mi aduc aminte ce metodă utilizaseră. Dacă îi stabiliseră poziţia cu busola prin metoda intersecţiilor şi drumuirii, era posibilă o eroare de 15 kilometri.

Seara ne ridicam tabăra oriunde găseam câteva tufişuri care să ne ofere combustibil. Ne lăsam cămilele libere să caute de mâncare, iar eu le priveam cum se îndepărtează şontâc-şontâc, întorcându-se instinctiv spre ţinuturile lor natale din sud; şi, pe când se îndepărtau din ce în ce mai mult, adăugând şi mai mulţi kilometri celor pe care îi parcurseseră deja în ziua aceea, mă gândeam obosit: „Acum unul dintre noi va trebui să meargă să le aducă". Dacă dădeam să fac eu asta, ceilalţi săreau în picioare, zicând: „Le aducem noi, Umbarak"; uneori însă insistam să merg şi, însoţit de unul dintre ei, porneam nervos în urmărirea lor. Pentru a cruţa cămilele, căram puţină apă, iar în cursul acelor zile mi-a fost mereu sete şi foame, deoarece, din cauza setei, îmi venea greu să înghit pâinea tare, deloc apetisantă, pe care o făcea bin Kabina. Vremea era foarte rece şi în majoritatea nopţilor vedeam fulgere şi, uneori, auzeam tunete, iar eu speram să nu plouă, căci nu am fi avut unde să ne adăpostim.

În călătoriile anterioare fusese nevoie să fac un efort ca să înţeleg ce spuneau însoţitorii mei, însă acum, deşi încă vorbeam greoi araba, deoarece sunt un lingvist slab, nu mă mai retrăgeam în sanctuarul propriei mele minţi, departe de disputele lor. Puteam să le urmăresc conversaţia cu foarte mare uşurinţă. O zi întreagă, bin Kabina şi Muhammad s-au contrazis în legătură cu banii pe care li-i dădusem cu doi ani în urmă la Tarim. Pe motiv că acea cămilă pe care călărise bin Kabina îi aparţinea lui, Muhammad păstrase două treimi din banii pe care intenţionasem să-i dau lui bin Kabina. Amintindu-mi cât de sărac era bin Kabina la acea vreme, am considerat asta o răutate şi am spus acest lucru. Cearta a continuat la nesfârşit, întreruperi mânioase, pe un ton ridicat, frânând, dar neoprind un şuvoi de repetări. Discuţiei i s-a pus capăt doar când ne-am oprit pentru a înnopta. După aceea au stat mulţumiţi împreună, făcând pâinea. Pe parcursul altei zile, bin Kabina şi Amair s-au ciondănit continuu în legătură cu meritele bunicilor lor. Bin Kabina a spus maliţios: „Oricum, bunicul meu nu s-a pârţâit niciodată în public", la care Amair, pus în încurcătură, a roşit din cauza acestei gafe îngrozitoare a unui bunic mort de douăzeci de ani. Când, a doua zi, au început să se certe din nou în legătură cu bunicii lor, am protestat. S-au uitat surprinşi la mine şi au zis: „Dar asta face să treacă timpul", ceea ce presupun că era adevărat.

Cu două zile înainte să ajungem la Jabrin am traversat nisipurile Dahana, care în acel loc aveau o lăţime de circa 25 de kilometri. Această centură de dune în formă de semilună leagă nisipurile din deşertul Rub al-Khali de marile nisipuri din deşertul Nafud din nordul Arabiei. Plouase cu două luni mai devreme şi ploaia pătrunsese la un metru adâncime în solul Nisipurilor, care erau presărate cu lăstari răsăriţi de curând. Neaşteptatul semn de primăvară în monotonia maro-gălbuie a acelor zile mi se părea foarte bine-venit. În a opta dimineaţă am urcat o ultimă culme. Calculasem că, dacă era să vedem vreodată Jardin-ul, ar trebui să-l vedem acum. Şi iată-l întinzându-se drept în faţa noastră, cu petele crângurilor de palmieri întunecate pe

şesul kaki. M-am aşezat pe o movilă să mă odihnesc, căci eram foarte obosit, pe când ceilalţi s-au lansat într-o discuţie animată. Mai târziu am coborât la şes şi am găsit o fântână lângă o dumbravă de acacii.

Ne-am adăpat cămilele şi le-am lăsat libere. Aveau să găsească fără îndoială ceva, deşi chiar şi acaciile erau desfrunzite din cauza secetei îndelungate. În ultimele opt zile observasem doar de două ori ceva ce credeam că ar putea să mănânce, însă trebuie să fi găsit ele ceva mai mult în timpul acelor căutări care le duceau atât de departe. S-ar putea ca bin Kabina să fi băgat de seamă compasiunea din ochii mei, căci a zis: „Răbdarea lor este extraordinară. Ce altă fiinţă e la fel de răbdătoare ca o cămilă? Aceasta este calitatea care, mai presus de toate celelalte, le face să fie îndrăgite de noi, arabii".

Fântâna era puţin adâncă şi apa dulce, bună de băut. Tovarăşii mei de drum şi-au dat jos cămăşile şi şi-au turnat găleţi de apă pe ei, dar eu am evitat acest spălat aspru în vântul rece, în ciuda glumelor şi încurajării lor. „Vino, Umbarak", m-a strigat bin Ghabaisha, negând că apa era rece, deşi îl auzeam icnind de fiecare dată când Amair arunca apă pe el. Încă purta pânza pentru şolduri, iar apa a modelat-o pe el asemenea veşmântului drapat pe o statuie; tuturor arabilor le displace să se descopere în public, însă aici această jenă părea exagerată. Am comparat-o cu purtarea altor beduini cu care făcusem baie în Eufrat, care se alergau unii pe alţii goi pe malul fluviului.

Mai târziu, Muhammad şi Amair au plecat să-i caute pe cei din tribul Murra. Ne aflam pe teritoriul acestui trib de când traversaserăm Dahana şi Muhammad încă era încrezător că îi vom găsi pe unii dintre ei în această oază. Murra, unul dintre marile triburi din Najd, numără între 5.000 şi 10.000 de oameni şi trăieşte într-o regiune la fel de mare ca Franţa. Ei l-au călăuzit pe Philby prin deşertul Rub al-Khali, însă cunoştinţele lor despre acesta se limitează la părţile din zona centrală şi la Nisipurile Vestice; ei nu colindă deloc pe o suprafaţă la fel de vastă precum cei din tribul Rashid, care pot fi întâlniţi de la graniţele Yemenului până în Oman şi din Dhofar la Riad, Hasa şi Coasta Piraţilor.

Murra sunt renumiţi în Arabia Saudită ca urmăritori şi sunt angajaţi pe scară largă de guvern pentru a depista infractorii şi a-i identifica după urme. Bărbatul murra care a fost prietenos cu noi în Sulaiyil era angajat în acest scop.

Pe când ceilalţi erau plecaţi, noi am gătit multă mâncare din orez pentru când aveau să se întoarcă şi apoi, în timp ce trândăveam în jurul focului, bin Kabina şi bin Ghabaisha au încercat să mă înveţe un joc destul de asemănător cu cel de dame, pe care îl jucau în nisip cu căcăreze de cămilă; însă fie explicaţiile lor erau prea încâlcite, fie jocul era prea complicat, căci nu l-am priceput niciodată.

La apusul soarelui, când s-au întors ceilalţi, ne-au spus că nu au găsit nici arabi, nici urme proaspete. M-au întrebat cât de departe aş putea să-i mai călăuzesc. Între locul

unde ne aflam şi Abu Dhabi, harta mea indica o singură fântână, numită Dhiby, pe care Thomas o localizase la sfârşitul marii sale călătorii prin Nisipuri. Se afla cam la 250 de kilometri, într-o depresiune la sud de Qatar. La 100 de kilometri est de ea se aflau întinderile de sare de la Sabkhat Mutti, care, începând de pe coastă, se întind spre sud, în deşert. Al-Auf îmi povestise cândva că, după ploaie, cămilele se împotmoleau fără posibilitate de ieşire în Sabkhat Mutti, dar că nu erau niciodată înghiţite ca în Umm al-Samim.

Le-am spus celorlalţi că aş putea să-i duc până la Sabkhat Mutti, dar că nu ştiam nici dacă voi putea găsi fântâna Dhiby, nici dacă apa ei va fi potabilă. Îmi aminteam vag că Hamad mi-a spus în urmă cu un an, când ne aflam în Dhafara, că toată apa din apropiere de Sabkhat Mutti era sălcie. Totuşi, Muhammad a zis că dacă i-aş putea călăuzi până la Sabkhat Mutti, el putea să ne călăuzească apoi până la Abu Dhabi. Mă cam îndoiam de asta, dar trebuia să ne continuăm drumul, fiindcă am fi murit de foame dacă rămâneam pe loc. Ceilalţi m-au liniştit spunând că în mod sigur vom întâlni membri ai tribului Murra până să ajungem la Sabkhat Mutti.

Am hotărât să umplem cele zece burdufuri de apă pe care le aveam cu noi. Asta însemna că animalele noastre de povară aveau să fie din nou foarte încărcate, dar eram cât se poate de pregătiţi să sacrificăm cămilele de povară pentru a salva cămilele de călărie şi pe noi înşine. Trei dintre ele şi cămila pe care călărea Muhammad aveau răni adânci, urât mirositoare, pe cocoaşe şi greabăn, acolo unde se spărseseră umflăturile provocate de şa şi se desprinsese pielea. Amair tăia bucăţi de grăsime şi carne necrozate, pe care zicea că era mai bine să le îndepărteze. Cămilele nu prea dădeau atenţie acestei operaţii, aşa că speram că nu le durea prea tare. Însoţitorii mei erau mereu gata să suporte disconfortul şi chiar greutăţi pentru a-şi cruţa cămilele, dar, inevitabil, viaţa aspră pe care o duceau îi împietrea în faţa tuturor suferinţelor. Oamenii deşertului pot fi la fel de imuni la propriile suferinţe pe cât sunt la suferinţele altora şi ale animalelor. Ţin minte că odată am închiriat o cămilă în Tibesti. Stăpânul ei urma să vină cu mine pe jos, însă când am pornit la drum am băgat de seamă că omul şchiopăta. L-am întrebat care era problema şi mi-a arătat picioarele desculţe. I se tociseră tălpile într-o recentă călătorie la Kufra şi acum călca pe carne vie. Numai cât mă gândeam la suferinţa lui şi mi se făcea rău; şi totuşi, pentru că avea nevoie de bani, îşi propunea să străbată munţii pe jos. Însă, deşi arabii sunt aspri, ei nu sunt niciodată cruzi în mod voit. Pentru însoţitorii mei ar fi fost de neconceput să poată găsi cineva plăcere în provocarea durerii. Cu toate că, pentru a răzbuna o moarte, oricare dintre ei ar fi înjunghiat un ciobănaş neînarmat, niciunul nu l-ar fi torturat. Mulţi dintre ofiţerii din baza RAF staţionaţi la Aden credeau că arabii i-ar castra dacă s-ar duce în deşert, dar eu sunt convins că niciun arab din triburi nu ar face asta, căci l-ar revolta numai gândul la acest lucru. Odată, pe când le povesteam însoţitorilor mei

despre tribul Danakil, am menţionat că îi castrau pe bărbaţii pe care îi omorâseră. Au fost foarte şocaţi, iar Amair a spus scârbit: „Trebuie să fie animale, căci nicio fiinţă umană nu ar face aşa ceva”.

A doua zi am traversat nişte întinderi de sare spre capătul îndepărtat al depresiunii Jabrin, unde am găsit câteva tufe aduse la viaţă de o aversă de ploaie şi ne-am oprit acolo ca să lăsăm cămilele să mănânce. M-am mirat din nou pe ce suprafeţe mici cădeau multe dintre aceste averse de ploaie, udând doar câteva zeci de pogoane. După-amiază am străbătut un şes de pietriş marcat de multe şleauri. Spre seară s-a lăsat o ceaţă uşoară, cenuşie, dinspre nord, ştergând pustiul care se întindea dincolo de ea.

După cină, Muhammad a insistat că trebuie să mâncăm mai mult. I-am sugerat în glumă că ar trebui să se ducă să cumpere nişte făină şi că, dacă tot mergea, să ia şi o capră, însă a bombănit că niciunul dintre ei nu putea merge mai departe dacă nu mânca mai mult. Am susţinut că proviziile noastre abia o să ne ajungă şi că ar fi o prostie să ne mărim raţiile şi l-am întrebat ce am face când ni s-ar termina făina. „Dumnezeu ne va da!”, a zis el, dar eu, neavând credinţa lui Ilie, mă îndoiam de asta. Ne-am certat furioşi şi, în final, m-am ridicat spunându-le că mai bine ar termina făina în seara aceea şi atunci am şti exact unde ne aflăm, după care m-am dus la culcare scos din fire, gândindu-mă indignat: „Mi-e la fel de foame ca şi lor, dar eu sunt mai puţin nechibzuit”. A doua zi am mâncat aceeaşi raţie ca până atunci şi nu s-a mai vorbit despre asta.

Am mers opt ore şi jumătate până am ajuns la marginea vestică a depresiunii Jaub, care, speram eu, avea să ne conducă la Dhiby. Era o zi caniculară. În ultimele zece zile, norii se strânseseră în fiecare seară şi, în depărtare, fuseseră tunete şi fulgere; pe urmă a plouat aproape continuu trei zile şi intermitent în următoarele patru, adesea cu furtuni, mai ales noaptea.

Au fost nişte zile groaznice. Mă scotea din sărite să călăresc ud până la piele şi să privesc ploaia puternică îmbibându-se în nisip, deoarece, deşi îmi era cumplit de frig, îmi era şi sete. Habar nu aveam unde vom mai găsi apă şi ne-am făcut din nou raţii zilnice de jumătate de litru. Nu aveam nimic la noi în care să adunăm apa de ploaie, în afară de câteva oale mici, şi nici nu ne-am fi putut opri, căci nu ne permitea timpul. Tovarăşii mei de drum erau îngrijoraţi în privinţa cămilelor şi m-au avertizat că s-ar putea să ne trezim într-o dimineaţă cu unele dintre ele moarte, ucise, în starea lor de slăbiciune, de rănile care le măcinau. În fiecare dimineaţă mă uitam neliniştit să văd dacă mai erau în viaţă.

Într-o noapte a fost o furtună cumplită, care a început curând după lăsarea întunericului şi s-a rotit în jurul nostru până în zori. Pe şesul acela gol nu exista niciun fel de adăpost. Puteam doar să stăm întinşi pe pământ, ghemuindu-ne, în timp ce

fulgerele brăzdau întunecimea norilor goniţi de vânt, iar tunetele bubuiau lângă urechile noastre. Îmi pusesem rogojina şi pielea de oaie peste sacul de dormit. În alte nopţi, acestea m-ar fi menţinut destul de uscat, dar în noaptea aceea greutatea apei era prea mare pentru a fi îndepărtată. Se revărsa peste mine precum un torent rece ca gheaţa. Uneori ploaia se oprea şi aruncam o privire afară să văd, conturate în noapte de fulgerele aproape neîncetate, umbrele întunecate unde stăteau ceilalţi sub acoperitorile lor, ca nişte movile funerare pe un ţărm ud, şi grupul de animale pline de apă, ghemuite în faţa furtunii. Pe urmă auzeam iar răpăitul înăbuşit al ploii când se pornea din nou. Eram sigur că în noaptea aceea vor muri unele dintre cămile, însă dimineaţa erau încă în viaţă.

În zori n-am găsit niciun lemn suficient de uscat pentru a aprinde un foc. Am schimbat din nou neplăcerea plină de apă a nopţii cu disconfortul rece, ud leoarcă, al zilei, în timp ce sileam cămilele îndărătnice să înainteze în ploaia înţepătoare, cu vântul din faţă. Nu creştea nimic pe-acolo în afară de ocazionalele smocuri încâlcite de săricică, al căror frunziş verde şi suculent oferea o enervantă iluzie de fertilitate depresiunilor care erau de fapt mai aride decât nisipurile înconjurătoare. În seara aceea, negăsind altceva, cămilele flămânde au mâncat aceste tufişuri şi a doua zi au suferit de diareea inevitabilă. Le-am legat cozile într-o parte, de şei, pentru a le împiedica să ne murdărească hainele când le vânturau. Nu aveau mâncare în stomac, dar această pierdere de lichid avea să le provoace imediat sete. Din fericire, am dat peste o fântână, o gaură puţin adâncă în nisipul tare, care se distingea de la depărtare doar prin covorul de căcăreze de cămilă din jur. Am gustat apa, dar era prea sălcie ca să o putem bea; cămilele însetate au băut însă din ea de parcă nu se mai săturau. Pe când le adăpam, o rază de lumină palidă s-a revărsat peste şesul ud, asemenea unei muzici lente şi triste. Apoi a început să plouă din nou. Bin Kabina a înduplecat focul să ardă şi a gătit o cantitate mare de orez cu apă din fântână, însă a avut un gust groaznic şi mare parte din el a rămas nemâncat.

A doua zi a fost frumos şi însorit, iar starea noastră de spirit s-a îmbunătăţit când soarele ne-a uscat hainele şi ne-a încălzit trupurile. Însoţitorii mei cântau în timp ce călăreau peste nisipuri, care arătau de parcă fuseseră lăsate în urmă de valurile refluxului. Erau beduini şi plouase, şi nu averse răzleţe, ci ploi torenţiale care se putea prea bine să fi acoperit tot deşertul. „Darul lui Dumnezeu” o numeau ei, şi se bucurau la perspectiva unor păşuni bogate care aveau să ţină ani în şir. Pe când străbăteam aceste interminabile nisipuri goale, mi se părea incredibil că peste trei luni aveau să fie acoperite cu tufişuri în floare. Eschimoşii care îndură frigul şi întunericul iernii arctice pot să numere zilele până când va apărea soarele, însă aici, în sudul Arabiei, beduinii nu au certitudinea primăverii. Adesea nu plouă deloc şi, chiar dacă plouă, ar putea să plouă în orice perioadă a anului. În general, iernile mai aspre se transformă

în veri dogoritoare peste un ţinut pârjolit şi lipsit de viaţă. Bin Kabina mi-a spus acum că îşi aducea aminte de doar trei primăveri în viaţa lui. Primăverile ocazionale, precum acestea, erau tot ce ştiau beduinii despre blândeţea vieţii. O uşurare de câţiva ani a îngrijorării provocate de lipsuri era cel mai bun lucru la care sperau. Mi se părea extrem de puţin şi totuşi ştiam că, în mod magnific, era de ajuns.

Pe când mergeam, ceilalţi vorbeau despre ani când plouase şi bin Kabina mi-a spus că nu mai văzuse niciodată în viaţa lui o ploaie ca asta. Apoi, inevitabil, au vorbit despre marea inundaţie din Dhofar din urmă cu şaizeci de ani. Eu însumi văzusem trunchiuri de palmieri ce fuseseră înţepenite de această inundaţie la o înălţime de cinci metri între stâncile din uedul Aidam, unde valea avea mai mult de un kilometru lăţime. Ne-am dat cu presupusul cu privire la câte zile trebuie să fi plouat atunci pentru a se produce inundaţia, care avusese loc vara, când era cald. M-am întrebat cât timp ar putea supravieţui un om pe o ploaie ca asta în timpul iernii până să moară de frig. Seara a plouat din nou şi a continuat să plouă intermitent şi în următoarele trei zile.

În după-amiaza celei de-a opta zile de când plecaserăm din Jabrin am estimat că trebuie să fim în apropierea fântânii Dhiby şi calculul meu a fost confirmat de poziţia pe care am stabilit-o pe două culmi stâncoase într-o coastă joasă aflată la nord de noi. O oră mai târziu, după ce am verificat din nou poziţia noastră, am spus că ne aflăm aproape de fântână. Bin Ghabaisha s-a dus să o caute şi a găsit-o la 400 de metri depărtare, într-o groapă în nisip. S-a întors şi a zis: „Pe Dumnezeu, Umbarak, chiar *eşti* ghid!”, dar satisfacţia mea întemeiată a fost distrusă când apa s-a dovedit a fi prea sălcie pentru a putea fi băută. Cămilele însă erau însetate şi au băut-o cu lăcomie.

Lângă fântână era un pic de *qassis* proaspăt care, speram eu, prevestea că ne aflăm la marginea unui loc bun pentru păscut, dar a doua zi am mers 45 de kilometri şi n-am găsit nimic toată ziua. În cursul nopţii a plouat din nou. Îmi era prea frig şi eram prea ud ca să pot dormi, eram prea îngrijorat în legătură cu ceea ce vom face. Hotărâserăm să ne continuăm drumul până la Sabkhat Mutti, încă sperând să găsim arabi, însă cum nu găsiserăm nicio urmă de-a lor până acum, nu vedeam de ce i-am fi găsit de acum încolo. Harta mea indica doar Abu Dhabi-ul la o depărtare de încă 400 de kilometri şi apa noastră era pe sfârşite.

Când ne-am trezit era o zi mohorâtă, cu cerul plin de nori, ameninţând să plouă. Am descărcat cămilele cu mâinile amorţite de frig şi apoi am mers pe jos pe lângă ele, abătuţi, încercând să ne încălzim trupurile, în timp cămăşile lungi ne fâlfâiau ude în jurul picioarelor. Eram sigur că animalele nu vor putea supravieţui încă o zi. Apoi, incredibil, am dat peste păşune. Acoperea doar câţiva kilometri pătraţi şi am intrat direct în ea. Cămilele abia dacă s-au mişcat. Doar au mâncat întruna. Am stat să le privim şi bin Ghabaisha mi-a spus: „Păşunea asta ne-a salvat viaţa”.

A doua zi am traversat Sabkhat Mutti. Am decis că trebuia să facem un ocol ca să traversăm aceste întinderi de sare pe la extremitatea lor, căci altfel cămilele se puteau împotmoli fără scăpare, mai ales după recentele ploi masive. Era suficient să se scufunde doar până la genunchi ca să fie pierdute. Cămilele nu se descurcă pe suprafeţe alunecoase, aşa că le-am legat sub picioare funii înnodate, pentru a le împiedica să alunece. Aici, întinderile de sare erau împărţite în trei braţe prin troiene în formă de semilună din nisip alb, arid. Întinderile de sare erau acoperite cu o crustă de sare murdară, care îşi reflecta strălucirea puternică în feţele noastre şi, chiar şi cu ochii pe jumătate închişi, parcă mă înţepa adânc în craniu. Cămilele au sfărâmat această crustă şi au înaintat cu greu prin noroiul moale, negru. Ne-a luat cinci ore neplăcute şi agitate să ajungem dincolo.

Pe partea cealaltă ne-am instalat tabăra printre nisipuri albe, vălurite şi extrem de aride, unde până şi tufele de săricică erau moarte şi cioturile lor ne înţepau picioarele goale ca nişte ace. Era a unsprezecea zi de când plecaserăm din Jabrin. Seara am avut o discuţie lungă şi încordată. Muhammad a trebuit să recunoască în cele din urmă că nu ştia nimic despre această regiune, iar harta mea era goală până la Abu Dhabi, care se afla totuşi la o depărtare de 320 de kilometri. Mai aveam doar câteva galoane de apă. Nu aveam cum să ajungem acolo decât dacă găseam apă, şi niciunul dintre noi nu avea habar dacă erau fântâni de-a lungul coastei. Muhammad a spus că probabil vom găsi beduini. Zicea asta de când plecaserăm din Laila, dar merseserăm 560 de kilometri fără să întâlnim vreunul. În cele din urmă, disperat, am propus să încercăm să găsim oaza Liwa, care, apreciam eu, se afla la doar circa 160 de kilometri. Nu fusesem încă acolo, dar bin Kabina vizitase trei dintre aşezările de la fântâna Balagh când se dusese să ne aducă mâncare în anul precedent. El a încuviinţat că ar recunoaşte forma dunelor de la Liwa dacă aş putea să-i călăuzesc până acolo. Din păcate, nu aveam la mine drumuirea pe care o calculasem atunci. Liwa era scrisă cu litere mari pe hartă, dar era marcată din auzite, căci niciun alt european în afară de mine nu ajunsese acolo. Mă nedumerea această hartă. De fiecare dată când fixam o poziţie, un motiv sau altul mă făcea să cred că greşesc. Ceilalţi stăteau roată şi se uitau la mine în timp ce lucram în lumina tot mai slabă. Toţi ştiam că, dacă aş da greş şi am rata Liwa, ne-am îndrepta înapoi în deşertul Rub al-Khali. Era un gând înspăimântător; însă a căuta Liwa părea să fie singura noastră şansă.

A doua zi dimineaţă, după ce am mers vreo douăzeci de kilometri peste nisipuri albe, netede, am ajuns la o succesiune de lanţuri de dune; atunci când te apropiai dinspre vest, fiecare se ivea ca un zid vălurit albastru-argintiu, înalt de 90-120 de centimetri, ce dispărea din vedere spre nord şi spre sud de-a lungul vârfului unui povârniş roşu-portocaliu lat de un kilometru şi jumătate. Laturile lor mai îndepărtate se micşorau, transformându-se într-o harababură de văi. Ele deveneau treptat mai

mari şi mai complicate şi se transformau în nişte lanţuri de dune înalte, dar uniforme şi în dealuri domoale, pline de văi în formă de semilună şi de făgaşe adânci. Laturile mai abrupte ale multora dintre aceste văi prezentau urme pe acolo pe unde cursese apa de la recentele ploi masive şi în unele locuri crusta formată de ploaie avea gropi făcute de grindină. Aici am găsit păşuni şi am observat urme de iepuri, feneci, bursuci melivori şi şopârle mari. Pe 28 februarie am găsit o fântână astupată cu nisip pe fundul unei văi adânci. Bin Kabina s-a căţărat pe o culme şi a strigat în jos la noi: „Zăresc nisipurile din Liwa!”. Am urcat la el şi am văzut imenşii munţi de nisip auriu unde fuseserăm cu un an înainte. Acum eram în siguranţă, dar nimeni nu a comentat cu privire la acest fapt. Muhammad a zis doar: „Dunele alea seamănă mult cu cele din Ghanim”.

A doua zi am găsit o fântână puţin adâncă, unde apa era potabilă, deşi sălcie. Trecuseră cincisprezece zile de când plecaserăm din Jabrin şi mai aveam, poate, vreo două galoane de apă în burdufuri.

Am sosit la Balagh pe 4 martie, trecând prin depresiunea unde eu şi bin Kabina ne făcuserăm tabăra şi flămânziserăm timp de trei zile în ultima noastră călătorie. Era o după-amiază fierbinte, fără vânt. A doua zi dimineaţă am găsit o mică tabără Manasir la marginea Liwei şi am convins un om să ne fie ghid până la Abu Dhabi. Acesta ne-a spus că în urmă cu două luni un grup de atacatori din Dubai, 300 la număr, au luat prin surprindere o tabără aflată nu departe de acolo şi omorâseră 52 de oameni din tribul Manasir, pierzând ei înşişi cinci oameni, dar că de atunci se făcuse pace între şeicii din Abu Dhabi şi Dubai. Auziserăm despre acest raid când eram în Laila.

Eram acum la marginea vestică a Liwei, despre care ghidul nostru a spus că se întindea spre vest cale de trei zile. Mi-ar fi plăcut să explorez această oază faimoasă, dar cămilele noastre erau epuizate şi noi înşine eram frânţi de oboseală. Mâncarea era pe terminate şi de acolo era greu să cumpărăm altceva în afară de curmale. Eu ştiam că trebuie să mergem direct la Abu Dhabi şi nu puteam decât să sper că voi reuşi să revin mai târziu în aceste locuri. Am trecut prin aşezările din Qutuf şi Dhaufir. Palmierii erau plantaţi de-a lungul întinderilor de sare, chiar în apropiere de baza dunelor înalte, cu versanţi abrupţi, şi în depresiuni în nisipuri. Crângurile erau împrejmuite şi de-a lungul vârfurilor dunelor erau construiţi alţi parapeţi, în încercarea de a stopa mişcarea nisipurilor, care în câteva locuri îngropaseră parţial copacii. Aceştia erau răriţi cu grijă şi era evident că erau bine îngrijiţi. Nu existau alte culturi, probabil din cauza sării de la suprafaţa solului. Apa era abundentă la o adâncime variind între doi şi şase metri. Nu era sălcie, având doar un gust puţin fad.

Arabii de aici erau din tribul Bani Yas. Locuiau în bordeie dreptunghiulare făcute din frunze de palmier, construite, pentru răcoare, pe dealurile domoale de deasupra crângurilor de palmieri, două sau trei bordeie fiind împrejmuite de un gard înalt şi

locuite de o singură familie. Aveau nişte cămile, câţiva măgari şi câteva capre, iar vara mulţi dintre ei mergeau la Abu Dhabi pentru a intra în flota pescuitorilor de perle ca scufundători.

Am plecat din Liwa pe 7 martie. Abu Dhabi se afla la 240 de kilometri distanţă, însă acum aveam un ghid. Eram foarte obosiţi şi, cum nu mai eram stimulaţi de lupta pentru supravieţuire, marşul fiecărei zile a devenit o plictiseală care trecea greu, având tendinţa să ne certăm pentru orice fleac. În acele zile a plouat din când în când, uneori puternic.

Am ajuns pe coastă şi am urmat-o spre est prin regiunea pustie. Acolo erau movile de calcar, troiene de nisip alb şi întinderi de pietriş presărate cu smocuri de iarbă lemnoasă şi cu plante ofilite. Suprafeţele de sare se întindeau până departe spre mare, dar ceaţa galbenă ne împiedica să distingem unde se terminau suprafeţele de sare şi unde începea marea. Peisajul era lipsit de culoare, fără nuanţe sau contrast. Am coborât la întinderile de sare şi ne-am condus cămilele, care alunecau, peste această suprafaţă lunecoasă până la golfuleţul care desparte Abu Dhabi de partea continentală. Am mers cu greu prin mare, ne-am odihnit un pic lângă fortul din piatră care veghează vadul şi apoi ne-am continuat drumul spre oraş, sosind acolo la începutul după-amiezii. Era 14 martie. Plecaserăm din Manwakh pe 6 ianuarie.

Un castel mare domina orăşelul dărăpănat care se întindea de-a lungul ţărmului. Erau câţiva palmieri şi în apropierea lor era o fântână unde ne-am adăpat cămilele, în timp ce nişte arabi se uitau la noi curioşi, întrebându-se cine eram. Apoi ne-am dus la castel şi am stat lângă ziduri, aşteptând ca şeicii să se trezească din somnul de după-amiază.

1. În original *saker*, formă preluată şi modificată a cuvântului arab *sakhr* sau *saqr*, numele unui trib de beduini din Iordania; denumirea ştiinţifică: lat. *Falco cherrug*; este o specie migratoare de şoim de talie mare, cunoscut şi sub numele de şoim dunărean.

13

Coasta Piraţilor

De la Abu Dhabi mergem la Buraimi, unde stăm o lună la Zayid bin Sultan, iar apoi călătorim la Sharjah. De la Dubai ajung în Bahrain navigând cu un dhow.

Porţile castelului erau închise şi nu era nimeni prin preajmă. Am descărcat poverile de pe cămile şi ne-am întins să dormim la umbra zidului. În apropiere, nişte tunuri mici erau pe jumătate îngropate în nisip. Pământul din jur era murdar, acoperit cu gunoiul omenirii sedentare. Arabii care se uitaseră la noi când adăpam dispăruseră. Pe cerul galben, deasupra unui pâlc de palmieri zdrenţăroşi, zbârnâiau nişte zmeie şi lângă zid se împerecheau doi câini.

Seara, de la o poartă laterală a ieşit un tânăr arab, a mers un pic pe nisip, s-a lăsat pe vine şi a urinat. După ce a terminat, Muhammad l-a strigat şi l-a întrebat dacă şeicii „şedeau" – o expresie arabă pentru acordarea de audienţe.

— Nu, nu încă, a răspuns băiatul.

Muhammad i-a zis să le spună că a sosit un englez din Hadhramawt şi că aştepta să-i vadă. Băiatul a întrebat:

— Unde este englezul?

— El e, a zis Muhammad, arătând spre mine.

După o jumătate de oră a ieşit un arab cu barbă sură, ne-a pus câteva întrebări şi s-a dus înapoi în castel. A ieşit din nou un pic mai târziu şi ne-a invitat înăuntru. Ne-a condus în sus pe nişte scări până la o încăpere mică, cu covoare pe jos, unde stăteau Shakhbut, conducătorul din Abu Dhabi, şi fraţii lui, Hiza şi Khalid. Erau îmbrăcaţi după moda saudită, cu cămăşi albe, lungi, pelerine brodate cu aur şi acoperăminte pentru cap albe, care le cădeau în jurul feţelor şi erau fixate pe creştet cu un cerc de sfoară neagră din lână. Pumnalul lui Shakhbut era împodobit cu aur. S-au ridicat când

am intrat noi şi, după ce i-am salutat şi ne-am strâns mâinile, Shakhbut ne-a invitat să luăm loc. Era un bărbat palid, zvelt, cu trăsături mici şi regulate, barbă neagră, tunsă cu grijă, şi ochi mari şi negri. Era curtenitor, chiar prietenos, dar rezervat. Vorbea domol, se mişca încet, fără grabă, şi părea să-şi impună o constrângere rigidă asupra unui temperament nervos din fire. Bănuiam că nu avea încredere în nimeni, iar pentru asta avea motiv, căci dintre cei paisprezece conducători anteriori din Abu Dhabi doar doi muriseră de moarte bună când se aflau la putere. Opt dintre ei au fost omorâţi, iar patru au fost alungaţi prin răzmeriţe instigate de familiile lor. Hiza era foarte diferit de Shakhbut. Era corpolent şi jovial, cu o barbă neagră şi deasă, care îi acoperea jumătate de piept, pe când Khalid se remarca în principal printr-un dinte slăbit din faţă, pe care îl împingea cu limba.

Shakhbut a cerut cafea, care a fost adusă de un slujitor îmbrăcat într-o cămaşă de culoarea şofranului. După ce am băut-o şi am mâncat câteva curmale, Shakhbut a întrebat despre călătoria noastră. Mai târziu i-am pomenit că am vizitat marginea Liwei cu un an înainte. Hiza a zis:

— Am auzit zvonuri de la nişte awamir că a fost un creştin pe acolo, dar nu i-am crezut. Nu puteam crede că un european ar fi putut să vină şi să plece fără a fi văzut. Pe veştile beduinilor, după cum ştiţi, nu te poţi baza întotdeauna. Am crezut că vorbeau despre Thomas, care a traversat Nisipurile acum şaisprezece ani.

Pe urmă Shakhbut a discutat despre războiul din Palestina şi a încheiat cu o diatribă împotriva evreilor. Bin Kabina era evident nedumerit şi mi-a şoptit:

— Cine sunt evreii? Sunt arabi?

Mai târziu, şeicii ne-au însoţit la o casă mare, dărăpănată, de lângă piaţă. Am urcat o scară şubredă până la o cameră goală, pregătită cu covoare pentru sosirea noastră. Shakhbut le-a poruncit la doi dintre slujitorii săi să aibă grijă de noi şi apoi a zis că va pleca, fiindcă sigur suntem obosiţi, dar că va veni să ne vadă dimineaţă. Când l-am întrebat de cămilele noastre, a zis că vor fi duse în deşert, unde era loc de păşune, şi că vor fi aduse înapoi când le vom cere, dar, a adăugat el, acest lucru nu se va întâmpla multe zile de acum încolo, deoarece făcuserăm un drum lung şi acum trebuia să ne odihnim în tihnă. Mi-a zâmbit şi a zis:

— Aceasta este casa dumitale cât timp vei rămâne la noi.

Când s-a făcut întuneric, servitorii au venit să aducă o tavă mare plină cu orez şi carne de oaie şi multe vase micuţe umplute cu curmale şi diverse feluri de bomboane. După ce am mâncat, s-au aşezat printre noi foarte degajaţi şi am stat de vorbă. În gospodăriile arabe, servitorii sunt consideraţi parte din familie. Nu există o deosebire socială între ei şi stăpânii lor.

Negustorii de la piaţă şi beduinii care vizitau oraşul au venit înăuntru să audă veştile noastre. Un felinar de vânt fumega printr-un geam spart, dar dădea ceva

lumină. Era un spaţiu confortabil şi foarte prietenos şi era un sentiment plăcut să ştim că, o vreme, nu era nevoie să mai călătorim, că puteam să mâncăm şi să dormim în voie. M-am întrebat de ce îşi ticsesc oamenii încăperile cu mobilă, căci această simplitate golaşă mi se părea, de departe, de preferat.

Mi-am amintit cum, cu doi ani înainte, intrasem în Taif la asfinţit, călare pe un măgar, cu doi însoţitori arabi şi trei pelerini yemeniţi, pe jumătate dezbrăcaţi, care mi se alăturaseră. Parcurseserăm un drum lung prin munţii de la graniţele Yemenului. Am găsit o cameră într-o casă care închiria pelerinilor – un mic dormitor gol, dintre cele câteva care se deschideau spre o curte. Celelalte erau ocupate. Am măturat-o, am mobilat-o cu rogojinile noastre şi am împrumutat o lampă. Unul dintre yemeniţi ne-a adus mâncare de la piaţă: carne la grătar, orez şi lipii, lapte bătut, pepeni verzi şi struguri negri şi dulci. După ce am mâncat, vecinii noştri au venit în cămăruţă şi ne-au întreţinut cu discuţiile lor. Aveam tot ce îmi puteam dori – mâncare, adăpost şi o companie bună după multe zile pe drum. Dimineaţă l-am vizitat pe nepotul regelui, care avea funcţia de guvernator al Taifului. Aşteptam cu nerăbdare confortul civilizat al ospitalităţii arabe, dar, gândindu-se să se facă plăcut, a aranjat să stau în noul „hotel", unde camerele erau pline cu mobilă în stil victorian. Pe pereţi erau ilustraţii înrămate cu lacuri scoţiene şi cabane elveţiene; avea lumină electrică, ventilatoare şi mâncare la conservă servită de un sufragiu sudanez. Cei doi însoţitori ai mei erau cazaţi în altă parte. La hotel stăteau nişte egipteni, orăşeni din Cairo, cu care nu aveam nimic în comun; nu puteam nici măcar să le înţeleg graiul. Eram însingurat, plictisit, nu mă simţeam confortabil şi mă minunam că arabii doreau să imite obiceiurile noastre.

Am rămas douăzeci de zile la Abu Dhabi, un orăşel cu circa 2.000 de locuitori. În fiecare dimineaţă, şeicii ne vizitau, venind alene de la castel – Shakhbut, o figură impunătoare în pelerină neagră, mergând puţin înaintea fraţilor lui, urmaţi de un alai de slujitori înarmaţi. Stăteam de vorbă o oră sau mai mult, bând cafea şi mâncând dulciuri, şi, după ce plecau, mergeam să vizităm piaţa, unde stăteam cu picioarele încrucişate în magazine mici, bârfind şi bând din nou cafea, sau cutreieram plaja şi priveam cum erau călăfătuite şi tratate cu ulei de rechin vasele *dhow* pentru a le pregăti pentru sezonul pescuitului de perle, ne uitam la copiii care se scăldau în valuri şi la pescarii care îşi aduceau captura la mal. Odată au tras la mal o vacă-de-mare tânără pe care o prinseseră în plase. Avea în jur de un metru lungime şi era o creatură cu o expresie extrem de neajutorată, groaznic de urâtă. Ziceau că avea carnea bună de mâncat şi că din pielea ei se făceau sandale.

Aveam mulţi vizitatori care se purtau în camera noastră ca la ei acasă, adesea rămânând peste noapte. Pur şi simplu se înfăşurau în pelerine şi se culcau printre noi pe podea. Unul dintre ei era un rashid pe nume Bakhit al-Dahaimi. Intrase cu doi ani

înainte în slujba şeicului şi îşi câştigase o reputaţie de luptător în timpul războiului cu Dubaiul. Eu auzisem deja despre faptele sale pe când mă aflam pe coasta sudică. Era un bărbat zvelt, în jur de treizeci de ani, cu o înălţime medie şi avea un chip pământiu şi ochii apropiaţi. Purta o cămaşă galbenă şi un acoperământ pentru cap cafeniu. A stat cu noi trei zile. Oamenii mei din tribul Rashid erau foarte impresionaţi de el şi-i citau adesea spusele, însă mie mi-a displăcut de la prima vedere. Auzind că mă îndrept spre Buraimi, şi-a anunţat intenţia de a călători cu noi, dar am aranjat cu Shakhbut să fie trimis înainte, pentru a-l anunţa de venirea noastră pe Zayid bin Sultan, fratele lui Shakhbut de la Buraimi. Al-Dahaimi avea să-mi facă necazuri mai târziu.

Eram nerăbdător să intru în Oman şi să vizitez locurile pe care mi le descrisese Staiyun cu un an înainte, pe când aşteptam în uedul Al-Ain întoarcerea celorlalţi de la Ibri. Credeam că cea mai bună şansă să ajung acolo ar fi de la Buraimi şi speram că Zayid va putea să mă ajute. Era mult prea spre sfârşitul sezonului pentru a încerca o călătorie în Oman în acel an şi, oricum, aveam nevoie de odihnă. Mintea îmi era încordată din cauza efortului de a trăi prea mult timp printre arabi. Dar puteam cel puţin să merg până la Buraimi şi să fac nişte cercetări discrete despre Oman.

Am plecat din Abu Dhabi pe 2 aprilie cu cei patru oameni ai mei din tribul Rashid şi un ghid oferit de Shakhbut. Buraimi se afla la o depărtare de circa 160 de kilometri şi ne-a luat patru zile să ajungem acolo. Aveam mâncare din belşug, nu mai eram obosiţi şi existau locuri bune pentru păscut. Hiza îmi împrumutase o cămilă splendidă pentru călărie. Aceşti şeici din neamul Al-bu Falah deţineau multe cămile de rasă din Oman. Arabii din Abu Dhabi avuseseră tendinţa să vorbească de rău pe seama cămilelor noastre, comparându-le cu cele ale şeicilor lor, până când bin Ghabaisha a fost provocat să spună: „Cămilele şeicului vostru sunt, după cum se ştie, nişte animale minunate, imagini ale frumuseţii. Eu sunt beduin, pot să le apreciez; dar niciuna dintre ele nu ar face călătoria pe care cămilele noastre tocmai au făcut-o”; cei care îl ascultau au rămas tăcuţi, pentru că era mult adevăr în ceea ce spunea băiatul indignat.

Cămilele batina (vezi fotografia 12) de pe coasta Omanului sunt renumite în toată Arabia pentru viteză şi confortul pe care îl oferă, dar sunt obişnuite să fie hrănite din mână cu curmale şi sunt inutile când mâncarea şi apa sunt insuficiente. Cei din tribul Wahiba din interiorul Omanului au o rasă faimoasă, *banat farha* sau „fiicele bucuriei”, iar tribul Duru are la fel de faimoasele *banat al-hamra* sau „fiicele roşcatei”. Acestea sunt mai robuste şi mai rezistente decât cămilele batina, dar oamenii rashid ziceau că niciuna dintre ele nu ar supravieţui multă vreme în deşertul Rub al-Khali.

În seara de dinainte să ajungem la Buraimi stăteam întins mulţumit pe pământ, privindu-l pe bin Kabina cum prăjea nişte ciuperci mari pe care le găsise pe când păştea cămilele. Au fost delicioase, cu gust cremos. Pe acolo se găseau şi trufe, care

erau şi mai bune. Bin Ghabaisha m-a gâdilat în talpă şi, lovind instinctiv cu piciorul şi nimerindu-l în plex, l-am doborât la pământ şi l-am lăsat fără aer. Îngrijorat, m-am aplecat deasupra lui, dar bin Kabina a zis:

— E bine. Doar că a rămas fără aer.

După câteva secunde, bin Ghabaisha s-a ridicat în capul oaselor.

— De ce încerci să-l omori pe fratele dumitale? a zis el cu reproş, iar când am protestat, puştiul a râs, spunând: Nu fi prost, bineînţeles că îmi dau seama că a fost un accident.

— Ce-ai fi făcut dacă într-adevăr l-aş fi omorât pe bin Ghabaisha? l-am întrebat eu pe bin Kabina.

— Te-aş fi omorât, a răspuns el imediat.

Când am protestat, spunând că ar fi fost un accident, a zis îndârjit:

— N-ar fi avut nicio importanţă.

Bin Kabina glumea, însă ştiam că beduinii pretind moarte pentru moarte, indiferent dacă omorul a fost intenţionat sau accidental. Uneori, după ce se mai calmează, s-ar putea să accepte bani ca despăgubire, mai ales dacă omorul a fost accidental, dar reacţia lor imediată este să ceară răzbunare. În Abu Dhabi cunoscuserăm un flăcău rashid care fusese împuşcat în mână pe când ataca tribul Bani Kitab. Muhammad i-a spus: „De cum va pleca Umbarak în ţara sa, te vom răzbuna. Vom prinde un băiat de vârsta ta din tribul Bani Kitab, îi vom ţine mâna la gura ţevii unei puşti şi vom trage în ea”.

În dimineaţa următoare ne-am apropiat de Muwaiqih, unul dintre cele opt sate micuţe din oaza Buraimi. Aici locuia Zayid. Când am ieşit dintre dunele roşii pe un şes de pietriş am putut să-i văd fortul, un spaţiu îngrădit mare, pătrat, cu ziduri de pământ înalte de trei metri. În dreapta fortului, după un zid în ruine, pe jumătate îngropat în troiene de nisip, era o grădină cu palmieri prăfuiţi şi zdrenţuiţi, iar dincolo de palmieri, cam la cincisprezece kilometri, se înălţa creasta izolată a muntelui Jabal Hafit, cu o înălţime de 1.500 de metri. Pe deasupra fortului, în depărtare, vedeam vag conturul albastru-pal al munţilor din Oman.

În faţa fortului, sub un salcâm ţepos, stăteau vreo treizeci de arabi. Ghidul nostru a arătat spre ei şi mi-a zis: „Şeicul şade”. Ne-am culcat cămilele pe genunchi la vreo treizeci de metri depărtare şi ne-am dus la ei, având în mâini puştile şi beţele pentru cămile. I-am salutat şi am făcut schimb de veşti cu Zayid. Era un bărbat voinic, cu barbă castanie, la vreo treizeci de ani. Avea o faţă puternică şi inteligentă, cu ochi calmi şi atenţi, iar purtarea sa era liniştită, dar poruncitoare. Era îmbrăcat foarte simplu, cu o cămaşă bej din pânză din Oman şi o vestă pe care o purta descheiată. Se distingea de însoţitorii săi prin cercul de sfoară neagră din creştetul capului şi prin felul în care îşi purta acoperământul pentru cap, care îi cădea pe umeri în loc să fie

răsucit în jurul capului, cum era portul local. Avea un pumnal şi o cartuşieră; puşca lui era jos, pe nisipul de lângă el.

Aşteptasem cu nerăbdare să-l cunosc, deoarece avea o reputaţie deosebită printre beduini. Era plăcut datorită purtărilor sale neceremonioase şi degajate şi pentru că era prietenos; îi respectau tăria de caracter, isteţimea şi forţa fizică. Ei spuneau cu admiraţie: „Zayid e beduin. Se pricepe la cămile, călăreşte la fel ca unul dintre noi, ştie să tragă cu puşca şi ştie să se lupte".

Un servitor ne-a adus covoraşe pe care să stăm. Zayid stătea direct pe nisip. Pe urmă, servitorul a adus inevitabilele cafele şi curmale. Zayid mi-a pus întrebări despre călătoria mea, despre distanţe şi fântânile pe care le-am folosit, despre Jabrin şi despre saudiţii pe care i-am întâlnit în Laila şi Sulaiyil. Era bine informat cu privire la deşert şi a fost deosebit de interesat când i-am spus că fusesem prin ţinutul Duru în anul precedent, exprimându-şi mirarea că tribul Duru mi-a permis să trec. I-am spus că i-am înşelat zicându-le că sunt negustor sirian, iar el a răspuns râzând: „Eu aş fi ştiut imediat că nu eşti". A pomenit că un englez pe nume Bird stătea în Buraimi, în alt sat, încercând să convingă triburile să lase o companie să caute ţiţei. Din spusele lui, mi-am dat seama că englezul nu prea avea succes.

Îl cunoscusem pe Dick Bird cu trei ani înainte, pe când era funcţionar guvernamental în Bahrain. Manifesta interes şi simpatie faţă de arabi şi mai târziu am devenit prieteni. Însă mi-am dat seama că, dacă în ochii celor din triburile locale ajungeam să fiu identificat cu o companie petrolieră, mi s-ar reduce foarte mult şansele de a intra în Oman şi, prin urmare, am decis să stau la Zayid, şi nu la Bird cât timp eram în Buraimi.

După-amiaza târziu, un servitor a anunţat că cina era gata şi ne-am dus în fort. Am trecut printr-o portiţă şi am ajuns într-o galerie exterioară unde nişte bărbaţi înarmaţi şedeau pe o bancă joasă făcută din pământ. Cu câteva luni mai devreme fuseseră în război. S-au ridicat în picioare când am intrat. Dincolo de această galerie exterioară era o curte cu nisip în care se aflau o gazelă îmblânzită şi o cămilă-mascul care, fiind în perioada de împerechere, era periculos. Zayid ne-a condus într-o încăpere spaţioasă şi goală de pe partea stângă a galeriei, luminată de două ferestre mici la nivelul solului, care dădeau spre curte. Desagile ne fuseseră aduse înăuntru, iar pe pardoseala de pământ fuseseră întinse covoare. Zayid a mâncat cu noi – o masă îmbelşugată, cu carne şi orez, cu garnituri de curmale şi brânză dulce şi castroane cu lapte bătut.

Am rămas la Zayid aproape o lună.

Dimineaţa, după ce luam micul dejun alcătuit din ceai şi pâine, un servitor venea să ne spună că şeicul „şedea". Mergeam afară şi stăteam cu el. Uneori, Zayid era pe

banca din galeria exterioară, dar cel mai adesea stătea sub un copac de lângă fort. Cerea cafea şi stăteam acolo de vorbă până la ora prânzului, deşi eram frecvent întrerupţi. Veneau tot felul de vizitatori – beduini din Nisipuri sau din Arabia Saudită, membri ai triburilor din Oman sau poate vreun mesager de la Shakhbut din Abu Dhabi. Toată lumea se ridica atunci când se apropiau, după care Zayid îi invita să se aşeze şi le asculta veştile. Când se apropiau, încercam să ghicesc de unde veneau, fiind atent la felul în care îşi purtau hainele şi la cum îşi înşeuau cămilele. Uneori erau din tribul Rashid sau Awamir, şi atunci, stând lângă însoţitorii mei, cereau veşti despre rudele lor din sud. Erau diferiţi de cei din triburile Bani Yas şi Manasir, care alcătuiau majoritatea servitorilor lui Zayid, fiind mai vânjoşi şi mai rafinaţi.

Când şi când, un arab se ridica din cerc, se aşeza imediat în faţa lui Zayid, lovea puternic în pământ cu băţul pentru a atrage atenţia şi, întrerupându-ne din conversaţie, zicea: „Acum, Zayid, cum rămâne cu cămilele alea care mi-au fost luate?”. Zayid, care poate era în mijlocul unei propoziţii, se oprea să asculte plângerea omului. Majoritatea plângerilor erau legate de cămile. Frecvent, reclamantul afirma cu tărie că vreun proscris notoriu, care se putea foarte bine să stea cu noi acolo, îi luase animalele. Zayid avea în anturajul său mulţi astfel de proscrişi, deoarece îi convenea mai mult să-i aibă cu el decât ca aceştia să fie în fortul vreunui şeic rival. Bin Ghabaisha, care stătea lângă mine cu puşca între genunchi – nu se despărţea niciodată de ea –, avea să se numere curând printre ei. Îl priveam cum asculta cu interes fiecare caz audiat. Ambele părţi se contraziceau zgomotos şi cu întreruperi frecvente, cum le era obiceiul. Zayid nu dorea nici să ofenseze proscrisul, nici să-şi piardă reputaţia de bun judecător. Era o dovadă a abilităţii sale faptul că, de obicei, mulţumea ambele părţi prin sentinţa sa.

Ţin minte un caz în care o femeie fugise de la soţul ei, iar fraţii ei erau nerăbdători ca acesta să divorţeze de ea. Soţul a spus că va face asta doar dacă familia ei îi va restitui integral preţul plătit pentru mireasă. Fraţii au argumentat că nu era drept, căci femeia trăise cu el mulţi ani. Zayid s-a consultat cu nişte bărbaţi cu bărbi cărunte care stăteau cu noi şi a declarat că familia va trebui să restituie jumătate din preţul plătit pentru mireasă. Într-un alt caz, un om din tribul Manasir îşi împuşcase sora; noi auziserăm împuşcătura când stăteam în camera noastră. Curând după aceea am aflat că femeia a fost sedusă de unul dintre slujitorii bani yas ai lui Zayid. Toată lumea, cu excepţia oamenilor mei din tribul Rashid, a considerat că fratele ei a făcut bine. Bin Kabina mi-a spus: „Biata copilă! A fost o cruzime să o omoare”. A doua zi, Zayid l-a condamnat la biciuire pe bărbatul care o sedusese.

Beduinii aflaţi în vizită veneau şi cereau un dar înainte de a pleca; aparent, mulţi dintre ei treceau pe acolo doar în acest scop. Am fost interesat să văd dacă erau la fel de insistenţi faţă de Zayid pe cât erau faţă de mine. Mi-am adus aminte că unii rashid

de pe coasta sudică considerau că merita efortul să călărească 2.300 de kilometri până la Riad şi înapoi în speranţa de a primi ceva de la Ibn Saud. Un an mai târziu, bin Kabina şi bin Ghabaisha s-au dus de la Buraimi la Muscat în miez de vară. Cămilele deja erau extenuate, iar eu sperasem că le vor lăsa să se odihnească până la întoarcerea mea. În Muscat, fiecare dintre ei a primit zece şilingi de la sultan. Este adevărat că speraseră să fure nişte cămile pe drumul de întoarcere la Buraimi, dar la acea vreme erau deja mult prea cunoscuţi şi se dăduse alarma; chiar şi aşa, nu păreau să creadă că făcuseră degeaba călătoria aceea de 800 de kilometri.

Ca reprezentant al lui Shakhbut, Zayid stăpânea şase dintre satele din Buraimi. Celelalte două îl recunoşteau ca stăpân oficial pe sultanul din Muscat, aşa cum făceau triburile care trăiau în munţii şi în jurul munţilor dinspre nord, de la Ibri la peninsula Musandam, deşi această regiune era de fapt teritoriu tribal independent. Ibri-ul propriu-zis şi interiorul Omanului până la sud de acest oraş erau stăpânite de imam. Autoritatea lui era puternică în munţi şi în toate oraşele, dar era slabă printre triburile mari şi puternice de beduini Duru şi Wahiba, care trăiau în stepele de la marginea Nisipurilor. Ibn Saud avea un control indiscutabil asupra tribului Murra de dincolo de Sabkhat Mutti, iar funcţionarii lui strângeau uneori impozite de la beduinii care trăiau în Dhafara. Însă recent ei fuseseră alungaţi din Liwa de tribul Bani Yas, care îl recunoştea ca stăpân pe Shakhbut. Trecuseră optzeci de ani de când forţele armate saudite, cunoscute în acele vremuri ca *wahabi*, ocupaseră Buraimi. Acum, singurii saudiţi de aici erau câţiva negustori care se ocupau în principal de comerţul cu sclavi, care încă înflorea în cele două sate care nu erau controlate de Zayid.

Fiecare dintre şeicii de pe Coasta Piraţilor avea un grup de servitori înarmaţi, recrutaţi de la triburi, dar numai Shakhbut avea autoritate printre triburile propriu-zise, autoritate pe care şi-o păstra prin diplomaţie, nu prin forţă. Nici pe Coasta Piraţilor, nici în Buraimi nu exista o forţă militară regulată care să poată fi folosită pentru a sprijini autoritatea şeicilor. Cercetaşii din Oman de pe Coasta Piraţilor nu apăruseră încă şi, cu toate că RAF avea un aerodrom la Sharjah, aceea era doar o escală pe ruta către India.

În acele zile, Zayid îl ajuta adesea pe Bird la interminabilele sale discuţii cu şeicii tribali din regiunea învecinată. Bird obişnuia să vină cu maşina la Muwaiqih – Zayid avea şi el maşină, iar acestea erau singurele două maşini în apropiere de Dubai, pe coastă. Bird era prietenos, dar suspicios, întrebându-se dacă nu cumva lucrez pentru vreo companie rivală. Mă ţineam departe de el când erau prin preajmă vizitatori din triburi. Oricum, eu eram împotriva tuturor companiilor petroliere, temându-mă de schimbările şi dezintegrarea societăţii pe care ele le provocau în mod inevitabil.

Petroleum Company din Irak semnase acorduri cu sultanul din Muscat şi cu şeicii

de pe Coasta Piraţilor, acoperind zona Buraimi, iar Bird încerca acum să convingă triburile să accepte aceste acorduri. Nu era uşor, de vreme ce Zayid nu avea autoritate la sud de Buraimi, iar sultanul, a cărui autoritate era la acea vreme doar formală, cu numele, nu avea niciun reprezentant în zonă. Fiecare şeic, animat de avariţie, îşi declara zgomotos independenţa, în vreme ce fiecare om din tribul său îşi închipuia că ar putea obţine condiţii speciale pentru sine refuzând să recunoască orice altă autoritate decât a sa proprie. Nimic din toate acestea nu-mi sporea şansele de a pătrunde în Oman, care părea destul de slabe chiar şi în zilele cele mai bune.

Interiorul Omanului rămăsese una dintre regiunile locuite din Orient cele mai puţin cunoscute, chiar mai puţin cunoscută decât Tibetul. A fost vizitat prima oară de Wellsted[1] în 1835, care a fost urmat doi ani mai târziu de botanistul francez Aucher-Éloy[2]. Colonelul Miles[3] a făcut două călătorii lungi prin ţară în 1876 şi 1885, pe când era consul britanic în Muscat, iar în 1901 sir Percy Cox[4] a călătorit spre sud din Buraimi la Nazwa şi de acolo mai departe la Muscat.

Omanul este locuit în mare parte de ibadhi, o sectă de kharijiţi care s-au separat de restul Islamului pe timpul lui Ali, al patrulea calif, şi care s-au remarcat de atunci prin atitudinea de condamnare a altora. Cei din secta Ibadhi au susţinut întotdeauna că imamul, liderul lor spiritual, ar trebui să fie ales. Dinastia Al-bu Said, care a condus Omanul din 1744 şi căreia îi aparţine actualul sultan din Muscat, a reuşit totuşi să instaureze o succesiune ereditară, dar faptul că a neglijat principiul electiv a fost întotdeauna motiv de nemulţumire pentru supuşii săi. Creşterea puterii maritime a Omanului între 1784 şi 1856, cuceririle de peste mări, dintre care cea mai importantă a fost Zanzibarul, şi mai ales mutarea capitalei de la Rustaq la Muscat, pe coastă, au slăbit puterea conducătorilor Al-bu Said în interiorul ţării, în vreme ce tratatele străine şi amestecul extern au sporit resentimentul fanatic al oamenilor din triburi. În 1913, triburile, atât Ghafari, cât şi Hanawi, s-au răsculat şi l-au ales ca imam pe Salim bin Rashid al-Kharusi. Sultanul din Muscat a pierdut rapid întregul control asupra interiorului şi în 1915 imamul ameninţa Muscatul. Însă armata sa a suferit o gravă înfrângere când a atacat o forţă militară britanică lângă Matrah. Imamul a fost ucis în 1920 şi atunci a fost ales Muhammad bin Abdullah al-Khalili. În acelaşi an s-a semnat tratatul de la Sib între sultan şi şeicii omanezi, nu între sultan şi imam. Prin acest tratat, sultanul consimţea să nu se amestece în treburile interne ale Omanului.

Actualul imam, Muhammad bin Abdullah, era acum un bărbat în vârstă, un reacţionar fanatic şi ostil cu înverşunare faţă de sultan şi de toţi europenii. În consecinţă, interiorul Omanului era o regiune în care unui european îi era mai dificil să pătrundă în 1948 decât îi fusese lui Wellsted când a mers acolo, cu mai bine de o sută de ani în urmă, căci atât Wellsted, cât şi cei trei succesori ai săi călătoriseră sub protecţia sultanilor din Muscat, care erau recunoscuţi de triburile din interiorul ţării.

I-am spus lui Zayid despre planurile mele şi a promis să mă ajute când voi veni înapoi, toamna. M-a avertizat însă să nu vorbesc cu nimeni altcineva despre ele. Nu le-am spus nici măcar oamenilor mei din tribul Rashid, căci învăţasem că cel mai eficient mod de a răspândi o poveste era să o spui unui arab sau doi sub jurământul păstrării secretului. Zayid s-a oferit să mă trimită pe coastă cu maşina lui, dar i-am spus că voi merge cu cămila. Acest lucru amâna un pic despărţirea de tovarăşii mei de drum. Atunci a zis că mi-o va împrumuta pe Ghazala, „Gazela", iar asta m-a încântat, căci era cea mai renumită cămilă din Oman şi, foarte posibil, cea mai bună din toată Arabia. Muhammad mi-a spus: „Oricare dintre beduini ar da orice pentru a spune că a călărit pe Ghazala".

Am plecat din Muwaiqih pe 1 mai, însoţiţi de patru slujitori ai lui Zayid, deoarece urma să trecem prin teritoriul Bani Kitab, iar acest trib era în război cu cei din Rashid. Am mers spre nord de-a lungul Nisipurilor, paralel cu munţii. Era un ţinut frumos. De pe înălţimile subalpine curgeau multe cursuri de apă, sfârşindu-se în Nisipuri. Erau pline de *ghaf* şi acacii, care ofereau hrană cămilelor noastre, iar nouă ne ofereau un adăpost împotriva soarelui. Vremea era deja foarte caldă. Mergeam fără grabă, căci nu aveam niciun chef să ajung la Sharjah. Eu şi bin Ghabaisha am vânat asini sălbatici şi am împuşcat doi. Arătau foarte diferit de animalele iuţi şi graţioase pe care le văzusem în ţinutul Danakil, iar mai târziu Muzeul Britanic i-a identificat ca măgari sălbatici. Au fost greu de jupuit, fiindcă pumnalele noastre erau tocite. Era miezul zilei şi soarele ardea cu putere, nu era pic de umbră pe şesul pietros unde găsiserăm aceşti măgari şi nu aveam apă.

Cât mă aflasem la Muwaiqih, vânasem capre sălbatice pe muntele Jabal Hafit, instalându-mi tabăra pentru o săptămână la poalele muntelui cu bin Kabina, bin Ghabaisha şi doi arabi de-ai lui Zayid. Caprele sălbatice din Arabia nu mai fuseseră văzute niciodată de un european, deşi au fost denumite după două piei cumpărate în Muscat de dr. Jayakar[5] în 1892. Seamănă cu caprele şi au coarne foarte groase şi scurte. Era o muncă obositoare să le vânezi, căci munţii se înălţau la 1.200 de metri deasupra taberei noastre, iar versanţii erau peste tot abrupţi şi de obicei verticali, fără apă sau vegetaţie. Caprele sălbatice se hrăneau noaptea la poalele muntelui, dar singurele pe care le-am văzut erau aproape de vârf. Arabii au împuşcat două femele, iar noi am zdrobit craniul unui mascul. Ne făcuserăm sandale din piele netăbăcită, fără de care nu am fi reuşit să urcăm acele stânci chinuitoare din calcar.

Am ajuns la Sharjah pe 10 mai. Am ocolit aerodromul, trecând pe lângă mormane de conserve goale, sticle sparte, colaci de sârmă ruginită şi hârtiuţe purtate de vânt. În depărtare duduia un generator şi pe o pistă mergea cu zgomot un jeep, lăsând în urmă o duhoare de gaze de eşapament. Ne-am apropiat de un orăşel arab de pe o plajă deschisă; era la fel de monoton şi dărăpănat ca Abu Dhabi, dar cu mult mai sordid,

murdar de gunoiul aruncat ce fusese produs masiv în altă parte. Scheletul ars de soare al unei maşini mi s-a părut mult mai oribil decât carcasa unei cămile pe lângă care am trecut puţin mai departe.

Am stat la Noel Jackson, funcţionarul guvernamental de pe Coasta Piraţilor, şi în confortul tihnit al locuinţei sale am uitat o vreme resentimentul pe care îl simţisem în acea dimineaţă. Mai târziu, el m-a dus la popota RAF. Ascultându-le conversaţia în timp ce într-un colţ urla un radio şi barmanul servea băuturi, mi-am dat seama că aceşti ofiţeri ar fi putut înţelege la fel de puţin viaţa beduinilor pe cât ar fi înţeles-o bin Kabina şi bin Ghabaisha pe a lor. Puteam să mă mişc acum fără efort dintr-o lume în alta, cu aceeaşi uşurinţă cu care îmi schimbam hainele, dar eram pe deplin conştient că mă aflam în pericolul de a nu aparţine nici uneia, nici alteia. Când eram printre conaţionalii mei, o siluetă întunecată se afla întotdeauna lângă mine, urmărindu-i pe aceştia cu ochi critici, intoleranţi.

Mi-am luat rămas-bun de la însoţitorii mei la Sharjah, sperând să fiu din nou cu ei peste patru luni. Apoi am mers la Dubai şi am stat la Edward Henderson. Fuseserăm împreună în Siria în timpul războiului. El lucra acum pentru Petroleum Company din Irak, făcând pregătirile pentru proiectul avut în vedere acolo, dar de la care, din fericire, nu avea încă niciun semn. Locuia într-o casă arabă spaţioasă, cu vedere spre golfuleţul ce împărţea oraşul, cel mai mare de pe Coasta Piraţilor, cu circa 25.000 de locuitori. Multe vase locale erau ancorate în golfuleţ sau canarisite pe noroiul de pe linia coastei. Erau vase *boom* din Kuwait, *sambuk* din Sur, *jaulbaut* şi chiar o *baghila* mare, impunătoare, cu pupa înaltă, sculptată, pe care am reuşit să desluşesc monograma creştină IHS pe una dintre tăbliile dăltuite în relief, copiată probabil iniţial după un galion portughez. M-am întrebat de câte ori fusese copiată de atunci, cu precizie, până la ultimul cartuş şi ultima înfloriturǎ. Comandantul Alan Villiers, care navigase într-un *boom* din Zanzibar în Kuwait, credea că mai există doar două sau trei astfel de *baghila*. Pentru englezi, toate aceste vase erau *dhow*, un nume pe care arabii nu şi-l mai aminteau. Cândva însă, *dhow*-urile erau navele de război de pe această coastă, transportând până la 400 de oameni şi având între 40 şi 50 de tunuri. Miles a văzut-o pe ultima dintre ele în Bahrain, „având pictate două şiruri suprapuse de saborduri”.

În apele puţin adânci se zbenguiau copii dezbrăcaţi şi bărci cu vâsle patrulau golfuleţul pentru a lua pasageri de la capătul aleilor dintre casele roşii ca mărgeanul deasupra cărora se înălţau turnuleţe pătrate pentru vânt (vezi fotografia 5) frumos decorate cu ornamente în relief din ipsos. În spatele diversităţii de case ce se înşirau pe ţărm erau *suq*-urile, pasaje acoperite, unde negustorii stăteau în lumina slabă, cu picioarele încrucişate în alcovuri printre mărfurile aşezate în grămezi. *Suq*-urile erau ticsite de oameni din multe rase – orăşeni arabi palizi, beduini înarmaţi, cu ochi ageri

şi atitudine arogantă, sclavi negri, oameni din Belucistan, persani şi indieni. Printre ei am observat un grup din tribul Kashgai, cu căciulile lor distinctive din fetru, şi nişte somalezi coborâţi de pe un *sambuk* de la Aden. Viaţa aici se desfăşura în trecut. Oamenii aceştia încă preţuiau tihna, curtoazia şi conversaţia. Nu îşi trăiau vieţile în mod indirect, dependenţi de cinematografe şi radio. M-aş fi întovărăşit bucuros cu ei, dar acum purtam haine europene. Pe când colindam prin oraş, ştiam că mă considerau un intrus; eu însumi simţeam că eram doar un pic mai mult decât un turist.

Aş fi putut să merg în Bahrain cu avionul din Sharjah, dar am preferat să merg cu un *dhow*. Călătoria ar fi trebuit să dureze patru zile, însă a durat unsprezece. *Naukhada* (căpitanul) era un bătrân aproape orb, care îşi petrecea majoritatea timpului dormind pe dunetă. Secundul, un negru energic, descria ce vede şi *naukhada* îi spunea încotro să o ia. Odată l-a trezit pe bătrân în toiul nopţii pentru a se consulta cu el. *Naukhada* i-a dat ordinele, dar când secundul a spus „Prostii, unchiule!”, bombănind, bătrânul s-a dus din nou să doarmă. În prima noapte a suflat un vânt puternic. Valurile se spărgeau de vas şi mi-a fost foarte rău. A trebuit să ne adăpostim lângă coasta persană şi am rămas acolo trei zile, deoarece vântul, când s-a calmat, ne era potrivnic. În timp ce aşteptam să se schimbe direcţia vântului, ni s-au alăturat alte şapte *dhow*, nişte *boom*-uri mari ce ieşeau pe ocean, care se întorceau din Zanzibar în Kuwait. Căpitanii lor au venit cu bărcile să ne viziteze şi le-am dat de mâncare orez, curmale şi un peşte mare, pe care tocmai îl prinseserăm cu harponul. Au băut ceai, au fumat pe rând dintr-o narghilea şi ne-au descris voiajul lor, dar mi s-a părut dificil să le urmăresc discuţia, deoarece nu ştiam termenii pe care îi foloseau. Apoi vântul s-a schimbat şi am navigat spre Bahrain. Era palpitant să urmăreşti aceste vase imense ridicându-se lângă noi pe valurile care se spărgeau (vezi fotografia 13). Erau ultimele vase comerciale cu pânze din lume care făceau voiaje lungi. Curând şi ele aveau să dispară.

Când mai aveam puţin şi vedeam Bahrainul, vântul s-a oprit. Am stat patru zile legănându-ne uşor pe o mare foarte calmă. Primăvara scurtă trecuse. Cerul era fără pic de nori şi căldura umedă ne înfăşura ca un prosop ud. Când şi când, o briză încreţea suprafaţa mării, dar se stingea în timp ce o priveam. Apa sălcie din rezervorul de fier ruginit era caldă ca un ceai. Eram sătul de orez cu curmale dres cu unt rânced. Membrii echipajului, care, ca toţi arabii, aveau o capacitate de invidiat de a dormi când nu era nimic de făcut, şi-au instalat un cort şi au dormit neîncetat, iar eu am recitit *Istoria Europei* de H.A.L. Fisher, singura carte pe care o aveam la mine.

Navigam pe acest *dhow* deoarece voiam să cunosc cât de cât arabul ca marinar. Cândva fuseseră foarte buni navigatori, călătorind cu *dhow*-urile lor în jurul coastei Indiei până în Indiile de Est, poate chiar mai departe. Coasta Piraţilor, pe care tocmai o

părăsiserăm, fusese renumită şi temută; la începutul secolului al XIX-lea, piraţii juasimi se luptaseră cu fregatele noastre, de la egal la egal, chiar în aceste ape. Însă exista un motiv mai profund care mă îndemnase să fac această călătorie: pentru a mai scăpa puţin de maşinile care dominau lumea noastră. Experienţa avea să dureze mai mult decât cele câteva zile petrecute în călătorie. Toată viaţa mea urâsem maşinile. Îmi aduceam aminte cu câtă înverşunare detestasem la şcoală să citesc vestea că cineva a traversat Atlanticul în zbor sau a călătorit prin Sahara cu maşina. Încă de atunci îmi dădusem seama că viteza şi confortul transportului mecanizat sigur vor priva lumea de toată diversitatea ei.

Pentru mine, explorarea era o aventură personală. Nu m-am dus în Deşertul Arabiei pentru a colecţiona plante, nici pentru a face o hartă; astfel de lucruri au fost incidentale. În adâncul sufletului, ştiam că a scrie sau chiar a vorbi despre călătoriile mele însemna să iau din strălucirea realizării. M-am dus acolo pentru a găsi liniştea în greutatea călătoriei în deşert şi în compania unor oameni ai deşertului. Mi-am stabilit un ţel în aceste călătorii şi, deşi ţelul în sine nu era important, atingerea lui trebuia să merite toate eforturile şi sacrificiile. Scott se dusese la Polul Sud pentru a sta câteva minute într-un anumit loc, aproape inaccesibil, de pe suprafaţa Pământului. El şi însoţitorii lui au murit pe drumul de întoarcere, dar, chiar şi în agonie, nu s-a îndoit cîtuşi de puţin că acea călătorie meritase efortul. Toată lumea ştia că nu se găseşte nimic în vârful Everestului, dar chiar şi în această epocă materialistă puţini oameni întrebau: „Ce rost are să urci Everestul? La ce-o să-i folosească cuiva să ajungă acolo?”. Oamenii şi-au dat seama că şi azi există experienţe care nu au nevoie de justificare în termeni de profit material.

Nu, nu ţelul contează, ci drumul; şi cu cât este mai greu drumul, cu atât mai meritorie este călătoria. La urma urmei, cine ar pune în discuţie că este mai satisfăcător să urci pe vârful unui munte decât să mergi acolo cu funicularul? Poate că acesta era motivul pentru care detestam invenţiile moderne; ele făceau drumul mult prea uşor. Simţeam instinctiv că era mai bine să dai greş pe Everest fără oxigen decât să atingi vârful cu ajutorul acestuia. Dacă alpiniştii ar folosi oxigen, de ce să nu le fie aruncate proviziile din avion sau duse la sol cu elicopterul? Totuşi, refuzarea ajutoarelor mecanizate ca fiind nesportive reducea explorarea la nivelul unui sport, asemenea vânătorii de animale mari în Kenya, când vânătorul are voie să conducă până unde poate să vadă animalul, dar trebuie să coboare din maşină pentru a-l împuşca. Eu, unul, nu aş fi dorit să traversez deşertul Rub al-Khali cu maşina. Din fericire, asta era imposibil când mi-am făcut eu călătoriile, căci să fi făcut călătoria pe cămilă când aş fi putut s-o fac cu maşina ar fi transformat aventura într-o ştire de senzaţie.

În cele din urmă, o adiere de vânt a mişcat apa şi nu s-a mai stins imediat.

Secundul a strigat la echipajul care dormea. Marinarii au orientat pânzele, bătând din picioare şi cântând în timp ce trăgeau de vele. Vântul s-a înteţit.

Am sosit la Bahrain pe 28 mai, bătrânul *naukhada* orb ducându-şi vasul în rada aglomerată cu toate pânzele sus. Vasul mergea repede, izbind valurile mărunte, şi s-a oprit la nici douăzeci de metri de un *dhow* care stătuse alături de noi lângă ţărmul persan cu o săptămână înainte.

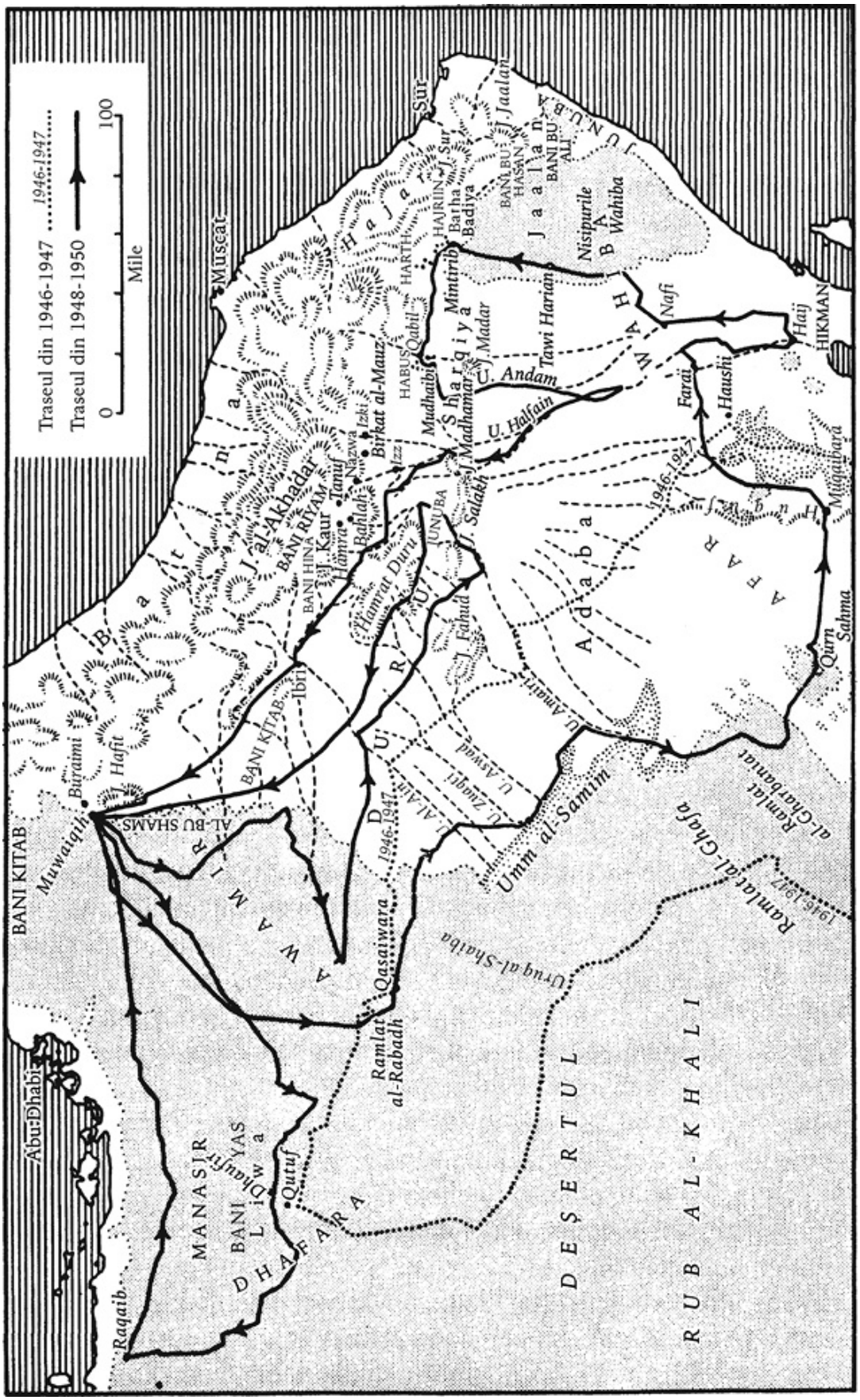

1. James Raymond Wellsted (1805-1842), locotenent în marina comercială britanică în cadrul Companiei Indiilor de Est, care a călătorit foarte mult în Peninsula Arabă în anii 1830.
2. Pierre Martin Rémi Aucher-Éloy (1792-1838), farmacist şi botanist francez.
3. Samuel Barrett Miles (1838-1914), ofiţer în armata britanică; a servit ca diplomat în diverse ţări de limbă arabă, mai ales în Oman, ţară pe care a ajuns să o cunoască mai bine decât oricare alt european din vremea sa.
4. Sir Percy Zachariah Cox (1864-1937), ofiţer britanic în India şi administrator colonial în Orientul Mijlociu.
5. Locotenent-colonel dr. A.S.G. Jayakar, ofiţer britanic de origine indiană, numit de britanici în post în Oman, unde a stat între 1883 şi 1906, călătorind mult în zonă şi studiind reptilele, amfibienii, păsările rare şi alte animale, din care a împăiat exemplare pe care le-a trimis la Muzeul Albert din Londra pentru documentare.

14

O vacanţă în Buraimi

Mă întorc la Buraimi, vizitez oaza Liwa şi merg cu Zayid la vânătoare cu şoimi.

M-am întors din Anglia în Dubai la sfârşitul lui octombrie. Musallim bin al-Kamam mă aştepta acasă la Henderson; venise acolo să mi se alăture după ce fusese în Yemen, unde reînnoise pentru încă doi ani armistiţiul dintre triburile Rashid şi Dahm. Mi-a spus că fiul imamului din Yemen trimisese două grupuri de dahm să ne intercepteze când traversam Nisipurile spre Sulaiyil. Mi-a zis: „Când am ajuns la Najran, am auzit că aţi fost băgaţi la închisoare în Sulaiyil. Bin Madhi, emirul la care ai stat cândva în Najran, a spus că aţi fost norocoşi să ajungeţi acolo, căci cei din tribul Yam v-ar fi ucis în mod sigur dacă v-ar fi găsit în Nisipuri". L-am întrebat despre lupta cu cei din tribul Abida la Thamud şi mi-a zis că Salim bin Mautlauq fusese rănit, dar că mai apoi s-a însănătoşit. Pe urmă m-a întrebat dacă mi-l aduceam aminte pe Muhammad, fratele lui Salim bin Mautlauq, şi mi-a spus că acesta a fost atacat şi rănit grav de o cămilă-mascul care l-a muşcat de rotulă când a încercat să o împuşte, după ce animalul atacase şi omorâse un bătrân şi un băieţel pe când stăteau seara în jurul focului. Mi-a spus de asemenea că Awadh a murit de tuberculoză. Awadh călătorise cu mine la Tarim şi la Mukalla; era un om fermecător şi un vânător iscusit, care împuşcase mai mult de patruzeci de antilope oryx. Eram încântat să-l am pe bin al-Kamam cu mine, deoarece mi se păruse amuzant şi grijuliu când mă însoţise la Tarim. Era foarte inteligent, echilibrat şi de încredere; călătorise mult, era un ghid bun, priceput la negocieri şi avea o autoritate considerabilă printre triburile deşertului.

Am plecat din Dubai spre Abu Dhabi pe 27 octombrie, cu o şalupă. Intenţionasem să plec la Buraimi pe 31 octombrie, dar a plouat cu găleata în timpul nopţii şi când ne-am trezit am descoperit că aproape toată insula era sub apă. Shakhbut ne-a sfătuit să

rămânem la Abu Dhabi cel puţin încă o zi, pentru ca întinderile de sare pe care trebuia să le traversăm să apuce să se usuce. Aşa că am plecat cu bin al-Kamam pe 1 noiembrie, călărind nişte cămile de împrumut, şi am ajuns la Muwaiqih după patru zile. Zayid era acolo şi ne-a cazat în camera unde stătusem eu înainte. Mi-a zis: „Bin Kabina, bin Ghabaisha şi Amair şi-au petrecut noaptea trecută într-o tabără awamir de la marginea Nisipurilor. Îşi vor face apariţia de îndată ce vor auzi că eşti aici. Muhammad s-a dus la Dakaka. S-au distrat pe cinste cât ai fost plecat furând cămile de la toată lumea".

Au venit seara târziu. Eu şi bin al-Kamam ne culcaserăm când cineva a bătut tare la uşa noastră şi au intrat bin Kabina şi ceilalţi doi. Bin Kabina a zis: „Tocmai am auzit că ai sosit. Dimineaţă eram plecaţi într-un raid contra celor din tribul Bani Kitab". Am aprins din nou focul, bin al-Kamam a făcut cafea şi ceilalţi şi-au adus desagile. L-au întrebat pe bin al-Kamam despre familiile şi prietenii lor şi i-au cerut insistent toate amănuntele despre întâmplările recente din sud, discutându-le pe larg. Mai târziu ne-au povestit despre ce au făcut ei. Îşi petrecuseră vara jefuind tribul Bani Kitab şi alte triburi şi slujind ca mercenari la şeicii locali. Fiecare dintre ei strânsese câte şase cămile. Pe când le ascultam conversaţia, mă gândeam cât de bine ilustrau aventurile lor nesiguranţa cronică din aceste ţinuturi, unde şeici invidioşi şi adesea ostili se bazau pe sprijinul incert al beduinilor pentru a-şi păstra poziţia. Pentru a-şi asigura ajutorul triburilor, aceşti şeici se luau la întrecere în ospitalitate şi mărimea darurilor pe care le ofereau. Niciunul dintre ei nu era pregătit să recunoască o putere supremă, nici nu era capabil să-şi impună autoritatea asupra beduinilor; nici măcar nu ar fi încercat, ca nu cumva, făcând asta, să rămână fără sprijinul lor în caz de nevoie. În consecinţă, ţara era plină de proscrişi, care nu se temeau de nicio pedeapsă, alta decât vrajba de sânge şi răzbunarea triburilor ostile. Ştiind prea bine că fiecare şeic prefera să aibă prietenia lor decât să-şi atragă duşmănia lor, proscrişii mergeau fără să se ferească prin satele pe care le jefuiseră, unde le era asigurată o ospitalitate proporţională cu puterea şi apropierea în spaţiu a propriului trib şi cu reputaţia pe care ei personal o dobândiseră. Dacă un conducător exasperat chiar îi reţinea, ştiau că se puteau baza pe o cerere imediată de eliberare făcută de un alt şeic, care, dornic să le cîştige bunăvoinţa, afirma că se află sub protecţia lui.

În acel moment, politica regiunii era dominată de duşmănia crâncenă dintre dinastia Al-bu Falah din Abu Dhabi şi neamul bin Maktum din Dubai. Ştiam că armistiţiul dintre cele două familii, care pusese de curând capăt mai multor ani de lupte intermitente, nu micşorase defel această duşmănie. Sub aceste uri şi invidii recente se afla vrajba străveche dintre triburile din Yemen şi cele ce descindeau din Nizar, în prezent identificate în mare cu facţiunile Hanawi şi Ghafari. Această duşmănie sfâşiase Omanul timp de secole, iar aici, în nord, împiedicase întotdeauna

instaurarea unei guvernări efective.

În dimineaţa următoare, bin Kabina a apelat la mine pentru a obţine eliberarea unui tânăr *saiyid*, pe nume Ahmad bin Saiyid Muhammad, care venea din Qasm, din Hadhramawt, şi era acum la închisoare, împreună cu un tovarăş, în Hamasa, unul dintre cele două sate din Buraimi care nu-i aparţineau lui Zayid. Mi-a zis că amândoi i-au fost vânduţi lui Ali al-Murri, un bine-cunoscut negustor de sclavi, care sosise de curând din Hasa. A adăugat că pe *saiyid* îl bătuseră, pentru a-l face mai docil. Am înţeles că el şi tovarăşul lui au naufragiat pe când se întorceau din Singapore şi că au fost culeşi de un *dhow* şi duşi pe Coasta Piraţilor, unde au fost răpiţi şi aduşi la Hamasa. Bin Kabina mi-a spus: „E groaznic ca un descendent al Profetului să fie vândut ca sclav. Trebuie să obţii eliberarea lui. Îţi mai aduci aminte de *saiyid*-ul care ne-a oferit de mâncare în Qasm, prima oară când am mers în ţinutul Hadhramawt? Ei bine, el e unchiul acestui băiat. Ei ştiu foarte bine că nu e sclav, altminteri nu i-ar fi vândut pe amândoi pentru doar 230 de rupii". Ştiam că mulţi dintre sclavii care erau vânduţi în Hamasa erau de fapt oameni din Belucistan, precum şi persani sau arabi care fuseseră răpiţi, dar mai ştiam şi că preţul obişnuit pe care îl plăteau negustorii de sclavi pentru unul dintre ei era de 1.000-1.500 de rupii, ba chiar mai mult pentru un negru tânăr. O fată arabă sau persană era însă mai valoroasă decât o negresă şi aducea până la 3.000 de rupii. Preţul ridicol de mic plătit de Ali al-Murri pentru *saiyid* şi însoţitorul acestuia arăta că se aştepta să scape greu de ei.

După câteva zile, şeicul din Hamasa l-a vizitat pe Zayid. L-am sfătuit să-i elibereze pe cei doi, spunând că le cunoşteam familiile din Hadhramawt şi că unul dintre ei era *saiyid*. A bombănit că o să piardă o grămadă de bani dacă le va da drumul, dar l-am asigurat că va merita. Mai târziu am auzit că au fost eliberaţi şi că au plecat la Sharjah, unde funcţionarul guvernamental a aranjat să-i trimită în Hadhramawt.

Eram nerăbdător să explorez Liwa înainte de a porni în călătoria mea în Oman. Zayid m-a sfătuit să iau ca ghid un rashid bătrân pe nume bin Tahi. Mi-a zis: „O să-ţi placă de el. E un bătrân plăcut. S-a potolit şi a devenit respectabil în ultimii ani, dar când era mai tânăr era un proscris notoriu. Trebuie să fi furat cămile de la aproape toate triburile din sudul Arabiei şi cunoaşte fiecare colţişor şi gaură de apă din deşert. Flăcăii tăi îl cunosc; toată lumea îl ştie". Mai târziu l-am întrebat pe bin Kabina de bin Tahi şi a zis: „Da, e o idee grozavă. Să-l luăm pe bin Tahi. E un bătrân minunat. Poate să ne călăuzească oriunde vom vrea să mergem. Acum îşi are tabăra lângă capătul sudic al muntelui Jabal Hafit. Am stat acum zece zile".

Bin Tahi avea barbă sură şi păr cărunt, ciufulit, o faţă colţuroasă, puternică, şi ochi jucăuşi, dar era mai tânăr decât mă aşteptasem. Era solid şi în mod vădit foarte puternic. Părea aspru şi rezistent, în ciuda părului cărunt. A consimţit imediat să vină cu noi.

Am plecat din Muwaiqih pe 14 noiembrie şi am petrecut cam o lună călătorind prin Liwa; am ajuns până la Dhafara, unde fuseserăm în anul precedent. A fost o călătorie plăcută. Nisipurile erau ca o grădină. Existau pâlcuri încâlcite de colţii-babei, înalte de un metru, cu frunzele verde-închis acoperite de flori de un galben strălucitor, mănunchiuri de *karia*, o specie de heliotrop apreciată de beduini ca hrană pentru cămile, şi *qassis*, precum şi multe alte plante pe care cămilele le tratau cu dispreţ din cauza abundenţei din jur.

Aveam cu noi un ogar persan, pe care l-am împrumutat de la Zayid, dar era încă prea tânăr pentru a prinde un iepure adult, deşi a reuşit să prindă, ocazional, câte un iepuraş. Însoţitorii mei spuneau scârbiţi că ogarul nu-şi merita nici hrana. Se aşteptaseră la mai mult din partea lui. Dar se jucau cu el şi îi dădeau voie să se culce pe păturile lor şi să bea din vasele noastre, deoarece, deşi câinii sunt impuri pentru musulmani, beduinii nu consideră că un ogar persan e câine. Un rashid între două vârste, pe nume Salih, şi fiul lui călătoreau cu noi până la Dhafara, iar acest băiat avea mai mult succes decât ogarul la prinsul iepurilor. Gonea după ei pe când păştea cămilele şi se întorcea adesea în tabără cu trei-patru iepuri pe care îi trăsese afară din vizuinile nu foarte adânci în care se adăposteau de numeroşii vulturi care trăiau în deşert. Odată, pe când mergeam călare, am zărit un vultur maro-roşcat omorând o vulpe adultă. Am alungat pasărea de pe prada sa şi, cum blana nu era încă stricată, am păstrat-o, iar mai târziu am dat-o muzeului din Londra.

La fântâna Lahamma am găsit multe urme de oameni şi cămile vechi de o zi. Însoţitorii mei au spus că erau făcute de Ali al-Murri şi caravana de 48 de sclavi pe care o ducea la Hasa. Se părea că bogăţia imensă care se revărsa în Arabia Saudită de la compania petrolieră americană sporise mult atât cererea de sclavi, cât şi preţul plătit pentru ei. Au spus că Ali făcea un profit mare nu numai de pe urma sclavilor, ci şi de pe urma cămilelor pe care le cumpăra în Buraimi.

Într-o zi, când ne opriserăm la o fântână puţin adâncă, bin Kabina mi-a zis: „Ăsta e locul unde ne-am luptat cu nişte bani kitab când ai fost plecat. Îi atacaserăm şi le luaserăm douăsprezece cămile. Era în miezul verii şi cumplit de cald. Ne adăpam cămilele, care erau foarte însetate deoarece le mânaserăm fără cruţare, când i-am zărit pe urmăritorii noştri. Erau opt. Noi eram şase, căci erau şi doi din tribul Awamir cu noi. Vezi duna aia înaltă de colo? Priveşte! Am lăsat cămilele aici la fântână şi am început să alergăm în susul ei de pe partea asta, ştiind că cei din tribul Bani Kitab o urcau de pe partea cealaltă. Pe Dumnezeu! Credeam că o să-mi plesnească inima. Am ajuns în vârf şi, acolo, un bani kitab mi-a apărut în cătarea puştii la câţiva metri mai jos. Am tras în el şi s-a prăbuşit, rostogolindu-se şi dispărând din vedere. Ceilalţi bani kitab au dat fuga înapoi la cămilele lor, luându-l pe rănit cu dânşii. Am tras mai multe focuri în ei, dar nu i-am putut nimeri. Ştiam că nu ne vor mai urmări, acum că aveau

un rănit de care să aibă grijă”.

Două zile mai târziu aveam tabăra lângă o fântână cu un nume deloc atrăgător – Faswat at Ajuz sau „Pizda baborniței”. Dimineață, Salih și fiul lui au luat-o înainte, pe când ceilalți au mânat cămilele la fântână, să le adape, iar eu nu-i puteam vedea din locul unde stăteam, printre lucrurile noastre împrăștiate, scriind în jurnal. Era dimineața devreme și încă era răcoare. Deodată am auzit o împușcătură și țipete: „Atacatori! Atacatori!”. Salih și fiul lui goneau înapoi peste dune, strigând în timp ce veneau spre mine. Nu am reușit să le înțeleg cuvintele. Imediat după aceea au sosit ceilalți de la fântână. Erau dezbrăcați, cu excepția pânzei pentru șolduri, cartușierelor și pumnalelor. Trebuie să-și fi lăsat hainele pe jos lângă fântână, unde se dezbrăcaseră pentru a scoate nisipul din ea. Bin Kabina s-a dat jos de pe cămila lui și a culcat-o pe genunchi pe a mea, zicând: „Repede, Umbarak! Sari pe ea”. M-am răsucit să-mi iau desagile, dar bin Kabina m-a îndemnat: „Grăbește-te! Grăbește-te!”, așa că am luat doar o pătură, am aruncat-o peste șa și am urcat pe cămilă. Ceilalți plecaseră deja. Habar nu aveam dacă fugeam de acolo sau ce făceam. Am strigat la bin Kabina să-l întreb, dar, la fel ca și ceilalți, era prea agitat ca să fie coerent. Oricum, mi se părea greu să stau pe cămilă, care începuse să galopeze, făcând să mi se răsucească fiecare încheietură din corp. Călăream pe cadrul gol al șeii, cămila mea clătinându-se în sus și în jos printr-un labirint de mici dune în formă de semilună. Am reușit să o stăpânesc, iar ceilalți și-au încetinit cămilele la un trap rapid. Salih a zis:

— Erau patru atacatori cu opt cămile furate. Fără îndoială sunt acei bani kitab care îi tot jefuiesc pe cei din tribul Rashid în Dhafara.

După cinci minute le-am luat urmele. Mergeau repede, dar erau încetiniți de animalele furate pe care le mânau.

— Nu pot să scape, a zis bin al-Kamam fioros.

— Îi vom ucide pe toți, a strigat bin Ghabaisha. Blestemul lui Dumnezeu pe tribul Bani Kitab!

— Dacă aș avea o pușcă, ați vedea cum se luptă bin Tahi! a strigat bin Tahi agitându-și bățul pentru cămilă.

Bătrânul era înarmat doar cu un pumnal. Salih i-a spus fiului său să se întoarcă și să păzească lucrurile pe care le lăsaserăm în nisip. Băiatul a refuzat, nerăbdător să împartă bucuria urmăririi, dar tatăl lui a insistat:

— Fă cum ți se spune! Du-te înapoi! Du-te imediat înapoi!

În cele din urmă, băiatul și-a oprit cămila și ne-a urmărit cu privirea până am dispărut.

— Se vor îndrepta înapoi spre nord, mi-a spus bin al-Kamam. Eu, dumneata și bin Tahi îi vom urmări. Ceilalți vor încerca să le taie calea.

— Să nu ratezi, Umbarak! mi-a strigat bin Kabina, pe când cotea spre stânga cu bin

Ghabaisha, Amair şi Salih.

Peste două ore, bin Tahi a spus:

— Au început să obosească. Observi cum se poticneşte cămila aia?

Eu speram că restul tovarăşilor noştri de călătorie nu erau departe. Bin Tahi nu avea puşcă şi ştiam că vechiul Martini al lui bin al-Kamam se înţepenea de obicei după un foc sau două. Apoi, urmele după care ne ţineam au cotit brusc spre est şi bin al-Kamam a zis:

— I-au văzut pe tovarăşii noştri. Sper pe Dumnezeu că şi ei i-au zărit.

Un pic mai târziu i-am văzut pe atacatori. Erau cam la un kilometru şi jumătate depărtare, patru siluete călare, mânând în faţa lor un grup de cămile. Lăsaserăm micile dune în formă de semilună în spate şi călăream printre dealuri domoale de nisip roşu, ferm, presărat cu colţii-babei. Ne-am îndemnat cămilele să înainteze şi i-am ajuns rapid din urmă. Şi-au mânat cămilele într-o vâlcea şi nu au mai apărut pe pantele următoare.

— S-au oprit, a zis bin Tahi. Descălecaţi şi duceţi-vă sus pe dună, până unde îi veţi avea în bătaia puştii, după care mă duc să aflu cine sunt.

Eu şi bin al-Kamam ne-am culcat cămilele pe burtă într-o vale, legându-le în grabă genunchii pentru a le împiedica să se ridice, apoi am urcat o dună ca să ajungem deasupra atacatorilor. Ne-am târât până pe creasta dunei, iar eu am tras cu ochiul de după un pâlc de colţii-babei. Într-o vâlcea, la 200 de metri de noi, erau culcate pe genunchi trei cămile. Am văzut doi oameni stând în spatele unei dune mici. Al treilea bărbat, călare încă, mâna de acolo cămilele capturate şi se afla la vreo 400 de metri. Nu am putut să-l văd pe al patrulea bărbat şi m-am întrebat dacă el mă vedea. Bin al-Kamam era la câţiva metri în dreapta mea. I-a făcut semn lui bin Tahi, care a înaintat călare, strigând. Am reuşit să desluşesc nişte cuvinte ciudate. „Rashid... Awamir... prieteni... altminteri duşmani.” Atacatorii au răspuns strigând şi bin al-Kamam a zis:

— Sunt prieteni, din tribul Manahil.

Bărbatul pe care nu putusem să-l văd s-a ridicat de după un tufiş, a înaintat şi a vorbit cu bin Tahi, care pe urmă s-a întors călare la noi, zicând:

— Este Jumaan.

Ştiam că Jumaan bin Duailan era frate cu „Pisica”, pe care cei din tribul Yam îl omorâseră cu un an în urmă, şi că era cel mai cumplit proscris din acele părţi. Îl văzusem în primăvară la fortul lui Zayid, un bărbat micuţ, la fel ca fratele său, cu aceiaşi ochi ageri, fără astâmpăr. Ne-am dus la ei, i-am salutat şi am făcut schimb de veşti. Luaseră cămilele de la nişte Manasir. Tribul Manahil era aliat cu tribul Rashid, iar tribul Manasir nu era grija noastră, dar bin al-Kamam mi-a şoptit:

— Oferă-le 25 de riali ca să restituie cămilele. Zayid va fi încântat dacă le vei recupera.

Însă Jumaan a refuzat oferta, ştiind că nu le vom lua cu forţa. Şi-au luat rămas-bun, au încălecat pe cămile şi au plecat. Mai târziu, când eram din nou la Muwaiqih şi îi povesteam lui Zayid despre această urmărire, el a zis: „Pe Dumnezeu, Umbarak, ai fi putut să alegi cea mai bună cămilă a mea dacă l-ai fi omorât pe Jumaan. Dintre toţi, este tâlharul care face cele mai multe probleme”.

Ceilalţi au sosit după o oră, deoarece îi pierduseră pe atacatori când aceştia şi-au schimbat direcţia. I-am tachinat pentru că ne părăsiseră. Erau dezamăgiţi că atacatorii nu fuseseră din tribul Bani Kitab, căci între ei şi tribul Rashid era o vrajbă de sânge. Contaseră că vor obţine cămilele acestora şi, de asemenea, animalele furate, care, după obiceiul tribal, le-ar fi aparţinut lor.

— Am crezut că fac rost de două cămile, a spus cu regret bin Kabina.

— N-ai fi primit nimic, l-am necăjit eu. Noi i-am fi omorât şi am fi împărţit cămilele între noi cu mult înainte să ajungeţi voi.

Ne-am făcut tabăra în acel loc şi Amair, bin Ghabaisha şi Salih s-au dus înapoi cu cămilele să ne aducă lucrurile, întorcându-se în dimineaţa următoare.

Am stat de vorbă în jurul focului pentru că ne era prea frig ca să dormim. L-am întrebat pe bin al-Kamam cum împart arabii cămilele luate într-un raid, iar el a spus:

— Împărţim prada în numărul corespunzător de părţi; o cămilă bună e posibil să valoreze două sau chiar trei cămile din celelalte. Pe urmă tragem la sorţi şi fiecare îşi alege partea în ordinea în care s-a tras la sorţi. Împărţim prada în mod egal, exceptând cazul, rar, în care s-ar putea ca unui mare şeic sau conducătorului raidului să i se dea o parte în plus. Printre triburile din Oman, un om poate să ceară orice a capturat el însuşi şi să nu ia nicio parte din împărţeală, dar face asta doar dacă are o cămilă rapidă.

Am întrebat de împărţeala puştilor capturate şi mi-a zis:

— Armele unui om care a fost ucis aparţin celui care l-a omorât. Însă armele celor care s-au predat se împart cu restul prăzii. Doar dacă unul dintre atacatori a reuşit să fugă, cel care îl capturează poate să-i revendice armele şi cămila, în plus faţă de partea lui din pradă.

Ne aflam acum la marginea oazei Liwa (vezi fotografia 15). Am călărit spre vest prin crânguri de palmieri şi mici aşezări similare cu cele pe care le văzusem în primăvară la Dhaufir şi Qutuf. Mă bucuram că mergem încet, deoarece îmi rupsesem o coastă luându-mă la trântă cu bin Tahi şi durerea înţepătoare din coaste îmi provoca cea mai mare suferinţă atunci când călăream. Salih şi fiul lui s-au despărţit de noi când am ajuns la marginea Dhafarei, iar bin Kabina s-a dus cu ei. Mi-a promis că mi se va alătura din nou în Muwaiqih, dar în acel moment voia să ia nişte cămile pe care le lăsase în Dhafara. Noi, ceilalţi, am călărit spre nord până am ajuns aproape de coastă, apoi am cotit înapoi spre Muwaiqih. Am sosit acolo pe 14 decembrie. Ne era foame

înainte să ajungem la fortul lui Zayid şi abia aşteptam să mâncăm carne în seara aceea. Nu ne sinchisiserăm să luăm o cămilă de rezervă în această scurtă călătorie şi, fiind dornici să nu obosim cămilele pentru călărie, am luat mâncare puţină cu noi. În ultimele două zile trăiserăm cu lapte, care era din belşug, deoarece nisipurile de aici erau pline de cămile. Chiar înainte de cină, în camera noastră au fost aduşi patru vizitatori bani yas ca să mănânce cu noi. Când ne-am aşezat să mâncăm, fiecare dintre ei s-a aplecat şi a luat un picior din vasul comun şi l-a pus pe rogojină în faţa sa, înainte de a se apuca să mănânce orezul. Noi, ceilalţi, a trebuit să împărţim ce a mai rămas, capul şi alte resturi. M-a frapat din nou cât de nepoliticoşi şi egoişti erau aceşti bani yas şi manasir care trăiau la marginea deşertului, în comparaţie cu beduinii din interior.

După cină, încăperea s-a umplut de slujitorii lui Zayid, dintre care câţiva aveau şoimi aşezaţi pe încheietura mâinii. Mi se spusese că în Anglia durează cincizeci de zile să dresezi un şoim sălbatic, însă aici arabii îi pregăteau într-o perioadă de două până la trei săptămâni. Asta deoarece nu se despărţeau niciodată de ei. Un bărbat care dresa un şoim îl purta cu el peste tot. Chiar şi atunci când omul mânca, şoimul stătea pe încheietura mâinii lui stângi; de asemenea, dormea cu pasărea cocoţată pe buşteanul ei, pe care îl aşeza la capul său. Omul mângâia mereu şoimul, vorbindu-i, punându-i şi scoţându-i gluga.

Camera era ticsită cu oameni, unii certându-se cu privire la proprietatea asupra unei cămile, alţii relatând un raid sau recitând o poezie. Aerul era plin de fum dens de la vatra pentru cafea şi de la lămpile care pâlpâiau; era greu din cauza duhorii înţepătoare a tutunului cultivat în regiune. Totuşi, un şoim călător, clipind din cauza luminii lămpii, stătea netulburat pe manşeta de piele ce proteja mâna stângă a vecinului meu. L-am întrebat de cât timp îl avea.

— De o săptămână. E un şoim minunat. Vei vedea, Zayid îl va prefera celorlalţi, a zis el, mângâind capul păsării.

Toate păsările din încăpere erau migratoare – arabii le numesc *shahin*. L-am întrebat pe vecin dacă foloseau şoimul *hurr* sau şoimul *sakhr*, aşa cum văzusem în curtea casei emirului din Laila. A spus:

— Da, dacă putem face rost, dar sunt greu de procurat şi scumpi. Valorează de două ori mai mult decât un *shahin*, pe care îl poţi lua cu o sută de rupii.

Ştiam că asta însemna cam opt lire. Omul a continuat:

— În Najd se preferă şoimii *hurr*, deoarece au vederea mai bună decât *shahin* şi, după cum ştii, Najdul e alcătuit doar din şesuri deschise, cu pietriş. Eu, unul, aş prefera să am un *shahin*. Sunt mai rapizi, mai curajoşi şi mai perseverenţi.

A ţinut şoimul ridicat ca să-l admir şi l-a strigat pe nume: „Dhib! Dhib!”, însemnând „lup”.

L-am întrebat cum a făcut rost de şoim şi mi-a zis:

— Zayid m-a trimis cu un mesaj la Shakhbut, iar în drum spre Abu Dhabi am zărit un *shahin* pe întinderile de sare. A doua zi m-am dus înapoi acolo cu un prieten. Am luat cu noi un porumbel domestic. Îi legasem o bucată de sfoară de picior şi prinsesem celălalt capăt de o piatră. Apoi am stat şi am aşteptat; în cele din urmă, când am zărit şoimul *shahin*, am azvârlit porumbelul în aer şi am plecat în grabă. De îndată ce şoimul a apucat porumbelul şi l-a doborât, ne-am întors şi l-am alungat de pe prada lui. Am săpat iute o groapă mică pe direcţia vântului cu porumbelul mort şi cam la fel de departe ca peretele din faţa noastră. M-am băgat în această groapă, iar prietenul meu m-a acoperit cu nişte săricică, după care a plecat. Când şoimul *shahin* s-a întors la porumbel, l-am tras încet spre mine de sfoară. Înţelegi? Bine. Când am putut să ajung la el, l-am prins de picior.

L-am întrebat de ce şoimul nu i-a văzut mâna şi mi-a zis:

— E uşor. Un *shahin* stă întotdeauna cu faţa contra vântului şi, oricum, era ocupat să sfâşie porumbelul.

Un pic mai târziu a intrat Zayid, toată lumea s-a ridicat şi, după ce ne-am aşezat din nou şi Zayid a fost servit cu cafea, unul dintre bani yas a spus:

— Zayid, am văzut două *hubara* lângă bu Samr azi-dimineaţă.

— Eu am văzut trei săptămâna trecută, a zis altcineva.

Hubara sunt dropiile lui MacQueen, o pasăre de mărimea unei curci; vin în Arabia din Persia, Irak şi Siria la începutul iernii şi majoritatea pleacă primăvara, deşi câteva se înmulţesc acolo. Zayid îmi spusese că oamenii lui au găsit trei cuiburi cu un an înainte. Acum a întrebat de şoimi, iar cineva a zis:

— Hiza mai trimite doi, pe care i-a prins săptămâna trecută. Ar trebui să sosească mâine.

Şoimii sunt prinşi în această perioadă a anului pe coastă, când sunt în trecere, şi Zayid mai avea nevoie de câţiva înainte să plece la vânătoare.

— Bine, cu voia Domnului, vom pleca peste patru zile, a spus el. Apoi mi s-a adresat mie: Trebuie să vii cu mine.

Am acceptat bucuros, pentru că întotdeauna am vrut să merg la o vânătoare cu şoimi.

Dimineaţă, Zayid era ocupat să verifice desagile, sforile şi burdufurile de apă, să dea porunci cu privire la hrana ce trebuia cumpărată din piaţa locală şi cămilele care trebuiau aduse de la păşuni şi să inspecteze şoimii. A spus că unul dintre ei nu părea în formă şi că trebuia să i se dea un purgativ din zahăr, în timp ce altul era slab şi trebuia hrănit cu un ou amestecat cu lapte. S-a uitat la un şoim în timp ce şoimarul îl antrena cu momeala. Fusese luat de doar zece zile, dar toată lumea era de acord că va fi pregătit pentru a merge cu noi. Mai târziu au sosit trei arabi cu cele două păsări

trimise de Hiza. Unul dintre şoimi încă avea ochii acoperiţi. Prin pleoapele inferioare îi fusese cusută o bucată de bumbac şi apoi legată în vârful capului, trăgându-le în sus pentru ca pasărea să nu poată vedea. Pentru că şoimul începuse să se hrănească, Zayid le-a spus celor care îl duceau să scoată aţa. Celălalt, un şoim migrator, avea o pană de zbor ruptă, pe care Zayid i-a îndreptat-o cu nişte atele făcute din două aşchii dintr-un corn de gazelă. Pe urmă, cu fierul încins, a marcat ambele păsări pe cioc cu însemnul lui.

După patru zile, Zayid a spus: „Vom pleca în seara asta. Cred că vom fi plecaţi cam o lună. Vom vâna în Nisipurile aflate la sud-vest de aici, unde sunt păşuni din belşug şi multe fântâni. Beduinii zic că sunt dropii acolo".

Mai târziu în după-amiaza aceea am plecat călare din fort, pe lângă palmieri. Zayid trimisese înainte cămilele cu bagaje, poruncind să se ridice tabăra la marginea Nisipurilor, iar acum mergeam la trap pe şesul de pietriş, însoţiţi de 25 de slujitori beduini ai lui Zayid, dintre care unii duceau şoimii pe încheieturile mâinilor. Cântau un *tagrud*, un cântec de drumeţie pe fondul căruia beduinii îşi mână la trap cămilele. Erau foarte binedispuşi, deoarece aşteptaseră cu nerăbdare începutul sezonului de vânătoare cu şoimi, aşa cum cei din Scoţia aşteptau cândva cu nerăbdare ziua de 12 august[1].

Am ajuns în tabără la apusul soarelui. Dunele se profilau deja întunecate pe cerul în flăcări, unde pluteau nori cirrus ca nişte aburi fierbinţi. Sclavii strânseseră tufe şi le îngrămădiseră între paravânturile în spatele cărora ardeau focuri mari. Ne-am adunat curând în jurul lor ca să ne încălzim, fiindcă aerul serii era rece. Am băut cafea, în timp ce sunetul ritmic al mojarului de aramă în care se pisa cafeaua invita pe toată lumea să se apropie. O familie de beduini ni se alăturase deja şi, curând, cămilele lor se îndreptau spre noi peste nisipul tot mai întunecat, urmate de nişte băieţi cu părul lung, îmbrăcaţi în zdrenţe. Fuseseră tăiate câteva capre şi pe foc clocoteau cazane mari cu orez. Un pic mai târziu, în lumina focului au apărut ciobănaşii. Unul dintre ei ducea un castron cu lapte acoperit de spumă, pe care i l-a dat lui Zayid înainte să se aşeze în cercul nostru în aşteptarea cinei. Ne-au spus că au descoperit urmele proaspete a cinci dropii în jurul fântânii şi urmele vechi de două zile ale altor dropii în Nisipurile din apropiere. Zayid s-a întors spre mine şi a zis: „Cu voia lui Dumnezeu, mâine vom mânca dropii".

Eram în picioare dis-de-dimineaţă. Cineva a dus cămilele şi le-a culcat pe genunchi lângă focuri, în jurul cărora ne-am ghemuit în pelerine, deoarece era încă groaznic de frig. Zayid a strigat şi m-a întrebat dacă aş vrea să călăresc pe Ghazala şi am acceptat cu entuziasm. Pe când strângea chinga şi aranja desagile şi pielea de oaie, bin al-Kamam mi-a spus: „N-ai călărit niciodată o cămilă ca asta", dar i-am spus că o călărisem în primăvară, în drum spre Sharjah. Apoi, când a răsărit soarele, ne-am luat

puştile şi beţele pentru cămile şi ne-am pregătit să încălecăm. Şoimarii au luat cei trei şoimi migratori de pe buştenii pe care stăteau cocoţaţi, uzi leoarcă de la roua abundentă, şi i-au chemat pe cei trei ogari persani. Noi stăteam în spatele cămilelor. Zayid a privit în jur să vadă dacă sunt gata, după care şi-a pus genunchiul în şa. Cămila lui s-a ridicat imediat, suindu-l în şa, şi am pornit peste nisipuri. Ne aşteptam să găsim dropiile mai degrabă pe suprafeţele plane dintre dune decât în dunele propriu-zise. Mergeam cu cămilele la pas în timp ce scrutam pământul căutând urmele păsărilor. Mă aşteptasem să fie linişte, dar ar fi trebuit să ştiu din experienţă că beduinii nu pot să tacă. Toată lumea purta o conversaţie zgomotoasă şi oricine rămânea mai în spate şi pornea la trap ca să-i prindă din urmă pe ceilalţi începea automat să cânte. Deodată, un arab de pe partea stângă a şirului ne-a făcut semn că a găsit urme proaspete şi, când am întors cămilele spre el, la vreo 400 de metri depărtare s-a înălţat o dropie, benzile albe de pe aripile ei evidenţiindu-se cu claritate pe nisipul roşu. Un şoimar a scos gluga de pe capul păsării lui şi a ridicat-o în aer, iar şoimul a plecat în zbor la vreun metru şi ceva deasupra solului. Dropia era în urcare acum, dar şoimul o ajungea rapid din urmă. Acum erau nişte punctuleţe vagi, greu de sesizat din nou după ce s-au pierdut din vedere. Apoi cineva a strigat: „E la pământ!” – şi am gonit peste nisipuri.

Pe când coboram alunecând pantele dunelor şi urcam din vâlcele, galopând apoi pe suprafeţele plane, mi-am dat seama pe ce cămilă excepţională călăresc. Eu aveam nevoie de ambele mâini ca să rămân în şa, dar şoimarii care călăreau alături de mine îşi purtau şoimii prinşi de picioare, cu laţuri speciale din fâşii de piele, pe încheietura mâinii.

Am dat peste şoim într-o vâlcea, trăgând de penele dropiei moarte. Cineva a coborât de pe cămilă, a despicat capul dropiei şi i-a dat şoimului creierul acesteia. Pe urmă a pus nisip peste leşul păsării pentru a-l ascunde şi a ridicat înapoi pe încheietura mâinii şoimul ce părea nedumerit. Descălecaserăm toţi. Zayid mi-a arătat nişte pete uleioase pe pământ şi a zis:

— Vezi murdăria aia? *Hubara* o împroaşcă spre atacator. Dacă intră în ochii *shahin*-ului, îl orbeşte temporar. Oricum, dacă îi ajunge pe pene, i le murdăreşte groaznic şi nu mai poţi folosi pasărea în ziua aceea.

Am întrebat câte dropii putea să prindă un şoim într-o zi şi a zis:

— O pasăre bună ar putea să doboare opt sau nouă dropii, dar prinde şapte de aripă la fiecare patru doborâte la pământ. Vezi unde s-au luptat? mi-a arătat el pe nisip o dâră de pene de 25 de metri. Se vede ce luptă au dat. Uneori, cu o lovitură de aripă, o *hubara* reuşeşte să năucească un *shahin*.

Am pornit din nou la drum şi am speriat o dropie care şi-a luat brusc zborul dintr-o vâlcea din nisipuri. A aterizat de îndată ce şoimul a ajuns-o din urmă. S-a năpustit la ea

de două ori, după care, aterizând lângă dropie, a sărit încercând s-o apuce cu ghearele. Dropia şi-a desfăcut coada şi a lovit şoimul cu aripile. Ogarii persani, care de câte ori vedeau un şoim liber goneau în urma lui, au sosit şi au ajutat şoimul să omoare dropia. Pe urmă, şoimul a alungat câinii, care, când am ajuns noi, stăteau culcaţi lângă dropia moartă de care trăgea şoimul, sfâşiind-o.

Am omorât încă două dropii şi mai mulţi iepuri înainte ca Zayid să pună capăt vânătorii, pentru masa de prânz. Mi se spusese că şoimii migratori sălbatici nu doboară iepuri de câmp şi iepuri de vizuină, însă arabilor li se pare mai uşor să iniţieze şoimii recent dresaţi cu vânătoarea de iepuri decât cu cea de dropii. În general, unul dintre ogarii persani prindea iepurele, dar în următoarele trei săptămâni am văzut frecvent câte un şoim migrator înhăţând un iepure hăituit de câini.

În timp ce coceam pâine şi frigeam două dropii băgându-le cu tot cu pene în jarul fierbinte, deasupra noastră dădea târcoale, croncănind, un corb. Zayid a zis: „Să vedem dacă un *shahin* îl poate omorî. Anul trecut am avut unul care a omorât un corb”. Însă şoimul pe care l-a eliberat a făcut doar câteva încercări ineficiente de a se năpusti la corb, pe care acesta le-a parat cu uşurinţă, întorcându-se pe spate. Am pornit din nou imediat după ce am mâncat şi un pic mai târziu am speriat şi am făcut să zboare o dropie aflată la mai puţin de 50 de metri de noi, însă şoimul căruia Zayid i-a scos gluga a refuzat să zboare. Zayid a ridicat privirea şi, arătând spre patru vulturi care zburau sus deasupra noastră, a zis: „Îi este frică de ei”. La puţin timp după aceea am stârnit o altă dropie, iar de data asta şoimul şi-a luat zborul. Aproape imediat s-a repezit înapoi la Zayid şi s-a lovit cu un zgomot surd de pieptul acestuia când un vultur s-a năpustit spre el cu un fâşâit puternic, asemănător cu al unui glonţ care şuieră prin aer. Am fost surprins că vulturul s-a luat după şoim şi a ignorat dropia. Mângâind pasărea înspăimântată, Zayid a zis: „A fost cât pe ce – a avut noroc că nu l-a prins. Ei, va trebui să mergem mai departe – nu are rost să zăbovim pe-aici, cu vulturii ăia deasupra”.

După-amiaza târziu am văzut opt dropii zburând dintr-o vale dintre nisipuri. Le-am privit coborând şi aşezându-se pe pământ şi am călărit încet spre locul respectiv, de data asta în tăcere, după ce am legat câinii. Unul dintre şoimi nu avea gluga pusă şi, în mod evident, a zărit dropiile pe pământ, dar când a fost lăsat liber nu a reuşit să le găsească, deşi a zburat încolo şi încoace la mică înălţime. Atunci şoimul a fost adus înapoi la momeală. Două dropii s-au înălţat împreună în zbor la câteva sute de metri în faţa noastră, pe când înaintam. A fost eliberat un alt şoim, care a ajuns-o din urmă pe una dintre ele, a silit-o să coboare la pământ şi a omorât-o. Noi am rămas pe loc în timp ce stăpânul şoimului s-a dus să ia pasărea. Dropiile rămase erau foarte aproape, dar le-am dat de urmă pe rând şi le-am făcut să-şi ia zborul. Când am speriat ultima

dropie, făcând-o să zboare, au fost dezlegaţi ogarii persani. De fiecare dată când dropia ateriza, câinii soseau şi o făceau să-şi ia din nou zborul, până când, în cele din urmă, dropia a părut hotărâtă să întreacă şoimul în zbor. Zburau într-un cerc mare, şoimul năpustindu-se şi dropia ferindu-se de el. Dropia părea să zboare destul de încet, cu bătăi nezorite ale aripilor sale mari, însă era evident că şoimul zbura la viteză maximă. Când au trecut direct pe deasupra capetelor noastre, şoimul s-a năpustit încă o dată, pentru ultima oară, a ratat, a ţâşnit sus în aer şi apoi a venit la noi.

Mult după lăsarea întunericului, am intrat călare în tabără, cântând, obosiţi şi groaznic de înfiguraţi, dar foarte mulţumiţi de prima noastră zi de vânătoare. Pe când stăteam cu toţii în jurul focurilor şi rememoram prăzile şi, mai târziu, pe când stăteam culcat, dar treaz sub stelele strălucitoare şi ascultam fornăitul neobosit al turmelor de cămile, m-am bucurat că vânam cu şoimi, în modul tradiţional, şi nu din maşini, cum se face astăzi în Najd.

Ne-am întors la Muwaiqih după o lună. Bin Kabina sosise din Dhafara şi mă aştepta, dar nici bin Ghabaisha, nici Amair nu erau dornici să călătorească mai departe. Voiau să rămână la Buraimi şi să-şi continue raidurile, pentru a lua cămile de la tribul Bani Kitab. În consecinţă, în locul lor am angajat doi oameni din tribul Awamir. Mahalhal, un tânăr indolent, avea un chip sincer, plăcut, cu uşoare semne de vărsat de vânt. Al-Jabari era mai în vârstă. Era zvelt şi înalt, iar părul, care îi trecea mult de umeri, şi barba îi dădeau o înfăţişare biblică. La un moment dat îşi pierduse un dinte din faţă.

Am încercat să ţinem secret obiectivul nostru, dar toată lumea se înghesuia să-şi vâre nasul şi să facă speculaţii cu privire la locul unde urma să merg şi la scopul călătoriei mele. O grămadă de oameni au ţesut intrigi pentru a-mi pune beţe în roate. Unii pentru că mă urau deoarece eram creştin, alţii fiindcă refuzam să-i iau cu mine, iar alţii, nu puţini la număr, deoarece erau duşmani de moarte ai însoţitorilor mei. Rashid, fiu al şeicului din Dubai, care îi ura pe toţi cei din neamul Al-bu Falah şi nutrea o invidie înverşunată faţă de Zayid, care se bucura de reputaţie printre triburi, a văzut ocazia de a-şi umili rivalul făcându-i rău oaspetelui său. Bănuind că intenţionam să vizitez Omanul, a trimis mesageri la triburile Al-bu Shams şi Duru, ba chiar şi la imam, avertizându-i că am de gând să călătoresc prin ţinuturile lor şi atribuind multe motive călătoriei mele, toate malefice. În consecinţă, şeicul tribului Al-bu Shams, de la sud de Buraimi, i-a trimis lui Zayid un mesaj prin care îmi interzicea să intru în teritoriile celor de neam Ghafari; de asemenea, am auzit că tribul Duru era hotărât să împiedice trecerea mea. Bakhit al-Dahaimi, pe care îl cunoscusem în Abu Dhabi în primăvară, a pretins dreptul de a face parte din grupul nostru, dar, cum nu-mi plăcuse niciodată de el, l-am refuzat. A jurat mânios că nimeni din tribul său nu va merge cu

mine şi, când însoţitorii mei i-au ignorat ameninţările zgomotoase, a promis să se răfuiască cu noi în Nisipuri. Ne-am prefăcut indiferenţi şi am spus tuturor că ne vom întoarce în Hadhramawt peste Nisipurile centrale. Totuşi, câţiva oameni mi-au zis: „În acest caz, de ce nu ai cumpărat cămile de nisip? Toate cămilele pe care le-ai luat sunt de munte. E limpede că mergi în Oman". Zayid şi-a trimis în taină un slujitor, un mahra pe nume Hamaid, să-l găsească pe Salim bin Habarut, un şeic din puternicul trib Junuba, ca să-l convingă să se întâlnească cu noi în Nisipurile de la marginea ţinutului Duru, la fântâna Qasaiwara. A spus: „Salim v-ar putea duce prin ţinutul Duru până la Izz, deoarece atât Junuba, cât şi Duru sunt neamuri Ghafari. Îţi voi da o scrisoare către Yasir, care locuieşte la Izz. El este cel mai important din Junuba; a stat la mine anul trecut. I-am făcut un bine atunci şi cred că te va ajuta. S-ar putea să poţi intra în Oman, dar numai Dumnezeu ştie cum vei mai ieşi de acolo".

1. Prima zi din sezonul de vânătoare a potârnichilor scoţiene, zi de sărbătoare numită în limba engleză *The Glorious Twelfth*.

15

Nisipurile mişcătoare Umm al-Samim

Intenţionez să-mi închei călătoriile în sudul Arabiei explorând Omanul. Călătoresc cu cei din tribul Rashid prin ţinutul Duru, găsesc nisipurile mişcătoare şi ajung pe coasta sudică.

Grupul nostru de şase oameni a plecat din Muwaiqih pe 28 ianuarie 1949. Aveam cu noi două cămile de rezervă pentru a căra hrana şi apa. În primele două zile am călătorit spre vest, pentru a-i evita pe cei din tribul Al-bu Shams, care aveau tabăra de-a lungul marginii estice a Nisipurilor, şi pentru a convinge pe oricine ne vedea trecând că ne îndreptăm nu spre Oman, ci spre Hadhramawt.

Pe 6 februarie am ajuns la Qasaiwara, iar acolo le-am luat urmele lui Hamaid şi Salim, care îşi aveau tabăra în apropiere. Hamaid, pe care îl cunoşteam deja, era micuţ, brunet şi îmbrăcat în alb, pe când Salim era între două vârste, de statură potrivită şi îmbrăcat în maro. Deşi de origine beduină, amândoi trăiau de mulţi ani în satele de la marginea deşertului şi se cunoştea imediat că această viaţă mai puţin severă i-a înmuiat. Am simţit instinctiv că nu l-aş vrea cu mine pe niciunul dintre ei dacă aş traversa deşertul Rub al-Khali. Speram însă că ne vor fi de folos în Oman. Inevitabil, însoţitorii mei nu au avut încredere în ei, deoarece erau ghafari.

Când am intrat prima oară în nisipuri, am fost uluit de peisajul extrem de nefamiliar şi înspăimântat de sentimentul că era suficient să fiu despărţit de însoţitorii mei pentru a mă pierde definitiv în labirintul de dune. Acum, ca orice rashid, priveam Nisipurile ca pe un loc de refugiu, un loc unde duşmanii nu ne puteau urmări, şi îmi displăcea ideea de a părăsi adăpostul pe care ni-l ofereau. Cu toate acestea, era esenţial să le părăsim acum şi să ne îndreptăm spre est, peste şesurile Duru, pentru a evita să ne trezim pe latura greşită a nisipurilor mişcătoare Umm al-Samim.

Von Wrede a fost primul european care a pomenit nisipurile mişcătoare din sudul

Deşertului Arabiei. El a afirmat că în 1843 a descoperit un nisip mişcător periculos, cunoscut ca Bahr al-Safi, în Nisipurile aflate la nord de Hadhramawt. Bertram Thomas era sceptic cu privire la afirmaţia lui von Wrede de a fi descoperit Bahr al-Safi şi credea că, până la urmă, acest loc va fi identificat cu Umm al-Samim, despre care auzise de la ghizii săi. Eu însumi călătorisem prin Nisipurile unde von Wrede a afirmat că a văzut nisipurile sale mişcătoare şi eram convins că nu existau acolo. Mulţi beduini pe care i-am întrebat auziseră de Bahr al-Safi. Unii îl identificau cu Umm al-Samim, alţii cu Sabkhat Mutti, iar alţii credeau că se află undeva în Najd; nimeni nu a dat de înţeles că se găsea în Nisipurile de la nord de Hadhramawt. Mi se părea probabil ca legenda despre Bahr al-Safi să fi apărut din poveştile beduinilor despre Umm al-Samim. În această călătorie eram hotărât să stabilesc poziţia acestor nisipuri mişcătoare, despre care eram sigur că se aflau aici, la 1.200 de kilometri est de Hadhramawt.

După unele discuţii, ne-am decis să adăpăm din nou la cea mai apropiată fântână din uedul Al-Ain, înainte de a merge spre sud, de-a lungul laturii estice a nisipurilor Umm al-Samim. Eu eram împotriva vizitării acestor fântâni, temându-mă de necazuri cu tribul Duru, dar Salim era convins că ne va putea trece prin ţinutul lor şi, cum oamenii mei din tribul Rashid erau dornici să-şi cruţe cămilele de un drum lung fără apă, nu s-a ţinut cont de părerea mea.

Am sosit la uedul Al-Ain după trei zile şi am găsit puţină apă dulce aproape de suprafaţă. Câţiva din tribul Duru aveau tabăra în apropiere. Am fi preferat să plecăm mai departe după ce ne umpleam burdufurile cu apă, fără să atragem atenţia celor din Duru, dar vremea era groaznic de rece, sufla un vânt foarte puternic din nord şi câteva dintre cămilele noastre urinau cu sânge. Ne era teamă că le vom pierde dacă vom continua drumul înainte ca vântul să se potolească; aici măcar erau câteva tufişuri care să le ofere puţin adăpost.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, am văzut apropiindu-se un grup de vreo douăzeci de călăreţi, câte doi pe cămilă. Au descălecat la 200 de metri depărtare, unde un banc jos de nisip oferea o oarecare protecţie împotriva vântului. Era, evident, un grup de urmărire, şi ne-am dat seama că avem probleme. Bin al-Kamam s-a întors spre Salim şi l-a întrebat:

— Cine sunt?

— Dumnezeu să-i nimicească! a răspuns Salim. Este Sulaiman bin Kharas cu alţi şeici din tribul Duru. I-a privit o vreme şi apoi a zis: Vino, Hamaid, ar fi mai bine să mergem să aflăm ce vor.

Cei din Duru s-au ridicat să-i salute şi s-au aşezat toţi în cerc. Curând am auzit voci ridicate. Am sugerat să mergem la ei, dar bin al-Kamam a spus:

— Nu, rămâi aici. Lasă asta pe seama lui Salim şi Hamaid; ei sunt ghafari.

Între timp au mai sosit câţiva din Duru, printre ei Staiyun şi fiul său, Ali, care au venit amândoi la noi. Bin Kabina s-a apucat să facă nişte cafea şi cineva le-a pus curmale într-un vas ca să mănânce la adăpostul bagajelor noastre, dar chiar şi acolo vântul a umplut curând vasul cu nisip.

Bătrânul Staiyun a zis:

— Şeicii sunt hotărâţi să împiedice orice creştin să călătorească în ţinutul nostru, dar dumneata ai stat la mine acum doi ani şi eşti prietenul meu. Eu şi fiul meu te vom duce acum oriunde vei dori să mergi, indiferent ce-ar spune şeicii.

I-am mulţumit şi l-am întrebat dacă îşi dăduse seama cine sunt atunci când am stat la el.

— Nu, a zis. Ne-am întrebat adesea cine eşti şi de unde vii, dar nu ne-a trecut niciodată prin cap că ai fi creştin. După ce a băut cafeaua, a spus: Vino, hai să mergem la şeici.

Ne-am luat puştile şi l-am urmat. I-am salutat pe cei din tribul Duru, care erau acum în jur de patruzeci, şi, urmat de însoţitorii mei, am păşit de-a lungul şirului lor, dând mâna cu fiecare în parte. Apoi, după ce am făcut schimb de „veşti", ne-am aşezat faţă în faţă cu ei, Staiyun şi Ali stând lângă mine. Salim şi bin Kharas şi-au continuat cearta.

— Cei din tribul Junuba sunt acceptaţi ca *rabia* de către cei din Duru, a zis Salim furios. Cu ce drept ne opreşti?

— Obiceiurile triburilor nu se aplică şi creştinilor, i-a răspuns ţipând bin Kharas, care era un bărbat îndesat, cu ochii injectaţi de mânie, autoritar şi agresiv.

— De ce faci tot tărăboiul ăsta, bin Kharas? a intervenit bătrânul Staiyun. Omul nu este periculos. E cunoscut printre triburi şi se vorbeşte frumos despre el. Eu îl cunosc, tu nu. A stat la mine zece zile şi nu mi-a făcut niciun rău. Dimpotrivă, m-a ajutat. E prietenul meu.

— Umbarak e prietenul lui Zayid, a intervenit Hamaid. A trăit printre triburi mulţi ani; el nu e ca alţi creştini, este prietenul nostru.

Însă bin Kharas a strigat:

— Atunci duceţi-l înapoi la Zayid. Noi nu-l vrem aici. Duceţi-l înapoi măcar până la Qasaiwara şi să nu-l mai aduceţi pe-aici, căci altminteri îl vom omorî.

Bătrânul Staiyun s-a aplecat în faţă şi a zis mânios:

— Nu ai niciun drept să vorbeşti aşa. Dumnezeule mare! Eu însumi îl voi trece prin ţinutul nostru, în profida ta şi a tuturor celorlalţi şeici. Nu poţi să mă opreşti.

M-am uitat la oamenii mei din tribul Rashid. Aparent nepăsători, stăteau tăcuţi, ochii mişcându-li-se de la un vorbitor la altul. Bin Tahi făcea gropi în pământ cu băţul. În rest, abia dacă se clinteau. Îşi priveau duşmanii în faţă, foarte conştienţi de propria demnitate. Toţi ceilalţi au început să se certe, iar cinci dintre rudele lui Staiyun s-au

ridicat şi ni s-au alăturat. Însă bin Kharas i-a redus la tăcere pe ceilalţi, declarând apoi răspicat:

— Nu vom lăsa niciun necredincios pe pământul nostru. Blestemul lui Dumnezeu asupra ta, Salim, pentru că l-ai adus aici!

Câţiva dintre cei care stăteau lângă el l-au aprobat. Cearta continua la nesfârşit. Şi-au făcut apariţia alţi duru călare, au descălecat şi s-au alăturat mulţimii. Toată lumea avea ceva de zis şi spuneau acel lucru pe larg, de obicei de câteva ori. Salim îşi aruncase la pământ acoperământul pentru cap, ca un gest de sfidare, iar acum stătea cu capul gol în vântul tăios care ne sufla nori de nisip în ochi. Până la urmă, doi bărbaţi care stăteau cu bin Kharas l-au luat deoparte. Când s-au întors, el a bombănit fără amabilitate:

— Bine, puteţi să-l duceţi pe creştin spre sud, de-a lungul marginii lui Umm al-Samim, până veţi ieşi din ţinutul nostru, dar nu aveţi voie să adăpaţi la niciuna dintre fântânile noastre.

Mulţimea s-a risipit imediat, căci toţi erau nerăbdători să se întoarcă la adăpostul taberelor lor. Doar Staiyun şi Ali au rămas cu noi. Pe când îi priveam pe Sulaiman şi pe ceilalţi îndepărtându-se călare, bin al-Kamam a zis:

— Nu te poţi încrede în cei din tribul Duru. Prea mulţi oameni care călătoresc cu ei mor de muşcătură de şarpe.

Mi-am amintit cum Al-Auf folosise aceeaşi expresie când intraserăm prima oară în ţinutul Duru cu doi ani înainte. M-am întrebat cum vom reuşi să ne întoarcem prin ţinutul lor. În afară de cazul în care ne-am fi putut întoarce prin munţi, nu exista un alt drum ocolitor.

În dimineaţa următoare vântul s-a potolit. Ne-am umplut toate burdufurile cu apă, deoarece Staiyun, care s-a oferit să vină cu noi, credea că s-ar putea să întâlnim altă opoziţie când vom încerca să adăpăm în Amairi. L-am rugat să ne ducă de-a lungul marginii lui Umm al-Samim, astfel încât să pot vedea nisipurile mişcătoare.

— Bine, a zis el, dar chiar nu e nimic de văzut.

Am străbătut o porţiune interminabilă cu pietriş presărat cu fragmente de calcar şi vegetaţie desfrunzită, până când, în sfârşit, am ajuns la albia puţin adâncă a lui Zuaqti, definită de ceva buruieni ofilite de anii de secetă. Dincolo de ea, un şes maro-roşcat se contopea cu cerul prăfos şi nimic, nici măcar un băţ sau o piatră, nu întrerupea monotonia lui tristă. Staiyun s-a întros spre mine şi a zis: „Iată, acela este Umm al-Samim”.

Mi-am amintit entuziasmul meu din urmă cu doi ani, când Al-Auf mi-a vorbit prima oară despre aceste nisipuri mişcătoare, în timp ce stăteam pe întuneric discutând despre traseul nostru prin Nisipuri. Acum mă uitam la ele, primul european care făcea lucrul ăsta. Solul, din praf alb de ghips, era acoperit cu o crustă din sare

presărată cu nisip, prin care ieşeau în afară crenguţe moarte de săricică *arad*. Aceste tufe răzleţe marcau pământul ferm; mai departe, doar o uşoară întunecare a suprafeţei indica mlaştina de dedesubt. Am înaintat câţiva paşi şi Staiyun şi-a pus mâna pe braţul meu spunând: „Nu te apropia mai mult, e periculos". M-am întrebat cât de periculos poate fi, dar când l-am întrebat, m-a asigurat că mulţi oameni, chiar şi un grup de atacatori awamir, au pierit în aceste nisipuri şi mi-a spus din nou că el însuşi văzuse o turmă de capre dispărând înghiţite de ele.

Ne-am adăpat cămilele în Amairi şi cei câţiva duru care se aflau acolo nu ne-au pus beţe în roate. Pentru a lega actuala călătorie de cea pe care o făcusem cu trei ani în urmă în nisipurile Sahma de la est de Mughshin, eram nerăbdător să vizitez nisipurile Gharbaniat de la vest de Umm al-Samim. Nişte indivizi din tribul Duru ne spuseseră că aceste nisipuri erau pline de antilope oryx, dar, în orice caz, oamenii mei din Rashid s-au bucurat de ideea de a le vizita, deoarece sperau să găsească acolo loc de păşune pentru cămile. Însă Hamaid nu a fost de acord, zicând că el şi Salim au venit la Qasaiwara nu ca să colinde prin nisipuri fără apă, care nu ofereau nimic altceva decât greutăţi, ci ca să mă ducă la Yasir, în Izz. Salim îmi făcuse deja probleme. Cu câteva zile mai devreme îmi ceruse pe neaşteptate bani în plus, declarând că nu va merge mai departe cu noi decât dacă îi dădeam banii respectivi. Nu i-am dat nicio atenţie şi, încărcându-ne cămilele, am pornit fără el. În momentul acela nu mai spusese nimic, dar bănuiam că se afla şi la originea acestui nou necaz. Eram tentat să mă descotorosesc de el, căci îmi era antipatic, însă oamenii mei din tribul Rashid m-au prevenit că, dacă făceam asta, el, ştiindu-ne planurile, ni le va zădărnici când vom încerca să intrăm în Oman. Am fost de acord şi, până la urmă, bin al-Kamam i-a luat deoparte pe el şi pe Hamaid şi, în cele din urmă, i-a convins să vină cu noi.

Staiyun a plecat de aici pentru a se întoarce în tabăra lui, dar mai întâi a găsit un om din Afar care să ne fie ghid până în ţinutul Wahiba. Acesta s-a oferit să ne ducă prin capătul sudic al nisipurilor Umm al-Samim. Tuturor ne displăcea ideea de a merge pe acolo, dar ne-a asigurat că ştie o cărare sigură care ne-ar scuti de un lung ocol, un argument important, de vreme ce următoarea fântână era departe. Am pornit în zori. Timp de trei ore, am înaintat încet, metru cu metru, pe suprafaţa alunecoasă, încercând să ţinem în picioare cămilele care alunecau, să nu cadă şi să-şi rupă ceva. De multe ori, greutatea noastră spărgea crusta de sare de la suprafaţă şi atunci înaintam cu greu printr-un noroi negru, care se prindea de noi, făcând să ne usture tăieturile şi zgârieturile de la picioare. Cămilele pe jumătate împotmolite încercau mereu să se oprească, însă trăgeam de ele şi le loveam ca să înainteze, temându-ne că, dacă ar înceta să meargă, s-ar scufunda prea adânc şi n-ar mai putea ieşi. Îmi aminteam, neliniştit, poveşti din timpul războiului despre vehicule care s-au scufundat, fără a mai putea fi văzute, în nisipuri mişcătoare similare din depresiunea

Qatara. Ceilalţi erau şi ei vădit îngrijoraţi şi bin Kabina a dat glas gândurilor noastre spunând: „Sper pe Dumnezeu să nu se spargă toată suprafaţa; nu vreau să mă înec în nămolul ăsta”. Ni s-a părut că a trecut o veşnicie până am ajuns în siguranţă pe o coamă de calcar ce marca pământul ferm de pe cealaltă parte. De acolo, am văzut Nisipurile: întinzându-se la nesfârşit, dune întinse, în culori calde, presărate cu păşuni pentru cămilele noastre.

Seara, am discutat unde să mergem să căutăm antilope oryx şi, cum nu ne-am putut pune de acord, am sugerat în glumă să ghicească cineva în nisip.

— Niciunul dintre noi nu ştie să facă asta, a spus bin Kabina.

Însă bin Tahi a zis:

— De unde ştii tu? Eu sunt expert la asta. Previziunile mele s-au adeverit întotdeauna. Priveşte, o să-ţi arăt.

A netezit nisipul din faţa sa şi, cu două degete, a făcut un şir de puncte pe care le-a delimitat cu mâna în intervale. Mormăind pentru sine şi mângâindu-şi din când în când barba, a numărat să vadă dacă era un număr par sau impar de puncte în fiecare interval. Apoi a făcut nişte semne pe nisip, a şters şirul de puncte şi a luat-o de la capăt, mormăind în continuare. Văzusem cu diverse ocazii arabi ghicind în nisip, şi metoda pe care o folosea acum bin Tahi părea identică. Ceilalţi priveau cu atenţie. În cele din urmă a anunţat:

— Sunt antilope oryx la sud, aproape de Sahma.

Cum această afirmaţie confirma părerea pe care şi-o exprimase anterior, bin Kabina, care voia să meargă spre vest, a întrebat imediat:

— Cum ai calculat asta?

Ceilalţi erau la fel de sceptici şi, curând, bătrânul a fost nevoit să admită că ştia la fel de puţin despre ghicit ca ei.

— Ei bine, oricum, v-am făcut să credeţi că ştiu, a chicotit el.

Apoi bin al-Kamam a întrebat:

— Unde vrei să mergi, Umbarak?

— Haideţi să mergem spre sud, am spus eu. Cine ştie, poate că până la urmă bin Tahi are dreptate.

Ceilalţi au fost de acord.

Am călărit spre sud 80 de kilometri până la marginea Sahmei, însă, deşi am găsit urme proaspete, nu am zărit niciun oryx. Lângă Qurn Sahma am trecut pe lângă un băiat din tribul Afar, ale cărui cămile fuseseră furate de Jumaan, acelaşi bărbat pe care îl urmăriserăm în apropiere de Liwa cu câteva săptămâni înainte. Băiatul, călare pe un mânz aproape adult, se ţinea pe urmele lui şi deja nu prea mai avea apă. L-am sfătuit să se întoarcă şi să strângă un grup de urmărire adecvat. Când a refuzat, i-am dat nişte apă şi i-am urat noroc, simţind însă că nu va avea nicio şansă dacă îl va ajunge din

urmă pe Jumaan, pentru că avea doar trei rânduri de focuri la centură, iar puşca lui era una veche, pe care nu te puteai bizui.

După nouă zile am sosit la Farai, la marginea ţinutului Wahiba, după ce am adăpat la Muqaibara, o fântână puţin folosită de la marginea nordică a Huquf-ului, unde apa sălcie era mai rea la gust decât orice apă pe care o băusem vreodată. Ne goliserăm burdufurile în seara precedentă şi am avut oarece probleme să găsim fântâna, deoarece ghidul nostru din tribul Afar a fost încurcat de dune, înalte de 100-120 de centimetri, despre care zicea că nu fuseseră acolo când a trecut el în urmă cu zece ani. Mie mi se părea că aceste limbi de nisip erau singurele puncte de reper pe şesul neted pe care îl străbăteam de două zile.

La Farai era o mulţime activă de oameni din triburile Wahiba, Junuba şi Harasis care îşi adăpau cămilele, măgarii şi turmele de oi şi capre. Am avut un moment de nelinişte când un băiat wahiba a recunoscut cămila lui bin Kabina ca fiind una ce-i fusese furată în urmă cu câteva luni, dar bin al-Kamam m-a liniştit explicându-mi că, după obiceiul tribal, băiatul nu putea avea acum nicio pretenţie, deoarece bin Kabina o cumpărase. Flăcăul voia însă neapărat să şi-o ia înapoi, deoarece era favorita lui, şi, după un pic de târguială, bin Kabina i-a dat-o, într-un schimb inegal, pentru un animal mult mai bun pe care tocmai îl admirase. Băiatul s-a întors ceva mai târziu cu un fenec tânăr, pe care îl prinsese în acea dimineaţă şi pe care mi l-a oferit în dar. Era un animăluţ frumos, lung de vreo 20 de centimetri, aproape alb şi cu urechi foarte mari. Nu am vrut să-l primesc, gândindu-mă că ne va fi greu să-l hrănim, dar Al-Jabari, unul dintre cei doi awamir care erau cu noi, m-a asigurat că îi va putea găsi animalului destui şoareci şi şopârle ca să mănânce. Două zile mai târziu, când ne-am oprit la prânz, sacul în care îl căram era gol. Al-Jabari a stăruit să se întoarcă până la ultimul loc de tabără ca să-l caute pe „micuţul nostru tovarăş”, iar când a venit înapoi fără el ceilalţi au fost neobişnuit de trişti. M-am mirat, căci beduinii sunt rareori sentimentali, chiar şi faţă de oameni.

În seara în care ne aflam la Farai, a venit la noi un bătrân. Era unul dintre cei doi bătrâni fermecători din tribul Wahiba care îşi petrecuseră noaptea cu noi la Haushi cu doi ani înainte, când tăiaserăm *hazmia*. Ne-a invitat în tabăra lui, dar, pentru că aceasta era undeva în amonte în uedul Halfain şi noi intenţionam să mergem în aval, spre coastă, i-am refuzat invitaţia. S-a oferit să ne însoţească, dar era bătrân şi plăpând, aşa că am propus ca, în schimb, să vină cu noi Ahmad, vărul lui. Ahmad era de aceeaşi vârstă cu bin al-Kamam şi destul de asemănător cu el ca înfăţişare. Fusese de curând la Riad cu un grup mare de wahiba pentru a vinde cămile. Grupul lui suferise grav din cauza frigurilor, iar pe drumul spre casă muriseră unsprezece dintre ei. Ne-a povestit mai târziu că funeraliile duraseră multe zile şi că se tăiaseră foarte multe animale. Mi-a plăcut de Ahmad de cum l-am văzut. Nu numai că era primitor şi prietenos, cum

erau toţi cei din tribul Wahiba pe care i-am întâlnit, dar avea şi un deosebit farmec personal. Le-a plăcut de el şi oamenilor mei din tribul Rashid, iar bin Kabina a zis: „Haideţi să încercăm să-l convingem să rămână cu noi până ne întoarcem la Muwaiqih”.

Am adăpat din nou la Haij, în apropierea coastei sudice. De acolo ar fi trebuit să putem vedea insula Masira, după care aş fi putut să-mi verific poziţia, însă sufla un vânt puternic şi aerul era plin de nisip. Cumpăraserăm o cămilă şi o tăiaserăm cu o seară înainte. Avea un abces mare la un picior, care supura, dar bin al-Kamam m-a asigurat că nu va afecta restul cărnii. Oricum, îmi era mult prea foame ca să fac mofturi. Am atârnat fâşiile de carne crudă la uscat în nişte tufişuri, iar eu priveam cu enervare crescândă cum peste ele se forma o crustă tot mai groasă de firicele de nisip.

16

Nisipurile Wahiba

De pe coasta sudică vizitez nisipurile Wahiba şi apoi, cu permisiunea imamului, mă întorc la Buraimi prin Oman.

Străbătuserăm sudul Arabiei de la Golful Persic la Oceanul Indian, călătorind de-a lungul marginii deşertului Rub al-Khali, dar acesta era genul de călătorie cu care de acum eram foarte obişnuit. De aici însă, trebuia să ajungem înapoi prin Oman, o călătorie care, pentru a avea succes, necesita mai degrabă diplomaţie decât rezistenţă fizică.

I-am explicat lui Ahmad că doream să călătoresc spre nord, până la uedul Batha, iar apoi să mă întorc la Muwaiqih pe la poalele munţilor. Acest itinerar avea să mă ducă prin nisipurile Wahiba, pe care eram deosebit de nerăbdător să le văd, deoarece erau separate de Nisipurile din deşertul Rub al-Khali de un şes de pietriş care avea mai mult de 240 de kilometri. Ahmad a zis:

— Eu însumi n-am fost niciodată în acele nisipuri; eu sunt din neamul Yahahif şi noi trăim la şes, dar pot să găsesc un ghid din neamul Al-Hiya, cealaltă ramură a tribului nostru; ei trăiesc în acele nispuri. Apoi a continuat: Eşti liber să mergi oriunde doreşti în ţinutul Wahiba. Noi suntem prietenii dumitale, Umbarak; niciunul dintre noi nu ar încerca să te împiedice. Însă triburile de sub munţi sunt diferite; ele îţi vor face cu siguranţă necazuri dacă vor afla cine eşti, exact aşa cum au făcut cei din Duru. Oricum, ele sunt toate guvernate de imam şi le va fi frică să te lase să treci fără permisiunea lui. În deşert e altfel; acolo poate că am reuşi să te trecem prin ţinutul duşmanilor noştri, călătorind precum atacatorii şi evitând fântânile. Dar în munţi nu se poate. Ţinutul e prea restrâns. Ar trebui să folosim potecile, iar ele trec prin sate. Nu am reuşi să trecem nevăzuţi. Te voi duce cât de departe pot, însă doar pe dumneata şi pe unul dintre însoţitorii dumitale. Vom lua cămile bune şi o vom lua înaintea

veştilor. Fiind un grup mic, s-ar putea să nu atragem atenţia. Îi vom lăsa pe ceilalţi în uedul Halfain şi ne vom întoarce la ei de îndată ce vom fi ajuns la uedul Batha. Însă cum ai de gând să ajungi la Muwaiqih de aici, nu ştiu. Dar despre asta putem discuta la întoarcere.

A doua zi am intrat în uedul Andam, care se afla aici la doar câţiva kilometri de Halfain, şi, urmându-l spre nord, am ajuns două zile mai târziu la Nafi. Valea lată era bine împădurită şi ar fi semănat cu un parc de n-ar fi fost uscăciunea. Ahmad ne-a găsit acum un bărbat din tribul Al-Hiya, pe nume Sultan, care a consimţit să ne călăuzească prin nisipuri, până la uedul Batha. Am decis să-l iau cu mine pe bin Kabina. Bin al-Kamam era dornic să vină în locul lui, însă l-am convins să rămână la conducerea celorlalţi, stabilind să ne întâlnim puţin mai departe în nord, în uedul Halfain, unde se spunea că era păşune mai bună.

Am închiriat o cămilă odihnită de la Sultan; bin Kabina călărea pe propria lui cămilă şi atât Sultan, cât şi Ahmad aveau animale bune. Călăream patru dintre cele mai bune cămile din Arabia şi, la nevoie, puteam merge şi repede, şi departe. La început am străbătut un şes de pietriş presărat cu nisip roşiatic şi întrerupt de mici platouri de calcar printre care am văzut multe gazele, toate foarte sălbatice. Treptat, pe măsură ce înaintam, nisipul a sporit până când a acoperit în întregime stratul de calcar. A doua zi am ajuns la fântâna din Tawi Harian, care avea cam 24 de metri adâncime. Acolo se aflau câţiva membri ai tribului Wahiba cu măgari, dar fără cămile. Am plecat de cum am adăpat animalele, deoarece nu voiam să avem parte de întrebări stânjenitoare. Acum călăream spre nord de-a lungul văilor late de aproape un kilometru, închise de dune cu o înălţime uniformă de circa 60 de metri. O caracteristică neobişnuită a acestor văi era că, la intervale de vreo trei kilometri, erau blocate de ridicături succesive din nisip tare. Nisipul de pe fundul văilor era ruginiu, pe când dunele aflate de o parte şi de alta aveau culoarea mierii, ambele culori devenind mai pale pe măsură ce mergeam spre nord. Seara, după ce am urcat pentru a ne instala tabăra printre dune, am privit peste valurile de nisip şi micile văi în formă de semilună presărate cu tufe de *abal*.

A doua zi dimineaţa, mergeam de trei ore când bin Kabina a exclamat brusc:

— Cine-i ăla?

Am aruncat o privire înapoi şi am fost uşurat să văd că era doar un băieţel care se grăbea să ne ajungă din urmă. L-am aşteptat. Era îmbrăcat într-o cămaşă albă, avea acoperitoare pentru cap albă şi purta un pumnal. Avea puţin peste 1,20 metri înălţime şi părea să aibă cam unsprezece ani. După ce am făcut ceremonios schimb de veşti, s-a oprit în faţa cămilelor noastre, a întins un braţ şi a spus:

— Nu vă puteţi continua drumul.

„La naiba, am făcut eu în sinea mea, chiar vom fi opriţi de copilul ăsta?” Ceilalţi

aşteptau în tăcere. Băiatul a repetat:

— Nu vă puteţi continua drumul. Apoi, arătând spre nişte dune aflate la 8-9 kilometri depărtare, a adăugat: Trebuie să veniţi la corturile mele. Voi ucide o cămilă pentru prânzul vostru. O să vă dau grăsime şi carne.

Noi am protestat, zicând că mai aveam mult de mers până la apusul soarelui, dar copilul a insistat. În cele din urmă însă, am cedat zicând:

— E foarte rău, dar ce mai pot să fac?

Apoi, pe când noi plecam mai departe, a întrebat:

— Aţi văzut o cămilă cenuşie bătrână, gestantă?

— Nu, a zis Ahmad. S-a gândit o clipă şi a adăugat: Am trecut pe lângă urmele unei cămile tinere puţin mai în spate, iar înainte de asta pe lângă urmele a trei cămile, dar niciuna nu era gestantă.

— Cum arată urmele ei? a întrebat Sultan.

— Îşi răsuceşte piciorul din faţă un pic spre interior, a răspuns băiatul.

— Da! a exclamat bin Kabina. Nu vă aduceţi aminte că ne-am intersectat cu urmele ei dincolo de peticul ăla de nisip deschis la culoare din ultima vale? Cămila urcase panta din dreapta noastră şi mâncase nişte *qassis*. Era chiar înainte să ajungem la tufişul de *abal* rupt.

Ceilalţi au încuviinţat că acelea trebuiau să fie urmele cămilei băiatului şi i-au spus unde le poate găsi. Locul era cam la cinci kilometri depărtare. Am fost încă o dată uluit de puterea lor inconştientă de observaţie. Discutaseră în contradictoriu amănuntele unui recent omor din tribul Junuba, aparent neacordând atenţie împrejurimilor; şi totuşi, acum îşi aminteau fiecare urmă de cămilă pe lângă care am trecut.

— Cu voia lui Dumnezeu, o vei găsi uşor, a zis Sultan. Urmele pe care le-am văzut noi erau proaspete, făcute după răsăritul soarelui.

Băiatul ne-a mulţumit şi s-a întors înapoi în josul văii. L-am privit în timp ce se îndepărta de noi, cu hainele lui foarte albe pe fundalul nisipului roşu, iar Sultan a spus:

— Ahmad, îl ţii minte pe bătrânul Salih? A murit toamna trecută. Ăsta e fiul lui, bun băiat.

După două zile ne-am ridicat tabăra pe vârful dunelor, la 60 de metri deasupra uedului Batha. Valea avea în jur de 10 kilometri lăţime şi era mărginită pe cealaltă latură de o fâşie îngustă de nisip. Dincolo de aceasta erau dealuri joase, închise la culoare, deasupra cărora se înălţa impunător lanţul sterp şi dezolant al munţilor Hajar. În ciuda ceţii, puteam să văd crestele lui Jabal Jaalan lângă coastă, la capătul estic al lanţului muntos. Am stabilit poziţia cu ajutorul busolei, în timp ce Sultan îmi arăta diversele sate, majoritatea înconjurate de palmieri, toate uşor vizibile pe şesul galben. I-am strigat lui bin Kabina să vină să se uite, adăugând că zăream şi nişte

tabere beduine, dar era ocupat să-şi lege din nou pernuţele de pe şa şi mi-a răspuns glumind:

— Ce treabă am eu cu beduinii ăia? Nu l-au omorât pe tata.

M-am dus la el, acolo unde se aşezase lângă foc, şi, cu ajutorul lui, am făcut o listă cu plantele pe care le văzusem. Ahmad şi Sultan mă aduseseră prin nisipuri până la uedul Batha, aşa cum promiseseră. Speram că acum nu vor insista să mergem direct înapoi prin deşert pentru a ne reîntâlni cu tovarăşii noştri de drum în uedul Halfain, ci că, mai întâi, mă vor duce spre vest, prin satele care se aflau printre dealurile de la poalele munţilor. Când le-am propus asta, Ahmad a spus:

— Îţi vom arăta cât de mult vom putea din ţinut, dar de-acum înainte nimeni nu trebuie să afle că eşti creştin.

Dimineaţa, Sultan m-a prevenit când am pornit la drum:

— Când vom întâlni arabi, să nu zici nimic.

— Cine le vei spune că sunt? am întrebat eu.

— Depinde cine sunt, a răspuns el.

— Dă-ţi ăla jos, a spus bin Kabina arătând spre ceasul meu de mână.

Mi l-am vârât în interiorul cămăşii.

Pe când mergeam în susul văii, căreia aici i se spunea Batha Badiya, Sultan a arătat spre un sat pe jumătate îngropat în nisip de la poalele unei dune şi a zis:

— Cu timpul, nisipurile vor înghiţi valea asta. Cu puţini ani în urmă, satul ăsta era locuit.

Am trecut pe lângă câteva alte sate, dintre care două sau trei erau complet părăsite, iar altele doar parţial. Sultan a explicat că era din cauza secării *aflaj*-elor, canalele subterane care asigurau apa pentru culturi. Aceste *aflaj*-e au fost introduse, probabil, în Oman din Persia şi se fac prin săparea de puţuri din 10 în 10 metri şi unirea lor printr-un tunel. Deoarece se întind adesea pe mulţi kilometri, e nevoie de pricepere pentru a obţine nivelul corect, lucrând la nimereală, fără instrumente. Puteam să văd unde traversau şesul câteva dintre ele; cursul fiecăruia era marcat de movilele de pământ excavat.

Încă mergeam pe jos când ne-am întâlnit cu un grup de arabi, trei bărbaţi şi un băiat, toţi înarmaţi, care conduceau un şir de cămile încărcate. Ne-am oprit şi am vorbit cu ei. Mă uitam cum ochii lor negri, de ţigani, ne cercetau cu atenţie, revenind de fiecare dată la mine, niciodată stăruind prea mult asupra mea, dar fără să le scape nimic. Unul dintre ei, un bărbat între două vârste cu o cicatrice pe obraz, l-a întrebat pe Sultan:

— E din Balucistan?

— Da, a venit din Sur. Cumpără sclavi şi merge la Nazwa.

Patru perechi de ochi s-au aţintit din nou fugar asupra mea. A fost prima dintre

mai multe asemenea întâlniri şi de fiecare dată simţeam că ies groaznic de mult în evidenţă aşa cum stăteam acolo tăcut, dominându-i cu înălţimea mea pe ceilalţi, în timp ce ei făceau schimb de veşti şi minutele se scurgeau lent. Totuşi, chiar şi atunci când aşteptam ca în orice moment identitatea mea să fie descoperită, îmi dădeam seama că, pentru mine, fascinaţia acestei călătorii consta nu în a vedea ţinutul, ci în a-l vedea în aceste condiţii.

Sultan a insistat să evităm satul tribului Harth, pe care-l puteam vedea un pic mai în susul văii.

— Nu vrem să ne întâlnim cu Salih bin Aisa, a spus el. El este şeicul tribului Harth şi căpetenia tuturor triburilor din neamul Hanawi. Ar descoperi curând cine eşti şi, chiar dacă ar fi prietenos, răul ar fi făcut, căci vestea prezenţei dumitale aici ar lua-o înaintea noastră.

Pentru a evita acest sat, ne-a condus pe lângă capătul nordic al nisipurilor, într-un labirint de dealuri accidentate, aride, dintre care unele aveau o culoare roşiatică, pe când altele erau negre, gri-albăstrui sau alb-murdar. După ce am mers două zile printre aceste dealuri, am ajuns la satele tribului Habus, într-un afluent al uedului Andam. Mâncarea era pe sfârşite, aşa că Sultan şi bin Kabina s-au dus în Mudhaibi, unde exista o piaţă, în timp ce eu şi Ahmad i-am aşteptat chiar lângă sat. Mai mulţi oameni au trecut de-a lungul făgaşului şi ne-au strigat un salut, dar am fost bucuros că nimeni nu a venit să vorbească cu noi. Dacă ar fi făcut asta, s-ar fi putut foarte bine să rămână până se întorceau ceilalţi şi probabil că ar fi devenit tot mai iscoditori. Ahmad îmi spusese că în acest sat locuia un reprezentant al imamului şi îmi dădeam seama că, dacă trezeam suspiciuni aici, aş fi fost arestat şi trimis la Nazwa. După o oră s-au întors ceilalţi, aducând curmale şi cafea. Au zis că nu era nimic altceva de cumpărat din sat şi au bombănit că ceea ce au luat a fost scump. Ne-am continuat drumul în josul văii, trecând pe lângă alte câteva sate. De-a lungul marginii uedului erau împrăştiaţi palmieri şi mici grădini irigate din pârâiaşe mărginite de leandri înfloriţi.

Era o zi senină, prima după multe săptămâni, şi am putut să zăresc vârful Jabal al-Akhdar, înalt de 3.047 de metri, iar la vreo sută de kilometri spre nord-vest, silueta familiară a lui Jabal Kaur. În jurul nostru erau mulţi alţi munţi şi numeroase creste. În timp ce mergeam, mă opream din când în când pentru a le schiţa contururile şi pentru a le stabili poziţia. Dintre toţi aceşti munţi, numai Jabal al-Akhdar era indicat pe hartă.

Sultan mi-a spus că începând de acolo trebuia să ne îndreptăm spre sud pentru a ne reîntâlni cu restul grupului. Două zile mai târziu, pe când ne apropiam de o fântână din uedul Andam, privirea mi-a fost atrasă de o cămilă extraordinar de frumoasă, complet înşeuată. La fântână, un bărbat înalt, în cămaşă de un cafeniu şters, cu un acoperământ pentru cap brodat, din lână, răsucit lejer în jurul capului,

stătea de vorbă cu doi băieţi şi o fată care adăpau o turmă de capre. Am băgat de seamă că pumnalul îi era bogat decorat cu argint.

— Acela este Ali bin Said bin Rashid, şeicul tribului Yahahif, mi-a şoptit Ahmad.

După ce l-am salutat, a zis:

— Aşadar aţi sosit cu bine. Sunteţi bine-veniţi. Tovarăşii voştri sunt în apropiere de tabăra mea. Toţi sunt bine şi vă aşteaptă. Vom merge acolo mâine. În seara asta vom face tabără cu nişte oameni din Balucistan, din apropiere. Trebuie să fiţi obosiţi şi înfometaţi, căci aţi călătorit mult. Apoi, întorcându-se spre Ahmad, a întrebat: Aţi avut vreo problemă?

Avea ochi calmi, gânditori, un nas mare, uşor coroiat, riduri adânci în obraji, o barbă încâlcită care începuse să încărunţească şi o mustaţă atent tunsă deasupra buzelor destul de pline. Era un chip blajin, fără urmă de fanatism, dar cu un aer inconfundabil de autoritate. Un şeic beduin nu are slujitori plătiţi pe care să se poată baza să-i îndeplinească ordinele. El este doar primul dintre egali într-o societate în care fiecare bărbat este deosebit de independent şi respinge rapid orice urmă de autocraţie. În consecinţă, autoritatea sa depinde de forţa propriei personalităţi şi de iscusinţa în a interacţiona cu oamenii. Poziţia lui în trib seamănă, de fapt, cu cea a preşedintelui unei şedinţe de comitet. Auzisem mereu că Ali avea o influenţă considerabilă şi acum, privindu-l, chiar puteam să cred lucrul ăsta.

Ahmad a adus cămila lui Ali, iar noi cinci am mers călare până la tabăra celor din Balucistan aflată în apropiere, unde urma să petrecem noaptea. Era ora patru când am ajuns acolo, dar se făcuse unsprezece când ne-am aşezat în jurul unui platou mare, plin cu carne tare şi curmale.

În jurul focului nostru s-au strâns vreo douăzeci de bărbaţi şi băieţi. Toţi, chiar şi copiii, aveau cămăşi, căci aici, spre deosebire de Dhofar, nu există obiceiul de a purta doar o pânză pentru şolduri. Ali îmi spusese că aceşti oameni erau de origine din Balucistan, din Persia, dar că trăiau de atât de mult timp printre cei din tribul Wahiba, încât acum erau socotiţi o ramură a acestuia. Vorbeau doar araba şi nu i-aş fi putut distinge de alţi membri ai tribului lor adoptiv.

Ca de obicei, Bin Kabina îşi ţinea puşca mereu la îndemână. Ali a observat asta şi a spus:

— E în regulă, băiete, poţi să-ţi laşi puşca acolo. Mulţumită imamului, Dumnezeu să-i lungească viaţa, avem pace aici. Nu e ca în nisipurile din care vii, unde sunt mereu raiduri şi omoruri.

A doua zi ne-am reîntâlnit cu ceilalţi seara târziu lângă fântâna Barida din uedul Halfain, după ce călăriserăm aproape 400 de kilometri de când ne despărţiserăm de ei cu zece zile în urmă. Ali ne-a îndemnat să mergem mai departe la tabăra lui, situată la vreo câţiva kilometri în josul uedului, dar l-am convins să petreacă noaptea cu noi.

Bin al-Kamam a cumpărat o capră. Era mult după miezul nopţii când am mâncat. Am petrecut ziua următoare la cortul lui Ali. Acesta avea doar vreo 3,5 metri lungime, era ţesut din păr negru de capră şi era ridicat ca un paravânt sub un copac mic. În aceste triburi beduine nu există deosebire între bogaţi şi săraci, de vreme ce toată lumea trăieşte într-o manieră similară, îmbrăcându-se la fel şi mâncând acelaşi fel de mâncare, iar cei mai săraci dintre ei se consideră la fel de buni ca şi cei mai bogaţi.

Cele două soţii ale lui Ali, cu care, potrivit obiceiului de acolo, dăduserăm mâna la sosire, ni s-au alăturat după ce am mâncat şi au stat de vorbă cu noi la cafea. Înainte să plecăm din cort, au adus un vas mic umplut cu un ulei galben, parfumat cu ambră şi făcut (mi s-a spus) din susan, şofran şi ceva numit *waris*. Ne-am băgat degetele în el şi ne-am dat cu ulei pe feţe şi pe bărbi. Am întâlnit acest obicei doar printre cei din Wahiba şi Duru, dar bin Kabina mi-a spus că el fusese uns cu un ulei similar înainte de circumcizie.

Ali ne-a prevenit că triburile de neam Ghafari de la nord au auzit de sosirea mea printre wahiba şi erau hotărâte să împiedice trecerea mea prin ţinutul lor. A zis:

— Să nu credeţi că veţi reuşi să vă furişaţi pe lângă ei neobservaţi, aşa cum tocmai aţi făcut-o. Vor sta de veghe. De ce nu mergeţi de-a lungul coastei la Muscat, iar de acolo să vă continuaţi drumul prin ţinutul Batina?

Dar asta ar fi însemnat să renunţ la principalul obiectiv al călătoriei mele, care era să explorez interiorul Omanului. În orice caz, nu eram deloc nerăbdător să dau ochii cu sultanul din Muscat. Când îl întâlnisem la Salalah după prima mea călătorie prin aceste părţi, fusese fermecător. Acum, după încă o călătorie neautorizată, eram convins că ar fi furios. I-am spus lui Ali că Zayid îmi dăduse o scrisoare către Yasir prin care îi cerea să mă ajute şi l-am întrebat dacă crede că Yasir va putea să mă ducă înapoi la Muwaiqih.

— Da, mi-a spus el, cred că Yasir ar putea să te ducă, dar mă îndoiesc că va vrea. N-o să dorească să-l supere pe imam.

Acolo îşi aveau tabăra mai mulţi din Wahiba, unii în corturi, alţii în adăposturi făcute din trunchiuri de copaci şi crengi. Pe parcursul următoarelor trei zile am întâlnit şi mai mulţi dintre ei în timp ce-şi adăpau vitele la fântânile pe lângă care treceam pe când călăream în susul uedului Halfain. Cei din tribul Wahiba mi se păreau a fi oameni de o calitate superioară celor din Duru, în acelaşi mod imposibil de definit în care cei din tribul Rashid îmi lăsaseră impresia că le sunt superiori celor din Bait Kathir. Oamenii din tribul Rashid duceau o viaţă mai aspră decât cei din Bait Kathir, ceea ce poate că explica diferenţa dintre ei, însă triburile Wahiba şi Duru duceau vieţi similare, în acelaşi fel de ţinut. Mă întrebam dacă nu cumva diferenţa dintre cele două triburi se datora unor deosebiri fundamentale ce-şi aveau originea în trecutul îndepărtat.

L-am trimis pe Hamaid la Yasir cu scrisoarea lui Zayid când ne aflam în apropiere de Adam, un sătuc situat în breşa dintre Madhamar şi Salakh, doi munţi ce se înalţă abrupt din şesul de pietriş şi se întind spre vest în formă de semilună, pe circa 50 de kilometri, de la uedul Halfain şi până la uedul Amairi. Nu aveam instrumente ca să le calculez înălţimea, dar bănuiam că Salakh avea cam 900 de metri, iar Madhamar – 450. Calcarul din care sunt formaţi a fost supus intemperiilor vremii, astfel încât nu au rămas trăsături proeminente, iar pe stânca golaşă nu se vedea nici urmă de vegetaţie. Ambii aveau formă de dom şi m-am gândit cu regret că formarea lor era de tipul pe care geologii îl asociează cu ţiţeiul, dar, chiar şi aşa, nu anticipam că peste opt ani o companie petrolieră îşi va fi stabilit tabăra, va fi construit o pistă pentru avioane şi va fora la Fahud, la doar 64 de kilometri depărtare.

În ziua următoare ne-am ridicat tabăra la nord de Madhamar, la Tawi Yasir, unde stabiliserăm să ne aştepte Hamaid. Seara, un sătean mai în vârstă ni s-a alăturat. Avea un chip dezaprobator şi o barbă neîngrijită care, potrivit obiceiului tribului Ibadhi, nu fusese niciodată tunsă. I-am făcut cafea şi am precedat-o cu un vas de curmale. Imediat ce a băut cafeaua s-a rugat interminabil, iar mai târziu a stat tăcut, mângâindu-şi barba. După cină, bin Tahi a încercat să însufleţească seara făcând glume. Rezultatul nu a fost unul fericit. Vizitatorul nostru s-a ridicat brusc în picioare şi a afirmat răspicat că bin Tahi îl lua în râs. Toată lumea a jurat, şocată, că nu era adevărat, că el era oaspetele nostru şi că singura noastră dorinţă era să-i facem pe plac. Bin al-Kamam a încercat să dreagă lucrurile pretinzând că bin Tahi nu mai era întreg la minte de când căzuse de pe cămilă cu câţiva ani înainte. Însă bărbatul a refuzat să se lase înduplecat şi, în final, a mâniat pe toată lumea zicând:

— Aşa se întâmplă cu musulmanii când călătoresc cu un necredincios.

— N-oi fi eu învăţat în chestiuni religioase, dar în orice caz nu-mi petrec tot timpul când mă rog scărpinându-mă în fund, a răspuns imediat bin Tahi.

După ce bărbatul s-a îndepărtat călare în întuneric, ceilalţi au zis: „Slavă Domnului că a plecat”. Însă eu eram neliniştit şi mă temeam că omul ar putea să ne provoace necazuri.

A doua zi am rămas pe loc, aşteptându-l pe Hamaid. Mă întrebam ce să fac dacă Yasir va refuza să ne ajute şi mai că regretam că l-am trimis pe Hamaid la el, simţind că, poate, de-am fi călătorit rapid, ne-am fi putut strecura neobservaţi prin ţinutul din faţa noastră. De-acum zăboviserăm prea mult pe-acolo, dar, indiferent ce se întâmpla, am fi putut ajunge înapoi la tribul Wahiba.

Bin Kabina stătea lângă mine cârpindu-şi cămaşa. Era subţire de atâta purtat şi cu o zi în urmă i se sfâşiase chiar de-a lungul umerilor. I-am spus pe un ton enervat:

— De ce nu porţi cămaşa nouă?

El nu a răspuns, ci a continuat să coasă. L-am întrebat din nou şi mi-a răspuns fără

să ridice privirea:

— Nu am alta.

— Am văzut-o pe cea nouă, cu cusături roşii, în desagile tale acum câteva zile, am spus eu.

— Am dat-o.

— Cui?

— Lui Sultan.

— Dumnezeule, de ce ai făcut asta când ai doar zdreanţa aia pe care s-o porţi?

— Mi-a cerut-o.

— Naiba să-l ia. I-am făcut un cadou frumos. Zău că eşti prost.

— Ai fi vrut să-l refuz când mi-a cerut-o?

— Bineînţeles. I-am fi putut da câţiva dolari în plus.

— Când ţi-am cerut bani, ai refuzat să-mi dai.

Asta era adevărat. Împrumutase de câteva ori bani pentru a-i da celor care îi cereau; recent, refuzasem de două ori să-i mai dau bani, ca să împiedic această neîncetată milogeală după bani de la el, bani de care avea să aibă nevoie mai târziu. Îi spusesem că-i voi da banii la Muwaiqih. Probabil urma să am nevoie de ce aveam la mine până să ajungem acolo. I-am zis că putea să dea vina pe mine şi să le spună celor care-i cereau bani că nu vreau să-i dau.

— Tare bine o să arăţi, pe jumătate dezbrăcat în zdreanţa aia, dacă într-adevăr ne vom întâlni cu Yasir, am bombănit eu.

— Oare trebuie să-ţi cer voie ţie ca să dau din lucrurile mele? a întrebat el mânios.

Hamaid s-a întors după-amiază târziu. Cu el erau Yasir şi alţi trei arabi. Yasir era îmbrăcat într-o cămaşă albă, simplă, şi avea un acoperământ pentru cap mare, brodat. Purta un pumnal şi o cartuşieră şi avea un Martini calibru 450. Era un bărbat solid, greoi, cu un mers târşâit. Avea trăsături proeminente, prost proporţionate, şi o barbă mare înspicată. Hamaid mi-a spus mai târziu că Yasir fusese foarte stânjenit de sosirea mea, căci imamul, care auzise de prezenţa mea în partea locului, dăduse ordin să fiu arestat dacă voi veni pe-acolo. Yasir însă se simţise obligat să se întâlnească cu mine deoarece adusesem o scrisoare de la Zayid. A spus imediat că nu putea să mă ducă la Muwaiqih fără permisiunea imamului, dar că va merge el însuşi la Nazwa în dimineaţa următoare ca să-l vadă pe imam şi că, între timp, fiul său ne va duce într-un loc de pe dealuri aflat la jumătatea distanţei dintre Nazwa şi Izz. Mi-am dat seama că dacă ne duceam acolo şi dacă, apoi, Yasir nu reuşea să-mi obţină un permis de liberă trecere de la imam, nu aveam cum scăpa. I-am întrebat pe ceilalţi ce cred şi bin al-Kamam a zis:

— Dacă vrei să ajungi înapoi la Muwaiqih, va trebui să te încrezi în Yasir.

Prin urmare, l-am luat pe Yasir deoparte şi i-am zis:

— Zayid, care este bunul meu prieten, m-a asigurat că numai tu, cel mai influent şeic din aceste părţi, ai putea să mă duci în siguranţă prin Oman. Am venit la tine acum cu scrisoarea lui Zayid ca să-ţi cer ajutorul. Mă pun în mâinile tale şi sunt gata să fac orice propui.

Pe urmă i-am dat două sute de dolari Maria Tereza, în dar. Mi-a răspuns:

— Du-te cu fiul meu. Mâine-seară mă voi întâlni cu dumneata şi, cu voia Domnului, voi avea permisiunea imamului pentru călătoria dumitale.

A doua zi ne-am ridicat tabăra la mai puţin de şaisprezece kilometri de Nazwa. Oraşul propriu-zis nu se vedea, fiind ascuns în spatele unui lanţ stâncos, unul dintre numeroasele din ţinutul accidentat care se întindea între tabăra noastră şi poalele lui Jabal al-Akhdar, „Munţii Verzi", un nume foarte nepotrivit, având în vedere că versanţii şi râpele lui păreau la fel de goale ca dealurile din jur. Atmosfera era neobişnuit de clară şi puteam să-i văd toată lungimea. Se întindea pe 80 de kilometri, cu faţa tăiată de defileuri mari, dungi de purpuriu pe un fundal galben-pal şi albastru înnegurat. Jabal al-Akhdar este un singur lanţ continuu şi nu mă puteam decide care dintre protuberanţele şi crestele care îi întrerupeau conturul era vârful propriu-zis. Cu o înălţime de 3.047 de metri, el constituie partea cea mai înaltă a unui lanţ care se întinde neîntrerupt pe 640 de kilometri, de la Golful Persic la Oceanul Indian.

Ahmad a spus numele oraşelor şi satelor pe care le puteam vedea. Arătând spre un oraş abia vizibil de la poalele muntelui, a zis:

— Acela este Birkat al-Mauz. Acolo locuieşte Sulaiman bin Hamyar, şeicul tribului Bani Riyam şi căpetenia tuturor triburilor de neam Ghafari. Jabal al-Akhdar îi aparţine lui. Se zice că pe munte este apă curgătoare tot timpul anului, şi păduri, şi multe fructe. E cumplit de frig acolo sus. Un arab de la munte mi-a spus cândva că, iarna, ploaia se transformă uneori într-o pudră albă şi moale ca sarea. Nu, nu grindină; grindină avem şi noi de multe ori, chiar şi aici jos.

— Sulaiman mi-ar da voie să călătoresc pe munte? am întrebat eu.

— Dumnezeu ştie. S-ar putea. Se zice că e prieten cu creştinii care trăiesc în Muscat. Însă imamul te-ar împiedica să te întâlneşti cu el. Nu are încredere în Sulaiman, mi-a răspuns el. După o pauză, a continuat: Dacă ai putea să ajungi la Birkat al-Mauz fără să fii oprit, cred că Sulaiman te-ar duce pe munte. Nimeni altcineva n-ar putea să te ducă acolo.

Yasir s-a întors la apusul soarelui. Avea cu el mai mulţi arabi. Ne-a spus că în drum spre Nazwa a întâlnit un grup de călăreţi trimişi de imam să mă aresteze. Îi convinsese să se întoarcă la Nazwa şi acolo, după multe discuţii aprinse, îl înduplecase pe imam să-mi autorizeze călătoria înapoi la Muwaiqih. Imamul trimisese pe unul dintre oamenii săi cu Yasir, ca reprezentant al lui. Anticipam că acesta avea să fie vreun fanatic cu faţa acră şi am fost uşurat când Yasir m-a prezentat unui bătrân

prietenos, cu un evident simţ al umorului. Yasir îl convinsese să vină cu noi şi pe unul dintre şeicii tribului Duru, pe nume Huaishil. Acesta avea farmecul care, din păcate, lui Yasir îi lipsea. Ştiam că, însoţit de reprezentantul imamului şi de acei *rabia* din partea triburilor Junuba, Duru şi Wahiba, nu mai aveam motiv de îngrijorare.

Am fost foarte ocupat în cele opt zile cât mi-a luat să ajung la Muwaiqih. În deşert avusesem prea puţine de schiţat în afara traseului nostru, dar aici erau multe detalii de reprezentat pe hartă. Cu excepţia conturului lui Jabal al-Akhdar şi a poziţiei câtorva dintre oraşele mai mari, hărţile existente erau albe. Eram bucuros că nu mai trebuia să-mi ascund identitatea şi că puteam lucra pe faţă, calculând poziţii şi făcând schiţe.

Pe când mergeam pe sub un imens dom de rocă deschisă la culoare care forma un contrafort spre Jabal Kaur, am trecut pe lângă trei bărbaţi pe cămile. Unul dintre ei, micuţ şi revoltat, sufocat sub un turban alb şi mare, era redutabilul Riqaishi, guvernatorul din Ibri. În acel moment călăream cu bin Kabina, bin al-Kamam şi cei doi awamir puţin mai în spatele celorlalţi. Riqaishi tocmai se întâlnise cu ei. El îl prevenise imediat pe Yasir că creştinul era în apropiere şi adăugase că el e în drum spre Nazwa pentru a-l informa pe imam. A fost îngrozit că mă aflu în compania lor şi i-a părăsit fără vreun alt cuvânt. Reprezentatul imamului chicotea când, mai târziu, mi-a descris scena. Bin al-Kamam l-a salutat pe Riqaishi când a trecut şi l-a întrebat politicos dacă putea să facă ceva pentru el. Riqaishi şi-a lovit mânios cămila şi a răspuns:

— Dacă ai fi dorit să-mi faci pe plac, nu l-ai fi adus pe creştin aici.

În seara aceea, în tabăra pe care ne-am ridicat-o lângă Ibri am auzit că bin Ghabaisha şi un alt rashid fuseseră pe-acolo cu o săptămână înainte. Îl vizitaseră pe Riqaishi, care l-a insultat în mod public pe bin Ghabaisha, probabil pentru că de acum era un tâlhar cunoscut, dar şi mai probabil deoarece era cunoscut ca fiind unul dintre însoţitorii mei. Nespus de mânios, bin Ghabaisha s-a ridicat şi a părăsit încăperea. După lăsarea întunericului, l-a pândit pe cafegiul lui Riqaishi, o persoană importantă într-o gospodărie arabă, l-a ameninţat că îl ucide pe loc dacă scoate un sunet şi l-a dus în afara oraşului. Acolo, l-a legat şi l-a urcat pe o cămilă. Apoi a trezit un agricultor şi i-a zis: „Eu sunt bin Ghabaisha. Spune-i lui Riqaishi mâine-dimineaţă că, drept răspuns pentru insultele sale, i-am luat servitorul şi intenţionez să-l vând în Hasa".

Când m-am întâlnit cu bin Ghabaisha, mi-a povestit că Riqaishi i-a oferit cincizeci de dolari pentru restituirea servitorului său. L-am întrebat dacă a acceptat.

— Nu. I-am trimis vorbă că mi-am dat seama că omul e lipsit de valoare pe post de cafegiu. Nu mă lăsase el fără cafea când am fost în vizită să-mi aduc omagiul guvernatorului? În orice caz, avea să aducă mai mulţi bani în Arabia Saudită.

Până la urmă Riqaishi şi-a răscumpărat servitorul pentru o sumă considerabilă.

Din Ibri am călătorit spre nord, de-a lungul poalelor munţilor, către Jabal Hafit,

trecând prin teritoriul triburilor Bani Kitab şi Al-bu Shams. Ambele triburi m-ar fi oprit dacă ar fi putut, dar acum, însoţit cum eram de reprezentantul imamului şi de cei trei *rabia* din partea triburilor Junuba, Duru şi Wahiba, erau obligate să mă lase să trec. Am ajuns la Muwaiqih pe 6 aprilie. Merseserăm 1.770 de kilometri de când plecaserăm din fortul lui Zayid, pe 28 ianuarie.

17

Uşa se închide

Nerăbdător să explorez Jabal al-Akhdar, revin la Buraimi în anul următor, dar sunt întors din drum de la Jabal de imamul Omanului. Plec din Arabia.

M-am întors din Anglia în noiembrie 1949, intenţionând să-mi definitivez harta ţinutului Duru şi, dacă era posibil, să vizitez Jabal al-Akhdar. La Muwaiqih i-am găsit pe bin Kabina, pe fratele lui vitreg Muhammad bin Kalut, pe bin Ghabaisha, pe bin Tahi şi pe Al-Jabari din tribul Awamir. Din păcate, bin al-Kamam se dusese înapoi în Dhofar. Ceilalţi erau gata să meargă cu mine, dar bin Kabina m-a prevenit că tribul Duru mă va împiedica să intru din nou pe teritoriul său. Cu ajutorul lui Zayid, am trimis după Huaishil, şeicul din tribul Duru care fusese cu mine anul precedent. Tovarăşii mei au admis că, însoţit de el, era puţin probabil să avem necazuri cu cei din Duru, căci era unul dintre cei mai influenţi şeici ai tribului. A sosit după şase săptămâni, pe când eram la vânătoare cu şoimi în Nisipurile de la vest de Muwaiqih. După multe discuţii, a promis să mă treacă prin ţinutul Duru până la Birkat al-Mauz, unde locuia Sulaiman bin Hamyar. Numai Sulaiman mă putea duce pe muntele Jabal al-Akhdar.

La zece zile după ce am plecat din Muwaiqih, tocmai luaserăm micul dejun şi puneam şeile pe cămile când a sosit bin Kharas, şeicul nesuferit şi agresiv care mă oprise cu un an înainte, însoţit de un grup mare de oameni din tribul Duru; el ne-a poruncit să ne întoarcem imediat pe unde veniserăm. În noaptea aceea fusesem înţepat de un scorpion, o dată în umăr, pe când m-am întors în somn, şi apoi în mână, când mi-am dus-o instinctiv în sus. Fusese o noapte fără lună şi era foarte întuneric. Îl trezisem pe bin Tahi, care era lângă mine, dar bărânul a bombănit doar: „Cred că era un şoarece” şi a adormit din nou. Acum, deşi durerea încetase, mă simţeam ameţit şi

destul de rău şi nu prea aveam chef să ascult răbdător interminabila ciondăneală a acestor duru exasperanţi. S-au certat toată ziua, iar în dimineaţa următoare tot au refuzat să ne lase să trecem. Huaishil era furios; rareori am văzut un om atât de mânios.

— Pe Dumnezeu, o să mergem, indiferent ce-ai putea să zici sau să faci, bin Kharas! a strigat el brusc, după care s-a îndepărtat cu paşi mari să-şi ia cămila.

Bin Kabina şi bin Ghabaisha m-au luat deoparte, iar bin Ghabaisha a spus:

— Ascultă la mine, Umbarak, Huaishil e nebun de furie şi te va băga în bucluc dacă îl vei urma. Blestemaţii ăştia din Duru vorbesc serios şi vor trage dacă vom încerca să mergem mai departe. Dumneata vei fi primul care va muri. De ce să mori încercând să le vezi ţinutul? La ce-ţi va folosi? Nu e nici măcar ca şi cum am face raiduri. Fie ca Dumnezeu să-i distrugă pe aceşti ghafari nenorociţi.

Până în acel moment participasem foarte puţin la discuţii, dar acum l-am chemat pe Huaishil şi i-am propus să meargă la Ali bin Hilal, cel mai important şeic al tribului Duru, şi să obţină de la el permisiunea să călătoresc în ţinutul lor, restul grupului urmând să rămână pe loc până la întoarcerea lui. Îmi spusese deja că Ali bin Hilal avea o atitudine binevoitoare faţă de mine. Până la urmă, Huaishil şi ceilalţi duru au fost de acord cu această propunere, dar l-am auzit pe bin Kharas bombănind:

— Creştinul n-o să treacă prin ţinutul nostru chiar de-ar fi ca o sută de Ali bin Hilal să-i dea permisiunea. Cine-i Ali să ne dea nouă ordine?

Huaishil a plecat călare, zicând că se va întoarce peste trei zile, iar bin Kharas şi suita lui au plecat la nişte tabere din apropiere. Seara, în tabăra noastră şi-a făcut apariţia un şeic din tribul Afar, însoţit de un wahiba şi un harasis. Auziseră că aveam necazuri cu tribul Duru şi, fiind din neamul Hanawi, veniseră să ne ofere sprijinul. Ne-au asigurat că vor rămâne cu noi până se întorcea Huaishil. Vremea a devenit groaznic de rece, cu un vânt foarte puternic dinspre nord-est.

După trei zile, bin Kharas a venit înapoi cerându-ne să plecăm, de vreme ce Huaishil nu s-a întors, aşa cum promisese. Şi el, şi eu ştiam prea bine că Huaishil nu ar merge pe vremea aceea groaznică. În următoarele două zile ne-am ciondănit aproape continuu. Cei din tribul Duru nu păreau neprietenoşi. Au recunoscut că nu le făcusem niciun rău când fusesem în ţinutul lor, dar au afirmat că, dacă mi-ar da voie să călătoresc pe acolo după bunul meu plac, voi fi urmat de alţi creştini în maşini, care vor căuta ţiţei şi vor vrea să pună stăpânire pe pământul lor. Situaţia era complicată de o vrajbă tribală chiar între ei. Aceşti duru se aflau de mulţi ani în duşmănie cu ramura Mahamid a tribului, căreia îi aparţineau şeicii. Bin Kharas, deşi el însuşi un mahamid, era cumplit de invidios pe Ali bin Hilal şi Huaishil şi dornic să-şi sporească propria autoritate prin reducerea autorităţii lor.

Pentru a le abate atenţia şi pentru a mai câştiga ceva timp, astfel încât Huaishil să

apuce să se întoarcă, am oferit un premiu de zece dolari Maria Tereza pentru o cursă de cămile. Dornici să câştige aceşti bani şi să se dea mari cu animalele lor, au fost de acord să se ia la întrecere, după ce au încercat fără succes să mă facă să măresc miza. O cămilă deosebit de frumoasă, care îi aparţinea lui bin Kharas, a câştigat cu uşurinţă. Deşi cei din tribul Duru au părut aproape cordiali după cursă, şeicul din tribul Afar ne-a sfătuit să plecăm, susţinând că plănuiau să ne ucidă. Zicea că cei din Duru au de gând să-i invite pe cei trei însoţitori ai lui Huaishil la o discuţie şi apoi să-i captureze şi să-i dezarmeze înainte de a ne ataca pe noi. Ca toţi cei din tribul Duru, ei îi urau pe cei din Rashid şi, pare-se, bin Kharas spunea acum că era la fel de meritoriu să ucizi un creştin pe cât era să mergi în pelerinaj la Mecca, iar în acest caz deranjul era mult mai mic.

Seara, bin Kharas a venit în locul unde aveam tabăra şi a zis:

— Creştinul trebuie să plece mâine-dimineaţă. Suntem cu toţii ferm decişi că nu mai poate rămâne aici.

A refuzat cafeaua pe care i-am oferit-o şi a plecat imediat. După aceea, bin Ghabaisha, care ne împărţea cafea, a privit prin valea în care aveam tabăra şi a zis:

— Dacă mâine pe vremea asta vom fi încă aici, ne vom lupta pentru vieţile noastre.

Bin Tahi a fost de aceeaşi părere şi a adăugat:

— Trebuie să plecăm. Nu am avea nicio şansă, dar, pe Dumnezeu, mă voi întoarce cândva şi voi lua de la bin Kharas cămila aia. El nu e vrednic să aibă aşa o cămilă.

Însoţitorii mei erau siguri că cei din tribul Duru nu încercau doar să ne intimideze. Chiar dacă aş fi crezut altceva, depindeam de ei şi eram silit ca într-o astfel de situaţie să le urmez sfatul. Aşa că, atunci când Muhammad a întrebat: „Ce crezi *dumneata*, Umbarak?”, am spus: „Ar fi mai bine să plecăm mâine-dimineaţă”.

Huaishil ni s-a alăturat din nou pe când ne aflam în Nisipuri, la 130 de kilometri spre vest. Ne-a spus că Ali bin Hilal a acceptat să călătoresc prin ţinutul lor şi ne-a explicat că a aşteptat în tabăra lui Ali să se potolească vântul înainte de a se întoarce la noi. M-am supărat că nu s-a întors mai curând, dar nu am zis nimic, nedorind să-mi atrag duşmănia lui. A promis ca dimineaţă să ne ducă la uedul Al-Amairi.

Vântul suflase dinspre sud, dar a doua zi şi-a schimbat din nou direcţia spre nord-est şi bătea foarte puternic. Venind cumplit de rece din regiunile muntoase îngheţate ale Asiei Centrale, era încărcat de nisipul pe care îl ducea cu sine de pe dunele din jurul nostru. Am stat toată ziua, fără adăpost, într-o obscuritate roşiatică, pe jumătate sufocaţi de particulele de nisip care zburau în aer, ajungând la o înălţime de circa 2,5 metri deasupra solului, şi care ne zgâriau pielea, ne intrau în ochi, nas şi urechi; le simţeam chiar şi între dinţi. Acest disconfort continuu a devenit aproape insuportabil pe măsură ce treceau orele. Apusul soarelui a adus o uşurare, deoarece vântul s-a

oprit şi au răsărit stelele. În dimineaţa următoare am observat că crestele dunelor se modificaseră puţin, însă conturul general al dunelor în sine era neschimbat. Aceste furtuni de nisip din sudul Arabiei sunt blânde în comparaţie cu cele din Sahara. O furtună în care fusesem prins în drum spre Tibesti a fost de departe mai puternică decât tot ce am trăit în deşertul Rub al-Khali. Dar chiar şi aici aceste furtuni despre nisip aveau uneori efecte fatale; de pildă, bin Tahi mi-a povestit despre nişte oameni din tribul Rashid care urmăreau atacatori în nisipuri pe care nu le cunoşteau şi care au murit când o astfel de furtună a şters urmele după care se ţineau.

Am mers înapoi prin Nisipuri şi apoi am străbătut şesurile de pietriş printr-o regiune similară cu cea pe care o văzusem înainte. În uedul Al-Aswad ne-am întâlnit cu câţiva din Duru, dintre care unul suferea de friguri. M-am gândit că era probabil malarie şi i-am dat chinină şi aspirină. În ziua următoare însă, bin Kabina a fost cuprins de o criză asemănătoare. Aşa încât, ca să se odihnească, am rămas pe loc. A doua zi dimineaţa, bin Ghabaisha, bin Tahi şi unul dintre oamenii duru ai lui Huaishil erau bolnavi. Ne-am continuat drumul încet, deoarece ni se împuţina apa, iar seara, înainte să ajungem la Amairi, eu însumi aveam temperatură mare şi o durere cumplită de cap; dar, pentru că ni se terminase apa, nu am putut să ne oprim. A doua zi mă simţeam atât de rău, încât era un efort chiar şi să stau pur şi simplu drept în şa, dar în timp ce călăream trebuia să verific permanent cu busola direcţia de mers şi să notez cât merseserăm la fiecare poziţie; de asemenea, trebuia să notez numele fiecărei albii pe care o traversam, căci altfel şirul drumuirilor calculate de mine ar fi fost ireparabil întrerupt. Ne-a luat cinci ore să ajungem la Amairi. Nişte indivizi din Duru au tras în noi când ne-am apropiat de fântână, dar Huaishil s-a dus şi a vorbit cu ei. Fuseseră preveniţi de bin Kharas că s-ar putea să o luăm pe acolo şi la început au fost ostili, însă Huaishil i-a convins să ne lase să trecem. M-am însănătoşit după două zile, dar în acel moment nu-mi păsa ce ziceau sau ce făceau, dorindu-mi doar să fiu lăsat în pace. Cred că sufeream cu toţii de gripă. Am auzit mai târziu că în Oman fusese un fel de epidemie, soldată cu câteva victime. A fost singura dată când am fost bolnav în toţi anii cât am stat în Arabia.

Trei zile mai târziu aveam tabăra pe înălţimile pietroase aflate la şaisprezece kilometri sud-vest de Izz. Huaishil şi Al-Jabari s-au dus la Sulaiman bin Hamyar în Tanuf, să întrebe dacă aş putea să-i fac o vizită. După alte trei zile s-au întors spunând că Sulaiman m-a invitat la Birkat al-Mauz. Pe drumul de întoarcere însă, au descoperit că se dăduse alarma, iar când au încercat să se oprească în oraşul Bahlah ca să mănânce, locuitorii le-au închis uşile în nas. Huaishil a trimis imediat un mesager înapoi la Sulaiman, rugându-l să ne vină în ajutor, după care s-au grăbit să vină să ne avertizeze. Ne-a spus că imediat în spatele lor era un grup de urmărire trimis de imam şi ne-a sfătuit să ne mutăm cu tabăra de cealaltă parte a văii, deasupra satului Mamur,

unde vom fi pe teritoriul lui. Acolo ni s-au alăturat nişte oameni din tribul Junuba, care fuseseră cu mine în anul precedent, şi câţiva din Wahiba, veniţi să mă invite în ţinutul lor.

A doua zi dimineaţa, paznicii noştri de cămile au raportat că într-o albie din apropiere erau strânşi o sută de orăşeni înarmaţi şi, curând după aceea, patru dintre aceştia au venit în tabăra noastră. Conducătorul lor, unul dintre sclavii din casa imamului, ne-a poruncit să plecăm imediat, zicând că imamul le-a spus să mă omoare dacă nu voi face asta. Huaishil a răspuns că intenţionam să rămânem pe loc până vom avea veşti de la Sulaiman. Au protestat vehement şi puţin mai târziu au fost auziţi, întâmplător, certându-se care dintre ei să mă împuşte şi să revendice recompensa. Prin urmare, i-am prevenit că vom trage în oricine se va apropia de noi. Cum aveam cu mine *rabia* de la triburile Duru, Junuba şi Wahiba, m-am gândit că era puţin probabil să ne atace; dar pe când situaţia devenea incomod de tensionată, a sosit un mesager de la Sulaiman bin Hamyar, spunând că acesta e în drum spre tabăra noastră. A sosit după-amiază şi şi-a ridicat tabăra în satul Mamur, o mână de bordeie din frunze de palmier şi două-trei clădiri de pământ grupate în jurul unei moschei mici. M-am întâlnit cu el acolo, într-o curte ticsită de slujitorii lui şi de cei ai imamului. Era un bărbat voinic, cu o piele pământie şi o barbă lungă şi neagră; era îmbrăcat cu o pelerină cafenie, brodată cu aur, dintr-o ţesătură foarte fină, şi cu o cămaşă albă, imaculată; în jurul capului avea înfăşurat un şal scump de caşmir şi era încălţat cu sandale. Pumnalul îi era decorat cu aur. Mi-a făcut imediat impresia unei personalităţi puternice, chiar dacă nu foarte plăcute. Era limpede din purtarea lui şi din comportamentul slujitorilor săi că nu era un şeic tribal care conducea prin consimţământul celorlalţi, ci un autocrat obişnuit să i se dea ascultare. Imediat ce am fost servit cu cafea şi curmale, m-a dus în moschee, după ce în prealabil a postat un paznic la intrare, cu ordin ca nimeni să nu fie lăsat să se apropie. Era în mod evident supărat pe imam că m-a împiedicat să vin la Birkat al-Mauz la invitaţia sa şi, întâlnindu-se cu mine acolo, îl sfida pe imam. Mă îndoiam totuşi că ar risca o ceartă mai serioasă cu imamul ducându-mă la Jabal al-Akhdar. Auzisem mereu că Sulaiman bin Hamyar nu avea fanatismul obtuz al majorităţii orăşenilor din Oman şi că îl interesau invenţiile din Occident şi era dispus să le folosească. Această lipsă de ortodoxie şi ambiţia lui evidentă îl făceau o persoană suspectă în ochii imamului.

Mi-am dat seama curând că imamul avea motive întemeiate să nu aibă încredere, căci după ce am vorbit o vreme, stând aşezaţi aproape unul de celălalt pe un mic covoraş pentru rugăciune, el s-a înclinat mai aproape de mine şi mi-a explicat în şoaptă că îşi dorea să fie recunoscut de guvernul britanic drept conducătorul independent al Jabal al-Akhdar, cu un statut similar celui deţinut de şeicii de pe Coasta Piraţilor. I-am spus că nu îl puteam ajuta în această chestiune, deoarece eram un

călător fără nicio poziţie oficială, venit aici fără alt obiectiv în afară de explorarea muntelui Jabal al-Akhdar.

— Dacă vei putea aranja ce am cerut, vino din nou aici şi te voi duce oriunde vei dori, a zis el.

Am sugerat că s-ar putea să am dificultăţi în a pleca de acolo, deoarece tabăra mea era înconjurată de oamenii imamului, la care a spus:

— Plecaţi mâine, iar eu am să mai rămân aici o zi să mă asigur că nu vă va urmări nimeni.

Eram dezamăgit că fusesem întors din drum când mai aveam atât de puţin până la Jabal al-Akhdar, căci îmi doream nespus de mult să explorez acest munte. Ştiam însă că ar fi inutil să revin şi să încerc din nou în anul următor. Când călătoream prin deşert, reuşiserăm întotdeauna, atunci când eram opriţi, fie să profităm de pe urma rivalităţilor dintre triburi, fie, dacă eram întorşi din drum, să ajungem la destinaţie dintr-o altă direcţie. Cei din tribul Rashid care mă însoţeau erau beduini, în largul lor oriunde în deşert, chiar şi într-un ţinut nou pentru ei sau în care triburile erau ostile, dar nu ştiau nimic nici despre Jabal al-Akhdar, nici despre arabii care trăiau acolo. Înainte chiar să pornim la drum din Muwaiqih, îmi dădusem seama că puteam călători pe acest munte doar cu permisiunea lui Sulaiman bin Hamyar. Ajunsesem la el, dar el refuzase să mă lase să merg acolo.

Am ajuns înapoi la Muwaiqih zece zile mai târziu, după ce am mers noaptea în ultima parte a călătoriei, pentru a-i evita pe cei din tribul Al-bu Shams, care stăteau cu ochii în patru, urmărindu-ne orice mişcare. Am rămas acolo câteva zile la Zayid înainte de a pleca în Dubai, luându-i cu mine pe bin Kabina şi pe bin Ghabaisha, deoarece ştiam că nu voi mai veni înapoi şi voiam să îi am cu mine până când plecam din Arabia. În drum spre Dubai ne-am oprit o noapte într-o tabără petrolieră care apăruse lângă coastă cât fusesem plecat în Oman. „Şeful taberei” mi-a spus că erau aproape gata să foreze după ţiţei.

Dubaiul, unde am stat la Edward Henderson şi asistentul lui, Ronald Codrai, în casa lor de lângă port, era încă, în mod fericit, neschimbat. La tabăra petrolieră, lui bin Kabina şi lui bin Ghabaisha nu li se dăduse voie să împartă cortul gol care-mi fusese alocat iniţial în „zona pentru europeni”, aşa încât am petrecut noaptea cu ei în „zona pentru băştinaşi”. Însă Henderson şi Codrai au fost chiar dornici să-i trateze ca pe oaspeţii lor şi ne-au oferit o cameră pentru toţi trei. Henderson m-a întrebat ce să facă în legătură cu mâncarea şi i-am sugerat să nu facă modificări. Când am mers să luăm prânzul, i-am zis lui bin Kabina:

— Când eram cu voi în deşert, am mâncat şi am trăit ca voi; acum, că sunteţi oaspeţii noştri, trebuie să vă purtaţi ca noi.

Au urmărit cu atenţie să vadă cum folosim cuţitele şi furculiţele şi, uimitor, s-au

descurcat fără mari probleme. Erau de departe mult mai stăpâni pe ei decât majoritatea englezilor pe care-i văzusem mâncând cu mâna pentru prima oară. După aceea le-am zis:

— Gazdele voastre doresc să mâncaţi ce vreţi cât sunteţi aici. M-au rugat să aflu dacă preferaţi să mâncaţi mâncare de-a noastră sau dacă aţi prefera să aveţi mese în stil arab.

Bin Kabina a zâmbit şi a răspuns:

— Este adevărat că ne-am simţi mai în largul nostru şi am putea mânca mai mult dacă am mânca aşa cum suntem obişnuiţi, dar, Umbarak, nu pomeni de asta dacă este prea mare deranjul. Noi nu vă cunoaştem obiceiurile şi acum trebuie să ne ajuţi aşa cum te-am ajutat noi în deşert.

În seara aceea luam cina cu şeicul din Dubai, pe cealaltă parte a golfuleţului. Flăcăul pe care l-am angajat să ne treacă golful cu barca cu vâsle a întrebat dacă să aştepte ca să ne ducă înapoi şi i-am spus să revină la ora zece. Pe când ne întorceam la debarcader, bin Ghabaisha a zis brusc:

— Umbarak, am făcut un lucru groaznic.

Când l-am întrebat ce s-a întâmplat, a răspuns:

— Am uitat să aducem mâncare pentru tovarăşul nostru de drum.

Nedumerit, l-am întrebat la cine se referă.

— Băiatul care ne-a adus, a zis el.

L-am asigurat că băiatul nu se aşteaptă la asta, deoarece obiceiurile din oraş erau diferite de cele din deşert, dar bin Ghabaisha a clătinat din cap şi a spus:

— Noi suntem beduini. El a fost tovarăşul nostru de drum. Nu ne-a adus el aici? Şi noi am uitat de el. Nu ne-am făcut datoria.

În prima noastră zi petrecută acolo, bin Kabina s-a închis din greşeală în camera de zi şi nu a reuşit să iasă decât când mi-a atras atenţia izbind în perete; curând însă, amândoi erau cât se poate de în largul lor şi se jucau cu radioul şi puneau muzică la gramofonul lui Henderson. Henderson şi Codrai au fost extraordinar de amabili şi înţelegători, mai ales că, dis-de-dimineaţă, pe însoţitorii mei, care se trezeau în zori, îi amuza să dea buzna în camerele lor, îndemnându-i: „Treziţi-vă şi rugaţi-vă! Treziţi-vă şi rugaţi-vă!”, în timp ce loveau în paturi cu beţele pentru cămilă.

Într-o dimineaţă, s-au întors înainte de micul dejun de la *suq*, foarte agitaţi. Pe când îşi încheiau cataramele de la cartuşiere, mi-au spus că o rudă a lor fusese arestată de şeicul din Sharjah şi că trebuiau să meargă imediat în ajutorul său. Am întrebat cum îşi propuneau să ajungă la Sharjah, care era la nouăsprezece kilometri depărtare.

— Vom închiria o maşină, a zis bin Ghabaisha. Dă-ne nişte bani. Dumneata trebuie să ştii cât costă o maşină.

Le-am propus să aştepte, ca să meargă cu un camion pe care ştiam că Henderson urma să-l trimită acolo mai târziu în acea dimineaţă, dar erau nerăbdători:

— Nu putem aştepta. Trebuie să mergem acum, imediat. Spune-i lui Henderson să trimită camionul acum.

— Cine este omul? am întrebat eu. Îl cunosc? Cum îl cheamă?

— Nu ştiu cum îl cheamă, dar e neam cu noi. Nu-i suficient? a zis bin Kabina.

— E un rashid? i-am întrebat.

— Nu, e un sharaifi.

Ştiam de-acum destule despre genealogiile tribale ca să-mi dau seama că acest trib mic şi obscur era înrudit doar foarte de departe cu tribul Rashid, dar bin Ghabaisha a zis:

— Ce contează? E o rudă şi are probleme. Trebuie să mergem în ajutorul lui. Ai vrea să-l părăsim, Umbarak, când nu e nimeni care să-l ajute?

Au plecat cu camionul şi s-au întors seara. Bărbatul fusese eliberat înainte să ajungă ei la Sharjah.

Pentru că veniseră în Dubai cu maşina, nu aveau cămile pentru care să-şi facă griji şi au fost mulţumiţi să rămână o vreme să se bucure de această nouă experienţă. Avea să le ofere ceva despre care să vorbească atunci când ajungeau înapoi în deşert. Între timp, li se părea plăcut să stea degeaba, bine hrăniţi şi cu nimic altceva de făcut decât să cutreiere prin *suq* şi să bârfească în magazine. L-am întrebat pe bin Kabina dacă i-ar plăcea să trăiască permanent aici.

— Nu, a zis el. Asta nu e viaţă de bărbat. Ce să faci aici?

Am băgat de seamă că, atunci când stăteau la taifas împreună seara, vorbeau mai mult despre deşert decât despre lucrurile pe care le văzuseră în timpul zilei.

Am fost întrebat adesea: „De ce trăiesc beduinii în deşert, unde trebuie să suporte condiţiile groaznice pe care le descrii? De ce nu pleacă să-şi găsească un trai mai uşor în altă parte?”. Puţini oameni m-au crezut când le-am zis: „Trăiesc acolo pentru că este alegerea lor”. Totuşi, evident, marile triburi beduine din Siria ar fi putut oricând să-i deposedeze de pământ pe agricultorii mai slabi de la marginea deşertului şi să se stabilească acolo. În schimb, au continuat să ducă un trai nomad în deşert deoarece aceasta era viaţa pe care o preţuiau. Când am fost la Damasc, îi vizitam adesea pe cei din tribul Rualla când îşi instalau taberele, pe timp de vară, la fântânile de lângă oraş. Mă îndemnau să-i însoţesc în migraţia lor anuală, care începea spre sud, către Najd, de îndată ce se formau locuri pentru păşunat după ploile de toamnă. Spuneau că doar în deşert putea un om să-şi găsească libertatea. Tocmai această sete de libertate trebuie să fi împins triburile care au pătruns în Egipt pe vremea cuceririi arabe să treacă prin Valea Nilului şi să meargă mai departe, în deşertul nesfârşit, lăsând în urma lor câmpiile verzi, crângurile de palmieri, umbra şi apa curgătoare şi toată abundenţa pe

care au găsit-o în oraşele pe care le-au cucerit.

Ştiind că nu mă voi mai întoarce, i-am sfătuit pe bin Kabina şi bin Ghabaisha să se ducă înapoi în ţinuturile lor natale din sud de îndată ce se răcorea vremea. Aveau deja multe vrajbe de sânge la activ şi mă temeam că vor fi, inevitabil, ucişi dacă rămâneau în aceste părţi. În anul următor am auzit că bin Kabina îşi strânsese cămilele şi se dusese înapoi la Habarut, dar că bin Ghabaisha a rămas în continuare pe Coasta Piraţilor, unde a devenit tot mai renumit. Henderson mi-a scris şi mi-a spus cum a fost trezit dis-de-dimineaţă şi l-a găsit pe bin Ghabaisha la el în prag, cu un bărbat grav rănit în braţe, căutând adăpost. Fuseseră într-un raid, la furat cămile, la marginile oraşului. Henderson a trimis bărbatul rănit la spital în Bahrain, iar bin Ghabaisha a mers acolo cu el. Doi ani mai târziu, am văzut un raport al consulului permanent în care se spunea că şeicul din Sharjah a reuşit în sfârşit să-l captureze pe „renumitul tâlhar bin Ghabaisha, care fusese tovarăşul de călătorie al lui Thesiger", şi că era hotărât să-i dea o pedeapsă exemplară. Am fost uşurat când, curând după aceea, am auzit că şeicul l-a eliberat în urma unui ultimatum primit de la triburile Rashid şi Awamir.

Într-o seară, a venit la cină funcţionarul guvernamental care preluase postul lui Noel Jackson. M-a luat deoparte şi mi-a zis:

— Thesiger, mă tem că am o îndatorire destul de stânjenitoare de îndeplinit. Sultanul din Muscat, Înălţimea Sa Sayid Saiyid bin Taimur, a cerut să-ţi anulăm viza pentru Muscat. Consulatul permanent mi-a dat instrucţiuni să fac asta. Prin urmare, mă tem că trebuie să-ţi iau paşaportul.

— Bine, o să ţi-l aduc, dar îţi dai seama că n-am avut niciodată viză pentru Muscat.

Deşi am făcut glume în timpul cinei în legătură cu o „viză pentru Nazwa", mi-am dat seama că nu avea să treacă multă vreme până când vizele vor fi cu adevărat obligatorii, chiar şi pentru a călători în deşertul Rub al-Khali. Şi în acel moment probabil că îmi era interzis să mă duc din nou acolo. Pentru a ajunge la Nisipuri, trebuia să încep de undeva de pe coastă şi nu mai puteam să debarc în Oman sau în Dhofar; chiar dacă mă întorceam pe Coasta Piraţilor, prezenţa mea ar fi fost, probabil, privită de către consulatul permanent ca o neplăcere. Mi-am amintit că, în anul precedent, guvernul de la Aden, auzind că plănuiam o altă călătorie, îmi trimisese o telegramă prin care mă sfătuia ca, spre binele meu, să nu intru pe teritoriul saudit. Deşi nu aveam interese politice sau economice în ţară, puţini oameni, cu siguranţă nu cei din companiile petroliere americane sau din guvernul saudit, acceptau faptul că mergeam acolo pentru propria-mi plăcere. Ştiam că făcusem ultima mea călătorie în deşertul Rub al-Khali şi că se încheia o etapă din viaţa mea. Acolo, în deşert, descoperisem tot ce mi-am dorit; ştiam că nu voi mai găsi niciodată asta. Însă nu aveam doar acest regret personal. Îmi dădeam seama că beduinii cu care am trăit şi

am călătorit şi în a căror tovărăşie găsisem mulţumire erau sortiţi dispariţiei. Unii spun că beduinilor le va fi mai bine după ce vor da greutăţile şi sărăcia din deşert pe siguranţa unei lumi materialiste. Însă nu cred asta. Îmi voi aminti întotdeauna cât de des m-am simţit umilit în prezenţa acelor păstori analfabeţi, care dovedeau, mult mai mult decât mine, generozitate şi curaj, rezistenţă, răbdare şi purtare aleasă. Niciodată în mijlocul altor oameni nu am avut acelaşi sentiment de inferioritate personală.

În ultima seară, pe când bin Kabina şi bin Ghabaisha îşi împachetau puţinele lucruri pe care le cumpăraseră, Codrai a spus, uitându-se la cele două bocceluţe:

— E destul de vrednic de milă că asta e tot ce au.

Înţelegeam ce voia să zică. Simţisem şi eu, adesea, la fel. Cu toate acestea, ştiam că, pentru ei, pericolul se afla nu în greutăţile vieţii lor, ci în plictiseala şi frustrarea pe care le-ar simţi când ar renunţa la ea. Tragedia era că alegerea nu avea să fie a lor; forţe economice mai presus de controlul lor aveau să-i mâne, până la urmă, în oraşe pentru a se învârti fără rost pe la colţuri de stradă ca „forţă de muncă necalificată”.

Camionul a venit după micul dejun. Ne-am îmbrăţişat pentru ultima oară:

— Mergeţi în pace, am spus eu.

— Rămâi în paza lui Dumnezeu, Umbarak, au răspuns ei împreună.

Apoi s-au căţărat pe o stivă de canistre cu benzină, lângă un refugiat palestinian îmbrăcat cu o salopetă pătată de ţiţei. Câteva minute mai târziu, au dispărut după un colţ. M-am bucurat când Codrai m-a dus la aerodromul din Sharjah. Când avionul s-a înălţat peste oraş şi a virat pe deasupra mării, am simţit ce înseamnă să pleci în exil.

Denumirile în limba arabă ale plantelor menţionate în carte şi corespondentul lor ştiinţific

abal – *Calligonum sp.*
ailqi – *Dipterygium glaucum Decne.*
arad – *Salsola cyclophylla Bak.*
birkan – *Limeum arabicum Friedr.* şi *L. indicum Stocks*
ghaf – *Prosopsis spicigera L.*
had – *Cornulaca monacantha Del.*
harm – *Zygophyllum spp.*
harmal – *Rhazya stricta Decne.*
ilb – *Ziziphus spina-christi (L.) Willd.*
karia – *Heliotropium digynum (Forsk.) Aschers ex C. Christens.*
qassis – *Cyperus conglomeratus Rottb.*
rahath – *Eremobium aegyptiacum (Spreng.) Hochr.*
rimram – *Heliotropium Rotschyi (Bunge) Gürke*
sadan – *Neurada procumbens L.*
saf – *Nannorrhops arabica Burret*
shina – *Seidlitzia rosmarinus (Ehrenb.) Boiss.*
zahra – *Tribulus spp.*

Lista principalelor personaje din diversele călătorii

1945-1946

Călătoria de la Salalah la Mughshin

Salim Tamtaim Sultan Musallim bin Tafl Mabkhaut	din tribul Bait Kathir

Călătoria de la Salalah la Hadhramawt

Sultan Musallim bin Tafl	din tribul Bait Kathir
Musallim bin al-Kamam Salim bin Kabina	in tribul Rashid

1946-1947

Prima traversare a deşertului Rub al-Khali

Salim Tamtaim Sultan Musallim bin Tafl Mabkhaut Bin Turkia Bin Anauf (fiul lui bin Turkia)	din tribul Bait Kathir
Said Salim bin Kabina Muhammad al-Auf Amair Mahsin Salim bin Mautlauq Bin Shuas	din tribul Rashid

Călătoria de la Salalah la Mukalla

Bin Kalut	

Musallim bin al-Kamam Muhammad (fiul lui bin Kalut şi frate vitreg cu Salim bin Kabina) Salim bin Kabina Salim bin Ghabaisha Salim bin Mautlauq	din tribul Rashid
Mabkhaut Bin Turkia Bin Anauf	din tribul Bait Kathir
Bin Duailan (poreclit „Pisica”)	din tribul Manahil

1947-1948

A doua traversare a deşertului Rub al-Khali

Salim bin Kabina Salim bin Ghabaisha Muhammad Amair	din tribul Rashid
Salih Sadr	din tribul Saar

1948-1949

Călătoria la Liwa

Salim bin Kabina Salim bin Ghabaisha Musallim bin al-Kamam Amair Bin Tahi	din tribul Rashid

Călătoria prin Oman

Salim bin Kabina Musallim bin al-Kamam Bin Tahi	din tribul Rashid
Al-Jabari Mahalhal	din tribul Awamir
Hamaid	din tribul Mahra
Salim bin Habarut	din tribul Junuba
Ahmad Sultan	din tribul Wahiba
Yasir	din tribul Junuba
Huaishil	din tribul Duru

1949-1950

Călătoria în Oman

Salim bin Kabina	

Salim bin Ghabaisha Muhammad Bin Tahi	din tribul Rashid
Al-Jabari	din tribul Awamir
Huaishil	din tribul Duru

1. Bin Kabina

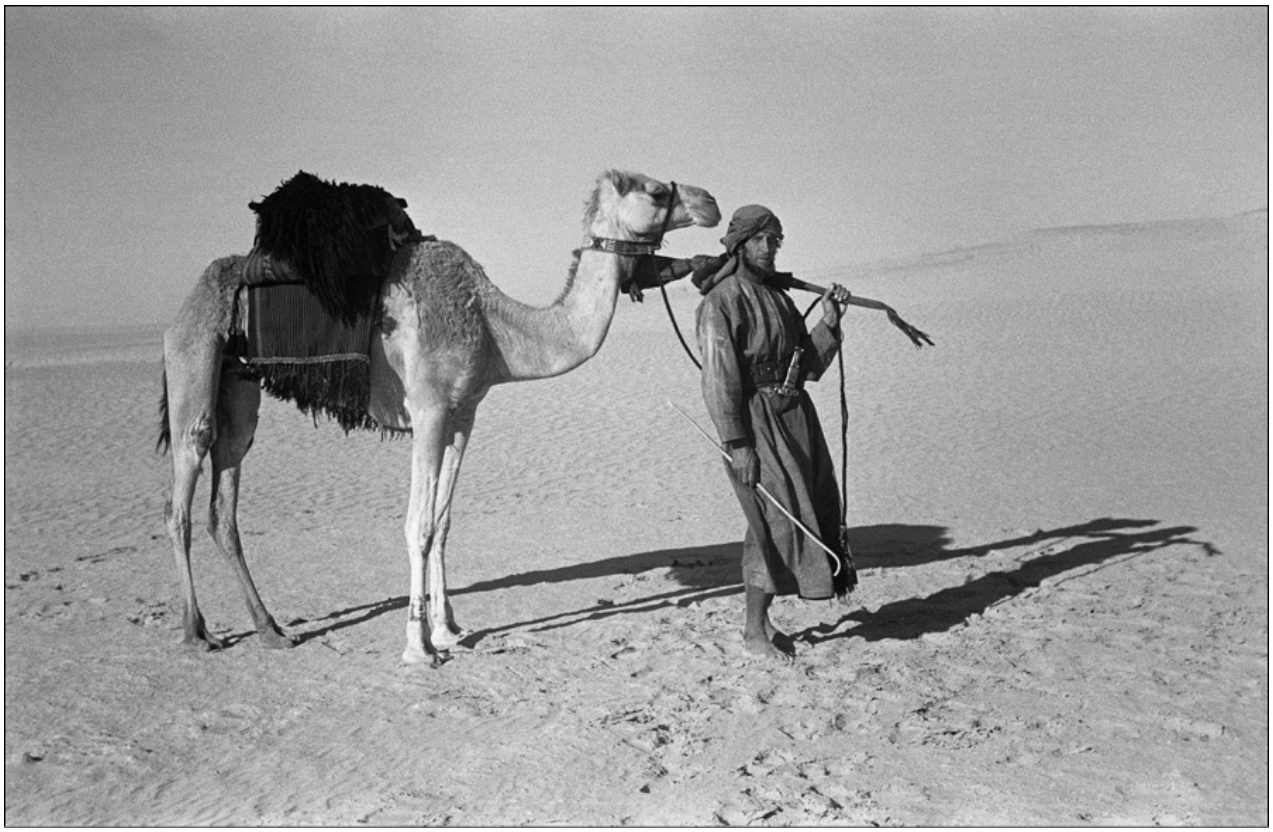

2. Autorul în timpul celei de-a doua traversări a deşertului Rub al-Khali

3. Deşertul Rub al-Khali: creasta unei dune înalte dinspre partea expusă vântului

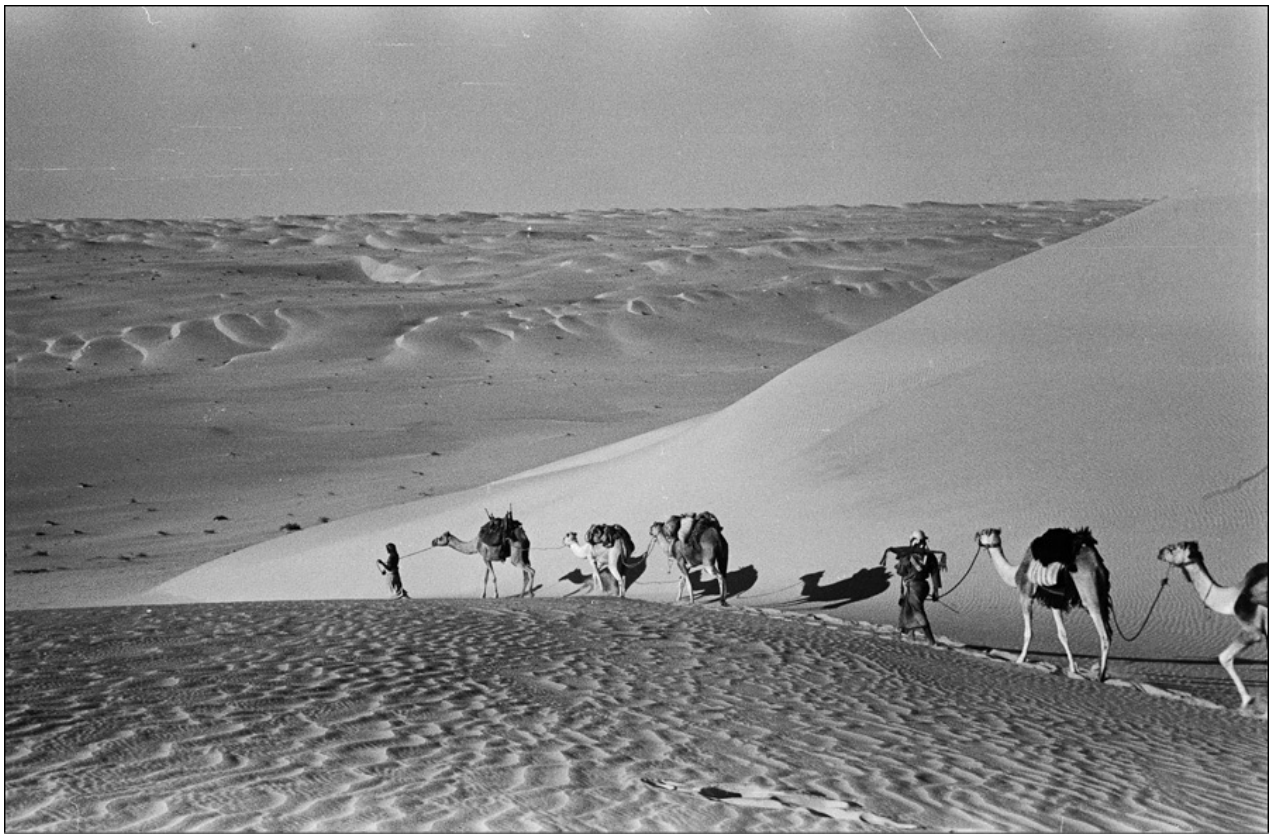

4. Deşertul Rub al-Khali: coborârea unei dune înalte

5. Turnuleţe pentru vânt ce se înalţă deasupra unei case
de pe malul golfului din Dubai

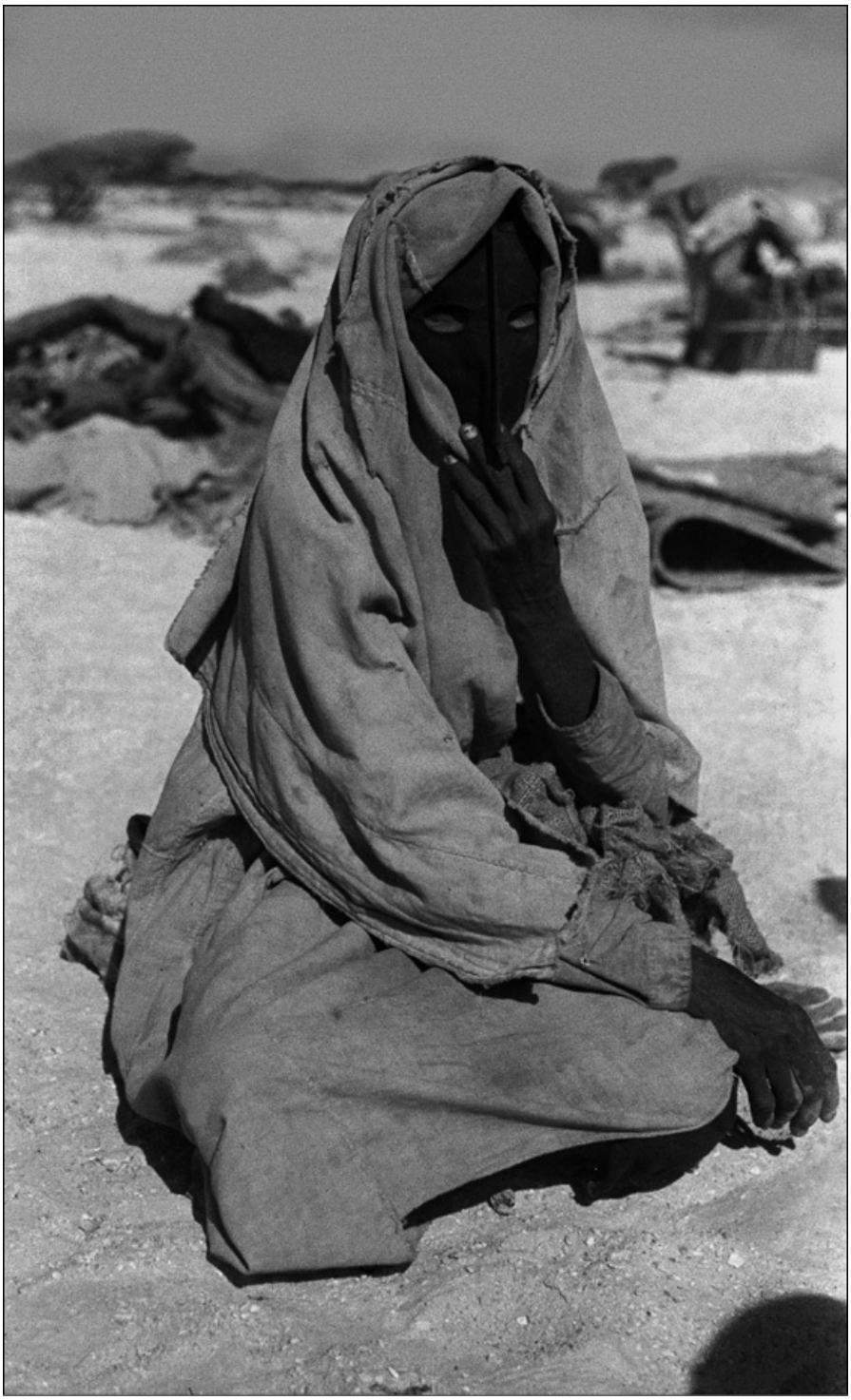

6. Femeie din tribul Harasis

7. Familie din tribul Saar

8. Bin Ghabaisha

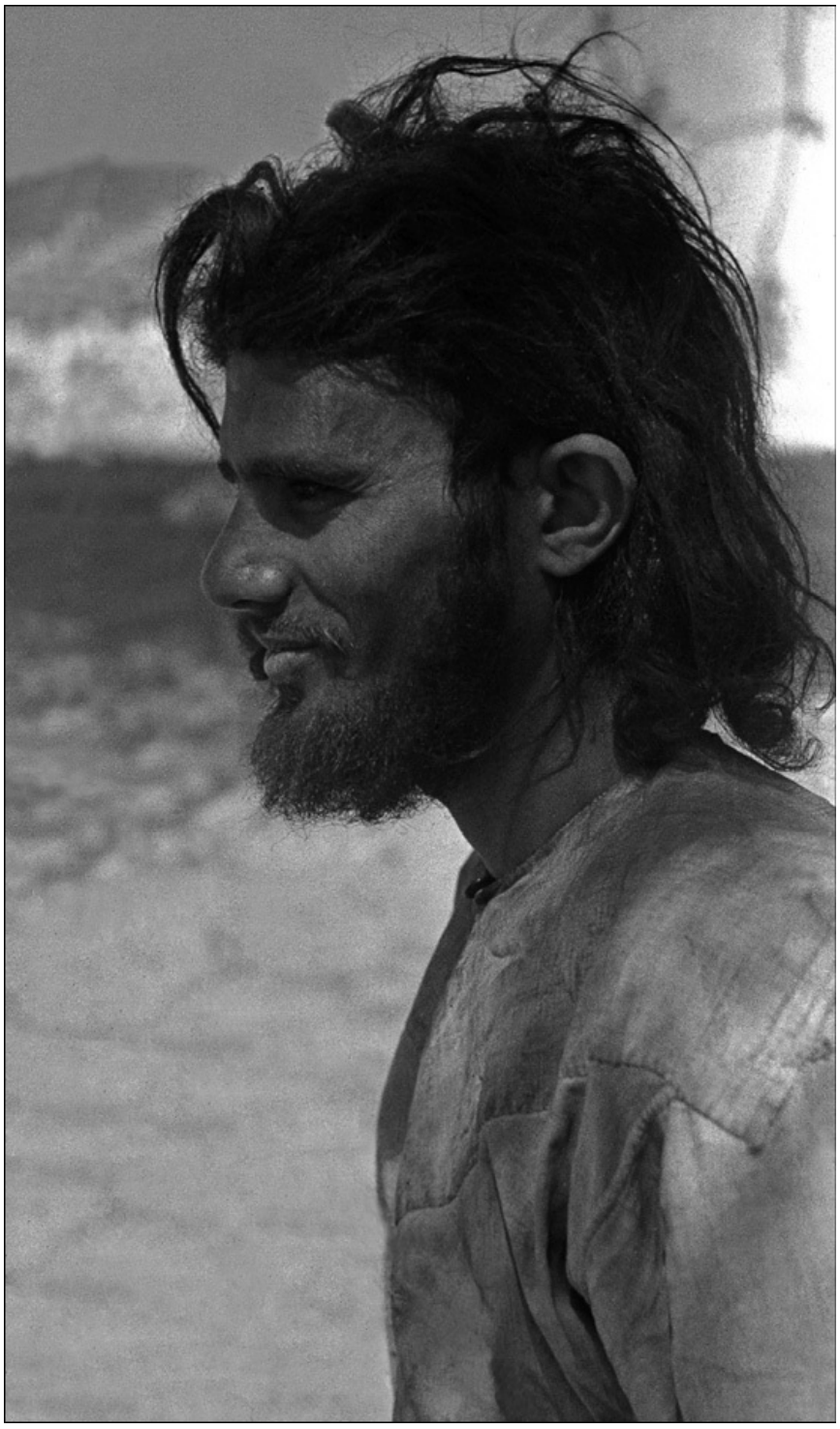

9. Sulaim, *rabia* al nostru din tribul Mahra

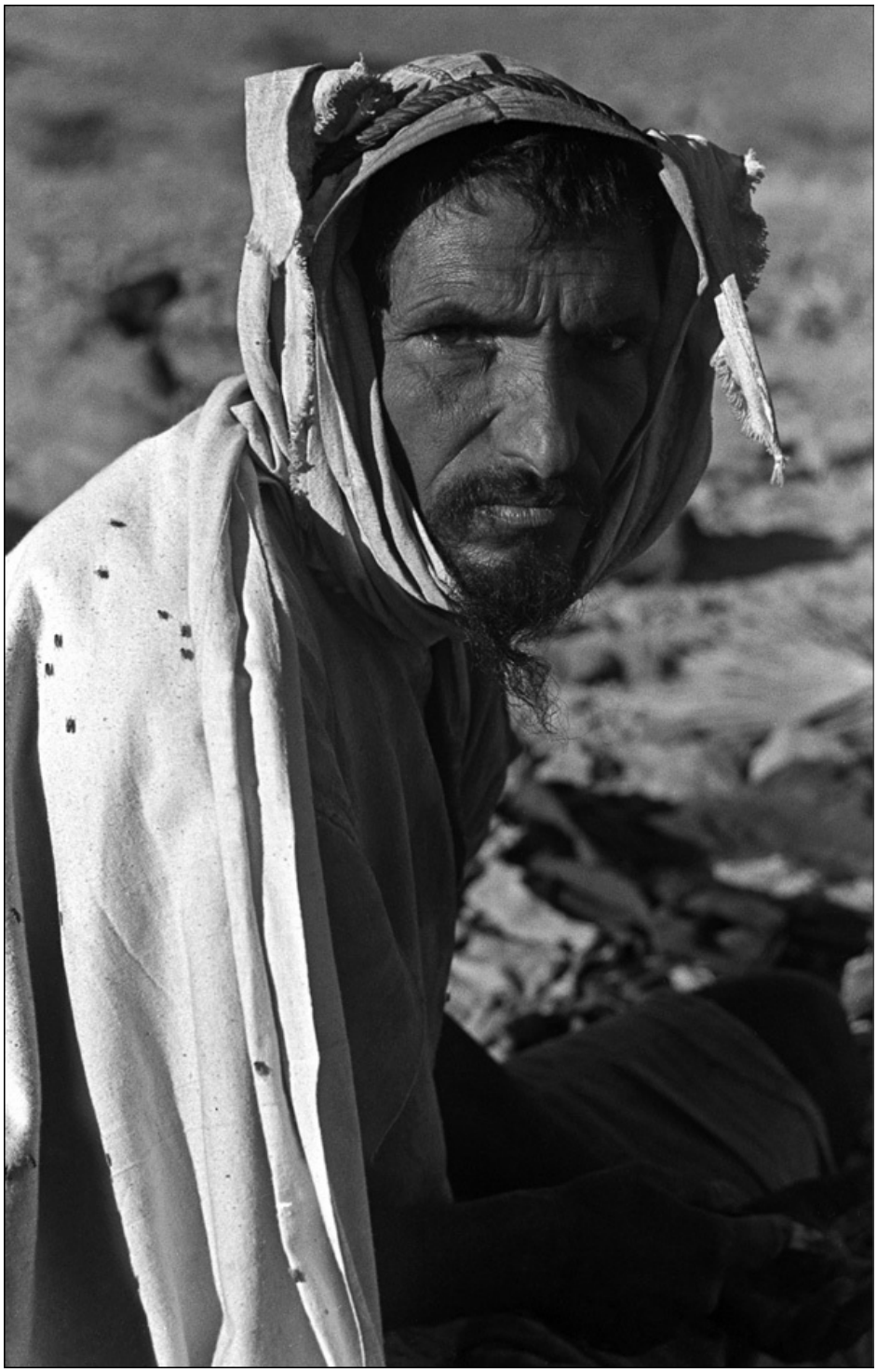

10. Membru al tribului bin Maaruf Saar, lupii deşertului

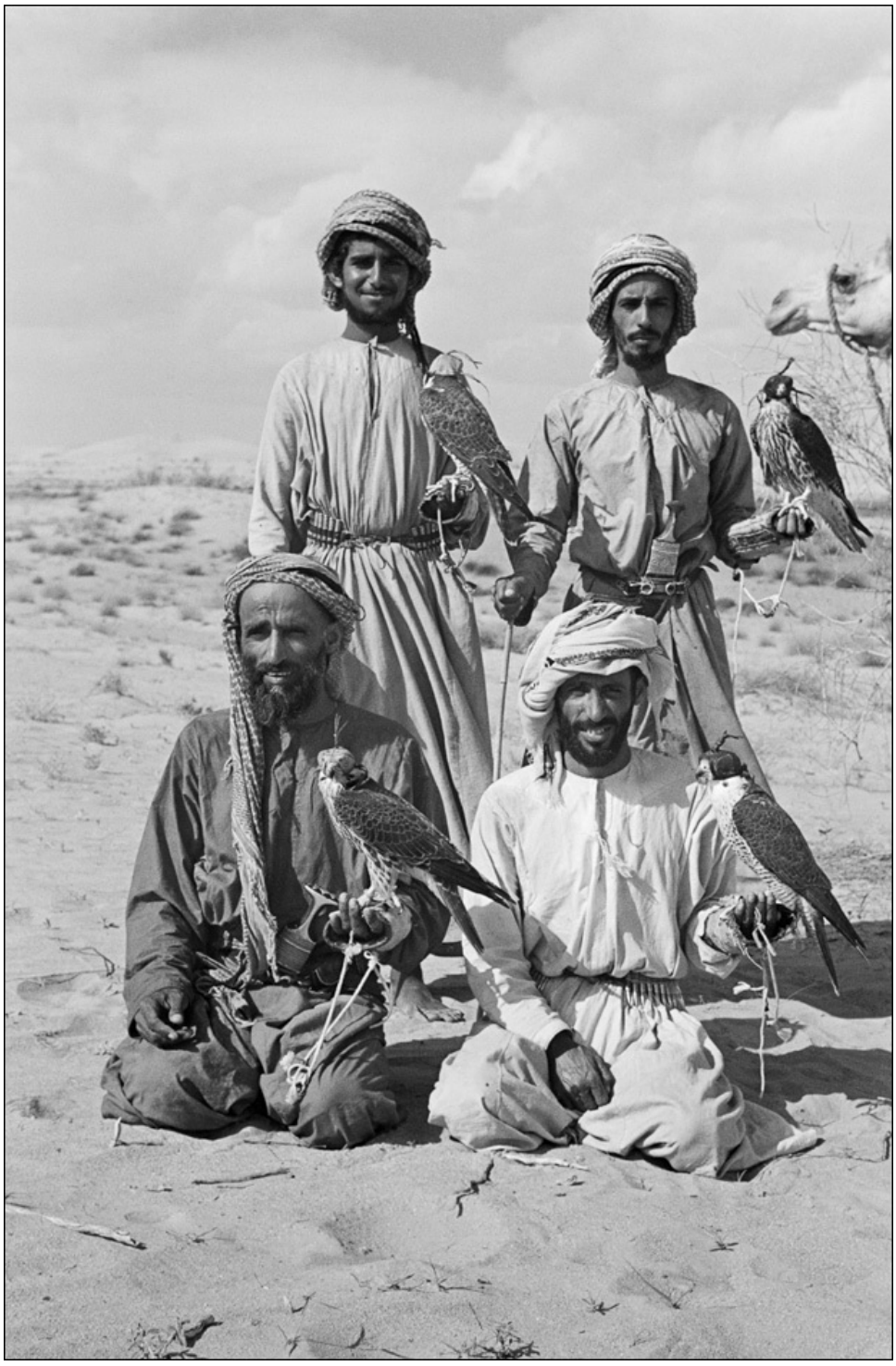

11. Şoimarii lui Zayid

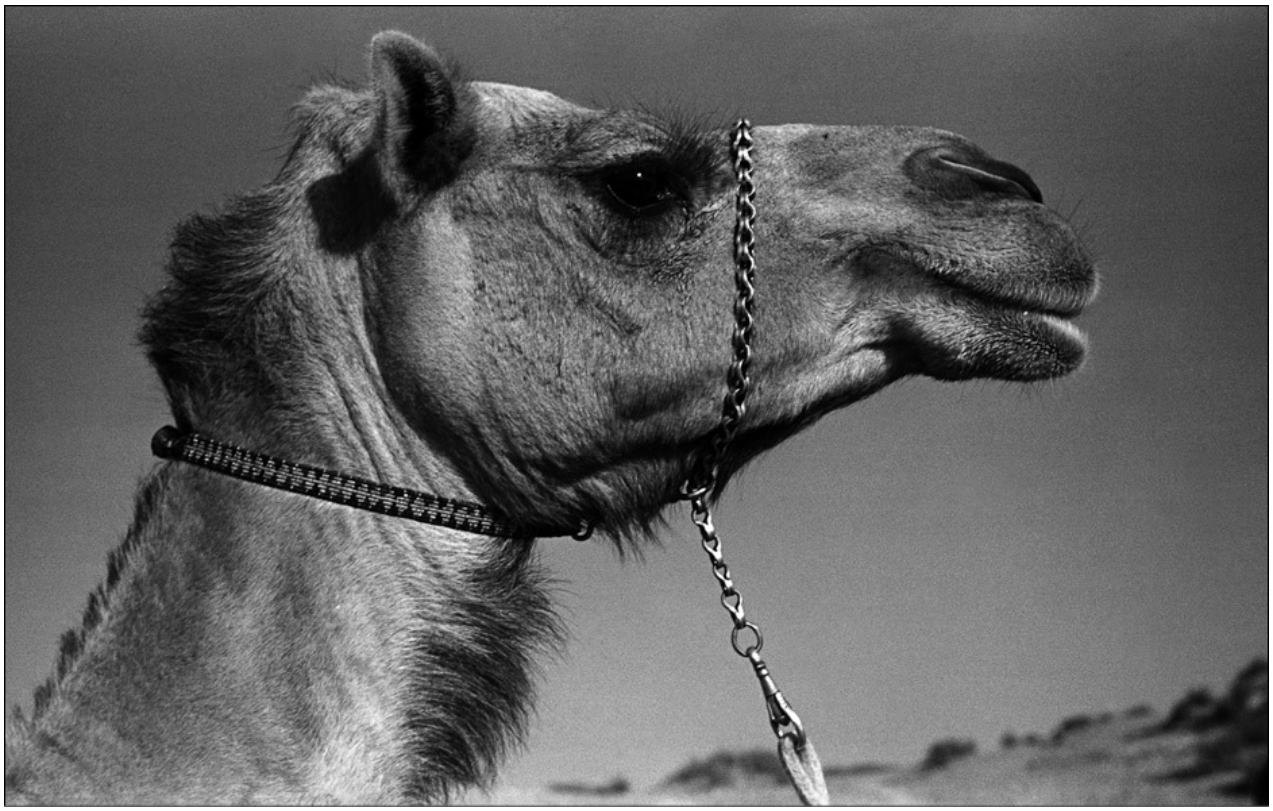

12. Cămilă Batina

13. Vas *boom* din Kuwait întorcându-se din Zanzibar

14. În munţii Omanului

15. În oaza Liwa

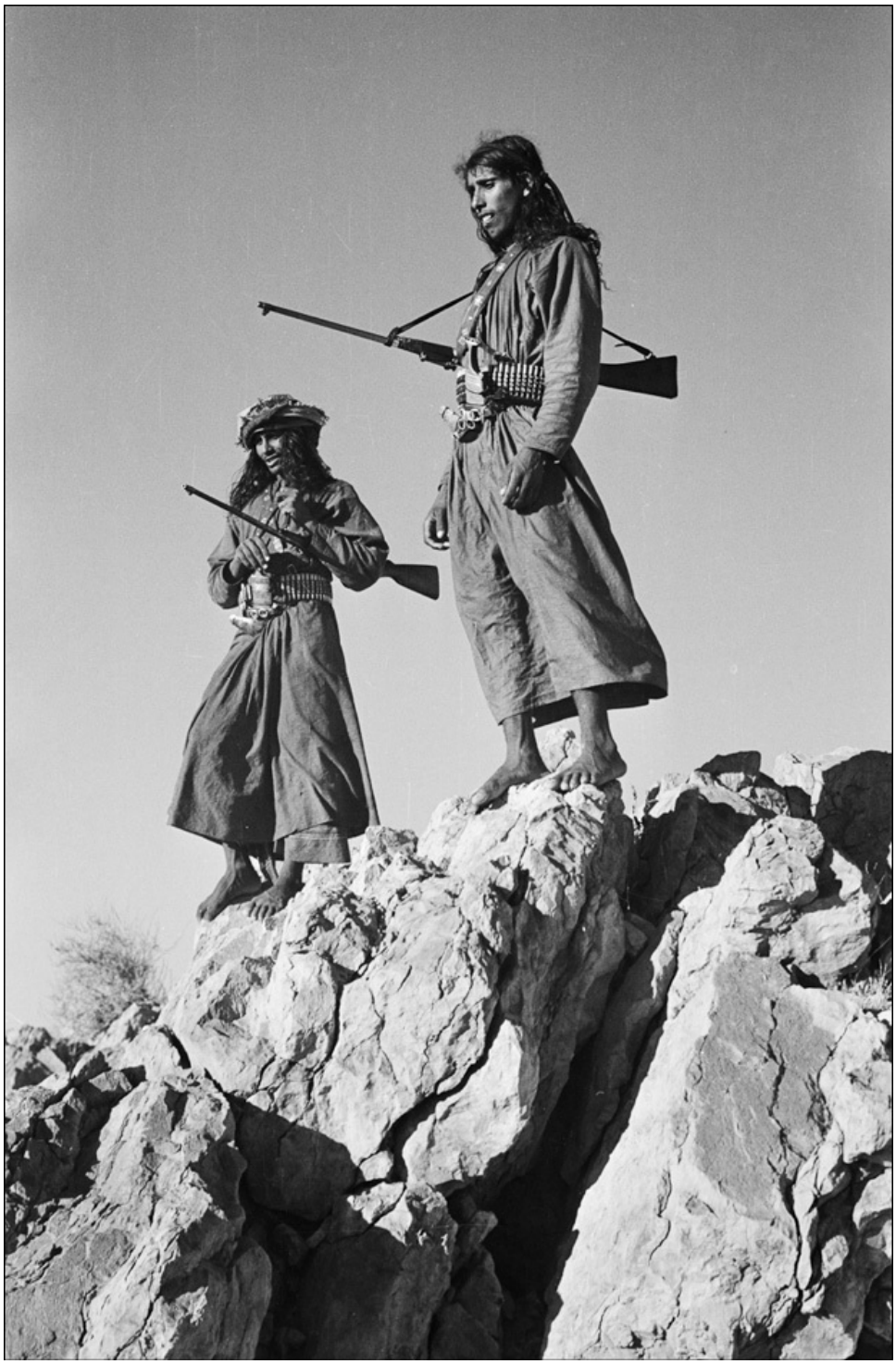

16. Bin Kabina şi bin Ghabaisha în Oman

Index[1]

A

Abal 84, 129, 135, 169, 234-235, 313-314
Abd al-Aziz ibn Saud. Vezi ibn Saud, Abd al-Aziz regele
Abdullah, chiorul, din tribul Rashid 212; îngrijorare cu privire la atacatori 213
Abdullah bin Nura. Vezi bin Maiqal
Abha 80, 251
Abhebad, lacul 32
Abida, tribul 191, 213; atacatori din 222; lupte cu 285; răniţi din 222
Abisinia; campania în timpul celui de-al Doilea Război Mondial 41- 42; explorarea în 24-29; încoronarea lui Haile Sellassie 24; Revolta Arabă din 1916 în 23
abisinienii, strămoşii lor 95, 204
Abr, al- 218; raiduri în jurul 222
Abu Bahr, şesul din 237
Abu Dhabi 147, 159, 161-163, 168, 182, 250; a doua vizită la 285-287; plictiseală în călătoria spre 259; sosirea la 267; şederea la 268-272
acacia 27, 76, 89, 92, 179, 185
Ad, oraşul pierdut 242
Adaaimara, tribul 28
Adam 320
addax 36
Addis Abeba 15
Adnan 96, 178
Adobada, lacul 32
Aelius Gallus 49
Afar, tribul 182, 327; ghid din 308; membru al tribului bolnav 199;

aflaj 316
Africa Centrală 114
Ahl al-Hadara 52
Ahmad, din tribul Saar 211-212, 214
Ahmad, din tribul Wahiba 311, 315, 317
Ahsaba, uedul 79
Aidam, uedul 263
ailqi 234
Ain, al-, izvor 86, 190
Ain, al-, uedul 83, 179, 190, 304; greşit marca t pe hartă 182
Aiwat al-Saar 212
Aiyun, iazul 88, 194, 196
Ajman, tribul 98
Akaki, câmpiile 32
Akhdar, Jabal al- 182, 188, 317, 323; dorinţa de a explora 326; întors înapoi de la 331-332
Akhwan 244, 254
al Doilea Război Mondial 41
Al-bu Falah, tribul 119, 129, 159, 162, 168, 172, 272, 287, 300
Al-bu Said, dinastia 278
Al-bu Shams 300, 302, 325, 332
Alep 41
Alhambra 103
Al-Hiya, tribul 313
Ali, din tribul Dura 179-180, 305
Ali bin Hilal. Vezi bin Hilal
Ali bin Said. Vezi bin Said
Ali bin Sulaiman. Vezi bin Sulaiman
Ali, din tribul Hatim 222-224, passim
Al-Kathir, tribul 71
altare, ofrande lăsate la 211-212
Amair, din tribul Rashid 81, 108, 225; cearta cu bin Mautlauq 117; cruzimea lui 231; i se dăruieşte o puşcă înainte de traversarea Deşerturilor Vestice 228; rămâne la Buraimi 300; se alătură lui Umbarak la Tamis 217
Amairi, al-, uedul 181-183
Amarjid 204
Andam, uedul 313, 317
Andhur 186; ruinele de la 197

apă: deficitul de 93, 131; transportarea ei 90. Vezi şi cămile, adăparea lor
Arab, al-Araba 96; al-Mustaraba 96
araba 51, 56; ca mare limbă de cultură 103-104
arabi: admiraţia pentru arhitectura modernă 215-216; atitudinea faţă de cămile (vezi şi cămile) 88-89; atitudinea faţă de copiii din flori 200-201; atitudinea faţă de femei 200-201; ca marinari 282-283; circumcizia la 83, 109-111, 129, 163; diviziuni rasiale 96-97; divorţul printre 200; efectul setei asupra 159; generozitatea faţă de oaspeţi 93, 173-174; indiferenţa la durere 260; influenţa în istoria lumii 102-104; influenţa vieţii în deşert asupra 101-102; îmbrăcămintea 84-85; locuri de înmormântare 95; numărul lor în Arabia 96; obiceiurile la masă 90, 169; saluturile 106-107; sistemul de guvernare printre 51; tratamentul sclavilor 82; vrajbele dintre triburi 112-113. Vezi şi beduini
Arabia; bogăţia de pe urma petrolului 100; civilizaţiile timpurii din 48; destrămarea vieţii tribale în 97-102; ploile pe coasta sudică 51
Arabia Felix 44, 48, 96
arad 116, 307
Aradh, povârnişul 226, 230, 238-239, 241-242, 244, 247-248, 255
Armata de Apărare Sudaneză 41
Arussi, munţii 27
asin sălbatic 169, 279
Asiria 97
Assaaimara, tribul 28-29
Assal, depresiunea 33
Assir 19
Aswad, uedul 181, 330
Attila 103
Aucher-Éloy, P.M.R. 277
Auf, Muhammad al-, din tribul Rashid: ca ghid peste dunele de nisip 151-152 sqq.; conduce drumul prin Deşertul Rub al-Khali 139 sqq.; consimte să meargă mai departe 136; descriere 106-108; despre dificultăţile de a-l ascunde pe Umbarak 162; despre sete 159; despre tribul Al-bu Falah 129; i se oferă puşti 138; interesul pentru adâncimea la care a pătruns ploaia în sol 145; plecarea în recunoaştere în dunele de nisip 150; recită din Coran 142; şi călătoria la Mukalla 190; şi pregătirile împotriva atacului, lângă Fughama 205-206; şi propusa traversare a Deşertului Rub al-Khali 116, 119, 124
Augustus, împăratul 49
Aussa 30-33
Awamir, tribul 70, 72, 158, 162, 212, 214-215; curiozitatea 163

Awash, râul 24, 26

B

Babilon 97
babuini 26
Badayat 39
Bagara, tribul 34
baghila 281
Bahdu 28-30
Bahiah
Bahr al-Safi 122, 304
Bahrain, călătoria cu dhow-ul 281-284
Bai 119, 124, 184; distanţa de la Mughshin la 146-147; reîntâlnire la 186
Baish, uedul 79
Bait al-Sheikh 196
Bait Imani 72, 127, 139-142
Bait Kathir, tribul 52-54; atitudinea faţă de creştini 55-57; ca deţinători de animale 93; ca ghizi în călătoria Salalah-Mughshin 81 sqq.; dialectul 56; invidia pe tribul Rashid 115-116; iubirea pentru veşti 129; întoarcerea din Deşertul Rub al-Khali 138-139; refuzul de a traversa 184; rugăciunea 58-59; şi propusa traversare a Deşertului Rub al-Khali 121; zgârcenia 211
Bait Khawar 190, 203
Bait Musan 81; schimbarea cămilelor cu 119, 121, 125, 127, 131, 133 sqq.
Bait Qatan 87
Bait Saad 87
Bakhit al-Dahaimi. Vezi Dahaimi, al-
Balagh, fântâna 163, 171, 265
Balucistan, tabăra celor din 318
Bani Ad, tribul 242
Bani Hilal, tribul 79, 98
Bani Kitab, tribul 273, 286, 325
Bani Maradh 239
Bani Ramh, nisipurile din 242
Bani Yas, tribul 162, 168, 268, 275-276; nepoliticoşi şi egoişti 293
Bardaï 40
Barida, fântâna 318
Barton, Sir Sydney 25

Batha Badiya 316
Batha, uedul 312-313, 315-316
Batin 163
băţ: bâtă din lemn tare 86; băţ pentru cămilă 129
beduini: atitudinea faţă de bani 100-101, 174; atitudinea faţă de cămilele lor 60-63, 88-89; atitudinea faţă de mâncare 118-119, 182; băutul cafelei 65; beduinii din sud în comparaţie cu beduinii din nord 72-73; blestemarea 129-131; cauterizarea ca leac pentru boli 118; dragostea pentru conversaţie şi veşti 66, 91, 141, 176, 184; dragostea pentru poezie 91; efectul descoperirii ţiţeiului 100-101; făcutul pâinii 65-66; firea lor 55, 67-69; fumatul 65; generozitatea 68-69, 75-76, 83; indiferenţa faţă de viaţa omenească 191; iscusinţa la citirea urmelor de cămile 70, 230; împărţirea prăzii după raiduri/atacuri 293; leacul hamrar 118; modul lor de viaţă condamnat la dispariţie 337; numărul lor în Arabia 96; obiceiurile în tabere 65-67; plăcerea contrazicerilor şi disputelor 117, 257-258; poziţia puternică a proscrişilor printre şeicii aflaţi în război 286-287; preferinţa pentru viaţa nomadă aspră 335; realitatea lui Dumnezeu 148; refuzul de a mânca iepuri 117; refuzul de a-şi exprima părerea despre vreme 251; respectul pentru demnitatea umană 175; sociabilitatea 125-126; societatea tribală 99-100; spiritul de observaţie ascuţit 238, 314; superioritatea morală şi fizică 97- 98; uşurinţa cu care se ofensau 169; viaţa cotidiană printre 58 sqq.; vigoarea 129-130
Bent, Theodore şi Mabel 50
Bernard, Capitaine 33
Bianchi 27
bin Abdullah al-Khalili. Vezi Oman, imamul din
bin Aisa, Salih, şeicul tribului Harth 316
bin al-Kamam, Musallim, şeic din tribul Rashid 71, 77-78, 108, 129- 131, 191, 305; descrie efortul de a-l ucide pe Umbarak după Manwakh 233; neîncrederea în tribul Duru 306; nu poate să participe 213; rugat să participe la traversarea Nisipurilor Vestice 210; şi propusul armistiţiu cu tribul Dahm 192
bin Anauf, din tribul Bait Kathir 86, 90, 137; reîntâlnirea la Bai cu 184; şi călătoria la Mukalla 190
bin Arbain, Mabkhaut, din tribul Bait Kathir 84, 90, 128, 137; familia lui 92; şi traversarea Deşertului Rub al-Khali 119; şi călătoria la Mukalla 190
bin Daisan, din tribul bin Maaruf: ca rabia pentru traversarea Nisipurilor Vestice 221-225; în drum spre Hassi 237
bin Duailan, din tribul Manahil („Pisica”) 108, 191; descrierea lui 194; personalitatea lui 198; şi atacul propus asupra tribului Dahm lângă Fughama 203-205; atacurile asupra posturilor întărite guvernamentale 210; omorât în raidul asupra tribului

Yam 213; relatarea despre moartea lui 248-250
bin Duailan, Jumaan, fratele „Pisicii” 292; fură cămile 309
bin Ghabaisha, Salim, din tribul Rashid: atacul de friguri 330; ca vânător 194-195, 197-198, 200, 231, 233, 279; consimte să participe la explorarea Muntelui Jabal al-Akhadar 326; cu tatăl la Mudhail 215; cumpără cămila neagră de la tribul bin Maaruf 220-221; descrierea lui 194; devine tâlhar pe Coasta Piraţilor 335-336; e dus cu avionul la Riyan şi dus cu maşina la Saiwun 216; fratele lui 197; găseşte fântâna Dhiby 263; iscusinţa sa 230-231; îl fură pe servitorul lui Riqaishi 324; lăsat fără aer, în stare de inconştienţă, în mod accidental 272; noaptea în închisoare 245, 248; nu poate să participe 210; primeşte zece şilingi de la sultanul din Muscat 276; rămâne la Buraimi 300; rugat să participe la traversarea Nisipurilor Vestice 207; stă cu europenii în Dubai 333; şi pregătirile pentru atacul de lângă Fughama 206
bin Hamyar, Sulaiman, şeic din tribul Bani Riyam 323, 326, 330-332
bin Hanna, Hamad, şeic din tribul Rashid 158, 161, 163; ca ghid spre Ibri 167; se întoarce acasă 181
bin Hilal, Ali, şeic din tribul Duru 327-329
bin Jalawi. Vezi ibn Jalawi
bin Kabina, Salim, din tribul Rashid 74-78; acceptă să participe la explorarea Muntelui Jabal al-Akhadar 326; atacul de friguri 330; băgat la închisoare 245-246; boala subită 195; ca bucătar 147, 156-157, 173, 235; conduce drumul prin 140; consimte să meargă în 136-137; cumpără cămilă de la tribul bin Maaruf 220-221; dă o cămilă 310; dăruieşte cămaşa nouă 321; imploră pentru eliberarea unui saiyid 287; invitat să participe la traversarea Nisipurilor Vestice 210, 212-213; îi jefuieşte pe cei din tribul Bani Kitab 286, 289; îl însoţeşte pe Umbarak la Dam 245-246; îşi dă în dar pânza pentru şolduri 144; la Shishur 106, 108, 110; merge să ia cămile la Dhafara 293; nu reuşeşte să cumpere provizii în Liwa 163-165; participă la călătoria la Uedul Batha 314; pierde două cămile din cauza tribului Abida 232; prăbuşirea cămilei după călătoria de 1.450 km 215; pregătirile pentru traversare 227-228; primeşte zece şilingi de la sultanul din Muscat 276; primirea făcută de el la Manwakh 219; se întoarce la Habarut 335; se reîntâlneşte cu Umbarak la Muwaiqih 286; stă cu europenii în Dubai 333; şi călătoria la Mukalla 190; şi despărţirea la Mukalla 208; şi pregătirile pentru atacul de lângă Fughama 206; şi propusa traversare a Deşertului Rub al-Khali 116-117, 119, 126, 128; trage în atacatori 77; vânează capre sălbatice 279
bin Kalut, şeic din tribul Rashid 186; ca ghid pentru călătoria la Mukalla 188; decizia cu privire la armistiţiul dintre triburile Dahm şi Rashid 194; necazul cu tribul Bait Khawar 201-202
bin Kharas, Sulaiman, şeic din tribul Duru 305; îi ordonă lui Umbarak să plece din

ţinutul Duru 327
bin Maaruf Saar, tribul 220; întoarcerea iscoadelor 230; salutări din partea acestuia la Manwakh 218; teama de atacul tribului Yam 218-219
bin Madhi, emir din Najram 251, 285
bin Maiqal (Abdullah bin Nura), din tribul bin Maaruf Saar 218-219, 224
bin Maktum din Dubai, tribul 119, 159, 287
bin Mautlauq, Salim din tribul Rashid 106, 112; cearta cu Amair 117; raportata moarte a lui într-un raid 223; rănit 285
bin Murzuk, din tribul Abida 213-214, 222, 231; urmărirea lui 223
bin Nura, Abdullah. Vezi bin Maiqal
bin Rashid al-Kharusi, Salim, fostul imam al Omanului 278
bin Said bin Rashid, Ali, şeic din tribul Yahahif 317-318; soţiile lui 318
bin Saiyid Muhammad, Ahmad: eliberarea lui 287
bin Shuas, din tribul Rashid 106, 112, 115, 119-120
bin Sulaiman, Ali, din tribul Hatim 218
bin Sultan, Zayid 271, 273-276, 279, 286; ajutorul acordat lui Bird 277; consimte să îl ajute pe Umbarak să exploreze Omanul 279; îl ajută pe Umbarak să intre în Oman 301; ospitalitatea din partea lui 293; ultima şedere la 332; vânătoarea cu şoimi cu 294-299
bin Tafl, Musallim, din tribul Bait Kathir 65, 71, 83, 85-86; ca bucătar 119, 126, 144, 147, 164; ca vânător 119, 129, 194; consimte să meargă în călătorie 137; conversaţia lui 129; gelozia pe al-Auf 150; şi leacul pentru constipaţie 118; şi traversarea Deşertului Rub al-Khali 129; teama de a călători în ţinutul Duru 166-167; vrajba de sânge cu cei din tribul Mahra 190
bin Tahi, din tribul Rashid 288; atacul de friguri 330; consimte să participe la explorarea Muntelui Jabal al-Akhadar 326; ghiceşte în nisip 309; îi enervează pe cei din tribul Ibadhis 320-321
bin Tanas, şeic din tribul Manahil 205-206
bin Timur, Saiyid Said. Vezi Muscat, sultanul din
bin Turkia, Salim, din tribul Bait Kathir 83, 86, 90, 132; doreşte să meargă în 137; reîntâlnirea cu el la Bai 184; şi călătoria la Mukalla 190; şi propusa traversare a Deşertului Rub al-Khali 119
Bir Halu 69, 125, 127
Bir Natrun, fântânile din 35
Bird, Dick 274, 277
Birkat al-Mauz 323, 326, 330-331
boom 281-282
Boscawen, T.M. 210

Buraimi: călătoria la 271; controlul asupra satelor din 276-277; ocupat de cei din tribul Wahabi 276
burdufuri pentru apă 89, 218
bursuci melivori 265-266

C

cafea, aşa cum era făcută de tribul Saar 212
calcar 53, 178, 238, 320
caper, tufe de 92
capre 75-76, 78, 92, 177, 249, 279, 310
capre sălbatice, vânătoarea de 279
caprifoi 19
carne, împărţirea prin tragere la sorţi 90, 157
castrare 25, 28, 260
cauterizare, pentru vindecarea bolilor 118
căldura, în deşert 145, 154-155, 163
cămile: adăparea lor 105, 131, 134, 159, 224, 227; alegerea lor pentru traversarea Deşertului Rub al-Khali 119-120; ataşamentul faţă de stăpânii beduini 88-89; Banat al-Hamra 272; Banat Farha 272; Batina 272; beduini omorâţi de o cămilă-mascul 285; din tribul Manasir 170; epuizarea lor 154, 235, 241; foamea şi setea lor 157; hrană pentru 84, 116; incapacitatea de a merge drept 183; împărţirea lor după un raid 292-293; împerecherea lor 141; în Arabia 60-65; în Sudan 35; în ţinutul Danakil 28, 35; încărcarea lor 228; lapte 84; litiere puse pe ele pentru transportarea copiilor mici 219; lovitură de 120; mulgerea lor 84, 140, 236; omorârea lor pentru hrană 182; panica lor 115; păşune pentru 122, 131-134, 262; pentru tragerea funiilor de la fântâni 212; prăbuşire pe o pantă abruptă 143; răbdarea lor 258; răni ale 260; recunoaşterea urmelor 70, 230; să fete 132; stare proastă a 122, 260; şeile de tip omanez 62
cercetaşii din Oman de pe Coasta Piraţilor 277
Cheesman, colonel 24, 122, 256
Chercher, munţii 27
ciocârlii 135
circumcizia. Vezi arabi
ciuboţica-cucului 19
ciuperci, comestibile 272
Coasta Piraţilor 72, 81, 217, 248, 282; autoritatea asupra 276; luptele de pe 129
Codrai, Ronald 333

colţii-babei. Vezi zahra
Coran, versetul de început 59
corbi 135, 153; atacaţi de şoimi 298; mâncaţi ca leac pentru durerea de stomac 169
Corpul de elită Gideon al lui Wingate 41
corturi, arabe 92, 102, 174, 219, 319
Cox, Sir Percy 278
crocodili 25, 33
curmali 116

D

Dahaimi, Bakhit al-, din tribul Rashid 112, 173, 181, 271
Dahal, fântâna 205
Dahana, nisipurile 258-259
Dahm, tribul 71, 108, 189-190; armistiţiul cu tribul Rashid 191; dă greş în a-l prinde şi omorî pe Umbarak 233; încălcarea armistiţiului 191-192; raiduri ale 76-78, 129, 190-193, 205; reînnoirea armistiţiului cu cei din tribul Rashid 285; un bărbat din, care trăia printre cei din tribul Yam 250
Dakaka, nisipurile 131, 150-151, 222
Dam 246
Damasc 41
Danakil, deşertul 24, 27
Danakil, tribul 24-28, 32-33
Darbat, iazurile din 186
Darfur 34, 36, 39-41, 63
Daru, podişul 201
Dawasir, tribul 108, 210, 213; se strâng pentru a ataca tribul Saar 221
Dawasir, uedul 131, 217, 222, 243, 248; emirul din 247-249
Dessie 42
Deşertul Arabic, mărimea lui 43
dhafar 86
Dhafara 121-122, 131-132, 156, 293
Dhala 49
Dhiby, fântâna 261; sosirea la 263
Dhofar, munţii 48, 196; marea inundaţie din 263; monumentele funerare din trei lespezi de pe 95
dhow 83, 271, 281; voiajul cu un 282-284
Difin, uedul 100

Dikil 33
Dinka, tribul 38
Djibouti 23
Doon, crater 40
dropia lui MacQueen, vânarea de 295-299
Druze, Jabal al- 41
Dubai 266, 280, 285, 332
Dupuis, Charles 34
Duru, tribul 119, 272, 274, 276; dorinţa de a-l ţine pe Umbarak în afara teritoriului lor 326-330; duşmănia cu tribul Rashid 177; ei urmăresc grupul lui Umbarak în uedul al Ain 304-305; întâlnirea ostilă cu 179; ostilitatea faţă de creştini 166; perfidia lor 162

E

Egipt 42, 114; antic 97
elefanţi 39
Emi Koussi, crater 40
emir, din Salaiyil 244-245, 251; din ued 247-248
evrei 97
execuţia unui Habab 130
explorare, motive în favoarea 283-284

F

Fahad, emir din Laila 252
Fahud 320
Farai 309-310
Fasher 35
Faswat al-Ajuz, fântâna din 289
fenec. Vezi vulpe
fenicieni 97
FitzGerald, Vesey 45-46
fluturi 52, 135
foamea, în deşert 149, 164
frig, în deşert 142, 149, 219, 232, 261, 323
Fughama 205; anticipatul atac de lângă 206
furtuni 261

furtuni de nisip 329

G

Galifage 30-31
garofiţe 19
gazele 111, 117-119, 124, 135, 185, 198, 204, 313; devenind rare 237
ghaf 116, 124, 178, 279
Ghafari, tribul 177-178, 203, 278, 287, 300-301; ostilitatea faţă de călătoria lui Umbarak prin Oman 319
Ghaidat 129, 203, 213
Ghail ba Yamin 207
Ghanim 69, 81, 117, 124, 159, 171
Gharbaniat, nisipurile 307
Ghazala, o cămilă 279, 297
Ghudun, uedul 88, 92
Ginghis Han 103
gips 125, 132; întinderi 158
Giulietti (explorator italian) 27
Gloucester, duce de: misiunea în Etiopia 23
Glubb, Sir John 113, 130, 174, 177
Gojam 41
granit 238
Grecia antică: influenţa ei asupra Imperiului Musulman 103
Gumsait Mahra, tribul 203

H

Habab, tribul 130
Habarut 198-201
Habasha 204
Habashiya, Jabal 204
had, păşunile de 239
Hadara. Vezi Ahl al-Hadara
Hadhramawt, regiunea 52, 71-72, 78, 209-210; arhitectura din 215-216; raiduri în jurul 191-192
Hadoram. Vezi Ahl al-Hadara
Hafit, Jabal 279, 288, 325

Haig-Thomas, David 27-28
Haij 311
Haile Selassie, Împăratul Abisiniei: încoronarea lui 23-24, 204; reînscăunarea lui 41
Hajaz, munţii 19, 79, 242; călătoriile în 209; satele din 56
Halfain, uedul 210, 315, 318
Hamad bin Hanna. Vezi bin Hanna
Hamaid 301-302, 305; provoacă necazuri 307-308
Hamaid, din tribul Mahra 301-302, 305-306, 308; arestat la Tawi Yasir 320
Hamasa 287; şeicul din 288
Hamdu Uga 30
Hanawi, tribul 178, 182, 278, 287, 316, 327
Hanu, albia pârâului 242
Harasis, tribul 52, 185, 327
harm 135; ca hrană pentru cămile 170-171
harmal 94
Harth, tribul 316
Hasa 238
Hassi, fântâna 225-226; sosirea la 242 sqq.
Haţarmavet 52
Haushi, fântâna de la 183-184
hauta 116-117
heliotrop. Vezi rimram
Henderson, Edward 280, 285, 333-335
hiene 186
himiarită, civilizaţia 49, 97, 204; limba ei 52
Hiza, şeic din Abu Dhabi 268-269, 272, 292
homosexualitatea 130
Huaishil: ca ghid la Birkat al-Mauz 326; cearta cu cei din tribul Duru 327; primeşte ajutor de la Ali bin Hilal 329-330; şeic din tribul Duru 324
Hulaiya 76
Humum, tribul 72, 201, 210; monumentele funerare din trei lespezi din ţinutul lor 95
Hun, uedul 205
Huquf 309
hurr 294
Hussain, Saif al-Islam al-, guvernator din Jauf 233

iasomie 19, 52
Ibadhis, secta 278
ibex, capră 90, 194-195, 198, 200, 204
Ibn Jalawi, guvernator din Hasa 127, 158, 162
Ibn Saud, Abd al-Aziz, regele din Arabia Saudită 46, 98, 192; colectorii săi de impozite 158, 162; controlul asupra tribului Murra 276; mânia provocată de călătoria lui Umbarak la Sulaiyil 244-245; permisiunea acordată lui Philby de a traversa Deşertul Rub al-Khali 127; permisiunea acordată triburilor de a-i ataca pe Mishqas 244; porunceşte reţinerea lui Umbarak şi încarcerarea însoţitorilor săi 243-244; postul întărit de la Hassi 226; recunoscut ca stăpân absolut de tribul bin Maaruf Saar 218; refuză permisiunea pentru traversarea Nisipurilor Vestice 209; şi gruparea Akhwan 254
Ibri 166-167, 276; diversiune pentru a lua provizii din 180; Duru ostili din 177
ienupăr 19
iepuri 135, 156-157; ca mâncare interzisă 117; prinderea lor 173, 288-289; vânarea lor 298
ilb 211
Imperiul Musulman 97, 102-103
Ingrams, W.H. 210, 215
inundaţii 71, 113, 188, 263
Ioctan. Vezi Qahtan
islam 58-59, 101-103, 254
Izz 301, 322, 330

Î

închisoare, însoţitorii lui Umbarak băgaţi la 246

J

Jaalan, Jabal 315
Jabal. Vezi la denumirile individuale ale munţilor
Jabari, al: consimte să participe la explorarea în Jabal al-Akhadar 326; din tribul Awamir 300; şi fenecul 310
Jabrin 122, 238; călătoria la 256 sqq.; Umbarak se oferă să fie ghid spre 254-255
Jackson, Noel 280, 336
Jaddat al-Harasis 136, 185, 210
Jadid, din tribul Rashid 161, 163; părăseşte grupul 170

Jarbib 51, 87
jasp 238
Jaub 261
Jauf 191, 233
Jaul, al-, podişul 207
jaulbaut 281
Jayakar, Dr. 279
Jeddah 45, 79, 192
Jerboa 135
Jilida, şesul 230, 237-239
Jira, vulcanii din 32
Jiza, uedul 203-204; seceta din 108
Jizan 80
Johnson, E.R., asistentul funcţionarului politic din regiunea Hadhramawt 216
juasimi, piraţii 282
Jumaan bin Duailan. Vezi bin Duailan
Junuba, tribul 118, 330

K

Karab 158, 218, 222, 230
karia 288
Kashgai, tribul 281
Kaur, Jabal 179, 317, 324
Khaba, fântâna 163
Khalid, şeic din Abu Dhabi 268-269
Khalili, al. Vezi Oman, imamul din
kharijiţi 278
Khartoum 34, 36
Khaur bin Atarit, fântâna 125, 159
Khaur Sabakha 159
Khaur Wir 185
Khuatim 140-141
Kidyut, valea 109, 201
Kismim, trecătoarea 87, 194
kudu, antilopă 36
Kutum 34-35, 39

L

Lahamma, fântâna 289
Laila: ca fortăreaţă a grupării Akhwan 254; eşecul de a găsi ghid în 253; nu se reuşeşte procurarea de hrană în 253; planul de a merge la 248, 250; provizii de la 256; sosirea la 251
Lawrence, T.E. 87, 100; Cei şapte stâlpi ai înţelepciunii 130; despre beduini 17; Revolta din deşert 45
lăcuste: Centrul de Cercetare a Lăcustelor 46-47, 186-187, 209; în Abisinia 45; în Sudan 45; lăcusta- de-deşert 46
lăcuste, roirea lor 46
Lean, O.B. 42
leandri 317
lei 38
leopard 85
Libia, deşertul 35, 42
lişiţă 186
Liwa 121, 159; ca centru pentru cumpărarea de hrană 159, 162; decizia de a o căuta în drum spre Abu Dhabi 265; explorarea ei 288; găsirea 266
Londra, dorul lui Umbarak în 209
lucernă 78, 243-244
lună, eclipsă de 157
lupi 205, 241

M

Ma Shadid, fântâna 93
Mabkhaut bin Arbain. Vezi bin Arbain
Madhamar, muntele 320
Mahalhal, din tribul Awamir 300
Mahra, tribul 52, 72, 114, 185, 190, 198, 202-203, 212, 219, 222; ajută în atacul asupra tribului Abida 223; circumcizia la 129; descendenţi din Habasha 204
Mahrat, uedul 203-204
Mahsin, din tribul Rashid 106-107, 112; accidentul lui 115 sqq., 141; în Salalah 186; se însănătoşeşte 120
Maidob, Jabal 35-36
Main 233
Makhia 218
Mamur 330-331

Manahil, tribul 72, 76-77, 108, 158, 190-192, 219-220, 222-223; atacă tribul Manasir 291-292; atacă tribul Yam 213; atacurile asupra posturilor guvernamentale întărite 210; ca deţinător de oi 93; lupta cu tribul Dahm 205; raidurile asupra 77-78; ura tribului Saar 214
Manasir, tribul 162, 168, 170, 275-276; ghid de la ei pentru Abu Dhabi 266; tabăra lui din Liwa 266; taberele lui 172
Mankhali, fântânile din 242
Manwakh, fântâna 211-212, 218; fata frumoasă de la 212; fântâna seacă 224-226
Maria Tereza, dolari. Vezi riali
Masila, valea 203, 205
Matrah, bătălia dintre omanezi şi englezi 278
Maxwell, Wedderburn 38
măgari 267, 310, 313
măslin sălbatic 19, 80
mâini, tăierea de 247
mâncare legiuită 169
Mecca 102, 114; cu faţa spre, în timpul rugăciunii 59; sanctuarul din jurul 117
Michail, Negus 21-22
mielăriţe. Vezi dhafar
Miles, colonelul 278, 281
mineeni, civilizaţia 48, 204; limba lor 52
Miram Muhammad 30
Mishqas, triburile 214; atacurile din partea lor 249
Modra, valea 40
monumente funerare din trei lespezi de piatră 95, 196
Moore, Guy 34-35
moschee 331
Mudhaibi 317
Mudhail 196; clădiri vechi la 197; descoperirea unui capăt de secure neolitică la 196
Mughair, fântâna 76
Mughshin 47, 50, 70, 113 sqq., 161, 210; pretenţiile sultanului din Muscat asupra 80; seceta prelungită din jurul 71
Muhammad, din tribul Duru: are rol de rabia 180; se întoarce acasă 182
Muhammad, din tribul Rashid (fiul lui bin Kalut) 191, 212, 225; consimte să participe la explorarea lui Jabal al-Akhadar 326; i se face cadou o puşcă înainte de traversare 228; ineficienţa lui 230; îngrijorarea cu privire la atacatori 214; se oferă să fie ghid de la Sabkhat Mutti la Abu Dhabi 259-260; se oferă să participe la traversarea Nisipurilor Vestice 213; sugerează o rută alternativă pentru traversare 222

Muhammad al-Riqaishi. Vezi Riqaishi
Muhammad bin Abdullah al-Khalili. Vezi Oman, imamul din
Muhammad Yayu, sultanul din Aussa 30
Mukalla 72, 137; întoarcerea la 210; planul de a călători la 188; sosirea la 207-208
Munzinger, Werner 27, 33
Muqaibara, fântâna 309
Murra, tribul 127, 158, 210, 244-245, 255, 259-260
Murri, Ali al- 287, 289
Murzuk, un Saar renegat 213-214
Musallim bin al-Kamam. Vezi bin al-Kamam
Musallim bin Tafl. Vezi bin Tafl
Musandam, peninsula 276
Muscat 180; capitala Omanului 278
Muscat, sultanul din (Sayid Said bin Timur) 47-48, 80, 127, 277, 319, 336
muson 53
Mutair, tribul 98
Muwaiqih 273, 277, 279, 286, 293, 300, 322, 325

N

Nabi Hud, mormântul lui 205-206
Nafi 313
Nafud, nisipurile 258
Najd 56, 96, 335
Najran 192, 209, 218, 220, 246, 285
Nasrani, al- 244
Naukhada 282
Nazwa 181, 316, 322-324
Nesbitt, L.M.: Deşert şi pădure 30
nisipuri: „cântecul lor” 172; culorile lor 133, 142, 146, 153, 158; ghicitul în 308-309
Nisipurile. Vezi Deşertul Rub al-Khali
Nisipurile Vestice. Vezi Deşertul Rub al-Khali
No, lacul 39
Nuer 38-39, 41, 53
Nura 199-200

O

Ofir 48
ogari persani 288-289
oi 93, 182, 250, 310; sălbatice 36
Oman 80, 129; hotărârea lui Umbarak de a se întoarce la Buraimi prin 312; interiorul lui 274-275; înverşunarea vrajbelor din 287; ruta prin 161 sqq.
Oman, imamul din (Muhammad bin Abdullah al-Khalili) 81, 167, 181, 276, 278, 300; autorizează călătoria înapoi la Muwaiqih 322-323, 331-332
Omdurman 34; drumul cu cămila de la Jamal Maidob la 35
oryx, antilopă 35-36, 185, 232-233; Awadh împuşcă patruzeci de 285; căutarea lor 308-309; dispariţia lor ca specie 237; împuşcătura ratată de Umbarak 233; urmărirea lor 239

P

palmier-evantai pitic. Vezi saf
palmieri: cocotieri 48; curmali 116, 168, 186, 197, 203, 215, 243, 258, 266, 268, 273
pasărea-paradis asiatică 52
păianjeni 128
păşune. Vezi cămile
pelicani 234-235
persani 96
peşteri folosite de tribul Qarra 53, 86
Petroleum Company din Iraq 277, 280
Philby, St. John 43-44, 246, 248, 252-256, 259; munca de-a lungul graniţei Yemenului 210; şi traversarea Deşertului Rub al-Khali 126-127
pisică sălbatică 169
plante, distribuirea lor în Deşertul Rub al-Khali 188
plante căţărătoare 30
ploaia, în deşert 133, 145, 187, 261-263
porfir 238
primăvară, raritatea ei în deşert 263
Protectoratul Adenului de Est: călătoria prin 188 sqq.; raid din 191-192
Protectoratul Adenului de Vest 202
pumnal 85, 193, 269, 331

Q

Qahtan (sau Ioctan), descendent din Şem 52, 96, 178

Qahtan, triburile 79
qaid 124
Qaimiyat 234
Qamaiqam, o cămilă 141, 163, 208, 231
Qariya: fântâna de la 242; ruinele de la 253
Qarra, munţii 47, 50, 127, 186, 192
Qarra, tribul 50-51; ca deţinători de vite 93; obiceiurile cu vacile 52
Qasaiwara, fântâna 301-302, 306-307
Qasm 287
qassis 156, 234-235, 264, 288
Qatar, peninsula 259
Quff, crângurile de palmieri de la 215
Qurn Sahma 309
Qutuf 266

R

Rabadh 170-171, 173
rabia, rolul jucat de 178, 180, 182, 190, 202
RAF 47, 54, 56; în deşert 186, 190, 216, 260, 277, 280
Rai, din tribul Afar 182-183
Raidat al-Saar 211-212, 217-218
Ramadan, postul de 148
Ramlat al-Ghafa 127, 131, 150
Ras Lul Seged 21
rasa semitică 96
Rashid, fiu al şeicului din Dubai 291
Rashid, tribul 58, 71, 83, 106; atacul asupra tribului Abida la Thamud 223; ca ghizi spre Mukalla 188-190; comparaţi cu tribul Bait Kathir 71-72; conduc drumul prin Deşertul Rub al-Khali 139 sqq.; consimt să atace tribul Dahm 206; cumpără cămile de la tribul bin Maaruf 220-221; discută armistiţiul cu tribul Saar 213; doi păstori ucişi de tribul Abida 222; duşmănia cu tribul Duru 177; îi atacă pe cei din tribul Saar 115; mânia din cauza încălcării armistiţiului de către tribul Dahm 191; număr mic de 72; raidurile asupra 76-77; reînnoirea armistiţiului cu tribul Dahm 285; rugăciunile în rândul 59, 77; semnalul de pace între 76; tinereţea ghizilor 222
raţe sălbatice 186
raţe-suliţar 186
Regimentul Forţelor Speciale Aeriene 42

religia musulmană. Vezi islam
Riad 127, 130-131, 248
riali 85, 165
rim 134, 234, 236
rimram 135
riolit 238
Riqaishi, guvernatorul din Ibri 146, 324-325
Riqaishi, Muhammad al- 181
Riqaiya. Vezi Walia
rogoz moţat. Vezi qassis
romani 96-97; încercarea de a invada Arabia 48
rouă, în deşert 170
Rualla, tribul 72, 335
Rub al-Khali, deşert 45 sqq., 58, 80: prima vedere a 87, 113. Vezi şi capitolele 7 şi 11
rugăciune 58-59; chemarea la 58
Rustaq 278

S

Saad, şeic, mormântul lui 196
Saar, tribul 72, 112, 115, 191; cămilele cumpărate de la 217; credulitatea lor 219-220; discută armistiţiul cu tribul Rashid 213; firea lor 210; înverşunarea împotriva tribului Rashid 222; monumentele funerare din trei lespezi din ţinutul lor 95; omorârea unui băiat Saar 112; tabăra de lângă Manwakh 218
sabaeni, civilizaţia 49, 97, 204; limba lor 52
sabie, din tribul Qarra 86
Sabkhat Mutti, întinderile de sare 259-260, 264; traversarea lor 264 sqq.
Sabyia 80
Sadr, din tribul Saar 226-228, 230, 236, 241-243
saf 91-92
Sahail, uciderea lui 112
Sahara, deşertul 39
Sahma, nisipurile 116
Said, din tribul Bait Kathir: şi durerea de stomac 127-129; şi propusa traversare a Deşertului Rub al-Khali 119, 121; şi spiritul malefic 114
Said, din tribul Rashid (fratele lui bin Kabina) 136, 202, 206
Said bin Timur. Vezi Muscat, sultanul din
Saif al-Islam al-Hussain. Vezi Hussain

Saiwun 210; modernizarea lui 216; palatul sultanului de la 215
saiyid 215, 219; perceperea de suprapreţ de către 221
sakhr. Vezi şoim
Salakh, muntele 320
Salalah 48, 69, 139; descrierea ei 48-49; şederea la 187 sqq.; wali-ul din 48, 127, 186
Salih bin Aisa. Vezi bin Aisa
Salih, din tribul Saar 226, 228, 230, 238, 240, 243
Salim bin Ghabaisha. Vezi bin Ghabaisha
Salim bin Habarut. Vezi Habarut
Salim bin Kabina. Vezi bin Kabina
Salim bin Mautlauq. Vezi bin Mautlauq
Salim bin Rashid al-Kharusi, fostul imam din Oman 278
sambuk 281
Sanau, fântâna 76
Sandford, colonel 25
sardine 48, 75, 200; hrană pentru cămile 83
sare, întinderi de 146, 148, 153
Saud, fratele lui Salim bin Mautlauq 223
săricică. Vezi harm
sclavi 82-84, 110, 129, 244-246, 331; caravană de 289; preţul lor 287
scorpioni 128; Umbarak înţepat de 326
Scott, căpitan Robert Falcon 283
scufundători, Bani Yas cu flota de pescuit perle 267
scut, din tribul Qarra 86
sfinţi: jurăminte făcute pe mormintele lor 117
Shagham, fântâna 222
Shahara, tribul 52, 86
shahin 294-295
Shakhbut, şeicul din Abu Dhabi 268-269, 271, 276, 286; autoritate asupra triburilor 276-277
Shammar, tribul 72
shanan 158
shanin 142
Sharaifi, tribul 334
Sharjah 279, 334; aerodromul RAF de la 280 ; sosirea la 280
Sharjah, şeicul din 334, 336
Sheppard, C.H.J., consulul britanic permanent din Mukalla 207, 210
Shibam 210, 215; provizii cumpărate la 217

Shihr 207
Shilluk, tribul 38
Shisur 69, 105
Sib, Tratatul de la 278
Siria 41-42
smochini 52, 186
somalezi 27, 31, 286
Somalilandul Francez 30, 33
spirit malefic, posedare de către. Vezi zar
Staiyun, din tribul Duru 180-181; se oferă să îl călăuzească pe Umbarak în Oman 305-306; se întoarce în tabără 308
struţi 35, 237
Sudan 34, 114
Sudd 38
Sulaim, din tribul Mahra, un rabia 204
Sulaiman bin Hamyar. Vezi bin Hamyar
Sulaiman bin Kharas. Vezi bin Kharas
Sulaiyil 213, 225, 243, 245
Sultan, din tribul Al-Hiya 313 sqq.
Sultan, din tribul Bait Kathir 54, 60-62, 65, 84, 86, 135; arată monumentele funerare din trei lespezi 94; cugetând 185; despre traversare 132; personalitatea lui 54; refuză să meargă în 136-137; şi propusa traversare a Deşertului Rub al-Khali 116, 119
Sumer 97

Ş

şa pentru cămilă, din Oman 62
şerpi 128; beduini muşcaţi de 92
şoimi: dresarea şi utilizarea lor 293-299; prinderea lor 294-295; sakhr la Laila 252
şoimi migratori. Vezi şoimi
şopârle 135, 185, 235: piei de şopârlă pentru transportarea untului 90; şopârle mari 266

T

Tagrud 296
Taif 80, 270
Taj Mahal 103
Tajura 33

talmudică, scriere 95
tamarini 52
tamarisc 116, 206
Tamis, fântâna 214
Tamtaim, Salim, din tribul Bait Kathir 53-54, 56, 65, 69, 88, 90; ca arbitru 117; la rugăciune 59; reîntâlnirea cu el la Bai 184; vârsta şi vigoarea lui 53, 82
Tarim 78, 215
Tawi Harian, fântâna 313
Tawi Yasir 320
tămâie 49, 114, 196
temperaturi: vara 93; în nisipuri 145
Thamud, fântâna 76; lupta de la 222-223, 285
Thesiger, Wilfred. Vezi Umbarak
Thomas, Bertram 47, 50, 81, 186, 259, 304; Arabia Felix 44, 52; despre monumentele funerare din trei lespezi 95; despre Umm al-Samim 122; şi traversarea Deşertului Rub al-Khali 126-127; ţinut minte de tribul Bait Khatir 56-57
Tibbu, tribul 39
Tibesti, munţii 39 sqq.
Tieroko, muntele 40
Tihama 79, 110
Timkat 21
tobe, ale preoţilor: în Abisinia 21; în Tihama 79, 110
trandafiri sălbatici 19
Trenchard, mareşal din RAF, viconte 43
trufe 272
Tubaiq, lanţ muntos 248
tumuli 28, 94-95, 196
turci 96-97
turnuleţe pătrate pentru vânt 281

Ţ

ţiţei, efectele descoperirii lui 100-101

U

Uainat, ocupat de italieni 36
ued. Vezi la denumirile individuale ale uedurilor

ulei, folosit pentru miruirea oaspeţilor 319
Umbarak (autorul) 95; atacul de friguri 330; deghizat prin înălţimile subalpine din Oman 315 sqq.; descoperă că ei sunt prieteni 291; dificultăţile de a se ascunde în ţinut ostil 162, 167; eliberarea lui 248; interogat de emirul din Uedul Dawasir 246; mâncare suplimentară dată lui 157; necazuri în Bait Khawar în drum spre Mukalla 202; nu e recunoscut de cei din tribul Rashid când e îmbrăcat în haine europene 207; obstacole la intrarea sa în Oman 301; se confruntă cu moartea prin înfometare 164; se dă drept sirian 180, 182; telegramă către Ibn Saud 245; urmăreşte atacatori 290
Umbrausha, o cămilă 60-61
Umm al-Hait 92, 113, 116, 133
Umm al-Samim, nisipurile mişcătoare 122, 151, 181, 188, 302; cărarea peste 308
urme, recunoaşterea lor în deşert 70
Uruq al-Shaiba 121-122, 149 sqq., 165
Uruq al-Zaza, nisipurile 232
Uvarov, Dr. 46, 80, 188

V

vacă-de-mare 271
vaci 52, 93
Valea Riftului 27
vânătoarea cu şoimi 295-300
Villiers, comandantul Alan 281
Von Wrede, Adolph 304
vulpe 145; fenec 265, 310; fură mâncarea 124; hrană legiuită 169; omorâtă de vultur 289
vulturi: atacând şoimii migratori 299; legiuiţi ca hrană 169; omorând vulpi 289; urmărind gazele 204
vulturul-bărbos 80

W

Wad Medani 36
wadi. Vezi ued
Wahabis 253
Wahiba, tribul 53, 182, 327, 330; comparaţi cu tribul Duru 319-320; dorinţa de a traversa ţinutul lor 308, 312; funeraliile la 311

Walia Riqaiya 211
Wali-ul din Dhofar 47-48, 53-54, 186
Ward, Rowland: Însemnări despre vânatul mare 23
Watts, A.F., funcţionar politic în Hadhramawt 210, 216
Wellsted, J.R. 277

Y

Yahahif, tribul 312, 317
Yahya, imamul 233
Yam, tribul 108, 209-210, 230; atacat de tribul Manahil 192, 213; atacuri asupra triburilor Mishqas 250-251; grupuri de atacatori din 222; întâlnirea cu ei 242-243; posibil pericol din partea lor după traversarea Nisipurilor Vestice 225, 285; strângându-se pentru a ataca tribul Saar 218; ucigaşul lui bin Duailan din 248
Yarmuk, bătălia de la 102
Yasir, din tribul Junuba 301, 319; cere imamului permisiunea ca Umbarak să traverseze Omanul 320-321
Yemen 47, 73, 82, 96, 191-192; imamul din 285; încurajarea atacatorilor de către guvernul din 191
Yisbub 186

Z

Zaghawa 39
zahra 128, 133, 135; ca hrană pentru cămile 144, 147, 149
Zamakh, fântâna 211-212, 218
Zanzibar, cucerirea lui de către Oman 278
zar 114
Zarzura 42
Zayid bin Sultan. Vezi bin Sultan, Zayid
Zifr, fântânile 242
zmeie 24, 268
Zuaqti 307

1. Numărul paginilor se referă la ediţia tipărită a cărţii şi la ediţia digitală în format PDF.